

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

814409

SOFIA NĂDEJDE

PATIMI

ROMAN

DIN

VIAȚA ROMÂNEASCĂ

BCU Cluj-Napoca
RBCFG202000838

BUCURESCI

EDITURA LIBRĂRIEI C. SFETEA
Strada Lipscani No. 96
1903

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

177494

Toate exemplarele vor fi semnate de autoare.

BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII DIN CLUJ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In loc de prefață.

Iată aprecierile ce d-nii G. Ionescu-Gion și Ascanio au binevoit a face asupra romanului „Patimi", când a fost presentat la concursul ziarului „Universul". In urma acestui concurs și în basa acestor măgulitoare aprecieri, romanul „Patimi" a fost distins cu premiul I-iu de 1800 de lei:

Patimi, *cu motto*: abyssus abyssum invocat, *cu 804 pagini, scrise des, urît și carî vor trebui pe di'ntregul copiate. Autorul acestei lucrări îșî dă pe deplin seama de cerințele genului de compositiune literară numit* romanul de moravuri. *Acțiunea în întregimea ei și firul povestirei se susțin admirabil; citirea, odată începută, nu se mai poate lăsa, de vreme ce, de la primele pagini, autorul a sciut să excite în mod superior interesul cititorului pentru personagiile și povestirea sa. Cunoscător desăvârșit al vieței de la țară din Moldova, autorul a trăit, — lucrul se vede și se pipăe, — tot ce se petrece. Cu mintea încă plină de desastrul agricol din 1899, el descrie cu căldură seceta, desnădejdea țeranului, superstițiile privitoare la secetă. De altminteri, s'o spunem de la început, în ceea-ce privesce bogățiile de proverbe, locuțiuni și obiceiuri din literatura noastră populară, nimeni până a-ți, după câte sciu eu, nu le-a folosit mai bine și mai cu gust de cât autorul roma-*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nului Patimi. *E o plăcere atât de rară să vedi încadrată vorba bătrânească, atât de adevărată și atât de pitorească, în șirul vorbirei de astă-di. Cred că, într'această privință, autorul romanului* Patimi *e primul scriitor român, care să fi folosit atât de nemerit locuțiunile populare.*

Fără a silui întru nemic rostul logic și artistic al povestirei sale, autorul ne primblă aproape prin toate stratele sociale din Moldova și trece de la unul la altul fără ca atențiunea noastră să fie în ce-va jicnită, fără ca interesul să descrească în noi cât de puțin. Trăsăturile sînt orânduite și pregătite c'o deosebită sciință și c'o fericită potrivelă.

In Patimi, *cititorul atent și inteligent va vedea pe deplin psichologia personagiilor, lămurindu-se din toate vorbele și din toate faptele lor. Nu sînt multe romane — fi-va vre-unul? — în literatura română, în carî caracterele să fie întregi de la începutul și până la sfârșitul acțiunei.* Patimi *le are, în deosebi pe cele principale, studiate până în amĕnunte. Și toate acestea fără posă, fără afectațiune fără obositoare silințe: acțiunea se desfășură cu atâta natural, cu atâta ușurință și cu atâta potrivelă, în cât, citind peripețiile* Patimilor, *la fie-ce pagină estî pornit a dice: așa este și nu poate fi de cât așa.*

Din causa dibăciei autorului, străbatem cu personagiile Patimilor *toate felurile de lume; pretutindeni sîntem în adevĕr, în real, pe terenul observațiunei pătrundĕtoare; vorbim cu ființe vii, pe carî le-am vĕdut, carî ne-aŭ fost saŭ ne sînt prietene ori dușmane. De la țeranul moldovean și de la sluga boerească și până la treapta cea mai înnaltă a aristocrației,* Patimile *ni-i zugrăvesce pe toți cu notele lor caracteristice.*

Autorul e poet și artist în descripțiuni. Seceta, hora, secerea, via, furtuna, doina și câte altĕ poetice episoade, bine legate de acțiunea principală, nu împodobesc romanul acesta! Sînt pagini în carî autorul se ridică până la cea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai desăvârșită poesie, până la cea mai înnaltă elocință. Și toate acestea într'o limbă de o bogăție minunată, fără nici o zorzoană, fără provincialisme, curat românească și literară, împodobită numai cu locuțiunile atât de pitorești și de adevărate ale literaturei populare, ale graiului curat al tuturor.

Pe lângă aceste prețioase însușiri, romanul Patimi *mai are și pe aceea de a fi cinstit și cum se cade, cu toată cuviința și omenia ce se pot cere unui subiect moralisator. Viața lui cuconul Tudoriță, a nefericitei Matilde, a Mariei, a lui Iliescu, a lui Ionescu și a tuturor alții, sînt pline de învățăminte, și aceste învățăminte ne sînt date cu atâta pedagogie, în cât, de sigur, din 10, cel puțin 8, ne vom folosi de dînsele în lupta de toate dilele a vieței.*

Patimi *e un bun roman în toată întinderea acestui cuvînt.*

. . . . . .

Primesce, te rog, stimate domnule Cazzavillan, asigurarea prietenoasei mele stime.

1 Ianuarie 1902 **G. I. Ionescu-Gion.**

* * *

Rugat de amicul mieŭ Gion a cerceta romanele alese de dînsul și așeḍate în a treia categorie a acestui raport, împărtășesc conclusiunile sale asupră-le.

22 Ianuarie 1902. **Ascanio.**

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr_901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sofica Nădejde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA I-a

NENOROCIREA LUI MUSTEA

CAP. I.

Hoţii

— Înnoptăm reŭ, dise c.c. Todiriţă, mână maĭ iute, Gheorghe, ica-o pe şosea.

Vizitiul, un Ţigan ca de vre-o treĭ-deci de anĭ, tăcu, pleoscăind de vre-o câte-va orĭ din harapnic, prin aer, fără a atinge animalele. Caiĭ, dând voioşĭ din coadĭ, o luară ce-va maĭ răpede. Se îndemnaŭ unul pe altul, par'că şi-ar fi dis: „Mergem la ovĕs şi odihnă. Să ne grăbim!“

Soarele pleca încet-încet dupĕ dealurile verdĭ-negriĭ, ce se pierdeaŭ, la dreapta, de-a lungul drumuluĭ, cât zarea ochilor.

Peste culmĭ se întindea, tot maĭ mult, ceaţa străvedie de seară; un voal alburiŭ începea să acopere coline şi pădurĭ; toate păreaŭ că se pierd în tainele grele de pătruns ale nopţeĭ, ce, pe nesimţite, dar sigur, se apropia.

Soarele plecase şi el sfios dupĕ dealurĭ, lăsând în urmă roşul aprins ca purpura uneĭ bogate mantiĭ regeşcĭ.

Odata cu asfinţitul soareluĭ, o linişte domoală, un susur tainic, ademenitor la odihnă, se întindea tot maĭ mult în văzduh.

Noaptea, aducĕtoare de odihnă, dar şi de groază, s'apropia.

Cuconul Todiriţă, propietarul moşieĭ Chindesciĭ, legă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr/1901-1932

nat de arcurile trăsureĭ, s'adânci în gânduri, ce se înlănţuceaŭ şi se urmaŭ şirag-şirag, ca boabele unor metăniĭ.

Fără nicĭ o pricină îĭ resăriră în minte vorbele bancheruluĭ Aronovicĭ:

„Sînt scumpĭ baniĭ, cucoane Todiriţă, scumpĭ de tot! Maĭ cu iconomie!“

De la aceste vorbe, spuse îndesat, ce-ĭ sunaŭ şi acum în urechĭ, gândul, neîntrecut izvoditor, se făcuse stăpân a-tot-puternic pe mintea boculuĭ nostru.

Mustea gândea: cum ar chibzui, cum ar împărţi maĭ potrivit baniĭ ca să poată împăca pe toţĭ:

„O mie de francĭ! Cuĭ să daĭ, pe cine să laşĭ?

„Mâne vor sări oamenĭĭ pe capul mieŭ ca lupiĭ flămânzĭ!

„Să te ferească Dumnedeŭ de ţeran, când îĭ datorescĭ. La luat e fiară; la dat datoria, cârtiţă: sub pământ s'ar vârî să nu-ţĭ înfrumpoeze dreptul.

„Curat vorba: *când îţĭ daĭ, îţĭ fată vaca; când îţĭ cerĭ, îţĭ piere viţelul.*

„Bine s'a caracterisat Românul singur!“

O lume de nevoĭ, de speranţe şi de amintirĭ, se izvodeaŭ şi piereaŭ rânduri-rânduri, ca nălucile de seară, în capul boeruluĭ nostru. Ca spuma gingaşă a măreĭ, aci se născeaŭ, aci nu remănea nemic din această vrăjmaşă frămîntare a minţeĭ.

Gânduri nouĕ îĭ stăpâneaŭ mintea, covârşind, la rândul lor, pe altele, întocmaĭ cum valurile apeĭ înfuriate se înghit unele pe altele.

Frumuseţea sereĭ, apusul cu nourĭ plutitorĭ în văzduh, ca nisce munţĭ de aur, nu-l ademeneaŭ de loc pe Mustea.

Grija, tirana bogaţilor şi săracilor, nu odată întunecă farmecul neîntrecut al natureĭ!

Cuconul Todiriţă, atât de adâncit în grija nevoilor, uită că-ĭ pe drum; numaĭ zguduitul trăsureĭ, la unele hopurĭ, îl făcea să tresară, să-şĭ dea seamă de locul unde-ĭ.

Vizitiul apucase drumul pădureĭ. De-o parte şi de alta desiş de mĕstacănĭ şi fagĭ, înţesaţĭ ca dinţiĭ unuĭ pieptene; înlăuntru, şi ziua, era noapte.

La un salt al trăsureĭ, cuconul Todiriţă tresări. Intu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

norecul pădurei îl trezi şi mai mult din gânduri: prea de curênd întunecase. Desmeticit, vĕdu că vizitiul apucase prin pădure.

Mustea nu era fricos de felul său. Numai grijile îl făcuseră prepuelnic. Fără să vrea, un fior îi trecu prin spete. Drept că era uşor îmbrăcat, în haine şi manta de dril.

„In pădure e mai umed şi mai rece", gândi boerul, dar, fără să vrea, strigă răstit şi fără sine:

— Bine, tontule, de ce-ai apucat prin pădure? Ţi-am dis să ieĭ pe şosea!

— Sărut-mâna, conaşule, e mai aproape, şi Murgul e cosit, dupĕ năravul luĭ. V'am tot dis că trebue schimbat calul ista.

Tonul vizitiuluĭ era domol şi umilit, aşa cum vorbesc Ţiganiĭ de obicciŭ.

Peste o minută, vizitiul adăogă:

— Uite'te, acuşica sîntem la capĕt, şi tot în şosea dăm.

Iritat cum era Mustea de grijĭ, atâta fu de-ajuns ca în mintea luĭ să se trezească un şir de îndoelĭ, de temerĭ; ca, în câte-va minute, s'ajungă la adevĕrată spaimă, la halucinaţia uneĭ cumpene sigure. Mintea, slăbită şi roasă de groaza nevoilor, plăzmuesce lesne nenorocirĭ; umbrele ĭau chipurĭ uriaşe; nevoile îngrozesc şi slăbesc firea omuluĭ mai reŭ de cât cele mai grele boale.

Când o nenorocire se prinde de om, sute s'agaţă şi-l învăluesc de pretutindenĭ, ca edera pe cel mai falnic stejar.

Umbrele lungĭ ale copacilor, aşternute de-a lungul drumului, — întunerecul fără capĕt, în care se afundă trăsura, din ce în ce tot mai mult, ca într'o peşteră fără fund, — foşnetul încet al foilor uscate, vânzolite de vênt, pricinueaŭ luĭ Mustea o aţiţare neobicĭnuită.

Cuconul Ţodiriţă, instinctiv, duse mâna la geanta cu banĭ. Contactul banilor, în loc să-l liniştească, îi aduse în minte prădăciunile săvârşite în vestiţiĭ codri aĭ Horţeĭ.

Câte crime nenumĕrate! Pe fie-care an decĭ de victime ucise; şi, la cele mai multe, nu se dase nicĭ de urma făcĕtorilor de rele! Nu numaĭ în pădure, dar chiar pe şoseaua de alăturĭ cu pădurea, în vremea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrt1901-1932

iernei, când drumeţiĭ sînt maĭ raĭ, se făptueaŭ crime ḑiua în amiaḑa mare...

Chiaŭ cu două săptămâni înnainte a fost ucis un Evreŭ, negustor de grâne. Cuconul Todiriţă îl văḑuse singur, cu fruntea despicată de lovitura toporuluĭ.

Par'că vedea şi acum toporul vechiŭ, ascuţit de curênd şi cu o coadă noduroasă, remas înfipt în os ca în lemnul de la trunchiŭ. Hoţiĭ n'avuseră vreme, orĭ nu voiseră, să-l scoaţă.

Era o vedenie fioroasă, şi aci, în întunerecul pădureĭ, figura Evreuluĭ ucis se deslușea tot maĭ limpede, maĭ aevea, în mintea aprinsă a drumeţuluĭ.

Cuconul Todiriţă părea că vede aidoma acea faţă umflată, plină toată de sânge închegat. Ochiĭ, bolovăniţĭ de groază, păreaŭ viĭ; gura căscată părea că strigă: ajutor!

Lungit în căruţă, lângă laturea drumuluĭ, Evreul areta cât un uriaş, deşi picioarele îĭ eraŭ zgârcite de o ultimă convulsie. Haĭnele sfâşiate, buzunarele întoarse, brâul desfăcut. De pe toate se vedea furia şi pripa cu care hoţiĭ căutaseră baniĭ...

Vedenia era atât de reală, în cât Mustea simţi un fior puternic prin spete...

Fie-care zgomot îl făcea să tresară. Cel maĭ mic foşnet de frunḑe i se părea căşunat de paşĭ omeneşcĭ..

Stele începeaŭ a se zări sclipitoare de-asupra capuluĭ, pe un albastru închis...

Bezna pădureĭ părea tot maĭ adâncă, maĭ întunecată, maĭ fioroasă...

In tăcerea sereĭ s'auḑea numaĭ uruitul roţilor, deslușit şi neisprăvit.

Fiorii groazeĭ tot maĭ mult cuprindeaŭ sufletul luĭ cuconul Todiriţă. In zbuciumul acesteĭ fricĭ nehotărîte, toate celealalte grijĭ pieriseră din minte, întocmaĭ cum de lumina mare se întunecă celeĭ micĭ. Cu ochiĭ deschişĭ peste măsură, cerceta în toate părţile, doar ar răzbi întunerecul, şi răsbătênd prin desişul pădureĭ, să vaḑă din cotro vre-un duşman îl ameninţă.

Avea lá el revolverul cu şease focurĭ.

— „Dar ce facĭ cu şease focurĭ, când te'ĭ vedea încunjurat de treĭ-patru hoţomanĭ cu măciucĭ orĭ cu topoare?“ Şi iară-şĭ figura Evreuluĭ ucis îĭ apăru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înnaintea ochilor: „Și dînsul avea două pistoale turcești cu câte două focuri! Încremenise de spaimă cu mâna pe ele! Nici un om nu e stăpîn pe curajul său.

Mustea, sciindu-se singur, chiar mai reŭ de cât singur — fiind dușmanul pe capră — nu numai că avea bănueli asupra vizitiului, dar atâta i se aţiţase mintea, în cât era sigur că Gheorghe e înţeles cu hoţii.

„Cum, își dicea mereŭ cuconul Todiriță, să-i vie lui în gând să apuce prin pădure, când bine scie că nu merg prin ea nici diua 'nnamiadza maro! Nu! Gândul nu mĕ 'nșeală; e 'nţeles, tâlharul cu hoţii".

Mintea omului s'aprinde lesne, întocmai ca iasca uscată la cea mai mică scânteie de amnar.

Di'ntr'o simplă bănueală, în câte-va clipe, cuconul Todiriță ajunsese la siguranță. Se vedea, acu-și, acu-și, oprit în mijlocul codrului, încunjurat din toate părţile de hoţi;.. vizitiul stringând hăţurile, în loc de-a lua la goană!...

Orî-cât ar fi aprinderea minţei de puternică, nu ţine mereŭ cu aceea-și tărie; la simple zgomote, mai mult năluci de cât zgomote, credea că poate vine un tovarăș de drum; i se părea că aude aceea uruituri de roţi, ropot de caĭ, ba chiar slab sunet de clopot.

Atunci mai prindea suflet și mulţumea lui Dumneḑeŭ că-i trimite un soţ, un înger mântuitor; i se ușura resuflarea, o greutate i se luă după piept, îi venea să ridă singur de spaima lui.

Pleca boerul nostru din noŭ urechea, spre a se încredința de s'apropie sunetul, care, ca orî-ce năluc㠹 pierea tocmai când se sprijinea pe ea mai mult.

Totul adormea în liniștea aburită a serei.

Din când în când se auḑea fâlfâitul aripelor vreunui liliac stingher.

Iar gândul, care te omoară și te învie de o sută de orî pe ceas, îi șoptea:

— „M'am făcut fricos ca o muere! Celui d'ntâiŭ, pe care l'așĭ zări, îi trimit una tocmai în numele tatălui. Sigur; hoţii, îngroziţi, ar lua-o la goană, întocmai ca lupii, când văd căḑând unul de-ai lor».

Îi era ruşine de el singur că simte atâta frică; voia să-și facă puţin curaj. Ca să mai gonească gândurile, cari-l făceaŭ să-i pară vremea atât de lungă, începu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dir=1901-1932

a iscodi pe vizitiŭ, închipuindu-şĭ că, poate, din vorbele luĭ ĭ-ar putea ghici gândul:

— Măĭ Gheorghe!

— Aud, cucoane.

— De când baţĭ tu codriĭ, ca vizitiŭ, dat'aĭ vre-o dată piept cu hoţiĭ?

— Ba m'a ferit Dumneḑeŭ.

— Se poate?

— Hoţiĭ, cucoane, sînt ca şi lupiĭ: până n'adurmecă, nu daŭ.

— Hoţul, până nu are copoĭ, nu dă, măĭ!

— Veḑĭ bine, la cotoţul gol ce-ar maĭ scânci în zadar lighioana? Când n'aĭ nimic, poţĭ dormi liniştit şi în inima codruluĭ. De cine să te sfieşcĭ? Doar de Mama pădureĭ... Nicĭ ea nu ţi se arată, dacă eştĭ tare de înger.

— Vorbă să fie! Câţĭ ticăloşĭ nu ucid pe singure prepusurĭ.

— Se întîmplă, cucoane, nu ḑic. Vorba Românuluĭ cu ceapa legată în basma: Pentru o rotea n'a pierdut el viaţa?

— Nu maĭ departe, Evreul de maĭ dĕună-ḑi, mare bogăţie aŭ găsit la el? Douĕ-ḑecĭ de francĭ! Pentru atâta şĭ-a pierdut bietul om viaţa!

— Eĭ, la Herşcu? Da! Credeaŭ c'or găsi douĕ-ḑecĭ de miĭ. Veḑĭ că-ĭ lăsase la ginere-so.

— De unde le sciĭ tu, bre, aşa, deslușit?

— D'apoĭ le scie toată lumea: vorbeaŭ oamenii la ratuş.

— Aŭ făcut, ticăloşiĭ, moarte de om pentru nemic.

— Ce maĭ pagubă! Păcat de eĭ! Or să le putreḑească oasele în gros. Proştiĭ! Nu putcaŭ trece Prutul?

— Tu aşa făceaĭ, de le-aĭ fi fost tovarăş?

— Păĭ cum? Oiŭ sta să mĕ prindă cu laţul ca pe cânĭ?

— Mĕ, ticălosule, cine ucide un Evreŭ, nu-ĭ mare lucru să ucidă şi un creştin. Doar tot suflet de om e şi unul şi altul.

— Dar eĭ cum aŭ ucis pe Domnul Isus? La urmă, cucoane, cum ţĭ-ĭ scris să morĭ, aşa morĭ.

Nicĭ odată boerul nu observase pe vizitiŭ, nicĭ nu se gândise la fisionomia luĭ. Avea el altele în cap, de cât să cerceteze mutrele servitorilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acum, pe întunerec, fără să-i vadă faţa, prin minte îi treceaŭ trăsăturile feţei vizitiului său. Se mira singur cum îi resăreaŭ toate atât de clar: gura cam strâmbă, sprîncenele plecate pe ochi, fruntea mică şi faţa turtită; o privire ascunsă, reutăcioasă şi amenin-ţătoare, chiar când voia să fie umilit şi bun.

În urechi îi resunaŭ vorbele nevesteĭ:

„Cu vizitiul ăsta n'aşĭ merge noaptea la drum, să mĕ picĭ cu lumînarea".

Şi tot maĭ mult îl urmărea căutătura luĭ furişă: nicĭ odată nu privea omul în faţă; era de felul luĭ harţăgos; chiar nefiind beat, se certa cu toţi servitoriĭ din curte...

Foarte crud cu animalele. De cîte-va orĭ l'a pârît rândaşul că betegesce caiĭ, bătĕndu-ĭ cu furca de fier. Din bătăile luĭ pieriseră doĭ mânzĭ, iar pe o iapă a făcut'o să lepede.

La aceste amintirĭ, se mira singur cuconul Todiriţă de ce'l ţine şi nu-l dă afară? Maĭ ales că era venetic în sat. „Asta-ĭ o slăbiciune la mine, îşĭ ziceа el singur, de a nu schimba slugile şi oamenii, după ce mĕ deprind cu eĭ».

Lucrurĭ, carĭ, la vremea lor, nicĭ nu le observase, acum toate îi treceaŭ prin minte, par'că anume i le izvodea cine-va: de ce maĭ mult gândea, de ce s'adăogaŭ note rele la purtarea luĭ Gheorghe.

Cu cât s'apropiaŭ de jumĕtatea drumuluĭ din pădure, tot maĭ mult îi crescea îndoĭala: frica tot maĭ mult îl stăpânea.

— „Sigur, hoţul îşĭ închipue că duc cine scie câte sute de galbenĭ! Scia de erĭ că am să iaŭ banĭ; a auzit cum samsarul m'a asigurat că 'mĭ găsesce, la sigur, cel puţin cincĭ miĭ... Dar hoţiĭ te ucid pentru cincĭ galbenĭ! La dînşiĭ a omorî un om e ca şi cum aĭ tăia un puiŭ de găină... A maĭ vĕzut geanta plină cu argint, el crede că sînt averile luĭ Iov.

„Cum dracul nu l'am întors îndată ce-am prins de veste c'a luat drumul prin pădure? Şi doar îndată am bănuit că-ĭ ce-va necurat la mijloc! Nu-ĭ bine, când cine-va s'arată prea curajos! Numaĭ de n'aşĭ plăti scump astă nechibzuinţă".

Drumul prin pădure ţinea jumĕtate de ceas; tre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon1901-1932

cuseră de mijloc, simţea cum Gheorghe încetenise din hăţuri mersul cailor; aceştia par'că simţeaŭ ce-va că mereŭ forăiaŭ.

— Ce faci, măi, cailor, de nu îĭ laşi să meargă 'n voe?

— Sciŭ eŭ ce aŭ, haramurile? Le miroase a vre-o lighioae...

De odată s'aude un şuer; semn care cerea respuns. Un resunet prelung s'auḑi în liniştea nopţeĭ. Sunetul tăiase ca o săgeată întunerecul; cuconul Todiriţă simţi tot sângele urcându-i-se în sus: un fior îĭ scutură tot trupul. Fără gândire şi fără sine, scoase revolverul. Alt şuer mult maĭ apropiat îĭ taie auḑul; se cunoscea că vrea respuns grabnic.

Vizitiul slăbise caiĭ de la trap. Cuconul Todiriţă simţi trezindu-se în sine o putere de apărare neînchipuită. Sări ars de pe scaunul trăsureĭ şi, punênd ţeava revolveruluĭ în spatele vizitiuluĭ, îĭ ḑise:

— Mână, hoţule, şi nu crăcni că 'ntăiŭ pe tine te culc la pămînt!

Vizitiul, încremenit de această neaşteptată ameninţare, începu a da biciŭ cailor şi a mâna fără sine.

In asemenea moment de grea cumpănă, se poate ḑice că nemic deslușit n'avea Mustea în cap: să-şĭ apere viaţa cu orĭ-ce preţ, aci îĭ se concentrase toată puterea minţeĭ.

In urmă se auḑeaŭ fluerăturĭ, tot maĭ depărtate. De la o vreme, neprimind respunsul aşteptat, pricepuseră că-ĭ primejdie. Liniştea cuprinse iar desişul pădureĭ; părea că totul fusese o nălucă...

Când ajunseră în şosea, boerul simţi luându-i-se o greutate din spate.

Obosit, zdrobit, căḑu pe scaunul trăsureĭ. Mâna încordată pe revolver începu să tremure; degetele, încleştate pe piedecă, nu le putea întinde. Trecuse primejdia, dar îĭ lăsase adâncă urmă de groază. Părea că ţinusé un veac...

La câţĭ-va paşĭ s'auḑea scârţiitul unor care.

Ce musică plăcută şi mântuitoare nu-ĭ păru sunetul tânguitor al roţilor!

Acum boerul vedea în bieţiĭ căraşĭ nişte dragĭ şi iubiţĭ fraţĭ, gata la orĭ-ce moment să sară şi să-ĭ scape

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

viața, dacă hoții ar mai îndrăzni să-l urmărească, ieșind la drumul mare, pe vre-o potecă ascunsă.

Atâta îl enervase pe cuconul Todiriță primejdia, că ar fi voit să sară din trăsură, să îmbrățișeze pe țeranii ce mergeau agale pe lângă carele încărcate cu cherestea, luată de la târg pentru un proprietar vecin.

— „În sfârșit, slavă Domnului, zicea Mustea, nu mai sînt singur în desișul pădurei!“

De-o parte și de alta se 'ntindea câmpul mărginit tocmai departe cu dealuri acoperite de păduri.

Vizitiul, de groaza glonțului, mâna din răsputeri, și acum simțea în spete locul țevei. Caii gâfâiau din greu, scuturând capetele.

Cuconul Todiriță, galben încă de primejdia prin care trecuse, privea cu mulțumire luna resărind de-asupra dealului din dreapta. Se uita la ea cu drag gândind: „Cât pe ce era să nu mai văd lumea cu ochii“.

Luna sfioasă ca o fecioară, se ridica tot mai sus pe coasta dealului, urcând a galo suișul, până ce, mândră și falnică, își luă zborul, fermecând multe inimi și martoră a multor nenorociri și crime.

Lumina-i albue împrăștia întunerecul și, la razele-i palide, gândirile păreau mai însuflețite de bine, mai dătătoare de speranțe; greutățile vieței, chiar suferințele, s'aretau șterse.

Nenorocirea, din care scăpase, îi oțeli lui cuconul Todiriță sufletul, îl îmbărbătă să se lupte cu nevoile ce se rânjeau la el. Un gând tainic îi șoptea că are noroc. Ca, după o grea boală, prețuia mai mult viața. În fața morței nemicuri par necazurile dilnice; iar nevoile și munca, petreceri plăcute.

Ajuns a casă, se simți obosit.

In balcon îl așteptau nevasta și sub-prefectul.

— Credeam, frate, că nu mai vii, dise sub-prefectul, stringându-i mâna prietenos.

— Chiar era să nu mai viu!

— Co fel? dise nevastă-sa îngrijată.

— E o comedie, d-le sub-prefect, n'avem nici o siguranță. În amurgul serei era să mă ucidă hoții.

— Taci, frate! Ce glumești?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Ba nu glumesc de loc. De n'aveam presență de spirit, se isprăvea cu mine.

— Dar n'aveaĭ armă? ḑise sub-prefectul,

— Ce armă, când hoțul e pe capră?

— Ce spuĭ? strigă nevastă-sa îngrozită.

Cucoșul Todiriță istorisi cu de-amĕnuntal toată întîmplarea cu hoțiĭ.

— Așa frică n'am tras, de când sînt.

— Lucru curios, câtă vreme presupuneam numaĭ că hoțul m'a vîndut, eram mult maĭ îngrijat. Îndată însă ce primejdia mi s'a făcut vĕdită, m'am simțit mult maĭ energic și maĭ curajos.

— Îndoeala e maĭ rea de cât însă-și primejdia, ḑise sub-prefectul. Eĭ și ce facem cu hoțul?

— Ce să fac? Mâne îl socotesc și-l dau afară.

— Cum, fără să'l închidem?

— Ce folos? Are să tăgăduiască și, la urmă, ce dovedĭ am că era înțeles? făcu suprefectul.

— Bine, dar cele ce le spuseșĭ nu sînt prea de ajuns?

— Mulțumesc luĭ Dumneḑeŭ c'am scăpat; nu voiŭ să-mĭ răsbun.

— Așa face Dumnealuĭ în tot-d'a-una. La noĭ slugile n'aŭ frică, ḑise nevastă-sa.

— Imĭ place să plătesc reul cu bine. Mâne îĭ plătesc pănă într'un ban, îĭ daŭ și-un bacșiș, și-ĭ ḑic! «Du-te, Gheorghe, cu Dumneḑeŭ. Nu eștĭ de mine». Nu vĕ faceți idee, cum îl prostescĭ pe om, când pentru reŭ îl răsplătescĭ cu bine.

— Heĭ, cucoane Todiriță, ia seama: bunătatea d-tale să nu-ți rupă odată capul.

— Câți, fiind reĭ, nu și-l frâng?

— Dar eŭ înnoptez de-a binele, și pățania D-tale nu-mĭ suride de loc.

— D-ta nu trecĭ prin pădure și aĭ militarĭ pe capră.

— Heĭ, dragă, dar câți dușmanĭ am eŭ!

— Mâĭ la noĭ!

— Nu se poate. Pănă 'n ḑiuă trebue să fiŭ în plasă. Am o anchetă: nisce țeranĭ aŭ sărit să'l bată pe perceptor.

— Mulțumesc luĭ Dumneḑeŭ, oamenii de pe moșia noastră numaĭ de-așa năzbâtiĭ nu s'apucă. Se bat cel mult în de eĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Asta-i de potrecere. Nu se poate serbătoare fără bătae. Poftă bună şi, te rog, nu uita de ce te-am rugat.

— Mĕ rog, te mai îndoescĭ!

Sub-prefectul ieşi, stringêndu-le mâna prietenesce.

— Obosit şi flămând ca un câne; dar mulţumesc luĭ Dumneḑeŭ că mĕ vĕd acasă, făcu cuconul Todiriţă.

CAP. II

Cuconul Todiriţă

Sigur, cu toţiĭ ne interesăm să cunoascem maĭ de aproape pe eroul întîmplăreĭ de maĭ sus.

Cuconul Todiriţă Mustea era proprietarul Chindeşcilor, o moşioară în susul Moldoveĭ.

Om în floarea vârsteĭ: între patru-ḑecĭ cinci-ḑecĭ de anĭ.

Bărbat înnalt, bine-făcut, cu faţa veselă şi deschisă. De cât-va timp îşĭ lăsase barbă, ceea ce-ĭ da o înfăţişare şi maĭ plăcută.

Era din aceĭ oamenĭ, cu carĭ te împrietenescĭ de la întâia vedere; caracter deschis şi inemă de aur.

Mustea, cum am vĕḑut din întîmplarea cu Gheorghe, era de-o bunătate fără seamĕn. Dînsul nu pricepea cum poate fi cine-va reŭ.

Proprietar sirguincĭos, vecĭnic călare şi vecĭnic pe câmp, vedea şi povĕţuia toate cu blândeţe şi vorbe bune. Pe feciorii boerescĭ îĭ sfĕtuia să fie blânḑĭ, ḑicêndu-le:

— «Vorba dulce mult aduce. Cu binele maĭ curênd înduplecĭ pe om la muncă. Cu reul ţi-l facĭ duşman. Şi eŭ cu duşmanĭ nu voiŭ să am a face. De omul reŭ, taie poala şi fugĭ; cu el nu voiŭ să am de împărţit nicĭ în clin nicĭ în mânecă».

Şi, ce-ĭ drept, sătenii îl iubeaŭ; puţinĭ eraŭ ceĭ carĭ nu veneaŭ să-şĭ facă datoria.

Cu toate astea, afacerile luĭ Mustea nu mergeaŭ de loc strălucit. Reul nu venea din pricina bunătăţeĭ, ci di'ntr'o înlănţuire de fapte mult maĭ îndepărtate.

Mustea nu era boer de baştină, ci fiul unuĭ vechil,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

ce se îmbogăţise, administrând moşiile unui beizadea ce sta mai mult la Paris.

Bătrânul se îmbogăţise, aşa cum se îmbogăţiseră mulţi în acele vremi vestite de bielşug, cumpărase moşia Chindeşciî şi o lăsase fiiului său.

Pământ bun, cum e mai pretutindeni în nordul Moldoveî, dar cam puţină pădure.

Cât a trăit bătrânul, nu l'a lăsat să schimbe o iotă din modul vechiŭ de agricultură şi comptabilitate.'

— «Tu, ḑicea bătrânul, îî face cum îî sci; dupĕ moartea mea. Comptabilitatea nouă, un moft, ca să te poată înşela mai bine !

„Averile marî. dragul mieŭ, s'aŭ făcut pe vremea modeî vechî, cu ceî tarî de vârtute şi slabî de dulv. A-ḑî, când nu te poţî resufla de cărturarî, în loc să te îmbracî, mai tare te rupî. Dea Dumneḑeŭ, fĕtul mieŭ, să poţî păstra cu sciinţa ta, ceea-ce am agonisit eŭ cu nesciinţa mea".

Vorbe d'al de astea spunea bătrânul mai în fie-care ḑi, când îşî lua cafeaua în balcon.....

Curtea era aşeḑată pe deal. Cu drag, putea privi moşioara, agonisită prin o viaţă de muncă şi economie.

Satul se întindea mai la vale. Nu avea mulţi locuitorî : ca vr'o şaî-ḑecî de familiî, dar avea căsuţe curate.

Bătrânul era poznaş de felul luî : când vedea la vre-un om casa deräpănată şi nespoită, îndată trimitea câte-un fecior boeresc cu o traistă de var.

— Bună ḑiua, lele, ḑicea acesta, întrând pe poartă.

— Mulţumim ! respundea femeea înfiptă ; presupunea dînsa la ce vine omul boeresc.

— Apoî, lele, m'a trimis boerul cu nisce var, ḑice că să-ţî spun că vine d-luî mâne să te înveţe a vărui, că poate îî fi uitat.

Femeea înghiţea noduri, dar până a doua ḑi casa era spoită, ca nouă.

Tot cam aşa le făcea la ceî ce ţineau curţile nemăturate : le trimitea târnurî. Femeile îî prinseseră frica. De venea vre-un om, Dumineca, la curte, neprimenit, boerul îl întreba :

— Măî, omule, aî tu nevastă ?

— Am, cucoane.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Du-te și-i spune că o să-ți caut eŭ alta, care să te primenească serbătoarea.

Așa pe înectul se deprinseseră femeile gospodine și mersese vestea că oamenī curaţi ca 'n satul Chindesci. maĭ rar.

Cuconul Tudoriță nu putea să iasă din voia bĕtrânuluĭ.

In ḑilele când n'avea de lucru, cuconul Todiriță vâna, megea la oraș, făcea ce-va strengăriĭ; în colo era băiat bun, ascultător de părinți; nu făcea datoriĭ, ca alți tinerī de seamă luĭ.

Dę la o vreme bĕtrânul a început a ḑice că vrea să-l vaḑă însurat înnainte de a închide ochiĭ pe vecĭ.

— Măĭ băiete! ĭĭ ḑicea el, însuratul de tînĕr nu strică, și tu, slavă Domnuluĭ, eștĭ flăcăŭ tomnatec. Gospodăria merge ca, merge; dar tot se cunoasce că nu-ĭ mâna femeeĭ, care să reguleze și să vaḑă de toate. Alt-fel era, când trăia biată maică-ta!

Un oftat adânc ridică pieptul bĕtrânuluĭ;

Intr'o clipă o viață întreagă ĭĭ trecea prin minte.

Se vedea tînĕr; aprig la muncă, muncind din zoriĭ ḑilei până noaptea târḑiŭ. Și 'n cadrul nevĕḑut al trecutuluĭ îndepărtat, ĭĭ apărea ca o vedenie scumpă tînĕra luĭ soție, sprintenă, alergând toată ḑiua după ale gospodărieĭ. Cum trecuseră toate! Năluci ale amintireĭ, atâta tot! Și bĕtrânul oftă adânc, adăogând:

— Dar când voiŭ muri și eŭ, ce va maĭ fi din casa mea? Nu! Trebue să te însoriĭ, destul aĭ hoinărit.

— Mĕ însor bucuros, tată, dar să-mĭ aleg nevasta după gustul mieŭ.

— Veḑĭ, bine, doar tu aĭ a trăi cu dînsa. De cât ține minte vorba mea: „Surcceaua nu sare departe de trunchiŭ. C'o fi bogată, c'o fi săracă, n'am de ḑis nemic, numaĭ să nu fie di'ntr'un neam reŭ.

— Ce sînt vinovațĭ copiiĭ de faptele părinților?

— Nu sînt vinovați, dar e așa. Să nu pomenescĭ vorbele mele. Eŭ ți-am găsit fată cu zestre, cu moșie, de neam bun. Ție nu-ți place! Treaba ta.

— Veḑĭ, tată; omul odată se 'nsoară. Și-ĭ biue să-și ia nevasta pe pofta inemeĭ. Alt-fel se nenorocesc doĭ.

— Eștĭ destul om să pricepĭ.

— Așa-ĭ obiceiul părinților, să aleagă nororĭ după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gustul lor; de nu, îndată le scot coḑĭ: dacă nu lor, cel puţin mamelor!

— Bre, băiete, să nu te bucurĭ la femeea prea frumoasă, că n'aĭ parte de ea.

— Bine, tată dragă, dar de frica asta n'oiŭ lua vr'o ciumă.

— Aşa-ĭ tineretul: sucesce vorbele bĕtrânilor, fără a le adânci înţelesul.

— Tătuţă, ḑisese cuconul Todiriţă, cum obicĭnuea să-l numească dezmierdător, fac tot ce voescĭ, dar să mă laşĭ să-mĭ iaŭ nevastă pe gust.

— Veḑĭ bine că nu te-oiŭ însura cu de-a sila; un singur băiat am şi voiŭ să fie fericit înnainte de toate.

— Da, tată dragă, voiŭ lua o fată săracă, dar s'o iubesc şi să mă iubească; să ţie cu mine la nevoĭ şi la năcaz.

— Pe cât vĕd, tu aĭ şi ales'o.

— Da, am ales'o.

— Spune-ĭ o dată numele, să-mĭ sciŭ şi eŭ odorul de noră.

— Matilda Călin, îngânase cuconul Todiriţă.

Bĕtrânul încreţise fruntea, încruntase sprîncenile şi, clătinând din cap, ḑisese:

— Cine? Fata mazilului de blănar! Cât trăiesc eŭ, băete, nu voiŭ să vĕd asemenea podoabă la casa mea. Mustea nu poate fi cuscru luĭ Călin. Să-ţĭ iasă din minte asemenea lucru.

— Dar el a murit, tată!

— Eĭ şi? Iĭ trăiesce numele! Eŭ să ḑic cuscră femeeĭ luĭ Călin? Să mĕ ferească Dumneḑeŭ.

— Uită-te: peste hotar, la Ciuculescu: fată de oamenĭ, cu un petec de moşie. Ia-o şi lasă târgovoţele să-şĭ mânânce 'n ticnă covrigiĭ. Nu te nenoroci. Să nu viĭ la vorba mea, dar prea târḑiŭ!

— Drept să-ţĭ spun, tată, reŭ judecĭ. Fata e cum se cade, nu se aude nimic de ea. Nu sciŭ ce cusur iĭ găsescĭ. Curat povestea cu mielul.

— Să mĕ laşĭ în pace.

— Bine, nicĭ eŭ nu mĕ 'nsor.

— Aştepţĭ să mor! Poate chiar doresci?

— Ba, să mĕ ferească Dumneḑeŭ, tătuţă, de aşa gânduri spurcate.....

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A ţinut cearta un an de dile, şi la urmă bătrânul a trebuit să cedeze. Greŭ poate ţinea piept înţelepciunea bătrânească cu îndărătnicia tinerilor.

Cam de voe, cam de nevoe, bătrânul a mers la nuntă; şi aduse noră 'n casă.

* * *

Sigur, îşi vor închipui cititoriĭ noştri că bătrânul Mustea, din interes băneşc nu vrea să-şi lase feciorul să ia pe Matilda Călin.

S'ar înşela. Şi de aceea sîntem nevoiţi a areta pricina care îl făcuse pe bătrân să se împotrivească la această căsătorie, un an de dile, crezînd, în mintea luĭ, că, poate, Todiriţă s'o lăsa de Matilda.

Cu tatăl oĭ, bătrânul Mustea n'avea nemic, doar c'a fost prost, şĭ-a pierdut averea şi s'a lăsat dus de nas de femeĭ. Nu tot aşa sta lucrul cu femeĭa luĭ Călin; păţania eĭ o scia tot oraşul, ba chiar tot judeţul.

Oştile nemţeştĭ primiseră ordin de retragere din ţeară, după ce a din urmă ocupare.

Ofiţeriĭ şi soldaţiĭ stătuseră în cartir pe la case.

Femeĭa luĭ Călin era foarte frumoasă şi mult maĭ tînără de cât bărbatul, care pe atunci nu lepădase încă autcroul şi giubeaua; în schimb, ofiţerul neamţ încartirat era tînăr, înnalt şi frumos.

In asemenea împrejurărĭ era fatal să se întîmple ce s'a întîmplat, va dice filosoful nepărtenitor.

Nu tot aşa judecă lumea.

Femeĭa luĭ Călin s'amorosă de ofiţer. In focul dragosteĭ îşi închipuia că Nemţiĭ n'or să maĭ părăsească ţeara; şi gurile réle povesteaŭ multe. Intr'o bună dimineaţă Călin se simţi reŭ de tot, în urma dulceţeĭ şi a păharuluĭ de apă, ce lua în fie-care dimineaţă, după obiceiul moldovenesc.

Scăpă, bietul, numaĭ mulţumită untuluĭ de lemn şi laptelui dulce ce-ĭ dădu grabnic servitoarea bătrână ce avea în casă; cucoana lipsea: era dusă la primblare cu ofiţerul.

Călin pricepu totul, dar avea copiĭ, şi maĭ bine ar fi murit de cât să-şĭ facă casa de ris, să-şĭ dea femeĭa în vileag. A mustrat'o în ascuns; a ameninţat'o cu despărţenia şi cu închisoarea. Dînsa a căduţ în ge-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

muchiĭ, a cerut iertare, jurând că a fost o rătăcire diavolească.

In realitate dînsa, în mintea cĭ proastă, voia să scape de bărbat, să pue mâna pe juvaeruri şi bani, ca să poată fugi cu ibovnicul.

Peste o septĕmână de la această întîmplare, Nemţiĭ primiră chiar ordin de plecare.

Fu o ḑi de adevĕrată jelanie şi nebunie pe multe femeĭ, nu numaĭ pe a luĭ Călin.

Cele maĭ multe suferiră lovitura iubirecĭ lor în ascuns, nevoind a se face de ris.

Vre-o ḑece însĕ, între carĭ şi femeea luĭ Călin, fugiră după Nemţĭ, luând din casă banĭ şi juvaeruri.

Lângă frontieră, administraţia le prinse. Se povestesce că ispravnicul, om hain, spre pedeapsă, le hrăni, prin mijlocul vereĭ, numaĭ cu pesce sărat nedându-le strop de apă.

Femeea luĭ Călin, de ruşine şi de scârbă, nu dădu pe acasă vre-un an de ḑile; se surghiuni singură la mânăstirea Vĕratec, la o soră.

Toate acestea, şi multe altele, le scia bĕtrânul Mustea de la o rudă din oraş.

Acum pricepe cetitorul de ce s'a împotrivit părintele cu atâta înverşunare la căsătoria fiiuluĭ săŭ cu fata luĭ Călin.

Bĕtrâniĭ, fără a sci legile complicate ale moştenireĭ, cunoscseaŭ de minune urmările-ĭ nenorocite.

* * *

Matilda s'areta blândă şi supusă faţă de bĕtrân; nu prea scia gospodăria nicĭ de oraş, dar încă pe cea de la ţeară.

Bĕtrânul avea o jupâncasă veche, femee bună, pânea luĭ Dumneḑeŭ; dînsa scia rostul gospodărieĭ.

Matilda huzurea de bine: avea tot de-a gata, nimic nu-ĭ lipsea. De la traiul pe sponcĭ din oraş ajunsese în bielşugul proprietăreseĭ de la ţeară.

Destul de pretenţioasă, scia să se ascundă în faţa bĕtrânuluĭ. Cuconul Todiriţă nu putea crâcni nemic, căcĭ bĕtrânul i-ar fi ḑis: „Singur ţĭ-aĭ ales'o, băcte".

In gândul cĭ, Matilda nu-l iubea de loc pe socru-so. Scia dînsa că de mare nevoe o luase noră. Il privia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca pe un spin în casă, de vreme ce nu putea ca să-şĭ joace caĭ cum ar fi voit.

Linguşitoare şi prefăcută, scia însă să-l măgulească pe bĕtrân. Acesta, dese orĭ îşĭ dicea: „Uit'te cum îşĭ face omul pĕcat, judecând copiiĭ după faptele părinţilor".

Peste câţi-va anĭ bĕtrânul Mustea odihnea întru Domnul, alăturĭ de iubita luĭ soţie, în cimitirul de lângă biserica satuluĭ. O cruce mare de piatră şi un grilaj de fier aretaŭ locul unde eraŭ aşeḑate remăşiţele pămîntescĭ ale bĕtrânilor.

O salce plângĕtoare îĭ sădise fiiu-so ca să-ĭ umbrească mormîntul, semĕnat cu florĭ de mâna nuroreĭ.

Matilda l'a bocit ca pe un adevărat şi bun părinte, care, pe patul de moarte, îĭ dase sfat înţelept: «Să-ţĭ iubescĭ bărbatul şi să fiţĭ credincioşĭ unul altuia... De la căsnicie pângărită D-ḑeŭ îşĭ întoarce faţa, dragiĭ. mieĭ» ...

De jur împrejur se înşiraŭ crucile de lemn ale sătenilor morţĭ: bărbaţĭ şi femeĭ; tineriĭ şi bĕtrînĭ, toţĭ înconjuraŭ pe boeriĭ la odihna de veciĭ, cum în viaţă îĭ înconjuraseră la muncă.

CAP: III

Seceta

Cuconul Todiriţă era acum de mulţĭ anĭ proprietar Avuse planurĭ marĭ, dar toate îl cam daseră de sminteală.

Bĕtrânul parcă luase cu el norocul.

Când credeaĭ că va fi recolta maĭ bună, atuncĭ eşea maĭ prost: Orĭ ploĭ cu nemiluita orĭ secetă şi alte neajunsurĭ, carĭ, din an în an, tot maĭ mult bântuiaŭ agricultura.

Anul acosta, în care se petrec cele ce vom povesti, fusese o iarnă geroasă şi nu prea îmbrăcată; de aceea grâul nu eşise tocmaĭ bun; icĭ rar, di'ncolo pârlit de ger. «Dar ce" să facem? ḑicea cu conul Todiriţă: „cu D-ḑeŭ nu ne putem bate!"

«De vom avea o primă-vară şi o vară, ploioase, nu murim de foame? ba maĭ astupăm şi câte-va nevoĭ».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdm1901-1932

Primăvara plouase şi nu prea, dar, cum fusese recoroasă, nu se prea simţea nevoia plooĭ.

Sosi însă Iunie cu arşiţĭ cumplite. Câmpul părea ars de secetă. Grâul, care duse în copt, se îngălbenise peste tot, înnainte de vreme, mărunt la spic şi pipernicit la bob.

Maĭ trăgeaŭ, bieţiĭ oamenĭ, nădejdea porumbuluĭ, aşteptând ploaea din ḑi în ḑi.

Până şi copiĭ se uitaŭ mereŭ la cer, doar ar zări vre-un nour bine-cuvîntat, vestitorul uneĭ ploĭ mult aşteptate.

Dar zadarnic! Spre desnădejdea mulţimeĭ, cerul era senin şi albastru spălăcit.

— O săptămână de nu maĭ plouă, sîntem topiţĭ. Era vorba ce-o auḑeaĭ de la bătrân până la copil.

— Pentru păcatele noastre ne pedepsesce Dumneḑeŭ! ḑiceaŭ bătrâniĭ.

— Prea s'a făcut lumea rea. S'ar mânca om pe om; copiiĭ nu maĭ ascultă de părinţi; oamenii aŭ uitat de Dumneḑeŭ şi el ne-a uitat pe noĭ. El nu bate cu cĭomagul, ci cu foc şi sabie.

„O să murim de foame şi noĭ şi vitele", se văitaŭ oamenii desnădĕjduiţĭ şi neputincioşĭ în faţa seceteĭ îndĕrĕtnice.

Frunḑele verḑĭ, late şi frumoase, ale porumbuluĭ se resuciseră ca nisce funiĭ la arşiţa soareluĭ. Ţerina pe ogoare era roşie cenuşe. Pe unele locurĭ pămîntul crepase adânc de uscăciune. Însetat, par'că deschidea miĭ de gurĭ, cerênd apă dătătoare de viaţă.

Toate bucatele căŭ a jale, a sărăcie; toate spuneaŭ norodului: „Zădarnic, anul acesta nu veţĭ avea parte de noĭ".

Toate îţĭ făceaŭ întipărirea dureroasă a copiluluĭ bicisnic, fără vlagă, căruia n'aĭ să-ĭ veḑĭ bucuria: îĭ plângĭ de milă, văḑênd cum micuţul se luptă; cum întreaga luĭ fiinţă plăpândă e dornică de viaţă!

La înaş jalea te izbea la inemă. Vitele se topeaŭ de foame; le numĕraĭ coastele.

Câmpul, din verde, era cenuşiŭ, uscat ca piatra.

Numaĭ scaeţiĭ, pe carĭ nicĭ oile nu-ĭ pot roade, se ridică, din loc în loc, falnicĭ. Vitele, când zăreaŭ suflet de om, începeaŭ a mugi jalnic, muget ce par'că întreba: «Ce faceţĭ cu noĭ? Ne prăpădim de foame».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Unele vite mai deştepte fugeau din circadă.

Omul se trezea, la mijlocul d[illegible]i, cu vaca răgând la poartă.

Părea că dobitocul venea să ceară seamă stăpânului de ce îl supunea la cel mai groznic chin: la moarte prin foame!

Pe cât primăvara verdeaţa câmpiei te îmbărbăta ademenindu-te la viaţă; pe atât acum privelişte-i tristă îţi da melancolie, îţi areta nevrednicia omenească.

Atâtea făpturi nevinovate trebuia să sufere, şi omul, regele tuturora, părea un pitic neputincios în faţa naturei înverşunate.

Şi tocmai anul acesta, cuconul Tudiriţă semănase mult grâu şi mult porumb!...

Iera într'o Duminecă, la vre-o două săptămâni de la întîmplarea cu hoţii.

Norodul tăbărise ca ne altă dată la biserecă.

După ce preotul isprăvi sfînta slujbă, fruntaşii satului îl înconjurară îndată ce eşi din altar.

— Ieĭ, ce-ĭ, oameni buni? Aşa-ĭ? Când v'ajunge cuţitul la os, v'aduceţi aminte că-ĭ o biserecă în sat şi-un Dumneḑeu sus?!

— Nevoile, părinte, nu ne daŭ răgaz să ne aducem aminte mai des, păcătoşii de noi!

— Acum n'aveţi mai marĭ nevoi? Cel ce părăseşte pe Domnul, părăsit va fi de el.

— Părinte, ḑicea un săţean, de nu ploaŭă septămâna asta, sîntem topiţi!

— Va trebui să dăm vitele în ogoare, strigă altul; imaşul e ca în palmă, mănâncă bietele douitoace pământ.

— Ce urgie pe noi! Ne-a uitat Dumneḑeu, se vede! strigaŭ femeile.

— Dumneḑeu e bun, trebue să ne certe ca să nu ne abatem de la calea sa, ḑise preotul cu smerenie.

Sătenii nu mai eraŭ ca altă-dată, cu feţele vesele şi semeţi, ci posomoriţi negri de groază şi supăraţi; deşi era un sat de oameni frumoşi, nalţi de stat, chipeşi, cu plete frumoase şi chip ademenitor.

Preotul, tot vorbind cu ei, ajunsese în privdor, şi le ḑise cam aspru.

— Aţi uitat pe Dumneḑeu şi pe mine robul său.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când am făcut clacă, n'aţi venit decе inşi în tot. Banî, vĕ cred, n'aveţi: dar vorba-i că nicî bună-voinţă nu aveţi. Voi m'amăgiţi pe mine. Dar pe Dumnedeŭ, care-i pretutindenî, nu-l vedeţi?

Şireţi ca oamenii din satul ăsta nu mi-aŭ dat ochiî să vĕd!

Daţi cincî-decî de banî de căciulă şi es. Nu-s doar toţi pentru mine: să iaŭ lumînărî şi unt-de-lemn.

— Părinţele, doŭ, n'avem; dar vom lua pe secere şi v'om da.

— Cine vĕ crede?

— Să n'avem parte de ce ne rugăm luî Dumnedeŭ a-dî: de ne dă boierul, venim întins la Sfinţia ta.

— Numaî de n'ar fi drumul la cârcimă mai scurt.

— Fă-ţi pomană, părinţele, cu noî şi las' că vom fi şi noî oamenî.

— Să mai cerc şi data asta. De la mine trece mereŭ, de la voî nicî odată.

Părintelo Biciuşcă îşî netedi frumos pĕrul pe cap, îşî puse potcapul, luă patrafirul, dicênd dascălului să scoată prapurele, crucea şi icoana Maicei Domnului.

Flăcăiî se grăbiră, care de care, a duce icoana şi prapurele.

Procesiunea porni spre ogoare, la largul câmpuluî.

Biserecuţa din margenea satuluî remase pustie, ne maî resunând de cântece şi vorbele oamenilor. Părăsită părea şi dînsa ca şi mormîntul boeruluî bĕtrân, de care puţinî îşî maî aduceaŭ aminte.

Ajungênd la ogoare, preotul ceti rugăciunea de ploae.

Femeile şi copiiî băteaŭ mĕtăniî.

Bĕtrâniî făceaŭ crucî dicênd:

— «Maică a tot milostivă, îndură-te cel puţin pentru pruncii nevinovaţi! Dă-ne ploae şi ne mântue de sărăcie.

De n'am greşi noî, robiî tăî, cum ţi-aî putea tu areta nemărginita bunătate, nesecatul izvor de milă şi îndurare?»....

La întors, nit'te şi boerul venea de la oraş.

— Pe cine aî îngropat, pop'o?

— Am îngropat seceta, cucoane.

— Prea târdiŭ te-aî trezit.

— De, Românul nu se pocăesce, pănă nu-l ajunge cuţitul la os.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Trăsura porni strârnind în urmă nouri de praf.

Norodul își urmă calea, smerit, cu capetele goale.

Suferința nevoilor se resfrângea pe fețele lor. Cine poate sci ce era în sufletul acestui norod îndurerat?

Aproape de amiază, văzduhul părea aprins de arșița înnăbușitoare. Holde și câmpii cătaŭ a jale, a pustiŭ: nicĭ boare de vênt, nicĭ aşchie de norĭ nu se zărea la marginea cerului.

Nu plouase de o lună de dile, dealurile nu se vedeaŭ, ca altă dată, înverdind în depărtare, ci roșiĭ, păreaŭ stâncĭ sterpe și pustiĭ.

Desnădějduit, îngrozit, de foamea ce l'așteaptă, plecă norodul spre casă. El, făptura cea mai desăvârșită, părea smerit în fața a Tot-puternicieĭ neîndurate.

Fie-care își punea mereŭ zădarnica întrebare:

«Ce ne facem de nu ploua și septĕmâna asta?

«Pier vitele de foame și sete. Seacă fântânĭ și pâraie.

Seceta, aducĕtoare de neagră sărăcie. era stăpână neturburată...

Norodul smerit se închinase Duminecă, rugând cu lacrimĭ cerul să aibă îndurare.

Lunĭ, de cu noapte, fetele din sat furaseră un știubeiŭ, și-l daseră pe iaz. O babă le încredințase că, după această jertfă, dată pe apă. trebue să ploae. Altele, învĕțate de babe, făcură o păpușă, apoĭ, plângênd și bocind, o îngropaseră la hotar. cu deplină credință că seceta va înceta.

In satul de alăturĭ, oamenĭĭ, într'o clipă de desnădejde, uciseseră în bătaĭ un cărămidar, presupus c'a legat ploea cu vrăjĭ. Duși la cercetare, unul din eĭ. respunse:

— Eŭ l'am bătut. Faceți cu mine ce voiți. De cât să moară o lume de foame, maĭ bine un nelegiuit ca el.

— De unde sciți voĭ c'a legat ploaia? dise subprefectul.

— Ne-a spus baba Dochița, că, de când lumea, cărămidariĭ leagă ploaea.

— Ce le pasă lor de sărăcia noastră! Să tragă alțiĭ minte, să nu se maĭ apuce de pozne diavolescĭ.

Sub-prefectul îl puse în fața cadavrului, vînĕt tot de ciomege: peste cap, peste față, peste trup era bătut mĕr.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

— Cum aĭ putut tu să baţĭ un om până la moarte?

— Par'că numaĭ eŭ! îngână, vĕdĕnd cadavrul. Toţĭ l'am bătut. Fie-care credea că de două-treĭ cĭomege n'o maĭ pieri un soiŭ reŭ ca dînsul.

— O să faceţĭ puşcărie.

— Să trăiţĭ, om face, dacă dă legea. Dar par'că n'ar fi drept pentru un duşman, care n'a avut milă de o lume, să fim noĭ osândiţĭ.

— Nu trebuia să faceţĭ singurĭ dreptate.

— Să trăiţĭ, Măria Voastră, strigă un bătrân, până să faceţĭ Dumnea-Voastră formele, noĭ ne prăpădeam.

— Eŭ vĕ spun că reŭ şi fără cale aţĭ făcut.

Toţĭ ceĭ învinuiţĭ eraŭ cu feţile senine, ca şi cum ar fi împlinit o sfîntă datorie.

După mintea lor era cea maĭ neaudită nelegiuire să sciĭ pe cel care-ĭ pricinuitorul atâtor nenorocirĭ, al foametei mistuitoare, şi să-l laşĭ nepedepsit.

De aceea, într'un moment de furie şi superstiţie, năvăliserĕ la cărămidărie, dărâmaserĕ şi stricaserĕ tot.

Furia selbatecă şi-o vĕrsară asupra singurului om ce se afla acolo.

— L'am rugat cu binele să deslege ploaia. De ce n'a voit? adaose unul dintre oamenĭ.

— Dar voĭ îl credeţĭ maĭ mare de cât Dumnedeŭ? adaose sub-prefectul.

Româniĭ nu diserĕ nimic. Tăceaŭ, dând din cap, desnădejduiţĭ, dar remăneaŭ tot în credinţele lor.

Ploaca mântuitoare, însĕ, nu se zărea.

CAP. IV

Visita

Cucoana Matilda, îmbrăcată într'o rochie subţire de batiste mauve, sta în salon de vorbă cu sub-prefectul şi cu Iliescu, funcţionar la tribunal.

Cuconul Todiriţă era om primitor: Il poftise pe Iliescu, care era vânător să vie la vânat pe moşie şi să se abară pe la curte.

— «Te rog să viĭ; îmĭ faci mare plăcere mie şi nevesteĭ», era vecinicul refren al luĭ Mustea de câte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

orĭ îl întâlnea. Cucoana Matilda îĭ şi ḑisese să nu-l maĭ poftească atâta; o întra omul la prepus că-l vâneazâ pentru sorâ-sa Maria, care sta la dînsa.

Soarele arḑĕtor începuse a înfierbînta văzduhul.

In salonul, cu ferestrele deschise spre grădina umbrită de copacĭ marĭ, totu-şi căldura înnăbuşea de-ajuns. Din când în când numaĭ un vênticel recoros adia de pe iaz.

Salonul era mare, mobilat nu luxos, dar îndemânatec.

Perdelele lungĭ de damasc verde aretaŭ că's de pe vremea bĕtrânuluĭ.

Jilţurĭ şi canapele, maĭ mult ademenitoare la odihnă, de cât cum sînt a-ḑĭ.

La o parte o masă de jucat cărţĭ, părăsită de mult, sta de formă.

In mijloc altă masă frumoasă de nuc, cu cele trebuitoare pentru fumat.

Peste tot împletiturĭ albe, elegante, lucrate de domnişoara Maria. Lângă fereastra ce dă în grădină, stă deschis un piano.

Pe jos covoare frumoase de ţeară. In părecţĭ câte-va tablourĭ, între carĭ un portret al beĭzadeleĭ.

Fala salonuluĭ eraŭ două oglinḑĭ de Veneţia, remase din vechea mobilă a bĕtrânuluĭ.

In ele cucoana Matilda îşĭ mlădia talia.

Din toate numaĭ la acestea ţinea Matilda. pe celealalte, de ar fi fost la voia eĭ, de mult le-ar fi schimbat.

Cuconul Todiriţă cu drag îĭ împlinea toate capriţiile, dar anevoe s'ar fi înduplecat să schimbe mobila veche: era de la bĕtrân şi'ĭ era scumpă.

Fie-care jeţ, fie-care scaun avea amintirea.luĭ. De câte orĭ, stând singur în salon, Mustea nu vedea par'că aevea pe bĕtrân, stând pe jeţ, orĭ culcat pe vre-o canapea, povestind vre-o istorie tristă orĭ hazlie din trecut!

Cuconul Todiriţă fuseso singurul copil, foarte resfăţat de părinţĭ, şi, în schimb, el îĭ iubea foarte mult. Când muri bĕtrâna, credeaŭ că vor nebuni de jale şi urît; nu era seară să nu meargă la mormînt să-ĭ ducă florĭ, tămâie şi lumînărĭ.

Ceasurĭ întregĭ tatăl şi fiiul vorbeaŭ despre bĕtrână, îşĭ aminteaŭ de sfaturile şi vorbele eĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Adese-orĭ bĕtrânul, voind să facă vre-un lucru, îl întreba pe fiiŭ-so:

— Todiriță dragă, oare cum ar fi ḑis maică-ta să facem?

Tînĕrul respundea, cu siguranță, care ar fi fost voia maică-sa.

Bĕtrânul nu schimba nicĭ e iotă, par'că creḑênd că-ĭ sfatul iubitei luĭ soții.

Așa fiiŭ nu se despărțea lesne de tot ce-ĭ aducea aminte de părinții iubiți.

Blând și bun, cum era Mustea, nu voia să lovească nicĭ dorința Matildeĭ de a mobila din noŭ salonul: mereŭ amâna din toamnă în toamnă, când vor avea o recoltă bună.

In anul din urmă spusese hotărît că va schimba mobila, când le va fi fata mare; acum pentru cine s'o schimbe? Cucoana Matilda stătu câte-va ḑile mânioasă, și-ĭ trecu ..

Musafirii din salon eraŭ Iliescu și sub-prefectul, poftiți la ḑejun.

Iliescu, îmbrăcat în haine de catifea maroŭ, anume pentru vânat, și cu botforĭ lungi de lac, înnalt de tot, cu pĕrul negru și creț, cu mustața resucită, avea aerul unuĭ don-juan. Ce te lovea la el eraŭ ochiĭ micĭ, strălucitorĭ, bătênd în galben ca la vulpe.

Iliescu făcea parte din aceĭ oamenĭ îngâmfați, carĭ îșĭ daŭ aere că sciŭ tot și pot orĭ-ce; tip nesuferit bărbaților, dar foarte simpatic femeilor.

De câte orĭ trecea pe lângă oglindă, își admira statura și-și sucea mustața.

Mândru și doritor de a ajunge cât maĭ sus, avea talent deosebit de a aduce mereŭ vorba despre președinte și de a se lăuda că-ĭ iubit de acesta și mereŭ poftit acasă.

La asemenea laude sub-prefectul, căruia nu-ĭ torsese maică-sa pe limbă, îĭ respundea:

— Te-a scăldat moașă-ta cu năvalnic, măĭ Iliescule.

— Parole-d'honneur, veḑĭ pe alțiĭ lingușindu-se, gudurându-se și în schimb, capĕtă lovituri de picĭoare; eŭ, mereŭ cu capul sus, și toți se daŭ în vênt după mine.

— Ce'ți spun eŭ! Aĭ lipicĭ! ḑicea sub-prefectul zâmbind ironic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu toate cusururile, Iliescu era băiat hazliŭ, glumeă cu d-ra Maria, cu doamna, îl hărăţea pe Newton, credincĭosul caseĭ.

Cuconul Todiriţă privea pe Iliescu cu ochĭ bunĭ, gândind: «De unde scĭĭ? O fi partidă bună pentru Maria. E băiat cu vĭitor; Maria, fără zestre, nu se mărită lesne».

Iliescu ghicea gândurile celor de casă şi se folosea venind cât maĭ des. La masa întinsă şi bogată nu trebue multă poftă.

— Dar întârdie cuconul Todiriţă, dise Iliescu nitându-se la ceas.

— Aĭ flămânzit, d-le Iliescu? dise Matilda compătimitor. De, păcatul d-sale de a uita de ceĭ de-acasă, când merge încotro-va.

— O să-ĭ iaŭ apărarea, dise sub-prefectul Muntenescu.

— Veḑĭ bine. Corb la corb nu scoate ochiĭ, dise Matilda, zâmbind.

— Când te prinḑĭ în vârtejul afacerilor, uiţĭ de oalele cucoaneĭ.

Cucoana Matilda, înţepată foc, respunse:

— Vreĭ să dicĭ de-ale bucătăreseĭ, d-le Muntenescu.

— Mă rog, respectele mele, dar oalele sînt ale cucoaneĭ. Nu le poţĭ lepăda. Trebue să te ţiĭ de ele. Trebue să le ţiĭ de coadă.

— Eŭ? M'a ferit Dumneḑeŭ: nicĭ nu le-am ţinut, nicĭ nu le-oiŭ ţinea!

Spre a scurta vorba, dise fetiţeĭ:

— Puico, du-te, veḑĭ nu vine papaca?

Fetiţa, sprintenă, se răpoḑi afară, dicênd:

— Newton, haĭ şi tu cu mine.

Iliescu, oprindu-se din primblare, s'aşeḑă pe un scaun lângă Matilda şi dise obidit:

— Se usucă prepeliţele mele, cuconiţă.

— N'aĭ grijă, Casandra e meşteră. Ţine să-ţĭ între în voie. M'a întrebat cine le-a vânat: cuconaşul cel oacheş? dise Matilda.

— Te crede că-ĭ eştĭ rudă, dise sub-prefectul.

— Te 'nşelĭ, nu's neam de boer, făcu Iliescu spre a-şĭ răsbuna pe Muntenescu, care se pretindea de neam.

— Nimenĭ nu poate garanta de origina luĭ; vorba cânteculuĭ: «La donna è mobile».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901-1932

— Iar începeţi a critica femeile, sfinţilor? ziso Matilda.

— A! cuconiţă, pentru Domnia-Voastră, respectele mele.. Nu veţi tăgădui însă că sînteţi fiicele Evei şi doar dînsa a pricinuit căderea neamului omenesc.

— Proastă recomandaţie vă faceţi. Adam ori era prost, ori a voit să se lase înşelat.

— Da! mulţumită lui, sîntem cu toţi robii patimilor şi jucăria femeilor.

— Sărmanii candidi!

— Aţi fost ori nu aliata Sataneï în opera de căderea omenireï?

— Fecioara Maria ne-a şters păcatul; numaï cu prostia luï Adam cum remâno?

— Muntenescule, pune-o în sac, dise Iliescu.

— Să lăsăm gluma şi-o rog pe cuconiţa să fie sinceră, să mărturisească singură, dacă în căsnicie, maï tot-de-auna, când nu merge, nu-ï femeea de vină?

— Tocmaï fiind-că sînt sinceră, am să-ţi spun că-ï din contra: fie-care bărbat are femeea ce merită.

— Spusa Domnieï-tale e foarte adevărată, dar ea nu schimbă întru nimic pe-a mea. Femeile aŭ fost de treabă de frică, şi carï aŭ fost; dar, cu educaţia de a-dï, cu libertăţile reŭ înţelese şi nepotrivite cu moravurile noastre, ne-am dus draculuï:

— Eştï prea pesimist, dise Iliescu.

— Da, Domnia-Voastră sînteţi de moda nouă, nicï n'aţi avut nicï n'o s'aveţi cultul familieï. Şi nicï n'aveţi de unde'l avea, fiind-că n'aţi vĕdut o familie cum era a bĕtrânuluï Mustea, de-o pildă.

— Sigur, femeea sărută mâna bărbatuluï, seara şi demineaţa, dise Matilda ironic.

— Da, îmï aduc şi eŭ aminte de o mătuşe, care dicea bărbatu-so bădiţă. Ha! ha! ha! frumoase idealurï! dise Iliescu.

— Era dragostea întrunită cu respectul; familia era socotită un lucru sacru, bărbatul era respectat.

— Vorbescï ca din carte, nene, las'o încurcată, dise Iliescu plictisit.

— Da, tînără generaţie, nu vĕ convine adevĕrul. La voï a-dï însurătoarea e zeflemea. De aceea la tribunal vedï maï multe divorţurï de cât căsătoriï la starea civilă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Erai bun de Vlădică, domnule Muntenescu. Nu uita de pensia alimentară: aceea m'amusă pe mine.

— Nu-i vorbă de amusat e lucru ce-ţi dă de gândit: obiceiul se întinde şi'n popor! Mai de mult ţeranul dicea: „Insurătoarea, fétul mieŭ, nu-i mĕr să-l muscĭ şi să-l aruncĭ". A-ţi îţi vorbesce şi el de «divorţ».

— Vreĭ să stea lumea pe loc? Se civilisează oamenii! dise Matilda.

— Adecă luăm din civilisaţie ce-i mai reŭ. In occident rar se vĕd divorţurĭ.

— De vĕdut rĕul nu-i greŭ: pricina şi leacul sînt mai anevoe de găsit, dise Matilda.

— Pricina? Educaţia greşită a femeeĭ. Bărbatul, când se însoară e de bună credinţă, el vrea să aibă mamă la copiĭ, gospodină şi tovarăşă; dar cele mai multe nu vor să-şi îndeplinească datoriile. Pentru dînsele bărbatul e un bancher, dator să le dea fără socoteală, căsnicia o socot robie.

— Sigur, vorba Dumi-tale, femeea să ţie oala de coadă, dise Matilda.

— Tot mai bine de cât să se ţie de intrigĭ. Să am o fată, i-aşĭ da educaţie în casă. Să fie în puterea mea, aşĭ închide toate pensionatele atâtor «marchands de soupe». Mai reŭ ne smintesc fetele. Am nisce nepoate: când vin acasă, nu mai vor să pue mâna pe nemic; toată ziua fac poesiĭ, cetesc romane. Ce soţiĭ, ce mame vor fi?

— Dar ce vreĭ să facă, pentru Dumneḑeŭ, să spele vasele? dise Matilda.

— Cum, la gospodăria de ţeară n'are ce face o femee? O să le mărite după un arendaş orĭ după un proprietar mic; n'aŭ să aibă ce lucra?

— Frumos ideal pentru bietele fete! dise Matilda.

— Bine de noĭ ăştia de la oraş, n'avem asemenea grijĭ, făcu Iliescu...

— Bine v'am găsit sănătoşĭ, zise cuconul Todiriţă, intrând vesel, urmat de Puica şi de Newton.

— Bine aĭ venit sănătos. De mai stăteaĭ mult, murea Iliescu de necaz ca piţigoiul; i se usucă bunătatea de pâtlan.

— Iar aĭ vânat? O să te dăm în judecată. Bine, subprefect eştĭ d-ta, să ţi se calce legea sub nas? Piĭ!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mor1901-1932

Ce căldură! Ce praf! Mi-ĭ foame și nicĭ prea, dar de sete mor. Oare sifon maĭ avem, dragă?

— Nu sciŭ, întreabă pe fecĭor.

Plecară cu toțiĭ la masă. Sofrageria era cu ferestrele în grădină, umbrite cu duḑĭ stufoșĭ.

Mirosul de iarbă cosită, adiat de vênt, aducea o recoare plăcută.

Odaia, mare. Se puteaŭ așeḑa în ca mese pentru cincĭ-ḑecĭ de persoane. În mijloc o masă de stejar, la o parte un bufet sculptat frumos, în care se vedea argintăria veche, remasă de la bătrân, împreună cu bogatele serviciĭ de cristal. Fața de masă, șervetele, eraŭ țesăturĭ de casă; toate de la bătrâna, care lăsase lăḑĭ pline cu pânzeturĭ și velințĭ de toată frumusețea.

Bucatele, nu luxoase, dar din bielșug, ca la țeară: fripturĭ, ouĕ, smântână, brânză și unt de-ajuns.

Iliescu fusese la exposiția din Paris, nu pentru a studia ce-va folositor, ci, ca mulțĭ gură-cască, mersese doar să stringă material de vorbă pe ḑece anĭ. Oamenii de teapa luĭ Iliescu n'aŭ cugetarea lor propie, și, dacă n'ar vedea lucrurĭ concrete, n'ar putea deschide gura.

— Halal de viața de la țeară! Aer curat și poftă de mâncare, ḑise Iliescu.

— Și bucate din bielșug, adause sub-prefectul.

— Atâta ar maĭ lipsi să n'avem nicĭ ce mânca pe lângă atâtea alte necazurĭ, ḑise cuconul Todiriță.

— Târgoveții cred că la țeară câte cĭoare zboară toate se mănâncă. Pardon, Iliescule: nu-ĭ alusic la bâtlan.

— Poate să fie, că nu mĕ supĕr.

— Și bine facĭ.

— Veḑĭ, cucoane Todiriță, la țeară aĭ lucrurĭ naturale; în oraș, maĭ ales în orașele marĭ, tot e falș. Am stat o lună la Paris, credeam că mă ia dracul. Tot e artificial. Iți dă, bună oară, lapte, dar creḑĭ că-ĭ lapte? Așĭ! Scrobeală goală.

Untul e margarină curată; cafeaua, vinul, piperul! Falșe! Ce vreĭ, nene, aŭ falșificat până și ouĕle!

— Dar, carnea, puiĭ, și eĭ sînt falșĭ? ḑise sub-prefectul.

— Carnea e de cal. Orașul falșificărilor, nene, nemic natural!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar sexul frumos, Iliescule?

— A! mai cu seamă el e complect falș, făcu Iliescu, rîdênd vesel c'a făcut o vorbă de spirit.

— Poftim ce unt galben și bun, poți să daĭ o sută de francĭ la Paris că nu-l găsescĭ.

— Apoĭ să nu morĭ de necaz? La Capșa aduc unt din Paris, dise Mustea.

— Așa sîntem noĭ Româniĭ; ne despreţuim singurĭ roadele noastre bine cuvîntate, dise Muntenescu.

— Cum să înflorim noĭ agricultoriĭ, când productele noastre sînt despreţuite în chiar ţera noastră? Nu m'așĭ mira ca mâne-poimâne s'aducă și grâŭ străin. Nu le-o maĭ plăcea al nostru

— Ce s'aducă? Dar nu s'aducea până maĭ aniĭ trecuţĭ în Bucurescĭ făină din Pesta? Ne vindcaŭ Ungurii grâul nostru prefăcut, par'că făina noastră de Botoșanĭ n'ar fi cea maĭ prima? Fideaua și macaroanele de Galaţĭ se vînd sub firma că's de Pesta, dise Muntenescu.....

S'a adus friptura.

— A bravo! Propeliţele pentru noĭ, bâtlanul pentru Iliescu; vânătorului se cuvine partea leului, dise sub-prefectul.

— Te-a luat reŭ în antreprisă Muntenescu, făcu Mustea.

Luară fie-care câte o prepeliţă. D-șoara Maria puse întreg bâtlanul înnaintea lui Iliescu, dicênd:

— Poftim ia ca di'ntr'al Domnieĭ tale, d-le Iliescu.

Iliescu, zâmbind silit:

— De lepădat n'o fi el. Vorba Rusuluĭ: și toporul ie bun cu borș, dacă-ĭ puĭ ce-ĭ trebue. Aspect vĕd că are frumos.

— Astă-ĭ meritul bucătăreseĭ, nu al vânătorul, dise Muntenescu.

Iliescu tăie o bucată de picior și, cam îndoelnic, o vârî în gură.

— Aci e arta, Iliescule. Să te vĕd cum îl mestecĭ.

Ce-ĭ drept, greŭ se poate închipui ce-va maĭ câlţos, și maĭ anevoie de mestecat.

Iliescu, de voe de nevoe, înghiţi o îmbucătură, dar nu mergea, îĭ sta în gât.

— Merge anevoe, Iliescule, dar cu puţină bunăvoinţă îl mânâncĭ tu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mprr1901-1932

— Nu-ĭ reŭ. Fe o carne cât de bună, când o mânânci întâia-şĭ dată, îţĭ vine nu sciŭ cum; aşa am păţit'o cu broascele la Paris.

— Eĭ bine, acelea eraŭ artificiale; dar veḑĭ bâtlanul o natural, bâtlan pur-sang, ḑise Muntenescu.

— La urmă, fire-ar al Naibeĭ de morar, doar l'am întrebat: «moşule e bună la mâncare pasărea cea de colo?». «Bună d-le, bucăţică împĕrătească» mĭ-a ḑis.

— Nu-ĭ dat fie-căruia târgovĕţ să înţeleagă spiritul ţeranuluĭ. Şĭ-a bătut moşneagul joc de tine. Dacă eraĭ maĭ fin la pricepere, înţelegeaĭ după intonaţie că te ia în ris, făcu suprefectul.

— Aşa reŭ nu-ĭ el.

— Cel puţin eştĭ sigur că-ĭ bâtlan autentic, garantat.

— Puteţĭ gusta, doar e o pasĕre ca toate pasĕrile; poftim cuconiţă, domnişoară, de hatârul mieŭ.

— Merci, d-le Iliescu, nu facem haz de trufandale, — ḑise Maria.

— Sciĭ ce, Iliescule? tot te iubesce preşedintele; du i-l present.

— Maĭ curênd l'aşĭ duce morarului, să i-l vâr cu sila pe gût.

— Dacă vreĭ să maĭ capeţĭ şi salată pe lângă friptură, du-te. Pe mine să nu mă chemĭ. Din mâna morarului nu te scoate nicĭ dracul, cât e de drac.

— Poate şi D-tale ţi-e frică de el?

— Se prea poate! făcu sub-prefectul. O să remâĭ proverbial, d-le Iliescu, cu bâtlanul d-tale, ḑise cucoana Matilda.

— Şi d-ta, cuconiţă, mĕ maĭ amărescĭ? ḑise Iliescu privind'o galeş.

— De! Cum şi-o face omul, nu i-o face nicĭ dracul! făcu sub-prefectul.

— Las'o încurcată, nene. Admirabil vin aĭ, cucoane Todiriţă. Vechiŭ trebuie să fie! Un vin, asemenea am bĕut numaĭ la un arhimandrit de la mănăstirea Neamţuluĭ, un unchiŭ după mamă.. Bine trăesc şi călugăriĭ!

— Mânâncă şi beaŭ! Asta e fericire? Viaţa fără emoţiĭ, fără luptă ḑilnică, pentru mine, nu face douĕ parale, ḑise Muntenescu.

— Cine te crede, nene? ḑise Iliescu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Fie-care are alt ideal de viață. Pe bietul tata îl ruga acum în urmă vlădica de la Zagavia să meargă să-i ție de urît măcar vre-o lună. «Eŭ la mănăstire? Să n'am nemic de făcut?! Nicĭ legat nu mĕ ţiĭ», dișose bĕtrânul.

— Atârnă și de temperament. Iliescu, bună-oară, s'ar face stareț.... la Gafton, la maicĭ, dise Muntenescu....

Cafeaua aŭ trecut s'o ia în salon.

Maria a început să cânte la piano.

— Iliescu, îndatoritor, a făcut pentru toţi ţigărĭ.

— Pe aicĭ, vĕd eŭ, habar n'aveţĭ de dietă, dișo Iliescu.

— Bravo! vânător te sciam, dar doctor nu! Spune: ce reţetă vreĭ să ne daĭ, dise Muntenescu.

— Păĭ! dupĕ masă nu-ĭ bine să staĭ, trebue să te primblĭ cel puţin o jumĕtate de ceas.

— Asta tot la Paris aĭ aflat'o? Eŭ, din contra, dupĕ masă staŭ un ceas și pe urmă încep munca.

— Bună trebue să fie zmeura! Cuconiţă, nu mergĭ? Ne primblăm puţin și-o gustăm

— Coaptă o fi orĭ nu; dar artificială te asigur că nu-ĭ. Astea sînt fructe pentru copiĭ și cucoane. Mergeţĭ răpede, Puica le culege toate.

— Eŭ nu's cucoană și-mĭ place.

— Eștĭ copil.

— Merci de compliment.

— N'aĭ pentru ce.

— Să trimet feciorul; el culege maĭ curênd, dise Mustea.

— Așa!! N'are haz! Când o culegĭ singur, e maĭ cu gust. Cuconiţa, d-șoara, nu mĕ întovărășesc? Să nu mĕ pierd singur!

— Lucrul bun nu se pierde, dise Muntenescu.

— Maria se făcu că nu aude; Iliescu eși cu cucoana Matilda.

— Uf! am scăpat, dise Muntenescu.

— E cam fălos, dar ne maĭ ține de urît.

— Ce taclagiŭ! Nu l'așĭ primi în casă, Doamne ferește!

— Am atâtea afacerĭ pe la tribunal și e îndĕmânatec. Ce face el, ce drege, îndată îţĭ pune treaba pe roate. Sciĭ, pun moșia la Credit?

— Ce să facĭ? merge prost și agricultura.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

— Nu prost, dar infam.

— Munca la noi se dice că-i eftină, dar, fiindcă-i prost făcută, mĕ crede că-i mai scumpă. Exportul, ce să-ți mai spun, că-l scii. Mai adaogă-i foncierele atât de urcate și mai fericesce-l pe agricultor.

— A-ți trebue capital, să poți exploata o moșie cu folos.

— Mai e vorbă? Mașini, seminţe bune, vite de rasă, toate cer bani.

— Și la noi banii sînt scumpi. Ne exploatează străinii.

— Bună oară eŭ, nu muncesc pentru procente?

— Ba eŭ am arendat petecul de moșie al nevesteĭ.

— Bine aĭ făcut! Pe mine procentele m'aŭ ucis. Mĕ doare inema că pun moșia la Credit, adecă mĕ fac vechil, cu alte cuvinte, dar n'am ce face.

— Trebue protejată agricultura, alt-fel ne ducem draculuĭ și, voĭ, proprietarii, nu înțelegeți, nu vĕ uniți să faceți un partid puternic.

— Să mĕ credi, nu-i de-ajuns. Nu-i vorba numaĭ de noĭ, mariĭ proprietarĭ, trebue gândit și la nemernicul de țeran. Tu mĕ scii că nu's di'ntre proprietarii reĭ; îmĭ iubesc sătenii, dar nu merge. Țeranul e rutinar; nu te ascultă, nu pricepe o muncă mai sistematică.

— Școala trebue să le deschidă capul.

— Eŭ țin obiceiul tateĭ. Nu fac politică, dar cer de la guvern să aibă oameni cinstiți și să gândească și la noi. Doar în țeara asta agricultura e totul. Apoĭ bine, nene, până acum s'a făcut totul pentru orașe, nemic pentru sate.

— Asta n'o poți dice. Drumurile de fier, șoselele, administrația, bună-rea, tot, socot eŭ, e ce-va pentru agricultură.

— Co-va nu-ĭ de ajuns, dise c. c. Todiriță.

— Explică-mĭ d-ta un lucru. Cu toată nevoia țeranuluĭ nostru, avem lipsă de brațe. Am angajat cinci-deci de mazuri la secere.

— Nu-ĭ minune, frate! Munca agricolă e foarte deosebită de alte muncĭ: ține câte-va luni. Când aĭ d-ta nevoe de brațe, țeranul are de lucru la ogorul său. Ar trebui mașini.

— Și aicĭ e anapoda. Inchidĭ miĭ de francĭ în mașini și lucrezĭ cu ele jumĕtate de lună pe an.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Un lucru, frate, e sigur: noĭ nu putem fi popor bogat câtă vreme muncim atât de puţin.

— Cum puţin? ḑise Mustea răstit.

— Să veḑĭ. Noĭ, ca popor agricol, muncim foarte puţin comparativ cu popoarele, carĭ, pe lângă agricultură, aŭ şi industrie mare.

— Asta-ĭ paradoxal.

— Îmĭ pare reŭ, frate, că nu gândescĭ, Se ḑice mereŭ că ţeranul nostru muncesce, dar, dacă veĭ aduna ceasurile de muncă dintr'un an, cu păcat, nu muncesce maĭ mult de o sută de ḑile pe an. Atunci te 'ntreb: se poate să fim tot atât de bogaţĭ ca poporul industrial, care muncesce anul întreg? Cum vreĭ să putem sta în rândul popoarelor bogate?

— Noroc că ţeranul nostru se mulţumesce cu puţin, — ḑise Mustea.

— Di nenoroc, nu noroc.

— Alt reŭ maĭ mare o că s'a început cameta la sate. Şi ce cametă? Sută la sută, ce-va de spăriat.

— Mie 'mĭ spuĭ? Sciĭ că pe cojocarul de la Călinescĭ l'aŭ ucis? Se presupune că unul, pe care'l calicise cu cameta.

— Ţeraniĭ sînt reĭ şi răsbunătorĭ.

— Ca orĭ-ce om maĭ simplu: el n'are răbdare să aştepte dreptatea legeĭ, ḑise Muntenescu.

— Eŭ vĕd un lucru: ţeranul sărăcesce şi cu dînsul şi noĭ. Care-ĭ pricina, Dumneḑeŭ o scie.

— Ar trebui o anchetă severă de economiştĭ priceputĭ.

— Uit'te, era să uit. Aĭ dat ordin primaruluĭ să-mĭ scoaţă oamenii la secere?

L'am îndrăcit. Ḑice că şi d-ta eştĭ de vină; îĭ laşĭ prea moale.

— Mi-e milă de eĭ şi mĕ doare de mine. Le-am ḑis să-mĭ trimeată femeile şi fetele la secere; iar bărbaţiĭ să meargă la prăşitul lor.

— Sînt anapoda, frate; cum ţi-or afla slăbiciunea, că eştĭ moale la inemă, s'aŭ dus boiĭ draculuĭ.

— Copiĭ bĕtrânĭ! Sciŭ numaĭ de frică.

— Drept, aĭ avut şi un primar moale de tot, ḑise Muntenescu.

— Să mĕ ferească Dumneḑeŭ a maĭ face socotelĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și anul acesta cu dînsul. De oamenii mieĭ n'am grijă, eĭ sciu că nu-ĭ înșel c'un ban, dar eraŭ vre-o câți-va de la Leahul milionar. Ce mi-a tras cu eĭ sufletul! De câte-va orĭ i-am scos afară.

— Te cred, 'mĭ daŭ sufletul până scoate oamenii la șosea. Dar n'am ce-ĭ face: e protejatul luĭ Vasiliŭ de alăturĭ.

— Eŭ nu-ĭ cer părtenire, să mĕ ferească Dumneḑeŭ! O singură dată am prins pe vătav că mĕsura falș. I-am hotărît: «Ascultă-mĕ, fie luĭ acolo, oŭ nu voiŭ să mĕ fac milionar, calcind satul. Sărac, dar curat».

— Ce zgărie brânză și Vasiliu! Pontr'un car de fân și câte-va chile de ovĕs, vrea să-ĭ fiŭ vătav! ḑise Muntenescu.

— Dar cu omul cel mort din bătaia tălharuluĭ de Negru, ce s'a făcut?

— Ce să fac? E chip să'ți facĭ datoria? Are proptelo și pace!

— Ce talent de a se îmbogăți aŭ, domnulo, străiniĭ

— Iscusiți! Aŭ credit în străinătate, la băncile și societățile lor, de unde li se daŭ banĭ, cât le trebue, în condițiĭ bune, aproape de pomană. Or să ne cucereascâ economicesce.

— Așa-ĭ, frate. Mie, când îmĭ trebue o mie de leĭ, trebue să bat la ușile tuturor bancherilor. Și mĕ numesc proprietar!

— Ce te numescĭ? Doar eștĭ.

— Pe când un străin găsesce credit, când vrea..

— S'a luat taclagiul de Iliescu cu vorba; îĭ face capul cucoaneĭ călindar.

— Las că-ĭ bine; alt-fel mi-l face ca mie. Ar vrea s'o trimet la Franzensbad!

Timpurĭ de primblărĭ sînt a-ḑĭ, când eŭ, până găsesc, o mie de loĭ, mĕ căcĭulesc la toțĭ cămătariĭ? Și doctorul e de vină! Ca să .între .în grațiile cucoaneĭ, îndată o trimite la băĭ! Mie de asta-mĭ arde?

— Dar de vre-o cincĭ anĭ anĭ merge într'una?

— Așa sînt femeile: îți crapă măseaua de necaz, și ea nu-ți crede; de-aĭ cedat odată, eștĭ pierdut.

— Drept, nevesteĭ și copiilor nu-ĭ bine să le'ntr' în voe.

— Când te-aĭ însurat, aveaĭ încă seŭ de la bĕtrâni

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bietul tata! Parcă a luat cu el norocul în mormînt. Dar aĭ credere la femee?

— Femeea e ca şi calul; orĭ îţĭ ia frica, orĭ i-o eĭ. Cu bine, Cucoane Todiriţă. Respectele mele cucoanceĭ! Merg la primărie să vĕd ce boroboaţe maĭ găsesc pe acolo.

CAP. V.

Matilda

Cucoana Matilda era di'ntr' acele femeĭ, carĭ vor, cu orĭ-ce preţ, nu numaĭ să placă, dar să şi robească inemile bărbaţilor. Îĭ plăcea să fie măgulită şi să-ĭ facă bărbaţiĭ curte; alt-fel îĭ numea mojicĭ, roŭ crescuţĭ.

Femeea luĭ Muntenescu o cunoscea bine, de aceea nu voia să facă nicĭ un chelemet cu ea.

Matilda maĭ n'avea prietene: cucoanele moşierilor de prin prejur se ţineaŭ maĭ nobile de cât dînsa; iar cu altele se ţinea ca maĭ sus.

Ca să-ĭ ţie de urît, o luase la dînsa pe soru-sa Maria, cu care vorbea adesea şi-şĭ arăta principiile.

— Faţă cu bărbaţiĭ, ḑicea ea către Maria, trebue să fiĭ mândră şi, chiar când n'aĭ dreptate, să nu te laşĭ învinsă.

De la o vreme, presupunênd că Maria ar avea oarecarĭ înclinărĭ pentru Iliescu, îĭ ḑise:

— Chiar de-aĭ iubi un bărbat, nu trebue să-ĭ areţĭ luĭ patima ta; prin asta aĭ pierde orĭ-ce farmec. O fată nu trebue să sară în gît bărbatuluĭ la cel maĭ mic semn de dragoste. O femee, fie chiar urîtă, poate robi un bărbat, dacă scie să-ĭ fure mintea.

Cât despre Iliescu, te sfĕtuesc să nu-l eĭ în serios; e prea fluşturatec şi tu prea serioasă. Ar fi o nenorocire să-l iubescĭ.

— N'aĭ teamă, ţaţo; nu-l iubesc. De o vreme îmĭ e chiar antipatic; vĕd eŭ ce vâneazĕ el.

— To sfĕtuesc de bine şi to rog să nu fiĭ obraznică, adică cum vine vorba asta că veḑĭ tu ce vânoază?

Maria era deprinsă cu asemenea certe, de aceea tăcea.

Matilda fuseso fată săracă, se măritase spre a-şĭ asi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1901-1932

gura viaţa, nu din iubire. Încă din pension spunea colegelor că se va mărita din interes.

Poveţele date Marieĭ nu le urma de loc faţă de Iliescu; mereŭ îĭ făcea ochĭ dulcĭ şi areta maĭ mult de cât o simplă cochetărie femeească.

Matilda era din acele femeĭ menite a cădea pradă iubireĭ la vârsta de mijloc, atunci când patima nu maĭ cunoasce mărgenĭ şi-ĭ soră de aproape cu nebunia.

Drept, la început, Matilda cercă să se lupte în potriva ademenirilor.

Curtea luĭ Iliescu o lua în ris; deşi une orĭ pe nesimţite remânea visătoare, fascinată, la privirile pătimaşe ale luĭ, iar alte orĭ pleca ochiĭ ca o vinovată.

Iliescu era prea deştept ca să nu priceapă că, la urmă, tot va birui pe Matilda. De la o vreme ea nicĭ nu maĭ cerca să se ascundă; voia numaĭ să-ĭ arate, că ĭ stăpână pe sine.

Iliescu nu era din aceĭ carĭ să se descurajeze; aşteptând avea totul de câştigat şi nemic de pierdut. La masă, dese-orĭ, Iliescu o atingea cu piciorul; atunci privirile dînseĭ spuneaŭ maĭ mult de cât vorbele.

Intre asemenea bărbaţĭ şi femeĭ e o limbă vorbită din ochĭ, foarte bogată şi cu multe înţelesurĭ.

Toţĭ 'l socoteaŭ de prietenul caseĭ. Nimenĭ, şi maĭ puţin de cât toţĭ cuconul Todiriţă, nu se mira, dacă îl vedea prea familiar cu Matilda: dînsa îĭ punea mâna pe umĕr, îl lua la braţ, orĭ îĭ da peste mână în glumă; bărbatuluĭ îĭ părea că se poartă ca o soră maĭ mare cu fratele.

Pe Matilda o împingea la asemenea legătură tot maĭ mult urîtul, viaţa monotonă a femeeĭ, care are totul de a gata, care nu ia parte la grijile bărbatuluĭ, nicĭ vrea să-şĭ facă din gospodărie o îndeletnicire plăcută şi ḑilnică.

Ḑilele lungĭ, neprinse de vuetul oraşuluĭ, de visite, de clevetirĭ şi mahalagisme, îĭ părea nesfârşite.

Viaţa de ţeară îĭ aţîţase în ascuns nerviĭ: era ca un foc acoperit, înnăbuşit sub un strat de cenuşe; ajungea un vênt să'l descopere puţin ca focul să izbucnească furios.

Patimile omenescĭ sînt ca unele bolĭ: staŭ ascunse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

până vine ocasie prielnică; îndată ce aceasta se ivesce, ele copleșesc, nemicesce chiar, șubreda noastră făptură.

In asemenea stare sufletească, toate simțirile și întregul seaun al minței e schimbat, toate sînt supuse ascultătoare ale patimei.

Inema poruncesce, iar mintea ascultă și făuresce planuri de izbândă.

Cuconul Todiriță n'avuse noroc să-i fie căsnicia binecuvîntată cu vre-o cinci-șease copii. Grija de aceștia, poate, ar fi scăpat'o pe Matilda de la multe căderi și păcate. Copiii sînt dese-orî o binecuvîntare cerească, o pavăză pentru fericirea căsniciilor.

Viața singuratecă și trândăvia sînt în stare s'atițe chiar simțurile cele mai potolite.

In serile senine, când luna fermecătoare de veacuri a îndrăgostiților, lăsa în drumu-i o dungă aurie pe lac, Matilda, cu priviri rătăcite, tot mai mult găsea viața pustie și lipsită de emoție!

Tărâitul greerilor, încet-încet adormea presentul, lăsând loc unor visuri viitoare. Vai de femeea care se lasă pradă unor asemenea visări!

In unele dile privea ceasuri întregi în zarea albastră, fără gândiri deslușite, și adesea, aruncând mâinile înnainte, ca semn al desnădejdei, își grăia singură:

„Până când oare am să mai pot duce viața aceasta monotonă? Nici o emoție nici o simțire plăcută! Trecută de trei-deci de ani, când oare am să mai trăesc?

„Mâncare și îmbrăcăminte aŭ și slugile mele. Oare atâta mi-a fost idealul vieței? Aici se închee fericirea unei femei? —

„Să mă îngrop aici între mojici! Dînsul, un nesimțitor, un egoist! Credeam că voiŭ avea casă în oraș, voiŭ prinni lume și voiŭ sta în rând cu oamenii de elită.

„Toată frumusețea și tinerețea mea, închise aici în pustietatea asta! Să nu simți farmecul ce-ți lasă în suflet admirația ce insuflă frumusețea ta! E în adevĕr grozav.

«Toată fericirea, toată gloria femeei frumoase se închee în această admirație. Ceea-ce n'o are, zadarnic a trăit și mai trăesce! Ce decepții ne păstrează viața!»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cam aceasta era starea sufletească a Matildeĭ, când Iliescu începu a le veni în casă. Dînsa, văḑênd un târgovĕţ, îl primi cu multă plăcere.

E ce-va curios în caracterul oamenilor deprinşi a trăi la oraş. Orĭ-cât de bună stare materială ar avea la sat, nu se pot deprinde cu viaţa de ţeară. Nostalgia oraşuluĭ! Simpatiĭ, chiar, greŭ se statornicesc între orăşean şi sătean. Cel din urmă târgovĕţ, se crede superior săteanuluĭ. Săteanul, la rândul săŭ, simte aceasta şi-l biciuesce cu ironia luĭ.

Când Matilda îl vĕḑu pe Iliescu, orăşan ca şi dînsa, simţi îndată ce-va comun, care-ĭ înşuflă simpatia, ce nu o putuse căpĕta, într'atâţia anĭ, de viaţă pentru bărbatu-so.

Oraşul, cu vuetulul, cu intrigile şi mahalagismele luĭ, cu cancanurile şi crimele, ameţesce ca un narcotic plăcut viaţa târgovĕţuluĭ. Acesta, adus la sat, e ca un morfinist lipsit de injecţia obicĭnuită.

Grădina curţeĭ, adevĕrat paradis, cu teĭ marĭ stufoşĭ, cu duḑĭ răsfĕţaţĭ, cu alecle bine îngrijite, păroa anume, menită întâlnirilor intime ale unor amoreşaţĭ.

Maria visase şi ea adesea prin alcele grădineĭ, stăpânită de melancolia fetelor la opt-spre-ḑece anĭ.

Cum trecură de întâia alec, Iliescu dădu fără teamă braţul Matildeĭ, stringêndu-ĭ cu înţeles mâna lîngă piept.

Matilda simţea o moliciune fermecătoare şi, de la început, n'avu puterea să-şĭ tragă îndĕrĕt mâna; ameţită, ca de privirea unuĭ şarpe, îşĭ lăsă capul pe umĕrul luĭ Iliescu. I se părea c'ar fi mers aşa, fără să i se urască, toată viaţa.

Într'un colţ al grădineĭ se 'ntindea o alee de zmeură, iar în vale s'auḑea şerpuit lin de pârău în care răchiţile verḑĭ cu ramurĭ plângĕtoare, îşĭ muiaŭ crengile.

Încă nu-şĭ făcuseră destăinurĭ; vorbiseră numaĭ limba ochilor şi a mânilor.

Dese-orĭ începeaŭ cu banalităţĭ, spre a vorbi, ca să nu tacă.

Uită-te zmoura se coace, păcat că nu-s şi fetele cu noĭ!

— Asta însamnă că ţi se urasce cu mine, ḑise Iliescu, stringêndu-ĭ şi maĭ cu putere braţul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Matilda, cu acea şiretenie femeească de a se face că nu vrea să-l ia în seamă, ḑise:

— Încă nu-ĭ bine coaptă.

— Mâncăm frunḑele... Câţĭ şi câte în dorul căpşunelor nu se mulţumesc cu foĭ!

— Cât sînt de proştĭ! In viaţă e bine să aĭ devisă: «Orĭ tot orĭ nemica».

— Frumos principiŭ, dar nu de îndeplinit în viaţa reală.

— Farmecele plăcerilor lesne căpătate sînt ca roua: înviorează numaĭ o clipă.

— Nu tot-de-auna. În viaţa ḑilnică, şi în patimĭ, e ca la războiŭ: nu soldatul ce zace în şanţurĭ are beţia gloriceĭ, ci tocmaĭ ceĭ pe carĭ soarta i-a păstrat maĭ la adăpost de gloanţe şi foc.

— Când iubescĭ, ce luptă se începe? O furtună în sufletul nostru, dar împotriva căreia nu poţĭ nemic. Ca un căpitan staĭ faţă la distrugerea ta proprie, dar ţi-ĭ rostul pierdut, căcĭ nu de la tine atârnă alinarea furtuneĭ.

— Dar de la cine? ḑise Matilda, adânc mişcată de vorbele umflate ale tînĕruluĭ.

— Cum de la cine? Aĭ vorbit numaĭ ca să ḑicĭ ce-va? De la cine de cât de la cea pe care o iubescĭ?

— Cât de copil eştĭ! Nu sîntem o jucărie a întîmplăroĭ! Eŭ, de exemplu, nicĭ odată n'am făcut ce-va după voia mea; mereŭ a fost cine-va orĭ ce-va, care m'aŭ împins, întocmaĭ cum o o foaie pe lac; un vênt o doboară, altul o mână, până ce istovită cade la fund. Nu ţi se pare că soarta noastră, a femeilor, s'aseamănă mult cu a bietelor foĭ? Vaĭ! Bărbaţiĭ, tiranĭ şi călăĭ tot odată! Când m'a luat Todiriţă, s'ar fi aruncat pentru mine în foc; acum nicĭ de sănătate nu se îndură să mĕ îngrijească!

— Poate s'ar găsi şi a-ḑĭ uniĭ, carĭ să-şĭ dea viaţa pentru o femee, vorba e să sciĭ, dacă şi ea te iubesce, ḑise Iliescu.

— Vorbe goale! mereŭ vorbe! Toate le-aşĭ fi credut la opt-spre-ḑece anĭ, dar la treĭ-ḑecĭ nu maĭ merge.

— Rea bunĕoară e neîncrederea; dînsa ucide şi cele maĭ frumoase sentimente. Dar sînt fiinţĭ cărora

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

le place să se chinuiască singure. Când aŭ prilejul fericireĭ, fac toate chipurile s'o înlăture. Asemenea oameni se îmbată de nefericire ca alţiĭ de fericire.

— Da, fiind-că nu pot face alt-ce-va, deşi, e adevĕrat sînt şi suferinţĭ plăcute.

— Spune-mĭ şi mie una, dise Iliescu, privind'o ţintă 'n ochĭ.

— De când mi te-aĭ făcut duhovnic ?

— Nu pentru curiositatea de a sci, ci ca să împărtăşesc şi eŭ acea suferinţă, cu atât maĭ mult cu cât dicĭ că-ĭ plăcută. De ce să nu simt şi eŭ acea plăcere ?..,

— Toată viaţa îmĭ pare pustie, lipsită de orĭ-ce rost. Aşĭ pleca departe, departe. Cel puţin de puteam merge la băĭ! Singura distracţie ce maĭ avem.

— De boala d-tale zac şi eŭ. Deosebire c'aşĭ vrea să staŭ neclintit aicea.

— Ce eştĭ amorosat de Maria? Rea boală şi dragostea!

— Cât sînt femeile de crude! Leoaica te prinde şi te sfâşie, dar femeea simte o plăcere să te chinuiască. Aci te lasă a credo că ţine la tine, aci te lovesce de moarte! Adică nu pricepĭ că-te iubesc? De ce mĕ chinuĭ mereŭ ?

— Eştĭ copil! Departe te-ar duce iubirea mea! Nostim ideal! O femee măritată!

— Eĭ şi? De când iubirea se împiedecă de legĭ?

— Cu cât te-aşĭ iubi maĭ mult, cu atâta nu te-aşĭ sfĕtui să-ţĭ legĭ dilele de o femee cu prea mult trecut, dise Matilda.

— Iar vorbe ca să'mĭ îndurerezĭ sufletul.

— Dar am datoriĭ, am bărbat şi copil!

— Moartea şi iubirea nu cunosc datoriĭ; înnaintea lor toate se închinä. Dicênd aceste vorbe, îĭ cuprinse talia.

Iliescu avea principiul: în iubire nu trebue să se lungească prea mult. Indrăzneala hotărasce şi maĭ tot-deauna e încununată de succes.

— Iliescule, o să fim nefericiţĭ. Maĭ bine fugĭ! Du-te cât maĭ e vreme, dise Matilda cuprinsă de un sentiment moleşitor.

— Vom fi fericiţĭ, Matild'o, ochiĭ tăĭ îmĭ spun fără să vreĭ tu. Fericirea e cea maĭ sfîntă datorie a omuluĭ,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cine nu-ĭ singur fericit, nu poate face pe alţiĭ. A fugi de fericire, când o poţĭ avea, e o crimă; saŭ cel puţin facĭ ca avarul, care-şĭ ţine aurul închis, nefolosind cu el nicĭ pe sine nicĭ pe alţiĭ.

— Fericire! Uit'te un fruct ce n'am gustat în viaţă şi nicĭ cred c'o să'l gust! E în lumea asta o soartă, care prigonesce pe unĭĭ şi răsfaţă pe alţiĭ. Fată săraca, m'am măritat ca să am cu ce trăĭ. Lumea credea eă's fericită. Todiriţă, ce-ĭ drept, mĕ iubea, dar eram eŭ de vină, dacă nu-l iubeam?

Dece anĭ de când îmĭ pare că trăesc ca într'o mănăstire. Ce plictis! Ce viaţă monotonă!

Am avut momente, când apa laculuĭ din faţă mĕ momea să m'afund în ea de vecĭ. Dar cât de ticăloasă fie viaţa, tot găsesce omul în ea ce-va, care să-l ţie! Pe mine mĕ maĭ ţinea fata. Aşa a trecut an după an şi am dus traiŭ de vită, nemic maĭ mult.

— Dar acum eştĭ vinovată. Te-aĭ învĕţat cu această monotonie şi nu vreĭ să te smulgĭ din ea. Aĭ putea iubi şi fi iubită, aĭ fi fericită şi m'aĭ face şi pe mine fericit.

— Când n'a fost, dragă, noroc la douĕ-deciĭ de anĭ, n'o să fie la treĭ-deciĭ!

— Iubirea nu cere act de nascere. Mult eştĭ îndĕrĕtnică. Nu sciĭ ce sînt în stare să fac! Şi o să regreţĭ.

La aceste vorbe o tăcere îĭ cuprinse pe amĕndoĭ.

Sînt oamenĭ carĭ mint cu atâta energie, în cât, pentru moment, cred nu numaĭ alţiĭ, dar chiar eĭ singurĭ propria lor minciună.

Iliescu iubea pe Matilda, aşa cum iubesce orĭ-ce bărbat o femee frumoasă; un tip ca dînsul nu era în stare să-şĭ facă seamă, dar, cum ḑicea el între prietenĭ. dacă nu le-aĭ spune femeilor vorbe d'astea, nu cred că le iubescĭ; femeeĭ îĭ place să te vaḑă că morĭ de treĭ-deciĭ de orĭ pe ḑi. Numaĭ atunci credo ea că ţiĭ la dînsa. Aşt-fel cu Matilda: ora hotărît să simulezo chiar o sinucidere; lumea ar fi ḑis că-ĭ din pricina Marieĭ.

Ca toţĭ bărbaţiĭ, îşĭ puseso ambiţia în joc şi voia să reuşească. S'ar fi despreţuit, în sinea-ĭ, dacă n'ar fi eşit biruitor din această încercare. La început credea c'o să cucerească mult maĭ lesne inema Matildeĭ. Ce-ĭ maĭ uşor de cât iubirea uneĭ femeĭ măritate?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dînsa n'are nemic de pierdut şi totul de cîştigat. Lumea e foarte discretă. Chiar dacă se scie, nimenĭ nu cutează să spue bărbatuluĭ.

Această îndĕrĕtnicire a Matildeĭ o punea Iliescu pe seama cochetăricĭ, dar era hotărît să învingă. Amorul luĭ propriŭ de băiat frumos era în joc şi trebuia să reuşească. Băeţiĭ de la tribunal îl şi felicitaseră: «Nu de gustul raţelor, ţiccaŭ cĭ, se duce Iliescu în fie-care Dumineacă la ţeară; a găsit el vre-o gâscă». Şi toţĭ rideaŭ pe seama luĭ, îl fericcaŭ că e băiat cu noroc.

Teĭ tufoşĭ întindeaŭ crengilo departe; un foşnet molcom se auḑea, un murmur lin, ca şoptele ce-şĭ spun iubiţiĭ, şoapte pline de înţeles, dar vaĭ, atât de înşelătoare dese-orĭ.

Sub un teiŭ umbros era, în cale, o bancă. In valo de tot se auḑea un murmur de părăŭ, cântec atât de plăcut amoresaţilor.

Matilda, gânditoare, s'aşeḑă întâiŭ. Dînsa în adevĕr iubea; patima eĭ nu era o comedie jucată din amor propriŭ orĭ trecere de vreme. De aceea era foarte pe gândurĭ. Iliescu plecându-se, o sărută pe grumazul alb.

— Ce înseamnă asta? Eştĭ îndrăzneţ, Iliescule! Purtarea mea nu ţĭ-a dat dreptul la aşa ce-va. Mĕ tem să nu ne nenorocim unul pe altul.

— Indrăzneala prea mare orĭ te mântue orĭ te 'nneacă, Purtarea ta n'o maĭ pot suferi; aci pare că mĕ iubescĭ, aci iar te areţĭ indiferentă. Hotărasce-mĭ să nu-mĭ maĭ calce piciorul în casă. Sufĕr odată şi la urmă cine ce are cu viaţa mea? N'am pe nimenĭ. Nimenĭ n'o să mĕ plângă.

— D-ta eştĭ liber, ce-ţĭ pasă? Dar eŭ, cu fapta mea, pot nenoroci pe mulţĭ, şi alergând dupĕ fericire, să nu daŭ de maĭ marĭ nenorocirĭ.

— Nicĭ o nenorocire nu se poate pune în cumpĕnă cu fericirea ce ne-o dă un ceas de iubire.

— Eŭ şi fericire! Nicĭ nu-ţĭ facĭ idee ce fiinţă fără noroc sînt şi cum nenorocesc pe toţĭ ceĭ din jurul mieŭ! Todiriţă mereŭ spune că de când s'a însurat, îĭ merge ca la ceĭ vrăjiţĭ.

— Nu sînt superstiţios. Ce-ţĭ pasă de paguba mea? Eŭ te iubesc şi pentru mine dragostea ta e o feri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cire. Dar se vede că femeile sînt ca și copiii. Prima vorbă ca și primul pas e greŭ; pe urmă totul merge de la sine.

Poate îți vine greŭ a rosti cuvintele de iubire?

— Drept, nu le-am rostit nicĭ odată în viață.

— Uit'te, ḑi după mine: «Te iubesc». E atât de lesne a repeta după altul!

La aceste vorbe, spuse cu atâta îndrăzneală și pe neînconjur, Matilda simți o moliciune plăcută; îĭ lipsea puterea de a mai resista ademenitoareĭ iubirĭ, patimeĭ ascunse ce o mistuia.

Iliescu o cunoscuse mai bine de cât se cunoscea dînsa.

De la întâia visită, vĕḑuse că femeea e plictisită de căsnicie, că nu și-a iubit și nu-și iubesce nicĭ soțul, nicĭ casa.

Iliescu, pe dată, simți că femeea aceasta n'a pĕcătuit numaĭ din lipsă de ocasie. Dînsul avea principiu: un bărbat nu trebue să se milogească mult la picioarele uneĭ femeĭ. Îndrăzneala în iubire face minunĭ, ca și curajul în războiŭ. Une-orĭ e mai greŭ de cucerit o inemă de cât o cetate; dar nu-ĭ el bărbat, care să se descurajeze. Trebue să sciĭ a te folosi, la cel maĭ mic prilej, de slăbiciunea femeeĭ. Primul pas facut, poți fi sigur de biruință. E greŭ până femeia dă un deget diavoluluĭ, pe urmă se dă cu totul.

— Presupune c'am ḑis, ce-ĭ cu asta? ḑise Matilda, în vreme ce Iliescu îĭ săruta mâinele cu foc. Putem noĭ oare fi fericiți?

— De sigur că putem, o să veḑĭ. Dar ce ne lipsesce? Uit'te, natura e atât de frumoasă. Voiŭ veni orĭ cît de des mi-ĭ ḑice. Și ce fericire, să te veḑĭ, după o lipsă de câte-va ḑile!

Și cînd nu vom fi împreună: ce farmec să te gândescĭ la ființa iubită, să sciĭ că o pe lume cine-va, care mereŭ cugetă la tine!

— Eĭ, spune o dată cu toată inema, nu pe înconjur. ḑise Iliescu, cuprinḑêndu-ĭ talia.

— Te iubesc, dar ca pe un prieten al caseĭ, ca pe o ființă ce mi-a înțeles viața pustie și monotonă ce duc. Bine ar fi, dacă iubirea d-tale mi-ar aduce o rază de lumină în viața întunecată ce am dus până acum.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Am avut în tot-de-a-una noroc și norocul meŭ l'am împărtășit și altora.

— Dar să sciĭ, Iliescule, că înșelarea ta m'ar ucide.

— De ce 'mĭ întunecĭ cele maĭ frumoase clipe din viață? De ce te-așĭ părăsi? Nu ești tînără, nu ești frumoasă?

Dar poate nu voiŭ fi mereŭ frumoasă, și, cu cât vor trece aniĭ, cu atât maĭ geloasă voiŭ fi de iubirea ta.

Gândesce, e încă timp să rupem; ți că m'aĭ iubit și m'aĭ înțeles ca pe o soră. Uită-te, Maria e tînără, fără trecut; dacă o iubescĭ cât de puțin, ia-o de nevastă, cu ea veĭ putea fi fericit. E fată bună; eŭ sînt maĭ rea de cât dînsa: o trădare nu ți-așĭ erta-o niciodată.

— Dar ce mĕ credĭ copil? De când vin în casă, am avut tot timpul să-mĭ analisez inema și sentimentele. In iubire nu e calcul. Nu te poțĭ înnamora de cine vreĭ, nici de comandă. Te rog, într'un moment așa de solemn, nu-mĭ vorbi ast-fel de lucruri. Nu-ți facĭ idee cât ne amărăsce pe noĭ bărbațiĭ neîncrederea femeilor.

— Se vede că are vr'un temeiŭ această neîncredere.

— Poate să aibă pentru alțiĭ, pentru noĭ nu. Aĭ să-mĭ daĭ voe să remâiŭ și seara asta aci?

— De ce nu?

După masă o să te aștept aci. Ne întâlnim ca din întîmplare.

— Ceĭ din casă ne-or fi uitat; e vreme să mergem, ḍise Matilda.

CAP. VI.

Casa

Pe la mijlocul grădineĭ Puica le eși înnainte.

Fetița era bălae, cu ochiĭ albaștri ca seninul cerului, de o albeață străveḍie, îĭ puteaĭ numĕra vinele cum se încrucișaŭ sub piele. Cu bucle mari și blonde, părea aevea un îngeraș.

— Mamae, sciĭ una? Casandra s'a îmbĕtat! Bucatele staŭ la foc singure și ea doarme dusă sub hambar. Or să-ĭ roadă guzganiĭ nasul, ḍeŭ așa, mamae.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fetița ridea cu hohot.

— Șeḍĭ, ce riḍĭ ca o proastă?

Cum să nu riḍĭ? Dupĕ ce e urită, ce o maĭ fi, când n'o avea nas? Și fetița pufni iar de ris.

— Am ḍis luĭ moș Iordache s'o scoale și nu vrea, a ḍis: „De! apoĭ grija cĭ mĕ bate pe mine?“ Vin de-l trimete ma-ta.

— Și tacĭ, gură bogată. Când începĭ nu maĭ isprăvescĭ, ḍise Matilda.

Iliescu, vĕḍênd-o atîta de veselă și drăguță, voi s'o prinḍă și s'o sărute.

— Creḍĭ că's proastă să mĕ înghimpĭ cu mustățile tale? Merci, lasă! Mĕ sărută pe mine Maria și tătaca.

— Mult e drăguță, diavoloaĭca. Iți seamĕnă, ḍise Iliescu.

— Mie? Aș! tată-so în picioare.

Puica se întoarse iar îndĕrĕt.

— Mamae, Raveica a 'ntrebat de vr'o două orĭ, unde eștĭ; ḍice că nu scie ce să facă.

— Poftim poesia vieței mele de ḍece anĭ de ḍile!

— Po lîngă poesie e bună și puțină prosă. Casandra beată trebue să fie un tip foarte nostim.

— Dar Maria unde-i?

— Cetesce în salon.

— Sigur! Dînsa nu trebue să vaḍă de nemic! Totul se cere de la mine! Du-te de-i spune să meargă la bucătărie să arate toanteĭ de Raveica la bucate.

Nu-ți fă inema rea, dragă; rele sînt slugile și în oraș, e o ḍi prea fericită pentru noĭ ca s'o profanezi cu asemenea nemicurĭ.

— La oraș le poțĭ schimba, aicĭ ți se sue în cap. Todiriță are mania să nu le schimbe, par'că se cununĕ cu ele. Așa a făcut cu vizitiul, care era să-l omoare. Și creḍĭ că-mĭ dă mie dreptate? Să veḍĭ la masă! O să-l auḍĭ:

«Tacĭ, sor'o, reŭ cu reŭ, dar maĭ maĭ reŭ fără reŭ».

— Aicea, cam are dreptate; la țeară e greŭ de adus servitorĭ: nu vor să vie.

— Sigur! Ele sînt maĭ cuminți de cât mine. N'or lăsa orașul pentru pustiul ăsta de sat!

— Și orașele aŭ desavantajele lor.

— Uf! te rog, îmĭ facĭ reŭ, vorbind așa. Cea maĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fericită viață am trăit'o la oraș. Omul nu e animal să ție numaĭ la mâncare.

Aĭ suflet, simțĭ nevoe de distracție, de-o mușică, de-o grădină orĭ de-un teatru. D-ta viĭ ca mosafir, ce poțĭ pricepe ?

— Dacă le ieĭ din punctul ăsta de vedere, aĭ dreptate.

— Acum trăim chiar ca nisce calicĭ : o bucătăreasă bețivă ; în colo ne slujim cu femeĭ din sat. Cu mine face economiĭ, dar scie să-și ție fecior ! Are, mĕ rog, tabeturĭ boerescĭ și doar maĭ mult ca un fecior de vechil nu e. Când m'a luat, ținea cămărășiță. La nevoe vedea dînsa de bucate. Imĭ făcea dulcețurĭ, murăturĭ. Acum toate le-a lăsat pe seama mea. Mâine, poimâine, mĭ-o pretinde să-ĭ fiŭ bucătăreasă

Cucoana Matilda simțea ca o beție plăcută a critica, în fața viitoruluĭ amant, pe bărbatu-so.

Era răsbunarea crudă a omuluĭ mic de suflet, care vrea să-și ascundă mișelia prin clevetirĭ nemernice ; învinuea spre a părea victimă.

— Oh ! de le sciam toate astea, maĭ bine m'aruncam într'un lac.

La aceste învinuirĭ Iliescu nu respundea nimic. Poziția luĭ era prea falșă ; vedea bine că are face cu o femee nervoasă, care s'amețesce de primele vorbe și pe urmă vorbesce vrute și nevrute. In sinea luĭ înse tot simțea o plăcere ascunsă.

Ce poate dori un amant, laș ca Iliescu, de cât să vadă că ura și înverșunarea tot maĭ mult s'aprind între bărbat și femee ?

Matilda, fără să-și dea seama, exagera totul, părêndu-ĭ că n'arată în de-ajuns toată nemulțumirea ce avea în căsnicie. Orĭ poate toate acestea eraŭ spre a se desvinui de faptul ce săvârșesce ? Iliescu era foarte vesel și mulțumit. Își ajunsese planul, cel puțin în parte.....

Pe la vr'o cincĭ, Casandra s'a maĭ trezit, a căscat de câte-va orĭ, s'a uitat la soare, s'a gândit puțin să-ĭ aducă aminte, de a pus orĭ nu bucatele la foc, pe urmă, încet-încet, a plecat spre bucătărie.

Era o femee ca vre-o cincĭ-decĭ de anĭ. Focul și munca bucătărieĭ o trecuseră, îĭ zbârciseră fața maĭ mult de cât s'ar fi cuvenit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu hainele ponosite, cu'n șorț roș, dar cu nisce tălpari în picioare. Atâtea ambiție avea: să spue că nu-i țerancă să umble desculță. Căscând mereŭ, se'nființ㠓n uș㠓 bucătăriei.

Maria areta Raveicei cum să frigă puii la frigare. De altă parte supa fierbea în clocote.

— Na! Sîc! Așa! Să mai facă și cucoanele bucate! Casandra, biata, ostenesce și ea, că, do, e om. Dar cine-o crede? Toată lumea, tot mojicul, are serbătoare; ea nu! Când e o ți mare, atunci musafiri, atunci aține-te funie să nu te rupi: bucate, fripturi, strudele, de nu'mi sînt seara oasele!

— Tare frumos! Acu-și vine bădiea la masă și d-ta dormi.

— Dă, om îs. Calul are patru picioare, nu ca mine două, și tot poticnesce une-ori. Brec! halal supă or să mănânce boerii! Fierbe par'că's cartofi! D'apoi friptura! Uit'te cum s'a bășicat. Pârpâliți! Pe de asupra arși, înnăuntru crudi!

I-ai uns, fa, Raveică?

— Cu ce?

— Cum cu ce? Cu unt, doar cu apă nu.

— Nu mi-a spus duduca.

— Asta-i vorbă! Dacă ași aștepta eŭ să mă învețe cucoanele, sciŭ c'ar mânca boerii bucate! De când te rodi tu pe la bucătărie, n'ai vĕdut cum fac eŭ?

— Că pe mine grija să te pândesc pe d-ta mă bate!

— Vedi că prinde bine une-ori și pânditul.

— Și d-ta altă ți de guleaiŭ n'ai găsit? Tocmai a-ți, când sînt musafiri la masă?

— Cine? Sfrijitul cel de țingău? N'a mâncat destul la dejun? A remas și pe seară, ucigă-l toaca?

— Casandr'o, dacă te-ai îmbătat, nu te lega de oameni.

— Hei! dudue, ce sciĭ ma-ta! Oameni de-aiștea mai bine i-ar scoate boerul pe ușă afară.

— Vĕd eŭ. Incă nu ți-a eșit bine rachiul din cap.

— Lasă-mĕ, dudue: banii mieĭ i-am bĕut. Atât e al mieŭ cât beaŭ și port. Bine că nu fur și nu fac alte lucruri.

— Eŭ mĕ duc. Vedi de bucate; pe urmă ai de împărțit cu țața.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniaro/mdrr1901-1932

— Dacă's eŭ aicĭ nu remaĭ flămândă.

După ce Maria eși, Casandra scoase din buzunar tutunul și, făcênd o țigară, ḑise:

— Du-te opt și cu a brânzeĭ nouĕ! Nu mĕ 'ndur eŭ de boer, dar pe voĭ v'așĭ lăsa mult și bine flămânde.

— Credĭ că nu li se cade ciocoaicelor? Prea sînt alĕ draculuĭ!

— Au-ḑĭ, ța Raveică, chiar de necaz m'am îmbĕtat. Vine, mĕ rog, gălbăgiosul, cu mortăciunile și mĕ învață pe mine cum să le frig! Am făcut eŭ fripturĭ pentru alte fețe, nu pentru un golan ca dînsul, care n'a avut neam de neamul luĭ bucătăreasă.

Audĭ covrigarul, nimenĭ n'are voe de vânat, și el vânează ca pe moșia luĭ tată-so!

Cu mine nu se pun ele, iar am să le las să mănânce ouĕ fierte de moșneag până li s'o acri sufletul. Să maĭ frigă ele mortăciunile țingăuluĭ. Friptură de bătlan! Dacă am maĭ audit, de când m'a făcut mama!

— Ce dracul cată el în toată vremea la curte? ḑise Raveica, privind pe bucătăreasă în ochĭ.

— Ce cată? Mâncarea bună, primblărĭ, vânat, și, Doamne iartă-mă, să nu maĭ fie și alte ceĭlalte. Diavolul nu face mănăstirĭ.

— Poate o lua pe duduca Maria.

— Lua! Când oiŭ lua-o eŭ! Un calic ca dînsul nu se însoară. Are oare cu ce ținea casă și femeĭ?

— Dar are slujbă, jupinească Casandră.

— Leafa nu-ĭ ajunge pe haine. El caută zestre și duduca noastră e bogată ca și mine. Ba maĭ reŭ; eŭ muncesc și nu-mĭ pasă, dar ea nu scie nicĭ munci.

— I-o da soru-sa.

— Proastă eștĭ! Soră-sa nu-ĭ tot o calică? Averea doar e a boeruluĭ, și luĭ, nu-ĭ merge tocmaĭ bine. De când a murit bietul boer bătrân, nu maĭ e ce-a fost. Să fi văḑut putinĭ de unt și de brânză; păserĭ, de nu le maĭ scia nimenĭ numĕrul; cămările și pivnița gemeaŭ de toate!

Acu, une-orĭ, trebue s'aștept găinile să oue ca să am la ḑejun. Atuncĭ veneaŭ Jidaniĭ și cumpĕraŭ cu miile.

— O fi ea fără noroc.

— A adus calicia diu târg cu dînsa. Doamne ferește de maĭ reŭ!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ce sciţi voi ţerancele! Noi, carî umblăm prin curţi boereseî, multe audim şi multe vedem; numaî, vedî, boul are limbă lungă, dar nu poate grăi.

Maî învârtesce puiî. Unt ţi-a dat de uns?

— De unde? Eraŭ cheile la cîocoaîcă, şi se primblă prin grădină.

— Cu sfrijitul, cu covrigariul? Doamne, Doamne! Lucrează fără unt! Maî încue, se vede, calicia să n'o piardă. Moş Iordache, fugî de cere o lingură de unt. Am maî slujit la o calica în târg şi 'mî dădea un oŭ să-î fac plăcintă.

— La târg maî ḑi, dar la ţeară?

— Ba şi la târg; dacă-î calică, să nu ţie bucătăreasă. Eŭ, dacă n'oiŭ lucra, îmî uit meşteşugul.

— Sînt ciudate uncle.

— Eŭ le frec răpede hărţagul. Aŭ nevoe ele de mine, nu eŭ de dînsele. Cucoană n'oiŭ fi, dar bucătăreasă orî unde. Maî de mult, cucoanele eraŭ gospodine. Eŭ am învĕţat bucătăria de la una mare, nu ca asta. Nu lucra singură, dar le scia rostul la toate: Nu ca mandrofica mea: vede că supa clocotesce şi nu ḑice «dă, femeie, oala maî la o parte». Dar la masă scie s'o vênture cu lingura şi să spue că-î slabă.

— Sciŭ să mânânce, dar nu sciŭ să facă.

Dar ce, astea-s gospodine? Staŭ, de hatârul boerului, săracul, sărac fie de pĕcate! Tare-î bun! Ele şed la umbră, dar el arde în soare, cât e ḑiulica de mare. Mâne face dulceţî. Are ce mĕ tocăni cât e ḑiulica de mare.

— D-ta nu sciî să le facî?

— Sciŭ! Dar sînt nebună să spun? Las', maî dogorească-se şi ele că prea le e bine.

— Eŭ nu viŭ. Trebue să fiŭ pănă în ḑiuă la mĕsură; alt-fel mĕ înşală vătavul.

— Bine! Că de secere nu vĕ maî satură Naiba!

— Par'că do voe, draga mea, de nevoe. Sînt angajată de cu iarnă. Vierul mi-a spus că nu sînt coapte cireşele amare. Poate n'o face mâne.

— Proştî sînteţî voi ţeranii! De ce vĕ angajaţî de cu iarnă? Uită-te acum aî lua un franc pe ḑi şi mâncare. Vin Mazuriî şi se umplu de banî şi voi tot calicî,

Dar îmî daî d-ta păpuşoî? Ce era să fac? Imî plângeaŭ copiî de foame.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bărbatu-to nu putea munci?

— Unde? Ce să muncească! În pădure nu mai e nemic de tăiat. Velniță în sat nu-i. Boi să facem cărături n'avem.

— Dar nu-i velniță în satul vecin?

— Cine vrea să-ți dea de lucru? N'are localnici? Te trimite unde-ai lucrat vara.

— Atunci muncesce până te-o lua dracul pentru mămăliga de astă iarnă.

— Și ție bodaprostc că mi-a dat.

— De cât așa gospodină mai bine lipsă. Uit'te ca mine: mănânc bine, beau bine, bașca leafă.

— Ferice de d-ta că n'ai copii.

— Cheluluĭ numai scufic de mărgăritar îi lipsesce și caliculuĭ copii. Dea Dumneḑeŭ celor carĭ aŭ cu ce-i ținea și numai sciŭ de bine; dar uneia ca mine, copiĭ îmĭ trebuie?

— Și n'aĭ avut nicĭ unul, jupineasă Casandră? Nu le sciĭ focul.

— Ba am avut unul și l'a strins Dumneḑeŭ.

— Dĕ, ce să le faci? Cu chin cu nevoe, cresc și eĭ, fie-care cu norocul luĭ pe lume.

— Tot de copiiĭ oamenilor nu încape bucătăreasa asta a noastră. Ține untul, uit'te parcă-i de furat, ḑise moș Iordache, dându-i lingura cu unt.

— Ce să-ți dea mai mult? Se teme că aĭ furat ouĕ și ți-i face scrob.

— Atâta să maĭ trăiască ele cât așĭ fura ouĕ, să se ție toată viața sărăcia de mine.

— Că, așa, mare bogat eștĭ! ḑise Casandra.

— Nu's bogat că nu vreaŭ; dar ce, n'am pământul meŭ? Așa mi-e cheful! ḑise moș Iordache, punêndu-și un cărbune în lulea, și eșĭ afară supĕrat.

— Audĭ, ghiujul se crede că-i mare bogat; dar ĭ-am tăiat nasul. Să nu morĭ? Iĭ intrase în minte că l'așĭ lua bărbat, ḑise Casandra.

— De! N'are și el suflet? Reŭ nu-i: are treĭ fălcĭ de pământ.

— Ce să fac? Să rod din el orĭ să muncesc ca d-ta cât e vara de mare și iarna să n'am ce mânca?

— De! Casa omuluĭ, și raiŭ și iad, vorba celuia! ḑise Raveica înțepată la rândul eĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Hei! lele, a-ḑi ţin cu greŭ casa boeriĭ, dar d'al de noĭ?

— Veḑi, cine nu-ĭ deprins prin uşile oamenilor, face, cum poate, şi tot trage la bordeiul luĭ.....

— Apoĭ remâĭ sănătoasă! maĭ ḑise Raveica, şi plecă şi ea, bosumflată.

CAP. VII.

Pe gânduri

Era o demineaţă frumoasă de vară; ploaia căḑută recorise puţin pământul. Ciripitul păserilor, aerul îmbălsămat, dădeau o simţire plăcută şi duioasă.

In zorĭ lumea pare maĭ blândă, viaţa fără de necazurĭ şi patimile maĭ aţipite.

După o noapte de întunerec, lumina dulce se mărea pe nesimţite, luminând tot maĭ mult seninul albastru, ademenitor la viaţă.

Soarele se ivea de după deal, roş, aprins, în largul văzduhuluĭ. Cu cât se înnalţa pe cer, cu atâta lăsa o dungă aurie, tăind iazul ca o punte din poveştĭ: Un pod de scânteĭ aruncat peste luciul albăstriŭ al apeĭ.

Cuconul Todiriţă se trezea de cu noapte; grijele sînt cel maĭ bun crainic.

Venise în cerdac şi sta împietrit, privind frumuseţea natureĭ.

Priveliştea nu era nouă, o vĕḑuse de miĭ de orĭ; dar cine se poate sătura vre-odată de farmecul natureĭ?

A-ḑĭ natura părea maĭ frumoasă de cât orĭ când. Luĭ cuconul Todiriţă i se părea că se identifică cu bătrânul, care, privind atâtea neîntrecute frumuseţĭ, ḑicea că de nemic nu-ĭ pare reŭ că moare, de cât că n'o să maĭ poată vedea atâtea mândreţĭ. Această sensaţie o avea şi el, muncit, nu de frica de moarte, ci de teama de a nu pierde moşia.

Ţigara i se stinsese de mult; cafeaua, adusă de fecior, se recise şi puzderia de gânduri nu-l slăbea de loc.

Rând pe rând i se ḑepĕneaŭ în minte toate încur-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

căturile bănesci, toate nevoile ce păreaŭ atâtea guri de balaurĭ, gata să-l înghiță ca zmeiĭ din poveștĭ.

Fără veste privelișteа măreață îĭ trezi amintirĭ din copilărie.

Vremĭ zburdalnice și fără grijă, jocurĭ cu băeții din sat, toate remân în umbra amintireĭ! Par'că erĭ fuseseră toate! Doar martură neobosită era icoana din față.

Deși nu era firc poetică, tot îĭ remăneaŭ în urechĭ versurile poetuluĭ:

„Iar noĭ loculuĭ ne ținem...
„Cum am fost așa remânem.
„Numaĭ omu-ĭ trecător,
„Pe pământ rătăcitor".

Pe poet îl cunoscea din copilărie, moșia, pe care crescuse acesta nu era departe de a lor. Unul s'a urcat la nemurire; altul fu menit să i se stingă până și numele, după o viață de suferințĭ!

La amintirile copilărieĭ, fața i se înseninâ, par'că trăia din noŭ acele vremĭ, când grija moșieĭ o avea atăl său.

t Un nemic ajunge desc orĭ să strice farmecul trecutuluĭ, în care pentru o clipă trăim din noŭ. Și, vaĭ, nicăerĭ gândul drumeț nu se oprescc maĭ mult ca la prezentul trist și amenințător.

Privelișteа din față îĭ aducea și gândurĭ triste: o șoaptă ascunsă îĭ spunea că putea să vie vremea, când, nevoit ar fi a se despărți de moșia, pe care crescuse, de care-ĭ oraŭ legate cele maĭ prețioase amintirĭ.

Atuncĭ gândul dușman îĭ așterneа înnainte toate poliței de plată, toate i se înșiraŭ înnaintea ochilor. Fășiĭ de hârtie cu liniĭ subțirĭ și groase, cu date scrise cu „bun de plată".

Trecea una și alta i se așterneа în loc; se urmaŭ ca nisce năluce, de-o mie, de cincĭ miĭ, de dece chiar.

Nedumerit se întreba: Unde s'aŭ prăbușit atâția banĭ? Cum se poate ca pământul moșieĭ luĭ iubite să înghiță atâta amar de avere?

Beŭ apa fără dulceață, maĭ mult instinctiv, pentru a stinge arsura grijilor.

Sorbi și cafeaua de mântuială.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Gândul. călăŭ neîndurat, nu-l părăsea o clipă.

Acum îşĭ amintea de preţurile scădute din port; chiar erĭ un samsar i-a dat un preţ de ris.

Nu-ĭ plătea nicĭ semînţa. Ĭi părea reŭ că nu l'a dat afară.

—Preţurile scădute şi poliţe cu scadenţă peste câte-va dile! Altul în locul meŭ şi-ar face sama!

Aci îi trecu prin minte figura cu minte şi chibzuită a bătrânuluĭ.

Nevrênd se întreba: Ce iscusinţă avea, ce vrajă scia el? Nicĭ odată nu luase banĭ pe credit, nicĭ odată nu vîndusе silit!

Vedea, şi acum, samsariĭ umiliţĭ, cu pălăriile în mână, rugându-l să vîndă.

«Maĭ bine să-mĭ pară reŭ că nu am vîndut, de cât să-mĭ muşc degetele c'am vîndut», era respunsul luĭ Mustea...

Calul de mult aştepta la scară.

Gândul cum ar face faţă datoriilor, cum să maĭ amâe poliţele, doar s'or urca preţurile; îl înţelenea loculuĭ.

«Sărmanul tată, când ar vedea că voiŭ să vînd grâul de pe câmp, m'ar lega şi trimite de-a dreptul la mănăstire, la Horoveiŭ»....

Dunga luminoasă de mult se stinsese în apele iazuluĭ. Cuconul Todiriţă, cu ochiĭ ţintă, o vedea mereŭ! I se părea că e în mijlocul uneĭ furtunĭ grozave. O singură scăpare se ivea minţeĭ: împrumutul de la Credit. Dar trebuia muncă încordată, luptă de dĭ şi noapte, ca să poată trăgăna până atunceĭ.

Avea sufletul gata la orĭ-ce jertfe: să mânânce odată pe dĭ, să umble cât de prost îmbrăcat; dar, vaĭ, asemenea jertfe nu foloseaŭ nemic! In contra valurilor îndârjite, ce pot braţele luntraşuluĭ? Şi lucrul moşieĭ cerea banĭ! Poliţele îl amenînţaŭ! Aceste douĕ nevoĭ eraŭ strigătoare la cer.

Nu a economisi o sută orĭ o mie era vorba, ci miĭ!

La aceste gândurĭ simţea o slăbiciune morală, un lehamete, o desnădejde ca în faţa morţeĭ. Avea sensaţia că ar sta la patul uneĭ fiinţĭ iubite, ale căreĭ ceasurĭ sînt numĕrate. Şi-ar fi dat viaţa s'o scape, dar schimb de vieţĭ nu se poate face!

Fiinţa iubită era moşioara, lăsată cu atâta grijă de tată-so.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu numaĭ pierderea îl chinuia, ci şi amara mustrare, nemernicia luĭ proprie faţă cu bĕtrânul, care fusese în stare s'o păstreze! El, care credea că va face din ea un raiŭ de bogăţie, acum silit era să-şĭ ḑică: «Sînt un netrebnic, deşi cu nemic nu mĕ sciŭ vinovat!»

Cămĕtariĭ aflaseră că are de gând să facă împrumut de la Credit, şi, carĭ de carĭ, căutaŭ a-l stringe de gût; simţeaŭ că le scapă oaea din mână. Mereŭ îĭ suna în urechĭ refrenul!.. «Bauiĭ sînt a-ḑĭ scumpĭ, dar sînt marfa noastră; scumpă o luăm, scumpă o dăm: cuĭ trebue o ia, cuĭ nu, silă nu-ĭ cădem».

Acum în urmă îĭ împrumutaŭ, maĭ mult, cum ḑiceaŭ eĭ, de milă. In realitate era jocul pisiceĭ cu şoarecele: aci îl prinde, aci îl lasă, pentru a simţi plăcerea prindereĭ. Minunată ilusie a minţeĭ: cu unul singur simte voluptatea, ca şi cum ar vâna o sută! Tot ast-fel bancherĭĭ îĭ slobodeaŭ câte-o mie, două, ca să-l apuce maĭ bine.

De câţĭ-va anĭ muncea numaĭ pentru procente.

In fie-care primăvară îşĭ ḑicea:

„Un an bun să dea Dumneḑeŭ şi plătesc tot până într'un ban!“

Cu momelele anilor bunĭ, datoriile crescuseră mereŭ.

Un fel de lâncedeală îl apuca de câte orĭ se gândea la prostia ce făcuse cumpĕrând încă o sută de fălcĭ!

«Petec blestemat! O să-mĭ înghită toată moşia!»

Planurile, carĭ îl mânaseră să cumpere acele fălcĭ eraŭ frumoase: rotunjea un colţ al moşicĭ.

Aniĭ bunĭ pentru agricultură sînt însĕ maĭ rarĭ de cât câştigurile la lotărie! Când e una nu-ĭ alta, când e alta nu-s ḑece orĭ sînt toate la un loc. Aci secetă nemiloasă, aci ploĭ ce aduc desnădejde!

Intr'o primăvară era sigur de scăpare: pusese tot pe o carte; semĕnase vre-o sută de fălcĭ de rapiţă. Era atât de frumoasă, că drumeţiĭ remâneaŭ în loc miuunându-se, uimiţĭ de atâta frumuseţe şi bogăţie.

Cuconul Todiriţă se vedea scăpat de datoriĭ până într'un ban. Cu gândul pusese la cale toate trebile moşicĭ. De bucurie hotărise a merge în străinătate.

«De anĭ sînt robul moşieĭ. Mi se cade şi mie să mĕ recoresc puţin, vĕḑând altă lume».

Intr'o noapte dă însĕ o brumă îngrozitoare şi strică tot.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

În loc de procopseală trebui să are și să semene porumb. Agricultorul să nu-și facă ilusii; adesea pățesce ca lăptăreasa din fabulă.

Avuse multe asemenea desilusii, de când murise bătrânul.

«Da, ropeta el adesea, agricultorul trebue să aibă răbdarea lui Iov. Te culci cu speranțe de bogăție și te scoli sărac lipit pământului!»

Pe lângă datoria cu petecul de moșie, mai avuse și alte încercări nenorocite.

Tocmai când îngrășase vite de transport, se închiseseră granițele.

În alt an îi periseră oile de gălbează. Și multe asemenea pagube cari par lucruri mici, dar adunate la un loc fac mii de lei.

Dacă ar fi vîndut moșia, tot î-ar fi remas de-ajuns; dar patima lui era moșia. Nici în gând nu se putea despărți de ea.

Născut și crescut la țeară, o iubea fără să-și dea seamă de ce.

Il vĕduse pe tată-so cu ce sfințenie privea moșioara și cum ceteа în ochii bătrânului nespusa mulțumire sufletească de a lăsa copilului său o moșie, vis al tinereței, pentru care munciso o viață.

Nu odată îi spusese s'o păstreze din neam în neam: «Multă muncă, multă strădanie și poate multe pĕcate sînt închegate în ea».

Mereŭ îi sunaŭ în urechi cuvintele bătrânului: — „De-aș sci că vei pierde moșia, a-ți, a-și face-o danie sfîntului Spiridon".

Calul lovea mereŭ de neastĕmpĕr din copite...

Iliescu dormise la țeară. Se sculă și el dimineață cu gând să plece.

— Bună dimineața, cucoane Todiriță, disc el venind prin sală.

— Bună dimineața. Te-ai sculat?

— Trebue să plec. Slujba! Musai să fii la ceas!

— Ei da; frica păzesce grădinăria.

— Nu frică, dar veți că de nu-s eŭ nu se poate face nemic. Președintele mĕ iubesce, cum n'ai idee. Așĭ putea spune o minciună, dar mai bine o păstrez pentru altă ocasie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Minciuna e tot-de-a-una prost paravan. Nu sciŭ, n'am putut minți în viață.

— Dar aĭ cerut?

— Numaĭ prostul ceartă a face ce nu poate. Credeam că remâĭ cu noĭ la dejun.

— Nu! Trebue să plec.

— Sciĭ ce? Atunci am să te rog pe d-ta să vedĭ ce resoluție a pus președintele pe hârtia mea. Mĕ scutescĭ de un drum. Cu secerea sînt foarte ocupat.

— De ce nu? Cu plăcere.

— Să trecĭ și pe la Aronovicĭ să-ĭ spuĭ să-mĭ pregătească numaĭ de cât pe Joĭ ce l'am rugat.

Feciorul veni în balcon.

— Neculaiŭ să pue caĭi la trăsură și adă cafea pentru Dumnealuĭ.

— Eŭ trebue să plec, dar nu ți-o fi urît; uită-te ce tabloŭ frumos în fața. Târgoveții rare-orĭ vĕd lumea demineața.

— Drept, la oraș te culcĭ târdiŭ și te scolĭ și maĭ târdiŭ.

— Matilda, de atâția anĭ, și tot nu se poate deprinde să se trezească demineața. Cine n'a vĕdut cum se îngână ḑiua cu noaptea, n'a trăit.

— Deprinderea e a doua natură...

Newton veni în cerdac, foarte grăbit, și începu a lătra la Iliescu.

— Ce-ĭ cu tine, Newtoane? ḑise Iliescu.

Câinele lătra și maĭ tare.

— Vedĭ? Un animal și tot caută a so areta cât maĭ zelos către stăpân. Ce-și ḑice el? Să m'aret grozav.

— Curios! E foarte deștept câne. Septĕmâna trecută stam în balcon. De o dată auḑim un țipĕt la iaz. Numaĭ i-am făcut semn, ḑicĕndu-ĭ: «Newtoane, vedĭ ce-ĭ!». Ca fulgerul s'a răpeḑit. Ce era? Maĭ mulți copiĭ din sat se scăldaŭ; o copilă dase la adânc, și copiiĭ țipaŭ aretând spre locul unde se înneca fata. S'a răpeḑit, domnule, în not, ca un om, și într'o clipă a fost cu fetița afară.

— E rasă bună, ḑise Iliescu.

— L'am cumpĕrat de la un Franțus, cu treĭ sute de francĭ; nu l'așĭ da nicĭ c'o mie. E deștept, simțitor, lucru mare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Un câne deștept e cel mai bun tovarăș.

— Mai e vorbă? Dovadă Gheorghe care mĕ vînduse. Trebue să plec. Murgul și-a pierdut răbdarea.

— La revedere, domnule Iliescu. Pe Duminecă sper c'o să veniți?

— Mai e vorbă? dise Iliescu, pregătindu-se să bea cafeaua cu lapte.

CAP. VIII

Crima misterioasă

Newton era un animal foarte deștept, dar foarte capriţios.

Une orĭ remânca acasă, alte orĭ se lua dupĕ stăpânu-so și, orĭ cât l'ar fi alungat, nu voia să se întoarne acasă. Il apuca și pe el gust de primblare, cum dicea Puica.

In demineața asta Newton se luă dupĕ cuconul Todiriță Acesta, ca să dea mai curênd la lanul ce-l pusese la secerat, apucă pe o cărare ce da pri'ntre pămînturile oamenilor. Cărarea venea de la ratuș și da drept în celălalt capĕt al satuluĭ.

Cam pe la mijlocul cărăreĭ, Newton se răpedi adulmecând spre stânga într'un tufăriș, unde era o fântână părăsită de mult. Nimenĭ n'o mai grijea: muriseră toate rudele celuĭ ce-o făcuse să-ĭ fie spre vecĭnica pomenire.

Pămîntul se vînduse de primărie, și stăpânul cel noŭ nu se mai îngrijea de fântână, deși ar fi fost de mare folos oamenilor pe vremea lucrului: Românuluĭ nu ĭ arde tot-dea-una de pomenĭ.

Cuconul Todiriță dese orĭ, trecênd, își amintea de copilărie, cum, umblând pe acea cărare, bĕuse apă de la fântâna luĭ Sandu.

Își dicea singur: «Curios lucru se petrece la noĭ! Până și acel sfînt sentiment de datorie către ceĭ morțĭ s'a pierdut la țeranĭ! Cu ce sfințenie îngrijea bietul Sandu de fântână în fie-care primăvară! Așĭ fi curățit'o eŭ, dar unde te poți pune în poară cu bețivul de Coțofană?».

Tocmaĭ când gândea astea, Newton se răpedi des-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

pre fântână lătrând. Cuconul Todiriță nu-l bagă în seamă.

Newton se răpeți înnaintea calului, lătrând și aținênd calea, umblând de colo 'n colo, par'că ar fi ḑis: «Opresce-te». Iar alerga spre fântână și iar în fuga mare venea îndĕrĕt, lătrând într'un chip anumit, așa cum lătra el, când află ce-va noŭ și grav de tot.

Cuconul Todiriță cunoscea de alt-fel graiul luĭ Newton, care, în adevĕr, avea multe intonațiĭ deosebite.

Alt-fel lătra, când venea un străin; alt-fel, când un sătean, pe care-l maĭ vĕḑuse; alt-fel când afla ce-va noŭ; și alt-fel, când era o primejdie.

Așa, anul trecut, când hoțiĭ spărseseră gratiile de la sufragerie, pe dînsul din întîmplare îl închiseseră în antretul din față. Cucoana era la băĭ, iar boerul lipsea de acasă. Câinele a făcut așa scandal, lovea cu labele în geamul de la ușă să-l strice: în cât hoțiĭ, de fricĕ, aŭ lăsat argintăria legată și aŭ fugit.

Cuconul Todiriță trecuse înnainte, punênd totul pe seama capriṭiilor luĭ Newton.

Dar câinele îl urmărea c'o stăruință neobicĭnuită, maĭ maĭ să apuce calul de picioare orĭ de bot.

— Eĭ tacĭ, astêmpĕră te, Newtoane, că merg să vĕḑ: poate aĭ descoperit vre o comoară.

Ḑicênd acestea, întoarse calul îndĕrĕt.

Câinele, mulṭumit de reușită, mergea înnainte mândru, par'că ḑicênd: „O să veḑĭ acu-și că am dreptate".

Apropiindu-se de fântână, căcĭ acolo îl duse Newton, observă buruenele călcate și crengile, carĭ acopereaŭ fântâna, parte, date înlaturĭ. Uitându-se înnăuntru, zări sumanul și picĭoarele unuĭ om încălṭat cu opincĭ. Luĭ cuconul Todiriță îĭ sări inema din loc. „Un om înnecat! Cine să fie oare?"

De vre-o septĕmână lipsea din sat Mateĭ Coṭofană. Oameniĭ ḑiceaŭ că și-a luat lumea în cap de beṭie. Femeea și feciorul daseră de sciro la primărie, dar nu aflaseră de urma luĭ.

Cine să-și bată capul?

Un beṭiv care-și bătea nevasta și-și obijduia copiiĭ luĭ, nevrênd să le dea partea lor de pămînt! Fetele remăseseră nemăritate și flăcăul nu sa putea însura: „Osul gol nicĭ câiniĭ nu-l rod", vorba Românuluĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tot pe ce punea mâna Coţofană, bea cu ibovnica. Acum în urmă se zvonise că-i în vorbă c'un chiabur al satului să-i vîndă pămîntul.

— Iei, brava ţie. Newtoane, eşti bun de primar ori de poliţaiu. Ce n'a putut nimeni descoperi, aï aflat tu.

Câinele, la aceste vorbe măgulitoare, voi par'că să-şi arate şi mai mult destoînicia, scotoci pri'ntre bălării şi aduse un capăt de brâu rupt.

— Bun. Eşti fain de tot; aï putea să fii judecător de instrucţie. Acum stăi colo, să nu te miscï până mă 'ntorc eu.

Şi-i făcu semn să stea lîngă fântână.

Iar cuconul Todiriţă porni în galop, îndărăt spre primărie.

Spuse primarului să vestească parchetul şi ceru un miliţian să păzească locul.

Întors îndărăt, îşi luă câinele şi plecă la lanurile, unde începuse secerea.

Soarele era sus de tot, feciorii boerescï se miraŭ cum de boerul, atît de harnic de obiceiŭ, nu-ï încă pe câmp.

Până să meargă el la primărie, câte-va femeï, carï întârdiaseră pe acasă, să pue copiiï la calc, daseră şi ele tot pe cărarea di'ntre lanurï. Zărind câinele boeresc lîngă fântână, uneia din ele, maï spărioasă, îï fu frică şi da să fugă. Alta, care mergea des pe la curte, scia că nu-ï câine de ceï carï se daŭ la om să mùsce, curioasă să scie de ce o fi stând câinele acolo, s'apropiè de fântână, uitându-se în toate părţile.

Câinele mârii la femee, dar o lăsă să privească în fântână.

— E un om înnecat, fa, ḍise femeea speriată şi fugind cât o ţineau picioarele.

Sosind pe lan, împrăştiară zvonul despre omul înnecat în fântâna luï Sandu.

Feciorii boerescï le împrăştiaŭ mereŭ să nu stea de vorbă.

— Ce dracul? Nu maï isprăviţi? N'o să-l înviaţi voï. Cine o fi, s'o vedea.

Fie-care îşi dădea părerea. Unele eraŭ sigure că-ï Coţofană şi, pe când cuconul Todiriţă ajunse la lan, vestea se lăţise.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Siliți, fetelor, grâul e uscat și trebue să mergem răpede.

— Aŭ nobunit muerile, cucoane, ḑise un fecior boeresc: a venit una c'o mincĭună c'a vĕḑut pe Coṭofană înnecat în fântâna luĭ Sandu.

— Lăsaṭĭ mincĭunile pe Duminecă, ḑise cuconul Todiriță, voind a nu întări zvonul.

A doua ḑi dejunul se cam întârḑiase: așteptaŭ pe judecătoriĭ, carĭ veniseră la anchetă.

La masă fu vorba numaĭ despre crima de la fântâna luĭ Sandu.

— Ce credeṭĭ, d-le procuror, cine să-l fi înnecat? ḑise Matilda foarte curioasă.

— Greŭ de pronunṭat, cuconiță, crima apare ca foarte misterioasă. Foarte dibaciŭ pehlivan: nicĭ o urmă nu s'a putut constata.

— Poate s'o fi înnecat singur, adaose ea. Beṭiviĭ aŭ asemenea maniĭ.

— S'aŭ găsit semne de violență pe gât, se pare c'a fost târît, ḑise judecătorul.

— Sînt convins că-ĭ violență și crimă la mijloc. E vorba: cine a avut interes să-l ucidă? Furt nu-ĭ la mijfoc; la cârcĭumă bĕuse pe datorie.

— De o septĕmână femeea și copiiĭ îl caută și-l bocesc pe toate drumurile.

— Curioasă crimă! De o cam dată, am trimis agentul la cârcĭumă să maĭ culeagă din auḑite.

— La mine în sat n'a fost, de când ṭin eŭ minte, nicĭ o crimă. Orașele i-aŭ stricat.

— Când e vorba de crime, dă-mĭ voe să-ṭĭ spun, d-le Mustea, că numĕrul lor e maĭ mare la sate de cât la orașe și maĭ grele de descoperit, ḑise judecătorul.

—. E lucru firesc, mon cher, ṭeraniĭ sînt maĭ impulsivĭ, maĭ nedresaṭĭ cu frica legilor, ḑise procurorul.

— La sate e greŭ de făcut instrucție, și o crimă nedescoperită nu ne facem idee câtă demoralisare aduce în spirite! Martoriĭ a-ḑĭ jură una, mâine tăgăduesc tot.

— De aceea, dese-orĭ pedepsiṭĭ pe cine puneṭĭ mâna, ḑise Mustea în glumă.

— Aș! Asta nu merge. Nu veḑĭ cu uciderea Leahuluĭ? Nicĭ până a-ḑĭ n'am putut descoperi criminalul.

— Eĭ, domnule, îl scie un sat întreg și Domnia-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Voastră nu-l sciţi, fiind-că nu se vrea să se scie, fiind-că nu-i mai mare orb de cât cel ce nu vrea să vadă.

— Pardon, domnule Mustea, sînt bănuelĭ, nu certitudinĭ. E vorba de Andreiŭ Puşcaşul. Nu l'am închis ? Dar a trebuit să-i dăm drumul, fiind-că nu sînt dovedĭ, şi principiul justiţieĭ e : mai bine să scape dece vinovaţĭ de cât să condamnĭ un nevinovat, dise judecătorul.

— Dar glontele din inema luĭ Smolenschi era tocmaĭ glonte de calibrul puscelor luĭ Andreiŭ.

— Dar eŭ îţĭ găsesc în plasa asta încă dece puscĭ de-acela-şĭ calibru.

— S'o lăsăm încurcată, domnule judecător, dise Mustea.

— E grea datoria noastră, d-le Mustea, când aĭ sci cum nu poţĭ dormi noaptea, când aĭ cea maĭ mică îndoială c'aĭ condamnat un om fără vină! Şi cât e de greŭ de descoperit în unele crime pe nevinovat!

Bună oară aci: A plecat de la cârcĭumă singur, după mărturisirea cârcĭumaruluĭ, a apucat, se vede, pe cărare spre-a ajunge maĭ curênd acasă.

Femeea şi copiĭ l'aŭ aşteptat ce l'aŭ aşteptat, şi s'aŭ culcat. Într'un târdiŭ, femeea treziudu-se şi vĕdênd că n'a maĭ venit, l'a mânat pe flăcăŭ să vadă ce face la cârcĭumă.

Flăcăul, trudit şi somnoros, n'a voit să meargă.

Plângea biata femee istorisind: „Du-te, măĭ băete, o cădea iar în vr'un şanţ şi l'or sluţi nisce porcĭ; o da peste el vre-un câine turbat. Du-te, doar ţi-i tată". Băetanul a dis: «Ce-a căutat, o găsi» şi adormi din noŭ.

— E adevĕrată problemă: Cine a avut interes să-l ucidă? De gust nu face nimenĭ moarte de om! dise procurorul.

— Eŭ cred că e răsbunare, dise cuconul Todiriţă; era foarte hărţăgos!

— Pentru ceartă nu se ucid, dise judecătorul.

— Ba, ce fel! dise Mustea.

Între acestea întră şi suprefectul.

— Poftă bună!

— Merci, diseră mesenĭĭ.

— Bine, d-le sub-prefect, se face o crimă în plasa d-tale, de o septĕmână, şi nu înscriinţezĭ parchetul?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Să am pardon, d-le procuror, nu se constatase crima. O simplă plângere că un om a dispărut din sat. Dacă vom avisa parchetul pentru toți bețivii, carî se duc să facă chefurî pe la oraș, oare v'ar conveni?

Femeea s'a plâns, ce-i drept, primarului: acesta a luat lucrul în glumă, fiind vorba de un soiu reu, de un bețiv de teapa lui Coțofană:

«Las', femee: drac pierit a maî vĕdut cine-va vre-o dată? S'o fi dus să cerce rachiul din alt sat», i-a dis primarul.

Mesenii începurĕ a ride cu hohot de povestirea voiae a sub-prefectului.

— Ce-i drept, s'a maî dus el așa odată cu ibovnica lui. A vîndut o vacă și a stat în oraș până a bĕut cu ea toți banii, dise Mustea.

— Vrea să dică era berbant reposatul Coțofană? Atunci ce ne maî cântați moralitatea de la țeară? dise judecătorul.

— Bine! Pădure fără uscăturî nu se poate, dise Mustea.

— Adică, spuse judecătorul zâmbitor, cum s'ar dice, avea o amantă? Om cu flăcăŭ și fete marî!

— Da, o muere fără pereche. L'a smintit pe Român. Pe ce ban punea mâna, la ea îl ducea.

Biata nevasta lui muncea omenesc, țesea, torcea, și de câte orî nu s'a jeluit că vine tălharul în puterea nopței, o bate și-i ia banî? Într'un rând era s'o gûtue de nu sărea flăcăul de pe prispă.

— E drept, mi s'a plâns și mie dese orî: venea la curte și îi dam de tors, dise Matilda.

— Trebue să trimeteți, d-le sub-prefect, pe cine-va s'o aducă pe amantă la primărie. Bărbat are?

— Are un Pierde-vară. Toți oamenii din sat muncesc, se angajează; el doarme și se primblă, dise Mustea.

— Brec! dar, ne-am civilisat, vrea să dică și la sate se găsesc speciî de macreau! Frumos! La asta nu m'așteptam, dise judecătorul.

— Nu generalisați. Ticăloșî aŭ fost de când lumea, câte unul; dar alt-fel, eŭ mĕ pot făli cu sătenii micî. Nu sînt nicî bețivî, nicî stricați.

— Mi se pare c'am pus punctul pe *i*, dise judecătorul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cherchez la femme, ḍise procurorul.

— Cu atât mai mult, cu cât între oamenii, cu cari a bĕut. vĕd că, dupĕ depoṣiţia cârcĭumaruluĭ, a fost ṣi Lazăr, bărbatul ibovniceĭ, ḍise sub-prefectul.

— Vorba e că Lazăr a plecat cu vre-o două ceasurĭ înnainte.

— Dar l'o fi aṣteptat la pândă. Cârcĭumarul spuse că s'aŭ certat. Lazăr îĭ bănuia: de ce nu vinde pămîntul. Iĭ ḍicea că se teme de femee. N'are din el nicĭ un folos, doar mămăligă pentru golaniĭ de-acasă. Cu baniĭ ar putea cumpĕra oĭ ṣi altă procopseală ar avea. Ṣi ḍice, că beţivul ar fi ḍis: «Păĭ 'vĕd eŭ ce planurĭ aveţi voĭ: să-mĭ mâncaţĭ baniĭ». Atunci Lazăr ar fi ḍis: «Bine, cumĕtre, de-aiṣtia'mĭ eṣtĭ? Las', te judec eŭ!»

Judecătorul de instrucţie remase mult pe gânduri, pe urmă adaose:

— Toate probabilităţile sînt împotriva luĭ Lazăr; noĭ să-ĭ dăm mandat de arestare.

— Dovedĭ sigure n'aveţĭ, ḍise Mustea.

— Pagubă mare de el nu-ĭ. Un lenṣ mai puţin în sat. ḍise sub-prefectul...

Dupĕ dejun plecară la primărie. Luară iute un interogator luĭ Lazăr ṣi femeiĭ. Pe dînsul îl arestară.

Femeea se jura că-ĭ nevinovată; c'a venit acasă înnainte d'a resări luna.

Satul avu de vorbă o lună de ḍile.

Pe Coţofană îl îngropară la o marĝine a ţinterimuluĭ. Femeea, feţele ṣi feciorul îl bociră ca de obiceiŭ.

Lipsa luĭ Lazăr din sat nu lasă înse pe femeĭ să uite crima.

— De ce adecă l'ar fi ucis el? Doar de anĭ de ḍile, de când Lazăr ṣcia că Marghioala'ĭ ibovnica luĭ Coţofană.

— Eŭ nu cred că l'a ucis el, ḍiceaŭ câte-va femeĭ.

— D-ḍoŭ ṣcie cine, ḍiceaŭ altele; Doamne feresce de minte proastă!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAP. IX.

La secere

Trecuseră câte-va ḑile de la crima descoperită; satul tot nu se liniştise.

Unde se întâlneaŭ doĭ oamenĭ, numaĭ de aceasta vorbeaŭ.

Uniĭ îl criticaŭ pe Coţofană, ḑicênd că aşa i s'a cuvenit; preà îşĭ bătea joc de nevastă, preà nu avea milă de copiĭ!.....

Era într'o Marţĭ; secerişul era în toiŭ.

Cucoana Matilda, ca să treacă maĭ pe nesimţite ḑilele scptĕmâneĭ, hotărasce să meargă la câmp. La secere e tot-de-a-una priveliştea impunĕtoare. Hotărîse chiar să se scoale de demineaţă ca să meargă pe recoare.

Hotărîre zădarnică, de vreme ce Matilda nu se putea nicĭ odată scula demineaţă.

Pe la 8 eşi în balcon într'un matineŭ de batistă albă.

Ochiĭ încunjuraţi d'un cearcăn negru, faţa-ĭ palidă şi buzele subţirĭ, arătaŭ că-ĭ foarte aţiţată.

Soarele era sus şi raḑele-ĭ arḑĕtoare căḑeaŭ asupra balconuluĭ.

Matilda trase nervoasă un stor, şi sfoara îĭ remase în mână.

— Toate sînt putrede în calicia asta. Şi, privind chioriş pe Maria, care sta într'un colţ, unde soarele nu năvălise încă, adaose:

— Bine că staĭ la umbră, ce-ţĭ pasă c'o să vin la cafea? Ard'o focul de brodărie. Acum aĭ mire, numaĭ zestrea îţĭ lipsesce!

Maria nu ḑise nemic. Scia că Matilda e năbădăĭosă demineaţa.

Puica sta foarte cufundată cu împodobirea păpuşeĭ: nu-ĭ putea potrivi rochia şi era foarte necăjită.

Feciorul aduse cafeaua.

Maria tăcută se duse, ca de obiceiŭ, să toarne. Matilda, din reutate şi spirit de contraḑicere, strigă restit:

— Te rog, te rog; mĭ-o torn eŭ; nu-mĭ trebue serviciile tale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Maria, jignită, se opri locului. Rare-orĭ o rază de veselie îĭ lumina faţa. Fată săracă, grozav o umilea statul în casa surori-sa. Dese-orĭ se întreba ce viitor o aşteaptă.

Matilda gustă din cafea şi făcu o schimă de neplăcere.

— Alexandre, ţipă dînsa ascuţit, ce fel de lapte aĭ fiert?

— De bivolĭţă, duduc.

— Gogomanule, te laŭ cu el. Ţĭ-am spus să-mĭ fierbĭ smântână de la Tirolea.

— S'a acrit smântâna.

— Gogomanule, n'a fost oala curată! Aĭ merita să-ţĭ daŭ palme, să te scald cu laptele ăsta. Ţi-s gândurile la ibovnice?... Şi tu, Marie, nu observĭ nimic. Visezĭ toată ziua, nu sciŭ cam ce.

Maria încreţi sprâncenele şi sorbi cafeaua goală: durerea o stringea de gût. Un cuvînt să fi zis, s'ar fi încins o ceartă nepomenită, din care tot ea, fată săracă, avea să iasă umilită.

Adese-orĭ se întreba Maria: De ce o privesce sora-sa atât de reŭ? Nu de cheltuală putea fi vorba la ţeară, unde nu se cunoasce de e unul maĭ mult orĭ maĭ puţin la masă.

Dînsa, bună la inemă, nu putea înţelege ce plăcere ascunsă simte Matilda a o face să sufere, aproape în fie-care zi.

— Ce-mĭ staĭ ca o stafie la spate? Mergĭ de zi să pue caiĭ!

Feciorul, bucuros c'a scăpat cu atâta, ieşi răpede.

Cu o zi înnainte cuconul Todiriţă zisese nevesto-sa să vie să vadă ce grâŭ mândru e pe lanul de la Cetate, singurul lan cu adevĕrat frumos.

Pe la vre-o nouĕ, cucoana Matilda, elegant gătită, plecă la câmp cu Maria şi Puica.

Lanul se întindea în zarea ochiuluĭ, galben-auriŭ, scăldat de razele soareluĭ.

Paiul era înnalt până la brâŭ; spicele îmbrobonate se legănaŭ formând valurĭ gălbuĭ, mânându-se unele pe altele, zorite de a scăpa de secerea furioasă ce le culca la pămînt.

Din loc în loc snopiĭ zăceaŭ pe miriştea alburie.

Fete, nevoste şi babe, se vedeaŭ răzleţite pe lan,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

secerând pe neresuflate, cu feţele arse de soare, cu tulpanele legate după cap. Cămăşile lor albe, de bumbac, făceaŭ contrast frumos cu fustele, viŭ colorate, verdĭ, roşe orĭ albastre.

Tinere şi betrâne stăteaŭ încovoiate, apucând cu o mână grâul, şi cu secera tăind, fără milă, mănuchiŭ după mănuchiŭ.

Din când în când secerătoarele îşĭ îndreptaŭ şalele înţepenite şi trupurile lor apăreaŭ mlădioase, svelte, neschimonosite de corset, dar nicĭ îngroşate de grăsimea ce o dă lenevirea din oraşe.

Feciorĭĭ boerescĭ, umblând de colo până colo, certaŭ pe cele maĭ bătrâne, glumeaŭ cu cele maĭ tinere, dând poruncĭ în dreapta şi în stânga, îndemnând, când cu bine, când cu reŭ, la hărnicie.

Maria şi Puica s'aŭ dat jos să culeagă de pe margenea lanuluĭ garofe selbatece, carĭ străluceaŭ în bătaia soareluĭ ca nenumĕrate mărgele roşe. Matilda nu voĭ să se dea jos, c'o supĕraŭ la picĭoare beldiile ţepoase de grâŭ. Se minuna cum secerătoarele alergaŭ cu picĭoarele goale pe miriştea ghimpoasă.

Cu mult necaz privea Matilda veselia fetelor şi nevestelor, carĭ alergaŭ pe mirişte ca pe covor moale.

Dînsa, fiind singură nemulţumită, avea necaz că vede pe alţiĭ veselĭ şi fericiţĭ, chiar în neajunsurĭ.

Maĭ nu dicea cu glas tare :

„Cât de tâmpite şi de nesimţitoare trebue să fie aceste fiinţĭ, de le vine a ride şi glumi cu aşa viaţa chinuită".

Cuconul Todiriţă veni la trăsură.

— Să-mĭ fi dăruit D-deŭ toate lanurile cu aşa roadă, mĕ vedea norocul !

— Vecĭnicul tăŭ cântec. Speranţe deşarte !

— Cu astea trăesce agricultorul. De nu le-ar avea, şi-ar face seamă.

— Cam puţinĭ secerătorĭ. Şi mucrile maĭ mult rid de cât lucrează, dise Matilda cu reutate.

— Ce vreĭ ? Sînt tinere ! N'o să le călugăresc eŭ !

— Dacă risul e semnul fericireĭ, atuncĭ, sigur, sînt fericite ; dar, maĭ curênd, cred că-ĭ al prosticĭ.

— Trăescĭ de atâţia anĭ la ţară şi n'o cunoscĭ pe ţerancă. Nu-ĭ de loc proastă, dovadă că nu-şĭ face inimă rea, când poate să nu şi-o facă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce zor am să le cunosc? Doar nu 'mĭ fac viaţa între ele ca tine!

Suiţĭ, fetelor, să mergem şi la gireadă. M'am plictisit! Uf! Ce zăduf! Ce căldură! Şi de-abia deco, dise Matilda, uitându-se la ceasul scump de aur ale căruĭ diamante sclipeaŭ în bătaia soareluĭ.

Gireada se 'ntindea pe alt lan, secerat. Vĕdĕnd'o, simţeaĭ bucuria bielşugului. urmată de jalea ce-ţĭ aducea gândul, că atâta podoabă şi frumuseţă a câmpuluĭ, o primă-vară întreagă, a încăput într'un morman de câţĭ-va stânjenĭ. Nevoind, prin minte îţĭ trecea gândul: poate tot ast-fel de puţin remâne din gloria uneĭ generaţiĭ. Din acel munte de spice, poate nicĭ un fir nu era menit să dea roade!

Lanul, trist şi pleş, coperit de miriște ghimpoasă, se 'ntindea cât vedeaĭ cu ochiĭ.

Din loc în loc, spiculeţe bicisnice, scăpate de secerea soarteĭ, se ridicaŭ stinghere, clătinate de vênt, aidoma oropsituluĭ de soartă, căruĭ i-aŭ pierit-rude şi prieteniĭ.

Păserile năvăliseră ca pe un câmp de luptă.

Sus pe gireadă stăteaŭ oamenĭ cu ţepoae, aşedĕnd mereŭ snopiĭ aruncaţĭ de jos.

Glasul vătafuluĭ s'auda răguşit:

— Siliţĭ băeţĭ! Înnălţaţĭ mucbea din stângă; împleţĭ bine mijlocul, să nu se lase! Măĭ Ghiţă, mucbea nu-ĭ bună! Vaĭ de mama ce te-a făcut, că prost cap ţi-a croit!

Măĭ Gheorghe, tu nu vedĭ că pieptul e strâmb orĭ aĭ nevoe de lumînare? Lucraţĭ ca oameniĭ orĭ pe toţĭ vĕ ia dracul. Aţĭ înţeles? Nu vĕ bateţi joc de lucrul boeresc.

Uit'te, vine şi boerul, daţĭ voĭ de ziua necazuluĭ!...

Cuconul Todiriţă sosi să vadă de nu-ĭ chip de isprăvit gireada înnainte de masă.

— Măĭ, dar încet mergeţĭ! Ce vĕ pasă voue? Nu vĕ grăbiţĭ de loc! Curat vorba cânteculuĭ; „Trecĭ ziĭ, vină noapte, apropie-te moarte!“

— De, cucoane, dise feciorul boeresc, îĭ suduiŭ de ajuns! Vedĭ că nu'nţeleg de vorbă.

— V'aţĭ muiat flăcăĭ de tot la treabă, ian luaţĭ răpegior! Două vedre de rachiŭ îs ale voastre, de isprăviţĭ înnainte de toacă, dise Mustea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Să trăiţi, cuconaşule, ḑise unul maĭ guraliv. Până veniţi D-voastră de la masă, e gata.

— Bine. Să vĕd, sciţi a vĕ ţinea de vorbă.

— Cum să nu, boerule? Doar pe unde esc vorba are să ne iasă şi sufletul, ḑise un ţeran în vârstă.

— Dacă le făgăduiţi rachiŭ, silesc eĭ, doar asta aşteaptă, ḑise feciorul.

— Dec! Isprăveam noĭ şi fără rachiŭ; dar ce? Iţi pare reu, dacă boerul e bun şi ne dă?

— Nu-mĭ pare reŭ, dar vĕ deprinde cu năravu.

Heĭ, bade Gheorghe, învĕţul hare şi desvĕţ, şi doar nu facem de ḑece orĭ pe an gireḑi!

— Scurtă vorbă, măĭ, şi siliţi cu lucrul.

Cuconul Todiriţă veni la trăsură, aretând nisce boabe de grâŭ.

— Grâul de la cetate e curat vorba: «în spic ca vrabia, în bob ca mazerea».

— Ce folos, dacă nu-ĭ pretutindenĭ aşa! ḑise Matilda. Noĭ plecăm; să nu întârḑiĭ de la masă.

CAP. X

Cearta

Iera într'o Vinerĭ demineaţă. Cucoana Matilda, dupĕ ce-şĭ bĕu cafeaua, ḑise rostit feciorului:

— Ia-o maĭ curênd de-aicĭ. Nu sciĭ să facĭ o cafea. Adevĕrată zamă de prune!

Vierul a adus cireşe?

— Da.

— Cine scoate sâmburiĭ?

— Casandra şi Anica.

— Spune-le să grăbească; daŭ acu-şĭ cu sfînta cruce de ele.

La o parte de casa boerească se întindeaŭ în şir bucătăria, spĕlătoria, odăĭ pentru servitorĭ şi, hăt maĭ departe, grajdurĭ şi hambare, acareturĭ din vremĭ bune. A-ḑĭ toate priveaŭ a jale spre trecut, spre acele vremĭ, când un cuiŭ nu lipsea din loc. Acum, dărăpĕnate, ţineaŭ şi ele isonul uneĭ jalnice căderĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Anica și Casandra stăteaŭ pe târnaț și scoteaŭ tacticos sâmburĭ.

— Bată-le vina lor de dulceță! Ce maĭ muncă! Până alegĭ de o chilă, ți se uresce; scoteam o albie de cămeșĭ! Adicătelea cu sâmburĭ n'ar fi bune?

— Da, bată-le focul cireșe! Uit'te vine și duduca să ne ajute, făcu Casandra.

— Imĭ pătez mânile pe o lună de ḑilĕ, ḑise Maria.

— Dar la mâncat nu pătează limba? ḑise Casandra.

Era slugă veche și avea îndrăzneală.

— Ce aĭ acolo? moș Iordache, ḑise Maria, vĕḑênd pe moșneag venind di'nspre poartă.

— Ia nisce prune: n'oiŭ mânca de dulce și Vinerea ca păgâna asta de bucătăriță.

— Unde le-aĭ găsit? In livadă nu sînt de loc; dă-mĭ și mie.

— Și mie, strigă Puica. Imĭ plac că's acre.

— Le-am găsit la prisacă, da's poznă de acre, strepeḑesc dinții.

— Tocmaĭ pentru că's acre ne plac.

— Nu le-așĭ mânca așa acre, nu sciŭ ce să-mĭ daĭ. Puica, ḑise riḑênd:

— Dar de ți-ar da o moșie?

— Ce să fac eŭ cu moșia? Treĭ fălcĭ am avut și le ḑlaŭ de pomană, dar încă o moșie? Ce de-a bătae de cap! Ce maĭ grijă? Maica luĭ Dumneḑeŭ! Nu-l vĕḑ eŭ pe boer, bietul? Nu se prinde nicĭ somn nicĭ mâncare de dînsul!

— Unde face cine-va cu mine șaga asta! S'o maĭ veḑĭ pe cucoana Casandra! ḑise bucătăreasa veselă.

— Tăceți. Vine cuconița.

— Ieĭ, leneșelor, aveți de-o ocă? Tingirea e curată?

Fă, Iordachi, foc afară, răpede. Leapĕdă cĭoancă din gură. Ți-o vâr pe gât, ḑeŭ!... Dar asta ce maĭ e? Ce baltă e acolea?

— A curs polobocul, cucoană.

— Pĕcătosule, nu plătescĭ nicĭ mămăliga ce mânâncĭ. Mĕ scoți din sărite. Am să-ĭ bat dougele cu capul tăŭ.

Marie, mergĭ și dă luĭ Alecu o căpățină de zăhar din cămară, cântarul și vanilia...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bucătăria era cu faţa spre asfinţit. Cu toate astea o căldură înnăbuşitoare se simţea de dimineaţă.

Cucoana Matilda sta pe-un scaun, la o parte, priveghind fierberea dulceţilor. Îşi făcea vênt c'un evantaliŭ, dând ordine.

De la o vreme i se uri cu ordinele şi cearta, începu a vorbi. Urîtul o cel mai bun leac în potriva ţudulieĭ.

— Anic'o!

— Poftim, duducă!

— Tu trebuc să sciĭ ce-a făcut păcătoasa de Aglae. S'a dus doică?

— A lăsat copilul cu baba şi a plecat. Ce era să facă? Murea de foame lângă el.

— Ce fete fără de ruşine sînt în satul ăsta!

— Dar, cuconiţă, ce-ĭ de vină ea? Fata tinără nu-ĭ greŭ de scos din minţi. N'ar mai ajunge ticălosul de notar, care a fost aicĭ, să n'ajungă!

— Tronc de nuntă că mânc-ĭ horă. Gogomite muere! Ce? Era copiliţă? A scos'o din minte? Oĭ! când v'aud, mor! N'o vedeam eŭ, când venea la curte, cum îĭ stecleaŭ ochiĭ, când zărea pe cuconaş orĭ pe vătav? Arză le focul! Aşa li se cade. Prea daŭ oarbe la bărbaţĭ. Şi pe urmă se plâng că le-aŭ scos din minte!

— Naiba s'o scie. Ţie-se de dînsa! Când o veni Ilie din cătane, n'o mai ia.

— Ce? Eraŭ în vorbă?

— Cum să nu? Păcat, frumoasă fată! Nebunea flăcăiĭ la joc. Cât ţinea hora, eĭ nu-ĭ mai steteaŭ picioarele.

— Dar beţiva de soră-sa ar trebui să vie la grijit canţeleria?

— E la târg, la cărămidărie.

— Cum, şi-a lăsat bărbatul?

— Lăsat... de la Paschĭ a fugit! El şĭ-a găsit alta.

— Brava luĭ!

— Ce să facă, bietul? Ce să mai aştepte? A văzut că nu-ĭ de ţinut casă c'o nebună.

Şi doar bătăĭ ce-a mâncat femeea ceea, Maica luĭ Dumneze ŭ!

— Fa, lucrul reŭ nu se îndreaptă, de l'aĭ bate cu toată pădurea, zise Casandra, care se săturase de tăcut şi ea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Soiŭ reŭ și pace! dise Matilda. Noroc că voĭ răpede vĕ luațĭ și maĭ răpede vĕ lăsațĭ.

— Când nu-ĭ noroc, fie boer, fie țeran, nu-ĭ și pace.

— Dar nevasta lui Cojocană ce face?

— Ce să facă? Poartă parastasele bărbatu-so.

Păcat o fi având orĭ nu cel care l'a ucis: dar pomană cu dînsa și copiĭ sciŭ că are, dise Casandra.

— Mare ticălos era, dise Matilda

— Să ferească Dumneḑeŭ! La așa bărbat nu-ĭ păcat să-ĭ frigĭ ochiĭ ca la urs. A spart lada femeeĭ, când nu era acasă; i-a luat pânza și-a dus'o la ibovnică!

— Era fermecat.

— Cât a umblat biata pe la vrăjitoare să-ĭ desfacă! Geaba!

— Și doar om bĕtrân.

— Cu tăcăŭ de însurat și cu feto marĭ. Munceaŭ tus-patru ca nisce robĭ, ca să aibă bivolul ce bea cu ibovnica.

— Dar a dat ticălosul de Lazăr de ḑina năcazuluĭ, dise Casandra.

— Nu sciŭ ce o dice legea, dar eŭ cred că s'or fi luat tus-treĭ la bătae, că se băteaŭ une-orĭ ca orbiĭ, și cine scie cum l'or fi lovit pe moșneag și, fără voe, l'aŭ omorît. Pe urmă l'aŭ târît de gût la fântână, pri'ntre lanurĭ. Casa lor vine cam la o parte a satuluĭ.

— Ar trebui s'o închidă și pe dînsa, dise Matilda.

— Ea tot umblă pe la advocațĭ să-l scape. Are banĭ muerca.

— N'are copiĭ?

— De unde? Soiurile rele de sama eĭ aŭ copiĭ? De fată a fost o poamă rea.

— Mĕ rog, și-ĭ frumoasă încă? dise Matilda.

— E frumoasă și se ține bine. Par'că muncesce, ca mine, orĭ are grija copiilor? Aș! Bine mănâncă, bine doarme și petrece.

— Eĭ, și-ți pare reŭ că nu eștĭ și Dumnea-ta ca dînsa? dise moș Iordache.

— Ba să mĕ ferească Dumneḑeŭ. Bincle eĭ să se ție de dînsa. Credĭ că are vre-o cinste încotro-va? Doar bărbațiĭ muerateĭ de-ĭ daŭ ḑiua bună.

— Că ca tare-și face sânge reŭ! Am fost Duminecă la crâșmă să-mĭ iaŭ tutun. S'o fi vĕḑut ce maĭ juca..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Își dase tulpanul pe ceafă și rupea pământul jucând c'un soldat, ḑise Casandra.

— Femee desbrăcată de ruşine! Bărbatu-său la gros și ea petrece, ḑise Anica.

— Mĕ tem că, dupĕ amiaḑă, ploŭă. Uit'te diavolul de mâță cum se spală! ḑise moș Iordachi, tocmind tăciunii.

— Puşchea pe limbă! Că boerul nostru mai are de cărat, ḑise Anica.

— Apoĭ, cum o vrea Dumneḑeŭ, doar el scie mai bine...

Cu vorbă, cu ceartă, făcură vre-o douĕ fierturi.

Cucoana Matilda asculta poveștile Anicăĭ, care era ștafeta satuluĭ.

Dînsa mergea la preot, la primar, la învĕțător, și la vătaf, — era doar spĕlătoreasă, — în cât afla tot ce se petrecea; și purta veștile de colo, colo.

— De unde le sciĭ tu Anic'o, toate?

— Doar de, mi-a dat Dumneḑeŭ ochĭ și urechĭ; o vorbă de aud, ajunge; pricep cŭ maĭ încolo tot.

— Incet, orbule, că sufli ca un foiŭ; toată cenușa sare'n dulceţĭ. Casandr'o maĭ veḑĭ de puĭ. Nu se ard? Mari'o aduceţĭ dulceața la cămară. Tu, Anic'o, zoresce cu scosul: dupĕ masă maĭ facem câte-va chile. ḑise Matilda plecând.

— M'a ameţit cu dulceţile eĭ! Tu, Anic'o, na douĕḑecĭ de banĭ, dă o fugă la crâșmă de adă nisce rachiŭ. M'a apucat la vĕtĕmăturĕ. Veḑĭ să fie de drojdiĭ!.

— Bine, jupineasă Casandră, numaĭ de n'ar fi cucoana în cerdac.

— Dă-o draculuĭ. Ḑi că te răpeḑĭ pân' acasă să veḑĭ ce'ţĭ fac ploḑiĭ. Septĕmâna asta m'aŭ nebunit de cap; lanț se ţin de Duminecă: musafirĭ, peste musafirĭ, dulceţurĭ și par'că-l vĕd mâne sară pe sfrijit că vine iar să ucigă păsĕrĭ.

— Ce aĭ Dumnea-ta cu oamenii boerescĭ? ḑise moș Iordachi.

— Ce-ţĭ pasă ţie! Iţĭ es bacșișurĭ și mic ochiĭ îmĭ es la foc și fum.

— Feciorul puse masa.

Cucoana Matilda, până să vie boerul, luă să cetească un roman. Nu prea avea spor la cetit, de aceea rărea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

descrierile şi se interesa mai mult de intriga romanului. Cât despre frumuseţea descrierilor, despre eleganţa stilului, despre limba aleasă în care scria autorul, habar n'avea.

Cu atât mai mult nu-şi bătea capul cu psihologia persoanelor, nici cu analisa caracterelor.

Ori ar fi cetit un roman de cel mai bun autor, ori ar fi ascultat pe Anica povestind o intrigă din sat, pentru Dumnea-ei era tot una.

Când o vedea pe Maria cetind cu luare aminte un roman, însemnând cu creionul bucăţile frumoase, comparaţiile şi figurile nimerite, nu mai putea de necaz.

— Ce ? Il înveţi pe de rost, sor'o ? ḑicea ea în bătae de joc.

In gând o numea proastă şi tare de cap.

Adesea se lăuda : «Eu citesc un roman în câte-va ceasuri. Maria îl citesce câte o septĕmână».

Soru-sa tăcea, căci nu se putea pune la discuţie cu Matilda, care nu se sfia s'o numească în faţa lumei, proastă ori mojică.

— Romanele, ḑicea ea, sînt ca să trecĭ vremea, numaĭ proştiĭ scot moralitate din romane. Intâiŭ că toate sînt inventate.

— Ba romanele naturaliste ale scriitorilor de a-ḑĭ sînt adesea copiĭ de pe natură ; eŭ, cetindu-le, mi se pare că vĕḑ acvea persoanele descrise, întîmplărĭ din viaţă !

— Dacă n'or fi proştĭ ca tine, n'or fi nicĭ romanţierĭ marĭ. Cum îţi închipuĭ tu că un Zola, care a scris atâtea volume, a vĕḑut el toate persoanele luĭ ?

— Credĭ că un scriitor mare, un talent chiar, are nevoe să le vaḑă ? Luĭ îi ajunge o faptă, o vorbă a unuĭ om ca să-ĭ creeze tipul.

— Fleacurĭ !

— Dar geniile marĭ, ca Shakespeare, nu te uimesc prin puterea de viaţă, prin zugrăvirea patimilor omenescĭ ?

— Apoĭ tipurĭ de-acelea nicĭ nu sînt nicĭ n'aŭ fost ; acelea sînt curat ca holera sub chip de femee, care umblă prin sat.

— Dar ce frumoase sînt comparaţiile luĭ ! Aşa, bună oară, când vorbesce Hamlet de mamă-sa, că nicĭ bine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniaro/mdrr1901-1932

nu i s'aŭ ros papucii, cu carĭ a dus pe soţ la mormînt, şi acum se mărită ; orĭ că face nunta răpede, din economie, pontru ca bucatele de la praznicul soţuluĭ dĭ'ntâiŭ să fie şi pentru masa cea mare de la nunta a doua! Ce ironie adâncă pentru necredinţa femeeĭ!

Indată ce venĭea discuţia despre necredinţa femeeĭ, Matilda lua altă vorbă. A-dĭ Matilda cetea un roman, pe care Maria i-l dădusè. De accea, din când în cînd, îşĭ spunea cugetarea cu glas.

— Ce prostie, ce roman prost!

Maria nu ḑicea nemic, vedea că sora sa caută ceartă înmainte de masă. Pregătea fragĭ cu smântână şi tăcea. Puica târa cotoiul de coadă, iar el, fiind melancolic, nu voia să se joace.

— Puic'o, şeḑĭ binc, n'o să capeţĭ fragĭ.

— Co'ţĭ fac eŭ, Marie? Dracul de Frumosu nu vrea să se joace!

— Trage-l tu mult de coadă şi o să veḑĭ.

— Ce-am să vĕd!

— Cum o să te zgârie.

— Atuncĭ o să-l trag de musteţe.

— Şi el o să te muşte.

A! Uit'te papa! Cât e de plin de praf! Par'că şi-a dat haincle cu pudră galbĕnă. A mameĭ e albă.

— Am să-ţĭ împung limba cu ace, să nu maĭ poţĭ vorbi atâta, ḑise Matilda, aruncând cartea.

Cuconul Todiriţă întrase de-a dreptul în sufragerie ; era plin de pleava de la treer.

— Alecule, pregătesce-mĭ de spĕlat şi altă blusă.

Ce praf! Ce vênt! Te'nneacă, nu alta! De n'ar ploua. Marie, dejunul e gata?

— Gata tot.

S'apuc ce-oiŭ apuca şi fug.

— Ca vêntul viĭ, ca vêntul te ducĭ, ḑise Matilda, privindu-l chiorîş...

— Nu morg de plăcere. Nu eştĭ faţă, toţĭ se lasă moale. De se maĭ părăduesce din cât e, halal de procopseală!

La masă cuconul Todiriţă mănca cu foarte multă poftă. De la 4 demineaţa numaĭ cu o cafea neagră şi până la amiaḑă, avea omul drept să-ĭ fie foame!

Mersul călare, poruncile şi maĭ ales încordarea min-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţeĭ de a observa să nu se facă greşelĭ, îl făcea să uite până şi grija poliţelor.

Mănâncă şi bea cu poftă, ca în vremile cele bune, când, la făcutul giredilor şi la treer negustoriĭ îl rugaŭ cu banĭ pe şin.

Necazul o necaz; dar stomahul de la o vreme îşĭ cere dreptul!

— Cât ese la probă? întrebă cucoana.

— Mare lucru nu-ĭ. Părere înşelătoare. Binc c'a închis ochiĭ bietul tata în vremĭ maĭ bune! N'a maĭ ajuns să vadă procopseala noastră. Când să te dregĭ, maĭ tare te rupĭ.

— M'aşteptam! dise Matilda.

— De câţĭ-va anĭ agricultura asta îmĭ pare o haină strîmtă, aţât de strîmtă că mĕ înnăbuş. Dar anul ăsta mĕ stringe de gât.

Mare om ar fi cel ce-ar putea-o îndruma pe alte căĭ!

E vĕdut că aşa nu maĭ merge! Ce minunată recoltă se areta! De nu da rugina în grâŭ şi seceta în porumb, scăpam de datoriĭ şi maĭ puneam de-oparte.

Ce grâŭ la Cetate, unde-ĭ pământ gras şi umbrit de pădure!

— Lasă frate! De câţĭ-va anĭ mi s'a urît cu acela-şĭ cântec! Maĭ schimbă-l, prea-ĭ monton!

— Cine n'are speranţe, dragă, nu poate fi agricultor!

E mare curaj să puĭ o avere în pământ şi să te uiţĭ la cer până ţi se strâmbă gâtul, dicând: „Ce-o vrea Dumnedeŭ!“

Nicĭ o întreprindere nu-ĭ aşa riscată ca agricultura.

Ce-ĭ pasă fabricantuluĭ orĭ negustoruluĭ? De foc se asigură; de pleacă marfa cu corabia, tot o asigură; dar, bietul agricultor, pune banĭ şi muncă în pământ, s'o face orĭ nu s'o face, nu scie; nădejdea numaĭ la unul D-deu.

— Cu tot nĕcazul, dar poftă de mâncare sciĭ că aĭ, dise Matilda.

— Poate se şi cuvine: de a sară şi până acum e vreme şi muncă. Să vie ceĭ de la oraş să vadă cum se muncesce ca să le daĭ lor tot de-a gata.

— Nicĭ eŭ n'am mâncat. Ce-mĭ tot scoţĭ ochiĭ cu munca d-tale? Eştĭ sănătos, ce-ţĭ pasă de mine? Mĭ-a rânduit doctorul băĭ şi sesonul s'a isprăvit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Cuconul Todiriță tresări ca din vis și lăsă piciorul de puiŭ pe farfurie.

Vorbele nevestei îl aduseseră la adevărata realitate a vieței.

Ștergându-se de sudoare pe frunte, ḑise:

— Bine, dragă, iar începi? Ți-am spus: Duminecă mi-a eșit sufletul până am găsit o mie de lei. Secerea nu se face fără bani! Am dat trei-ḑeci la sută să pot găsi două mii. Și n'am găsit. Ca să amân nisce polițĭ de două mii, am dat încă una de-o mie. Atunci de unde să scot treĭ miĭ ca să mergĭ tu la băĭ?

— Bine, bine, sciŭ: când e vorba de sănătatea mea, eștĭ falit, mofluz.

La cuvîntul falit, cuconul Todiriță se îngălbeni.

Realitatea, cât de grozavă să fi fost, nu-l lovea așa de cumplit ca vorbele nevestei-sa.

Un sunet pustiŭ de calicie îĭ vâjîca în urechĭ.

O săgeată veninoasă i-ar fi pricinuit, în acest moment, maĭ puțin reŭ, de cât cuvîntul fatal.

Își sprijini fruntea cu mâna, atât îĭ părea de greŭ capul.

Intr'o târḑie vreme ḑise:

— Credeam să pot vinde. E lesne de ḑis, dar greŭ de făcut. Oh! Cât de grozav e să spuĭ că n'aĭ! Atâtea gurĭ 'nĭ strigă: banĭ! Și dese orĭ nu pot avea o mie de leĭ! Când am avut, am dat. Dărnicia la mine a fost o patimă. Pe cât te simțĭ de mândru, când daĭ, pe atâta eștĭ de umilit, când trebue să-ți mărturisescĭ calicia. N'am fost răsipitor, dar am avut patima să-mĭ plătesc datoriile, și când aĭ mieĭ mi-aŭ cerut, mi-a plăcut să le daŭ. Ar trebui să pricepĭ cât sufĕr. Nu-ți închipuĭ cât mĕ costă cuvîntul: „N'am"! Avar n'am fost cu nimenĭ.

— Și ce-mĭ spuĭ mie toate acestea? Doar nu cu luxul nicĭ cu petrecerile mele aĭ făcut datoriĭ! Slavă Domnuluĭ! Staŭ de-atâția anĭ, ca o toantă, aicĭ în selbătĕcia asta. E maĭ fericită femeea unuĭ cenușer de la oraș: face cum poate și sara tot ese la o cofetărie, la o grădină: dar nu tot socotelĭ, tot cărat, tot grija mojicilor! Mi s'a acrit.

— Vaĭ, dragă, și, cu toate astea, de pe urma mojicilor trăim!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Da, îţi lucrează de pomană! Mai reŭ ca într'un harem. Iarnă şi vară ţi se painjenesc ochii, uitându-te numai pe dealuri. Mai grozav de cât la temniţă. Aveam şi eŭ o lună de distracţie la băi. Mai vedeam lumea, să nu mă sălbătăcesc. A-ţi nici atâta nu mi se cade! Toţi banii s'aŭ dus pe secere, pe prăşilă şi, dracul mai scie pe ce, darc-ar un foc în toate să dea!

— Lasă-mĕ, sor'o, nu mĕ ucide cu ţile; mĕ fac danie şi dracului numai să-ţi daŭ.

— Curat vorba Ţiganului: „Lungesce-i, Doamne boala, până s'o coace poama". Dupĕ atâta scandal nici nu mai voiŭ să merg.

— Atunci de ce-mi spuĭ cazaniĭ? Aibi şi tu milă de nevoile mele. Nu se va putea, nu-i merge. Eŭ, de când te-am luat, n'am păşit hotarul ţereĭ; tu aĭ mers mai în fie-care an.

— Eĭ, şi ce-mi scoţi ochii? Ce aĭ eu mine? Te-am oprit? Un bărbat, care ţinea la nevastă, n'o lăsa singură! Heĭ! Sciŭ eŭ de ce remâneaĭ, sfîntule! Ţi-am aflat eŭ isprăvile. Mĕ credi proastă?

Şi începu nervoasă a frămînta şervetul, pe urmă îl aruncă pe masă, unde căţĕnd strică un păhar.

— Taci, sor'o. N'am destule pe capul mieŭ? Începi cu altele? Te-aŭ enervat dulceţile. Mai bine nu le făceaĭ!

— Ce credi? Dacă m'aĭ luat fără zestre o să-ţi sufĕr mojiciile?

— Ce ţi-am ţis eŭ? spuse Mustea, cătând să se stăpânească.

— Imi ajunge cum te porţi. Dacă eşti falit, spune-o. Mi-e cugetul curat, nu te-am calicit eŭ. Frumos credit o să aĭ, când o sci lumea că n'aĭ avut nici cu ce mĕ trimite la băi. Cum să mai daŭ ochii cu doctorul? Ce să-i ţic? N'a avut bărbatu-mieŭ banĭ? Sîntem calicĭ lipiţi pământului? A trecut eri Chioara sub-prefectului, m'a măsurat din cap până în picioare. A aflat că n'aĭ cu ce mĕ trimite la băi şi triumfă. El, mi calic de slujbaş cu traista în bĕţ, are cu ce-o trimite.

— Cine ţi-a spus? Nu se duce femeea nicăeri: ţi s'a părut.

— O fi! De priceput ce eşti, aĭ dat toate de ripă Frumos viitor pentru fată!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se sculă, izbi scaunul, care se resturnă, şi eşi trântind uşa. Cuconul Todiriţă, ameţit de necazurile băneşcĭ şi de năduşurile ce-ĭ făcea dilnic nevasta, fuma nervos o ţigară. Era o fire închisă, care 'şĭ înnecea veninul în suflet, fără a dice o vorbă. Puţine dile senine avuse în căsnicia luĭ. Işĭ închipuia că aşa e însurătoarea; aşa sînt femeile! Înţelegere nu poate fi între bărbat şi nevastă ca între apă şi foc.

In minte 'şĭ dicea: „Femeea n'are grijĭ serioase, nemicurile îĭ umplu viaţa, şi le dă însemnătate. Din nenorocire toate cad în capul bărbatuluĭ".

La asemenea gânduri un oftat îĭ ridica pieptul.

— Ce molimă, 'şĭ dicea el, a cuprins oare lumea, de toate, toate merg anapoda?

Prin minte-ĭ trecea figura blândă a mumeĭ sale; par'că o vedea umblând toată ziua după ale gospodărieĭ; mereŭ încunjurată de femeĭ, la lucrul lâneĭ, al inuluĭ, orĭ al cânepeĭ.

De demineaţă până în seară, purtând grija păserilor, grădineĭ, lăptărieĭ şi a întregeĭ gospodării casnice. Nicĭ odată nu auḑise ceartă între maĭcă-sa şi tată-so.

Ce viaţă simplă, dar cât de fericită? Să muncească şi, pe cât se poate, să facă binele, era singura lor ambiţie. Cununaŭ şi botezaŭ din bielşug. La serbătorĭ casa se umplea de finĭ şi cumătri.

Uimit se întreba Mustea: «Cum de se poate atâta schimbare de la o generaţie la alta?»

Aceste gânduri aduceaŭ altele maĭ grozave: «Cum va fi oare fata luĭ? Cine să-ĭ dea educaţia de bună gospodină, de femee harnică, de soţie iubitoare?» La această întrebare simţea un pustiŭ neisprăvit.

O va pune într'un pension, unde va învăţa multime de moftурĭ, lucrurĭ nefolositoare şi apoĭ va fi şi dînsa piaza rea a unuĭ bărbat, cum e Matilda pentru dînsul. Nu face el oare o crimă pregătind pentru altul tortura pe care o sufere el? Dar ce putea face?

De la începutul căsnicieĭ, cucoana Matilda privea pe bărbat nu ca tovarăş iubit, ci ca pe un datornic, care trebue să-ĭ împlinească toate capriţiile. Adesea ḑicea nervoasă:

„I-a trebuit femee, să-mĭ ţie rangul. Când m'am măritat, am sciut că iaŭ bărbat bogat, nu un calic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Să mă fi lăsat cu sărăcia mea. La mama n'am fiert un oŭ măcar. La bărbat să fiŭ chelăriță, jupâneasă și vătaf de curte ?

«Auḑĭ ? Să priveghez câte putinĭ de brânză a dat chelarul ?!

«Duminecă, îmĭ cere, în fața lumeĭ, batistă. E putință să nu te certĭ cu așa mojic ?"

Caracterele acestor doĭ oamenĭ eraŭ cu totul protivnice.

Matilda avea un spirit de contraḑicere înnăscut; orĭ-ce ar fi ḑis Mustea, dînsa ḑicea tocmaĭ din contra. Cuconul Todiriță, maĭ slab de caracter, orĭ tăcea orĭ eșea din casă. Anul întâiŭ, când se luară, era de o gelosie nebună. Nu suferea o fată orĭ o nevastă prin curte. Mereŭ îĭ scotea ochiĭ că a avut în harem pe toate femeile din sat. Până ce, une-orĭ, scos din sărite, ḑicea și cuconul Todiriță:

— „Bine dragă, sfînt n'am fost; o să-mĭ ĭeĭ capul pentru trecut? Îmĭ pare însă reŭ că, voĭ, târgoveţele aveţĭ așa ideĭ rele de țerance. Te asigur, nu sînt maĭ rele de cât femeile de la târg.

— „Fie cum or vrea, nu-mĭ bat capul de ce faceţĭ nicĭ tu nicĭ ele". Cu toate astea iscodea babele, mergea adesea pe neașteptate la câmp. Se uita chioriș la fetele maĭ frumușele; îl întreba cum le chiamă. De-l puneа pĕcatele să le spue numele, cearta era gata.

„Sigur le sciĭ și ce ochĭ aŭ, ce mărgele poartă la gât; poate sînt cumpĕrate pe tine. Nisce rele, umblă cu farmecĭ să te ameţească, doar și-ar căpĕta fuste și tulpane".

De obiceiŭ toate acestea discuţiĭ se petreceaŭ la masă, căcĭ ḑicea: „Numaĭ la masă îl pot prinde să maĭ vorbesc; orĭ e pe câmp orĭ la cancelarie orĭ doarme ca un somn.»

Cuconul Todiriță une orĭ se blestema singur, simția că un vênt reŭ suflă asupra caseĭ luĭ. Cu anĭĭ, Matilda se maĭ liniștise, Mustea nu era bărbatul, care să aibă grija femeilor.

«Am fost și eŭ zburdalnic la douĕ-ḑecĭ de anĭ, dar toată viața să aĭ numaĭ grija ștrengăriilor, nu face».

Matilda găsea însă motive de ceartă. O enerva vĕḑându-l că mănâncă prea lacom orĭ că soarbe prea tare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cafeaua saŭ că bea un păhar de vin maĭ mult de o credea ca că se cuvine. Sughițul orĭ strănutatul bărbatuluĭ o enervaŭ și fugea din casă. Alte orĭ ĭĭ găsea cusur că nu scie să se îmbrace, nu scie să vorbească, nu scie să fie om de lume, cum înțelegea dînsa. Scena de la masă putea părea grozavă numaĭ celor ce nu le cunosceaŭ viața.

Cuconul Todiriță, deși deprins cu asemenea purtare, suferia destul, pe tăcute.

Matilda scia în tot-d'auna să-ĭ pue un ghimpe, să-ĭ facă o rană nouă orĭ să deschidă una veche, care să-l usture maĭ grozav de cât dacă l'ar fi ars cu fier roș. Avea un meșteșug, un farmec deosebit, să-l jignească, să-l facă să sufere.

Acum îl lovise în inemă ca o săgeată veninoasă vorba falit, repetată de două orĭ.

Nu maĭ aștaptă cafea, poate și uitase dacă a băut'o orĭ nu.

Luându-și pălăria, eși fără a dice un cuvînt.

După fie-care ceartă se întreba cum a început'o și mereŭ se muncea cu gândul, dacă n'ar fi fost chip s'o înlăture. Ar fi voit să se găsească vinovat; dar nu putea afla firul vineĭ sale, cum într'un ghem încâlcit nu poți afla capătul; descurajat, fără putere de a lupta cu nevoile, plecă. Cu asemenea certe îl paralisaŭ maĭ reŭ de cât își amorțesce păianjenul victimele.

Maria și Puica remăseseră tăcute; ceartа le întrista neînchipuit de mult.

Feciorul, care fusese față maĭ la întreaga scenă, stringea farfuriile gândind:

— „Iar a apucat'o necuratul. Să fie a mea! Maica luĭ Dumnedeŭ, Doamne, ce puiŭ de bătae i-așĭ maĭ trage! S'ar face muerea blândă ca mielul. Boerul, deŭ. e prost de bun! Geaba, femeea dacă n'o baț̆i, sare să te bată ea, caută bătae cu lumînarea!... scornesce ce-va din senin. Nu-l lasă pe bietul om nicĭ să-ĭ țiencască mâncarea! Maica luĭ D-deŭ, să-ĭ ardă câte-va cravașe, colea potrivite la spinare, Doamne mamă, ar alerga ca o pisică pe clavir!"

Puica, uitându-se spre bufet, dise:

— Am uitat să mâncăm fragiĭ și bietul papa s'a dus supărat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Matilda parcă-ĭ plătită, la masă stârnesce toate.

Newton, supĕrat, sta într'un colţ, privind cu jale pe toţi. În asemenea ocasiĭ nimenĭ nu se gândea la el. Dînsul însuşĭ îĭ observa pe toţĭ şi părea că le ghicea tuturor sentimentele.

— Sciĭ ce, Marie, să luăm pe Newton şi să mergem la icaz; acolo e linişte, nimenĭ nu ne ceartă, sîntem singure stăpâne. Mamaca acu-şĭ vine şi începe cu noĭ. Deŭ! Marioară dragă, să mergem şĭ să-ĭ dau gûtul fetoĭ s'o sărute.

CAP. XI

Furtuna

Iera pe la vre-o două oare după amiadă. Nourĭ de praf se ridicaŭ în naltul ceruluĭ. Vêntul frămînta întreaga fire, rĕscolind câmpiĭ şi pădurĭ, cum durerea şi grijile ne rĕscolesc sufletul. Din seninul albastru nu se maĭ vedea nimic. Nourĭ de praf se ridicaŭ pe înaltul ceruluĭ.

Un vâjiit asurditor, ca un vaet desnădejduit, umplea întreg văzduhul.

Foĭ, crengaţe rupte, pae şi fulgĭ zburaŭ ca mânate de un duh reŭ. Natura întreagă era înfuriată... În acest potop de vênt şi vijelie, s'auḑi un zangăt de geamurĭ.

— Le-aĭ câştigat Alexandro! ḑise Casandra, feciorului, care mânca.

— Nu le-am deschis!

— Şi tot o să le plătescĭ.

— Ciocoaica, le-o fi deschis, când s'a dus îndrăcită de la masă.

Copacii se încovoeaŭ cu ramurile la pămînt, carĭ aci se ridicaŭ furioase ca nisce valurĭ, aci se plecaŭ smerite.

Foĭ uscate de secetă zburaŭ nebune.

Crengile, izbindu-se unele de altele, făceaŭ un vuet amenințător, părea scrâşnetul naturei în turbare. S'auḑeaŭ pârâiturile ramurilor rupte.

Vêntul duşman, părea ca Ielele din poveştĭ, se năpustĭ asupra copacilor, rupêndu-ĭ fără cruţare şi fără

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

milă. Salcâmii fragezi, aci se încovoiaŭ învinşi, aci biruitori, se înnălţaŭ lovind şi mai cu furie văzduhul.

Un cenuşiŭ întunecat, urît şi furios îmbrăcase cerul.

Văzduhul vuea de un zgomot înnăbuşit, de un vuet ce venea în bubuit de valuri.

Un vuet mai slab era urmat de unul mai tare: tunete cu ecouri prelungite zguduiaŭ zarea. Părea că şi în ceruri clocotea o răzbunare groaznică.

Al doilea potop se pregătea. Fulgerile aruncate de urgia cerească umpleaŭ văzduhul. Animalele înse-şi păreaŭ îngrozite; caii nechezaŭ de o tainică presimţire.

Rândunelele şi vrăbiile, grăbite, năvăleaŭ la cuiburi; cloştele spăriate adunaŭ puii, fugind spre şuri; chiar şi raţele, iubitoare de apă, părăsiseră iazul, prefăcut de furtună în clăbucĭ.

O furie nestăpânită cuprinsese cerul şi pământul. Pri'ntre frunzişul copacilor vêntul fluera ca mii de bălauri. Furtuna ameninţa să nemicească totul. Nimenea nu se putea împotrivi: puterea omenească era nemic în faţa atotputerniceĭ naturi.

Cerul părea că se nărue asupra pământuluĭ, ca munţi uriaşi ce-şi prăval petrişul în văile neocrotite şi supuse furieĭ lor.

— Doamne apĕră-ne, ce sărăcie de grindină vine, ḑise Casandra şi se răpeḑi afară de înfipse toporul în pământ!

De odată o lumină sclipitoare orbi vederea; văzduhul întreg scăpĕră. Un trăsnet năprasnic bubui cutremurând cerul şi pământul, asurḑind întreaga fire.

Toţi încremeniră de spaimă, şi, numaĭ după o clipă, începură a-şi face cruce. Casandra ḑise:

— A trăsnit unde-va aproape. Bine c'am apucat se'nfig toporul în pământ, poate s'o duce pe pustiĭ afurisita de piatră.

Şi ochiĭ iĭ străluceaŭ de bucurie că a făcut o faptă bună: îşi închipuia că ea, nemernica, e în stare să oprească furia naturei!

— Şi-a făcut iar cine-va samă, ḑise moş Iordache, punênd un cărbune în lulea.

— Treĭ ḑile o să ţie vêntul şi furtuna, ḑise feciorul.

— Ba ţine şi nouĕ, dacă nu i-or găsi trupul să'l îngroape.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Doamne ferește de mintea proastă! Necuratul are parte de sufletul lui, dise feciorul.

De-odată un ropot puternic izbi coperișurile de șindrilă; se auḑea un zornăt de pietre amestecate cu ploae; căḑeaŭ cu furie par'că fuseseră încătușate până acuma. Se acoperi pămîntul cu o pătură de ghiață. Apa în clăbucĭ curgea mereŭ de vale, ducênd frunḑe și crengĭ rupte fără cruțare. Groaza din aer se coborîse pe pămînt. Cât de nemernică părea făptura omenească în fața urgieĭ cerescĭ! Omul, în nemernicia luĭ, trebuia fatal să-și închipue că numaĭ duhurile rele sînt în staro a săvârși atâta grozăvie. Firea frumoasă, bună și blândă, o turburată și schimbată numaĭ de suflete nenorocite și reŭ-voitoare. Din ropotul puternic remase încet-încet un zîzîit trăgănat; numaĭ părăele maĭ curgeaŭ în spume.

Natura părea un uriaș înfuriat, care-și vĕrsase mânia turbată. Din urgie abia se maĭ auḑeaŭ slabe icnirĭ nervoase.

Cerul se curățise ca prin minune de nourii cenușiĭ, potopul de apă îl spĕlase lăsându-l seniu și limpede. Dealurile verḑĭ păreaŭ maĭ aproape, un miros ușor, ademenitor de viață, se respândea pretutindenĭ; dupĕ atâta urgie, din vêntul turbat, remase o adiere domoală și blândă. Norĭ micĭ, răzleți, fugeaŭ prăbușindu-se mereŭ pe bolta nesfârșită:

Soarele, blând stăpân al lumeĭ, se ivi sfios asupra dealurilor, scăldând cu raḑe calde văzduhul, părea că'și ḑice graiul de veacurĭ:

„Vêntul turbat mi-a întunecat lumina, a ridicat ocean de praf, spre a-mĭ mânji fața, norii mi-aŭ ascuns raḑele strălucitoare; apele mareĭ s'aŭ răsvrătit să-mĭ stingă căldura și, în furia lor nebună, au desfrunḑit codriĭ, aŭ rupt copaciĭ, potop de grindină a făcut pămînt podoabele câmpiilor, raḑe caldĕ să n'am pe ce-mĭ așterne. In eternitatea strălucireĭ mele zvârcolirile de pitic nu mĕ în spăimînta. De miĭ și milioane de anĭ străbat acea-și cale și voiŭ străbate-o încă. Vênt turbat am înfrânt, furtunĭ am împrăștiat, inemĭ zdrobite am înviorat.

«A trecut încă o furtună; iată-mă vesel și dătător de bucuriĭ. Așa-ĭ viața voastră, așa-ĭ soarta mea!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fără de furtună, cine ar mai preţui seninul şi rădele calde. Fără necazurĭ fericirile n'ar avea preţ».

Nu trecu mult şi cuconul Todiriţă, ud pînă la piele, veni acasă. Ploaea străbătuse prin manta şi pălăric. La cămp, potopul fusese şi mai mare, oamenii se vârîseră pe sub care şi hărăbale, cuconul Todiriţă s'a adăpostit sub o aripă a gireḑei. Dar la asemenea ploae poate fi adăpost? La cămp grindina cu ploaea fusese atât de deasă, în cât se părea că stă în mijlocul norului; nu mai era ploae, ci adevĕrată ruptură de nourĭ.

Mustea era negru de scărbă.

Cu sprincenile încreţite, dus pe gândurĭ, muncit de grijĭ, nu mai era stăpân pe sine. Prea multe lovituri primea de o bucată de vreme.

Desnădejdea cea mai amară începea să se încuibeze în sufletul luĭ: «Prea sînt fără noroc. E vr'un blestem strămoşesc, care mĕ urmăresce. Mai sînt şi alţĭ agricultorĭ, dar n'aŭ atâtea nenorocirĭ ca mine: mie şi binele mi se întoarce în reŭ şi natura mi-e veçinic vrăjmaşă.»

Muncit de-aşa gândurĭ, descălecă de pe calul rebegit de ploaie. Moş Iordache, cum îl zări, alergă la scară să-ĭ ia calul şi mahtaua.

— N'aţĭ murit, moşule, că nouĕ era să ni se ducă neamul de rîpă.

— Vaĭ, maica luĭ D-ḑeŭ, urgie a fost şi pe-aicĭ!

— Ḑi vizitiuluĭ să-mĭ pue caiĭ. Şi veḑĭ traista cu grindină, pune-o în fân la trăsură.

— Maica luĭ D-ḑeŭ, cât oul de porumbel! Pe aicĭ tot n'a fost aşa, făcu moş Iordache, plecând grăbit să împlinească ordinele stăpânuluĭ.

Cucoana Matilda sta în balcon legănată de vuetul apelor, ce se scurgeaŭ de vale în iaz; vuet, ce-ĭ amorţea presentul, lăsând cale deschisă fantasieĭ.

La vederea bărbatuluĭ, trezită ca dĭ'ntr'un vis frumos, ḑise:

— A stricat reŭ piatra?

— Porumbul s'a dus şi doar la el îmĭ era nădejdea! Să mĕ tae cine-va, n'ar curge sânge din mine!

— Doar sînt asigurate?!

— Ce folos? Cât daŭ eĭ, nu es cheltuelele. Toate merg anapoda!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Singur ţi-aĭ făcut'o! Ce-ţĭ trebuia sărăcia de petec, ţi-am spus c'are să-ţĭ rupă gîtul, dar vorba femeeĭ nicĭ o dată nu se ia în seamă, par'că ar fi lătrat un câne!

Cuconul Tudiriţă, deprins cu asemenea molifte, nicĭ n'auḑea, respundea maĭ mult gândurilor sale.

— Doĭ anĭ bunĭ, numaĭ doĭ anĭ să fi avut şi plăteam tot.

— Cu vorba asta am îmbătrânit, auḑindu-te! Gireada era isprăvită?

— Lĭ făcuseră piept, dar a vânzolit'o şi stricat'o de pe margenĭ. Credeam că ne omoară acolo pe loc. Trăsnetul a căḑut pe un copac, la ḑece metri; de era maĭ aproape, ardea gireada până la pământ. Noroc că nu m'am adăpostit sub el! Era un cal priponit de copac; l'a ucis.

— Şi nouĕ ne-a stricat geamurile la salon, ḑise Matilda, c'o nesimţire vĕḑită.

— Plec la oraş să-ĭ vestesc pe ceĭ de la asigurare; să nu maĭ spună ca anul trecut, c'a fost o ilusie grindina şi că maĭ curênd se vor fi jucat nisce copiĭ prin grâu! La luat, lupĭ nesăţioşĭ; dar, când să-ţĭ ḑea despăgubire, câte şicane sînt pe lume toate le născocesc agenţiĭ de asigurare. Nu una ne sapă pe noĭ agricultoriĭ, dar o sută!

— Să-mĭ eĭ apele minerale. Orĭ poate nicĭ pentru ele n'aĭ banĭ?

— Mereŭ îmĭ daĭ otravă; nicĭ când sînt amărît n'aĭ milă!

— Cum n'aŭ nicĭ alţiĭ de mine!

— Le sciŭ, sor'o, pe de rost, nu le maĭ începe. Bune lecţiĭ daĭ fetei. Uit'te-o cum ascultă.

— De cât o avea norocul micŭ, maĭ bine să moară!

Mustea, ca să isprăvească, luă altă vorbă.

— Puic'o, co să-ţĭ aducă tata?

— Ce-ĭ vrea tu, dragă papae, ḑise copila cu glas blând. Fusese faţă la întreaga sconă; nu pricepea tot, dar înţelegea că tată-su e supĕrat. Simţea cu inema maĭ mult de cât pricepea cu mintea.

In bucătărie Casandra făcea sarmale cu foĭ de viţă şi se certa cu moşneagul că i-a adus lemne verḑĭ şi nu-ĭ aduce legume.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Ți-i mai aduce și singură că doar oarbă nu ești. zise moș Iordachi, punând tacticos un cărbune în lulea și așeḑându-l cu unghia.

— Ḑeŭ? Atâta să mănânce boerii, cât oiŭ aduce eŭ!

— La sfîntul Ilie îmĭ împlinesc anul și pe icĭ mĭ-e drumul. Care în coro de mine nu 'ncape! Ciocoaica să mĕ ia în unghiĭ! Am stat anul ăsta numaĭ în hatârul boeruluĭ. «Că remâĭ, moș Iordachi, remâĭ că ne-am deprins cu d-ta și d-ta cu noĭ»; dar maĭ departe, să-mĭ de o sută de galbenĭ nu staŭ, ḑeŭ nu!

— Ŝŭ rĕmâĭ, când te-oiŭ ruga eŭ. De când te-am apucat, tot călĕtor eștĭ, și tot pe loc staĭ.

— Tot nu m'am îndurat de boer.

— Eŭ, când oiŭ ḑice că es, numaĭ colb imĭ zăriță în urmă, ḑise Casandra.

— Ce maĭ de geamurĭ s'aŭ stricat, sor'o! ḑise Anica, venind de sus c'o mulțime de cioburĭ. Boerul e negru de supĕrare. La câmp a făcut pamînt, tot, tot. Ce neagră sărăcie!

— Vorba mea: în casa cu pricaz nu maĭ e Doamne-ajută. De la Paștĭ nu-ĭ Duminecă lăsată de Dumneḑeŭ să nu vie sfrijitul de cenușer! ḑise Casandra.

Moș Iordache eșise tot suflând în lulea; nu-ĭ plăcea s'audă fleacurĭ femeescĭ.

— Și, doar destul om e boerul nostru, ḑise Anica

— Veḑĭ ĭel, sărmanul, are necazurĭ, n'are când să-ĭ toace verḑĭ și uscate, nicĭ să-și rânjeaseă mereŭ dințiĭ la dînsa. Omul cu grijĭ, nicĭ mâncarea nu-l prinde. Dar ea, de gospodărie nu vede, copiiĭ n'o supĕră! Ĭ zburdă de bine!

— Cum de nu pricepe, de n'o află el? Curat vorba: «Ce scie satul nu scie bărbatul», ḑise Anica maĭ cu jumĕtate de glas.

— Ciocoaicei ăștia ĭ-ar trebui să-ĭ facă cum a făcut un boer, Mere-Acre, cucoanei luĭ.

— Dar ce ĭ-a făcut jupinească Casandr'o?

— Doamne apĕră de-așa rușine!

Și-a prins nevasta, așa bună-oară cum e ciocaoica noastră, cu ibovnicul. I-a uns pe amîndouĭ cu păcură și i-a presurat cu puf de gâscă. Se înțelege că i-a lăsat goĭ, cum i-a făcut măsa; le-a maĭ pus câte un căluș în gură și le-a dat drumul pe uliță, cu mânile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

legate de-un par aședat pe la spate, ca să nu-și poată scoate căluțul.

— Mare comedie! Ce rușine!

— Heĭ las', c'așa li se cade. Audĭ? De bine nu maĭ sciŭ de ce s'or apuca!

Boerului nu-ĭ arde de așa fleacurĭ. Duminecа nu se poate resufla de oamenĭ. Mare lucru să nu bată toba la curtea noastră, cum a bătut la Dornenĭ! ḑise Anica.

— Despre dînsa poate s'ajungă ca mine, că nu mĭ-ar părea reŭ! Mult și-a bătut, calica, joc de slugĭ! Nu maĭ bietul moșneagul ăsta câte-a tras! Maĭ erĭ,—nu ți-am spus? — căḑuse un painjen în apa de spĕlat. Feciorul nu era acasă; l'a trecut pĕcatul. Ce credĭ? I-a turnat, bietului moșneag, lighianul cu apă în cap. Cum iĭ el cu plete, se scurgea apa pe cămeșă; nu sciaĭ, să riḑĭ orĭ să plîngĭ.

— La început era foc, bătea spĕlătoresele cu cămeșile peste cap. A slujit aicĭ una, Domnica, a murit săraca, iĭ ducea draga mea, cămeșile călcate, coală de hârtie, nu altă ce-va, și, te mirĭ cum, găsea, poate, una cu vre-o îndoitură: pe toate le făcea boț și o punea să le spele din noŭ! ḑise Anica.

— Mare vidmă, mânâncă inema din slugĭ; ḑeŭ nu tot din pricina cĭ am eșit rândul trecut, dar să ți-ĭ minte de la mine: femeea asta, cucoană orĭ ce maĭ e, n'o sfârșesce bine.

— Ce credĭ, Dumneḑeŭ nu bate cu ciomagul, dar reŭ maĭ arde și ustură bătaia luĭ.

— Acu s'a maĭ pocăit, dar spunea Pachița, că anĭ di'ntâiĭ, era foc ciocoaica! Avea un bucătar...

— Il sciŭ, bietul Anton, cam surd...

— Da; era de la boerul bĕtrân și de, vorba d-tale, vara muscă nu-ĭ — nicĭ împĕratul nu se poate păzi de ele că 'ĭ împĕrat. Până a adus fata supa sus, că n'avea fecior, a căḑut o muscă. L'a chemat, sor'o, și i-a turnat supa în cap, așa fierbinte!

— Să te ferească Dumneḑeŭ de calicul îmbogățit și de Țiganul turcit, ḑise Casandra, făcêndu-și cruce.

Ascultă, Anic'o, răpeḑĭ tu la dugheană și 'mĭ adă de ḑece banĭ rachiŭ și de cincĭ un sfert de pâne. Seiĭ, calica nu-mĭ lasă o bucată de pâne de la masă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și eŭ, mămăligă. Dumneḑeŭ mĕ erte, fie pe toate cărările, dar n'o pot mânca, m'apucă vĕtĕmătura.

— Mĕ răped într'un suflet, numaĭ de nu m'ar striga sus.

Casandra luă din cuiŭ masa de aluat și începu să frămînte nisce făină cu oŭ, bondănînd singură: «S'aŭ deprins cu bucăţele bune. Aluat la fie-care masă, și toate numaĭ în unt și lapte! Hcĭ doamne, să nu se întoarcă roata noroculuĭ; bogăţia vine în cărjă la om, dar sărăcia are aripĭ; nicĭ te aștepţĭ, când sosesce.

«Maĭ bine de una ca mine: nu am fost bogată și nu-ĭ seiŭ dulceaţa. Un lucru ce nu l'aĭ avut, nu-l poţĭ pierde și nicĭ reŭ nu-ţĭ pare, că n'are după ce». Așa gândea Casandra, aruncând câte o bucată de lemn verde pe foc, apoĭ: «Bat'o s'o bată de Anică, nu maĭ vine».

XII

Meșteșug femeesc

Era recoare, chiar rece de-a binele, cum e când bate piatra. Praful se potolise, iar șoseaua, cu drumu-ĭ albicios de piatră, se întindea cât zarea ochiuluĭ, mărginită de o parte și de alta cu șanţurĭ.

— Mână maĭ răpede, Ilie, să nu ne apuce noaptea la întors. Harapnicul vâjiia în vênt, caiĭ dădeaŭ din coḑĭ și o luaŭ la goană.

Cuconul Todiriţă îșĭ pierduse privirea pe dealuriie roșietece, verḑĭ altă dată.

Privirea pierdută la înfinit, nefiind ca altă dată oprită de frumuseţa câmpuluĭ, îĭ insufla o jale adâncă, o melancolie neînţeleasă. De anĭ bătea mereŭ acest drum, și din ce în ce este maĭ muncit de grijĭ; necazurile, carĭ maĭ înnainte rânjeaŭ de departe, acum îl string tot maĭ de-aproape. Îșĭ aducea aminte cum, acum un an, se legăna cu speranţa ḑicêndu-șĭ: Poate de acum înnainte într'un an, voiŭ fi scăpat de nevoĭ! Oh! ce n'aș da să-l veḑ trecut.

Când omul o la necaz, cu drag ar jertfi un an și doĭ și ḑece din viaţă, numaĭ să se vaḑă la liman.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mustea, cu suflet jalnic, numĕră anii trecuți și viața din ce în ce mai plină de grijĭ, moșia luĭ scumpă, mai amenințată de cât orĭ când. Și poate oare fi mai mare durere de cât vĕdĕndu-se trecut de jumĕtatea vieței, cu rostul aproape pierdut?

Dacă fericire și pricopseală n'a fost în floarea vârsteĭ, va fi oare când acesta-ĭ în cădere? Mustea nu voia să se mai înșele cu speranțe deșarte. Și nicĭ n'ar fi putut; sufletuluĭ prea amărît și înșelat de ilusiĭ ĭĭ vine o vreme, când nu mai poate spera. Toate aceste gândirĭ ĭĭ încleștaŭ inema.

Ar fi voit să nu gândească nemic, să meargă, să fugă prin viață fără popas; poate atunci nu l'ar mai fi ajuns grijile și gândurile negre.

Avea sensația marinarului în mijlocul furtuneĭ. Atâta îl urmăreaŭ de la o vreme nenorocirile, în cât junsese superstițios. «Toate, dar absolut toate, mi se întorc în reŭ. Mi se pare, ce mi se pare? presimt că și împrumutul de la credit, va fi numaĭ o ghiulea agățată de gâtul micŭ. Toate par menite să mĕ târască la adânc. Și doar cu nimic n'am greșit. Munca nimĕnuĭ n'am răpit, crime n'am făcut. Mereŭ m'am străduit să muncesc și, prin osteneală de ḑi și noapte, să-mĭ măresc avutul.»

În asemenea momente, năluca sărăcieĭ, atât de fioroasă pentru cel ce a avut odată bielșugul, îșĭ areta colțiĭ, îl înspăimânta maĭ grozav de cât moartea.

De pe tot ce-l înconjura simțea că i se duce vaḑa de proprietar. I se părea că înse-și dealurile, pădurile, câmpiile, nu-l maĭ privaŭ cu respectul datorit stăpânuluĭ!

Mintea prea ațintată îĭ areta în toate pierderea luĭ apropiată; era ca și copilul, care dă viață lucrurilor ce-l înconjoară: le desmiardă orĭ le lovește, după cum e vesel orĭ furios, după starea sufletuluĭ săŭ.

În viață sînt un nămol de lucrurĭ micĭ, care nu te înșeală.

De pe primirea ce-ĭ făceaŭ bancheriĭ, vedea că-ĭ dus dĭ'ntre proprietarĭ. Înnainte îl primeaŭ maĭ mult de cât politicos, îl petreceaŭ până la trăsură cu vorbe măgulitoare; acum abia îĭ dădeaŭ ḑiua bună, nu bancheriĭ, carĭ deseorĭ nu maĭ erăŭ acasă pentru el, dar chiar slujbașiĭ lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vrea să dică persoana lui, ca om, nu-i nemic în faţa acestor adoratorî ai viţelului de aur!

Şi atuncî, în minte îî veneaŭ cuvintele bătrânului, rostite cu glas profetic: „Băete, băete, îî bine-cuvîntat părintele ce lasă avere copiluluî, dacă îî lasă şi destulă minte s'o păstreze; iar de nu, maî bine nu i-ar lăsa nimică".

In adevĕr, nu-î maî mare nenorocire pe lume de cât cel ce a avut şi nu maî are. Numaî ambiţioşiî ţintesc să aibă ceea-ce n'aŭ maî avut, omul modest se mulţumesce cu viaţa luî obicînuită.

Dar căderea din ceea ce-aî fost, iată ce nu poate mistui nicî cel maî de rând om; te învinuî pe tine, blestemî soarta, până ce, zdrobit din ce în ce, cadî tot maî jos.

Nenorocirile sînt ca furnicile; unde năvălesce una, daŭ năvală o sută.

La gândul sărăcieî, simţea adevĕrată nebunie:

— „Dacă a-dî, cât mĕ ţin în picioare şi nu maî sînt considerat, ce va fi, când sărăcia m'ar doborî la pămînt?".

„Prieteniî îmî vor întoarce spetele, cunoscuţiî mĕ vor ocoli de fricĕ să nu le cer un franc! E grozav! Hoţul cu banî să fie maî stimat de cât acela ce a sărăcit din prea mult simţ de dreptate şi cinste!".

La aceste gânduri i se făaca negru înnaintea ochilor. De miî de orî se întreba: Oare creditul va fi în stare să-l mântue? Orî poate numaî îî va lungi agonia?

„Procentele ne ucid pe noî proprietariî. Concurenţa Americeî ne dă mereŭ lovituri de moarte. Pe cî produetele îî costă maî eftin; eŭ, dacă vînd, cu cât vînd eî, daŭ în pagubă.

„Dic uniî că luxul ne-a ucis pe noî agricultoriî: dar eŭ n'am făcut lux, n'am jucat cărţî."

Din când în când câte un vênticel dulce şi un miros de frunduş al pădureî îî recorea fruntea, liniştindu-î nerviî prea aţiţaţî. Atuncî gânduri mângăioase îî maî alinaŭ grijile.

Chiar în cele maî marî nenorocirî, coarda durerilor nu poate sta mereŭ întinsă. Nerviî slăbesc; şi o liniştc aparentă, o mângăere falşă vine de la sine; jalea, ca şi veselia, se ucide singură, cea maî mare ve-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

selie, odată izbucnită, a murit. Cea mai mare durere, ajunsă la paroxim, moare; chiar de se repetă, nu mai are aceea-şi putere, e ca un resunet al aceloi di'ntâiu.

Veşnicul refren, veşnica speranţă a tuturor agricultorilor, îi venea în minte: „Numai doi ani buni cu o recoltă ca în anul când a murit bietul tata, şi-aşi pluti de-asupra nevoiei".

Mult aşteptatul an bun, acest miraj înşelător al tuturor agricultorilor în nevoi, îl legăna de ani pe cuconul Todiriţă. Acum asemenea speranţe rar le mai avea în adâncul inemei: nu mai credea în steaua sa.

Pentru Mustea mult doritul an murise de mult, avea impresia că par'că l'ar fi îngropat odată cu bătrânul.

Nu-şi putea explica bine situaţia, dar simţia instinctiv că vremuri bune nu mai puteau învia pentru el, cum nu putea învia iubitul său părinte.

Ce jertfe n'aşi face să pot scăpa moşia! Din nenorocire o prea târdiu! Bietul tată avea presimţire».

La această amintire scumpă, o descurajare îi strinse inema şi pieptul, durerile sufletului, ca valurile, aci cresc, aci se sting pentru o clipă, dar apoi iar se îmbulzesc mai cu furie. Ast-fel e sufletul omenesc, cuprins de necazurile vieţei.

«Oh! să n'am fata! m'aşi împuşca ori m'aşi duce în lume, să nu mă cunoască nimeni şi mi-ar fi mai uşor de cât aicea». Omului bolnav de necaz toate i se par protivnice.

«Creditorii, gândea Mustea, dau ca hăitaşii năvală, slujbaşii te amăresc, te pradă; ţeranii, atât de pacinici mai de mult, stau să te omoare, să-ţi dea foc pentru un bănat de nedreptate. Dar acasă! Acolo e mai reu de cât în iad. Necontenit certe, veşnică nemulţămire».

«Ori-ce aşi face e reu; ori ce aşi dice nu-i de samă. E soarta fatală ce urmăresce pe unii! Mi-a remas avere, aşi fi putut trăi fericit, ne făcênd nimic! Alerg de ani de dile după fericire şi ea fuge de mine că întunerecul de soare!»

In răstimpuri privirile i se pierdeau în văzduhul nemărginit şi, ca hipnotisat, remânea în negândire. Creerii zbuciumaţi îşi luau singuri odihnă, răzvrătiţi, par'că, împotriva acestui chin făr de folos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu sufletul bătut de gânduri a ajuns în oraș și s'a dus întins la biuroul societăței de asigurare. Le-a răsturnat traista cu grindină în mijlocul caseĭ :

— Poftim, d-lor, să nu mai ziceți că s'au jucat băeții în grâu.

— Ce sînt alea ? Ouĕ de porumb ? zise un funcționar.

— Grindină, d-le, sîntem pierduți.

— Mai reŭ de noi de cât de D-voastră.

— Asigurarea încasează de la mii și dă la unul.

— Incasează cu mâna și dă cu banița. In sfârșit, mâine dominoață sîntem la Dumnea-ta...

Cucoșul Todiriță s'a dus pe la farmacie de a luat apele noveste-sa și de acolo la cofetărie să ia bomboane pentru fată.

— «Ie copil și trobue să-ĭ facĭ câte o bucurie. Ii vrâsta cea mai fericită! Ce bine îmĭ părea, când venea bietul tata de la oraș și-mĭ aducea covrigĭ și turtă dulce! Par'că-l vĕd, cum unc-orĭ, voind să mĕ nĕcăjească, și vĕdĕnd că-ĭ sar înnainte, zicea :

— Ieĭ poftim, Smărăndiță, am uitat covrigii și turta dulce pe masa Jidanului. Iar bieata mamă, vĕdĕndu-mĕ cum mai nu plâng, zicea : „Doamne, frate, tare-ți mai place să chinuescĭ copilul ; du-te, Todiriță, și caută că trebue să fie ascunse în fân, la trăsură. Nu-ĭ bine, dragă, să stricĭ inima copiluluĭ, că scade!»

In tot-de-a-una, când cumpĕra ce-va pentru Puica, ii veneaŭ în minte aceste amintirĭ sfinte și duioase. La cofetărie îl întâlni tocmai pe Iliescu.

— Buna ziua, d-le Iliescu! Nu viĭ cu mine? Mâne dimineață mai mare dragul să vânezĭ vre-o două rețe.

— Am dat pușca la șters.

— Vânătorĭ să fie, găsesc eŭ pușcă.

— Atunci sînt al d-tale ; tot e serbătoare mâne.

Mustea era bucuros să aibă musafirĭ, mai ales pe Iliescu, care'l ajuta la regularea actelor moșieĭ. Se mai bucura de venirea luĭ, sciind că nevasta nu prea face scandal în fața străinilor.

Cucoșul Todiriță, ca orĭ-ce om blând, era slab de caracter ; certele îl ucideaŭ, cădea într'o toropeală că nu mai putea vorbi. In asemenea certe, dînsa, crezĕnd tot mai mult că are dreptate, îl provoca mereŭ, zicĕnd :

— „Răspunde, dacă aĭ ce?“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mustea, scos din răbdări, fugea de acasă, ḑicea de-i punea șeaua și pleca pe câmp în neștire. De aceea, când îi întra un om în casă, îi binecuvînta sosirea. Pe drum vorbiră de una de alta. Iliescu povesti că a venit în oraș o trupă de baletiste, și-l îndemna să vie și el într'o seară.

— Ḑeŭ, vin'o, d-le Mustea, să le veḑĭ ce nostimo sînt.

— Dă-le Naibeĭ! Maĭ mult de cât nisce muerĭ stricate nu's.

— Piĭ! d-le, dar vĕ selbătĕciță de tot d-voastră agricultoriĭ. Noroc că nu-s toți ca d-ta. Eraŭ vre-o doĭ vecinĭ de aĭ d-tale și credeam că li se rup palmele aplaudând fetele.

— Nisce stricațĭ!

— Eĭ lasă-mĕ, d-le Mustea, doar n'o să te călugărescĭ de pe acum.

— Eŭ sînt părinte de familie și nu-mĭ plac berbentlâcurile. Asta-ĭ pentru băeți ca d-ta.

— Heĭ! Ce vorbescĭ. Ceĭ însurați petrec maĭ dihaĭ ca 'mine! Zeŭ, vin'o într'o seară, îĭ tragem o petrecere numĕrul ṗinț. Sînt douĕ nemțoaice, fire-ar ale dracului, că bine joacă, ca șarpele se mlădiază și se 'nvârtesc par'că-s de criță. d-le!

— Ți-a remas gândul la ele? Da?

— De, inimă nu-ĭ! Ḑeŭ vin'o Sâmbĕtă seara, tocmaĭ e representație, și ḑicĭ acasă c'aĭ înnoptat și, de pe oara cu istoria din pădure, aĭ mas în oraș.

— Ce te ți de vorbescĭ, frate? Așĭ lăsa eŭ nevasta acasă o noapte să nu scie ce-ĭ cu mine? Dar petrecerea ceea m'ar arde!

— Nu eștĭ om de companie, cucoane Todiriță, și mincĭuna-ĭ vorbă.

— E drept: nu ți-aĭ găsit omul.

— Adicătelea cum, d-le Mustea. d-ta, când veḑĭ o femeo frumoasă, nu te încălḑescĭ de loc?

— Ascultă, nene. eŭ m'am însurat din dragoste și, de, nevasta o fi avênd multe cusururĭ, dar eŭ o iubesc. O femeo frumoasă mi-e drag s'o vĕd, cum îmĭ place un bărbat frumos orĭ un copil. Maĭ ḑilele trecute veni la curte o femeo cu un copil de vre-un an. Era atât de drăguț! Întindea mâinele să-l iaŭ în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

brațe. L'am luat și nu mĕ săturam de a-l săruta. Un înger! Doĭ leĭ aveam la mine și i-am dat să-ĭ cumpere papucĭ.

— Bine, că eștĭ familist înfocat, sciŭ eŭ de mult; dar credeam că asta nu împiedecă să guștĭ o plăcere deosebită, ca mulțĭ alțiĭ! Adică nicĭ țeĭrancele de po moșie nu-țĭ fac cu ochiul? Privesce colo două cum îșĭ spală picĭoarele în iarbă. Cât îs de cochete, uită-te rid și se uită spre noĭ. Di femee și pace!

— Heĭ, vere! mĭ-a trecut soarele de amĭadă și grijele aŭ pus cruce la toate!

— Nu te maĭ fă motan călugarit! Halal de viața de țeară! Aer curat, hrană bună, fete tinere și voĭnice!

— Țĭ-a remas gândul la fetișcana cea bălae? Te maĭ șterge pe bot; e fata consilieruluĭ, cel maĭ fruntaș țeran din sat.

— Aș! Tot se uită ea maĭ cu jind la un boer de la oraș de cât la flăcăiĭ din sat.

— Te înșelĭ, prietene. Se uită, care se uită, dar nu toate. Nu sciĭ cum îșĭ bat ele joc de târgovețĭ! Din covrigarĭ și calicĭ nu-ĭ scot.

— Le cunosc și eŭ, sfinte nu-s.

— Nu-s chee de biserecă, dar nicĭ cum le credeți voĭ.

— Când nu vor de voe, vor de nevoe. Am maĭ fost eu pe la alte sate și am vĕdut cum se petrec lucrurile.

La asemenea vorbe, spuse cu atâta cinism, Mustea, care nu fusese în tinerețe cine scie ce sfînt, remase uimit și desgustat de așa tovarăș de drum.

Cuconul Todiriță era cu educație simplă, dar călcarea legilor morale statornicite, cel puțin în principiŭ, de veacurĭ, îĭ părea o crimă.

Înțelegea pe făptaș ca o fatalitate; dar lauda, fala și cinismul crimeĭ orĭ desfrâuluĭ nu le putea admite.

După el asemenea oameniĭ eraŭ ceĭ maĭ primejdioșĭ.

Tăcu și privi, dus pe gândurĭ, pădurile de-asupra căror, ca un vĕl, plutea ceața albăstrue a sereĭ.

— Grăbesce, Ilie, ne-așteaptă acasă cu masa și înnoptăm.

— Luna resare maĭ târdiŭ, dise Iliescu spre a vorbi.

Mustea, cufundat în gândurĭ, nu respunse.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Încă nu înserase și trăsura se opri la scară. Cucoana Matilda se primbla prin balcon. Iliescu, sărind sprinten din trăsură, sărută mâna cucoanei, ḑicênd:

— Bucuroși de oaspeți?

— Cum de nu? Ne-a cântat cucoșul în prag și-i așteptam.

La masă mâncară și bĕură bine.

Plăcintele Casandrei erau minunate. Avea dînsa un meșteșug: le făcea cu urdă dulce, în cât, vorba lui Iliescu, se topeau în gură. Matilda atâta îl poftea pe Iliescu, în cât trecea margenile politeței.

— Lasă-l, nevastă, că o să-l bolnăvești pe creștin. Faci curat ca Românul din poveste.

— Drept că la asemenea plăcinte facĭ o crimă să-l maĭ poftescĭ pe om, ḑise Iliescu.

— Mamae, când eŭ nu voiŭ să mănânc, îmĭ ḑicĭ că: „mireasa vede masa". Apoĭ lasă-l, doar nicĭ Iliescu nu-ĭ orb.

— Eștĭ obraznică și am să te daŭ afară de la masă, strigă Matilda.

— Chiar mĕ duc, să mĕ joc cu Newton că m'am săturat.

După masă eșiră cu toțiĭ în balcon.

— Marie, tu cântă din piano și noĭ te ascultăm de afară, făcu Matilda.

Cuconul Todiriță, de politeță, stătu până ce fumă o țigară și plecă să dea poruncĭ vătafilor.

Balconul era, ca pe vremea veche, pătrat, mare și încăpĕtor; o canapea era așeḑată spre părete.

Matilda, cu aer de oboseală și plictis, s'așeḑă pe ea.

Iliescu, cam alene, ca după o masă îmbielșugată, târi un scaun alăturĭ.

— Aveam' o presimțire că viĭ, ḑise Matilda.

Spunea adevĕrul, se gătise ca pentru musafirĭ. Pĕrul creț, așeḑat pe frunte, o arcta și maĭ albă; ochiĭ negri, scânteetorĭ de mulțumire, iĭ dădeaŭ o expresie de tinereță și patimă.

Rochea roșe cu care se îmbrăcase iĭ colora puțin fața palidă.

Veselia iĭ descrețise chiar puținele cute de la gură, așa de vĕdite în certele cu bărbatu-so.

Cuconul Todiriță o privise cu plăcere și maĭ nicĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

luĭ nu-ĭ venea a crede că dînsa'ĭ viespea de la prânz. In gând îşĭ ḑicea: „Curioase fiinţe sînt femeile! Pe noĭ, bărbaţiĭ, durerile ne istovesc, certele cele maĭ micĭ ne lasă urme pentru ḑile întregĭ; femeilor într'un ceas le trece. Un praf de pudră peste obrajiĭ uḑi de lacrimĭ şi faţa le străluceşce de veselie. Asemenea fiinţi sînt neînţelese!"

Uimit, o privise cât era de bună cu toţi la masă. In asemenea momente nicĭ el nu credea că Matilda e aşa de rea.

Conscient orĭ inconscient, femeile sciŭ că bunătatea veselia şi risul le înmiesc frumuseţa

Matilda părea de o sută de orĭ maĭ tînără, maĭ frumoasă. Cuconul Todiriţă, nevrând, compara momentele de acum cu cele de la prânz, şi se gândea:

«Cât de fericit e bărbatul ce are liniște în casă! Poate viaţa fi plină de furtunĭ, căsnicia fericită o limanul unde uită, unde bărbatul capĕtă puterĭ de luptă».

Nu sciea, sărmanul, că tot acest decor nu era pentru dînsul.

. . . . . .

Iliescu apropiè tot maĭ mult scaunul de canapea şi cuprinse talia Matildeĭ; dînsa, rezămându-şĭ capul de umĕrul luĭ, oftă.

— Ce? Nu-ţĭ pare bine că am venit? Sciĭ că nu-mĭ sînt dragĭ femeile triste.

— Sciŭ... Când te vĕd, caut să fiŭ veselă; dar e peste puterea mea ca veselia acestor momente să nu fie întunecată de gândul că n'or să ţie mult! Mâne plecĭ?

— Dacă-ĭ fi veselă şi bună cu minc, voiŭ sta şi mâne.

— Am să fiŭ, numaĭ remâĭ. Nu sciĭ cât de urîtă mi-e viaţa fără de tine!

— Fiĭ veselă, când ne vedem. Ce folos ca şi în ceasurile fericite să ne gândim la neplăcerĭ? Cu moda asta ar trebui să plângem mereŭ. Veselia ne lungesce viaţa. Când a murit tata, mama, am plâns o ḑi, două şi basta! Morţiĭ nu învie şi fatalitatea n'o putem schimba. Idealul e să fiĭ vesel şi să petrecĭ. Ḑicênd aceste vorbe o sărută apĕsat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Puica se ivi de după uşă, privind curios pe Iliescu. Matilda şopti.

— Mi se pare că te-a vĕdut fata.

— Eĭ, aş, ce pricepe ea!

Iliescu se răpedi s'o ia pe Puica pe genunchĭ.

— Să nu te apropiĭ de mine că te zgârĭiŭ.

— De ce, Puic'o?

— Pentru că nu te iubesc.

— Dar de ce?

— Sciŭ eŭ de ce.

— Puică, du-te la Maria să te culce, nicĭ mie nu mi sînt dragĭ fetele obraznice.

Luna se lupta între norĭ, aci se ivea strălucitoare, aci iar se făcea nevĕdută. Se lupta mândra cu nourĭĭ, cum luptăm noĭ cu patimile. Dînsa dese orĭ ese biruitoare, noĭ maĭ anevoe. E greŭ de luptat cu duşmanĭĭ lăuntricĭ!

De odată discul galben eşi biruitor în largul senin al cerului.

La raḑele albe ale lunei, Matilda părea şi maĭ frumoasă. Iliescu o privi un moment cu adevĕrată patimă.

— E o seară minunată! adevĕrata seară pentru amanţĭ! ḑise el.

— Pĕcat că nu putem avea multe de acestea, ḑise Matilda.

— Iar vorbe melancolice! In lume, dragă, să cĭ lucrurile cum sînt. Bucură-te şi de cele maĭ micĭ plăcerĭ presente, pândesce să nu scapĭ nicĭ un prilej de a fi fericită. Combină să înmulţescĭ pe viitor fericirea şi uită trecutul. Iată o reţetă ce nu dă nicĭ odată greş.

— O fi bună pentru cine poate s'o urmeze.

— Trebue să poţĭ.

— Eştĭ prea uşurel, Iliescule. Tare regret pasul ce am făcut; poate nicĭ nu mĕ iubescĭ, pe cât te iubesc eŭ?

— Aşa sînt femeile, neîncreḑĕtoare. Tu le-aĭ întrecut pe toate! Ce doveḑĭ vreĭ?

— Nu sciŭ, dar eŭ pentru tine m'aşĭ arunca în apă; n'aşĭ cruţa nimic, aşĭ pune foc în cele patru colţurĭ ale lumeĭ.

— Poate să vie vremea; vom vedea care din noĭ va fi capabil de jertfe maĭ marĭ!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Crezi că nu m'aşi despărţi ? Mâne, să-mi ziceĭ l'aşi lăsa.

— Puţină răbdare ; nu trebue să facem lucruri, de cari ne-am căi.

— Orĭ ce-aşi face pentru tine, nu mi-ar părea reŭ. Mustea dăse poruncile şi veni să maĭ stea de vorbă. Iliescu, auzindu-i paşiĭ, o maĭ sărută pe Matilda ; răpejunea şi primejdia sărutăreĭ, îĭ dădea nespus farmec. Abia desfăcuse mâna din jurul talieĭ Matildeĭ. şi cuconul Todiriţă întră, zicând cu glas plin de mulţumire :

— In sfârşit am isprăvit. Să te potriveşcĭ trebilor, nicĭ noaptea nu le-aĭ găti. Ce sară frumoasă, îţĭ vine să nu te maĭ culcĭ.

— Cuconul Todiriţă e orĭ poet orĭ amoresat ! Numaĭ aceştia sînt lunaticĭ, zise Iliescu rizând.

— Maĭ sciĭ păcatele, nu zădarnic o fi umblând noaptea pe câmpĭ, zise Matilda, cu ironie.

— Tot-de-a-una mi-a plăcut natura cu luna, cu stele, cu soare, cu tot ; cât despre alusiile reutăcioase, sciŭ că nu le credeţi. Câte grijĭ am eŭ acuma, numaĭ amoresat ar lipsi să maĭ fiŭ !

— Nu te maĭ fă sfînt, ce părecho de ochĭ ţi-a aruncat ţeráncuţa cea bălae !

— D-ta spuĭ în glumă şi nevasta le ĭea înnadins. Nu mĕ sili, că te prâesc ce mĕ îndemnaĭ pe drum... Las' de nu te scoate pe uşă !

— Te-aĭ îndura, coconiţă, să ízgonescĭ un suflet de creştin la vreme de noapte ?

— Ba bine că nu. Vĕ daţĭ de gol unul pe altul ca hoţiĭ la cercetare. Zi bărbaţĭ şi te mântue.

— Vorba multă, sărăcia omuluĭ. Mâne o să mă scol în zorĭ. Haide la culcare. Somnul e cel maĭ bun prieten al omuluĭ, când nu te trădează. Adesea grijele îl alungă şi mustrarea de cuget îl sparie.

— Nu te maĭ plânge, dormĭ une-orĭ ca un buştean.

— Când te răzbesce oboseala, ce vreĭ ? Chiar acuma sînt zdrobit de osteneală, zise Mustea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAP. XIII.

Dorinți neîmplinite

A doua ḑi cuconul Todiriță așteptă pe ceĭ de la asigurare.

Până aŭ venit, până aŭ stat la dejun ; căcĭ, vorba luĭ Iliescu, omul flămênd nu lucrează bucuros, a cam trecut.

După dejun aŭ plecat cu trăsurile la câmp.

Era adevĕrată jale să veḑĭ cocenii verḑĭ, goĭ de frunḑe strivite, atârnând jalnic în jos ca o zdreanță sfâșiată de novoile vremeĭ.

— Priviți, domnule, nicĭ de nutreț nu maĭ sînt bunĭ și doar eraŭ atât de frumoșĭ! Ce recoltă era să am!

— Aș! recolta porumbuluĭ e pierdută de secetă.

— La mine nu era pierdută. La sătenĭ, da ; eĭ seamĕnă târḑiŭ și pământul lor e reŭ lucrat. Am semĕnat în postul Pascoluĭ, și arătură adâncă ; priviți ce strujan gros are.

— Dese orĭ grindina pentru agricultorĭ e o mană cerească.

— Nu în casul de față, domnule controlor ; înțeleg să apĕrați interesul societățeĭ, dar fără a jigni din cale afară pe al clienților ; alt-fel faceți o crimă.

— A! Noĭ sîntem nepărtenitorĭ ; doar nimic nu ne întră în pungă.

— Credeți-mĕ, creând nemulțumirĭ, depărtați clienții și pierdeți înḑecit. Țeraniĭ ar prinde gust și s'ar asigura pe un cap.

— Toate le vom crede, domnule Mustea, dar asta nu. Țeraniĭ nu vor să asigure nicĭ case, ne cum recolte. Sînt prea fataliștĭ : din „ce-o fi să fie“ nu-ĭ scoțĭ ; țeraniĭ din Occident, da ; chiar ceĭ din Ungaria ; dar la noĭ va maĭ trece mult.

— E greŭ, dar se va începe și la noĭ pe încetul.

— Datoria proprietarilor să-ĭ îndemne.

— Cum să-ĭ îndemnĭ ? Când îmĭ dațĭ mie nisce despăgubirĭ de ris, ce-o să le dațĭ lor ?

— Tot o maĭ mult de cât nemic. D-ta acum o să fiĭ despăgubit de jumĕtate din recoltă. Anul acesta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

societatea pierde foarte mult; aŭ fost atâtea localităţi bântuite de grindină că ne-a luat groaza.

— Vorbe, domnule: când ne-ar da nouĕ agricultura frumoasele dividende ce le dă societatea acţionarilor, am fi prea mulţămiţi.

La aceste cuvinte controlorul rânji machiavelic.

Se întoarseră la cantţelarie spre a se mai certa asupra sumei de plată.

Greutatea era că un lan stricat de grindină nu fusese asigurat; a trebuit să dăscălească, de cu seară, feciorii să spue că lanul neasigurat se numesce aşa cum se numea cel asigurat, dar nestricat.

Experţii, cu nasul lor de copoi, simţiră ce-va şi mereŭ se înturnaŭ, doar ar vedea oamenii, pe carii să-i întrebe cum se numesce lanul cutare orî cutare.

Fiind serbătoare, ţeranii eraŭ pe acasă orî la crâcîumă; la câmp veniseră numaî feciorii boerescî.

In sfârşit, dupĕ multă târguială, scoase, de la eî, ca din gura lupului, jumĕtate de paguba ce pretindea.

Pe la vre-o treî abia putu pleca la oraş să ia banii ce făguduise un samsar să-i găsească.

Iliescu, prieten al caseî, remase la moşie să maî cerceteze nisce hârtiî pentru Credit.

In oraş, orî-cât s'ar fi silit, nu putu isprăvi curênd.

Samsariî căutaŭ să-l convingă că nu-î bine să pue moşia la Credit, că-i vor găsi banî eftinî, să plătească chirografariî şi să remâe c'o singură ipotecă.

«De unde sciî? ziceaŭ dînşiî. «Dă Dumneḑeŭ un an bun şi plătescî tot».

Mustea era sătul de planurile samsarilor, dar îi asculta, dând din cap, în semn că se va maî gândi. Trebuia trăgănaţi până va isprăvi lucrările Creditului.

Dupĕ ce plecă Mustea, Iliescu trecu în biuroul acestuia.

Cucoana Matilda se îmbrăcase destul de elegant. Dacă tineroţa are cochetăriî nesfârşite, apoî vârsta mijlocie e chiar izvoditoare de măestriî neînchipuite.

La această vârstă femeile sînt în adevĕr cunoscĕtoare de puterea ce aŭ asupra bărbaţilor, dar îşi cunosc şi cusururile şi caută să le înlăture. Sînt atâtea nemicurî, carî pot mări, dacă nu frumuseţea, cel puţin şicul uneî femeî.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Matilda le cunoscea pe toate, deşi nu le întrebuinţase de mult. Asemenea iscusinţĭ femeea nu le uită nicĭ odată, după cum nu le învaţă nicĭ odată, căcĭ se nasce cu dînsele.

Matilda îl iubea pe Iliescu; îl iubea cu patima femeeĭ, care vede că s'aŭ dus aniĭ tinereţeĭ şi-ĭ prinsă de furie la gândul că una de opt-spre-dece i-ar putea lua iubitul.

Adeseă era geloasă chiar de soru-sa.

De aceea îĭ şi spuseso că nu-ĭ potrivită cu Iliescu, că sînt caractere opuse şi ar fi nenorociţĭ.

„Tu, dicea Matilda, eştĭ învĕţată să trăescĭ bine şi un biet funcţionar, ca el, n'o să-ţĭ poată da traiŭ bun".

Maria nu maĭ era copilă, înţelesese toată purtarea surorĭ-sa. Dacă, de la început, ca orĭ-ce fată, simţise pentru Iliescu oare-care înclinare, acum căuta s'o înnăbuşe şi nicĭ nu-şĭ maĭ bătea capul despre planurile unuĭ căsătorĭĭ cu el.

Abia îĭ respundea la întrebărĭ. Pentru a scurta vorba, orĭ cânta la piano orĭ fugea din casă.

Matilda o crescuse în pension pe cheltueala sa, adică pe-a luĭ Mustea; Maria n'ar fi voit nicĭ o dată să i se arate nerecunoscĕtoare. Fata, cu mult bun simţ, nu putea însĕ, cel puţin în gând, să nu-ĭ critice purtarea şi să nu-l compătimească pe cumnatu-so, un ideal de bărbat, cum îl numea ea. Maria n'auḑise de la el nicĭ odată o vorbă de bănat orĭ o alusie cât de mică pentru că o ţinea şi a cheltuit cu ea.

Une-orĭ, stând în grădină, o lovea plânsul fără săşĭ poată explica de ce.

Pe de o parte dragostea de soră o oprea; pe de alta cugetul o mustra că mănâncă pâinea unuĭ om, pe care soru-sa îl înşală şi despreţuesce.

I se părea că şi dînsa e tovarăşă la această miselie. Sufletul eĭ nevinovat nu putea înţelege patima nebună, care o ardea pe Matilda. Când vedea pe Iliescu la masă, i se punea un nod în gât. Câte odată o apuca furia să se tot ducă. Simţea o durere nespusă că în largul lumeĭ nu poate ea găsi un loc unde să fugă, să nu maĭ vaḑă cele ce vede.

N'avea pe nime însĕ.

Nisce mătuşĭ în oraş abia se ţineaŭ pe ele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

Une-orĭ era atât de ameţită, în cât avea aproape halucinaţie că'ĭ o pasere închisă în colivie, care mereŭ îşĭ lovesce capul de gratiĭ fără a-şĭ putea lua zborul.

In asemenea stare sufletească se afla într'o di, şi, ca o nebună, se răpedi de dădu drumul unuĭ canar din colivie, dicênd: «Cel puţin tu să nu suferĭ ce sufĕr eŭ».

Dese-orĭ vorbea singură:

«Mamă, dragă mamă, de ce m'ai lăsat străină, de n'am suflet cuĭ să spun focul ce mĕ arde?»

Simţea nevoe de spovedanie, cum simte păcătosul vĕdêndu-şĭ apropiatul sfârşit.

Când îl întâlnea pe cumnatu-so, nu-l putea privĭ în ochĭ.

Mustea îşĭ închipuia, vĕdênd'o tristă, că-ĭ amoresată de Iliescu. Tot aşa îşĭ explica şi visitele dese ale acestuia.

Mustea disese Matildeĭ să nu-ĭ prea lase singurĭ.

— S'o ceară şi să-ĭ logodim. Nu trebue să se compromită fata. Târgoveţiĭ sînt cam schimbătorĭ.

Singură Puica îĭ maĭ alina Marieĭ durerea. O cuprindea, o săruta şi plângea, când o vedea plângênd.

Micuţa îĭ punea une-orĭ întrebărĭ, carĭ îĭ dădeaŭ fiorĭ.

Intr'una din dile îĭ spusese c'a vĕdut pe Iliescu sărutând'o pe Matilda.

— Eĭ şi? Ce lucru mare? Pe tine nu te sărută?

— Eŭ am să-ĭ scot ochiĭ, când m'ar maĭ săruta.

— Copiĭ nu vorbesc despre ceĭ marĭ. Dacă te-ar audi bădia s'ar supĕra.

Copila, gânditoare, adause:

— Dar de ce nu te sărută Iliescu pe tine?

— Tot spuĭ la prostiĭ! Veḑĭ maĭ bine: sciĭ lecţia la piano?

Asemenea vorbe ale copileĭ puneaŭ pe Maria pe cărbunĭ.

Se întreba dacă Matilda e în toată mintea, de nu se păzesce cel puţin să-şĭ ascundă nelegiuirile, să n'o vaḑă fata.

Une-orĭ se despreţuia pe dînsa că tăinuesce faptele suroreĭ sale.

In asemenea momente simţea şi maĭ mult amarul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

singurătăţeĭ. Să'nnecĭ totul în suflet şi nicĭ unuĭ duhovnic să nu te poţĭ destăinui! De câte-va orĭ se pregăti să fugă. Dar în cotro?

Casa cumnatu-so, atât de iubită odinioară, atât de plină de bielşug, viaţa ademenitoare de ţeară, toate acum îĭ eraŭ nesuferite.

Se gândea să meargă într'un oraş necunoscut, guvernată. Pâine amară, dar sfinţită prin muncă: „O dată în ḑi să mănânc, dar să nu fie pânea trădăreĭ!“

N'avea însă energie şi tărie de caracter pentru a-şĭ croi o carieră atât de grea.

Putea plânge nopţĭ întregĭ, să musce perna de turbare, dar să părăsească locul, unde crescuse, să meargă între străinĭ, nu. Pentru asemenea hotărîre trebuia un caracter; dînsa nu-l avea.

Adesea era silită să 'nfrunte pănă şi privirile despreţuitoare ale slugilor. Cetea în ochiĭ lor un fel de despreţ şi ameninţare.

Glumele lor cu multe înţelesurĭ îĭ dădeaŭ jungliuri.

O dată Iliescu, găsind'o în salon singură, o apucă de bărbie; Maria se îngălbeni şi cât pe ce de nu leşină.

Nu semăna la fisic de loc cu soru-sa.

Maria era blondă, de statură mijlocie, avea ochiĭ albaştrĭ, blândĭ şi nespus de duioşĭ; părea că toată viaţa eĭ de copil orfan, crescut de pomană, lipsit de gingaşele desmierdărĭ ale mameĭ, se oglindea în eĭ.

Gura avea a expresie de bunătate şi duioşie.

Intreaga înfăţişare te ademenea s'o iubeşcĭ ca pe o soră.

Servitoriĭ maĭ mult în hatârul eĭ nu dădeaŭ totul la iveală.

Une-orĭ, dusă pe gândurĭ, spera că Iliescu poate nu va maĭ veni şi că soru-sa va deschide ochiĭ şi va vedea spre ce prăpastie merge.

Socotea ca mare fericire vremea, când n'ar maĭ veni. Altă-dată dădea vina pe Mustea, ḑicând: „La ce l'a maĭ adus în casă?“

Chiar moartea luĭ Iliescu n'ar fi supărat'o!

«Ce pagubă de-o canalie?»

Dînsa nu vedea origina reuluĭ, ci reul imediat. Di'ntre toţĭ, Maria suferea; slăbise grozav.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cuconul Todiriță, am vĕdut: presupunea că-i amoresată.

Cucoana Matilda o credea geloasă, și se purta cu dînsa foarte aspru.

Maria, în nopțile, când remînea Iliescu la țeară, nu închidea ochiĭ toată noaptea; cu mintea escitată avea adevĕrate vedeniĭ: i se părea c'aude pașiĭ, ușĭ deschidêndu-se, deși toate eraŭ amorțite în tăcerea nopțeĭ. Și nu odată o apuca furiĭ de nebună: îĭ venea să meargă, în puterea nopțeĭ, să-l trezească pe cumnatus-o, care dormea obosit de alergătura ḑileĭ, și'n genunchiĭ să-ĭ ceară ertare pentru soru-sa, îndemnându-l s'alunge din casă hoțul care-ĭ fură cinstea și liniștea.

„Iel e bun, și, sigur, de hatârul feteĭ, ar erta nebuniile mameĭ".

In serile senine o birueă o melancolie și un dor de timpul trecut, când, cu toate certele di'ntre Matilda și bărbatul eĭ, tot eraŭ și vremĭ de liniște.

Atuncĭ o putea privi pe soru-sa în față, dându-ĭ chiar dreptate. Intre dînsele, cel puțin, era dragoste și înțelegere: acum Matilda o privesco chiorîș; iar ea sufere.

Copila, precoce cum era, simțea și dînsa ce-va. Sta gânditoare și mereŭ întreba lucrurĭ curioase, de pe carĭ se vedea că și un copil scie să-și ascundă pe jumĕtate gândirea.

Intr'o ḑi, când vĕḑu că vine Iliescu, ḑise:

— Mari'o aĭ vrea tu să te mărițĭ cu Iliescu? Să-ĭ ḑic eŭ să te ia? Aĭ face nuntă ca Domnica; mama și tata te-ar cununa.

— Ți-am ḑis, Puică, să nu vorbescĭ prostiĭ.

Copila plecă rușinată. Își găsea joc orĭ cu păpușa orĭ cu Newton.

In mintea eĭ, micuța, își ḑicea că Maria n'are dreptate.

„Eu vĕd c'ar fi bine; dar ce să facĭ? Când eștĭ mic, toțĭ te cred prost! De ce-ar sta mama de vorbă cu Iliescu? Maĭ bine ar lăsa-o pe Maria, și dînsa ar sta cu tata. Am să-ĭ ḑic eŭ luĭ Iliescu. Dar ce să-ĭ ḑic? Când eștĭ mic, e greŭ de vorbit cu ceĭ marĭ! Spune-mĭ tu, Newtoane. Orĭ nu sciiĭ? Veḑĭ că și tu eștĭ prost? Așa-ĭ când eștĭ mic!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Las', am să-ĭ fac eŭ ce-va luĭ Iliescu să nu maĭ vie! De când vine el, mamaca nu mĕ maĭ desmiardă. Am să-l rog pe tăticu să-l dea frumos afară ca pe Gheorghe al Smarandeĭ".

Toate acestea le vorbea Puica tare cu Newton; dese orĭ era aşa de afundată în vorbire, că nicĭ nu lua seama că Maria o aude.

Marieĭ îĭ păreaŭ ĭilele grozav de lungĭ. Dorea să vie iarna, crezĕnd că va aduce vre-o schimbare. Sigur Iliescu nu va maĭ veni. Matilda cu vremea va uĭta. Linişte şi fericire va fi pentru toţĭ!

Numaĭ cuconul Todiriţă, zbuciumat de nevoĭ, nu pricepea nemic. Vaĭ! Dorinţile Marieĭ aveaŭ oare să remâe pe veceĭ dorinţĭ neîmplinite?

CAP. XIV

Innecarea copileĭ

Pe la vre-o treĭ Iliescu plecă să se primble prin grădină, trecĕnd de-a dreptul din balcon, spre a nu fi observat. Se înţelesese cu Matilda că dînsa să vie pe portiţa din dos. Copila nu înţelegea adâncul acestor manevre, dar le simţea cu instinctul, nu cu mintea. Dupĕ cum căţeiĭ credincioşĭ observă, când stăpâniĭ se gătesc de primblare, şi, fiind că sciŭ că or să fie închişĭ în casă, de aceea fug înnainte şi aşteaptă la poartă; tot aşa Puica simţea, că Matilda se duce cu Iliescu şi ar fi voit să fie şi dînsa cu eĭ.

Işĭ luă deci mingea şi plecă înnainte la portiţă. Când veni Matilda, îĭ ĭise:

— Merg şi eŭ cu tine, mamac!

— Să mĕ scuteşcĭ! Nu voiŭ să te ţiĭ de mine ca scaiul.

— De ce?

— De ce, de ne ce, fiind-că nu voiŭ!

— Ba eŭ vreaŭ să merg.

— Veḑĭ că nu vreaŭ eŭ. Te poftesc să nu fiĭ obraznică.

— Sciŭ eŭ de ce nu vreĭ!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indrr1901-1932

— Cum sciĭ tu? Nu ţi-ĭ ruşine? Să te vĕd ce sciĭ?

— Da sciŭ, fiind-că vreĭ să te primblĭ singură cu Ţiganul de Iliescu.

La aceste vorbe Matilda o apucă de mână, ca un uliŭ, şi o târî în casă.

— Lasă-mĕ! Ce mĕ târiĭ? Să nu mĕ baţĭ că te spun tatelŭi.

La aceste vorbe Matilda o târî şi maĭ cu furie. Ajungènd în casă, începu a o bate cu palmele peste cap, peste spate. Copila nu maĭ ḑicea nemic, nicĭ nu se văita, nicĭ nu plângea.

— Viperă! Cine te ’nvaţă să-mĭ spuĭ asemenea vorbe?

Copila, răzbită de durere îngâna:

— Iartă-mĕ, mamae, n’am sciut că te superĭ.

La aceste vorbe, Matilda, ca o adevĕrată furie, începu şi maĭ cumplit a o lovi.

Maria, auḑind zgomot, întră pripită.

Când vĕḑu fata trântită jos, iar pe Matilda lovind’o cu furie, se îngălbeni, şi, răpeḑindu-se spre dînsa, voi s’o oprească.

— Pentru Dumneḑeŭ! Ce ţi-a făcut fata? Vreĭ s’o omorĭ?

— Da, eŭ am ţăcut’o, eŭ s’o omor!

— Dar ce? Ce s’a întîmplat?

— Lasă-mĕ, lasă-mĕ, ḑic, voiŭ s’o omor! Să-mĭ spue asemenea vorbe, să mĕ amenińe cu tată so? Am să-ĭ rup limba. Şerpe veninos!

Maria pricepu.

— Te rog iart’o. Orĭ ce-ar fi făcut, iart’o!

— Poate tu ĭĭ daĭ asemenea lecţiĭ! Şi tu eştĭ o canalie. Cu toţiĭ mĕ urîţĭ; ḑicènd acestea, voise să se răpeadă din noŭ la copilă.

— Lovesce-mĕ pe mine. Lovesce-mĕ, ḑic, până’ĭ obosi, până te’ĭ recori de furia ce te mistue, dar lasă copila. Vreĭ s’o apuce spasmele?

Maria îşĭ încordă toate puterile, o luă de mâinĭ şi o trecu în camera de-alăturĭ pe Matilda.

In acest timp copila se făcu nevĕḑută din casă.

Maria căuta s’o liniştească pe soru-sa.

— Dar, sor’o, ce ţi-a ḑis? Să vĕḑ şi eŭ. Să te înfuriĭ? Ce scie ea? Copil rĕsfĕţat nu-ĭ?

— Am s’o învĕţ eŭ minte! Dacă tată-so o face să mi se sue în cap, o s’o duc eŭ la calea cea bună.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ieĭ, liniştesce-te. Te vĕd slugile, vor spune bădicĕĭ.

— Şi ce? Mi-ĭ frică? Să scie, să mĕ cunoască de mamă!

— Bea puţină apă şi te linişteşce; mĕ duc să vĕd ce face fata, pot s'o apuce spasmele; nu-ĭ copil, doar, deprins cu bătăĭ; era vînĕtă de emoţie.

Maria trecu în camera de alăturĭ şi începu a striga, nevĕdĕnd copila?

— Puică, Puicuţă dragă, unde eştĭ?

Fata nicăerĭ.

Maria se întreba: Unde s'o fi dus atât de răpede? Eşi în curte, întrebă servitoriĭ, dacă n'aŭ vĕdut'o.

Nimeuĭ n'o vĕduse, par'că întrase în pămînt.

Matilda, în vremea asta, îşĭ aranjă pĕrul şi plecă în grădină, de-a dreptul prin balcon.

— Unde o fi, ţaţă, fata? dise Maria, eşindu-ĭ înainte.

— S'o fi ascuns unde-va. Nu-ţĭ fie frică, n'o ia dracul.

— Ba trebue s'o caut, să nu i se întîmple ce-va.

— Drac pierit aĭ maĭ vĕdut? Las'o ca vine ea.

— Merg s'o caut în grădină, să nu se culce unde-va s'adoarmă, şi o poate muşca un şarpe orĭ se poate reci.

— Ba te poftesc să mergĭ în casă; tot e descuiat.

Maria plecă în casă, dar cu inema foarte îndoită, Avea ca o rană în cap.

„Ce i-o fi dis, Doamne, s'o bată aşa de reŭ? De când e, n'a pus nime mâna pe dînsa!“

Închise uşa la antreul din dos şi se duse pe balcon să maĭ vadă de nu vine fata din cotro-va.

Maria presupunea că Puica, în nevinovăţia eĭ, i-a făcut vre-o observaţie despre Iliescu, i-a spus lucrurĭ ce le vedea, dar nu le pricepea. La vârsta aceasta copiĭ sînt adevăraţi papagalĭ, vorbesc lucrurĭ prinse din vênt, le leagă şi le daŭ o formă, pe care dînşiĭ nicĭ n'o înţeleg.

Marica avea presimţirea uneĭ nenorociriĭ, întocmaĭ ca şi acele paserĭ carĭ prevĕd furtuna.

Neliniştea o mistuea; ca un leŭ închis în cuşcă, se primbla de colo până colo prin balcon.

Era ca vre-o jumĕtate de ceas de la întîmplare, dînsa sta ca pe foc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— „Închid uşile şi mĕ duc să caut fata.—Ce nebunie! Să batĕ copila orbesce!

„Dar ce i-a făcut? Ce patimă ticăloasă s'a încuibat în sufletul femeeĭ ăsteia? Doamne, de s'ar sfârşi într'un fel! O să-mĭ fac scamă“!

Plecă pe o portiţă, care da în grădina de zarzavat. O găsi chiar deschisă în lăturĭ. „Sigur, gândi Marica. s'a dus pe aicĭ“.

Scia că fata are obiceiŭ să meargă, maĭ în fie-care ḑi, să vaḑă nisce cuiburĭ de pepenĭ; pe unul maĭ mare îşĭ zgâriase chiar numele.

Se duse într'acolo, o strigă încet; nimenĭ!

Maĭ scia că are obiceiŭ de merge la zmeură. Nicĭ acolo n'o găsi.

Era un boschet de liliecĭ, acolo s'ascundea şi se juca împreună cu Nowton.

Grăbită, abia ţinêndu-şĭ resuflarea, plină de supĕraro şi grijă, plecă într'acolo.

Furtuna trecută şi seceta răriseră frundele de liliac. De departe zări pe Iliescu sărutând'o pe Matilda. La această neîngrijire şi patimă neînfrânată. Maria aproape nu ameţi.

Se întoarse răpede. Ĭĭ era ruşine de ruşinea lor. Fugea ca ca o vinovată, par'că ar fi fost făptaşa. Îşĭ frângea mânile de durere.

— „Se vede că patima nebunesce pe om de-a binelc. Nicĭ fricĕ, nicĭ ruşine, nemic! De peste gard de la Maranda, o vĕd şi copiiĭ!

„Nu, nu, femeea asta nu ese la capĕt bun.

«Dar ce mĕ fac, unde-ĭ fata?»

De odată o idee stranie ĭĭ veni în cap: „Oare nu s'a dus la iaz“? Acum o lună se înnecase o fată din sat. Când aŭ scos'o din apă, tocmaĭ eraŭ şi ele acolo.

Puica mereŭ întreba:

— Oare de ce s'a înnecat, lele?

O femee ĭĭ respunse:

— De ce? Ḑice că se certa mereŭ cu maştihă-sa, şi, cum ĭĭ muerea ceea nebună, i-a fi tras vre-o doue melestec peste cap. De alt-fel' spun veciniĭ că mereŭ o ocărea şi-o bătea. I-a dat, săraca, larg; n'a maĭ avea ciuma pe cine bate».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Puica asculta, după obiceiul ei, cu luare aminte, toate vorbele femeei, şi par'că i se săpaŭ în suflet.

Cei bătrânĭ uită de când aŭ fost ei copiĭ, îşĭ închipue pe aceştia prea proştĭ şi nepriceputĭ.

Cât de amar se 'nşală!

Fantasia la copiĭ e mult maĭ puternică, maĭ vie, de cât la oamenii marĭ. Pentru copiĭ lucrurile sînt atât de viĭ şi cu'n colorit puternic; cuvintele aŭ puterea imaginelor reale; poveştile şi credinţele nu sînt slăbite de îndoială! Pentru ei orĭ-ce e cu putinţă.

Puica era foarte deşteaptă. Încă nu scia carte; dar ce bogăţie de cunoscinţĭ în capul dînsei!

Sciea poveştile pe degete, precum şi toate credinţile despre cer, stele, lumea ceealaltă, suflete, raiŭ şi iad.

Sufletele copiilor, scia că se fac îngerĭ, saŭ, cel puţin, că merg în raiŭ. De aceea de multe orĭ, când îĭ lipsea ce-va, ar fi dorit să moară.

N'auĝea ca pe femeĭ în fie-care ĝi cum fericeaŭ pe copiiĭ morţĭ?

Pentru Puica, feţiĭ frumoşĭ, caiĭ şi câniĭ năzdrăvanĭ eraŭ o realitate.

In mintea ei, une-orĭ, când îl vedea pe Newton aşa deştept, se întreba de nu-ĭ cum-va şi el năzdrăvan. Poate şi el avea s'o ducă pe ceea lume, s'o facă fericită.

Puica, plecând din casă, era muncită de-un singur gând: «Să scape din viaţa asta, unde toţĭ o cred proastă şi nimenĭ n'o iubesce.

«Chiar tată-so, de când are grijĭ, n'o maĭ iubesce, ca înnainte, nicĭ n'o desmiardă.

«Maria ĝice mereŭ c'are să se ducă în lume.

«Atunci cu cine remâne ea?»

Aşa vorbind cu gândul, plecă urmată de Newton, pe portiţa, pe care Maria o găsise deschisă. Sări un pârleaz şi fu pe malul iazuluĭ.

Sărise pârleazul sprintenă, câinele, ca un credincios, o urmă.

Soarele arunca o lumină aurie pe lac, apa era liniştită şi de-un albastru închis.

Părea un cer ademenitor, te momea să viĭ în taĭnele luĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Puica n'audise de la Casandra că sub apă sînt oameni, carĭ aŭ biserecă şi case, cărora de Paseĭ li se trimit găocile de ouĕ să scie şi eĭ că pe pămînt sînt Pascile? Nisce oameni, căror le ḑic Blajinĭ.

De ce n'ar merge şi ea?

Poate acolo o fi maĭ bine.

Avênd încă lacrămile pe obraz, s'apropiè de lac, şi întorcêndu-se către câine, ḑise:

— Aşa-ĭ că-ĭ frumos lacul, Newtoane? Tu mergĭ cu mine; acolo nimenĭ nu ne bate!

Câinele, par'că respunḑêndu-ĭ, lătră încet.

Puica, fără a sta un moment la gânḑurĭ, întră în apă, îmbrăcată.

Câinele era deprins s'o vaḑă scăldându-se. Se uita mereŭ la ea, cum merge încet prin apa căldicică; întră şi dînsul, până îĭ trecu apa de genuchĭ, pe urmă se opri.

Puica privea mereŭ, ademenită de luciul albastriu al apeĭ; credea că Newton vine în urmă. Se minuna şi de rochiţă, care plutea în jurul eĭ. I se părea că zboară, căcĭ o bucată de vreme plutea de-asupra apeĭ.

In mintea eĭ nevinovată credea că aşa o să meargă până o ajunge pe ceea lume.

Dînsa nu înţelegea bine ideea de moarte. I se părea că-ĭ un somn: Adormĭ pe lumea asta şi te trezescĭ în lumea ceealaltă.

De o dată hăinuţele, fiind tot maĭ îngreuiate de apă, şi copila, fiind la adânc, se cufundă.

Câinele, care sta cu ochiĭ ţintă, credea că-ĭ joc.

Dese-orĭ Puica se ascundea prin iarbă, strigând «Cucu»; iar câinele alerga, şi scuturând'o de rochiţă, o scotea din ascunḑĕtoare.

Copila avea în câine adevĕrat tovarăş de joc. Lipsită de societatea copiilor, de vreme ce cu mojicĭĭ din sat n'avea voe să se joace, dresase câinele aşa fel că-ĭ ţinea loc de copil, cu care se juca.

Puica ascundea ce-va şi Newton trebuia să găsească.

Alt joc era de-a ascunsele: se ascundea, când copila, când câinele, şi se căutaŭ unul pe altul. Ast-fel petreceaŭ împreună ceasurĭ întregĭ.

Câĭnele, de o cam dată, creḑu că s'a ascuns. Ca de obiceiŭ, lăsa cât-va timp şi pe urmă se răpeḑea s'o caute.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tot așa făcu și acum; deși era ce-va nou: nici o dată Puica nu se ascunsese în lac.

Dar și-o fi închipuit și Newton că-i vre-o fantasie nouă de ale copileï.

Odată nu s'a suit în pod la bucătărie și, ca să-l necăjească pe Newton, n'a tras scara după ea?

Umbla bietul Newton, chelălăind în jurul bucătărieï, vĕdĕnd cum l'a păcălit Puica...

Cu instinctul de câine deștept, se răpedi în not, se cufundă de două treï orï, și, de odată, pluti victorios de-asupra apeï, și, ținênd copila cu botul de rochiță, înnotă răpede spre mal.

Dînsul simțea că-i ce-va reŭ. De obiceiŭ, când o găsea, Puica bătea din palme, ridea, îl desmierda și făcea o gălăgie cât dece copiï la un loc; acum nemic, nici nu mișca.

Ajungênd la mal, o lăsă jos și începu a lătra a pustiŭ.

O femee, care se afla mai la vale, vĕduse ce-va din cele ce se petrecuseră.

La lătratul câineluï, se întoarse și alergă într'o clipă.

Când văḑu că-i copila boerului, înlemni.

Răpede o întornă cu fața în jos, o scutură, și, ne mai stând o clipă la îndoială, o luă în brațe și plecă la curte, cât putea la goană, plângênd. Dădu pe poarta din dos și întră drept în bucătărie.

Casandra, vĕḑênd copila în așa stare, înmărmuri.

— Doamne apĕră, dar asta ce-o mai fi?

Trimise pe Anica după cucoane în grădină.

Casandra și cu femeea o desbrăcară, o întinseră pe pat, îï descleștară gura.

Notarul, care tocmaï se întîmplase la curte, alergă la bucătărie; vestea se lățise în toată curtea. Cum întră, ceru Casandreï să înfierbinte cârpe, să-ï pue copileï la picioare și la inemă, iar el începu a-ï trage încet și regulat limba.

— Domnule notar, o să-ï rupï limba.

— Maica luï Dumneḑeŭ, fă ce-ți spun că te cârpesc.

In vremea asta sosi și Maria galbenă, cu buzele încleștate: nu putea rosti o vorbă; picioarele i se tăiaŭ de la genunchï.

— Nu vĕ temeți, acu-și începe inema a se bate, o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

simt: pe câți n'am scăpat eŭ, ḑicea notarul, trăgèndu-ĭ ritmic limba ca să stabilească respirația.

Casandra freca mereŭ picĭoarele copileĭ, cu cârpe calde.

In vremea asta Anica striga, cât îĭ lua gura, pe cucoană, care se drăgostea cu Iliescu.

Matilda, auḑind'o, îșĭ închipui c'a venit cine-va; plecă spre casă, cu toată stăruința luĭ Iliescu de a se face că n'audo și de a maĭ remănea,

— Cucoană, țipă Anica spăriată, duduca s'a înnecat.

Matilda bolovăni ochiĭ marĭ, ḑicênd:

— Cine, Maria?

— Nu, duduea cea mică.

— Eștĭ nebună?

— Ce nebună, a adus'o Pachiță, haĭ fuga, e în bucătărie.

Matilda se îngălbeni ca lămâia și, șovăind, ajunse în ușa bucătărieĭ.

Notarul trăgea mereŭ limba copileĭ, rostind refrenul:

— Nu vĕ temeți, începe a resufla; numaĭ răbdare.

Matilda se răpeḑi înlăuntru; vĕḑênd copila palidă, ca moartă, avu un moment de uitare de sine, sentimentul de mumă se trezi în toată puterea luĭ.

— Puica mea dragă!

Și cuprinḑênd'o cu mâĭnele, o ridică în sus.

Copila scoase un oftat ușor.

— A scăpat, ḑise notarul.

— Slavă Domnuluĭ! Dumneḑeŭ m'a adus la curte. Parcă 'mĭ ḑicea cine-va să viŭ și doar sciam că nu-ĭ acasă boerul.

— S'o ducem în casă, ḑise Maria.

Matilda duse copila în casă învĕlită în cerga de la bucătărie și o așeḑă în pătișor.

Copila începea a rĕsufla din ce în ce maĭ normal.

Notarul, care voea să facă pe doctorul, ḑise: „Cum s'o maĭ desmetici, trebue dat ceaiŭ cu rom; să n'o prindă nisce friguri rele. De la așa primeḑiĭ mulțĭ remân betegĭ...

Dar oare cum s'a înnecat? întrebă el.

— De! copil nu-ĭ? S'o fi jucat orĭ s'a scăldat, cine maĭ scie? ḑise Casandra, care adusese o cărămidă caldă, să o pue la picĭoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Noroc de câine, spuse femeea, că el a scos'o. Ce deștept!

Newton sta la ușă cu ochiĭ țintă la copilă.

— Să nu trimetem după doctor? ḑise Maria.

— Aș! Ce să mai facă doctorul? Am scăpat'o și fără dînsul,—ḑise notarul.

Iliescu nu scia nemic, se tolănise pe o bancă și privea cerul.

Moș Iordachi, cum zări trăsura boerului, eși înnainte la scară.

— Duduca e cam reŭ, dar să nu vĕ spăriațĭ, a scăpat'o notarul.

Mustea se răpeḑi în odaia feteĭ.

— Ce-ĭ cu fata?

— Bine, cucoane Todiriță! Ce a fost s'a trecut. Se înnecase, dar a scăpat, făcu notarul.

Cuconul Todiriță, vĕḑênd copila galbenă, era să caḑă jos, de nu-l apuca notarul.

— Maica luĭ Dumneḑeŭ, boerule, ține-ți firea, doar eștĭ bărbat, am scăpat'o eŭ. Uită-te resuflă, i se bate inema.

— Marie, veḑĭ să fugă îndată după doctor, țipă cuconul Todiriță.

— Nu-ĭ nevoe, Maica luĭ Dumneḑeŭ, dacă's eŭ; doar eŭ am scăpat'o, se îndesa notarul.

— Să fugă într'un suflet; lasă-l să vie degeaba.

Cuconul Todiriță s'apropiĕ și sărută fata pe obraz.

Copila deschise ochiĭ.

— Tatae! îngână ea zâmbind.

— Veḑĭ, veḑĭ, ce-ți spun? Are copila noroc! Dumneḑeŭ m'a mânat să viŭ la curte. De nu eram eŭ; cu dobitoacele de femeĭ, murea copila cu ḑile: îĭ tot îndesaŭ lumînarea în mână. Cucoanele nu eraŭ.

— Vrea să ḑică, d-ta aĭ scăpat'o, domnule notar! Cum să-ți mulțămesc? Asemenea faptă nu poate fi plătită. N'o să mĕ ții în nume de reŭ! Și, fără multă gândire, scoase din buzunar câte-va hârtiĭ de câte o o sută.

Se cunoscea de pe față că-ĭ atât de nervos că nu scie ce face. Și voi să le dea notarului.

— Nu, cucoane Todiriță, mi-ĭ prinde d-ta alte nevoĭ; nu primesc, să mĕ omorĭ. Pentru așa ce-va nu se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iaŭ bani. O datorie de creştin. Ieĭ, cucoane Todiriţă, o îndatoriro la d-ta stă cu procent bun, de tot bun. Maica luĭ Dumneḑoŭ! nu iaŭ nimic. Eŭ nu-s vrednic să mulţămesc tuturor sfinţilor că m'aŭ mânat încoace.

Ba încă primarul ḑicea:

— Bre Neagă, nu te maĭ du, că nu-ĭ boerul acasă. Haĭ maĭ bine de fă o cinste, doar aĭ băiat. «Ba nu, ḑic eŭ, mĕ duc maĭ bine de 'l aştept». Şi aşa, cum sînt eŭ, când apuc înnainte, o ţin ca Neaga. Când întru pe poartă, aud ţipete. «Mĕ, ḑic eŭ, s'o fi aprins la bucătărie» şi o iaŭ răpede. Când întru vĕd pe duduca moartă. Le daŭ în lăturĭ pe femeĭ şi cu metoda mea o înviiŭ. Maica luĭ D-ḑoŭ m'a ajutat!

Cuconul Todiriţă îl îmbrăţişează cu lacrimĭ.

— Iţĭ botez eŭ băiatul!

— Să trăcscĭ, cucoane; drept să 'ţĭ spun, chiar la asta veneam.

Copila respira din ce în ce maĭ bine. Cum s'a înnecat, a remas un mister pentru cuconul Todiriţă.

CAP. XV

Cărturăreasa

Era pe la Sf. Maria mare.

O ḑi frumoasă, nicĭ prea caldă nicĭ prea rece; pe ferestrele de la salon aburea un vênt mirositor a sulfină. Subprefectul venise la o constatare; ca de obiceiŭ, se abătu pe la curte. Iliescu, oaspe nedeslipit, desmierda orĭ maĭ curênd hărăţia pe Newton. Dînsul nu voia de loc să-ĭ primească desmĭerdările, hârâia mercŭ, par'că-ĭ ḑicea: «Şeḑĭ bine, nu mĕ pun eŭ cu unul ca tine; nu sînt câine de ḑece uşĭ. Să pot vorbi, ţi-aşĭ areta eŭ; dar am ochĭ şi n'am graiŭ. Ia seama să nu mĕ fac într'o ḑi turbat şi să nu fie vaĭ de pielea ta».

Il privea urît de tot pe Iliescu, îşĭ aluna ochiĭ cu o nespusă ură, aretându-şĭ, din când în când, colţiĭ. Ideĭ n'o fi putut avea bietul Newton, dar avea sentimente, avea alte mijloace de a înţelege lumea. Il iubea pe cuconul Todiriţă: de câte-orĭ îl vedea că se ceartă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu nevasta, începe să urle a pustiŭ şi să se gudure pe lîngă stăpân; simţea el că Matilda era rea cu cel care 'l iubea pe dînsul. Şi, în mintea luĭ de câine deştept, îşĭ dicea: «Acesta e prieten cu dînsa, sigur e un reŭ făcĕtor pentru stăpân».

Puica, mânată de vechea eĭ antipatie pentru Iliescu, îl asmuţea necontenit: „Muşcă, Newton, muşcă!“

— Curios animal şi câinele! Uită-te cum mĕ iubesce pe mine, şi eŭ viŭ maĭ rar, nu ca d-ta, care eştĭ prietenul caseĭ, dise sub-prefectul apĕsând, cu înţeles, cuvintele din urmă.

— Aicĭ Newton!

Câinele alergă mulţumit, fluturând din coadă şi ciulind urechile, în semn de supunere.

— De! d-ta eştĭ bun de pus la rană, de aceea aĭ vârit groază în oamenĭ, când cu omorul de la Dumescĭ.

— Aşa cere slujba, cuconiţă. Şi tot am primit reproşurĭ de la prefect. Mi-a dis: „Cum? Se face un omor, ţiua în n'amiaţa mare, în plasă la d-ta, şi nu daĭ de urma ucigaşuluĭ?“

— Ce eştĭ de vină? A fost doar şi procurorul!

— Da a fost, însĕ de la mine se cere tot; trebue să-ĭ daŭ concurs.

— Halal concurs! dise Iliescu ironic.

— De, n'avem mijloace ca în străinătate, nicĭ poliţaĭ iscusiţĭ; trebue să lucrăm, aşa cum se poate aicĭ.

— Atuncĭ nu te lăuda că eştĭ bun.

— Prin bun eŭ înţeleg să nu ne călcăm nicĭ odată datoriile, dise sub-prefectul îndesat şi privind ţintă pe Matilda.

Matilda caută să schimbe vorba şi dise:

— Tot nu-ĭ sigur cine a ucis pe Coţofană?

— S'aŭ încurcat lucrurile. Bucata de brâŭ ce-a trimis'o cuconul Todiriţă, dă cu totul altă faţă chestieĭ.

— Adecă să nu fie Lazăr? Cine l'a ucis pe Coţofană? Doar nu s'o fi ucis el?

— De o cam dată s'a ivit un indiciŭ şi încă puternic. Bucata de brâŭ, care, de sigur s'a rupt, când îl târa la fântână, este din brâul feciorului.

— Curios! Cum se poate explica?

— Acoasta trebue s'o explice justiţia. Feciorul tă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

găduesce mereu. Mă-sa dice c'a fost toată noaptea acasă băiatul.

— Atunci?

— Atunci se poate să fie înțeleși. Coțofană le făcea dile amare, bea tot câștigul lui și al femeei, ba chiar munca fetelor și a feciorului. Acum în urmă se lăuda chiar că întrase în vorbă să vîndă pămîntul și să cheltuiască banii cu mangositâ de mucre. Desperarea se poate, nu dic sigur, să'l fi împins la pĕcat, dise subprefectul.

— D-deule! Pe tat'so? Dar oamenii ăștia sînt mai reĭ de cât tigriĭ, dise Matilda.

— Heĭ, cuconiță, e reŭ, când patimile stăpânesc pe om. Innaintea lor, morală, frică de legĭ, totul dispare.

— Eŭ cred că trebue să fie vre-o fantasie a judecătoruluĭ de instrucție, dise Iliescu. Intreabă-mĕ po mine, câte comedii stârnesce ăla.

— Ce fantasiĭ? Câtă vremo nu a fost bucata de brâŭ, Lazăr era bun vinovat.

— Și când te gândescĭ, că bucata de brâŭ a fost găsit'o bietul Newton! dise Maria, care ascultase până acum cele vorbite.

— E bun să-l facem polițaiŭ, dise Iliescu.

— Bădia nu l'ar da po nimic în lume! el a scăpat doar pe Puica.

— Dar, cu moartea luĭ Smolenski, nemic? A întrat în pămînt?

— Vina este pe Andreiŭ Puşcaşul, el nimerește paserea în zbor. Sînt autorĭ moralĭ în acest omor, persoane prea marĭ și prea sus puse; ne lipsesc înse dovedĭ ca să ne putem lega de ele.

Nu se ucide un om, așa ca o cĭoară, pentru gustul de-a ucide. I-au găsit în pădure culcușul ucigașuluĭ, sticle, hârtiĭ unse, sâmburĭ de măsline, cojĭ de usturoiŭ și de ceapă.

— Se pusese individul pe traiŭ, dise Iliescu ironic, și poate postea.

— Aveaŭ cĭudă pe Leah vre-o treĭ proprietarĭ veciniĭ; se prea îmbogățise, el un venetic! Le lua vara lucrătoriĭ și se lăuda, că are să-ĭ înghită pe toțĭ.

— Și o făcea Leahul, era activ, n'aveți idee, dar și priceput, dise Matilda.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— N'ajunge norocul, trebue minte. Cine până la dînsul a mai vĕḑut prin meleagurile astea vite de rasă, pămînt gunoiat, maşinele cele mai noi? Am remas uimit de gospodăria luĭ. Pĕcat, în loc să-l ucidă mai bine s'ar fi pus cu el la întrecute. Asemenea om mai rar! Foarte capabil în afacerĭ, nu fie-cine poate face avere şi încă din nimic, ḑise subprefectul.

— Se ḑice că a început ca simplu vechil!

— Da, cuconiţă, ca simplu vechil, şi a-ḑĭ averea i se ridică la douĕ milioane.

— Pĕcat, ḑeŭ pĕcat! La autopsie doctorii declarară că atâta'ĭ era organismul de sănătos, că ar fi putut trăi încă patru-ḑecĭ de anĭ.

— Ce tălhărie! L'a ţintit drept în inemă. Spunea feciorul că abia a putut ḑice; «Iesus Maria!» şi a fost gata? Vaĭ! ce poate reutatea omenească! Când am auḑit m'a apucat un tremur! ḑise Matilda.

— Il cunoscеaţĭ personal? Frumos bărbat!

— Da, a fost de câte-va orĭ în chestia unor Mazurĭ, carĭ fugiseră de la el.

— Era foarte galant cu doamnele.

— Cum sînt toţĭ Polonĭĭ.

— Da. Leahul, când îţĭ trage o palmă, ḑice: «Proşi pane, padam do nog».

— Cel puţin nu ustură aşa tare, ḑise Iliescu ironic.

— Mĕ întîmplasem la primăria de pe moşia luĭ, când l'au adus. Era pe la vre-o patru. Ingrozitor! Să plece cine-va de acasă bun teafĕr şi să ţi-l aducă mort! Femeea leşinase; el, galben, numaĭ cămeşa pĕtată, de sânge.

Te lua fiorĭ, vĕḑêndu-l mort în floarea vârsteĭ.

Pĕcat, făcea cinste agricultorilor romînĭ!

Eŭ tot n'am desperat să pun mâna pe ucigaş. El o să dea de gût pe ceĭ de la spetele luĭ.

Cel puţin viaţa trebue să ne fie sigură. De banditĭ se păzesce omul şi nu pleacă noaptea, dar de asemenea duşmanĭ! Auḑĭ, n'aĭ voe să te îmbogăţeşcĭ!

Am eŭ o urmă, şi aştept numaĭ prilej. Se iartă multe în ţara noastră, dar omorul nu. Aĭ ucis, trebue să-ţĭ ei pedeapsa!

— Creḑĭ? ḑise Iliescu sceptic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Atâta lucru mai cred încă și, în ḍiua, când n'așĭ crede nicĭ atâta, m'așĭ expatria!

— Tot e bine, dacă aĭ ilusiĭ.

— S'apropie vremea dejunuluĭ și cuconul Todiriță nu vine. Apropo, aĭ vânat ce-va rațe, gâsce? Bâtlaniĭ or fi acuma grașĭ.

— Gâștele le las pentru d. sub-prefect.

— Așa-ĭ Românul: greŭ s'apucă și lesne se lasă. În an vânaĭ mai mult. Care să fie oare pricina? ḍise sub-prefectul cu o intonație caracteristică, clipind din ochĭ și privind pe Maria, care se îngâlbenise.

— Mĕ conformez legeĭ; n'aĭ vĕḍut tabla: „Vânatul oprit"?

— Bine oprit, oprit, dar nu pentru d. Iliescu, prietenul proprietaruluĭ Mușteа.

— Despreţuesc favoritismele.

— Dar de când? Dă-mĭ voe să nu te cred; poate pe unele, dar nu pe toate, ḍise Muntenescu ironic...

Puica întră ḍicênd:

— Mamae, o Țigancă vrea să ne vrăjească.

Iliescu, spre a isprăvi cu glumele sub-prefectuluĭ, ḍise:

— Haĭ să vedem ce ne-o spune Faraoanca, mai ridem.

Matilda eși cu Iliescu.

Sub-prefectul începu a se preumbla prin casă și, mergênd la Maria, care cânta la piano, o apucă de bărbie.

— Eștĭ drăguță ca o cireașă, fata uneĭ.

Maria se înroși.

— Te rog să mĕ erțĭ, nu obicĭnuesc asemenea glume.

Sub-prefectul era un om nalt, zdravĕn, ca de vre-o patru-ḍecĭ de anĭ, cu fruntea mărită prin pleșuvie. Barba și mustățile castaniĭ, ascundeaŭ gura cam prea mare; avea ochiĭ micĭ, dar foarte vioĭ, ales când privea femeile.

Nu era atât de strengar pe cât părea; îĭ plăcea a glumi cu fetele tinere.

Era însĕ foarte cinstit în căsnicie. Avea o nevastă, model de gospodină și cinste, care sciuse, chiar dintr'un bărbat ușurel, să facă om de treabă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu câți-va ani în urmă cucoana Matilda îi cam făcea sub-prefectului cu ochiul, de aceea nevasta lui Muntenescu se hotărî să nu mai între în casa unei asemenea femei: el îi luase apărarea, dar acum văduse că nevastă-sa cunoscuse bine pe Matilda.

În balcon Țiganca se pregătea de ghicit: dînsa nu era nici tînără nici bătrână și legată la cap cu un testemel ponosit; i se vedeau codile negre, împletite cu bani, atârnând pe piept, adevărată colecție: irmilici, carboave, sorocovețî, puișorî și vre-o doi galbenî șterși.

Cămașa cu altițe și gîtul plin de mărgele o făceau chiar frumoasă, cu toată culoarea arămie a feței.

Catrința veche o ridicase de-un colț în brâu, de se vedeau picioarele arse și prăfuite.

Ceea ce te lovea, la prima vedere, erau ochii peste măsură de negri și scânteetorî: cu privirea ei pătrundętoare simțeai că-ți cetesce și gândul. Când spunea ce-va, te fixa atât de puternic, în cât sigur nu-i scăpa cea mai mică și mai fără de voe contracție a feței: această mare putere de observație îi ajuta în arta ei minunată.

Fruntea era destul de mare, mărturisind că-i deșteaptă această odraslă a unuî popor pribeag, în care poate stau ațipite nenumăratele cunoscințî ale unuî neam ce a fost o dată civilisat.

Cu multă viocіune scoase din desagî o pereche de cărțî soioase, le așeță pe scara lată de la balcon, ștergênd mai întâiu locul cu mâna.

Ochii ei, ca de șarpe, nu slăbiseră nici pe Matilda, nici pe Iliescu; vedea dînsa cum el îi tot șoptea la urechе.

Țiganca di'ntr'o privire ghicise tot.

— Aî noroc, mânca-ți-aș ochiî, noroc berechet! Omul de roș vę aține calea cu banî, o groază de banî!... Dar te pasce cu vorbe grele... D-ta le daî la spate... Cine-o fi? Ți-i rudă orî soț... Aî să facî un drum, și aî să te procopsescî; o să fie adunare, nuntă, petrecere și o să fiî mărită... Cam staî la îndoială, dar tot o să'l facî. La așternut puțină boală... Un om de negru îți aține calea cu vorbe dulcî; te iubesce. Ți-o fi frate orî drăguț, orî prieten, nu sciu, dar ține la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

d-ta... Par'că te-aĭ îndoi, par'că nu... Dar el cade mereŭ în casă.

Cucoana Matilda asculta cu luare aminte; vorbele Ţigăncoĭ, pentru dînsa, eraŭ adevĕrurĭ netăgăduite. Credea în descântece şi farmecĭ; nu odată bătuse drumurile pe la vrăjitoare vestite. Iliescu asculta sceptic, fără să-şĭ dea seamă de înţelege dibăcia Ţigăncei, şi-apoĭ scoase jumĕtate de franc şi i-l aruncă.

Puica ascultase cu luare aminte, dar nu înţelesese nemic.

— Coniţă, mânca-ţi-ar baba ochişoriĭ, dă vr'un tulpănaş, vr'o bucată de pâine babeĭ. N'am mâncat de ierĭ!

Şi în semn de supunere săruta stâlpiĭ balconuluĭ.

Matilda ḑise Marieĭ, care tocmaĭ venea, să aducă o bucată de pâine.....

La masă toţĭ eraŭ veselĭ, afară de Maria.

— Ce staĭ, d-şoară, supĕrată, par'că nu ţi-s boiĭ acasă? ḑise sub-prefectul.

— Aşa am poftă! ḑise Maria înţepată.

— Nu sciĭ cât se fac de urîte fetele supĕrate?

— Las'o, Muntenescule, ce necăjescĭ fata? Aşa's d-şoarele: când prea vesele, când prea triste, ḑise cuconul Todiriţă.

— Se vede că a întrat în anul măritatuluĭ. N'am avut ce lucra, i-am făcut puţină curte şi s'a supĕrat foc!

— Are dreptate. Tu eştĭ de curte? Boŭ bĕtrân cu baerĭ roşe.

— Să mĕ veḑĭ la balurĭ ce cavaler sînt.

— Bine că te lasă madam Muntenescu, ḑise Matilda.

— Ce să-ĭ facĭ! Lupúl schimbă pĕrul, dar năravul ba?

Vĕḑênd că prea se întrec cu gluma, fiind cam dupĕ masă, orĭ maĭ bine dupĕ vin, Maria plecă.

— Bre, Iliescule, cât aĭ să trăescĭ tu ca un cuc? Ce nu te'nsorĭ?... Te cununăm eŭ şi cu coana Matilda, ḑise Muntenescu. Iţĭ găsesc fată cu zestre.

— Sutele mărită slutele! Cât vreĭ la sută? ḑise Iliescu.

— Nu, mon cher, aşĭ face-o din prietenie pentru.... pentru tine.

— Se poate, dar îmĭ place libertatea. Unde merg, de unde vin, sînt slobod ca banul Ghica, nimenĭ nu-mĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cere socoteală!... D-ta, care eşti însurat, sigur invidiezi această libertate; e aproape povestea câinelui cu lupul.

— Ba de loc: despreţuesc viaţa de bohem. Mai sînt datorii sociale pe lume, mai vine bătrâneţea.

— Până atunci mai va.

— Dacă nu s'ar cimenta prietenia şi dragostea între femeie şi bărbat mai la tinereţe, apoi când îi lua-o numai ca să-ţi facă ceaiuri, frumoasă căsnicie! Atunci ei femeie pentru alţii.

— Bree! dar bun eşti de staroste, măi Muntenescule, dise cuconul Todiriţă.

— Bine, dragă, tineretul din ziua de a-zi, e mai reu de cum am fost noi, de o mie de ori! De, mă iartă cuconiţa, la două-zeci de ani om fi avut şi noi veleităţi de strengării; dar ne-am luat minţile în cap, ne-am însurat, avem copii, ne facem datoria către alţii, cum şi-au făcut părinţii către noi.

— Aï mare dreptate; ei vĕd însă lucrurile alt-fel, dise conul Todiriţă.

— Vedem cum sînt femeile. Luxul şi cheltuelele căsniciei sînt prea mari, dise Iliescu.

— Nu le fă! Intinde-te cât ţi e plapoma. Omul poate trăi şi cu mult şi cu puţin, atârnă cum sciï să-ţi regulezi viaţa.

— Dar, te lasă cucoana?

— Te rog, nu tot daţi vina pe femei. Femeea e ca şi calul, orï îi ei frica orï ţi-o ia. Dacă veï sci să fii bărbat de la început, să-i dicï: „Cucoană! asta se poate, asta nu!“ dise Muntenescu.

— Domnule Muntenescu, iar aï început cu teoriile d-tale în contra femeei? Cine nu te cunoasce, ar crede că cine scie ce grozav eşti. Şi, pe cât se pare, cam sciï de frica papuculuï!

— Când ar fi toate femeile ca a mea, ar fi halal de ţara românească.

— Atunci dă-le voe şi celoralalţi bărbaţi să creadă tot aşa de femeile lor.

— Creadă, cuconiţă, numai dacă pot. Din nenorocire ceï mai mulţi bărbaţi, cred ce le spune femeea; dar nu ce vĕd cu ochii.

— Atunci, de ce mĕ îndemni la însurătoare?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Tare eşti chinez la cap. Eŭ nu învinuesc pe femeĭ; ci bărbaţiĭ, eĭ sînt proştĭ. Femeea e cea maĭ adorabilă fiinţă, dacă sciĭ s'o dresczĭ.

Matilda se sculă nervoasă şi ĭeşi.

— Să le lăsăm în plata Domnului că nu o să le facem nicĭ maĭ bune, nicĭ maĭ rele, dise Mustea.

Nu voia să creadă Iliescu că subprefectul vorbesce în preajma Marieĭ; de aceea o schimbă în politică.

— Şi ḑi, la toamnă iar alegerĭ? Mare pacoste e pe noĭ plugariĭ politica! Eŭ nu m'amestec la alegerea de primar de la mine din sat şi credĭ că merg la oraş?

— Aĭ să mergĭ, frate, de hatârul meŭ. Cine vreĭ să facă politică, dacă nu plugariĭ, carĭ, de fapt, sînt totul în ţara asta?

— Tot şi nimic!

— O să fie şi maĭ reŭ, dacă nu vĕ veţĭ amesteca şi-ţĭ lăsa politica pe mâna slujbaşilor. Trebue să fiĭ în horă ca să jocĭ.

— Nestabilitatea asta nu'mĭ place.

— De acum nu se maĭ pot guverne, carĭ să stea la putere câte doĭ-spre-ḑece anĭ! Vremĭ grele! Care, cum nu-ĭ merge, tot în guvern înghioldesce: ăsta, de la un timp, nu maĭ poate suferi, şi cade orĭ îl rĕstoarnă.

— Orĭ căḑut orĭ rĕsturnat, nu-ĭ tot una? ḑise Iliescu.

— Veḑĭ bine, doar şi una şi alta duc tot la opoziţie, adică maĭ aproape de putere.

— Cum aproape de putere? ḑise Mustea.

— Fie-care ḑi de opoziţie te apropie tot maĭ mult de putere, iar pe guvern de căḑere, după cum îndată ce te nascĭ, eşti tot maĭ aproape de moarte.

— Muntenescule, vorbescĭ ca un Evreŭ talmudist, ce venea la noĭ, pe când trăia tata; dacă'l întrebaĭ, când venea de afară: „Jupâne Leĭba, ploua?“ îţĭ respundea: „Când eram afară, nu ploua“.

— Dar să venim, domnule Mustea, la politică. Trebue ca agricultoriĭ să se amestece cât maĭ mult, să-şĭ spue cuvîntul lor, să-şĭ arate durerile spre a găsi leacul.

— Cum vreĭ să-mĭ las nevoile şi să alerg după politică? Pe urmă eŭ sînt bolnav, nu pot fi şi doctor.

— Dar poţĭ să-ţĭ areţĭ durerile.

— Cuĭ să le arcţĭ, şi cine te ia în seamă? Oameniĭ politicĭ aŭ atâtea resoane de stat, că nu te maĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înțeleg. Cât n'am țipat, cât n'am alergat, când ni s'au închis granițele. Am păgubit di'ntr'un condeiu țece mii de franci: „Domnule ministru, le-am țis, băgați de seamă, se ucide una di'ntre principalele ramuri ale agriculturei. Când, în postul mare, trimeteam vitele la Viena, aveam bani cu ce lucra moșia în primăvara, când scapără măscaua agricultorului după bani."

— Ce se putea face? Ungurii ne-au mâncat.

— Trebuia să lovim și noi mărfurile austriace mai reu de cum le-am lovit.

— Creai o dușmănie fără folos.

— Cu asemenea considerații o să ne roadă și oasele străinătatea. D-ta ții că nu facem noi agricultorii politică! Intâiu că, dacă nu fac eu, fac alții; dar nu-i aicea reul: n'avem diplomați șireți. Domnule, eu sciu un lucru: guvernul îndată ce a vědut că n'o să putem vinde, trebuia să țică: dacă n'o să vindem, n'o s'avem nici cu ce cumpěra. Dar publicul e prost: datoria mea e să opresc să nu iasă banii din țară; deci taxe vamale pe toate lucrurile streine, afară de uneltele agricole. Pe pânzeturi, bumbac, lânuri, pe tot. Țeranca să semene cânepă, in și se țese, să-și lucreze lâna de la oi, în loc s'o vîndă la Evrei, cari o trec în străinătate și, pe urmă o plătim cântărită cu aur.

— Aĭ perfectă dreptate. Toate astea trebuia de spus, țise Muntenescu.

— Cine te ascultă, nene? Ei se bat ca orbii pe chestii naționale, adică țise naționale. Ba le arde de școlile din China, ba de bisericile din Africa, și noi agricultorii primim lovituri peste lovituri.

Uit'te am grâu de vînțare și rid samsarii de mine. Nu-mi dau nici costul seminței, dar polițile trebue plătite, fonciarul de asemenea: a-ți mâne vine cu toba.

Se întreabă guvernele, fie albe ori roșe, de unde să ia bieții creștini bani? Să-i facem cu ciocanul? Umplem pușcăria. Banii la noi sînt scumpi, lucrul câmpului îl plătim scump; căci nu ne dă mâna să vârîm capital în mașini. Agricultura e anapoda, veți d-ta! Fabricantul, dacă vâră un capital în mașini, lucrează cu ele tot anul, deci se rentează; noi lucrăm o lună. In cât cum o întorni, tot reu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Americanii aŭ maşinĭ eftine şi capitaluri: putem noĭ ţinea concurenţă cu cĭ? O să ajungă agricultorii să emigreze ca Evreiĭ.

— Las, mon cher, nu le vedea toate atât de negru; maĭ erĭ vorbeam cu alt proprietar, sciĭ ce-mĭ ḑicea: «Agricultura să trăiască! Nu te lasă nicĭ gol, nicĭ flămând, başca pe de-asupra tot dă ḑece şi doue-spre-ḑece la sută!

— Să fiĭ mulţumit, când îţĭ es cheltuelile şi cu ce să poţĭ urni din loc lucrul anuluĭ viitor! Dădea când dădea; generaţia noastră a fĕrit'o Dumneḑeŭ!

— Să mĕ erţĭ, uit'te, d-ta trăescĭ prinţesce; la oraş n'aĭ putea trăi aşa în larg şi bielşug, cum trăescĭ, nicĭ cu o-mie de francĭ pe lună. Asta n'o numerĭ?

— Asta n'o numĕră nime.

— Reŭ, de ce să n'o numerĭ, nu face banĭ?

— Găina se hrănesce de unde scurmă.

— Bine, dar comerciantul, fabricantul nu numĕră? Altă chestie e că proprietariĭ prea se ţin să vîndă numaĭ cereale.

— Dar ce, vreĭ să maĭ cultive şi spanac? ḑise Iliescu urindu-i-se cu atâta politică.

— Doar n'o să facem concurenţă babelor din sat să vindem ouĕ şi puĭ, făcu Mustea.

— Veḑĭ asta-ĭ o greşală; eŭ nu sînt proprietar, cu toate astea nevasta a scos cheltueala caseĭ din ouĕ, păserĭ, unt şi brânză. Staŭ lângă lac, şi am scos câte-va sute de gâsce; mi le-a luat astă toamnă negustorul de-acasă.

Sînt lucrurĭ micĭ, nimicurĭ mueresci, cum le numiţĭ D-voastră proprietariĭ, dar asemenea nimicurĭ pot să te urce la venit cu câte-va miĭ de leĭ pe an.

— Maĭ de mult mergeaŭ; a-ḑĭ nu merg. Astă toamnă mi-aŭ pierit la magazie o sută de curcanĭ şi de găinĭ: nu remăseseră de sĕmînţă.

— Bree! De la politică aţĭ ajuns la găinĭ, ḑise Iliescu.

— Gluma-ĭ glumă, dar data asta, nu scapĭ, votezĭ cu noĭ. Un vot la colegiul I-iŭ, plătesce mult.

— Dese orĭ te face să reuşescĭ, ḑise Iliescu ironic.

— Ba bine că nu!

— Cine scie ce nevoĭ or fi pe mine în ḑiua alegereĭ!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu ḑic, dacă e în joc un interes mare personal, nime nu pretinde.

— Veḑĭ aice e aice; guvernul nu-mĭ ajută la plata poliţelor, cel mult mi-ar da un loc de subprefect.

Bine înţeles nu pe al tău, că nu l'aşĭ lua. Orĭ cât aşĭ ajunge de nevoiaş, n'aşĭ putea să-mĭ săp nu prieteniĭ, dar niciĭ chiar pe alţiĭ.

— Vaĭ! dragă, ceĭ marĭ sînt ingraţi cu ceĭ micĭ. Dese orĭ (ce ḑic dese orĭ?) chiar tot-de-a-una, reuşita lor atârnă de la unul şi altul ca mine. Câte serviciĭ ne le-am făcut oŭ în opoziţie! Şi când la adică, postul ăsta de subprefectură! Dar tu, Iliescule, cu cine votezĭ?

— Votul e secret, stimabile.

— Nu pentru ceĭ cu zgardă! Puţinĭ îşĭ riscă osul.

— Tocmaĭ de asta votez cu cine trebue să fiŭ bine. Pentru moftul c'o fi Stan orĭ Bran nu mi-oiŭ risca bucata de pâne. Am păpat o dată pânea opoziţieĭ şi de-atunci am prins minte. Facă politică de opoziţie ceĭ carĭ aŭ oase de căpătat.

— Cea maĭ hidoasă breaslă e a cenuşarilor. Şi oŭ sînt cu zgardă, dar nu renunţ la ideile mele. Bine, nene, clasa cea maĭ inteligentă, excepţie tu, Iliescule, să meargă la vot ca oile la strungă? Nu, asta n'o admit.

O ţară are nevoe de oameniĭ de caracter şi, vorba ăluia, dacă nu sînt, înseamnă că nu-ĭ are.

— Da, oameniĭ de caracter trebue neapĕrat unceĭ naţiĭ ca să se ridice, dar aceştia se nasc nu se fac, vorba ţeranuluĭ: «Din coadă de câine nu facĭ sită de mătase», ḑise Mustea.

— Noĭ am avea oameniĭ de caracter, dar ĭĭ strică de timerĭ mediul. Doar acele familiĭ boerescĭ, vestite în istorie prin energie şi înţelepciune, n'aŭ murit fără urmaşĭ. Se stinge chiar numele, dar semînţa remâne.

— Vorbesce în d-ta boerul, ḑise Iliescu.

— Se prea poate, de pe mamă sînt boer de viţă, de pe tată răzeş, adecă tot nobil.

— Da, caractere trebue! ḑise gânditor Mustea.

— Nenorociro că în generaţia de a-ḑĭ s'aŭ cam împuţinat. Lipsa de credinţă şi de morală a ucis şi caracterul. A-ḑĭ fratele nu maĭ iubesce pe frate; nu nu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

mai nu-l ajută în nevoi, dar, dacă poate, îl prăpădesce.

Sciu eŭ un cas noŭ; cel mai mare a regulat atât de bine averea fraţilor, în cât n'o să le remâe mai nimic.

— Dar prietenia, dar cinstea, adause Mustea, mai nu mai sînt! Imi aduc aminte, eram copil, nu mai mare ca fata mea, şi a venit într'o di un boer de alăturea cu o săcultcaţă de galbeni; mergea la o judecată şi se temea să-i lase acasă. Tata dicea să-i pecetluiască măcar:

— „Ba de loc, chir Mustea; la d-ta sînt mai siguri de cât la mine".

— Pas a-di de fă ce-va aşa; te dă afară, îţi ia banii şi te scoate şi nebun, dise Muntenescu.

— Ce vorbesci, nene? A-di dai prin tribunal, cu tot soiul de ipotecî, şi, până îi scoţi, cheltuescî pe jumătate cu judecata, dise Mustea.

— Alte vremi, d-le, alte moravuri, dise Iliescu.

— Lasă, d-le, orăşenii ne otrăvesc şi moravurile de la sate; dar tot ţeranii sînt de-o mie de ori mai cinstiţi. Un exemplu:

Mai dilele trecute vine la mine un ţeran. „Cucoane, dice el, o să te întreb ce-va". „Intreabă, bre, dic eŭ". „Am luat arvonă de la Nicolaiŭ Bârzu, să-i vînd 20 de prăjini de loc şi acum s'a răsgândit. N'ar mai lua, dice să-i daŭ arvona înděrépt. Eŭ i-aşi da, dar muerea dice să nu i-o daŭ. D-voastră ce diceţi?" — «Do moşule, dic eŭ, fă şi d-ta cum îţi dice cugetul». — «O să-i daŭ, când m'oiŭ angaja. Cum să-mi încarc sufletul cu munca luî?»

— Vedi? Ţeranul a stat la îndoială, şi n'a căḑut în ispită. Pe când târgovéţul, numai departe, sciî carc'i principiul luî: «Orbul cu ochî nu-i păcat să-l înşelî", dise Muntenescu.

Dar bine-i regulaţi pe orăşenî, n'am ce dice. Prea vĕ credeţi sfinţi la sate, dise Iliescu. Dar oraşele sînt menite a civilisa satele.

— A civilisa, dar nu a strica bunele moravurî.

— Ce vreî, dacă una fără alta nu se poate?

— Nu dic eŭ că-i om cu minte cel care nu face politică? Nu de alta, dar n'aî cu cine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Țeraniĭ, naivĭ și simpli, de unde să înțeleagă eĭ mecanismul politicoĭ? Eĭ sciŭ una: că boeriĭ pot face, boeriĭ pot desface. Orășeniĭ, ca să fim drepți, or fi dece la sută oameni de caracter, în colo o droae de pungași, de talpe sparte, carĭ aleargă jumĕtate de ți doar ar prinde un orb cu ochĭ. Elementul productiv și muncitor din orașe e străin.

— Eștĭ prea pesimist, mon cher Todiriță. Generalul bun se bate, orĭ-cum ar fi soldații ce-ĭ are.

Politica trebue făcută cu elementele ce le aĭ, liber s'alegĭ, să facĭ selecție de oameni maĭ cinstiți, maĭ destoinicĭ și maĭ inteligenți. Politica d-tale de abținere o face orĭ-ce babă din sat, dise Muntenescu.

— Dacă sînt pesimist în politică, apoĭ sînt din pricina urmărilor politicei ce s'a făcut. Cu mine să nu facĭ pe politicianul, ci să fiĭ franc. Agricultura e saŭ nu basa, nu numaĭ a satuluĭ, dar a întregeĭ noastre existenți naționale? Respunde, ce tacĭ?

— Eĭ da! Cine dice că nu? dise sub-prefectul.

— Ce s'a făcut pentru dînsa?

— Cum? Tot s'a făcut ce-va, dise Muntenescu.

— Ce ce-va? Fiĭ sincer. Nimic! Ba i s'a făcut chiar reŭ. Dovadă halul în care am ajuns de la boerĭ pănă la opincă.

— la seama mon cher, ca daĭ în ridicul. Dacă nu plouă, guvernul e de vină; dacă plouă prea mult, tot el. Să mĕ crți!

Sînteți voĭ de vină, că nu vĕ organisați vînzarea, că nu vĕ faceți bancĭ, nu faceți societăți de canalisare și irigații!

— Așa-ĭ, d-lo Muntenescu, aĭ dreptate, dise Iliescu.

— Bine, nene! Guvernele, carĭ aŭ fost rînd pe rînd, v'aŭ dat o țară liberă di'ntr'un pașalîc turcesc; v'aŭ asigurat avutul. Ce maĭ voițĭ? Să vĕ dea la fie-care câte o rentă viageră?

— Dar independența politică n'ajunge, maĭ trebue și cea economică. Nu mĕ sparĭŭ eŭ de tiradele politice. A-ți lupta economică joacă tot atât de mare rol ca și războaele în vechime. Sub Turcĭ nu stătea nicĭ țeranul nicĭ boerul maĭ prost, dise Mustea.

— Încă un clișeŭ obicĭnuit, făcu sub-prefectul.

— E fapt.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Fie, dar altele sînt pricinile. E concurența Americei, o secătuirea pămîntului, e lucrarea proastă, e lipsa de capitaluri; iar corona tuturor e neiscusința și starea de înnapoiere a agricultorilor noștri, ḑise Muntenescu.

— Ce putem, nene, face?

— Trebue inițiativă privată, Statul n'o să vĕ ducă de sub-suorĭ mereŭ.

— Dar, cînd ne-a maĭ dus? Ce ne-a maĭ făcut? Ce tot îĭ daĭ cu făcutul?

— V'a făcut căĭ ferate, șosele, docurĭ, înlesniri de transport, legĭ ocrotitoare etc. etc, Maĭ mișcați-vĕ singurĭ. Nu vĕ trimeteți băeții la Paris, să faceți din eĭ funcționarĭ, doctorĭ, advocați, și câte în lume. Trimeteți-ĭ în școlĭ de agricultură și comerț, de unde să vie buniĭ agricultorĭ practicĭ și pricepuți desfăcĕtorĭ aĭ productelor.

— Eŭ n'am băeți să-ĭ trimit.

— Vorbesc de ceĭ carĭ aŭ. Boeriĭ aŭ fost și sînt inteligența națieĭ, odraslele lor se fac slujbașĭ, iar agricultura o lasă pe mâna arendașilor străinĭ. Eĭ, cum vreĭ să meargă?

— Veḑĭ, de aceea nu fac politică. Prin gura d-tale aŭ vorbit guvernele. Nu se face nimic pentru noĭ! Certe politice și nimic practic! ḑise Mustea.

— Vorbă de clacă, d-lor; două lucrurĭ sînt rarĭ pe lumea astea: cioară albă și adversar convins, ḑise Iliescu.

In vremea asta, cucoana Matilda întră îmbrăcată de primblare.

— Ce D-ḑeŭ, tot nu s'a isprăvit cu politica? Vĕd eŭ că până nu vĕ bateți nu vĕ lăsați.

— Cine merge cu noĭ la vie?

— Eŭ unul m'am înscris de mult, ḑise Iliescu.

— Unde, în listele electorale?

— Bravo! Vrabia mălaiŭ visează.

— E vorba de mers la vie.

— Așa? La vie? Petrecere bună! Fug pe la primărie și plec.

— Eŭ am socotelĭ, ḑise Mustea.

— Dați bir cu fugiții! Noroc de d. Iliescu! ḑise Matilda afectat.

— Da, bietul om, îl plâng și eŭ, ḑise Muntenescu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAP. XVI

Hora

In drumul spre vie treceaŭ pe lîngă ratuşul de lîngă şosea.

O casă mare cu o poartă în mijloc, aşa cum sînt hanurile în Moldova. Cu ferestre micĭ pătrate, întărite cu gratiĭ. Ţinut în stare proastă, îţĭ făcea impresia unoĭ proprietăţĭ de mult părăsite, întocmaĭ ca toate acaretele de pe moşie.

Innainte-ĭ se întindea o pajişte de troscot verde; un şanţ îl despărţea de ţarinile oamenilor.

Cîmpul roşiétec, porumburile cu coceanul galben, şoseaua plină de praf, toate dădeaŭ sufletuluĭ melancolia toamneĭ. Deşi era cald şi frumos, te simţeaĭ trist, abătut; iar zborul cocoarelor, plecate la drum lung, te obosea şi te mîhnea.

Strigătul pribegelor părea jalnic marş funebru.

Maria, privind acest convoiŭ călĕtor în largul ceruluĭ, simţea şi ea un nespus dor de ducă.

Şi dînsa, fericită, s'ar fi dus în alte ţorĭ, să nu vadă toamna posomorită şi iarna cu viscolul asurditor.

Gingaşa plutire în văzduh şi clipetul aripelor neobosite mărea în sufletul Marieĭ tot maĭ mult dorul de ducă în alte lumĭ, c'o vecĭnică primăvară şi cu suflete neîntinate de patimĭ rele.

In asemenea stare sufleteassă tovărăşia luĭ Iliescu o ucidea. In vreme ce privirile inocente ale copileĭ îĭ sfăşiaŭ inema.

Cochetăria de femee trecută a Matildeĭ, îĭ însufla un sentiment de despreţ şi de milă.

Pentru dînsa, soru-sa era o nebună neresponsabilă.

Făptaşul adevĕrat, vinovatul fără ertare, era Iliescu.

Mintea eĭ, deşi neiscusită de întîmplările vieţeĭ, îĭ spunea că asemenea purtare nu poate să iasă la capĕt bun.

In unele momente îl învinuia pe cumnatu-so, că-ĭ atât de simplu şi nu pricepe.

Une-orĭ îĭ trecea prin minte să-ĭ scrie o scrisoare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

anonimă, orĭ să roage pe Muntenescu, vechiŭ prieten, să îndemne pe Mustea a nu maĭ primi în casă pe Iliescu.

Toate aceste gânduriĭ se nemiceaŭ unele pe altele; nicĭ unul nu părea destoinic a fi pus în lucrare.

Era în acea stare sufletească, în cât vedea cât de slab e une-orĭ omul în faţa împrejurărilor.

Furtună nemiloasă de gânduriĭ îĭ zbuciuma mintea, fără nicĭ un folos.

Privirile pătimaşe şi neînfrînate ale surori-sa, aruncate luĭ Iliescu, îĭ produceaŭ un desgust îngrozitor.

Iĭ venea să sară jos din trăsură, şi, ca o nebună, s'o ia razna pe câmp.

Ajungênd în dreptul ratuşuluĭ, Iliescu ḑise vizitiuluĭ să oprească trăsura la joc.

Nevestele şi babele stăteaŭ pe muchea şanţuluĭ, umbrit de salcâmĭ; vorbeaŭ de toate, criticând vecinele, jeluindu-se între ele de necazurile vieţeĭ, să-şĭ maĭ uşureze sufletul.

Cele zavistnice scoteaŭ codiĭ şi ponoase fetelor şi flăcăilor. Gospodariĭ cinsteaŭ în crâcĭumă, iar tineretul juca de rupea pământul.

Fetele eraŭ îmbrăcate cu fuste croţe de lână, şi cu cămăşĭ albe de bumbac; altele, maĭ târgoveţite, cu bluse, făceaŭ contrast neplăcut cu portul ţorănesc.

La gût le străluceaŭ şiragurile de mărgele. La cap eraŭ împodobite cu floriĭ roşiĭ de târg.

Toate, vesele, vorbeaŭ cu flăcăiĭ, glumind şi ridênd.

Flăcăiĭ, gătiţi şi eĭ cu cămăşĭ albe, cu busuioc şi văzdoage la pălăriĭ, cercaŭ să ia fetelor basmaua orĭ inelul.

Mamele, mulţumite, se uitaŭ fie-care la odorul lor, părêndu-le cel maĭ frumos şi maĭ mândru la joc.

Liniştea Dumineceĭ învĕlise focul nevoilor; necazurile eraŭ lăsate în umbra ḑilelor trecute, uitate pentru o clipă.

Veselia tinereţeĭ se făcuse doamnă şi stăpână pe feţele flăcăilor şi fetelor.

Părea atât de fericit tineretul, că şi cel maĭ trist trebuia să se molipsească de fericirea lor.

Bĕtrâniĭ, trecuţĭ prin focul vieţeĭ, se simţeaŭ şi eĭ un moment prinşĭ în mreaja veseliei şi, zâmbind, tre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bulia să privească și să dică: „Acum e al lor. Di tinereță și pace".

Se părea că pe acești copiĭ aĭ natureĭ nu-ĭ impresiona de loc melancolia toamneĭ; pentru oĭ, fie-care anotimp avea farmecul luĭ.

Toamna sînt clăcile vesele; iarna, lungile ședătorĭ cu poveștĭ și cu păcălelile flăcăilor!...

Toate se urmează fatal, toate trebue să fie. Atunceĭ la ce părerĭ de reŭ, la ce melancoliĭ bolnave?

Pe pajiște, maĭ de o parte, stăteaŭ tolăniță băcțandriĭ, carĭ nu eșiseră încă la joc.

Priveaŭ cu jind și așteptaŭ cu nerăbdare să le vie și lor rîndul; pînă atunceĭ cercaŭ să dică doine și hore din fluer.

Maria, privind acele figurĭ sincere, acea fericire cinstită, se simțea maĭ ogoiată, par'că uita situația sa. Toată această liniște sufletească abia ținu un moment; egoismul, orĭ-cît de umil, s'arată și la cele maĭ blînde făpturĭ: prinse a fi geloasă de fericirea aceluĭ tineret.

Avu părere de reŭ că nu face și dînsa parte di'ntr'însul.

— „Dînșiĭ, gîndea ea, sînt la locul lor, mulțumițĭ și fericițĭ de soartă-le.

„Un viitor necunoscut nu-ĭ amenință; și n'aŭ o poziție falșă ca a mea. Ce sînt eŭ față de eĭ? O nenorocită! O declasată! Învățată să trăesc bine, n'am nicĭ avere, nicĭ putință de a-mĭ cîștiga bunurile vieței. Fie-care are un petec de pămînt, din care poate avea bielșug, muncindu-l. Eŭ? Nicĭ hainele de pe mine nu sînt ale mele; nu sînt cîștigate prin munca-mea.

„Sînt din pomana rudelor!

„Oh! și cum sufĕr, cum mĕ doare această nemernicie a mea!"

In vreme ce aceste gîndirĭ îĭ frĕmîntaŭ mintea, tresărĭ la vorbele luĭ Iliescu.

— Dar sciĭ că nu-s urite țerăncuțele luĭ cuconul Todiriță! Privesce pe cea bălae cît îĭ stă de bine cu mărgele albastre la gît. Cum ride cu haz la flăcăĭ și ce gropițe nostime i se fac în obrajĭ! A sărutat'o nănașă-sa la botez! Flăcăul trebue să-ĭ fie drăguț!

— Toate's nisce desmățate! Fote ca în satul ăsta să ferească Dumnedeŭ, dise Matilda cu ură.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Las', ţaţă, că prea le înnegreşci! Joacă, glumesce cu un flăcău şi pe urmă o ia de nevastă. Ei nu sciu făţărnicia. Ce aŭ în inemă aŭ şi în gură.

— Işi fac şi ei curte. Alt-fel cum or sci c'aŭ fost tineri? ḑise Iliescu.

— Frumoasă curte! Mireasa joacă în joc şi plodul îi plânge pe cuptor.

— Ma-ta, ţaţă, în tot-de-a-una exagerezi. S'a întîmplat cu una, scoţi lege că aşa fac toate. Afară de Lisaveta Marandei arată-mi alta?

— Te rog să nu te amestecĭ, unde nu pricepĭ. Mereŭ mĕ contraḑicĭ. Te credĭ mare filosoafă.

— Ian priviţi ce sprinten joacă fetişcana cea cu fustă verde, par'că nici nu atinge pământul. Ce trup mlădios! Ce ochĭ are drăcoaica! Verḑi şi gene lungĭ. Asemenea ochĭ te vâră în recorĭ.

Patima îl orbise într'atât, în cât nu vedea că Matilda, de gelosie, schimba feţe.

— Flăcăul o soarbe din ochĭ, adause tot Iliescu.

— Dupĕ ce o ia, o zvêntă în bătăĭ, tot din dragoste. A venit erĭ una la curte, avea tot trupul vînĕt ca postavul, ḑise Matilda.

— Dĕ, îi era omului dragă. Nu sciĭ vorba lor: Femeea nebătută, ca moara neferecată, ḑise Iliescu.

— Sărmanele! Nu destul muncesc în câmp şi în casă şi aŭ câte patru-cincĭ copiĭ? Ticăloşiĭ le maĭ şi bat încă, ḑise Maria.

— Las'că femeile caută une-orĭ bătae cu luminarea. Fie boer, fie ţeran, femeia trebue să scie de fricĭ, ḑise Iliescu riḑênd.

— Cât de nesuferit e un bărbat, când susţine asemenea teoriĭ, ḑise Matilda.

— Uit'te bălaia din mijlocul horeĭ. Sciĭ că-ĭ drăguţă?

— Care, cea roşcată? Ce maĭ gust! Să mergem! ḑise Matilda răstit.

— Maĭ stăĭ, mamae, cine scie când maĭ vedem o horă frumoasă.

— Aşa, aşa, Puică, ḑi să maĭ stăm, ḑise Iliescu.

— Musica asta cu cobză mĕ enervează! Dacă vĕ plac atâta ţerancele, remâneţi aci, vĕ iaŭ la întors. ḑise Matilda înţepător.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Scii că nu-i rea ideea? dise Iliescu. Tragem o horă, d-şoară; ţeraniĭ sînt foarte măguliţi, când boeriĭ întră cu cĭ în horă.

Maria se temea să nu înceapă o ceartă şi dise:

— Am plecat să mergem la vie, nu să jucăm horc. Mănă, Gheorghe, mai răpede.

Tot drumul Matilda nu mai vorbi nemic. Simţea un gol nespus în piept. Par'că'i spunea cine-va că Iliescu nu ţine la dînsa aşa cum ţinea ea. Să se ameţească pân'ntr'atâta la vederea câtor-va ţerance, urîte foc!

— „Oh! bărbaţiĭ, toţi sînt nisce ticăloşi. Nu sînt vrednicĭ de sentimentele noastre. Ar merita s'o rup cu el. Dar o să am curajul? De câte orĭ m'am hotărît să rup?... Unde o să mĕ ducă iubirea luĭ?».

Tot drumul nicĭ nu-l privi în faţă. Iliescu observă supĕrarea Matildeĭ, dar îşĭ dise: „Capriciul are să-ĭ treacă! Pretenţie! Să nu spuĭ de-o fată că-i frumoasă! Femeile astea mai în vârstă sînt prea geloase. Noroc că nu le ţine mult mânia!“

In urmitul trăsureĭ fie-care îşĭ depĕna gândurile potrivit cu starea sufletuluĭ. Iliescu, stând în faţă şi voind a călca pe Matilda pe picior, nimeri pe Maria, care, ca arsă, îşĭ trase piciorul. Impresia ĭĭ era par'că ar fi atins'o un şarpe. Blestema ceasul, în care aŭ plecat şi îşĭ dicea că, de-acum, numaĭ moartă ar mai pleca în aşa urîtă tovărăşie. Să fiŭ eŭ caĭafa lor? Să fi mers cu el singur. Să vĕd, îĭ dădea mâna? Din când în când, fără să vrea, arunca nisce privirĭ urîte spre Iliescu.

— Dar ce-mĭ arunceĭ aşa cântăturĭ bine-voitoare, d-ră? Te-aĭ supĕrat de ce-va po mine?

— Eŭ! Dar ce am cu d-ta? Cine scie ce gândeam şi, fără să vreaŭ, mi-a căḑut privirea pe d-ta!

— E trist, dacă inema gingaşă a uneĭ domnişoare poate avea gândurĭ, carĭ să se reflecte în asemenea privirĭ. Şi noĭ carĭ vĕ asemuim cu îngerii!

— Domnule Iliescu, eştĭ un izvor de ironie, dar nu ţi-aĭ găsit omul.

— Bine, la drum, omul mai glumesce, alt-fel îĭ pare calea prea lungă. D-ta te uiţi urît; cuconiţeĭ i s'aŭ înnecat corăbiile; până şi Puica stă par'că a înghiţit bastonul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

— De, vedĭ, noroc că eștĭ d-ta vesol, dise Matilda.

— Oamenĭĭ vesolĭ trăesc mult, și eŭ nu voiŭ să mor. Bunica mea a ajuns la opt-decĭ de anĭ și a murit rîdênd.

— Să aĭ parte să-ĭ semenĭ, dise Matilda zâmbind silit.

— Eĭ, vedĭ, tot eŭ, sireacul, v'am maĭ scos din tăcere, alt-fel adormeam în trăsură. Omul la drum o mulțumit, dacă are cu cine se certa chiar. N'oiŭ maĭ uita doĭ inși în tren: vreme de treĭ ceasurĭ s'aŭ certat, maĭ nu se băteaŭ; când la despărțire, își string mâna, mulțumindu-și unul altuia pentru companie.

— Se vede viea, Marie, dise Puica, veselă....

Viea se întindea pe o costișă. In toate părțile se vedeaŭ coline acoperite cu pădurĭ.

In vale se așternea livada cu prunĭ și nucĭ înnalțĭ.

Vierul, un bĕtrân sfĕtos, le eși întru întîmpinare, țistuind câinii, carĭ lătraŭ cât îĭ ținea gura, dădeaŭ să rupă, nu alta. Iliescu sări jos, dădu mâna Matildeĭ; Maria se coborî, ajutând pe Puica.

— Tăceți, șarlelor! Să fie nisce hoțĭ, v'ați ascunde de rușine, făcu vierul.

— Bine te-am găsit, moșule. Copțĭ sînt strugurii? dise Maria.

— De! Așa, și-așa: încep a fi pe icĭ pe colea câte unul pentru cine le scie rândul.

— Baba ți-ĭ voĭnică? Nu maĭ vine pe la curte, dise Matilda.

— Apoĭ dă, a maĭ îmbĕtrânit și ea; tot se vaită de picĭoare. Acum a luat'o o fină în Răstocĭ, să-ĭ descânte un copil, poate i-ar da de leac.

— Tot nu s'a lăsat de vrăjĭ?

— Ea nu vrăjesce, descântă. Când vine și o roagă muerea că-ĭ moare copilul, poate să nu meargă? E o pomană. I-a mers vestea că-ĭ cu leac la mână și nu te slăbesc muerile, musaĭ să meargă!

Poftim de ședeți pe prispă, par'că am sciut, de-am așternut scoarță. Eŭ merg să v'aleg strugurĭ.

— Noĭ nu i-am găsi! dise Iliescu.

— Nu scim, pe unde-s copțĭ, dise Matilda.

Maria și Puica se primblaŭ prin livadă, bucuroase, aŭ scăpat de mutra luĭ Iliescu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Moș Gheorghe, cât ai bate în palme, aduse struguri și câte-va pere.

— Acestea's din hultuaniĭ pușĭ de boer. Se topesc în gură; numaĭ cad po jos.

Eraŭ nisce bergamote galbene ca lămâia.

Iliescu luă una, care era maĭ galbenă, gustă și o dădu Matildeĭ, ḑicênd:

— Gustă cât o de minunată.

Puica tocmaĭ atunceĭ sosi.

— Mamae, ḑiceaĭ că-ĭ mojicie să muscĭ din pară și să daĭ altuia! Bravo, Iliescule, eștĭ mojic.

— Tacĭ, obraznic'o, ḑise Matilda, privind'o crunt.

Maria și Puica luară câțĭ-va struguri și plecară.

Matilda, sprijinită de brațul luĭ Iliescu, plecă în altă parte.

Tufele verḑĭ de vie păreaŭ buchete marĭ de frunḑe; strugurii atârnaŭ greoĭ, dându-ți un sentiment de bielșug și veselie.

Un miros de verdeață recorea aerul.

De jur împrejur ḑecĭ de nuanțe de verde armonisaŭ de minune cu albastrul ceruluĭ. Era o vale, un cuib de verdeață și plăcere.

In această armonie de colorĭ, singur omul făcea un desacord neplăcut.

Iliescu, otrăvit de aerul orașuluĭ, simțea adevĕrată beție în aerul îmbălsămat al vieĭ.

— Ah! Ce aer, ce aer! Tot să trăescĭ, ḑicea el, resuflând adânc.

— Când viĭ rar, poate. Dar când veḑĭ mereŭ tot acelea-și dealurĭ și văĭ, tare te maĭ saturĭ. Iarna îmĭ vine nebuneală. Ah! Ce monotonie! Ce pustietate!

— Haĭ atunceĭ la oraș!

— Cum să merg? N'a mers el, când stătea bine.

— Vin cu mine, ḑise Iliescu glumoț.

— Cu leafa ta nu putem trăi amêndoĭ. La oraș sînt toate scumpe, și eŭ sînt deprinsă cu bielșugul. Oh! să am zestre, de mult îl lăsam. Cu toate astea, uneorĭ așĭ apuca încotro m'ar duce ochiĭ, să trăesc numaĭ cu pâne uscată, atât mi-ĭ de nesuferit de la o vremo. Când așĭ fi sigură de iubirea ta, nu sciŭ de ce jertfe n'așĭ fi în stare. Dar mi-ĭ toamă: eștĭ ușor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La tine iubirea asta e o trecere de vreme, nu-i o patimă ca la mine.

Iliescu tăcu puțin și de-o dată, par'că respunjênd unuĭ gând taĭnic, ḑise:

— Sciĭ că trebue să remân câte-va ḑile, să-ĭ lucrez nisce hârtiĭ pentru Credit. Am vĕḑut și socotelele. Stă prost cuconul Todiriță al d-tale.

— Dar, fie al dracului nu al micŭ! Ce blĕstĕm să trăescĭ cu un bărbat, când nu-l poțĭ suferi!

— Și maĭ ales, când iubescĭ pe altul, ḑise Iliescu, cuprinḑêndu-ĭ talia și sărutând'o.

Matilda remase pe gândurĭ.

Iliescu era unul di'ntre aceĭ îngâmfațĭ de purtarea lor, orĭ-care ar fi ea. Ca devisă avea s'ajungă ce-va și cine-va.

Fecior de văḑuvă, cu chiŭ cu vaĭ, făcuse liceul; pe urmă, neputênd merge maĭ departe, întră scriitor la tribunal.

Aci, cu lingușirĭ, cu plecăciunĭ, reușĭ să fie bine privit.

Cu toțiĭ ocărim lingușirea, dar fie-cărui din noĭ i-ĭ maĭ drag unul, care măgulesce, de cît prietenul, care spune adevĕrurĭ crude. Lingușirea e otravă dulce, dar sigură de efect.

Nimenĭ n'avea despre el cine scie ce părerĭ bune; dar pe toțĭ scia așa de bine să-ĭ ia cu momele, în cât nu-ĭ puteaŭ resista și treburile și le făcea.

Se insinuase în inema tuturor, făcêndu-le îndatoririĭ cu plan să capete și el altele în schimb, dar, firesce, mult maĭ marĭ.

Cu Mustea făcuse cunoscință tot îndatorindu-l, când a cumpĕrat petecul de moșie, care avea să-ĭ rupă capul.

De atunceĭ era nelipsit de la masă și de la vânat. Destul de chipos, avea talentul de a robi inemile femeilor. Cu privirea îndrăzneață și eloquentă, din ochĭ le spunea el multe și toate îl înțelegeaŭ de minune. Avea une-orĭ privirĭ puternice și victima trebuia să plece ochiĭ învinsă, privirĭ înfocate carĭ simulaŭ perfect iubirea.

El, triumfător, ḑicea: «Încă una».

Femeile adesea răpesc multe inemĭ cu ochiĭ lor;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sînt însă bărbaţi ale căror căutături sugestive înmărmuresc pe sărmanele femei, întocmaĭ ca ale şerpilor.

Vaĭ de femeile carĭ nu pot să resiste! Asemenea privirĭ avea Iliescu, şi le scia puterea.

Matilda, de la întâia vedere, a fost fermecată de-a binele.

La început credea că totul se va linişti c'o strîngere de mână. O iubire platonică, imaginară, cu care se 'mbată aşa de multe femeĭ! A uitat că păcatul cu ochiĭ şi cu gândul e tot atât de vinovat cât şi păcatul săvârşit; de la gând la fapt e, dese orĭ, numaĭ un pas, pe care nu'l treci numaĭ, când lipseşte prilejul.

Nu o vorbă goală de înţeles rugăciunea de la morţĭ: «Prea bunule Dumnedeŭ, iartă păcatele robuluĭ tăŭ cele făptuite cu gândul, cu vorba, orĭ cu fapta».

Da, gândurile sînt calapoadele, pe carĭ se croesc faptele.

Tot astfel Matilda simţi maĭ întâiŭ o plăcere neînţeleasă, inocentă chiar, de a sta cu Iliescu de vorbă: «Sînt om şi mi se acresce de-a vorbi numaĭ cu Mustea, de cărat, de arat şi de mojiciĭ luĭ! Maĭ afli câte ce-va de la oraş; te maĭ distrezĭ puţin".

Şi poate s'ar fi oprit acolea, dacă privirile luĭ Iliescu n'ar fi fost din ce în ce maĭ provocătoare, datul şi strînsul mâinilor maĭ cu înţeles, iar vorbele ademenitoare.

Iliescu nu avea nicĭ un plan hotărît şi nicĭ vre-o patimă aprinsă pentru Matilda: era obicĭnuita combinaţie a becherilor, de a vâna femeĭ măritate, fiind că nu riscă nemică.

Nicĭ o respundere, secretul cel maĭ garantat, dragoste sigură şi, la părăsire, nicĭ un scandal cu putinţă.

Iliescu, de la început, nu s'aştepta la reuşita ce i-a fost dat să aibă. Îl plăceaŭ însă mesele boereşcĭ.

Se săturase de răsolul metamorfosat în muşchiŭ, de sărmăluţele şi chiftelele de la birt.

Ca un bun jucător de şah, înainta încet, dar sigur.

De câte-va orĭ a numo nu veni Duminecile spre a a vedea ce efect vor avea nevenirile luĭ: sondă patima Matildeĭ.

In urmă era atât de stăpân pe patima eĭ, în cât

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

une-orĭ îĭ era lehamete de stăruinţele oĭ. Dacă nu venea într'o Duminecă, Matilda îl amenința c'o să se înnece în lac. Femee, orbită de patimă, pierdea orĭ-ce prudenţă şi dese orĭ făcea scene bărbatu-su că n'a trimes trăsura după Iliescu.

— Ţĭ pare că prea multă lume ne deschide uşa? Trăim ca urşiĭ. E om de societate, purtat în lume, maĭ povestesce ce-ĭ pe la oraş.

Luĭ, după anĭ de căsnicie, nu-ĭ trecea prin minte să-şĭ bănuiască femeea. Era un om prea cinstit ca să poată avea bănat despre un prieten. De Matilda nu fusese gelos, când era tînĕr, cum era să fie acum? Mustea era prea necăjit cu alte nevoĭ ca să-ĭ treacă aşa ce-va prin cap.

Iliescu era împăcat la cuget:

«Ce să-ĭ fac, dacă ţine femeea la mine? S'o las şi-ar face seamă! N'aşĭ fi atuncĭ om fără inemă? Să duc o fiinţă omenească la desperare? Un an, doĭ, pe urmă i-o trece. Iubirea, ca toate'n lume, are un sfârşit: ne-om plictisi orĭ ea orĭ eŭ.

„Cred că şi cel maĭ mare moralist, în aşă cas ar face ca mine. Între păcatul înşelăreĭ şi al uneĭ morţĭ de om, alegĭ pe cel dĭ'ntâiŭ.

„Un rigorist poate să dică lesne: „Ţĭ place? Ia-o!» Dar o femee, deprinsă în bielşug, cu ce s'o ţin? Ar însemna s'o ucid. Poţĭ dice că-ĭ o întîmplare nenorocită, dar n'am în cotro, aşa cum fac e relativ moral. Moralitate absolută nu poate fi pe pămînt.

„Ce sînt eŭ de vină? Nu i-am dis să mĕ iubească. Cuĭ i-ar fi putut trece prin gând că o femee ca dînsa, u un trecut ireproşabil, s'ar putea amoresa după ce anĭ de căsnicie? Eram cavaler, cum trebue să cu o femee orĭ-ce bărbat bine crescut. Pentru nisce erĭ închipuite nu era să fiŭ mojic! Păcătos e bărso că n'a sciut a se face iubit.

rbă fatalitate! Numaĭ de mĭ-ar servi la ce-va! e-mĭ pasă? Când aşĭ vedea ce-va, cum-va, adio! maĭ viŭ. Dar până acum, n'am nicĭ un motiv. ostul de bărbatu-so mĕ credo amoresat de fată. trăiştĭ goale, frumoasă căsnicie!

ı dic, fata e drăguţă, deşteaptă, bună şi onestă oate aceste calităţĭ nu ţin nicĭ de foame nicĭ de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

frig. Cu «drăguță» nu saturĭ stomacul nicĭ te îmbracĭ. Leafa mea! Abia trăesc eŭ. O găsi ca vre-un bĕtrân chiabur, ăluia îĭ dă mâna s'o ia, pe mine să mă ferească Dumnedeŭ. Trece luna de miere și încep aniĭ de venin, dreși cu pelin. Nu vĕd eŭ ce pățesc tinerii însurățeĭ?

„Câțĭ cunosc eŭ toți s'aŭ despărțit până la anul. Ce plin de ilusiĭ era Ghițulescu, când s'a însurat! «Să cerem amêndoĭ la pod și nu ne lăsăm unul de altul». Și acum se scuipaŭ prin tribunal. Nu, nu, eŭ nu fac prostiĭ de astea».

Așt-fel judeca dese-orĭ Iliescu. Pe de altă parte Matilda avea și ea gândurile eĭ, sfetnicĭ nepoftițĭ aĭ omuluĭ, și, vaĭ! dese-orĭ atât de primejdioșĭ!

Gândea la viața trecută fără nicĭ un rost, lipsită de plăcerĭ îmbĕtătoare.

Se mira cum a putut trăi lipsită de patima iubireĭ, fără de care, gândea dînsa, totul e pustiŭ pe lume!

Era din acele femeĭ, la carĭ iubirea e cu atât maĭ pătimașă, cu cât s'aprinde maĭ târdiŭ.

Când atingea brațul luĭ Iliescu, o apuca un tremur de plăcere.

Adesea nu putea să-și ascundă patima în fața copileĭ, care, cu mintea eĭ precoce, începea a observa unele lucrurĭ mult maĭ cu stăruință de cât înnainte. Deși nu dicea nemic, dar avea, une-orĭ, nisce privirĭ atât de pătrundĕtoare, în cât pe Maria o treceaŭ fiorĭ.

Matilda era mânată de patimă, cum un vas șubred e mânat de vêntul turbat și, dacă în cale se lovesce de stâncĭ furioase, de valurĭ ucigĕtoare, îĭ e peste putință să se apere.

Iliescu înse mergea, ca un om ce se primblă liniștit, alegênd drumul drept spre țintă, ne oprit de piedecĭ, ca morală, cinste și alte mofturĭ, cum le numea el, bune de speriat pe ceĭ slabĭ de înger. El îșĭ mânuia drumul pe unde era sigur.

„Numaĭ proștiĭ cred în noroc și nenoroc. Viața e ca un joc de șah; jucătorul cuminte și dibaciŭ scie să iasă cât maĭ în frunte".

Pentru moment simția o plăcere să arate Matildeĭ ruina de care îĭ era amenințat bărbatul.

— Dicĭ că remaĭ aicĭ câte-va dile? făcu Matilda ca trezită di'ntr'un vis reŭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

— Remân, m'a rugat să vĕd co-i cu socotelele.

— Şi ce crezĭ, stă el oare atât de prost pe cât se căinează mereŭ?

— Mai prost de cât îţĭ închipuĭ. Cum a reuşit omul ăsta să încurce averea, nu pricep! Beţiv nu-i, cartofor nu-i, ştrengar de loc şi, cu toate astea, e răsol.

— Oh! Să am zestre, cum l'aşĭ lăsa! De cât s'ar mărita o fată fără zestre, maĭ bine nu s'ar nasce pe lume!

— Când te-a luat sta bine, de ce n'aĭ stăruit să-ţĭ asiguri o zestre?

— Ce sciam? Fată de opt-spre-ḑece anĭ! Mama s'a bucurat că-i moşier.

— Da, moşier. A-ḑĭ, dator putred. Crezĭ că scapă cu baniĭ de la Credit? Dacă n'ar fi de ceĭ cu crucea în sin, ar lăsa o parte din chirografarĭ pe la Sfîntul Aşteaptă. Vrea însĕ să dea până la para; pe urmă, câte-va rate neplătite, şi din moşier ajunge ingineŭ de pavele.

— Şi tocmaĭ acum, când fata începe a fi mare, se cer cheltuelĭ: trebue să-ĭ dăm educaţie, s'o pun într'un pension, doar n'o să înveţe cu dascălul din sat. El poate ar vrea, dar nu voiŭ eŭ.

— Ce pension! N'o să aibă de tutun, de nu se va gândi bine. Creditul e ce-va, dar când eştĭ atât de înglodat, e balonul de oxigen, care prelungesce agonia, un ceas, o ḑi, o săptĕmână şi la urmă, tot morĭ.

Aĭ să vedĭ vorba mea: n'o duce doĭ anĭ. Pĕcat de tine şi de fată. Să n'aĭ nemic! Or să-ţĭ vîndă creditoriĭ şi hainele din garderob. Câte de astea nu vĕd ḑilnie la tribunal!

Trebuia să facă mobila, cel puţin, pe numele d-tale, dar acum nu se maĭ poate face nemic... E prea târḑiŭ orĭ-ce măsură; căcĭ s'ar dovedi că-ĭ falş şi simulaţie.

Cu nebunia luĭ de-a plăti tot, are să no lase pe drumurĭ! Oh! cât am fost de nenorocită! Maĭ bine muream de mică. Ce întîmplărĭ grozave! Mĕ iubescĭ şi nu-mĭ poţĭ da nicĭ un sfat, nicĭ un sprijin.

Da, e grozav să fiĭ calic. Să am avere, te-aşĭ lua. Şi ce ne-ar pĕsa?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— N'aĭ nicĭ tu, nicĭ eŭ! Când mĕ gândesc la atâtea suferinţĭ, îmĭ vine să-mĭ fac samă.

— Trebue să aĭ curaj: n'aduc aniĭ ce-aduce ceasul. Aşteaptă şi sufere omul anĭ de-a rândul şi mântuirea e lângă el, numaĭ n'are glas să-ĭ spue: «Întinde mâna şi mĕ ia», făcu Iliescu.

— Mângâerĭ deşerte! Sînt pe lume oamenĭ meniţĭ a fi veşnic nenorociţĭ. Pe mine toţĭ mĕ credeaŭ fericită, când m'am măritat. Prietene de-ale mele, carĭ mĕ invidiaŭ, nicĭ nu se puteaŭ stăpâni de a nu-mĭ ḑice: „Ce noroc pe tine". Audĭ noroc? Să aĭ de mâncat şi de bĕut!

— N'aĭ avut noroc, fiind-că n'a avut cine te sfĕtui. Acum însĕ mĕ aĭ pe mine. Eŭ gândesc mereŭ şi poate găsesc o soluţie, o mântuire. Din foc caută omul să scape ce poate şi cum poate.

— Vaĭ, dragă! Din foc tot poate omul scăpa ce-va; din apă nemic: te 'nnecĭ şi singur.

— La nevoe daĭ din mâinĭ, te agăţĭ de-o scândură şi tot, dacă eştĭ energic, scapĭ, ḑise Iliescu.

Un plan drăcesc se urzea în mintea luĭ, lipsită de orĭ-ce morală.

— Nicule dragă, nu maĭ pe tine te am! făcu Matilda maĭ însufleţită.

— Am să-ţĭ propuiŭ ce-va şi tot o dată va fi o dovadă de cât mĕ iubescĭ. Cred că am găsit un mijloc, care să te scape de sărăcie şi să ne facă pe amêndoĭ fericiţĭ.

Puica alergă, avênd câţĭ-va strugurĭ în mână.

— Am găsit strugurĭ busuiocĭ; îĭ duc tatacĭ. Mamae, tata a ḑis să nu stăm mult că i-ĭ foame.

— Mergeţĭ înnainte la trăsură, v'ajungem, ḑise Matilda.

Copila plecă.

Matilda, rezemată de braţul luĭ Iliescu, se cobora gânditoare.

— Nu poţĭ să mi-l spuĭ şi mie planul?

— Nu se poate, până nu voiŭ fi sigur.

— Şi când veĭ fi sigur? Mult o să treacă?

— Îndată ce voiŭ vedea socotelele.

De la vie spre casă vedeaĭ colinele verḑĭ de umeḑeala toamneĭ, cu vârfurile acoperite de păduri de fag şi mesteacăn.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Recoreala văcĭ dădea o simţire plăcută.

De sub pădure se cobora la vale circada de vite a satelor vecine; tălăncile resunaŭ înnăbuşit. În depărtare se auḑi un fluor de tren. Cucoana Matilda ḑise:

— Trece trenul de la Costescĭ. Ce maĭ procopsiţĭ sîntem şi noĭ! Nicĭ o linie ferată n'a fost în staro să aḑucă pe moşia noastră. Face şi el politică pentru alţiĭ; cînd e vorba de interesul luĭ, nu pricepe boabă.

— Cum credĭ, ţaţă, că so poate face tren pe lîngă moşia fie-căruia?

— Iar mĕ contraḑicĭ? Eŭ nu ḑic pe lîngă a fiecăruia, ci pe lîngă a noastră.

Atâţia alţiĭ aŭ reuşit să-şĭ aḑucă, ba să le facă şi staţiĭ. Închipuesce-ţĭ acuma c'ar trece trenul. Am sta, am privi, şi tot e o distracţie. Şi nu mi-e atâta de asta, dar de nepriceperea omuluĭ de-a se pricopsi: atuncĭ se ridica şi preţul moşieĭ, aveaĭ de dus productele la o staţie apropiată, dar nu să te ţie cărăuşiĭ e groază de banĭ. Când însĕ eştĭ lasă mĕ să te las, n'o să vie nimenĭ să-ţĭ rupă mânecile.

Puica oftă: nu pricepea mult, dar vedea că-ĭ în potriva tată-so, pe caro ea îl iubea.

— Nu vĕ maĭ certaţĭ pe datorie. Astea's lucrurĭ ce nu se pot schimba. Ascultaţĭ maĭ bine ce doină trage băietanul cu vitele.

Valea resuna de fluerul ciobanuluĭ.

Pe la apusul Soarelui, în natura selbatecă, doina, tânguire de veacurĭ a Românuluĭ năcăjit, era adevărat feerică. Poate un iscusit în ale musiceĭ n'ar fi găsit nemic maestral, dar pe simpliĭ muritorĭ notele, bine cadenţate şi duioase, îĭ făceaŭ să aibă sentimentul duios şi jalnic al unuĭ popor simplu, nesigur de ḑiua de mâine, jelind ḑiua de ĭerĭ şi temêndu-se de cea de a-ḑĭ.

Toţĭ din trăsură ascultaŭ cu sfinţenie; până şi caiĭ îşĭ muiaseră pasul spre a nu se prea îndopărta de circadă, care urma ca un convoiŭ pacînic. Cine s'ar maĭ îndoi că animalele din circadă nu-şĭ ascultaŭ cu drag stăpânul?

— Vedeţĭ, boerilor, ḑise Gheorghe de pe capră, văcarul ăsta nu poartă ghioagă. E o minune flăcăul. Toată ḑiua doinesce şi vitele îl ascultă, par'că le-ar grăi pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

limba lor. Il dase. mai an. satul afară și n'a fost chip! Vitele umpluseră țarinele; a trebuit să-l ia înnapoĭ.

— Se vede el că-ĭ meșter, de ne-a fermecat și pe noĭ. ḑise Iliescu.

— Aŭ venit și boerĭ de la târg să-l asculte cântând. Voiaŭ să-l ducă la oraș; dar n'a voit, prostul. Ḑice că el poate cânta numaĭ în sat la dînsul. Unde's eŭ în locul luĭ?

Soarele, cu cât se pleca spre asfințit, cu atâta fugea maĭ răpede, doar n'ar maĭ vedea mișeliile omenescĭ. Nicĭ frumușețile natureĭ, nicĭ doinele melancolice ale flăcăuluĭ nu eraŭ în stare să-l oprească. El, stăpân al lumeĭ, fugea mereŭ, fugea roșind ca focul, de atâtea nelegiuirĭ, de atâtea păcate.

Când aŭ ajuns acasă, cuconul Todiriță iĭ aștopta în balcon; feciorul pusese masa. Era o seară liniștită. In față se întindea iazul lin, o imensă marmoră albastră. Nicĭ o cută nu-ĭ încrețea fața; numaĭ margenea de sub deal părea încadrată cu verde, de papura ce se reflecta în apă.

— V'ați săturat de strugurĭ și ați uitat de mâncare; mie sciŭ că mi-e foame.

— Maĭ așteaptă și d-ta, ḑise Matilda.

Cuconul Todiriță, spre a nu înceinge cearta, tăcu din gură.

Era o seară de toamnă, nespus de frumoasă, de aceea și stătură la masă în balcon.

Deși nu înnoptase încă de tot, dar o lampă ardea pe masă. Nu aburea nicĭ pic de vênt. Cu toțiĭ tăceaŭ, par'că n'ar fi voit să strice pacea care domnea.

Cucoana Matilda, de o dată, scoase un țipĕt:

O broască mare, frumoasă, de o coloare verde-galbenă, cu dungĭ închise pe spate, cu căpușorul pătrat și labele-ĭ groase, se uita fix la lumina lămpeĭ. Părea că observă ce-va cu mare atenție; făcea câți-va pașĭ și iar se oprea nedumerită.

La țipetele Matildeĭ, romase și ea nemișcată. Cuconul Todiriță și Iliescu se răpeḑiră spre Matilda, întrebând'o: ce-ĭ? Maria se răpeḑi cu'n păhar de apă.

— Uit'te, uit'te! Veḑĭ faptele tale. Indrăznesc muerele să-mĭ trimeată farmecĭ. Aĭ să mĕ omorĭ; privesce, iĭ e gura cusută cu mătase roșe. Uit'te cum stă pocitura.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu-ĭ nemic, sor'o. O sărmană broască. De cu ḑiuă umblă pe lângă balcon. Ce-ţĭ facĭ spaimă?

— Ba sînt farmecĭ, blĕstĕmĕţiile ibovnicelor tale! Vor să mĕ omoare. E fapt, e moarte! Mari'o, chĭamă pe Anica s'aducă şperlă fierbinte să toarne pe unde a călcat faptul.

Dacă nu te-or duce ţorancele astea şi călare pe prăjină, să nu-mĭ ḑicĭ pe nume. Iţĭ spun de atâta vreme că găsesc tot soiul de băboane şi nu credĭ.

— Matild'o, de ce-mĭ aducĭ învinuirĭ? De ce presupuĭ lucrurĭ ce nicĭ prin minte nu-mĭ trec? Aşternutul dese orĭ mĕ arde ca focul de grijĭ; nu pot dormi nopţĭ întregĭ. Imĭ vine să-mĭ fac samă la gândul că n'aşĭ putea scăpa moşia, şi vom fi aruncaţĭ în sărăcie.

Sciĭ tu cât e de grozav să trecĭ de la bielşug la sărăcie?

Să te vedĭ că n'aĭ pe a doua ḑi de pâne orĭ de carne! Să n'am ceea-ce a-ḑĭ aŭ servitorĭĭ micĭ?

Şi'n asemenea ḑile de grea cumpĕnă, tu-mĭ amărescĭ sufletul cu fleacurĭ?

Ce ţi-am greşit? Omul acesta e prietenul caseĭ, va fi nepărtenitor, spune-ĭ să ne judece: "Nu te-am insultat, nu te-am înjosit; am muncit ca să aĭ bielşugul.

— Frumos bielşug! Dar ce să-mĭ maĭ facĭ de cât ce singur mărturisescĭ? Se poate maĭ mare crimă de cât să-ţĭ aruncĭ femeea şi copilul în sărăcie prin neghiobiile tale?

La aceste vorbe un fier roşu vârît prin inemă nu i-ar fi făcut maĭ mare reŭ.

— Iţĭ spun starea mea sufletească. Eŭ mĕ lupt, mĕ lupt, cum nimenĭ nu-şĭ poate închipui şi cred că totul nu-ĭ pierdut.

Bun e Dumneḑeŭ şi'mĭ va ajuta! Imprumutul de la Credit poate să mĕ scape. Dar lasă-mĭ mintea slobodă să pot lucra. Nu sciĭ cât mĕ sacă toate certele tine! Ceasurĭ întregĭ îmĭ simt capul greŭ, nefiind are să leg douĕ ideĭ. Une-orĭ sângele în mine sce, îl simt că-mĭ zdrobesce tâmplele, îmĭ vâjie adevĕrata vijelie; de n'ar fi copila, mi-aşĭ ă.

lucru uşor să te liniştescĭ cu un glonte, lăsând

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

femeea și copilul în miserie. Asta o face orĭ-care laș, nu-ĭ o bravură.

— Dar pentru Dumneḑeŭ, aĭ milă, nu mĕ duce la desperare!

— Maĭ bine 'mĭ legam o piatră de gât și mĕ dedeam de ripă, ḑise Matilda, plângênd și fugind în casă.

— Să fiŭ al draculuĭ de pricep tot acest scandal, ḑise Mustea enervat.

— Așa sînt cucoanele, nervoase. Nu maĭ băga tot în seamă.

— Dar numaĭ a-ḑĭ? Așa-ĭ tot-de-a-una. Acum o liniștită, și, de o dată, când nu te aștepțĭ, îĭ sare țandura. Învinuirĭ, insulte, nemic nu-ĭ pare prea greŭ să mi le spue. Ce sufer oŭ de ḑece anĭ nu se poate închipui. Tot credeam că poate e tînără, s'o cuminți. Aș! Din ce în ce maĭ reŭ.

Pentru Dumneḑeŭ până când?

Ce morală capĕtă fata? Ce educație? Mĕ 'nspăimînt gândindu-mĕ că și copila mea va fi pentru alt bărbat ceea-ce mă-sa a fost pentru mine. Mĕ ia groaza că altul n'o să rabde: îĭ dă o bătae soră cu moartea și ți-o trimite acasă. Femeeĭ ăștia îĭ trebuia un bărbat, care s'o bată cel puțin o dată pe lună.

Să mĕ despart! Dar fata? S'o las cu totul pe sama eĭ? Mĕ ferească Dumneḑeŭ! Dacă maĭ am curajul de-a munci, numaĭ pentru copilă muncesc.

— Prea exagerezĭ. Pentru certe și nervĭ de cucoană nu se desparte un bărbat cu minte. Te-a vĕḑut că prea eĭ la inemă istericalele dînseĭ. Fă-te maĭ nepĕsător și să veḑĭ cum o să-ĭ rupĭ hărțagul.

— Nu veḑĭ? Până acum maĭ avea rușine de străinĭ, dar începe și în fața lumeĭ, a slugilor. Se vede că o nenorociro nu vine nicĭ odată singură. De-o bucată de vreme se poartă cu mine îngrozitor; dar fata, ce lecțiĭ vede?

— Prea le ducĭ departe. Femeea e slabă!

— Oh, nu-ĭ maĭ ținea parte. Femeea asta a fost adevĕrată piază rea pentru mine. Plâng uniĭ zănateciĭ soarta femeeĭ, dar e de plâns a bărbatuluĭ.

El n'are odihnă; muncesc ḑi și noapte, viitorul familieĭ de el atârnă, de iscusința luĭ. Și, când furtuna

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ameninţă vasul, nu de viaţa lui se îngrijesce: cu drag ar jertfi-o să poată scăpa pe-a altora!

— Prea multă conscliinţă nenorocesce pe om, ţise Iliescu.

— Ce vremi nenorocite! A-ţi duşmănia cea mai mare domnesce mai în fie-care familie. Educaţia e ticăloasă. Fetele învaţă numai fleacuri, învaţă a spune prostii franţuzesce; dar nu să aibă inemă, să creadă nevoia bărbatului, să fie bune gospodine şi să-şi iubească copiii. Nu, aşa ce-va nu'nvaţă!

— De la cine vrei să 'nveţe, de la străine? D-ta ai idee din ce fel de femei se recrutează guvernantele noastre?...

— Tatae, mamaea plânge. Ce-o fi având ea de-i mereu aşa nu sciu cum? Tu mă laşi să te sărut?

Cuconul Todiriţă sărută cu drag copila, ţicând.

— Acum du-te de te culcă, draga tatei. Intăiu te închină şi te roagă lui Dumneţeu să-ţi dea minte şi sănătate.

— Ţie şi mamei sănătate, da?

— Da, puiule, întăiu ţici „Tatăl nostru". Il sciI?

— Cum de nu? M'a învăţat Maria.

Maria plecase, de cum începuse cearta. Era sătulă să audă asemenea scene şi încă în faţa lui Iliescu, pe care îl scia că-i duşmanul casei, nu prietenul, cum îl numea Mustea; dînsa era sigură că el simte bucurie ascunsă, cu cât vede că tot mai mult slăbesce căsnicia lui Mustea...

Iliescu n'avea încă planul tocmai limpede.

Ii lipseau elementele pentru a-l limpeţi.

Aerul curat, hrana bună, toate eraŭ ce-va, dar n'ajungeau ambiţiei lui. Ar fi voit să fie el stăpân pe toate astea, să fie în casa sa. De câte ori nu privea cu ură pe Mustea?

„Un ramolit, îşi ţicea el, şi se bucură de aşa bunuri!" Une-ori îi era atât de zguduită moralitatea, în cât, dacă s'ar fi realisat fabula cu unchiul, care ar fi în China, şi ar fi vorba numai de apăsat un buton de sonerie şi unchiul să fie pe loc mort, iar milioanele să remâe, n'ar fi stat un moment la îndoială şi ar fi apăsat fermecătorul buton. Ar fi făcut el bucuros o crimă, care să-l îmbogăţească, dar să nu-i mânjească mâinele nici să-l expue la închisoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Unc-orĭ, în rătăcirile ambiţieĭ luĭ, îşĭ ḑicea: «Să i se întâmple luĭ Mustea un accident, cum a fost când cu hoţiĭ, ce noroc ar fi pe mine! Aşĭ lua-o pe Matilda, aşĭ administra averea şi iată-mĕ din simplu slujbaş, mare proprietar.» El n'ar fi prost ca Mustea: ar sci cum să întoarne coţcăriile.

Meselo înbielşugate, luxul de la Mustea, primblările cu trăsura, deslănţuiseră în el toate patimile.

Nu maĭ putea mistui mâncarea de pe la birturile de a treia mână. Îşĭ crease omul cerinţĭ şi trebuia să caute mijloacele să şi le poată mulţumi.

Când se întorcea în camera închiriată cu luna, cu mobilele săracăcĭoase, îl apuca o furie, o ură de moarte pe ceĭ ce trăiaŭ în lux şi bielşug. În asemenea momente nicĭ o crimă nu-ĭ părea lucru prea mare. «E o laşitate să vreĭ a avea ce-va şi să n'aĭ curajul acţiuneĭ. În lume învinge cel ce scie să se lupte pentru sine. E o lege a natureĭ, care a dat creanga de finic celor carĭ aŭ sciut să mânânce maĭ bine, să iubească şi să petreacă; mişelul piere în lupta de toate ḑilele şi, de cât să mĕ las mâncat, maĭ plăcut e să mănânc eŭ pe alţiĭ».

A! morala e făcută de ceĭ cu poftele satisfăcute. Şi lupul dacă e sătul trece pe lângă stână fără să se abată. Noroc că morala are atâtea portiţe dosnice, prin carĭ poţĭ eşi, dacă eştĭ dibaciŭ.»

De aceea, în scena de maĭ sus, el vedea că, fără voia luĭ, i se împedesce o parte din plan.

„Cu cât trainl Matildeĭ va fi maĭ nesuferit în casa luĭ Mustea, cu atâta maĭ cu siguranţă ea va fi unelta în mâna mea.

„Cu atât maĭ mult, Matilda îmĭ va fi un aliat sigur întru îndeplinirea planurilor".

CAP. XVIII

Ispită diavolească

Cucoana Matilda abia aţipi în ḑiuă. Nu se dumerea ce o să-ĭ spue Iliescu. Tot soiul de închipuirĭ îĭ treceaŭ prin minte: dar nicĭ una nu se oprea, nu lua

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vestmîntul nicĭ umbra unuĭ adevĕr. Enervată, muncită de o curiositate nemărginită, se îmbrăcă cochet.

Rar se găsesc durerĭ destul de marĭ, carĭ să înnăbuşească în femee simţul cochetărieĭ. Femeea are chiar grijă, cât e încă în viaţă, să spue cum să fie împodobită după moarte. Ce e strălucirea colorilor pentru florĭ, podoaba e acela-şĭ lucru pentru femee.

Iliescu lucra în cancelarie.

Matilda, deşi obosită, după o noapte de insomnie, îşĭ luă o înfăţişare veselă şi întră, ḑicênd:

— Bonjour, dragă Iliescule! Lucrezĭ?

— Am început.

— Le daĭ de rost?

— Eŭ să nu le daŭ? Cum aĭ dormit?

— N'am închis ochiĭ, dar tu?

— Mĕ gândeam la enervarea d-tale.

— Eĭ, aĭ vĕḑut ce om e?

— Mojic!

— E chip de trăit cu aşa om?

— De!

— Nu, de. Respunde, sfĕtuesce-mĕ ce să fac? O să ajung la desperare; a sară mi-a venit să mĕ arunc în lac.

— Ḑic să aĭ răbdare!

— Da, lesne e de dat sfaturĭ.

— Ce neregulă în hârtiile luĭ!

— Ca în toate. Un neisprăvit.

— Trebue de avut răbdare să facă împrumutul.

— Eĭ, şi pe urmă?

— Pe urmă vom vedea.

— Ce să maĭ vĕd? Ajung ḑece anĭ de suferinţă. Voiŭ fi resplătit toate pĕcatele.

— Te asigur, dragă Matild'o, că eŭ compătimesc şi sufĕr cu tine; ḑi şi noapte, gândesc la o soluţie pentru binele tăŭ.

— Aĭ ḑis erĭ că o să-mĭ spuĭ ce-va. Spune te rog. Toată noaptea m'am gândit. De n'o fi chip de scăpare, mĕ înnec. Ochiĭ Matildeĭ eraŭ ameninţătorĭ. Patima ucisese într'însa orĭ-ce raţiune.

Vorbele bărbatuluĭ săŭ, orĭ cât de blânde, purtarea orĭ cât de cuviincĭoasă, îĭ eraŭ nesuferite.

Casa îĭ părea iad. Nu-şĭ maĭ vedea de gospodărie nicĭ cât înnainte. Răsipa cea maĭ desăvârşită domnea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în toate. Cămara pe mâna feciorului. Albiturile fără nicĭ o rânduială. Chelarul de la hambare dădea, cum credea. Maria nu se putea amesteca: la cea mai neînsemnată mĕsură ce lua, o învinuia că-şĭ da aere de stăpână. Cuconul Todiriţă nu putea observa tot.

Era adevĕrată jale în gospodăria bietului Mustea: să fi înviat bĕtrânul, ar fi murit pe loc de supĕrare. De la putinile cu unt de altă dată, acum ajunseseră de cumpĕrau din sat! Tot aşa cu puiĭ şi cu ouĕle. Când îĭ cerea luĭ cuconul Todiriţă banĭ pentru asemenea cumpĕrăturĭ, el, sărmanul, da din umere, gândind: «Sărmana mamă, unde e să vadă în ce hal de răsipă sînt! Avea dreptate, biata, când mĭ-a dis:

„Băete dragă, să nu ieĭ fată de la târg; acelea se scoală pe la amiadă, să tem dina de soare şi noaptea de vênt. Vacile împung, găinile ciupesc, focul strică faţa şi munca, mânile. Gospădăria lor e în pungă, dacă aŭ; şi camara la piaţă!“ Acum vedea cât a greşit, neascultând sfintele poveţe ale maică-sa.

Tinerii se cred în tot-de-a-una mult mai înţelepţĭ de cât bĕtrânii: puterea vieţeĭ le o atât de aprinsă, în cât îşĭ închipue că poate să covârşească îndelungată experienţă a bĕtrânilor. Dar, după cum durerile marĭ aŭ drept leac numaĭ vremea, tot aşa experienţa vieţeĭ se capĕtă numaĭ cu timpul; dacă sfaturile blânde şi înţelepte ale părinţilor ar fi avut darul de a convinge îndĕrĕtnicia aprinsă a copiilor, poate fericirea ar fi a-dĭ mai mare pe pământ.

Cucoana Matilda, numaĭ de'l vedea cum posomorît, îndată începea:

— Poate nu-ţĭ place? Orĭ m'aĭ luat să-ţĭ fiŭ găinăreasă? Menajul şi cât îl fac mĕ enervează. Dacă'ţĭ place; dăca nu, te las aicĭ.

La asemenea vorbe Mustea stringea din umere şi nu dicea nemic.

Iliescu o privi lung, par'că să se încredinţeze, dacă o destul de pregătită pentru propunerea luĭ. O întrebă scurt, dar cu mult înţeles, deşi el scia maĭ bine ca dînsa:

— Când ia banĭ de la Credit?

— Ce-ĭ cu asta?

— E mult. Ar fi ce-va de făcut, dacă te-aĭ hotări.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Matilda tresări. Par'că începea să înțeleagă. Ca prin sită, zărea tot planul.

— De nu mĕ 'nșel, peste o lună. D-ta nu scii?

— Eŭ chiar să sciŭ nu pot nimic.

— Dar eŭ?

— D-ta poți tot.

— Ĕi cum? Spune. Sînt gata la orĭ-ce, numaĭ să scap.

— Eŭ vĕd o singură scăpare!

— Care, cum? Ce? Spune o dată!

— Poate îți va părea cam grea de împlinit, dar la bolĭ grele trebuesc mijloace eroice.

— Da, sînt bolnavă, ah, atât cum nimenĭ nu crede; otravă chiar mi-ar părea un medicament bine-făcĕtor.

— Par'că ziceaĭ a-seară că numaĭ lașii se omoară!

— Dar, când te silesc alțiĭ, aibă-te pe cuget. Spune o-dată, nu mĕ chinui.

Vedĭ, sor'o, sînt împrejurărĭ, în carĭ scrupulele prea marĭ devin adevĕrate crime.

— Numaĭ moarte de om nu's în stare să fac. Alte celea orĭ-ce, dise Matilda, din ce în ce maĭ hotărîtă.

— Nu-ĭ vorba de moarte, e ce-va mult maĭ simplu, dise Iliescu.

— Păharul e plin; de-ar fi în el venin, l'așĭ goli tot. Nu-ți închipuĭ cât pot face, când iubesc pe cine-va, dar și când îl uresc. Nicĭ Dumnedeŭ nu i-ar putea sta pavĕză! Spune, te rog, o-dată, ce să fac și fac tot, dise Matilda cu ochiĭ aprinșĭ de o hotărîre pătimașă.

— Poate să maĭ gândesc.

— Vedĭ cât sufĕr! Sfaturile tale sînt pentru mine adevĕrata mântuire: N'am nicĭ un prieten. N'am suflet de om, care să ție cu adevĕrat la mine și care să mĕ pricepă. Străină în casa mea, nime n'are milă de mine. Chiar copilul micŭ mĕ spionează. Și chiar sora mĕ uresce.

— Prea le exagerezĭ, draga mea, dar eŭ dic un lucru; trebue, cu orĭ-ce preț, să te asigurĭ; dupĕ atâția anĭ de viață cu el, poate ți se cuvine ce-va.

— Nu de viață, de suferință!

— Cu atât maĭ mult. Pĕcatul mi-l iaŭ asupra mea.

— Când curmĭ o suferință, nu poate fi pĕcat, dise Matilda.

— Numaĭ să aĭ curaj!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar spune-mĭ o dată cum? În ochĭ i se citea dorința și frica pofteĭ neîmplinite, nesigură de reușită. Îndoiala criminaluluĭ de va găsi orĭ nu aurul dorit, după săvârșirea crimeĭ.

— Lucru e ușor, după ideea mea, când ia banĭĭ de la credit, să-țĭ asigurĭ câte-va zecĭ de miĭ. Cu cincĭzecĭ de miĭ plătesce ipoteca, iar cincĭ-zecĭ va lua în numerar ca să plătească chirografariĭ și să maĭ oprească pentru lucrul moșieĭ. Are planurĭ marĭ, vrea să gunoiască o mulțime de lanurĭ.

— Da, altă nebunie, de care îmĭ vorbesce de mult.

— O să arunce banĭĭ po gunoae.

— Tot l'am oprit. Acum e înse nebun de legat: nu ascultă nemic, face cum îl tae capul.

— Când o avea banĭ, sigur îșĭ pune planul în lucrare.

— Ce ĭ pasă luĭ de suferințele mele?

— Puĭ mâna pe banĭ și părăsescĭ domiciliul.

Matilda remase un moment pe gândurĭ. Ar fi voit să se sfătuiască și cu conscĭința, dar nu o maĭ avea. Din momentul ce-și ĭnșelase bărbatul cu atâta ușurință, fapta, ce-ĭ propunea Iliescu, era nemic. Dese orĭ ștersese ca câte o sută și douĕ din casa de fier, când ĭĭ cădeaŭ cheile la îndĕmână.

— Sigur, alt-fel mi-ĭ ĭa și mĕ și bate. Vĕd eŭ că o să ajungă și acolo.

— Nu te poate da în judecată nicĭ închide; între noĭ nu-ĭ furt, orĭ cât aĭ lua.

— Vedĭ bine, e dreptul meŭ. Fată frumoasă și tinĕră, nu se cuvenea să-mĭ constitue o zestre?

Iliescu studiase, în aceste câte-va momente, toată impresia ce făcuserĕ vorbele luĭ. Vĕduse el că propunerea e primită destul de bine: dar, pentru a o hotărî și maĭ mult, adaose:

— Într'un an eștĭ divorțată și ne luăm.

La aceste vorbe Matilda îl îmbrățișă.

— Tu eștĭ îngerul meŭ! Poate voiŭ avea și eŭ noroc o dată! De cum aĭ venit în casă, am avut o presimțire că aĭ să-mĭ fiĭ prietenul cel maĭ adevĕrat. Dragă, cum o să-țĭ fiŭ eŭ recunoscĕtoare de atâta bine și fericire?

— Să mĕ iubescĭ și să mĕ asculțĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar te mai poți îndoi?

— Cu parte din bani facem o casă frumoasă. Am un loc remas de la o mătușă. Dar loc minunat, colț de stradă, în centru, aproape, și mare; face de sigur cinci-deci de mii de franci. Ce crezi? Nici eŭ nu's așa golan! Restul îl dăm cu procente mari. Scoatem sută la sută. Cu două-deci de mii câștigăm încă pe atâta. Trăim prințesce.

Matildei îi străluceaŭ ochii de mulțumire. Toate petrecerile orașului, de cari n'avuse parte, i se aretaŭ ca într'un caleidoscop.

— Dar vezi mai am și alte planuri: averea n'ajunge, trebue și titluri și rang. Vom merge în străinătate și, în trei luni, mĕ întorn avocat.

Matilda era cu desăvârșire zăpăcită. Iliescu îi părea un eroŭ din poveștĭ, un bărbat cum nu-i dat fie-căreĭ femeĭ să întâlnească.

Fericirile făgăduite eraŭ atât de mari, în cât i se părea că visează. Din noŭ îl îmbrățișă.

— Iliescule dragă, tu nu ești un înger, tu ești un deŭ! Oh, e cu putință ca eŭ să es odată din pustietatea asta? Să mai trăesc în lume? Să mai vĕd oameni de seama mea?

— Vezi bine că o să trăim în casa noastră, mobilată după ultima modă. O să primim visite și o să dăm soarele. De cununat ne va cununa președintele. De îndată întrăm în societate bună.

— Nu-mi vine a crede că o să es din mlaștina asta, plină de friguri și di'ntre mojicii de-aicĭ.

— Chestia e să fii destul de dibace. Să-l vezi de nu are cum-va gând să n'aducă banii în casă. Atunci am fi pierduți; toată fericirea noastră s'ar nărui ca un castel de cărți. Trebue din vreme lucrat, fin și pe departe, să-l convingi s'aducă jumĕtate din bani, spre a se chibzui bine ce să facă și cum să-i împartă. Va trebui să te porți cu el mai bine.

La aceste vorbe Matilda remase pe gânduri. Femeile nervoase trec răpede de la o stare sufletească la alta. Dese-orĭ în ele se luptă cu înverșunare două personalități: una mai bună, alta mai rea.

Din ce în ce o robea ce-va neînțeles, un fel de neliniște neplăcută, o constringere a inimeĭ, o apĕ-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sare pe piept. Un tremur nervos o apucă la gândul înșelăreĭ lașe, a amăgelilor prefăcute și a furtuluĭ: căcĭ un cuget lăuntric îĭ dĭcea: „Orĭ-cum vreĭ să-l numescĭ, e furt, ispita, la care te îndeamnă amantul“.

Iliescu observă schimbarea și adaose:

— Ce, nu-ți vine la socoteală să'l lingușescĭ? Află, dragă, că lingușirea pentru noĭ ăștia fără avere e ca veninul pentru șarpe; luĭ nu-ĭ face nicĭ un reŭ, iar pe victimă o ucide. Natura a dat fie-căruia o armă! Să-ĭ fim recunoscători și să ne folosim de ea, dacă voim să nu ne zdrobească alțiĭ capul.

— Da, văd, sînt momente, când ne trebue multă voință.

— S'o aĭ. Viața e veĭnic războiŭ, orĭ biruescĭ orĭ ești biruit; mult de ales n'aĭ! Orĭ te hotărescĭ să suferĭ miseria neagră, cum ți-a spus el singur a seară, orĭ facĭ ce te îndemn eŭ.

Matilda tăcea.

Vorbele luĭ Iliescu eraŭ ca un ferment, care are nevoe de niște timp spre a face efectul dorit asupra mințeĭ.

Il iubea pe Iliescu, așa cum iubesce un bolnav sănătatea, și, orĭ-cât ar fi de amare medicamentele, le ia numaĭ să-ĭ aline durerea.

Sfaturile luĭ Iliescu eraŭ veninoase, dar Matilda era bolnavă de-așa boală, de care omul, ca să scape, își repune chiar viața.

Ațițarea și încordarea spiritului le fusese atât de marĭ, în cât tăceaŭ și unul și altul.

Lumea toată pentru Matilda era în umbră; punctul luminos, luceafĕrul, era Iliescu.

In colo nemic, o desăvârșită nesimțire pentru toțĭ.

Iubia așa cum iubesce o femee în amurgul tinereței. Onoare, sentiment de mamă, datorie de soție, toate sînt călcate în picĭoare de a tot puternicia patimeĭ.

In ochiĭ eĭ negri și pătimașĭ se cetia focul inemeĭ, ce nu fusese potolit de dragostea tinereței la douĕdecĭ de anĭ. Pe față se vedea dorința, ambiția de a-șĭ croi o viață nouă. Năzuința către o fericire închipuită. Veșnicul miraj, după care alergă atâtea femeĭ, până ce, istovite de puterĭ, cad pradă nebunieĭ lor.

Strălucirea pătimașă a ochilor era, din când în când,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stinsă de grija neizbândei, de frica instinctivă ce o da necunoscutul.

Dar asemenea clipe trec răpede peste un suflet aprins ca al Matildei.

Planul lui Iliescu era, ce-i drept, o scăpare. Dacă el putea să lovească pe alții de moarte, ce le pësa lor?

Leul și tigrul nu se îngrijesc de moartea victimei, ci de îndestularea poftei lor.

Tăcerea se prelungea mereŭ; stăteaŭ alături, dar teama complicilor îi despărțea.

Cugetul căuta să arunce umbre asupra acestor planuri, ce păreau atât de luminoase în mintea lor. Licăririle conștiinței, la asemenea oameni, sînt licăriri de stele căḑătoare: o clipă și totul se stinge în noianul patimilor.

Iliescu, plictisit de tăcere, ḑise:

— Planul meŭ poate îți strică dieta d-tale de moralitate?

Matilda oftă.

Lui Iliescu i se păru că, cu toată aparența hotărîrei de la început, Matilda se lupta cu îndoială. De aceea trebuia să lovească și mai tare.

— Gândesce, el tot ese la covrigi; iar tu și fata remâneți pe drumuri. Făcênd ce-ți spun, v'asigurați amândouë. Dacă fapta e, — poate — nu tocmai morală față de bărbat, e sublimă, prîn înnălțimea jertfei și prin devotament, față de copilă.

Datoria de mamă te împinge la aceasta. Cum? Poate oare fi immoral să împiedeci un zevzec de a umplea pungile cămătarilor, cari l'aŭ supt ca nisce lipitori? Sciĭ oare că a plătit, une-orĭ, sută la sută? E ce-va îngrozitor cum și-a bătut omul ăsta joc de avere.

— Nicĭ milă de copilul lui n'are, ḑise Matilda, spre a-și face curaj.

— Dacă n'are el, aibĭ cel puțin d-ta. Nu, moral nu poate fi să ei pâînea din gura copiilor și s'o daĭ cânilor. Atuncĭ prefer să fiŭ imoral, dragă Matildo.

Aceste argumente părură Matildei puternice.

Nicĭ o dată nu se înduioșase atât de mult la numele de mamă; par'că'l audea pentru prima oară: i se părea atât de resunător și de puternic, în cât i-ar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fi fost iertat să făptuiască orĭ-ce în numele acestu sfînt. Acest nume îĭ da drept chiar la crime, credea ea. Cine nu se înduioşează până şi de leoaĭca ce sfâşie spre a duce puilor?

Da, cuvîntul mamă, cuvînt atât de scump întregeĭ firĭ, îĭ resuna mereŭ în minte. I se părea că i se strigă: „Aĭ datorie să-ţĭ asigurĭ pâînea şi fericirea copiluluĭ, fie chiar cu preţul vieţeĭ, şi, vaĭ, chiar al cinsteĭ! Iţĭ eĭ dreptul din ghiarele cămătarilor!“

Şi cu o energie de nebun, cugetul reŭ îĭ striga tot maĭ tare:

„Dacă tatăl o smintit şi nu se gândesce la soarta copiluluĭ, eştĭ datoare să te gândescĭ tu“.

Ca frunda clătită de vênt, atât de şubredă e morala! Iată cum, în numele datorieĭ şi al celuĭ maĭ sfînt nume, numele de mamă, se făptuesce saŭ cel puţin se urzesce, o crimă mişelească: Trădarea soţuluĭ şi furtul averĭ luĭ.

Dreapta consciinţă amuţise, ea n'avea puterĭ să strige:

„Numele de mamă nu dă drept la crimă; pânea nelegiuirĭ e otravă pentru copil.

„Maĭ pre sus de hrana trupească e cea sufletească“.

Cădea-va oare Matilda în ispita furtişaguluĭ, după ce căduse într'a adulteruluĭ?

CAP. XIX

Moartea Tirolicăĭ

Era în ḑiua de Sântă-Măria cea mică. Ḑi în care Matilda îşĭ ţinea patronul.

Mosafirĭĭ tot ceĭ obicĭnuiţĭ: Iliescu venise de cu seară, ca de obiceiŭ.

Era o demineaţă recoroasă de toamnă; o rouă bogată căḑuse pe florile tomnatece de o frumuseţă rară: margarite de toate nuanţele, rosete, gherghine şi tufe de busuĭoc.

Vlăstarele verḑĭ de rosete dĕdeaŭ un miros îmbĕtător.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

Iliescu se duse des de deminoață în grădină și culese un buchet frumos.

Îl aduse și'l așeḑă pe masă în salon, alături cu o bomboniera îmbrăcată în brocart albastru, coloarea la care ținea Matilda și având de-asupra o inițială elegantă de fildeș! Un singur M.

Matilda nu eșise încă.

Își făcea toaleta cu deosebită îngrijire, ca în totde-a-una, când venea Iliescu.

Rochiĭ de mătase și dantelăriĭ avea destule din vremile bune, când nu se auḑea încă de crisă și de atâtea nevoĭ, când aur curgea mereŭ pe Dunăre, oprindu-se în porturile țereĭ, atras ca de magnet, de câmpiile rodnice.

Matilda se sculase foarte târḑiŭ, cafeaua o luase în pat. Avea toate șiretlicurile femeilor cochete: A sta cât maĭ târḑiŭ culcată, e lucru obicĭnuit cucoanelor pentru a nu părea obosite.

Veni în salon pe la vre-o un-spre-ḑece.

Iliescu o aștepta, îĭ strinse mâna; fiind singurĭ, o îmbrățișă, dându-ĭ buchetul și bomboniera.

Matildeĭ îĭ strălucea fața de bucurie și fericire.

— Ah! Ce atenție plăcută!

— Un nimic, dragă Matild'o!

— Numaĭ singur tu te-aĭ gândit la mine!

— Să nu mĕ gândesc? Ar însemna să nu maĭ trăesc!

— Nicĭ o buruĭană nu mi-a adus nimenĭ. Cu toțiĭ aŭ și uitat că mi-e ḑiua.

— Ce frumoasă eștĭ! Ce farmec aĭ tu de a te face pe fie-care ḑi maĭ încântătoare?

— Eĭ aș!

La aceste vorbe întră și Maria. În schimb dînsa nu se împodobise de loc. La ce podoabe pentru nisce oameni, pe carĭ nicĭ nu-ĭ iubescĭ, nicĭ nu-ĭ stimezĭ?

Dînsa nu dorea să le insufle nicĭ dragoste și nicĭ plăcere.

Bucuroasă ar fi stat în camera eĭ, să nu maĭ vaḑă toate cochetăriile surorei sale, dar era silită să iasă, alt-fel Matilda ar fi creḑut cine scie ce.

Pe fața Marieĭ era așternută jalea și teama unuĭ apropiat desastru. Căsnicia cumnatu-so îĭ făcea im-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

presia unuĭ bolnav condemnat de doctorĭ, căruĭ ĭĭ sînt numĕrate ḑilele.

Fiinţele nervoase, ca Maria, aŭ presimţirea viitoruluĭ; le sînt de ajuns câte-va date spre a-l predice. Din nenorocire, Maria scia prea multe spre a se putea ḑice că face numaĭ proorociĭ înşelătoare.

Fără să audă oḯvorbă, de pe căutăturile Matildeĭ şi şi ale luĭ Iliescu, înţelese că între eĭ e un complot. Dînsa nu pricepea ce, dar avea presimţire că numaĭ ce-va bun nu putea fi.

Miĭ de presupuneri ĭĭ treceaŭ prin minte, dar nu se putea opri la nicĭ una. Adesea era aproape să caḑă în ispita spionăreĭ, anume: să asculte la uşe, când soră-sa, închisă cu Iliescu, puneaŭ la cale vre-o intrigă; dar această înjosire o desgusta. „Nu, fie ce va fi, dar eŭ nu voiŭ alerga la asemenea mijloace; pĕcatul întâiŭ e greŭ, pe urmă cine scie ce maĭ fac". Poate în ruina acesteĭ căsnicii vedea şi propria-ĭ nenorocire. Fată săracă, încotro va trebui s'apuce?

Gânditoare, Maria s'aşeḑă la piano. In vremea asta veni un taraf de lăutarĭ.

Feciorul le spuse că boerul nu-ĭ acasă şi nu primesce.

După dînşiĭ veni preotul satuluĭ, părintele Bicĭuşcă, un preot de ţeară, roşcovan, cu faţa arsă de soare, cum îl scim. Se cunoscea că nu stă numaĭ la umbra altaruluĭ, ci munceşce pentru a agonisi traiul uneĭ familiĭ numeroase, cu care era bine-cuvîntat, ca mulţĭ preoţĭ.

— La mulţĭ anĭ, cucoană Matild'o, soacră mare!

— Să dea D-ḑeŭ, părinte.

Preotul singur n'o uită pe Maria, ci-ĭ ḑise:

— Să te vĕd mircasă în curênd, dudue Marie!

Maria ĭĭ mulţumi de politeţă, abia înnăbuşindu-şi un oftat. Fată săracă, cine avea s'o ia? In inema eĭ desnădejduită, această felicitare părea tot aşa de cu neputinţă de a fi împlinită, ca şi cum i-ar fi dorit să ajungă regină orĭ împĕrăteasă.

Deşi era abea de nouĕ-spre-ḑece anĭ, avea credinţă că nimenĭ în ḑiua de a-ḑĭ nu ia o fată săracă, nimenĭ nu se uită a-ḑĭ nicĭ la frumuseţe, nicĭ la caracter. Cea d'ntâiŭ întrebare e:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce zestre are?
Şi pe urmă:
— E frumuşică?
Toate astea le cugetase de multe orĭ Maria, în singurătatea eĭ.

De aceea, la urarea preotuluĭ, Maria zâmbise neîncrezętoare. Cuconul Todiriţă veni şi el în salon.

— Să-ţĭ izbândească toate dupĕ dorul inemeĭ, cucoane Tudoriţă, îĭ ḑise preotul stringêndu-ĭ mâna din toată inema.

— Să te audă D-ḑeŭ, părinte, ḑise cuconul Todiriţă.

Preotul, mulţumit că urase fie-căruĭ aşa cum credea el de cuviinţă, s'aşeḑă pe scaun, dupĕ ce făcu o plecăcĭune luĭ Iliescu.

Il cunoscea el doar, căcĭ satul întreg îl scia pe d. Iliescu, prietenul caseĭ luĭ d. Mustea; dar nu-ĭ plăcea să dea mare însemnătate acestor „covrigarĭ", carĭ se cred plămădiţĭ din alt aluat de cât „noĭ săteniĭ", ḑicea preotul în gândul săŭ.

— Ce maĭ facĭ, pop'o? voĭnic? maĭ ḑise Mustea pe ton familiar.

— Trăesc şi eŭ, boerule, pe lûngă ceĭ voĭnicĭ.

— Cum îţĭ merg nunţile cu legea asta nouă; mişcă orĭ tot pe loc?

— Aş! Ce vor să scie săteniĭ de legĭ? Când le ḑicĭ hăis, eĭ fac cea!

— S'aude, părinte, c'o să se facă o lege, prin care să vĕ oblige să ţineţĭ predicĭ regulat şi să daţĭ poveţe norodului cum să scape de nevoĭ.

— Predicĭ doar am ţinut şi pănă acuma, dar de nevoĭ, de, dacă am sci, le-am goni întăiŭ de la noĭ. Mare meşter ar fi cel care ne-ar învĕţa aşa solomonie şi mare pomană şi-ar face!

— E vorba să daţĭ exemple cu faptele, îngrijind bine vitele, lucrând cum trebue ogorul... Şi multe aŭ ieĭ la rubrica popilor şi învĕţătorilor.

— Să dea D-ḑeŭ, cucoane!

Ba nu, ḑeŭ, părinte, d-ta nu creḑĭ că dacă ţeranul ar fi maĭ avut, te-ar plăti maĭ cu toată inema?

— Aşa-ĭ, cucoane, dar cum să se îmbogăţească, dacă nevoile ĭ-au pus zăbala în gură şi 'l ţin cum vor ele?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Eŭ cred că se poate să-l deprindem a fi mai harnic, mai deschis la cap, mai priceput la muncă și mai cu spor.

— Toate astea sînt bune, dar pentru copiiĭ din școală. Pentru ceĭ în vârstă e greŭ. Să înveți cal bătrân la umblet? Se poate?

— Să se deprindă mai cu dragoste de biserecă. Vedĭ? El mai curênd aleargă la descântecul babeĭ de cât la rugăcĭunea popeĭ.

— Baba ține loc de doctor; îĭ pune buruenĭ și câte oblojelĭ toate; credința în descântece nu ĭ-o scoțĭ țeranuluĭ din cap.

— Poate chiar Sfinția-ta, în loc să mergĭ la doctor, alergĭ la descântece.

— De! Cum se întîmplă.

— De aceea nu vin țeraniĭ la biserecă și merg de cu noapte la târg orĭ la cârșmă.

— Sînt adevărate, boerule, toate câte le spuĭ. Dar să stăm strâmb și să judecăm drept pe blĕstĕmații ăștia de țeraniĭ, cum le dic uniĭ.

— Merge la oraș? dar musaĭ să meargă; îl mână nevoia di'ndĕrĕpt. Să-ĭ vorbesc eŭ cât de frumos, că nu mĕ pot pune la întrecere: eŭ cu vorbe frumoase și nevoia cu harapnic de foc.

Da, ceĭ de la orașe scriŭ frumos pe hârtie, dar mai bine ar veni aicĭ să vadă nevoile țeranuluĭ; ce se lovesce pentru el și ce nu. Sfaturile, cucoane, sînt ca și hainele: dacă nu sînt potrivite pe om, mai tare 'l sluțesc. Vorbe frumoase pot spune și eŭ, dar ele n'aŭ darul de a hrăni pe cel flămênd: nicĭ nu te încălțesc, nicĭ nu te îmbracă.

— Nu-țĭ vine, pop'o, la socoteală că te pun la muncă.

— Aleĭ! cucoane! Dar eŭ nu țin predicĭ? Dar eŭ nu muncesc?

— Din Pascĭ în Pascĭ cu predicile.

— Nu le citesc din evanghelie în fie-care Duminecă?

— Trebue predicĭ, pe carĭ eĭ le înțeleg.

— Muncă ne daŭ de-ajuns, sciŭ eŭ, dar plata?

— Plată la Dumneḑeŭ.

— Vedĭ că nu-ĭ frumos pentru mine, preot, să mĕ târguesc cu țeraniĭ ca la iarmaroc.

— Aicĭ aĭ dreptate: preotul trebue plătit de co-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir1901-1932

mună; la noĭ nu-ĭ ţeranul atât de luminat să-şĭ plătească popa, învĕţătorul, orĭ doctorul.

— Veḑĭ bine că am dreptate; dar cine ridică glasul pentru noĭ?

— Prea adevĕrat. Dacă nu s'ar plăti învĕţătorul; de la ţĕran n'ar vedea un oŭ. Eŭ nicĭ nu maĭ socotesc pe venitul sătenilor; dacă vor, daŭ; dacă nu, îĭ las în plata Domnuluĭ. Se căinează că n'aŭ şi n'aŭ.

— Cum n'aŭ, când o vorba de plătit datoriile? Pe ţerance le vĕd destul de împupuiete, ḑise cucoana Matilda cu reutate.

— Doamne, cucoană! Să nu judecĭ pe Român dupĕ haine; el e mândru de felul luĭ şi, de ar mânca o sĕptĕmână încheiată numaĭ mămăligă cu zeama eĭ, tot se îmbracă maĭ curăţel, ales la ḑile marĭ!

— Are dreptate părintele, doar e vorbă că: «pântecele fereastră n'are», ḑise Mustea.

— Dacă n'ar bea, ar putea să mânânce şi să se şi îmbrace, ḑise Iliescu.

— Beaŭ eĭ, dar nu toţĭ. Beţia ţeranuluĭ nostru e încă o poveste a târgoveţilor.

— Poveste adevĕrată, ḑise Iliescu.

— Eŭ sînt sigur că în oraşe se bea de ḑece orĭ cât la sate, de cap de om. Dar aţĭ luat'o înnainte cu ţeranul că bea şi o ţineţĭ, Neaga, doar să le maĭ puneţĭ o coadă.

— Uit'te popa cum apĕră bĕuturica, ḑise cuconul Todiriţă.

— Beaŭ eĭ, nu ḑic că nu beaŭ; la o nuntă, la o cumĕtrie, se poate să nu beĭ? Dar păn' a fi drept să-ĭ scoatem ponos ţeranuluĭ că-ĭ beţiv, maĭ trebuie. Aşa-ĭ lumea, vede gozul din ochiul altuia.

— Eŭ n'am ḑis nicĭ o dată că's beţivĭ, dar beaŭ şi le cade vina năpaste, ḑise Iliescu.

— Spune d-ta, cucoane Todiriţă, câţĭ ţeranĭ başĭ-beţivi avem noĭ în sat? Doar pe Axinte!

— Dar Coţofană ce era, dar Lazur şi femeea luĭ? ḑise Matilda.

— Eĭ, tocmaĭ, sciţĭ că s'a complicat lucrul? Se pare că nu l'a ucis Lazăr, ḑise Mustea.

— Nu că se pare, e chiar sigur, ḑise Iliescu cu autoritate. Bucata de brâŭ e a fecioru-so; l'au găsit chiar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

încins cu brâul. A mărturisit tot. L'a ucis el sigur, cu scirea mame-sa. Procesul s'a judecat.

— Ce câne! dise Matilda.

— Țeraniĭ sînt fiare, dise Iliescu.

— Dar și om al draculuĭ era Coțofană! De câte orĭ n'a venit la curte femeea bătută mĕr! dise Mustea.

— Să puie pe feciorș să-l ucidă? dise Matilda.

— Doamne feresce de desnădejde și de îndemnul diavoluluĭ, făcu preotul.

— Să vedețĭ. De-o dată tăgăduiaŭ. Dupĕ câte-va dile de închisoare și de morală, cum sciŭ cĭ să le facă, aŭ mărturisit tot. Dar plângea bietul flăcăŭ, de-ĭ sărea cămașa de pe el. Femeea îl blestema pe Coțofană, de ți se încrâncina carnea, dicênd: „Pentru un câne ca el să putrediască băiatul în gros? Tartorul aibă parte de sufletul unuĭ tată așa de blĕstĕmat!“

— Eĭ și cum l'a omorit? dise Matilda.

— A stat băietanul până târdiŭ de vorbă cu mă-sa, pe urmă ea l'a trimes la cârcĭumă, dicênd: „Du-te, dragul mameĭ, de vedĭ ce face bețivul de tată-to. O da vre-o hârtie, ne-o vinde pămîntul, de-om remănea săracĭ“.

Băiatul s'a dus. Când pe drum, s'a întâlnit cu Coțofană, beat. „Bine tată, n'o să te lașĭ de muierea ceea? Nu ți-ĭ rușine că aĭ fete?“ „Am să vă daŭ pe toțĭ draculuĭ!“ a dis el. „Om vedea. De-o-cam-dată să-mĭ daĭ partea mea de pămînt că vroiŭ să mĕ 'nsor“. „Pămînt treĭ coțĭ, atâta aĭ tu“· «Bine, dar de când muncesc eŭ la casa d-tale, nu mi se cuvine nemica?» «Tot o să beaŭ și o să mănânc. Cuĭ trebue pămînt să muncească la boer că are mult!» „La asemenea vorbe, boerĭ D-voastră, mi s'a făcut negru înnaintea ochilor, m'a prins o furie ca de nebun; îmĭ vinea să rup cu dințiĭ din el. M'am răpedit și l'am apucat de gât, dicênd: «O să-mĭ daĭ pămînt?» El m'a lovit cu cĭomagul; atuncĭ l'am strins și maĭ tare; mânele mele par'că oraŭ clește pe gâtul luĭ; cât a ținut nu sciŭ, dar m'am tredit cu el în mânele mele mort.

«Atuncĭ m'a prins o frică și un tremur de nu mĕ puteam ține în picĭoare. Am descins brâul, l'am le-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gat de gût, sciam că puțul e aproape: l'am târît și l'am dat înnăuntru.»

— Ce-va îngrozitor, dise Matilda.

— Ispita diavolului l'a nenorocit, dise preotul, făcêndu-și cruce.

— Sciți ce-a dis, când la întrebat judecătorul, dacă îi pare reŭ?

„Să trăiți, domnule judecător, bětrânul era așa de câne la inimă că nu-mĭ pare reŭ; voiŭ putrezi în ocnă, să-mĭ ispășesc pĕcatul; dar cel puțin mama și surorile vor trăi în ticnă și vor avea pământ de hrană. Că multe bătăi am mâncat și noi și ea de la dînsul! Iar, dacă o maĭ da Dumnedeŭ și-oiŭ scăpa vre-o dată, oiŭ avea și oŭ o bucățică de pământ, din care să-mĭ scot pânea! Să-mĭ pară reŭ? Nu. De nu-l sfârșeam de dile, avea să vîndă pământul, cum a vîndut boiĭ de i-a mâncat și bĕut cu ibovnica. Luase arvonă pentru pământ. In zodie așa mi-a fost scris să-l ucid; acum faceți cu mine ce voiți, să-mĭ ispășesc pĕcatul".

A ascultat condemnarea și n'a vĕrsat o lacrimă.

Mă-sa și surorile plângeaŭ cu hohot.

— De jalea lor nu l'aŭ condamnat pe viață, dise Matilda.

— Gândesce-te, sor'o, că el a fost provocat prin purtarea ticăloasă a tată-so. Nu-și face idee, cel ce nu cunoasce pe țeran, ce înseamnă la dînsul bucata de pământ! Și dacă bětrânul vindea pământul, pentru băetan era ca și cum i-ar fi luat dilele!

— Dacă n'ar fi fost criminal, nu putea face ce-a făcut, dise Iliescu.

— Și dacă avea un tată ca lumea nu era nicĭ o dată criminal, dise Maria.....

De-odată s'auḑi un vuet și un muget dureros. Cuconul Todiriță se răpeḑi afară:

— Ce-ĭ, bre Vasile? Ce fugăriți vaca?

— A scăpat în otava de trifoiŭ și s'a umflat bute, dise argatul.

— Pĕcătoși! Ce păzea ticălosul de văcar?

— De, sciŭ eŭ? Am găsit'o zăcênd lângă țarină.

Era o vacă roșe de Svițera, cu coarnele cam încovoiate, plecate spre frunte. Pĕrul pe trup, cafeniŭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

deschis și lustruit regulat, fir cu fir. Era cea mai frumoasă vită din circada boerească.

O cumpĕrase cu trei sute de franci, anume pentru lapte de cafea și pentru prăsilă.

Viţelul, când o auḑi mugind, dădu cu capul în clanţa de la grajd, alergă ca fulgerul, scâncind și zburdând ca un copil alintat. Vaca se trântise pe un pâlc de troscot în mijlocul curţoi. Viţelul o ocolea mereŭ, îndemnând'o să se scoale.

Ea, sărmana, abia resuflând, mugia atât de duios, par'că ar fi ḑis: „Nu mĕ lăsaţi, că mor!“ Cu ochii mari și blânḑi căta jalnic spre viţel. Acesta, din vesel, se făcu tot mai îngrijit și mai trist. Mereŭ o ocolea răgând.

Simţea el că bine nu-i cu mă-sa. Aci lăcomia îl dovedea, îngenunchia să poată suge aci se ridica, spăriat de mugetul vacei, de răgea și el desnădejduit.

Veni chelarul și străpunse stomachul viteĭ umflate. S'auḑi un șuer ascuţit, și frunḑe de trifoiŭ ţișniră afară.

Vaca părea ce-va mai uşurată un moment; de odată însĕ începu a resufla iar mai greŭ.

Puica alergase la vuetul din curte. Plecată pe capul vacei, o desmierda, neteḑindu-i fruntea cu mânuţa ei gingaşă și albă!

— Tirolică dragă, ce aĭ tu? Ce te doare, draga mea, spune? De ce-aĭ fost, drăguţă, lacomă? Uită-te Vinerel cum plânge; tu nicĭ nu-l veḑi. Cine o să-i dea luĭ lapte, drăguţul de el?

Animalul, simţind desmierdările, lungi și mai tare gâtul, aşteptând uşurare și ajutor.

Mai scoase un muget înnăbuşit, apoi altul nespus de dureros. Lungi prĭ'ntr'o convulsie picĭoarele de di'napoi, par'că vroia să se ridice și-și dădu cea din urmă suflare, remânênd cu gura căscată: voia să soarbă mereŭ aer. Ochii mari deschiși lăcrĕmaŭ rugătorĭ. Viţelul mugea jalnic, dându-i târcoale.

Puica, vĕḑênd scena duioasă, începu și ea a striga:

— Moare, moare Tirolica și nimenĭ nu-i dă ajutor. Cum, nu-i puteţi face nimică? Sînteţi pĕcătoși!

Și zbucni în lacrimi, sărutând vaca pe cap.

Păn'acum nu vĕḑuse pe cine-va murind.

I se rupea copileĭ ce-va din inemă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tirolica plecase de demineaţă veselă. Cu drag îşĭ lingea ea viţelul, îl spăla şi neteḑea.

„Uită-te acum stă nemişcată, nu simte, nu simte nimic: nicĭ desmierdările mele, nicĭ plânsul viţeluluĭ".

Apropiindu-se de Vinerel, îl neteḑi pe cap ḑicênd:

— Nu plânge, drăguţule, las, tata are să-ţĭ cumpere altă mamă.

Anica veni şi o luă cu sila de lângă vacă.

In bucătărie, Casandra cam luase lulceaua Neamţuluĭ, cum avea ea obiceiŭ la ḑile marĭ.

— Ce-ĭ, Anic'o, a crĕpat vaca?

— Iĭ gata?

— Pĕcat! Ce odor de vită!

— Ce maĭ de-a banĭ a dat bietul boer!

— Ţi se rupe inema de jalea viţeluluĭ. Bietul boer a fugit să n'o maĭ vadă.

Viţelul nu se da dus, abia l'a târît Gheorghe de lângă vacă.

— Ascultă, fa, nebun'o, vorba mea. Is femee bĕtrână şi am vĕḑut multe. In casa cu pricaz, dracul e stăpân, el stă grecesce pe toate.

Ingerul fuge de'şĭ scoate ochiĭ.

Apoĭ, spune şi tu, de la Necuratul la ce să te aştepţĭ? La bine sciŭ că nu! Să-mĭ scot leafa şi mĕ duc, opt şi cu a brânzeĭ nouĕ! Ne prăpădim şi noĭ! Multe de-aestea am vĕḑut eŭ!

— Că bine ḑicĭ, jupincasă: veḑĭ că nu mi-a plătit de patru lunĭ leafa.

— Heĭ, vine vremea de laşĭ tot şi te ducĭ duluţă, ducĭ.

— Veḑĭ bine!

— Slujea, fa, un biet bucătar la una ca a noastră. Ce să veḑĭ? Nu i-a luat Ducă-se pe pustiĭ o mână şi un picĭor? Bucătar bun! Cruce de aur în casă! S'a sculat creştinul bun teafĕr, a început să pregătească dejunul, cum e treaba asta; şi nu l'a maĭ isprăvit.

— I-a luat mâna?

— Şi mână şi picĭor şi gură!

— Doamne aperă! ḑise Anica, bătêndu-se peste gură.

— Când nu sciĭ, calea-valea, dar când sciĭ, eĭ parte la pĕcat!

— Dar, ce avem noĭ cu boeriĭ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ba nu-ĭ aşa; mâncăm pânea lor; urgica, ce cade peste eĭ, ne lovesce şi pe noĭ. N'aĭ vĕḑut cum a trăsnit dĕ-ună-ḑĭ bradul de lângă bucătărie? Drept în două! Ce odor de copac! Ce umbră, şi ce miros ne da! Dumneḑeŭ nu bate pe om de odată, îĭ tot dă veste, doar s'ar pocăi.

— Aşa-ĭ, veḑĭ, prea multe s'aŭ legat de bietul boer! Astă primă-vară n'aŭ eşit doĭ boĭ pe brazdă?

— Ce boĭ!

— Dar calul de maĭ acum două săptĕmânĭ!

— Dar piatra? Nu veḑĭ? Se ţin lanţ! Heĭ, Doamne, să'nvie cel bĕtrân ar muri din noŭ de supĕrare.

— Sciĭ, când m'a trimis cĭocoaĭca l'a primărie dupĕ chină?

— Eĭ, şi?

— Vorbeau notarul şi cu primarul, în de eĭ. Atâta am prins cu urechea: „E reŭ, reŭ; încap moşiile pe mâna străinilor. Tare-ĭ sînt numĕrate ceasurile şi luĭ cuconul Todiriţă".

— O fi drept! Prea's supĕraţĭ cu toţiĭ de-o vreme încoa.

— Imbĕtrânesce bietul boer, vĕḑênd cu ochiĭ. Cum strică, fa, grija, nu strică nimic pe om.

Par'că'l vĕḑ, când era holteiŭ! Ca mândreţă de om! Nu te maĭ săturaĭ de uitat la ol.

— Ea l'a mâncat. Mare vidmă! Nicĭ la masă nu poate sta de gura eĭ.

— Ce scie ea? O calică! Cel ud de ploae nu se teme. Cât are, l'o mânca, l'o bea; de unde n'o avea, găsesce altul.

— Veḑĭ c'a şi găsit.

— Să dea Dumneḑeŭ s'o vĕḑ cumpĕrând făina cu chilu şi să mănânce un oŭ la două mese.

— Mĕ tem că a pus ce-va de o parte.

Numaĭ juvaerurile şi hainele, câte le are, îĭ ajung să trăiască un veac de om.

— Veḑĭ, jupineasă Casandră, m'am ţinut să-ţĭ spun, dĕ, mintea d-tale a vĕḑut multe. Ce-o fi oare, de-o bucată de vreme, merge dos la târg: duce geamantanul greŭ şi-l aduce uşor?

— Heĭ! fată, cară casa boeruluĭ. Să nu ne trezim la gros tot noĭ. Ea fură şi-or ḑice că am prădat noĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— De-ar da Dumneḍeŭ să-mĭ iaŭ baniĭ, vorba D-tale, mĕ duc să nu mi se maĭ vadă urma.

— Heĭ, fată! De treĭ lucrurĭ să se roage bărbatul să-l ferească Dumneḍeŭ: de foc, de apă şi de femeea duşmană. De cele diʼntăiŭ tot maĭ scapă câto ce-va, dar de femeea rea, nemică. Să aducă bărbatul cu carul, dacă femeea părăduesce cu pumnul, tot îl întrece.

— Lasă jupincasă, Dumneḍeŭ nu bate cu cĭomagul! Cum şi-o face omul, nu i-o face nicĭ dracul. Are să-şĭ muşce ea degetele de ce-a făcut, dar proa târḍiŭ. Creḍĭ că un marţafoiŭ ca ista e de dînsa? Heĭ, până o pune la mână de odoare şi de ce-va banĭ; pe urmă îĭ dă o bătae şi o lasă pe drumurĭ.

— O păţesce şi ea ca baba din poveste. I-a legat babeĭ ochiĭ şi a încunjurat cu ea casa. Pe urmă i-a ḍis c'a sosit în ţara ugurească, dar el şi-a căutat de drum.

— Dragostea prostesce, şi nu prea, la tinereţe; dar la bătrâneţe îl face pe om bun de legat.

— Cea maĭ bună dovadă: nu l'a înnebunit mueŕea luĭ Lazăr pe Coţofană? Gospodar, om bătrân, şi îl vedeaĭ de gût cu rânjita la cârşmă, ḍi şi noapte.

— Doamne iartă-mĕ, i s'a căḍut ce-a păţit. Ca un câne a făcut, ca un câne să piară.

— Păcat de flăcăŭ!

— L'a scos din răbdărĭ. De câte orĭ n'a sărit cu toporul la femce s'o ucidă, fiind-că nu voia să-ĭ dea pânza din ladă, ţesută de femee, zestrea fetelor? Vine o moarte şi să nu-ĭ găsească în ladă un val, douĕ, de pânză! Ajunsese femeia că 'şĭ ţinea lucrurile pe la vecinĭ.

— Eŭ să fi fost în locul judecăţeĭ, i-aşĭ fi dat drumul flăcăuluĭ, ḍise Casandra. Arḍă-ĭ focul de bărbaţĭ, să maĭ capete frică!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAP. XX

Plecarea Marieĭ

Ḑilele treceaŭ una dupĕ alta, lungĭ, nesfârşite, cum par departe de vuetul asurḑitor al oraşelor. Zvonul, gălăgiile străḑilor cu miĭ şi miĭ de nemicurĭ, crâmpeesc timpul, dumică viaţa noastră, a orăşenilor, în micĭ fărâmĭ.

Plăcerĭ şi nenorocirĭ trec cu iuţeala fulgeruluĭ.

La ţeară toate se petrec maĭ agale. O ḑi seamănă cu alta; omul nu face deosebire între erĭ şi a-ḑĭ.

In bucătăria luĭ cuconul Todiriţă acelea-şĭ certe între Iordachi şi Casandra. Şi tot acelea-şĭ cărtirĭ pe seama stăpânilor.

Orĭ-cum ar fi gătit de bine Casandra, destul de iscusită în ale bucătărieĭ, cucoaneĭ tot nu-ĭ plăcea.

Demineaţa, pe la nouĕ orĭ ḑece, venea regulat la bucătărie şi da fie-cărui porţia de ocară.

Sus feciorul primea întâiul atac.

Orĭ-cum ar fi cafeaua, tot nu e bună, adecă nu-ĭ place cucoaneĭ. Orĭ e prea rece orĭ e prea slabă. Cucoana Matilda are nevoe să-şĭ descarce nerviĭ şi, fiind că bărbatu-so, pentru fericirea luĭ, nu-ĭ acasă, îĭ descarcă pe servitorĭ. Dînsa ḑice că vede de menaj:

— Cu asemenea dobitoceĭ îmĭ scurtez viaţa! Şi asta se chiamă traiŭ!

Dobitocul cel maĭ mare era Mustea, fiind că nu-ĭ schimba. Aşa gândea şi chiar spunea în gura mare adese-orĭ.

— Mĕ oftigesc pentru averea luĭ! Ce am în schimb? Maĭ puţin de cât o servitoare, care îşĭ ia leafa regulat.

Maria căuta s'o întâlnească din ce în ce maĭ puţin.

Copila de când cu bătaia şi cu înnecul, se recise cu desăvârşire. Dînsa, când scăpa de lecţiile cu Maria, dădea fuga la Casandra.....

— Gâcĭ, Casandr'o, ce am aicĭ? îĭ ḑicea, o dată, dînsa aretându-ĭ ce-va învĕlit în hârtie.

— Ce aĭ, duduca mameĭ, întrebă ea. Dă-mi-l, duduiţă, a-ḑĭ n'am avut o ţigăruşă de leac.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir1901-1932

— Dar, îmĭ spuĭ poveste?

— Care poveste, mamă? ţi le-am spus toate.

— Ba să-mĭ spuĭ cea cu maştiha. Maştiha m'a tăiat. Tată m'a mâncat. Surioara m'a îngropat. Şi a treia ḑi am înviat.

— Apoĭ ţi-am spus'o de ḑece orĭ până acuma.

— Maĭ spune-o, tare-ĭ frumoasă. Sărmaniĭ copiĭ! Ce reŭ e, Casandr'o, când aĭ mamă rea.

Câtă vreme Casandra povestea, Puica asculta şi tot mereŭ ofta.

Nu ḑicea nemic, dar dînsa era încredinţată în inema eĭ, că Matilda e maştihă. Intr'o ḑi, după ce dădu Casandreĭ porţia de tutun, îĭ ḑise:

— Casandr'o, sciĭ una?

— Sciŭ, dudue, dacă mi-ĭ spune.

— Uită-te icĭ, am un franc.

— Eĭ şi ce e? Vreĭ să mi-l daĭ mie să mĕ îmbĕt?

— Ţi-l daŭ, dacă te jurĭ că aĭ să-mĭ spuĭ ce-va drept.

— Eĭ, ḑeŭ că-ţĭ spun. Să n'am parte de ochĭ, nicĭ de ce mĕ rog la Dumneḑeŭ.

— Tu sciĭ de mult, de mult, pe tataea?

— De mult.

— De când se ḑice că trăia tata bĕtrânul?

— Eĭ, da.

— Spune, tu, drept: aşa-ĭ că nu's a mameĭ isteia? Eŭ trebue să fi avut altă mamă, care a murit, ca a copiilor din poveste.

— Ba ḑeŭ nu. Cucoana te-a făcut.

— Minţi şi tu ca şi Maria. Nu-ţĭ daŭ francul.

— Fă cum vreĭ; dar nicĭ nu mi-oiŭ încărca sufletul pentr'un franc.....

Neorândueala desăvârşită domnea în toată casa.

Când feciorul se întorcea cu tablaua de sus, Casandra îl întrebă:

— Ce bacşiş aĭ căpĕtat pe ḑiua de a-ḑĭ? Are mulţi dracĭ?

— Că eŭ nu-mĭ fac sânge reŭ. O las să-şĭ descarce hachiţile, să fiarbă, până o lua-o dracul, în borşul eĭ. Numaĭ să nu pue mâna. Din gură ḑică până i-o duce-o, Necuratul la ureche, ca luĭ Vasile gură strâmbă!

— Erĭ credeam acu-şĭ, acu-şĭ, te cârpesce.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dacă n'a împins'o păcatul! Pomenca și țița care a supt'o.

Am fost eŭ la una tot așa de nebună ca și asta. Staŭ o lună; văd că nu-ĭ chip să maĭ fac alta. Mĕ duc la boer; el bun, să-l puĭ la rană. Ḍic eŭ: „Cuconașule, să-mĭ daţĭ leafa“. „Dar ce, vreĭ să eșĭ?“ „Ba nu, dar îmĭ trebuo să trimit acasă“. Bietul boer îmĭ dă. Ea nu scia nemic. In luna a doua și maĭ foc. Credea că n'am luat leafa, că boerul mi-a ḍis: „Iţĭ daŭ, dar să nu spuĭ cucoaneĭ“.

«Așa, gândesc eŭ, vrea să ḍică e drept, că Dumneaeĭ are obiceiŭ să ţie feciorii o lună și pe urmă îĭ bate și-ĭ dă afară, ca să nu le maĭ plătască leafă?» A doua ḍi ea spune o vorbă, eŭ două; ĭa la mine cu gura, eŭ la dînsa și maĭ și. Ne nimerisem în sufragerie; în toată casa nimenĭ. Dînsa ea o farfurie să'mĭ dea în cap, eŭ haţ de coc și de mânĭ. «Stăĭ cucoană, că ţi-aĭ găsit omul cu mine. Iţĭ trag o bătae, de te las lată. Eŭ leafa am luat'o, lucrurile le-am trimis de erĭ; cu mine nu merge ca și cu ceĭalalţĭ!» „Hoţule, tălharule, te duc la primărie“. Făcea spume de necaz că nu mĕ are în mână cu leafa. Când a venit boerul, eŭ îĭ es înnainte. „Ce vreĭ, Gheorghe?“ „Apoĭ să trăiţĭ, cucoane, eŭ mĕ duc“. „De ce, bre?“ «Cucoana are Ducă-se pe pustiĭ, boala copiilor; a apucat'o în sufragerie. Abia ĭ-am ţinut mânile și capul, vrea să și-l spargă de părețĭ; a făcut și spume la gură. Eŭ, ḍo, cucoane, sînt sărac și mĕ tem: se poate prinde de mine. Am stropit'o cu apă și, după ce s'a maĭ liniștit, vorbea așa de urît“. Boerul n'a ḍis nimică; el s'a dus în casă și eŭ pe poartă. Am aflat pe urmă, de la alţĭ feciorĭ, că nu maĭ bate slugile.

— Mĕ, dar bine ĭ-aĭ făcut!

— St! că vine!...

— Ce miroase aicĭ, Casandr'o?

— Ca la bucătărie, duducă.

— Eŭ ţi-am spus că la bucătărie voiŭ să fie maĭ curat de cât în salon.

— E curat, duducă; numaĭ parfum n'am de unde să-ĭ torn.

— Ce 'mĭ întorcĭ vorba? Te cârpesc cât eștĭ de bĕtrână.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când certa mai cu gust, iată și găinarul de la coșarc.

Un bătrân cu plete lungi, albe, îmbrăcat urît, ținea într'o mână căciula și cu alta se scărpina în cap de emoție. Se opri în ușa bucătăriei.

— Ce vrei, omule? ḑise răstit cucoana?

— Apoi sărut mâna. Am adus niște pui de curcă. Pier pe-un cap. Nu sciŭ ce aŭ. A trecut boerul și a ḑis sa-i aduc la D-voastră, poate cu bucățele mai bune, cu brânzișoară, să se îndrepte; or remânea barim de semînță.

Și începu a scoate din sin nisce pui slabi, prăpădiți, cu capetele mari, cu gâturile și picioarele lungi, adevărați monștri.

— Ieși, ieși cu dînșii afară! «Ce? poftescî să ți-i cresc eŭ? Bucătăria mea nu-i găinărie, mangositule, dobitocule!

— Nu bănuiți, sărut mâna, boerul a ḑis.

— Ieși, când îți ḑic. Aî noroc că ești bătrân. Doi mangosiți nu pot vede de nisce păserî. Nu plătiți nicî mămăliga.

Cucoana, înfuriată de mânie, fugi sus.

— Bietul moș! Apucându-l pe dînsul la ceartă, ne-a uitat pe noi, ḑise Casandra.

— Să trăescî, moșule! Nu uita să vii și mâne, te cinstim noi, ḑise feciorul glumeț.

Dupĕ ce isprăvi cu rândueala pe la bucătărie, veni sus la Maria. Ii bănuia că nu se ocupă de fată și o lasă toată ḑiua de se prostesce cu slugile.

— Nu pricep Marie, atâta nepĕsare și nerecunoscință! Eŭ m'am jertfit, am făcut și fac tot pentru tine; tu, în schimb, n'aî ochi să mĕ vedi. Fugi de mine, parcă's ciumată.

Imi țiue urechile de singurătate. Cu toții mĕ urîți, până și feteî îi inspirați receală tot voi. Sigur, copilul face cum vede pe toți.

— Tați'o, eŭ sînt tot ceea ce-am fost. Mĕ sciî că lingușirea nu-mi place. Cu Puica fac regulat câte-va ceasurî pe ḑi piano, o pun de citesce și pe urmă o las de se mai joacă; o copil, se plictisesce să lucreze toată ḑiua.

— Sigur, mai am eŭ la voi dreptate! O proastă! o toantă! E de mirat că nu mĕ duceți la Goroveiŭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ma-ta eşti nervoasă, ḑicī să te lăsăm singură; nu-ī vina noastră.

— Da, eŭ sînt vinovată de mojicia voastră. Te văd eŭ de mult în ce ape înnoţī! Ţiī cu procopsitul de cumnatu-to.

Maria strinse nervos din umerī. Asemenea învinuirī o înnebuneaŭ.

— Dar s'o isprăvi! Să te văd, atuncī de te maī ţine, măcar că de el ţi-ī milă. Il compătimescī pe cumnăţel!

— De pe ce cunoscī asta? M'amestec eŭ vre-o dată în certele voastre?

— Se cunoasce! Numaī o inimă de căţea, ca a ta, poate să ţie cu străinul şi nu cu şoru-ta. Sora, orī-ce ar face, tot soră trebue să remâe.

— Dar cine ḑice alt-fel?

— Credī că sînt oarbă şi proastă? Nu văd eŭ cum îl îngrijescī la masă?

— Dar bine, sor'o, vine omul trudit, D-ta escī nervoasă şi vreī să staŭ şi eŭ ca o momâe? Iī mănânc pânea doar.

— A cuī? A cuī? A luī? El te ţine? Dar să nu fiŭ eŭ, te-ar ţine un ceas? Mie 'mī datorescī tot; eŭ te ţin, cu suferinţele mele, nu el. Auḑī? Nerecunoscătoare'o! Poate ma-ta aī planurī! S'aŭ maī văḑut case stricate de surorī. Să-ţī fie de bine, poartă-l sănătos!

— Să sciī, de a-ḑī plec din casa d-tale, ḑise Maria, zbuenind într'un plâns sfâşietor.

— Eī şi? Dacă plecī, n'o plânge satul după tine. Călătorie sprincenată!

— Dar ce-am făcut să merit asemenea insulte? Ce am făcut?

Şi într'un suspin nervos rupea cu dinţiī din basma.

Matildeī nicī o învinuire nu i se părea destulă, orī prea aspră.

Era o cruḑime neînchipuită. Pe cine prindea dînsa ură, l'ar fi învinuit că mănâncă şi carne de om, atât era de pizmaşă la suflet.

Cu cât punea maī mult amărī sufletuluī omuluī, cu atâta era maī mulţumită.

In tinereţe fusese de o gelosie nebună: cuvinte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

grele, bănaturĭ, învinuirĭ, toate curgeaŭ ca o ploaie mânată de furtună asupra luĭ Mustea.

La început, asemenea scene îl impresionaŭ grozav, avea une-orĭ chiar accese nervoase. Dupĕ ce vedea că l'a adus în aşa hal, începea să se îmbuneze.

Acela-şĭ lucru crud îl făcea acum cu Maria, dar nu maĭ căută împăcare.

Scia că învinuirile sînt nedrepte.

Dar o gelosie ascunsă o chinuia. Maria avea farmecul celor opt-spre-ḑece anĭ, şi dese orĭ îl observa pe Iliescu privind'o cu o oare-care patimă.

Ba maĭ mult, într'o convorbire cu Iliescu, acesta socotea că şi Maria va sta cu eĭ.

Acest gând, poate nedesluşit, o făcea să fie şi maĭ rea cu Maria. Chiar în acest moment îĭ trecuse prin minte gândul că nicĭ cu Iliescu nu va fi singură mereŭ.

In această ceartă vedea un mijloc de-a rupe cu soru-sa.

„E destul de mare să-şĭ facă singură loc în lume. N'o s'o duc tot eŭ în spinare".

Ieşise un moment, dar, ca o Furie, mânată de aceste gândurĭ, se întoarse îndĕrĕt, făcĕndu-şĭ treabă la un dulap.

— Ce, creḑĭ că facĭ reŭ? Maĭ ţie-te şi mătuşa. Te-am ţinut destul. Sînt datoare? Ce, mĭ-aŭ dat părinţiĭ zestre? E şi interesul tăŭ. In oraş te'ĭ mărita. Inpustietatea asta poţĭ să maĭ staĭ încă o sută de anĭ!

Maria nu respundea nemic. Ce-ar fi respuns uneĭ femeĭ lipsite de inemă şi mânată de patimă?

Plângea, biata Marie, plânsul copiluluĭ orfan, jalea sărmanuluĭ înstrăinat, fără părinţĭ şi fără avere.

„In sfârşit va trebui să plece, tot la pânea rudelor. Vaĭ ce pâne amară! De ce-ar maĭ fi pe lume oameni fără rost? Nu era oare maĭ bine să fi murit de mică?"

E grozav acest proces ce se face trecutuluĭ, chĭar de ceĭ maĭ deştepţĭ oameni. Omul, neputĕnd sci viitorul, neputĕndu-l croi dupĕ voie, întoarnă şi răstoarnă trecutul, această nefiinţă a fiinţeĭ noastre, din care nemic nu se maĭ poate schimba! Cu atâta maĭ grozav, maĭ neîndurat, cu cât îl veḑĭ, îţĭ stă icoană aprinsă în minte, miraj diavolesc, ce te momesce ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

conținut să-l privești fără să te poți atinge de el ca de un lucru fermecat!

Maria vedea mereu vremea trecută, când Iliescu nu venea încă în casă, și Matilda se purta alt-fel cu dînsa.

In hohotul plânsului se întreba mereu, la ce-ar mai trăi, dacă nu-i în stare să-și agonisească bucata de pâine ḑilnică?

„Fie-care lucrătoare, fie-care slujnică, tot e mai fericită de cât mine". De ce nu i-ar fi dat și ei o crescere să-și poată agonisi viața? Din ce în ce tot mai mult vedea cât e de amară pâinea rudelor.

Puica întră răpede:

— Mamă, a ḑis Gheorghe să pregătească pe după ḑejun trăsura?

— De câte orî ți-am ḑis să nu ḑicî mamă, ca o mojică, ci orî mamae orî maman? Proast'o!

Copila se uită crunt și tăcu, pe urmă adause:

— A ḑis că-ĭ ḑoĭ și mergî. A venit o panoramă, mi-a spus că-ĭ așa de frumoasă! Ia-mĕ și pe mine.

— Frumos te crește tanti de aĭ când sta de vorbă cu servitoriĭ!

— Uită-te, Maria plânge. Aĭ certat'o? Vreĭ să se înnece și ea? Mereu certî pe toată lumea.

— Ieși afară.

— Ieĭ aș! Ḑicĭ că cine-ĭ reu se face urît. Uit'te ce de încreĭturĭ aĭ!

— Iar te bat.

— Acum nu sînt proastă să staŭ!

Copila fugi pe ușă.

Matilda eși ḑicând Mariei că după masă să plece.

Maria remase singură. Plânsul o înneca tot mai mult.

Își încleștă mâinele în pĕru-ĭ blond; ar fi voit să-l rupă. In hohot de plâns rostea mereu: «Mamă, mamă, la ce mi-aĭ dat ḑile?»

Să și pue capĕt vieței n'avea curaj.

Toate îĭ păreau într'un haos, vederea îĭ era turbure. Trebuia să plece din casa surori-sa. De mult răbda, ar fi răbdat și acum toate mustrările; dar îĭ spusese pe față să plece. Voia să-și găsească o vină; atunci purtarea surori-sa nu i-ar fi părut atât de crudă. Se întreba ce va ḑice cumnatu-so la ḑejun? Trebuia să-și ia ḑiua bună.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O cuprinse jalea copiluluĭ sărac şi orfan, care, privind în juru-ĭ, vede că nemic nu-ĭ al său, deşi se deprinsese cu toate.

Pustiul sărăcieĭ îĭ umpluse tot sufletul. Privirea rătăcitoare îĭ căduse pe un cufĕr vechiŭ de şcoală, în care îşĭ ţinea nemicurile: ochiĭ i se opriră asupra luĭ, ca la un vechiŭ, dar uitat, prieten.

O jale şi maĭ mare o prinse; din toate lucrurile din casă numaĭ el, uitatul, era al eĭ.

Işĭ adună puţinele schimburĭ ce avea, maĭ câte-va haine şi le aşeḑă în el.

Golul n'are nevoe de multă găteală, nicĭ pleşul de multă pieptĕnare.

Nu sărăcia o amăra atât de mult pe Maria, ci străinătatea, lipsa de un suflet, care s'o înţeleagă şi s'o iubească.

Starea eĭ sufletească era îngrozitoare, n'avea pe nimenĭ cuĭ să-ĭ vorbească, nu era cine să-ĭ înţeleagă inema. Ca într'un pustiŭ, încunjurată de oamenĭ, cu carĭ nu se potrivea nicĭ la vorbă, nicĭ la simţirĭ. Şi totu-şĭ acum i-se părea că merge într'un loc maĭ străin; va fi şi maĭ înstrăinată.

Din colegele de pension unele se măritasoră, altele uitaseră prietenia din şcoală; fiind bogate, nu aveaŭ să ţină scrisorĭ cu o calică.

Mătuşile,la carĭ mergea, erau una paralitică şi alta surdă.

Trăiaŭ dĭ'ntr'o biată pensie. Una avuse un fiiŭ ofiţer la geniŭ, care murise ca un eroŭ în războiul pentru independenţă. Femeĭ bună şi blândă odată, dar de când cu moartea singuruluĭ eĭ copil iubit, se făcuse rea şi supĕrătoare. În urmă damblaua o făcuse şi maĭ rea şi maĭ cârtitoare. Ceealaltă avea mania că toţĭ o fură.

Ce era să facă? Tot maĭ bine la ele de cât în drum.

La mătuşĭ n'avea să fie nime geloasă de ea şi n'avea s'audă învinuirĭ crude.

Gelosia surori-sa o durea. Sufletul curat şi neprihănit al Marieĭ simţea oroarea acesteĭ învinuirĭ, maĭ grozavă de cât dacă ar fi învinuit'o de-un omor.

Cu ochiĭ în lacrimĭ îşĭ lua remas bun de la tot ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o încunjura: petrecuse anii ilusiilor acolea și greŭ îĭ venea să se despartă, dar trebuia.

La masă era să nu meargă, dar o strigă cumnatu-so.

— Mărioar'o, vin să-ți spun o bucurie. Vină curênd.

Maria, c'o înfățișare de liniște silită, tăcută și cu sufletul pătruns de jale, merse în sufragerie.

— Sciĭ că sînt superstițios, ḑise Mustea; când am început împrumutul la Credit, am făgăduit că de voiŭ reuși să-l fac în condițiĭ bune, o să vĕ cumpĕr la fie-care ce'ți vroi.

Aproape am reușit, mi s'a acordat cât am cerut, a trecut și prin consiliŭ, în sfârșit e gata. Eĭ, tu ce ḑicĭ să-ți cumpĕr? Spune, ce staĭ ca o mireasă?

— Tatao, ḑise Puica, Maria de multe orĭ ḑice că, de-ar avea banĭ, și-ar lua un ceas, ḑeŭ fă-ĭ tu cadoŭ un ceas.

Maria nu respunse nemic, simțea că-ĭ sînt fălcile încleștate.

— Ce-ĭ Mărioară? Iar te-aĭ certat cu soră-ta? Acum, tu n'o sciĭ că dînsa ne ia cu ḑiua pe fie-care, la rând? Nu-ĭ nimic, e nervoasă; maĭ răbdăm și noĭ.

— Adică eŭ îs nebună? Frumoasă cinste de la bărbat! strigă Matilda. D-sa vrea să plece la târg; s'a mulțămit de pânea de-aicĭ și îmĭ caută mereŭ ceartă; stă tot cu nasul umflat. Când îĭ ḑic ce-va, îmĭ întoarnă vorbele.

— Eĭ, vorbă să fie, unde-o să plece?

— Unde? La mătușĭ.

— Da, șeḑĭ binișor Mari'o, cum te-așĭ lăsa eŭ să te ducĭ la nisce biete văduve?

— Eŭ nu-ĭ voiŭ săruta mânile să remâe. Sărută-i-le tu. Poate eștĭ deprins. Prea îĭ ți parte. Maĭ sciĭ pĕcatele? Ți șerpele în sin.

Mariea scoase un țipĕt ascuțit, voi să ḑică: „Taț'o, de ce mĕ insulțĭ?“

Abia îngână înse vorbele, se lovi cu capul de speteaza scaunuluĭ, cu mâna ajunse o farfurie, care căḑênd jos se sparse. Leșină.

Do demineață o ducea, biata fată, într'o atițare.

Cuvintele din urmă ale Matildeĭ, vĕdit trebuia să-ĭ dea o crisă de nervĭ. Era răbdarea silită a omuluĭ,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care e în luptă cu neegalul său, înnaintea căruĭ nu poate spune tot cât are pe suflet.

Cuconul Todiriță se răpedi, o stropi cu apă, o puse pe canapea.

Cucoana Matilda eși, trântind ușa cu furie. Femeea asta părea cu totul fără inemă, de când îl iubea pe Iliescu.

Puica începu a plânge și a o dosmierda pe Maria: Sărmana! De demineață o ceartă mama. Copila, de necaz, îĭ ḑicea anume mamă, nu mamac, pentru a-ĭ face și eĭ o neplăcere.

— Marie dragă, trezesce-te, nu muri și tu ca Tirolica, Marie audĭ o-dată!

Maria îșĭ veni în fire. Totul fusese un leșin de o minută, venit din prea marea încordare, din nevoea de a se stăpâni. Dar insulta adusă în fața cumnatu-so o indignă atâta, în cât ar fi voit să moară pe loc.

Puica o desmierda mereŭ pe frunte, ḑicênd:

— Mărioară dragă, poate n'aĭ gând să morĭ. Maĭ bine mor eŭ în locul tăŭ, îs maĭ mică!

Așa audea ea pe femeile din sat, văĭcărându-se, când le murea cătă o fată mare: «Să fi murit plodul nescos din nevoĭ, dar nu cogemite fată, care îmĭ era mâna dreaptă». Așa ḑicea și ea.

— Nu, dragă Puică, ḑise Maria, cu ochiĭ în lacrimĭ, tu să trăescĭ: aĭ tată și mamă, eŭ n'am pe nimenĭ; de mine ferice ar fi să mor.

Toate astea nu le înțelegea Puica și, cu glas de copil alintat, strigă:

- Mĕ aĭ pe mine, nu voiŭ să morĭ!

— Nu mor, dar acu-șĭ plec.

Matilda nu veni la masă, feciorul aduse bucatele; copila și cuconul Todiriță, supĕrațĭ de cele întîmplate, s'așeḑară la masă.

— Du-te Puică și poftesce pe mamaca la masă.

Puica se duse.

— Ce-a fost, Mărioară, între tine și soru-ta?

— Nimic, dar trebue să plec.

— Tu nu sciĭ că mătușele trăesc greŭ?

— Aĭ vĕḑut ce vorbe 'mĭ spune. Maĭ bine să mănânc o-dată pe ḑi, de cât să rabd ce am răbdat a-ḑĭ.

— Doamne, ce vremĭ! Douĕ surorĭ să nu se 'nțeleagă!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Puica veni tristă.

— Mama a ḑis că nu mănâncă.

— Ce comedii! Și cu care venisem c'o veste bună, să-ĭ bucur pe toți și să mâncăm veseli!

— Maria și-a făcut cufĕrul, tatae, cu cine remân eŭ?

— Remâĭ, Mărioară, în hatârul feteĭ.

— Nu maĭ pot, bădie! Vreĭ să mĕ 'nnec într'o ḑi?

Cuconul Todiriță, trist, scoase o hârtie de o sută de francĭ și o dădu Marieĭ.

— Ține, dragă Mărioară, cine scie ce nevoĭ o să aĭ! Poate încălțăminte; poate o haină.

— Nu, nu iaŭ bădie: destul aĭ făcut pentru mine.

— Dacă nu ĭeĭ, să sciĭ că mĕ aĭ cel maĭ mare duș-man. Și-ĭ dădu cu sila baniĭ în mână.

Maria luă hârtia cu ochiĭ plinĭ de lacrimĭ.

Se gândea: «Ce om bun și cinstit și cum n'are noroc!

„Femeĭ, în toată mintea, să-l înșele pentru o ca-nalie". Maria nu era orbită de patimă și cu inema cĭ dreaptă, simțea că un om ca Iliescu nu poate nicĭ cu'n chip fi cum se cade.

O plângea pe Matilda, că a căḑut în mâinile unuĭ asemenea om. Ce ḑi nenorocită, în care bietul cum-nată-so a făcut cunoscință cu Iliescu. Și iar începu vecĭnicul proces al trecutuluĭ, iar amăritul gând: «de nu era, de nu-l întâlnea!»

Ce puterĭ de cugetare cheltuite, ce distrugere a ființei noastre pentru nemic! Dar frĕmîntarea creeruluĭ, o-dată pornită pe acest povârniș, nu se maĭ poate opri.

CAP. XXI

Zădarnicĭ speranțe

Era toamna târḑiŭ; câte-va brume goliseră toțĭ co-pacii de frunḑe. Prin eĭ doar vêntul șuera a jale, ți-nênd ison cĭorilor stăpâne văzduhuluĭ.

Cucoriĭ și rândunelele plecaseră de mult.

Deminețole recĭ, umede și triste, nu eraŭ dătătoare de puterĭ și curaj ca vara.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Peste ḑi soarele maĭ înviora puţin lumea ; toate păreaŭ îngrijite de viforul apropiat al ierneĭ.

Noaptea singură aducea alinare.

In întunerecul eĭ toate se îngropaŭ ca într'un mormînt, numaĭ grijile, străjare neadormite, stăteaŭ la căpĕtâiul celor munciţĭ de nevoĭ orĭ de patimĭ aprinse.

Mustea tot nu isprăvise cu împrumutul.

In fie-care ḑi mergea la oraş. doar ar căpĕta veştĭ că s'a sfârşit cu formalităţile nenumĕrate.

Noaptea, patul i se părea furnicar, atâta îl munceaŭ gândurile, ce i se înşiraŭ în minte ca mărgelele pe aţă.

Creditorĭĭ mărunţĭ îĭ făcuseră procese.

Avea mereŭ înfăţişărĭ şi drumurĭ la oraş. In aparenţă credeaĭ că se deprinsese cu şicanele judecăţeĭ. în realitate îl costaŭ foarte mult.

Banĭ cu nemiluita daţĭ pe timbre, maĭ cât îl ciupeaŭ funcţionarĭĭ pentru copiĭ şi para-copiĭ, pe urmă plata avocaţilor, carĭ îĭ scoteaŭ înnainte că „dacă nu-ĭ plăti d-ta, cogemite proprietar, cine să ne plătească!"

Amânărĭ în procese şi tot soiul de încurcăturĭ îl zăpăciseră în cât i se părea că-ĭ într'un labirint.

Şi cât ar fi dorit ca măcar acasă să aibă linişte, să găsească o vorbă bună, o mângâere şi încurajare la luptă!

Nopţĭ nedormite de grijĭ, ḑile, în carĭ pleca de acasă c'o singură cafea neagră şi nu lua nemic în gură toată ḑiua. Nu feciorul luĭ din casă, dar cel din urmă rândaş era maĭ fericit: avea mâncare la vreme şi somn odihnit. El, când, seara, obosit de drum, slăbit de foame, aştepta cu nerăbdare ceasul meseĭ, rar îĭ era dat să-şĭ mănânce, în ticnă, măcar supa.

Matilda, cum îl zărea, îşĭ lua o înfăţişare de nemulţumire şi desgust. Chiar dacă nu începea cu gura, era destul fisionomia eĭ. Sta îmbufnată orĭ începea ceartă cu copila.

Dacă vedea că Mustea se face că nu observă, îl ataca de-a dreptul.

— Par'că eştĭ eşit din temniţă, atâta mânâncĭ de lacom. Iĭ trece cuĭ-va toată pofta de mâncare, numaĭ vĕḑênd aşa maniere.

— Bine, sor'o, n'am când mĕ gândi la manierele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

elegante; de-aseară și până acum sînt două-deci și patru de ceasuri!

— Ei, și? Te-am silit să nu mănânci? Orașul e plin de birturi.

— Sciĭ că nu pot mânca în oraș.

— Altă manie! Atunci stăpânesce-te, nu mĕ enerva. Doar nu stai la masă cu Iordachi.

La asemenea vorbe cuconul Todiriță, scos din sărite, arunca șervetul și eșea de la masă.

Altă-dată certa fata până o făcea să plângă. Mustea se amesteca și atunci gâlceava era gata.

— Cum? S'o las de capul dînseĭ? Să fie o mojică? Să nu scie a se purta în lume și a sta la masă cu oamenii? Te poftesc să mĕ lași s'o cresc, cum sciŭ eŭ și cum îmĭ place mie.

Certele pentru educația feteĭ eraŭ pretext.

Avea mare dreptate Casandra, când ḑicea:

— Ce fac boeriĭ? Iar se ceartă?

— La cuțite jupânească.

— Unde-ĭ dragoste puțină, lesne-ĭ a găsi pricină.

— Nu sciŭ, dar multă răbdare are bietul boer. Maica luĭ Dumneḑeŭ! Să fie a mea toată sufrageria aș mătura-o cu dînsa, respundea fecĭorul, bătându-se în piept.

— La noĭ altă treabă și la boerĭ alta. E rușine!

— Dar bine, jupânească, nu-l lasă pe creștin nicĭ sĕ mănânce.

— De, măĭ, treaba lor. S'o alege el într'o parte. Crapă el dracul!

Cuconul Todiriță iĭ ḑisese Matildeĭ de atâtea orĭ, să lase fata în pace. O femee nervoasă nu poate aplica un sistem de educație, fie cât de vechiŭ și de rutinar, așa ca să fie statornică într'unul.

A-ḑĭ ḑice una, mâne alta.

Acum poruncesc un lucru, poste un ceas se contraḑice, se zăpăcesce, în cât nebunesce copilul de cap. De acea iĭ ḑicea mereŭ:

— Lasă fata în pace, în curênd împlinesce șepte anĭ și o punem în pension.

— Mĕ creḑĭ atât de tâmpită ca să nu-ĭ pot da crescere? Iĭ sînt mamă, o s'o cresc dupĕ gustul mieŭ!

Iĭ ḑisese de atâtea-orĭ să nu înceapă cel puțin certele înnaintea feteĭ. Acum dînsa nu înțelege, dar, la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

această vârstă, totul remâne săpat ca în oțel. și lo va înțelege cu prisos, când va fi mare.

— Ce model îi daĭ! Facĭ o crimă. Așa se va purta și dînsa cu bărbatu-so.

Atâta era destul ca Matilda să aibă motiv de ceartă pe o septămână.

Din ceartă o apucaŭ atacurĭ de nervĭ. Dacă Mustea tăcea; era și maĭ reŭ.

— Ce nu-mĭ respunḑĭ? Mĕ tratezĭ de nebună? O să-țĭ pară reŭ de toate astea; o să-mĭ fac samă!

De ce se întârḑia cu luarea banilor, de ce Maria se făcea și maĭ nervoasă. Iliescu se făcuse și el maĭ rece, temêndu-se că tot planul luĭ va cădea în baltă cu asemenea întârḑiere.

Dînsa începea a se teme că poate e ce-va la mijloc și Creditul nu va da. In asemenea momente era maĭ rea de cât o leoaică. Ar fi mâncat carne de om.

Iliescu îĭ aretase de atâtea-orĭ că fără banĭ nu s'ar putea hotări la o căsătorie cu dînsa, de vreme ce n'ar vrea s'o nenorocească.

— Să caḑĭ, dragă Matildă, din lac în puț, nu face. Maĭ bine m'așĭ împușca de cât să te fac maĭ nenorocită de cât eștĭ: Tu n'aĭ idee de viața sărăcăcioasă a bietuluĭ funcționar!

Românul are o vorbă! „Casa omuluĭ e și raiŭ și iad", dar a bietuluĭ Mustea era nu iad, ci tartar.

O desordine complectă domnea în totul și în toate.

In afară toamna pustiise tot, brumele dese uscaseră florĭ și iarbă; copacĭĭ cu foile îngălbenite căutaŭ jalnic, împrăștiind mereŭ foĭ veștede.

Spre seară cĭorilo cărâiaŭ vestind zăpada apropiată. O melancolie adâncă se împrăștia din toate. Chiar ḑilele cu soare nu maĭ aveaŭ strălucirea ḑilelor de vară.

Cu toate aceste necazurĭ vremea trecea.

Intîmplărĭ cĭudate, banalităț, toate s'afundaŭ în noianul trecutuluĭ.

Maria a plecat, par'că nicĭ nu maĭ fusese; nimenĭ afară de Puica, nu maĭ pomenea de dînsa.

Copila singură îĭ purta dorul. In ḑile calde se primbla cu Newton, împrăștiind cu piciorul foile rĕvășite carĭ făceaŭ și ele un foșnet duios, par'că jelindu-și singure moartea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Unde-i Maria, Newtone, dragă ?

— Câinele, înțelegênd'o, se făcea că o caută ; și pe urmă se'nturna gudurându-se să-l ierte că n'a găsit'o.

— Nu-i, s'a dus departe și pe noi ne-a lăsat. Of! Newton, Newton, tare mi-i urît numaĭ cu tine! De ce nu eștĭ tu un cal năzdrăvan să plecăm în lume la împĕratul Roș orĭ la sora Soareluĭ. Am trăi în palate de cristal, în câmpiĭ veçinic înflorite. Uită-te aicĭ cât e de urît. Acu-și e iarna. Ce-o să ne facem, dragă Newtoane? Toată ḑiua la gura sobeĭ! Tu eștĭ un prost nu sciĭ nicĭ vorbi! Și dacă n'aĭ fi nicĭ tu, așĭ muri de urît!

Dar, trec chinurĭ amare, ale căror clipe par fără capĕt; trec bolĭ dureroase; trec jalnicele supĕrărĭ ce par oțelite împotriva uităreĭ; trec molancolicele ḑile de toamnă! pe toate nesățiosul timp le înghite lacom. pe toate le mistue focul uităreĭ!

A venit înse și ḑiua mult dorită de cuconul Todiriță și proa îndelung așteptată de Matilda și Iliescu...

Era într'o Vineri; bruma și ceața înnecaŭ vĕzduhul.

Cuconul Todiriță luase baniĭ de la Credit.

Celuĭ ce avea ipoteca i se oprise partea.

Mustea, spre a fi cât maĭ folosit, schimbase toate bonurile odată, maĭ ales că eraŭ urcate; cu gând ca Sâmbătă să facă socotelele, pe unde și cum are de dat și să vaḑă ce brumă îĭ maĭ remâne pentru lucrul moșieĭ.

Veni vesel a casă, făcu o mulțime de târguelĭ: icre negre, sardine, portocale, prăjiturĭ și bomboane; adusese toate din bielșug.

Iși ajunsese scopul dorit. Era scăpat de-acum! Moșioara luĭ nu se va maĭ vinde cu toba, nu va suferi rușinea. Va munci ca un rob, dar va plăti ratele regulat; și. cu ajutorul luĭ Ḑumneḑeŭ, toate se vor îndrepta.

Chiar nevasta, gândea Mustea, nu va maĭ fi așa nervoasă, sciind că nu ne temem de viitor.

Așa gândea mereŭ tot drumul cuconul Todiriță. Nu scia că n'aduce anul ce-aduce ceasul, și că diavolul corupțieĭ întrase în casa și la masa luĭ!

Nu scia, sărmanul, ce se plănuesce în întunerecul celor maĭ ticăloase patimĭ omenescĭ! Nu scia că singur și-a adus șarpele veninos în casă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când întră întâiŭ în camera luĭ ca să lase geanta, făcu o cruce mare înnaintea bogatuluĭ iconostas, remas de la părinţĭ, plin cu icoane îmbrăcate cu argint. Innaintea lor bătrâniĭ se rugaseră cu evlavie. Tată-so murise cu ochiĭ ţintă la ele.

Pe Mustea, de mic, îl învĕţase maică-sa a se ruga şi a bate mătăniĭ înnaintea sfintelor icoane, rugând pe Dumneḑeŭ să-ĭ dea noroc, minte multă şi părinţilor sănătate.

In sufletul luĭ se întrupase, de mic, credinţa că, stând în faţa iconostasuluĭ, stă în faţa luĭ Dumneḑeŭ.

Ţinea acest odor scump în odaia de lucru, acolo îl apucase; era odaia bătrânuluĭ.

Când întră cu banii, fără să vrea, simţi o evlavie şi o cucernicie adâncă.

I se părea că rugăciunile luĭ şi ale părinţilor îl ajutaseră să scape la liman.

Cu mare sentiment de religiositate rosti aproape instinctiv: «Mulţămesc ţie, Doamne, că mi-aĭ ajutat s'ajung aicĭ».

In sufletul luĭ, plin de evlavie, se vĕrsase atâta liniște, în cât i se părea că de-acum pacea şi bucuria vor fi tovărășele luĭ mult dorite.

Va trăi în pace cu nevasta, viitorul feteĭ va fi asigurat, sărăcia izgonită pentru tot-de-a-una din casa luĭ.

De-acum va sci el să fie econom. Cine a vĕḑut o dată moartea cu ochiĭ, scie a preţui viaţa. Cuĭ i s'a rânjit o dată sărăcia, va sci să preţuiască banul, va sci să fie econom.

Dese orĭ se învinuia pe dînsul de nervositatea neveste-sa: „Da, îşĭ ḑicea el, femeea pierde maĭ lesne răbdarea.

«Amenințată de sărăcie, nu se maĭ poate stăpâni; atunci toate nimicurile o aţiţă, toate îĭ par că în iad. Dacă pe mine şi mĕ înspaimîntă groaza sărăcieĭ, dar pe dînsa, biata femee!

«Noĭ, bărbaţiĭ, putem privi moartea în faţa, luptându-ne cu ea piept la piept; femeea e maĭ slabă. Atunci de ce s'o învinuim?

«Nu, eŭ nu pot învinui reutatea femeeĭ, cum nu pot învinui pe-a unuĭ copil. Il ḑoare ce-va, are o ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mulţămire, ţipă şi plânge; căcĭ n'are putere şi tărie a se stăpâni.

„O nenorocire o ameninţă, o nereuşită îĭ zbuciumă sufletul, ea ţipă, se înfurie pe ceĭ din jurul eĭ, în tocmaĭ după cum copiiĭ, lovindu-se de obiecte, le bat şi le aruncă.

„Noĭ, bărbaţiĭ, căutăm să ne stăpânim şi tot une-orĭ năcazurile se zugrăvesc pe faţă-ne.

„Par'că o aud pe sărmana mamă, dicând tateĭ:

— „Grigore n'ascunde, citesc pe faţă că ţi s'a întîmplat ce-va.

„Ea, drept, era înger nu femeĭ, şi când îl vedea pe tata, amărit, se micra cum l'ar linişti. Sărmana mamă, a pornit viaţa din sărăcie şi amêndoĭ s'aŭ încurăjat şi ajutat în luptă. Aŭ ţinut unul la altul şi Dumneḑeŭ le-a ajutat. A-ḑĭ femeile nu maĭ ţin la bărbat, ci la averea şi rangul luĭ; de aceea nicĭ Dumneḑeŭ nu le ajută. Dar de-acum sînt sigur, Matilda va fi maĭ bună: Vorba Românuluĭ: «Când nu sînt grăunţe 'n traistă, se bat caiĭ».

Puse baniĭ în casa de fier şi cu faţa veselă întră în sofragerie. Părea întinerit de fericire. După ce sărută fata, ridicând'o sus de la pământ, o îmbrăţişă şi pe Matilda.

— Ce te-a lovit, mĕ rog, atâta dragoste? Sciĭ, nu-mĭ plac momiţăriile şi falşităţile.

— Nu ḑi vorbe grele, dragă Matild'o, nu-mĭ strica fericirea. Am scăpat de nevoĭ, nu te maĭ teme de sărăcie. O să fim fericiţĭ, nicĭ tu n'aĭ să maĭ fiĭ nervoasă, nimic n'are să-ţĭ lipsească, draga mea nevastă. Şi-ĭ luă măinile să i le sărute.

Matilda simţea că sărutările sincere ale bărbatu-so o ardeaŭ. Voi să se arate rece şi să'l împiedece de la început, a urma cu asemenea manifestaţiĭ de dragoste, de aceea îĭ ḑise aspru.

— Se vede că aĭ luat multe aldămaşurĭ.

— Fericirea şi reuşita îmbată maĭ grozav de cât şampania. Am luat baniĭ, maĭ remân de regulat creditoriĭ micĭ şi dăm, draga mea, grijilo pe foc. La auḑul c'a luat baniĭ, Matilda îngălbeni. Cât pe ce de n'o apucă un tremur de frica nereuşiteĭ; şi cu glas tremurător, întrebă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— In ce sînt banii ? In bonuri ori în hârtii ?

— Cinci-zece de hârtii de câte o mie, una și una, nouă-nouțe.

La acest respuns Matilda simți bucuria, dar și frica hoțului : va putea ori nu reuși ?

— Tu, par'că nu te bucuri, Matild'o. Curioase sînteți voi femeile. Vă emoționați de scârbe și dureri, dar remâneți reci la fericiri.

— Dar ce, vreĭ să joc, să sar ca Puica ?

— Veḑi, mie, de nu mi-ar fi rușine, așĭ juca tontoroiul, așa mĕ simt de fericit, de vesel :

Gheorghe !

— Porunciți.

— Aĭ adus icrele și toate pachetele de la trăsură?

— Poftiți, sînt așeḑate în bufet.

— Dar nu le-am adus să le așeḑĭ în bufet. Adă aicĭ icre, alămâe, deschide și o cutie de sardele.

O să le mănâncĭ toate în astă seară ? ḑise Matilda, ca să mai ascundă grija ce-o muncea.

— Am să mănânc pentru un an întreg. Acum sînt și eŭ că mi-ĭ foame, de atâta vreme, de când mĕ zbat cu năcazurile.

— Când eștĭ supĕrat mănâncĭ de supĕrat și când eștĭ vesel de bucurie, ḑise Matilda zâmbind.

— Să nu mănânce nicĭ duşmaniĭ, dragă, cum mâncam eŭ. Gheorghe, scoate o butelie de Cotnar

— Numĕrul unu, Gheorghe, ḑise Matilda, trecĕndu-ĭ un gând divolesc prin cap.

— Eĭ, brava ție nevastă, acum vĕd că ții la mine : eram să ḑic eŭ, dar nu îndrăzneam. Sciŭ că-l ții pentru musafirĭ. In cailea să facem cheful deplin. Tot nu m'am îmbĕtat de când sînt eŭ. Dar o să beți și voĭ cu mine.

So puseră tus-trei la masă.

Bun din firea luĭ, se uită : par'că lipsea cine-va. Cât pe ce era să ḑică :

— „Pĕcat, lipsesce Maria ; biata fată a avut parte de certurile și năcăzurile noastre, ar fi bine să se bucure și de fericiri". Dar oftă înnăbușit, înghițind vorbele, de frică să nu turbure liniștea, de care avea atâta nevoe.

Nu putea însĕ tăcea, trebuia să vorbească de bucurie ; era peste seamă de atițat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ le punem toate la cale. Oh! să le vĕd odată puse po toate. La vară, pot să te asigur, mergĭ şi tu cu fata la băĭ.

Eŭ remân aicĭ, am de gând să daŭ model cu moşia mea, să le aret oŭ ce se poate face cu agricultura.

— Dacă voiŭ ajunge pănă atunceĭ! ḑise Matilda, care tot nu-şĭ putea stăpâni reutatea.

Mustea era atât de fericit, în cât această vorbă, care i-ar fi făcut foarte mare reŭ, acum nu o simţi ca împunsătură, ci ḑise liniştit:

— Bun e Dumneḑeŭ, bine că ne-am vĕḑut pănă aicĭ. Pĕcat că n'a venit nimenĭ, nicĭ măcar sub-prefectul!

— Mare pagubă!

— Eŭ, când am o bucurie, aşĭ vrea s'o împărtăşesc lumeĭ întregĭ. Ascultă, Gheorghe, butelia de vin, care a remas de aseară, s'o luaţĭ voĭ la bucătărie.

— Sărut mâna, ḑise Gheorghe!

— Tu, Matild'o, n'aĭ mâncat maĭ nimic, ia ceĭ puţin prăjiturĭ; am ales anume de cele carĭ 'ţĭ plac ţie. Pentru tine şi bucuriile şi supĕrările aŭ acela-şĭ efect.

— Eŭ nu mănânc nicĭ o dată mult, şi încă seara: nu pot dormi.

Mustea luă fata pe genunchĭ, o desmierdă. Ĭ părea maĭ frumoasă de cât orĭ când.

Im minte 'şĭ ḑicea:

«Ca un rob am să muncesc s'asigur viitorul feteĭ».

I se părea luĭ Mustea că are vlaga şi puterea omuluĭ de douĕ-ḑeceĭ de anĭ.

Orĭ-ce muncă şi jertfă, orĭ-ce strădanie eraŭ nimicurĭ, vĕḑênd că şi-a scăpat moşia. Numaĭ amenînţarea primejdieĭ te face să preţuescĭ bunătatea vioţeĭ.

Newton se uita şi el lacom la stăpânu-so; de mult nu-l vĕḑuse aşa de vesel şi fericit.

Ĭl tot privea, clipind des, par'că ar fi voit să-ĭ ḑică: „Ia seama, prea multă bucurie strică!“

— Uită-te cum te iubesce Newton, tatae. Să-ĭ dăm şi luĭ o prăjitură.

— Dă-ĭ, săracul.

Copila sări sprintenă, alese o prăjitură şi ĭ-o dădu.

— Veḑĭ! Asta-ĭ de la tataea! Luĭ ce-aĭ să-ĭ cumperĭ? Aĭ făgăduit că ne eĭ la toţĭ câte ce-va.

— Spune tu, Newton dragă, ce să-ţi ea? dise Puica, îmbrăţişând câinele.

— Ce o cere şi el.

— El, bietul, nu poate vorbi. Ce bine ar fi să vorbească şi cânii.

— Bine că nu poate, ar mai spune şi el prostii, dise Matilda.

— Mamae, tu nu'l iubescĭ nicĭ pe Newton! Deŭ spune: pe cine iubescĭ tu mai tare?

— Sfârşesce cu prostiile. Când începĭ, o ţiĭ ca Neaga.

— Cine era oare Neaga?

— O fată proastă ca tine.

— Stăi să-ţi spun eŭ povestea Neagăi. Era o femeo şugubeaţă.

— Aşa cum e mamaea! Ha! Ha! Ha!

— Aĭ tu noroc că eştĭ în braţe la tată-to.

— Las'o, Matild'o, e veselă şi ea

— Haĭ, tatae, spune povestea.

— O spun, dar tu să tacĭ.

— Tac mĕ chiamă. „Era o femee şugubeaţă". Şi-a voit să plece, cu bărbatu-so la târg.

— Aşa bună oară ca ma-ta cu mamaea.

— Apoĭ nu tacĭ?

— Ba tac.

— Bărbatu-so a pus ĭeapa la căruţă. „Suĭ, Neagă", dice: — «Ba».

Atuncĭ, bietul om, s'a dus şi-a scos teleguţa, crezând că poate căruţa hurducă.

— El era bun ca ma-ta, dise copila.

— Dacă nu tacĭ, nu maĭ spun.

— Ba tac.

— Şi tu eştĭ ca Neaga. A adus bietul om teleguţa, a deshămat ĭeapa şi-a pus'o la teleguţă. „Suĭ, Neagă, în teleguţă!" — „Ba". „Aşa? Stăi că to fac eŭ să te suĭ", şi iuştĭ cu biciuşca peste picĭoarele Neagăi. «Ba eŭ m'oiŭ sui, dar un picĭor tot l'oiŭ târîi».

— Ha! Ha! Ha! înderĕtnica! Să veḑĭ, sciŭ şi eŭ o poveste c'o femee îndĕrĕtnică, dise copila.

— Dupĕ ce s'aŭ întors acasă, s'aŭ luat la ceartă, urmă cc. Todiriţă.

— Ca ma-ta cu mamaea.

— Iar nu tacĭ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ba tac, spune.

— S'aŭ luat la ceartă şi bărbatul a ḑis: „Veḑĭ, femee, să nu te puĭ cu mine, că tot pe-a mea trebue să remâe". „Ba, n'am făcut cum ḑiceaĭ tu. Nu m'am suit nicĭ în căruţă, nicĭ în teleguţă, nicĭ pe jos n'am mers". Co-ĭ drept, ea n'a fost nicĭ călare, nicĭ pe jos, nicĭ în căruţă, nicĭ în teleguţă, de vreme ce trupu'ĭ sta în căruţă, iar picĭoarele se târîeaŭ pe jos... De-acum mergĭ la culcare.

Copila sărută cu drag pe tată-so, pe urmă pe Newton, care era alăturĭ, ḑicêndu-ĭ:

— Newton, haĭ tu cu mine; tare mi-ĭ urît singură! Ce bine era cu Maria!

Voi s'o sărute şi pe mă-sa.

— Merci, după ce-aĭ pupat pe Newton în bot.

Copila, vêḑênd c'a greşit, plecă.

Cuconul Todiriţă nu ḑise nemic, se temea de furtună şi era obosit, atât de obosit de emoţie! Dorea să doarmă o noapte liniştită, somn nezbucĭumat de grijĭ.

Cine a avut în viaţă grijĭ bănescĭ, pe cine l'a chinuit greutatea datoriilor cu poliţele la scadenţă, numaĭ acela poate înţelege ce 'nseamnă a te vedea mântuit de grija lor.

Luĭ Mustea i se părea că până acum purta în spate o greutate colosală, care-ĭ dobora umeriĭ, îĭ înnăbuşea resuflarea, îĭ aducea ameţeală. Une-orĭ ar fi dorit să cadă, fără simţire, să nu maĭ vaḑă propria sa ruină.

Şi acum, de o dată, ca prin minune, se vede uşurat de-aşa omoritoare sarcină.

Se simţea vioiŭ şi puternic, cu nemărginit gust de muncă şi de viaţă.

Il încălḑise, drept, şi Cotnarul numĕrul unul.

Era vesel, dar simţea cum un somn liniştit îl ademenea să se culce. Gândindu-se ca mâne să se scoale de dimineaţă să vadă arătura de toamnă isprăvită şi după masă să-şi adune ce datoriĭ are.

Adormi atât de adânc şi de liniştit, în cât s'ar fi putut tăia lemne pe dînsul şi tot n'ar fi simţit.

Somu liniştit, nezbucĭumat de vise, aşa cum îl poate avea numaĭ cel cu consciinţa împăcată...

Se trezi odihnit, bine dispus, i se părea că întinerise cu douĕ-ḑecĭ de anĭ. Simţea atâta energie de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

muncă, nicĭ nu-ĭ maĭ venea a crede că-ĭ tot cel obosit şi plictisit, stăpânit de ideea de-a se duce în lume, unde să nu-l maĭ cunoască nimenĭ.

Era ca omul scăpat de o boală grea, după care munca şi nemicurile vieţeĭ, chiar, par plăceră nespuse.

Işĭ bĕu cafeaua cu poftă.

Nicĭ odată nu-ĭ păruse atât de bună, atât de parfumată şi de gustoasă.

Eşi, ca de obiceiŭ, în balcon.

Se simţea mirosul tomnatec de foĭ veştede.

Ceaţa greoae se ridica încet, lăsând apele albastre.

Priveliştea tomnatecă şi greoae, luĭ Mustea, ĭĭ păru fermecătoare.

Arătura de toamnă mergea bine, pământul nu era nicĭ prea ud nicĭ prea uscat.

Cumpĕrase de la un proprietar semînţă de grâŭ bălan, atât de mult căutat la Galaţĭ,

„Să am un an cât de mijlociŭ şi tot îmĭ scot rata şi îmĭ remâne pentru lucrul moşieĭ. Am s'o iaŭ cu binele pe Matilda, să se ocupe şi ea serios de gospodărie. Cu ajutorul luĭ D-ḑeŭ vom scăpa.

„Bietul tata a făcut avere din nemic şi eŭ să n'o pot păstra! Nu voiŭ face nicĭ o cheltuială de prisos. Câte haine am, îmĭ ajung ḑece anĭ. Matilda va maĭ lăsa şi ea din ale eĭ, vor ĭeşi câte-va miĭ de francĭ din cheltuelĭ mărunte. Am s'o ademenesc să cerce, nu va putea ridica păserĭ multe? Uită-te codina o mănâncă şoareciĭ; pe urmă ouĕ, unt, tot ce va fi de prisos, să vîndă şi să pună la casa de economie să fie pentru trusoul feteĭ. Pe femeĭ trebue să le momescĭ ca pe copiĭ.“

Acum preţuia cu atât maĭ mult moşia, cu cât fusese maĭ aproape s'o piarḑă.

Vesel şi întrămat pentru muncă, plecă la trebile luĭ ḑilnice.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAP. XXII

Patima învinge

Să vedem ce se petrecuse de cu seară în sufletul cucoanei Matilda, de cum aflase c'a luat bărbatu-so banii şi până în momentul ce el plecă.

Când Mustea a spus că are cinci-deci de hârtii de câte o mie, nouĕ-nouţe, Matilda simţi un junghiŭ de nelinişte prin inemă.

Reuşi-va orĭ ba?

Acum viaţa ei toată era pe o carte.

Cine şi-ar fi putut închipui atâta nepotrivire în aceste două suflete de soţi, carĭ mâncaseră dece anĭ la aceea-şĭ masă carĭ împărţiseră, în anii tinereţei, fericirĭ şi nefericirĭ, ce fatal sînt legate de orĭ-ce căsnicie? Cine oare ar fi putut ghici ce sentimente opuse se aflaŭ în ele?

Sentimentele luĭ cuconul Todiriţă eraŭ leale, ciustite şi vrednice; dorea să-şĭ scape moşia, să facă fericirea feteĭ şi a nevesteĭ.

Pe când în sufletul femeeĭ, care ar fi trebuit să fie îngerul dătător de noroc al caseĭ, ce planurĭ diavolescĭ se urzeaŭ?

De cum auḑi c'a luat baniĭ, un singur gând îĭ chinuia sufletul: cum va face să pue mâna pe eĭ?

Din acest moment, orĭ-ce judecată dreaptă, orĭ-ce groază de săvârşirea uneĭ asemenea crime, dispăru.

Dînseĭ i se părea că baniĭ sînt un drept al eĭ, că trebue să-ĭ ia.

Nicĭ o clipă nu-şĭ puse întrebarea: ce va suferi bărbatu-so?

După cum nicĭ hoţul nu-şĭ bate capul de suferinţa păgubaşuluĭ; după cum nicĭ criminalul n'are milă, nu simte îndurare, de suferinţele victimelor, Matilda nu se întreba: cum va îndrepta Mustea reul imens ce-ĭ va face ea, răpindu-ĭ aceştĭ baniĭ?

Mintea-ĭ era ca adormită pentru orĭ-ce altă idee de cât cea de-a răpi baniĭ şi de a putea duce viaţă îmbielşugată cu Iliescu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mustea, avênd cugetul liniştit, cum se culcă, adormi dus.

Matilda ascultase resuflarea înceată şi regulată a bărbatului.

Ea nu putea şi nu voia să doarmă. De câte-va orî voi să se scoale, dar se temea să nu o simţă.

Intr'un târdiŭ cuconul Todiriţă începu a horăi.

Matilda gemu, tuşi tare de câte-va orî, să vadă, dacă el nu se va trezi. Mustea îşî urma somnul maî departe, visând fericirea familieî, cutreerând lanurile de grâŭ cu spice de aur.

Dîusa, încet, aprinse lumînarea. Mâna îî tremura. Iera în adevĕr ca o lunatecă mânată de-un singur gând: furtul. Intocmaî cum acesta merge pe margenea prăpastieî, nu din pricina curajuluî, ci fiind că simţul raţiuneî şi al realităţeî îî e complect adormit, — tot ast-fel sufletul Matildeî era adormit pentru milă, dreptate, cinste şi dragoste de familie.

Farul eî conducĕtor era patima a-tot-puternică.

Merse tiptil la haine, luă cheea de la casa de fier, păşind în vârful degetelor; ascultă, din când în când, respiraţia bărbatuluî.

In cămaşă de noapte, cu faţa palidă de grijă, avênd lumînarea într'o mână şi cheea în alta, părea o stafie ce cutreeră locuinţele spre a spăria pe muritorî. A doua Lady Macbeth, dar maî crudă; îşî fura soţul şi copilul.

Uşa de la odaia, unde era biuroul, şi casa de fier remăsese deschisă. Cum trecu pragul, se simţi maî uşurată; ascultă iar, auţea numaî resuflarea-î regulată, în colo totul era adâncit în tăcere.

Matilda puse binişor sfeşnicul pe biuroŭ şi, cu mişcărî ca de panteră, care'şî înşfacă pe nesimţite pradă, deschise casa de fier. Pachetul cu hârtiî era într'un portofoliŭ de piele, aşeţat într'o parte a caseî. Cu o mişcare nervoasă îl luă. Un oftat uşurător îî ridică pieptul; ochiî îî străluceaŭ de bucurie diavolească, întocmaî ca la halucinaţiî, carî aŭ vedenia că li s'a deschis cerul. De aci merse la sobă, deschise un oblonaş de la stâlpî şi vârî pachetul adânc în lăuntru, pe urmă închise cu băgare de seamă.

La uşa din afară, Newton căscă lung, hârîind, par'că ar fi simţit pe cine-va străin în depărtare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Matilda, cu pas liniştit, luă sfeşnicul şi, încet, fără zgomot, merse de puse cheea la loc.

Scica că Mustea, demineaţa, grăbit, nicĭ o dată nu umbla la casă. Ar fi trebuit ce-va neobicĭnuit ca să se întîmple aceasta.

In gând îşĭ ḑise: „Fără risc nu se poate!“

Săvârşirea faptei îĭ dase liniştea voită, dictată de patima iubireĭ nebune.

Poate hoţiĭ de profesie dorm după săvârşirea crimeĭ; Matilda nu adormi, gândurile oĭ craŭ numaĭ la fericirea şi mulţumirea ce va simţi Iliescu, aflând că visul dorit de atâta vreme s'a întrupat.

Mustrare de cuget pentru fapta săvârşită n'avea de loc; căcĭ de mult era hotărîtă şi plănuită, de mult fatalitatea pusese sigiliul pe cugetul Matildeĭ; de mult neînlăturatul *trebue* îĭ înarmase mâna şi-ĭ desbrăcase cugetul de orĭ-ce simţ de datorie morală.

Nu putu închide ochiĭ, nu de mustrare, ci de emoţica ce-ĭ produceaŭ gândurile uneĭ vieţĭ noue, ce avea să înceapă şi de teamă să n'o descopere Mustea.

Noaptea îĭ păru, în adevĕr, an.

O tăcere adâncă domnea pretutindenĭ în sat.

Afară de rarĭ şi slabe lătrăturĭ de câĭnĭ, totul părea mort.

Numaĭ despre ḑiuă, la cântecul fioros al uneĭ cucuvele, simţĭ fiorĭ recĭ.

Cu glas aproape taro, îşĭ ḑise:

«Minciunĭ băbescĭ. Nu sînt superstiţioasă».

Abia în zorĭ aţipi.

. . . . . .

In vis dese orĭ nu ne putem stăpâni nicĭ gândurile, nicĭ patimile: sentimentele cele maĭ ascunse ĭes, plutesc ca slaba picătură de unt de lemn în apă.

Se pare că morala, cu dreptul eĭ de veacurĭ, călcată şi nesocotită, cerca să se răzbune cel puţin în somn. Visă nisce gropĭ pline de noroiŭ, în carĭ maĭ nu se prăvălea; un câĭne grozav, se aţinea s'o sfăşie; iar dînsa, desculţă, fugea pe drumurĭ, nesciind cum să-şĭ ascundă picĭoarele goale, de ruşinea lumeĭ! Avea simţirea că s'ar afla într'o lume necunoscută şi pizmaşă, în care toţĭ o persecutaŭ.

Din planurile fericite, ce şi le făcea, nemic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In vis totul i se areta ca un haos îngrozitor, pustiŭ, lipsit de orĭ-ce fiinţă ĭubită. La un moment i se păru că puntea, care o ţinea peste o prăpastie înfricoşată, se rupse.

Se trezi de ţipetul ascuţit ce singură scoase. O sudoare rece îĭ acoperise trupul.

Inema i se bătea cu putere; un tremur o ţinea într'una.

Se sculă răpede. Aproape uitase cele petrecute noaptea, nu-şĭ dădea bine seamă, dacă visase fapta săvârşită orĭ o făcuse aevea; de nedormire şi emoţie pierduse aproape noţiunea realităţeĭ.

In cămaşă, su picĭoarele goale, alergă la sobă spre a se încredinţa, dacă nu cum-va a visat. Când simţi pachetul, avu bucuria hoţuluĭ, care a reuşit să-şĭ ascundă bine lucrurile furate.

Sună şi porunci feciorului să-ĭ dea o cafea neagră cu conĭac. Tremurul o ţinea mereŭ.

Se îmbrăcă răpede şi porunci să-ĭ pue caiĭ.

Erau abia nouĕ ceasurĭ; dar se grăbea să plece, să fugă, cât maĭ curênd.

Un moment stătu la îndoială, dacă să ia fata.

Dar îşĭ puse întrebarea: unde s'o ducă? Un copil e o sarcină mare. Mustea avea s'o pue în pension.

Copila se juca veselă; când o văḑu pe maică-sa palidă şi gata de drum, aşa de demineaţă, inema eĭ de copil avu o presimţire dureroasă.

— Unde plecĭ, mamae, aşa de demineaţă? Nu staĭ la dejun? Maĭ sînt prăjiturĭ.

— Mănâncă-le tu şi cu tată-to.

— Ma-ta nu viĭ la dejun?

— Nu, mĕ duc la un doctor, mĕ doare o măsea.

Sărută copila pe amêndoĭ obrajiĭ şi plecă, temêndu-se ca de o ispită rea, să nu o apuce jalea mameĭ, care îşĭ părăsesce casa şi copilul. I se părea că, de va maĭ întârḑia un moment, un glas venit de departe, care se tot apropia încet, i-ar striga:

«Fomee, opresce-te, cât maĭ e vreme, prăpastia din vis te aşteaptă.

«Cucuveaua ţi-a cântat marşul funebru: dar gândesce-te, poate maĭ e vreme, opresce-te!»

O clipă să maĭ fi întârḑiat, şi, poate, glasul conscinţeĭ ar fi ţintuit'o loculuĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Zadarnic! Patima a înnăbuşit glasul sentimentelor nobile. Matilda a plecat, fără s'arunce o privire înderĕt. Fără milă şi-a rupt ceĭ ḑece anĭ din viaţă, aruncându-ĭ în prăpastia patimelor celor maĭ ticăloase!

Newton, ca şi altă dată, se ţinea de dînsa, până ce Puica l'a chemat înderĕt.

Matilda strigă vizitiuluĭ să mâe maĭ răpede şi să ia prin pădure, doar va ajunge maĭ curênd. Nu maĭ gândea nemic; tot drumul, singura-ĭ grijă era de-a ajunge cât maĭ răpede. Nu simţea nicĭ bucurie, nicĭ scârbă; era într'o stare de nesimţire. Săvârşirea fapteĭ o paralisase.

Copila se uită lung după mă-sa.

Plecarea acesteia, aşa pe neaşteptate şi aşa de demineaţă, camerile încă neregulate, dînsa remasă singură, fără suflet de om, toate acestea o impresionaŭ dureros. Nu-şĭ putea da seamă, dar vedea că e ce-va straniŭ în toată această purtare a Matildeĭ. „Dacă ar fi măcar Maria, dar aşa ce-am să mĕ fac eŭ singură? Noroc de bietul Newton!“.

Copila cuprinse câinele pe după gât. Apoĭ o lovi o jale de singurătatea în care se afla, şi începu a plânge.

Anica veni să facă odăile.

— Ce plângĭ dudue? ḑise Anica.

— Treaba mea.

— Aşaa, las nu-ţĭ maĭ spuiŭ eŭ poveştĭ.

Puica, tăcută şi cu minte, luă cartea pe care învĕţa a citi, şi începu a scrie după ea.

CAP. XXIII

Lovit de moarte

Vremea dejunuluĭ s'apropia; casa părea pustie, toate lucrurile par'că nu eraŭ la locul lor. Iţĭ făcea impresia uneĭ case, din care s'a pornit mortul la locaşul de veciĭ. Acest sentiment nedesluşit îl avea copila.

După ce i se urî cu scrisul, se duse şi se uită tristă pe fereastră.

Ar fi dorit să vaḑă pe cine-va venind.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In sofragerie feciorul aşeda masa, cu două tacâmurĭ. Servitorĭĭ, cu fineţa lor de copoĭ, şi cu simţul de a ghici tot, presupuneaŭ că stăpâna lor plecase pentru tot-de-a-una. Drept că dînşiĭ de multe orĭ presupuseseră aceasta şi dînsa tot se întorcea.

Newton sta şi el trist.

Când îl zări pe cuconul Todiriţă întrând vesel, nu-ĭ sări, ca altă dată, înnainte, ci sta umilit la uşă, par'că făcuse vre-o greşeală, el.

Copila nu era pieptĕnată nicĭ îmbrăcată cu îngrijire ca altă dată. Aceasta şi alte multe îl împresionară foarte reŭ pe Mustea şi faţa luĭ veselă luă de odată o expresie de nemulţumire.

— Dar ce are, Puică, Newton de stă aşa supĕrat?

— I-a dat mamaea un picĭor, când a plecat; se ţinea de ea.

— Dar unde a plecat Matilda?

— A plecat la doctor, a ḑis că-ĭ bolnavă; nu vine la dejun.

— Da? ḑise cuconul Todiriţă, simţind ce-va reŭ pe inemă. Cum? gândi el, când a maĭ făcut asta? Doctorul se chiamă acasă, nu se merge la el; n'am ajuns în aşa hal. Asta n'a maĭ făcut'o.

Feciorul întră să-ĭ poftească la masă; cuconul Todiriţă îĭ ḑise:

— Pune încă un tacâm şi scoate o butelie de Cotnar. Venise cu sub-prefectul, voind să-ĭ facă cinste pentru reuşita de la Credit.

Muntenescu se oprise în curte spre a vorbi cu primarele.

Vechilul venise şi remăsese în sală, aştepta să-ĭ dea o sută de leĭ, pentru canţelarie.

Cuconul Todiriţă era tot muncit cu gândul: pentru ce să se fi dus Matilda la oraş! Banĭ de făcut cumpĕrăturĭ nu-ĭ ceruse; atuncĭ pentru ce oare s'o fi dus? Avea maĭ de mult, când îl temea, obiceiŭ de umbla până 'n ḑiuă pe la cărturărese; dar acum, de mult, se lăsase de-asemenea obiceiurĭ. Muncit de gândul acesta îşĭ aduse aminte că vechilul aştepta şi trecu prin sală în camera unde ţinea banii.

Merse la casa de fier, deschise uşa, şi, cu gândul la nevastă-sa, căută portofelul în care, pe lîngă hâr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tiile de o mie, mai avea una de-o sută. Pipăi bine, se uită de-amănuntul, caută pretutindenĭ, se uită pe jos :... nimic !

Intreg pachetul de cinci-deci de miĭ lipsea împreună cu portofelul, cu tot.

Prin cap simți o vâjeală, cum vuesce vêntul prin coșurĭ în vreme de furtună ; mâinele ĭĭ tremuraŭ.

I se păreа că un munte se năruе peste el și, acu-șĭ, acu-șĭ, totul va fi sub dărămăturĭ.

După cum un fulger ajunge une-orĭ să lumineze întreaga prăpastie, ast-fel luĭ Mustea i se lumină prin minte întreaga dramă, toată mișelia femeeĭ.

Acum înțelese tot ; dar prea târdiŭ !

Lumina aceasta îl izbi ca un trăsnet, nemicindu-ĭ toată ființa.

Vechilul aștepta în antret.

De odată s'auzi ce-va căzênd și strigătul : apă !

Sub-prefectul tocmaĭ întra pe ușă.

Se răpeziră amêndoĭ în cameră. Mustea căduse, cu fața și ochiĭ injectațĭ de sânge. Resufla greŭ.

— Apă și oțet, Gheorghe, strigă subprefectul la fecĭor, care tocmaĭ venise să-ĭ poftească la dejun, că se recesc ochĭurile.

— Să-l punem în pat, d-le primar.

Il dosfăcură la gât, ĭĭ frecară mâinile și picĭoarele cu oțet.

Trimeseseră pe fecĭor, călare, după doctor.

Inema luĭ Mustea se bătea, dar s'auzea un fel de horcăit și nesimțirea era desăvârșită.

Copila, auzind zgomot, alergă și ea. Când îl vĕzu, gemênd și resuflând atât de greŭ, sermana fetiță începu a tremura și-a plânge.

— Tatae ! tătăiță al mieŭ scump și drag, ce aĭ ? Cine te-a supĕrat ?

Și-ĭ sărută mâna, udând'o cu lacrimĭ.

— Dar unde-ĭ mamaea, Puică ? dise sub-prefectul.

— S'a dus la târg ; sigur de asta s'a bolnăvit tatăea. Of ! mamaea o să ne omoare pe toțĭ !

Și copila o ținea într'un plâns.

— Eĭ tacĭ că te aude papă și 'l superĭ.

— Nu m'aude, uită-te moare și el ca Tirolica ! Numaĭ ol mĕ iubea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi copila tot mai tare'ĭ stringea mâna, sărutând'o.

Casandra alergase într'un suflet de la bucătărie. Plângea şi ea cu hohot.

— Sărmanul boer! L'a dat gata!

— Cine l'a dat gata, babă? ḑise primarul.

— Of, l'a dat gata şi pace! Cine alta de cât dînsa? L'o fi otrăvit. că umbla, d-le, pe la tot felul de vrăjitorĭ!

— Cine, babă, cucoana? ḑise suprefectul.

— Dar cine? Sciŭ că eŭ nu. Uit'te a plecat a-ḑĭ dimineaţă şi sigur că nu mai vine.

— Otrăvit nu-ĭ, ḑise primarul, că nu se văita de nimică păn'acasă.

— De unde? Nu veḑĭ, omule, că-ĭ dambla? Ce vesel era şi cum se pregătea să bea cu mine aldămaşul banilor, ḑise suprefectul.

Nedumerit de vorbele servitoareĭ, o mai întrebă:

— Dar, bab'o, tu nu sciĭ unde să fie cucoana?

— Unde să fie? Unde eară ea de lunĭ de ḑile casa bietuluĭ boer? A-ḑĭ, ca nealtă dată, s'a dus de dimineaţă cu cogemite cuferul. A spus feciorul că pe boer l'a găsit reul lîngă lada de fier. Apoĭ o fi ce-va la mijloc! I-o fi lipsit luĭ ce-va de-acolo.

— Are dreptate, baba; el mi-a spus că are în casă 50 de miĭ leĭ, trebue să vedem: sînt? Tu de ce-aĭ tăcut până acum?

— Eŭ, slujnică, era să mĕ amestec între boerĭ?!

— Unde creḑĭ tu că s'a dus?

— S'o vedea el unde!

— N'aĭ nisce muştar?

— Trebue să fie la cămară. S'aduc, poate s'o îndura Maica Domnuluĭ, măcar de copila asta nevinovată?

Puica plângea, desmierdând mâna aproape ţeapănă a tată-so.

N'a fost chip s'o ducă din odaea bolnavuluĭ. Newton sta la uşă, privind cu ochiĭ plin de lacrimĭ pe stăpânul săŭ lungit în pat şi pe fetiţa îndurerată. El, bietul, lua parte sinceră la durerea şi suferinţa acestor doĭ nenorociţĭ prietenĭ. Peste vr'o două ceasurĭ a venit d-rul. A declărat că-ĭ apoplexie fulgerătoare, obicĭnuită oamenilor sanguinĭ la marĭ supĕrărĭ.

— Cine-va mi-a spus că femeca a şi dat a-ḑĭ cerere de divorţ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sărmanul om! Ce bărbat voinic? Putea să trăiască încă 50 de ani. Supărările mari sînt ca fulgerul; doboară la pămînt cel mai falnic stejar!

— Ce-i făptura noastră! Când nu te aştepţi, te pasce moartea în cale! Un nimic ajunge să te repue, dise suprefectul.

— N'o fi aşa nemic! Unde i-a venit reul? Scie el de divorţ? S'a certat cu ea? dise d-rul.

— Tocmai că nu scie nimic. M'a chemat la dejun să bem aldămaşul împrumutului. Copila spuse c'a intrat în casă sănătos, a sărutat'o şi-a întrebat unde-i nevastă-sa. Copila dice că i-a spus c'a plecat şi că nu vine la dejun. A dis feciorului să pue un tacâm pentru mine şi s'a dus la casa de fier să dea 100 lei vechiluluĭ. L'am găsit cu casa deschisă, căduţ jos.

— Ei, şi sînt banii în casă? Am aflat c'a schimbat eri bonurile în bilete de bancă în valoare de vr'o 50 de mii de lei.

— Cât ne-am uitat, aşa pe de-asupra, n'am vĕdut nimic. Să căutăm mai cu de-a-măruntul, dise sub-prefectul.

— O să le găsiţi urma. Dispariţia ei, darea divorţuluĭ şi damblaua luĭ sînt treimea nedesiipită, care arată că dînsa, miserabila, a luat baniĭ, fapt care i-a deschis ochiĭ luĭ Mustea şi l'a lovit de moarte.

Copila stase din plâns un moment.

Asculta, părea că mintea ei fragedă făcea mari silinţi de-a înţelege cele spuse.

— Canalia de Iliescu, dise suprefectul.

— Di femee; dar n'avem timp de pierdut: beşicĭ cu ghiaţă la cap. Bab'o, la cămară aveţi beşicĭ de boŭ? Răpede ghiaţă de la gheţărie. Feciorul s'alerge călare să facă reţeta. Să ne dăm toate silinţele, poate, prin o minune, să nu fie atăcaţi creeriĭ atât de tare, pe cât se pare.

— După dece anĭ de căsnicie? Să te mai încredĭ în femee? Păcat de Mustea! Inimă de aur. Fie-ţi mila de faţă, doctore, Fă tot ce poţĭ.

— Milă! Slab cuvînt, dragă. Credĭ că odată ni-ĭ dat nouă doctorilor să ni se rupă inema de jale? Voiŭ sta toată noaptea lîngă el; trimete, te rog, la cârciumă, sînt lipitorĭ. să-mĭ aducă îndată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Şi ce vesel era, doctore! Lipsa banilor i-a aretat nelegiuirea femeeĭ. Ticăloasă jivină! I-a dat lovitură de moarte. Ce fericit era c'a scăpat de datorii! M'a chemat la dejun, ḑicênd: „Haĭ! Destul m'aĭ vĕḑut trist, să mĕ veḑĭ şi vesel!“

— „Scoţĭ o sticlă de şampanie?“ îĭ ḑise.

— „Scot“.

— „Dacă n'o vrea cucoana, m'am păcălit?“.

— „Aş, nevasta e veselă şi fericită; am pus cruce nevoilor. Dar de acum o să fiŭ şi econom. Numaĭ în nevoĭ cunoscĭ câtă răsipă aĭ făcut în trecut“.

— Dar privesce faptele femeeĭ. Câtă corupţie de caracter! Femeea pătimaşă e de o mie de orĭ maĭ fără de inemă de cât bărbatul pătimaş. Arată-mĭ un cas analog, unde bărbatul să se fi purtat cu atâta cruḑime? ḑise doctorul.

— Nu i-a fost milă de dînsul, n'a mustrat'o consciinţa că-şĭ fură bărbatul; dar cum s'a îndurat să lase copila? ḑise subprefectul.

— Am vĕḑut'o de mult că nu calcă a popă, ḑise doctorul.

— Eŭ te las, doctore, fă tot ce poţĭ. Am o constatare de pruncucidere în comuna vecină.

— Sigur vre-o nenorocită de fată! Poftim legea! Pe aceea o s'o închideţĭ; iar acesteia, care a ucis cogeamite om, nu-ĭ faceţĭ nimic. Sigur, pe bărbat aĭ voie să-l furĭ şi să-l uciḑĭ prin o lovitură morală!

— Să fie în voia mea, le-aşĭ pune pe amêndouĕ la puşcărie. Ce creḑĭ? L'a tăiat pe copil bucăţĭ şi l'a dat la porcĭ. Ce-va ne maĭ auḑit! Mi s'a urît cu atâtea crime şi hoţiĭ! In adevĕr te 'nspăimîntĭ şi te întrebĭ: în ce lume trăim şi cât maĭ are omenirea de făcut păn' s'ajungă la morala ideală a luĭ Hristos?

— Lasă, mon cher, tot maĭ bine să nu fiĭ doctor. Puţin suferĭ, şi ca om de sciinţă şi ca simţire, în casurĭ nenorocite, cum e bună-oară acesta? Dar apropos, fă-ţĭ datoria de autoritate, închide şi pecetluesce casa. Uită-te domnul primar e şi el aicĭ.

— S'o pecetluim goală?

— Cum se găsesce...

Doctorul întrebuinţă tot ce sciinţa luĭ îl povĕţuia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi, dacă starea bolnavuluĭ era jalnică, îngrozitor de triste eraŭ şi împrejurările.

Doctorul e deprins cu asemenea priveliştĭ: la nuntă puţinĭ îl poftesc. De la ast-fel de petrecaniĭ e nelipsit, cu toate astea rar vĕduse un cas atât de trist.

Afară de copiliţă, care ţinea într'un plâns, nicĭ o rudă, nicĭ o fiinţă, care să-ĭ dea îngrijirĭ duĭoase. Servitoriĭ şi doctorul îl căutaŭ. Mustea părea căḑut din stele. Nimenĭ să-ĭ aşeḑe o perină sub cap, să-ĭ mute căpĕtâiul, orĭ cu ochiĭ aţintiţĭ să aştepte nerăbdător sfârşitul acestuĭ atac! Nimenĭ!

Toate s'ar fi răsipit, dacă sub-prefectul n'ar fi avut ideea să ia cheile, lăsând numaĭ lucrurile trebuitoare.

Acum casa luĭ Mustea îţĭ făcea impresie şi maĭ jalnică; totul părea pustiŭ şi fără viaţă. Fără voie te întrebaĭ: la ce-a muncit acest om, el şi părinţiĭ luĭ, ca de o dată să ajungă în aşa hal de înstrăinare?

Şi doar întru nimic nu era vinovat, bietul om. Se însurase, din vreme, ca să aibă o familie, în sinul căreia să găsească o mângâere la grele nevoĭ şi supĕrărĭ, sprijin şi căutare la ḑile de boală şi bĕtrâneţe.

La masă, doctorul luă copila maĭ mult cu sila. Se întreba singur: cum de se poate un copil atât de simţitor di'ntr'aşa mamă?

Târḑiŭ, seara, copila adormi, doborîtă de somn. Tresărea şi suspina mereŭ; durerea eĭ nicĭ în somn nu era amorţită.

A doua ḑi doctorul spuse fecĭoruluĭ ce trebue de făcut, spuind că el vine ḑiua următoare:

— Nu maĭ plânge, drăguţă, ḑise el fetiţeĭ, tataea o să scape.

In acest moment bolnavul deschise puţin ochiĭ; unul îl deschise chiar bine de tot, oftând, par'că auḑise cuvintele doctoruluĭ. Acesta ridică fetiţa înnaintea patuluĭ ca s'o vaḑă bolnavul şi ḑise:

— Silesce, cucoane Todiriţă, de te fă bine; Puica prea plânge.

Fetiţa se plecă şi-l sărută pe obraz.

Bolnavul zâmbi puţin, pe urmă se uită prin casă, par'că să maĭ vadă pe cine-va, dar răpede o vedenie dureroasă i se aretă şi închise ochiĭ.

— De vine d-l sub-prefect, ḑise doctorul către fe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cior, să-ĭ spuĭ că boerul a scăpat. Tu să-l păzescĭ cu gheaţă la cap.

— Il păzesc eŭ, doctore, ḑise copila, care se maĭ înveselise de vorbele doctoruluĭ şi de când vĕḑuse că tată-so deschisese ochiĭ.

— Da, drăguţă, să-l căutăm bine şi până într'o sĕptĕmână o să-l aĭ pe tataea sănătos. Şi doctorul săruta fetiţa.

Gheorghe maĭ lipsea din când în cînd din cameră. Puica şi Newton stăteaŭ nedesliptiĭ.

Pe la amiaḑă Casandra aduse copileĭ să mănânce supă: trebue să o roage cu mâncare ca pe-un bolnav.

— Nu voiŭ să mănânc, tataea de treĭ ḑile n'a mâncat nimic. Să-ĭ dăm şi luĭ puţină supă. Copila se ridică pe scaun şi-ĭ dete câte-va linguri, pe carĭ bolnavul le înghiţi cu neplăcere.

— De-acum să mănâncĭ; boerul te aude şi-l superĭ, dacă staĭ flămâddă.

— Atuncĭ o să mănânc, ḑise copila.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA II-a

CAP. I

Dile jalnice

Trecuse un an și jumătate de la nenorocirile întîmplate pe moșia Chindescĭ. In natură nemic nu părea schimbat: acelea-și dealurĭ verdĭ încunjurau moșia, acelea-și câmpiĭ înflorite, dătătoare de veselie, acela-și cer albastru și ademenitor privirilor rătăcite. Era primăvară și natura înviorată se arota vecĭnic tînără, vecĭnic neschimbată. Farmecul și frumusețele respândite păreaŭ netrecĕtoare. Pădurĭ, câmpiĭ, liveḑĭ, șopteaŭ versurile poetuluĭ:

> Dar noĭ loculuĭ ne ținem,
> Cum am fost așa remânem:
> Numaĭ omu-ĭ trecĕtor,
> Pe pămînt rătăcitor.

De minune se potriveaŭ acestea sărmanuluĭ Mustea. Imbĕtrânit cu ḑecĭ de anĭ, umbla în cârjă, târînd picĭorul stâng. Arendase moșia și se mutase din casa mare în cea în care fusese cancelaria.

Tribunalul nu hotărî nimic în privința feteĭ: dar Puica n'ar fi părăsit pe tată-so nicĭ o dată.

— Destul l'a lăsat mama, eŭ nu voiŭ să-l las.

Newton, tovarăș nedespărțit, îĭ însoția pretutindenĭ.

Puica ținea cheile de la cămară și de la dulapurĭ și orĭ-ce trebuia mergea și dădea singură. Ișĭ luase o mină de om mare și nu maĭ făcea nebuniĭ ca înnainte.

Gospodăria restrînsă o duceaŭ Casandra și moș Iordachi. Puica lua lecțiĭ cu învĕțătorul din sat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Cuminte şi tăcută, lipsită de zburdălnicia vârsteĭ, nu se juca maĭ de loc.

Tot timpul sta lângă taică-so, îĭ cetea „Universul" din capĕt în capĕt, doar rubrica divorţurilor o trecea.

Micuţa, cu inema eĭ plăpândă, înţelegea că asemenea amintirĭ nu-ĭ puteaŭ fi plăcute taică-so.

Nenorocirea îĭ formase mintea şi cugetarea.

Când Newton, nebunatec, o scutura cu botul de rochiţă. îndemnând'o să se joace, ca în vremile bune, dînsa îĭ ḑicea foarte serioasă:

— Şeḑĭ, Newtoane, n'am poftă de joc.

Animalul, ruşinat, părea că înţelege vorbele copileĭ şi în sfârşit se culca jos, mişcând, de emoţie, coada.

Puica gândea prin imaginĭ din trecut.

Vĕḑêndu-l pe taică-so abia târîndu-se în cârjă, ofta, amintindu-şĭ cum, un an doĭ în urmă, încăleca sprinten pe cal; orĭ, cum, venind de pe câmp, sărea uşor din trăsură şi o lua în braţe. Ce bine era atunci? gândea micuţa.

Işĭ maĭ amintea, cum, venind de la oraş, se cobora vesel din trăsură şi, sărutând'o, îĭ da pachetul de prăjiturĭ orĭ de bomboane. Toate eraŭ trecute şi Puica le înşira în rândul basmelor frumoase, la carĭ te poţĭ gândi, dar pe carĭ nicĭ o dată nu le veĭ maĭ vedea.

Când Mustea, posomorît, cădea pe gândurĭ, nevrênd să vorbească nemic, atuncĭ Puica fugea la Casandra, rugând'o să-ĭ spue poveştile cu feţĭ frumoşĭ orĭ cu mamele rele ce-şĭ prigonesc copiiĭ.

Grozav o emoţionase povestea cu mama geloasă de frumuseţa feteĭ, pe care o trimise în pădure s'o omoare şi să-ĭ aducă inema.

— Casandră, vrea să ḑică sînt şi mame adevĕrate, nu numaĭ vitrige, cari 'şĭ uresc copiiĭ?

— Sînt dudue, cum să nu fie? Dar are să fie vaĭ de sufletul lor pe ceea lume.

— Cât sînt de proaste, Casandr'o. Işĭ fac roŭ şi lor şi copiilor! Eŭ n'aşĭ vrea ca mameĭ să-ĭ fie roŭ pe ceea lume. Poate acolo vom fi împreună şi va fi şi dînsa maĭ bună.

— Veḑĭ că di'ncolo, geaba vrea omul să fie bun şi pocăit, că nu se maĭ poate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cuconul Todiriță își căpetase mintea și conșciința deplină. Singur arendase moșia și își regula afacerile.

— Aŭ voit dușmanii să-mĭ rupă capul, dar nu vor roși.

Casa, unde sta acum, venea mai în vale, după dealul, pe care era clădită curtea.

De aicĭ nu se mai vedeaŭ apele albastre ale iazuluĭ, în carĭ se oglindeaŭ atât de frumos luna și soarele, clădind în rosărit drum bătut cu pietre scumpe.

Cu toate se deprinsese bietul Mustea, numaĭ cu lipsa acesteĭ privelișteĭ nu se putea deprinde.

Când îl apuca dorul de luciul laculuĭ și de oglindirile din el, se cobora serile și dimineţele, sprijinit în cârjă. Puica mergea înnainte cu Newton, iar în urmă venea cuconul Todiriță și Iordachi, la nevoe, să-l sprijine pe boer.

Mustea sta ceasurĭ cu privirile pierdute pe luciul apeĭ.

Când realitatea neîndurată îl trezea s'o privească, atunciĭ, cu groază, se gândea nu la viața ce ducea, ci la moarte.

„Să-mĭ rămâe fata și pustiul de avut pe mâna celeĭ ce m'a adus în așa stare!“

Când fata îl vedea prea trist, se alipea cu drag de el și, sărutându-l, îĭ ḍicea :

— Tăticule dragă, eŭ nicĭ o dată n'am să te las. Orĭ poate nu mĕ credĭ ?

— Ba te cred, Puică. Dar va trebui să mergĭ la școală.

— Nu învĕț în casă ?

— Nu-ĭ de ajuns, va trebui să te pun în pension. O să te aduc Dumineca. Voiŭ fi mângâiat, sciind că tu eștĭ cuminte și te gândescĭ la mine.

Muntenescu venea și dînsul din când în când : vorbea de afacerĭ, de mersul agricultureĭ, nicĭ o dată însĕ despre femeĭ.

De câte-va orĭ încercase să-ĭ spue ce-va, credêndu-l deplin vindecat de reul ce-ĭ făcuse nevasta, dar Mustea, cu gestul luĭ obicĭnuit, ḍisese :

— Te rog, nicĭ un cuvînt. Matilda e moartă și despre morțĭ nu voiŭ vorbi nicĭ o dată reŭ.

Eŭ sînt de vină ; eŭ am omorît'o, pe mine puteți

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să mĕ criticaţĭ, pe dînsa nu: faptele rele aduc cu ele pedeapsa.

Era la el un amor propriŭ nemărginit. Nu putea să-şĭ închipue că femeea, pe care el o iubise şi-o stimase, a putut să se coboare atât de jos.

Nu eraŭ făţarnice vorbele luĭ. Dese orĭ ḑicea:

— Femeile sînt ca şi copiiĭ, greşesc, când nu sciĭ cum să te porţĭ cu ele.

Cu cheltuelele strînse cum trăia, avea nădejde ca, în câţĭ-va anĭ, să plătească datoriile şi să remâe numaĭ cu ratele de la Credit.

Casandra se făcuse foarte credincĭoasă. Vedea de gospodărie şi economisea tot, ca şi cum ar fi fost pentru dînsa.

Iordachi se îngrijea de grădină, de paserĭ şi de tot.

Cuconul Todiriţă nu bea nimic spirtos, chiar cafeaua o bea slabă de tot; dovedea maĭ mult în lăptăriĭ şi legume. Aşa-ĭ făcuse doctorul dieta, ca să nu-ĭ maĭ vie alt atac.

Muntenescu venea acum une-orĭ cu nevastă-sa şi aducea feteĭ bomboane.

Puica era foarte drăgălaşe cu d-na Muntenescu, în dorul maĭcă-sa, poate.

D-na Muntenescu o răsfăţa foarte mult.

— Mi-s dragĭ, cucoane Todiriţă, fetele; se vede unde n'am nicĭ-una.

— Aĭ o grijă maĭ puţin.

— Tare te înşelĭ, cucoane Todiriţă: fetele sînt maĭ iubitoare cu părinţiĭ. Uită-te, bună-oară, Puica: Cât de mult te iubesce; eŭ pe băiat îl vĕd de treĭ orĭ pe an: ca şi cum nu l'aşĭ avea.

— Da, când e vorba de egoismul nostru, dar când e vorba de fericirea lor, alt-fel răsbate în lume un băiat şi alt-fel o fată.

— Dacă e noroc, fie băiat, fie fată, e bine. Vorba poporuluĭ: „fă-mĕ mamă cu noroc, şi m'arunc' apoĭ şi 'n foc".

Puica 'ĭ aretă împletiturile ce o învĕţase profesoara din sat.

— Eĭ, brav'o, îţĭ facĭ zestre. Vinĕ cu mine, Puic'o, pentru câte-va ḑile, dacă mĕ iubescĭ.

— Nu se poate, d-nă Muntenescu, să-l las pe tatăcea singur.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Pe mine nu mĕ iubescĭ?

— Ba te iubesc; dar ma-ta nu eştĭ singură.

Doamna Muntenescu o cuprindea şi o sărută cu drag.

— Ĭţĭ seamĕnă, cucoane Todiriţă, ruptă bucăţică şi la fisic şi la caracter. Ce suflet bun de copil! Numaĭ să-ĭ dea Dumneḑeŭ ḑile şi noroc.

— Doar pentru dînsa maĭ trăesc. Fericirea vieţeĭ mele a fost foarte scurtă.

— In potriva voeĭ luĭ Dumneḑeŭ nu ne putem pune. O s'o măriţĭ şi veĭ trăi din fericirea eĭ.

— Celuĭ ce-o va lua nu-ĭ cer să fie bogat, dar să fie destoĭnic să administreze moşia; în curĕnd se va isprăvi cu arenda. Moşia, bine lucrată, scoate rata şi dă beneficiŭ de-ajuns pentru o familie modestă. Pe Puica o s'o deprind gospodină; să se amestece în toate. Am pus o femee la ţesut, şi pănă şi la stative s'a vârît.

— Tot trebue s'o daĭ şi la şcoală în târg.

— Tare n'aşĭ da-o: numaĭ mofturĭ şi secăturĭ deprind în pensioane.

— Nu, tatae, eŭ n'am să deprind nicĭ un moft; am să învĕţ a lucra frumos, cum lucrează d-na Muntenescu şi să sciŭ şi eŭ franţusesce. Vreĭ să ḑică vecinele mele că sînt proastă şi mojică?

— Bine, dacă te-aĭ ţine de făgăduinţă.

— Dacă nu m'oiŭ ţinea să mĕ baţĭ, tatae dragă.

— Dupĕ ce voiŭ lua-o din pension, am să caut o Nemţoaică, bună gospodină, să se priceapă la toate şi s'o înveţe pe fată, să scie coase, găti; să priceapă conducerea uneĭ gospodărĭĭ micĭ şi marĭ. Să poată face singură, la nevoe, orĭ-ce, şi să scie şi a porunci şi povĕţui servitoriĭ, dacă norocul o va sluji să-ĭ aibă.

— Aşa-ĭ şi bine, cucoane Todiriţă. Eŭ, nu că mĕ laud, sînt diʼntrʼo familie boerească, doar sciĭ, părinţiĭ în copilăria mea avuseră avere mare, m'aŭ crescut în bumbac. Şi când aŭ sărăcit, ce greŭ mi-a fost pănă m'am deprins. Noroc c'am avut bună voinţă. Mĕ adaptez lesne, cum ḑice bărbatu-meŭ; aşĭ fi fost bună părechе cu Robinson. Tocmaĭ am s'aduc Puicăĭ povestea luĭ Robinson, ilustrată.

— Aşa-ĭ bine să fie educaţĭ şi fetele şi băeţiĭ; viaţa e ca valul, aci te sue, aci te coboară. Trebue şi caracter, educaţia n'ajunge.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Face mult, educația ar schimba multe firĭ carĭ nu sînt îndĕrĕtnice.

Cât era Matilda, nevasta sub-prefectuluĭ nu venea; îĭ era antipatică.

— «Eŭ nu sînt mândră, dicea Muntencasca bărbatu-so, mĕ duc, cum bine sciĭ, și la preot și la învĕțător și la vechil; dar pe femeea luĭ Mustea n'o pot suferi. Când o sciŭ cine-ĭ și-o vĕd că ĭșĭ dă aere de boeroaică! Orĭ-ce cusur îĭ ert unuĭ om, chiar prostia, dar îngâmfarea și pretenția parveniților, n'o pot suferi».

Preotul satuluĭ venea și el la ḑile marĭ.

Arendașul era evreŭ și foarte ocupat: n'avea când sta mult de vorbă cu proprietarul, de cât la nevoe, când îĭ cerea vre-un sfat.

In schimb, nevasta arendașuluĭ era tînĕră și căpĕtase educație la Viena; scia piano, franțusesce și nemțesce. N'avea copiĭ, ținea foarte mult la Puica, și ruga pe cuconul Todiriță s'o lase cât maĭ mult să vie la ea, dînsa îĭ aretă la piano, pe care cuconul Todiriță li-l lăsase, să-ĭ dea lecțiĭ de franțusesce și nemțesce; în cât Puica nu uitase ce-a învĕțat cu Maria și făcea progrese uimitoare. Invĕța foarte lesne.

Cuconul Todiriță, deși cam rutinat și amărit de purtarea neveste-sa, pe care el o punea pe seama educațieĭ de pension, spoială rece, care nu formează de loc inema femeeĭ, totu-și, în sentimentul de tată, era măgulit de progresele feteĭ. Și nu putea respunde maĭ nemic la argumentele d-neĭ Goldenschatz.

— Musica, d-le Mustea, dicea ea adesea luĭ cuconul Todiriță, înnalță sufletul și, dese orĭ, ne apĕră de multe căderĭ; viața noastră, a femeilor, e mult maĭ lipsită de emoțiĭ și de grijĭ de cât a bărbatuluĭ, și dacă, în acest timp, sufletul nu-ĭ ocupat cu nimic, nu se scie pe ce cărărĭ te împing patimile.

— Dar gospodăria?

— Bine, gospodărie e ce-va, dar n'ajunge. O femee deșteaptă își aranjează gospodăria în câte-va ceasurĭ, și, dacă Dumneḑeŭ n'a binecuvîntat'o cu copiĭ, ce să facă?

Aud pe multe prietene de-ale mele plângêndu-se de urît. Nu cunosc boala asta. Tot-de-a-una am o bucată de musică, pe care n'am înțeles'o de-ajuns,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

n'am executat'o la perfecțiu, și această ocupațiu nu'mĭ dă răgaz să mi se urească. Am noroc că bărbatului mieŭ îĭ place musică și, seara, orĭ cât ar fi de obosit, m'ascultă și, ce fericire pentru mine, când reușesc execuția uneĭ bucățĭ și el îmĭ spune că-ĭ mult maĭ bine înțeleasă de cât înnainte!

Cuconul Todiriță ofta și înțelegoa că d-na Goldenschatz. are mare dreptate.

— Dar, când am câte-o nemulțumire, în loc să-mĭ distrug nerviĭ, să mĕ cert înnainte cu bărbatul, că, dĕ, orĭ-cât de ideală ar fi o căsătorie, nu se poate fără neînțelegere, merg și execut o bucată. Și, de câte orĭ, în asemenea momente, n'am înțeles mult maĭ bine sensul opereĭ!

— Dar, d-ta aĭ studiat cine scie câțĭ anĭ, dicea cuconul Todiriță.

— N'are a face, d-le Mustea, sentimentul nostru musical se mulțumesce și cu mult și cu puțin.

Ilie Văcarul, când cântă din fluer, e foarte mulțumit de doina ce dice și cum o dice.

— D-ta eștĭ adevĕrată adorătoare a musiceĭ.

— Sînt până într'atâta, în cât de-aș avea putere, aș face lege ca poporul să nu învețe a ceti și-a scrie, și să învețe musică. Cetitul și scrisul îl uită; musica nu: el va cânta, când va fi trist.

— Cântă și fără să scie.

— Bine, dar cântă într'un mod primitiv, și, dupĕ cum a-dĭ oamenĭĭ nu maĭ scriŭ pe scoarțe orĭ pe cărămidĭ cu ieroglife, tot așa, pentru demnitatea omenireĭ, musica a făcut așa progres, în cât e o datorie să-l împărtășim și poporuluĭ.

În asemenea societate, Puica făcea progrese și, dacă n'ar fi fost tristeța tată-so, care o impresiona jalnic, n'ar fi suferit de loc din lipsa Matildeĭ.

Ast-fel treceaŭ dile dupĕ dile, toate asemĕnătoare ca douĕ picăturĭ de apă.

Gâlceava și cearta pieriserĕ din casa luĭ cuconul Todiriță, dar și fericirea.

Casa de fier, asemenea o lăsase arendașuluĭ; vederea eĭ îĭ făcea reŭ.

Din camera de culcare nu luase nicĭ o mobilă. Căută să depărteze tot ce-ĭ amintea trecutul. Numaĭ zădar-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nică stăruință! Trecutul sîntem noĭ înși-ne, și câtă vreme nu ne pierdem pe noĭ, nu-l pierdem pe el. Nu uită omul ce vrea și când vrea.

Și cum ar fi fost alt-fel?

Mustea nu maĭ putea trăi nicĭ în viitor, nicĭ în present. El trăia numaĭ în trecut, acesta fusese puternic și plin de vlaga tinereței; trecutul găsea resunet și acum, pe când presentul și viitorul erau atât de slabe!

Cu cât maĭ mult trecea vremea, cu atât maĭ clar își vedea copilăria și anii tinereței.

Erau momente, când ilusia trecutuluĭ era atât de puternică, în cât simțea aevea neteḑirile mameĭ pe cap, și glasul eĭ duios întrebându-l:

„Unde-aĭ fost tu, drăguțule, pân'acuma".

Aci iar se vedea tînĕr, frumos și cum maĭcă-sa zâmbitoare îĭ ḑicea:

— «Dragă băete, nemica nu-ĭ maĭ greŭ de găsit pe lume de cât o nevastă, care să te facă fericit. Eŭ, poate, a-ḑĭ mâne mor, dar să te gândescĭ bine la vorbele mele"...

Trecutul sîntem noĭ și maĭ curênd ne uităm pe sine de cât pe dînsul; de aceea dădea Mustea desnădejduit din cap, când Muntenescu îĭ ḑicea:

„Uită, frate, trecutul".

CAP. II

Matilda la oraș

Cucoana Matilda, cum a plecat de-acasă, înderĕt nu s'a maĭ uitat; era ca într'o vrajă, privind înderĕt ar fi stricat farmecul.

A tras la un otel și a trimes trăsura. Vizitiul o întrebă, când să vie.

— N'o să viĭ de loc; mĕ voiŭ întoarce cu o trăsură de-aicĭ.

Trimise la Iliescu un chelner cu un bilet, în care îĭ spunea să vie immediat!

Cucoana Matilda era foarte neliniștită: pasul ce'l făcuse era, poate, cel maĭ însemnat din viața eĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când se măritase cu Mustea era prea tînără, pentru a gândi serios; dînsa ridea, glumea, lăsând părinţiĭ să judece pentru dînsa. Prietenele o fericeaŭ, o invidiaŭ chiar; dînsa, tînără, frumoasă, măgulită de toţĭ, cum putea să nu se aştepte la cea maĭ mare fericire? Pe urmă măritişul avea farmecul necunoscutuluĭ, al uneĭ lumĭ nouĕ, plină de fericirĭ.

Acum era cu totul alt ce-va. Singură respunḑĕtoare de fapte şi de fericirea sa, n'avea pe nimenĭ de la cine să ceară un sfat. Ba maĭ mult, ca hoţul trebuia să ascunḑă planurile, trebuea să roşească de faptele sale.

Patima îĭ dădea dreptate, dar mintea, în care, ca'ntr'o oglindă se reflecta judecata societăţeĭ, o condamna.

Mĕsura odaia în lung şi larg, muncită de gândurĭ de tot soiul.

După ce dădu drumul vizitiuluĭ să meargă acasă, simţi un fel de leşin: să fi putut, s'ar fi întors îndĕrĕt. Dar era prea târḑiŭ: zurgălăiĭ trăsureĭ s'auḑeaŭ pierduţĭ în depărtare.

Toate juvaerurile craŭ de mult cărate la Iliescu.

Iliescu, îndată ce primi biletul, alergă ca un nebun; norocul luĭ era în joc. Mereŭ se întreba: pe ce sumă o fi pus oare mâna? Fără a da măcar ḑiua bună, ḑise pripit:

— Sînt baniĭ?

Matilda, enervată, simţi o stringere la inemă: cu glas închis, ḑise:

— Sînt.

— Unde? Câţĭ? întrebă Iliescu, plin de lăcomie.

Faţa luĭ avea o expresie atât de lacomă şi de pofticĭoasă, în cât o femee pricepută ar fi trebuit să-l scoată pe uşă afară.

Matilda împietrise loculuĭ şi maĭ n'avea glas.

— Dar bine, sor'o, vorbesce, nu-ĭ timp de pierdut. Să vedem ce banĭ aĭ şi să facem hârtia de divorţ; trebue dată chiar a-ḑĭ.

La aceste vorbe Matilda se maĭ linişti şi ḑise:

— Nu i-am numĕrat. Oh! cât sînt de obosită!

Şi se lăsă pe un scaun.

— Unde's? Dacă nu's schimbate, n'am făcut nemic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Matilda, plictisită, îi arătă geamăntanul.

Iliescu se răpedi, ca un uliŭ după pradă, ca hoțul, care dă năvală la averea altuia, strică, răscolesce, spre a găsi comoara dorită.

Scoase portofoliul de piele, și, cu ochĭ scânteetorĭ, îl desfăcu, începu a numĕra hârtiile cu glas tare, aproape fără a se resufla.

— Tocmaĭ cincĭ-decĭ de hârtiĭ de câte o mie! Ce noroc că le-a schimbat!

— In ochĭ se vedea mulțumirea diavoluluĭ, care a reușit s'aducă un suflet în ispită.

Cu o siguranță și cu o nepĕsare de nimic, puse portofelul în buzunarul de la piept.

— Il eĭ cu tine? dise Matilda.

— Vedĭ bine, doar n'o să-ĭ țiĭ la tine de podoabă. Pe urmă se poate întîmpla să se plângă boerul la procuror și să-ți facă perchisiție și să-ĭ ia.

Așa, spuĭ că n'aĭ luat nimic. Poate i-aŭ furat sorvitoriĭ orĭ i-a pierdut; tăgăduesc tot. Aĭ înțeles?

— Numaĭ ia seama să nu-ĭ pierdĭ.

— Ce, mĕ credĭ copil? La vară clădim, facem nuntă în casa noastră; răpedo hârtia de divorț.

— Iliescule, aibĭ milă de mine; sînt prăpădită!

— Vaĭ, sor'o! Ce-a fost maĭ greŭ s'a făcut. Acum numaĭ răbdare, cu trăgăneala divorțuluĭ; dar pun eŭ cuvînt.

— Vaĭ, un an ce-o să mĕ fac?

— Femeile sînt toate ca una: după ce-ajung idealul, nu-l maĭ sciŭ prețui.

— Ideal! Dar vaĭ, cu ce jertfe! Cu ce primejdiĭ!

— Fără primejdiĭ n'ar fi plăcere, fără jertfe n'ar fi fericire.

— Ce mĕ fac eŭ, sînt ca și căduță din cer?

— Ce faci? Iți iaŭ o cameră cu chirie. Te abonezĭ la un birt și gata. Viŭ și eŭ pe-acolo, însă așa ca să nu te compromit.

— Pentru tine toate par ușoare, dar ce viață pentru mine să staŭ singură?

— Bine, sor'o, împreună nu putem sta, ne-am compromite și nu te-așĭ putea lua, legea e hotărită; femeea, prinsă cu amantul, nu se poate căsători cu el. Cred că asta nu dorescĭ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ce legĭ barbare!

— De, nu le putem schimba noĭ; trebue să ne supunem; dar oare: n'aĭ putea sta la o mătuşă? Par'că aĭ doue...

— Nu, nu voiŭ nicĭ cu'n chip.

— Am întâlnit'o pe Maria, a maĭ slăbit, biată fată! Dar e maĭ interesantă, e chiar drăguţă; blondelor nu le şade bine prea grase.

Matilda nu asculta de loc cu drag asemenea laude; dînsa era mereŭ geloasă de tinereţea Marieĭ, şi, ca să curme potopul de laude, cu carĭ Iliescu nu maĭ sfârşea, dise:

— Eŭ s'ajung la uşa lor? Dar maĭ bine într'un bordeiŭ. Să mĕ scol şi să mĕ culc în morala lor? Nu, nicĭ-o-dată!

— Atunceĭ fă cum vreĭ; între rude nu m'amestec.

— Iliescule, caută-mĭ o cameră pe-aproape de tine. Nu maĭ cunosc nicĭ străzile, atât m'a solbătecit viaţa de ţară, par'că n'aşĭ fi născută şi crescută aicea!

— Am şi ochit o cameră în drumul mieŭ.

— Oh! Iliescule, fiĭ bun cu mine, nu sciĭ cât sufĕr! Într'o zi atâtea schimbărĭ!

— De-o să-mĭ vorbescĭ mult aşa, nu sciŭ deŭ!... Nu-mĭ plac femeile, adică oameniĭ, carĭ veĕnic se plâng: ce s'a făcut e bun făcut; mortul de la groapă nu se maĭ întoarce.

— Da, de cât...

— Nicĭ un cât, alt-fel nu ne puteam lua, şi tu nu maĭ puteaĭ trăi cu dînsul. Ieŭ am planurĭ marĭ, numaĭ să m'asculţĭ.

— Să-ţĭ ajute D-deŭ! Mult am suferit şi poate aşĭ merita o viaţă maĭ bună. Eŭ nu eram pentru Mustea, nicĭ el pentru mine. Spune-mĭ şi mie planurile, poate mi-se va maĭ potoli cugetul: orĭ-cum, une-orĭ, m'apucă grozave mustrărĭ.

— Oh! romantismul ăsta rupe femeilor capul. Ce s'a făcut trebuia să se facă.

— Dar, dragă, vedĭ că'n mine se luptă multe suflete.

— Las, sor'o, ne clădim o casă frumoasă, o mobilăm cu şic; mĕ răped pe urmă la Geneva şi'mĭ iaŭ diploma de avocat, într'un an doĭ ajung departe. Baniĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tăi sînt fermentul prin ajutorul căruia o să ajungem unde dorim.

— Dar cu slujba?

— O las draculuĭ la cea întâiŭ ocasie.

— Oh! Să ne ajute D-deŭ; destul am suferit.

— D-deŭ o să ne ajute, eŭ sînt om cu noroc. Am multă prevedere şi cumpĕneală; nu te sfĕtuiam să facĭ ce-aĭ făcut, dacă nu eram sigur de reuşită. Trebue să aĭ încredere în mine.

— Vedĭ bine că am.

— Cunosc eŭ felul de-a cugeta al femeilor. Aĭ dreptate, eu altul aĭ fi putut-o păţi, cu mine nu; eŭ sînt om de cuvînt. Fie-care e cinstit, aşa cum înţelege să fie. Spune: n'am fost corect cu tine?

— Sper că o să fiĭ şi de-acuma. Dacă mĕ îndouiam de caracterul tăŭ, maĭ bine mĕ spĕnduram de cea dĭ'ntâiŭ cracă din pădure.

— Adineaurĭ veĭ fi gândit că pot face, ca mulţĭ alţiĭ, să daŭ baniĭ în cărţĭ, să te las pe drumurĭ.

— Vaĭ ce idee! Maĭ curênd să mĕ omorĭ întâiŭ.

— Heĭ, dragă, puteaĭ nemeri peste asemenea canalie. Ales cum eştĭ tu cam naivă, cam lesne credĕtoare....

— Te 'nşelĭ femeile aŭ o presimţire, care rar le înşeală.

— De câte-orĭ n'o păţesc eu toată presimţirea lor!

Eŭ, de cum te-am vĕdut, te-am iubit. Puteam să profit, să petrec aşa cum fac atâţia, şi în urmă, plictisit, să te las. Dar vedĭ, n'am făcut, fiind om de onoare.

Te-am vĕdut că suferĭ, şi mi-a fost milă.

Mi-am dis să te scap cu orĭ-ce preţ din iadul acela de căsnicie cu'n om, ce nu'l puteaĭ suferi.

Dar, când vreĭ fericirea fiinţeĭ iubite, n'alegĭ mijloacele, nu ocolescĭ căile.

Şi sfatul ce ţi l'am dat e, dacă vreĭ, machiavelic, dar nu criminal. Dovadă: nicĭ legea nu-l condamnă. Atuncĭ la ce ţi-aĭ face sânge reŭ?

— Da, legea nu mĕ condamnă, dar lumea?

— Heĭ, lumea! Cine o întrebă pe ea ce face! Dacă am putea străbate în sufletul fie-căruia, apoĭ te-asigur am vedea că noĭ sîntem îngerĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Şi eŭ tot aşa ḑic de alţii.
— Trebue să fiĭ resonabilă.
— Foarte greŭ până mĕ voiŭ deprinde cu viaţa asta nouă; maĭ ales cu singurătatea.
— Ce vreĭ? Nu se poate alt-fel. Acum uit'te, să fac hârtia de divorţ, s'o iscălescĭ şi s'o daĭ la tribunal. Eŭ a-ḑĭ arvunesc camera şi mâine te muţĭ.

Plecând, Iliescu abia'ĭ atinse obrazul c'o sărutare. Era grăbit.

Matilda se mira de încrederea ce-o are în Iliescu. Juvaerurile în valoare de vre-o două-ḑecĭ de miĭ, i le dase; baniĭ de asemenea. In adevĕr, numaĭ o iubire pătimaşe e în stare de aşa-încredere.

Femeile, în asemenea momente de furie pasională, nu se gândesc la starea materială.

Nu călcase ea în picĭoare poziţia socială, numele de femee cinstită, simţirea de mumă?

Toate le nesocotise pentru Iliescu, şi era să ţie la baniĭ?

Nu, aceştia n'aŭ preţ în faţa patimeĭ.

Simţea ea bine că fapta eĭ şi a luĭ Iliescu, numaĭ cinstită nu-ĭ, dar era întocmaĭ ca hoţul, care n'are curaj să-şĭ numească tovarăşul hoţ, căcĭ acel nume i se cuvine şi luĭ.

Aceştĭ oamenĭ, fără pic de morală, se simt datorĭ unul către altul; e un fel de cinste specială, de a nu-şĭ catigorisi tovarăşul. E ce-va maĭ mult: oameniĭ ceĭ maĭ necinstiţĭ tot aŭ o cinste, faţă de tovarăşiĭ lor şi nu-ĭ înşeală. Se pare că, stricaţĭ cu morala lumeĭ întregĭ, ţin cel puţin la stima complicilor. Pe acest soiŭ de cinste se lăsa şi Matilda.

Iliescu ar putea-o înşela, dar nu va face asta. In asemenea hal de necinste nu ajunsese.

La fie-care vuet Matilda tresărea, în aşa stare de enervare o aduseseră faptele eĭ.

Aştepta cu nerăbdare vremea să plece, voind să dea cât maĭ curênd hârtia. Se temea să nu-l vadă pe Mustea năvălind în cameră, rugând'o să se întoarne îndĕrĕt.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAP. III

Locuința cea nouă

Iliescu ochise o cameră la o cucoană văduvă. Cum ieși de la tribunal, se duse întins să dea arvună la casă:

— „Am întrat în danț, trebue să joc".

Către proprietăreasă spuse că-ĭ o soră a lui în divorț.

— Femee nenorocită, cucoană dragă. Acum cade pe spatele mele.

— Da, maică, dacă nu-ĭ ajuta-o d-ta, străinii nu i-or da nicĭ un sprijin. E datorie de frate: apoĭ va cere alimente.

— Maĭ lasă și d-ta din preț; îĭ avea chiar pomană. Eŭ, un biet funcționar, d'abia leg cele două capete.

— Așa-ĭ, mamă, dar nu pot. Am lăsat de-ajuns. Odae mobilată; gândesce: pat, oglindă, șifonelă, dĕ, toate se maĭ strică, nu remân cum le daĭ. A umblat în alte vremĭ doĭ galbenĭ. Am să-ĭ fiŭ ca mamă, de mine să nu vĕ ascundeț, poate dă Dumneḍeŭ și se mărită. Eŭ sînt femee bună și casa mi-ĭ cu noroc.

— Bine, fie cincĭ-spre-ḍece francĭ, maĭ mult, crede, nu pot; dar te rog să aibă înlesnire să-și facă la d-ta o cafea, un lapte.

— Cum nu, mamă: orĭ-ce va pofti, doar oamenĭ sîntem. Pe luna dĭ'ntâiŭ ți-o las așa, dar maĭ departe o să-mi daț ce-va maĭ mult. Când s'o deprinde cu mine, am să-ĭ fiŭ ca o mamă.

Odaia era destul de sărăcăcioasă, cam umedă și lipsită de soare.

Un pat de table, vechiŭ. Perdelele de creton, șters. Cine maĭ scie câte rânduri de chiriași se pĕrândaseră în această cameră tristă!

Cine scie câte lacrimĭ și câtă jale craŭ închise între aceĭ patru părețĭ cu zugrăveala învechită? Contrasta îngrozitor camera aceasta cu iatacul boeresc de'nainte, pe care cuconul Todiriță îl mobilase din noŭ, când se însurase.

Paturĭ marĭ de lemn negru, sculptate frumos, cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plapome și perne de atlas albastru ; dulapuri cu oglinzi, pe jos velinți frumoase, alese, carî costaŭ deci de galbenî, vechî odoare de la bătrâna.

Aci, pe lângă pat, mai era și o canapea veche. Câte-va scaune, o masă rotundă, formaŭ întreg mobilierul camerei menită pentru Matilda.

Spre seară Iliescu veni cu o trăsură cu cosul ridicat și o duse pe Matilda la locuința cea nouă. O lampă veche, și care respândea miros neplăcut de petrol, ardea pe masă.

Când întră în cameră, Matilda simți un fior, par'că ar fi fost într'o temniță.

Iliescu, spre a-i da curaj, îi dise :

— Nu-i așa că-i drăguță camera ? Cam mică, dar n'ai să jocî.

— O să fie greŭ până mĕ voiŭ deprinde singură în așa casă !

— Bine, sor'o, nu se poate. De-mi vorbescî mult ast-fel, să sciî că mĕ supĕr. O să încep a crede că te căescî de ce-aî făcut, lucru ce m'ar durea grozav.

— Te rog nu mĕ lua aspru, gândesce cât de nesuferită e starea aceasta de trecere. Un an de așteptare, de tărăbăneală prin tribunal. Pe tine să te văd numaî pe furiș ! Să trăesc isolată ! Nu vedi că-i grozav ? Pentru tine nu-i nimic, nicî o schimbare, dar pentru mine ?

— Ce vreî ? Eŭ nu's însurat. La toate astea trebuia să te gândescî înnainte. Iubirea cere jertfe, fă-le.

Iliescu stătu cu ea pân dupĕ miedul nopței. Vĕdend'o atât de nervoasă, se temea, ca, într'un moment, să n'o prindă căința și desnădejdea și să plece la Chindescî, mărturisind bărbatu-so tot. La urmă putea să-l dea în judecată c'a înșelat o femee nervoasă, i-a luat juvaeruri și banî. „Cu asemenea femeî ciudate, aproape nebune, nu eștî sigur de nimic. Chiar dacă prin judecată nu i s'ar putea face nimic, dar l'ar face de ris, căcî lumea toată scia de legătura luî cu Matilda. Iliescu era laș : putea săvârși orî-ce, ucide chiar pe unchiul din China, dar să nu vadă sânge și să nu fie dat în judecată. Dorea să se îmbogățească, s'ajungă ce-va, dar așa fel ca legal să nu-î poată nimenî face ce-va. De aceea se temea reŭ, ca Matilda să nu-și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

schimbe părerile. Acum mai îi părea reŭ că n'a luat o cameră mai bună, de aceea şi ḑise:

— Ascultă, dragă, dacă nu-ţi convine camera, vom căuta alta. Am luat'o, de o cam dată, ca să nu stai la otel.

— O să mĕ deprind, voiŭ socoti anul acesta ca un an de ispăşirea păcatelor, nădejduind că mĕ veĭ face fericită pe viitor.

— Despre asta nicĭ nu trebue să te îndoescĭ.

Noaptea târḑiŭ Matilda îl petrecu până la portiţa ce da în stradă. Era o ceaţă înnăbuşitoare şi o umeḑeală rece: te pătrundea la oase.

— Intră răpede în cameră, o umed, să nu te recescĭ. Veḑĭ că am şi eŭ neplăcerile mele; până acasă am să tremur bine.

— Bon soir! Şi-ĭ strinse încă odată mâna.

Matilda întră în cameră: fiind singură. îi păru şi mai îngrozitoare. Plafondul jos, mirosul de odae închisă şi neacrisită. Aerul de oraş înnăbuşitor: toate o impresionaŭ adânc.

Dacă nu-ĭ părea reŭ dupĕ bărbat, dar era grozav de înduioşată de fiinţa sa menită să trăiască în aşa cocĭoabă.

Noaptea trecută nu dormise de emoţia furtuluĭ. Acum nu putea adormi de emoţia atâtor schimbări întîmplate în câte-va ore.

Pe proprietăreasă abia o zărise. Era o bĕtrână simpatică. Iĭ plăcea să vorbească mult şi să scie multe. Oboseala trupuluĭ şi a sufletuluĭ îĭ aduse într'un târḑiŭ somn zbucĭumat de vise.

A doua ḑi, când se trezi, de odată nu-şĭ dădu seamă unde era. Dar, când privi lucrurile din juru-ĭ, fereastra cu sărăcăcioasa perdea de creton, îndată îşĭ aduse aminte de celę întîmplate.

— Ḑiua trecută, de emoţie, nu mâncase mai nimic, şi acum simţia o slăbiciune.

Trebuea să se scoale; aicĭ nu mai avea cuĭ porunci să-ĭ aducă cafeaua la crivat.

De cu seară, Iliescu avuse grijă de a spune proprietăreseĭ să cumpere o litră de lapte. Dînsul îĭ cumpĕrase cafea şi zahăr de la o băcănie ca să le aibă gata.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Greŭ se putu Matilda obicĭnui cu asemenea cafea. Nu semĕna de loc cu cea de la Chindescĭ.

Proprietăreasa veni de demineaţă s'o întrebe de 'ĭ trebue ce-va şi să-ĭ maĭ ţie de urît.

— Ce să facĭ, maică; bine că n'aĭ copiĭ! Trebue să te desparţĭ, dacă e un ticălos. Eştĭ încă tînără, dacă nu ţi-aĭ căuta acum norocul, apoĭ când?

— Norocul femeilor e rar, dise Matilda.

— Rar, mamă, dar tot e. Câte n'am vĕḑut eŭ, carĭ n'aŭ avut noroc întâia oară şi aŭ avut a doua, ba chiar a treia? A-ḑĭ nu-s ca maĭ de mult, femeile proaste; dacă şi-aŭ legat odată capul, să nu-l maĭ deslege şi să rabde orĭ-ce.

Iliescu o abonă pentru mâncare la un birt din apropiere. Iĭ da banĭ cu socoteală, spuindu-ĭ că trebue să trăiască cu economie. El nu vrea cu nicĭ un chip să atingă din banĭĭ eĭ. Iĭ da din leafa luĭ.

— Dacă vreĭ s'ajungem ce-va, dragă Matildă, trebue oare-carĭ jertfe.

Matilda se supunea.

Vedea bine că e în mâna luĭ Iliescu.

Femeea, prinsă de patima dragosteĭ, la vârsta Matildeĭ, pentru un bărbat maĭ tînĕr de cât ea, sufere de la el, nu numaĭ sărăcie, dar chiar şi bătae.

Se mângăia cu gândul că, fiind cununată, totul se va schimba.

Din noŭ va începe o viaţă de bielşug, maĭ fericită de cât cea de la ţeară, căcĭ va sta în rând cu lumea. Va merge la teatru, va primi visite. In sfârşit vanitatea de femee de lume va fi îndestulată.

In asemenea momente de ilusiĭ deşarte, iĭ venea a crede că aniĭ tinereţeĭ îşĭ vor întoarce crângul, va fi iar tînără; frumuseţea eĭ nu va fi îngropată în pustiul unuĭ sat, cum a fost vremo de ḑece anĭ.

Toate le-ar fi iertat luĭ Mustea; dar deşertăciunea eĭ de femeo cochetă nu putea uita faptul că a ţinut'o departe de lume: nime să nu-şĭ desfăteze ochiĭ cu frumuseţea eĭ!

Procesul divorţuluĭ îşĭ urma cursul încet, ca toate asemenea procese.

Mustea nicĭ nu se presinta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iliescu venea serile, sta până târdiŭ, câte o dată chiar mânea acolo.

Se încredinţase că Mustea, amărit şi istovit de boală, nu-şĭ bate capul să înscneze constatărĭ de adulter.

Ḑilele îşĭ urmaŭ cursul cu monotonia lor, ucisă doar de speranţele viitoruluĭ.

Matilda avea marĭ pretenţiĭ la viaţă.

In una din ḑile, stând de vorbă cu Iliescu şi jeluindu-se de urît, acesta iĭ ḑise:

— Bine, Matild'o, e lucru firesc să-ţĭ fie urît, dacă nu voescĭ de loc să legĭ relaţiĭ cu rudele.

— Cu Maria sînt certată şi nu voiŭ să merg la ea.

— Dar veĭ maĭ fi având şi alte rude, doar eştĭ de-aicĭ.

— Da, am o mătuşe de departe, care m'a botezat. Se ţine cam boeroaĭcă; sigur, afară nu m'ar da, dacă m'aşĭ duce. Când eram mică, mĕ iubea mult.

— Tocmaĭ, dacă veĭ lega relaţiile, poate ne-ar cununa.

— Se poate. Cu Mustea nu m'a cununat, fiind-că era dusă în străinătate. A avut, biata, un singur fecior şi-a înnebunit şi-acela.

— Şi-ĭ bogată? ḑicĭ.

— Da, e destul de bogată.

— Cine o moşteneşce?

— Are un nepot, adică doĭ; dar unul e călugăr. Celălalt e un deşuchiat, un neisprăvit.

— Dacă te-aĭ pune bine pe lîngă ea, ar putea să ne lase ce-va, de ne va cununa.

— Imĭ vine foarte greŭ. Cine scie ce-o fi auḑit de mine.

— N'are a face; spune că's minciunĭ, că aveaĭ netraiŭ cu Mustea şi-a trebuit să daĭ divorţ.

— Nu sciĭ cum sînt bĕtrâniĭ? Va ḑice că, orĭ-cum era, trebuia să rabd, să nu mĕ fac de ris.

— O să-ţĭ facă puţină morală şi pace. Dacă veĭ sci cum s'o eĭ, se ataşează ea de tine. Bĕtrâniĭ sînt ca şi copiiĭ, dacă le măgulescĭ slăbiciunea, facĭ cu eĭ ce voescĭ. Asemenea relaţiĭ nu trebuesc neglijate. Mergĭ chiar a-ḑĭ.

— Nu. Dînseĭ iĭ place să mergĭ Dumineca, după ce vine de la biserecă. Atunci e şi maĭ bună; te poĭ-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tesce la dejun şi te ţine până seara să joci cu ea tabinet şi concină.

— Foarte bine, remâne pe Duminecă. Poate acolo te 'ntâlnescĭ şi cu Maria şi vĕ împăcaţĭ.

— Nicĭ vorbă de 'ntâlnit. Asta-ĭ o mătuşe de pe mamă, care era di'ntr'o familie veche boerească. Acelea sînt de pe tată, carĭ sînt din negustorĭ ; nicĭ o dată nu s'ar pune în relaţiĭ cu dînsele. Aşa cum e bĕtrână, dar are tabeturĭ de cochetă. Toată ḑiua stă cu mănuşĭ pe mânĭ, numaĭ la masă şi la închinăciune le scoate.

— Nu uita să-mĭ scoţĭ ceasul. Dînseĭ nu-ĭ place să vadă rude calice şi trebue să merg cu birja.

— Fără îndoială, trebue de menajat toate slăbiciunile. Poate îţĭ lasă ce-va la testament.

— Mĕ tem că are de gând să lase tot spitaluluĭ, dacă n'o fi şi lăsat.

— N'are a face, dacă vrea, face ea alt testament.

Iliescu era vesel de tot

Intâiŭ că maĭ scapă de tânguirile Matildeĭ şi al doilea că poate o pune mâna pe vre-o moştenire. Se îndulcise Iliescu la averĭ căpĕtate fără muncă şi fără primejdie şi de aceea credea că a găsit în Matilda un tovarăş aducĕtor de bogăţiĭ.

Matilda avu în adevĕr o ocupaţie nouă. Işĭ îngriji şi pregăti hainele, cu carĭ avea să meargă. Mătuşa era foarte pretenţioasă, şi de la cum eraĭ îmbrăcată, atârna mult felul primireĭ. Duminecă, de la nouĕ, Iliescu fu la Matilda ca să-ĭ supravegheze singur toaleta şi să-ĭ aducă trăsura. Indată ce un interes de banĭ era la mijloc, demonul iscusinţeĭ şi al dibăcieĭ era întrupat în el. O ajută pe Matilda, cum să-şĭ încreţească pĕrul, îĭ înfierbînta singur fierul la spirt. Stărui să se pudreze şi să-şĭ aşeḑe cât maĭ bine şi maĭ nemerit haĭnelo. Iliescu părea că-ĭ o mamă, care-şĭ împodobesce fata, doar ar putea-o mărita.

Se înţeleseseră să spue mătuşeĭ c'a fost la biserecă.

Era prin Noemvrie şi iarna în toiul eĭ, cu atât maĭ aspră cu cât nu căḑuse încă zăpadă maĭ de loc. Era un ger sec şi un vênt aspru bătea despre Miaḑă-noapte.

Matilda, în blana elegantă, pe care o avea de la Mustea, sări sprintenă din trăsură.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aerul rece și curat îĭ înviorase obrajiĭ.

O servitoare îĭ eși înnainte. O cunoscu pe Matilda, deși n'o vĕduse de câțĭ-va anĭ.

— Mătușica e a casă?

— A casă, duducă, poftim în salon.

Matilda plăti birjarului și întră veselă, riḑênd; sărută mâna bĕtrâneĭ.

— Ce-o să fiu? Unde să scriŭ că ți-aĭ adus și tu aminte de mine?

Și o sărută pe Matilda pe amêndoĭ obrajiĭ.

— Ie, șeḑĭ colea lângă mine. Aĭ dat drumul trăsureĭ? Mănâncĭ cu mine.

—Da, mătușică.

— Dar, ce facĭ, fată? Am auḑit că ți-aĭ lăsat bărbatul. Te desparțĭ? Ce-ĭ cu tine?

— Of! mătușică dragă, să nu mĕ certĭ. Când aĭ sci cât am suferit în eștĭ ḑece anĭ!

— Bine, bine, dar dĕ, n'aĭ dat cum-va vrabia din mână pe cĭoara din par?

— Vaĭ, mătușică, sciĭ lucrurile maĭ bine de cât mine.

— Nu te maĭ fă sfîntă. Nu ḑic să nu te desparțĭ. și eŭ m'am despărțit de cel dĭ'ntâiŭ, dar al mieŭ era cartofor.

— Și al mieŭ e un prost, care a pierdut tot. Ma-tale docĭ n'o să mĕ acușĭ. E unul care mĕ ĭea; are loc, banĭ, o să ne facem casă. El e aproape avocat. Și tot o să fiŭ maĭ fericită de cât cu mojicul și țeranoiul de Mustea. Vorba ma-tale, din mojic om de frunte nu se poate.

— Dar fata, unde ți-ĭ?

— Fata e la dînsul, o s'o pue în pensiun.

— Numaĭ să fie bine. Cine nu deschide ochiĭ dă peste dracul. Cât maĭ e până la sfârșitul divorțuluĭ?

— Vre-o șease lunĭ.

— Să viĭ cu al tău pe la mine, să-l vĕd și eŭ; de mĭ-o plăcea, poate vĕ cunun; tot te-am botezat eŭ.

— Sărut mâna, tușă, cât eștĭ de bună! Și cu o duioșie prefăcută o sărută pe față,

— Să nu viĭ tu păn'acum la mine?

— M'am jenat, dragă tușă: gândeam că o să mĕ daĭ afară. Acum îmĭ era așa de dor! Staŭ singură și străină, plâng toată ḑiua. A-ḑĭ am fost la biserecă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

m'am rugat cu toată inima să-ţi dea Dumneḑeŭ sănătate şi inimă bună pentru mine. Şi pe urmă, mĭ-am ḑis : ce-o fi o fi, am să mĕ duc. De m'o da afară, o să-ĭ cad în genunchĭ să-ĭ spun că nu-s vinovată.

— Ce, mă sciĭ pe mine aşa de rea? Nicĭ eŭ n'am pe nimenĭ!

— Dar Turel ce face, nu vine pe la ma-ta?

— Cum să nu vie? Vine mereŭ şi-mĭ cere banĭ. Un reŭ, dragă Matildă, nu se ţine de nimic. Stăruisem şi i-aŭ dat o slujbă foarte bună.

— Aş! El şi slujbă! Nu-l sciŭ eŭ, de când încă nu mĕ măritasem? Tot strengar era.

— De, să ḑicĭ, era copil; dar acum, om în toată firea! Doresce să mor, doar ar pune mâna pe avere. Năcazul luĭ pe mine că nu scie ce testament am făcut.

— Frate-so, arhimandritul, nu-l maĭ dojenesce?

— Om la treĭ-ḑecĭ de anĭ e de dojană? Uită-te, a-ḑĭ n'a venit; aşteaptă păn'ce staŭ la dejun şi pe urmă vine, şi mi-se milogesce că n'a mâncat. „Bine, îĭ ḑic eŭ, fie luĭ acolo, de ce nu vrĭ să mânâncĭ cu mine? Mi-aĭ ţine de urît. Slavă D-luĭ, la masa mea poate, orĭ când, mânca un om!“ Sciĭ ce ḑice? „Ma-ta aĭ tabetul ma-tale şi eŭ al mieŭ. Mânânc la un birt, staŭ de vorbă cu prietenĭĭ, maĭ joc un biliard, dar cu ma-ta ce să fac? Dă-mĭ maĭ bine cincĭ francĭ şi te mântuĭ de mine“.

Ce să-ĭ fac, fată? Scot şi-ĭ daŭ.

— Veḑĭ? L'aĭ învĕţat cu năravŭ.

— Creḑĭ, poate, că de voe? De nevoe. Vreĭ să ne facă neamul de ruşine? Mi-a şi ḑis o-dată că dacă eŭ nu-ĭ daŭ, frate-săŭ nu-ĭ dă, o să spargă o casă. Încaltea merge la puşcărie, dar şi noĭ cinste n'o să avem, fiind-că o să spue că rudele luĭ bogate l'aŭ lăsat pieritor de foame. Iaca aşa! Veḑĭ tu? Şi eŭ am ale mele.

— Aşa-ĭ, tuşĕ, dar nu eştĭ datoare.

— Nu's datoare, dar mi-ĭ nepot de soră. Pe lângă ruşine, mĕ şi doare : mi-e milă de el, ucigă-l crucea. N'am avut noroc de-o biată nepoată. Fata e alt ce-va : o ţineam pe lângă mine, aveam de la ea o căutare.

— Şi fata o măritaĭ şi, la urmă, tot singură.

— Noaptea mi-ĭ chiar frică; nu ţin banĭ în casă, dar hoţiĭ nu sciŭ că ţiĭ orĭ nu. Cum l'aŭ ucis pe bietul Casian?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu una cu alta veni vremea dejunului. Era în postul Crăciunului și cucoana Zoe postea. Slujnica le pofti în sufragerie, la masă.

— Dragă Matild'o, eŭ postesc. Sciŭ că voĭ ăștĭ tinerĭ nu maĭ țineți la posturĭ. Cine mânâncă la mine, n'are încotro; trebue să postească, îĭ sfințesc de nevoe.

— Aș! Sciĭ, îmĭ place grozav postul.

Intâiŭ spre a-și deschide gustul de mâncare, luară un păhărel de rachiŭ de Moldova, pe anison. Pe urmă începură cu icre negre și cu câte o bucățică de batog afumat.

— Mie îmĭ plac mâncările din vechime, gospodărescĭ, cum îĭ plăceaŭ luĭ Grigoriță, Dumneḑeŭ să-l erte. Veḑĭ, când mănânc bucățica de batog, par'că îl aud pe d-luĭ: „Ia gustă Zoe, feliă asta: e moale și dulce". Așa bărbat maĭ rar, deși al doilea, dar cum ținea la mine!

După asta se aduse un răsol de pesce; maĭ nisce salată de linte și nisce pârjoale de cartofĭ. Toate udate cu vin vechiŭ din pivnița d-sale.

Ca fructe eraŭ prune uscate, zăhărisite și umplute cu nucĭ.

— Ce prune minunate, tușă!

Matilda le lăuda. Drept, eraŭ și bune, scia că sînt pregătite de cucoana Zoe, și, ține mult să fie lăudate.

— Așa-ĭ că sînt bune?

— Ce-va nepomenit de fin și de gustos. De câte orĭ am cercat să fac, nicĭ o dată n'am reușit.

— Eŭ le fac singură, nu las pe nimenĭ, că nimo nu le scie meșteșugul.

— E greŭ să le nimerescĭ și din zăhar și din uscat și din toate. Am făcut într'un an ḑece chile și toate s'aŭ mucigăiat.

— Nu le-aĭ potrivit din zahar.

Matilda mințea spre a linguși pe bătrână.

După dejun trecură în salon ca să ia cafeaua.

Când eraŭ la cafea, iată și Turel.

— Cum nemerescĭ de viĭ tot-de-a-una după dejun? făcu cucoana Zoe.

— Dovadă că viŭ pentru dragostea de a te vedea, nu să mânânc.

— Ieĭ bravo, așa îmĭ maĭ placĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar d-ta, verișoară, cum te mai laudĭ? Am audit că te-aĭ făcut iar orășcancă.

— Mi s'a urît și mie cu țara.

— Bine aĭ făcut; dar să-mĭ daĭ adresa unde staĭ, să-ți fac o visită.

— Las' întâiŭ să mĕ despart. Acum staŭ la închisoare.

— Atuncĭ, pardon.

— Tușică, de mine te-aĭ gândit la ce-va?

— La ce să mă gândesc? Tu sciĭ că nicĭ până a-dĭ tălharul de arendaș nu mi-a adus câștul!

— Se poate? Eŭ l'am vĕdut prin oraș.

— I-am scris și nicĭ n'a respuns.

— Bine, bine; dar de; popa dice că n'are, d-ta n'aĭ și eŭ ce să fac? N'am palton.

— Fă și tu ce te-o învĕța Dumnedeŭ!

— Ba eĭ oiŭ face ce m'o învĕța dracul, că-ĭ maĭ meșter.

— Cine-o înfunda pușcăria?

— Je m'en fiche!

— Cu mine nu vorbi turcesce că nu te înțeleg.

— O să înțelegĭ altă dată. Care va să dică: n'aĭ? Nu-ĭ nimic; lasă, găsesc eŭ în altă parte. Când eștĭ moștenitorul cucoaneĭ Zoe Mușcheteanu, nu morĭ de foame. De seară e bal la clubul boeresc, trebue să merg neapĕrat.

— Adică fără tine n'ar putea fi balul? Vedĭ? De aceea nu-ți ajung baniĭ.

— La bal o să câștig.

— O să câștigĭ! Ți-aĭ pierdut toată averea în cărțĭ și tot n'aĭ învĕțat minte?

— Trebue să vie odată și rândul meŭ la câștig. Uit'te, verișoară, am două bilete, viĭ cu mine?

— Nu se poate, vere, în divorț și să merg la balurĭ.

— Ce? Adică divorțul e un fel de doliŭ?

— Dacă ar avea de mers, apoĭ cu un deșuchiat ca tine s'ar duce?

— Mătușică, taro mĕ persecuțĭ. Eŭ te iubesc, cum nu-ți închipuĭ!

— Da, mĕ iubescĭ? Te rogĭ demineața și sara, doar m'ar lua han-tătar! Credĭ că pe unul ca tine am să-l las moștenitor?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cum îĭ vrea, așa'ĭ face, te-oiŭ pomeni și eŭ dupĕ faptă.

— Heĭ, dragă Turel, ce n'așĭ face eŭ pentru tine, dacă aĭ fi alt-fel de om?

— Mătușă, aĭ îmbĕtrânit și tot nu sciĭ un lucru: oameniĭ sînt așa cum sînt. Apoĭ la revedere, mătușă și bon-jour, dragă verișoară.

Tocmaĭ, când eșea Turel prin sală, se întâlni cu arendașul, care aducea câștul moșieĭ.

Cucoana Zoe trecu în odaea domnieĭ-sale de culcare, unde avea cerneală, condeiŭ și scrinul, în care ținea baniĭ. O chemă și pe Matilda să fie la numĕratul banilor.

Arendașul aduse câștul pe un an întreg, anume dece miĭ de leĭ: nouĕ, în hârtiĭ de câte o mie; iar altă mie, în hârtiĭ de câte o sută.

Cucoana Zoe iscăli de primire în contract, închise baniĭ în scrin, pe urmă pofti pe arendaș în salon la dulceață și cafea.

— Sărutăm mâna, cucoană Zoe, dar nu prea am vreme.

— Ia las', domnule Ghinciŭ, se poate să eșĭ așa din casă? Doar cade omul di'ntr'un pom și încă se hodinesce.

— Noĭ iștĭ de la țară, când venim în oraș, nu scim în cotro am alerga.

— Comenḑile cucoaneĭ?

— Dar numaĭ ale cucoaneĭ? Fie-care s'anină cu ce-va. Și ceasurile îs numĕrate, iar ḑiua mică: până bine nu te-aĭ întors încoace în colo, e și trecută.

— Dar cucoana, copilașiĭ, sănătoșĭ?

— Sărută mâna, sănătoșĭ. Aŭ cam fost bolnavĭ de friguri, toamna asta.

— Apoĭ frigurile cine nu le are? La țară sînt la modă.

— Așa-ĭ, dar veḑĭ că slăbesc anapoda pe om. Soția mea a fost bolnavă douĕ sĕptĕmâni. Când s'a ridicat din pat, nu putea nicĭ umbla — atâta o slăbiseră dușmanele.

— Bine, chinină n'aveți po-acolo?

— Dar, câtă chinină n'a luat Sorica! Sînt friguri rele, jumĕtate de sat e bolnav.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Par'că aveţi acolo doctor ?

— Avem, cum să n'avem ? Dar n'are ce le face. Sînt atâţia bolnavi c'ar trebui chinină cu ocaua. Le dă: unora le trece, altora nu. Se mai duc la babe, cum sciţi că-i treaba lor.

— Credeam că vii cu cucoana; mi-e dor s'o vĕd.

— Unde-i chip să scape de copii ! Cinci şi toţi ca ulcelele. Când începem a-i vârî prin şcoli mai scapă şi ea.

— Te 'nşelî, domnule Ghinciu: când sînt micî, grijile sînt şi ele micî; cu cât cresc ei, cresc şi grijile. Eŭ am avut unul singur şi pentru el sînt şi astă-di neom.

— E mai bine de cel ce n'are, cucoană Zoe, nu le scie nici bucuria, nici amarul.

— Să credi că-i aşa. Am avut unul şi mĕ uitam la el ca la soare. L'am pierdut şi de-atunci di ticnită n'am.

— Voia lui Dumnedeŭ, ce putem face!

— Aşa-i, dar Dumnedeŭ nu ne dă răbdare să le putem suferi. Inse d-voastră, bărbaţii, sînteţi mai tari: noi, femeile, greŭ putem duce suferinţile de mamă. Şi, mĕ crede, acum sciŭ toate durerile. Am îngropat tată, mamă, surori, şi pe bietul bărbatu-mieŭ. Dupĕ toţi m'a durut inima. Dupĕ bietul Grigore credeam că mor; dar ca dupĕ copil n'a fost nici o durere. Uită-te şi acuma simt ce-va rupt din inima mea.

— E mare durere. Şi când te gândesci că avutul îţi rămâne străinilor.

— Aşa-i, ţi-e grozav de jale: aĭ moşie, case, avere şi toate remân unor rude, cari, orî te-or pomeni orî te-or blĕstĕmă. Şi copilul tău putredesce în pămînt! Oh! e grozav, domnule Ghinciu, bine că aĭ mulţi copii!

— L'am întâlnit pe domnul Turel. M'a întrebat, dacă am adus arenda.

— Bună oară el: ar vrea să mĕ vadă şi a-di moartă. Nu i-ar părea reŭ. Pe când copilul tăŭ nu poate nici o dată ajunge la aşa nerecunoscinţă.

— Las', mătuşică, numai di, sînt şi copii reĭ. La noi nu şi-a ucis un fecior pe tată-so, fiind-că nu-i da pămînt?

— Eĭ bine, în prostime e alt-ce-va: nevoi, sărăcie, multe la un loc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Arendașul, după ce făcu multe plecăciuni cucoanelor, plecă; cucoana Zoe îl opri în ușă, ḑicênd:

— Domnule Ghinciu, te rog de ce-va epurī prin câșlegī.

— Cum de nu, bucuros; numaī să cadă omĕtul; atuncī se vânează lesne.

Matilda, după dejun, jucă tabinet, concinŭ, se lăsă bătută de cucoana Zoe, anume ca să-ī între pe sub piele. Intr'atâta o încântă pe bĕtrână, în cât aceasta îī ḑise:

— Ascultă, Matildă dragă, unde staī tu?

— Vaī, mătușică, staŭ cu chirie; o cameră pĕcătoasă, mi-ar fi rușine s'o veḑī; dar păn voiŭ scăpa, rabd.

— Sciī ce? Vin de stă la mine; tot mi-ī urît singură. Aī odae bună, masă, tot, ca la tine acasă; pe urmă te cunun la mine în casă și o să fie cu noroc. O să te înzestrez ca pe fata mea. Cuī o să las averea? Călugăruluī ce-ī trebue? Turel e un ticălos, o mânâncă în câte-va lunī.

Matilda începu a o îmbrățișa, și a-ī săruta, cu adevĕrată recunoscinţă, mâinile.

— Nu sînt vrednică să-ţī mulţămesc. Mĕ scapī de adevĕrată miserie. Cât eștī de bună și de miloasă!

— Chiar de mâne să-ţī ĭeī catrafusele de unde staī și să viī. O să fie bine de tine și mie n'o să-mī ţiue urechile de urit.

— Am să ţiŭ la d-ta maī mult de cât la mama, ce m'a făcut...

Pe la vre-o patru luară împreună câte un ceaiŭ. Cucoana Zoe nu mânca seara; doctorul o oprise. Avea un început de grăsime la inemă și-ī făcuse o dietă, de care dumneacī nu se prea ţinea.

— Ascultă, Matild'o, sciī care o să fie treaba ta cea maī grea la mine?

— Care, mătușică?

— Să nu mĕ laș să mânânc. De va fi nevoe, chiar să mĕ baţī.

— De ce asta?

— Doctorul cel maī mare de la Viena, mi-a hotărît că, de nu mânânc cumpĕtat, o să mĕ culc într'o sară și n'o să mĕ maī scol.

— O fi voit să te sperie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce să mĕ sparie, că simt eŭ singură în partea stângă o durere, şi une-orĭ mi se pare că inima nu se maĭ bate.

— Eĭ şi ce are a face cu mâncarea?

— Inima se înnăbuşă de grăsime. Veḑĭ şi de ce mânânc maĭ bine şi maĭ mult, grăsimea la inimă cresce! Uit'te pedeapsa luĭ D-ḑeŭ! Dupĕ ce aĭ avere şi nicĭ copil cuĭ s'o laşĭ, apoĭ nicĭ plăcerea de a mânca să n'o aĭ!

— Atuncĭ trebue să te păzescĭ, dragă mătuşică.

— Nu pot! N'am voe să mânânc nicĭ dulcĭurĭ: prăjiturĭ, bomboane! Şi doar sciĭ cum ţiŭ eŭ la astea. Puţină carne şi compoturĭ. Atâta-ĭ tot ce am voe.

— Dacă-ĭ aşa vorba, apoĭ să sciĭ că eŭ am să poruncesc bucatele şi o să fac numaĭ ce ḑice doctorul.

— Eĭ şi tu o să te pedopsescĭ alăturĭ cu mine?

— Tot aşa pedeapsă să am. Mie nu-mĭ plac nicĭ prăjiturile nicĭ aluatul: o bucăţică de carne şi o farfurie de compot îmĭ ajung berechet.

— Vrea să ḑică o să-mĭ găsesc sănătatea cu tine? N'o să am grijă să fac degrabă testamentul?

— De loc, o să trăescĭ încă douĕ-ḑecĭ de anĭ, să-mĭ cununĭ şi copiiĭ.

— Când ar afla Turel, te gûtue.

— Să poftească.

— Ha! Ha! Ha! Dar bună farsă o să-ĭ jucăm. Când te-o vedea aicĭ, o să creadă că m'am făcut ţie danie.

— Lasă-l să creadă, că prea e mojic. Nu ḑic să nu-ĭ laşĭ, dar să fie filotim.

— Doar nu-ĭ sînt datoare.

— Ḑeŭ aşa.

— O să fac eŭ testament, dar nu dupĕ gustul luĭ.

— O da D-ḑeŭ şi-ĭ trăi încă anĭ îndelungaţĭ. Acela l'ĕĭ face, dar aşa de parigorie.

— Nu strică să fie făcut, doar testamentul nu te omoară: o grijă maĭ puţin.

Aproape însera. O ceaţă deasă începea să se lase; cĭorile croncăneau asurḑitor.

— Mătuşică, o să te rog să trimeţĭ să aducă o trăsură.

— Aşa curênd, fată?

— Dar de a-ḑĭ demineaţă staŭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vedĭ că tocmaĭ seara mi-ĭ maĭ urît. Mâne demineaţă cată să viĭ. Pun să-ţĭ pregătească o odae alăturĭ cu-a mea.

S'a adus trăsură şi Matilda a plecat. După multe sărutărĭ cu mătuşa, urându-şĭ noapte bună şi vise plăcute.

CAP. V

Infiorătoarea crimă din strada Moţoc

Matilda acasă îl găsi pe Iliescu, căruĭ îĭ istorisi de-a fir-a-pĕr buna primire a mătuşeĭ şi invitaţia de-a sta la dînsa până ce se va isprăvi cu divorţul.

Iliescu era încântat. Scăpa de cheltuială. Matilda nu maĭ avea să-l plictisească cu melancolia eĭ, şi, pe urmă, avea şansa de a face pe mătuşă să-ĭ lase prin testament un legat bunicel. Şi unde puĭ să fiĭ cununat de o doamnă bogată şi din cea maĭ bună societate din oraş?

— Vedĭ? Tot mie îmĭ datorescĭ şi norocul ăsta. De nu te îndemnam să mergĭ, tu nicĭ habar n'aveaĭ. Acum, când ne vom lua din asemenea casă şi vom avea aşa nănaşă, să poftească să ne maĭ critice gurile rele.

— E mare noroc, Iliescule dragă!

— Ţi-am spus că eŭ sînt om cu noroc?

— O să mĕ înzestreze ca pe fata eĭ. Ce credĭ, are juvaericale, argintărie şi ce lenjerie! Olanda cea maĭ fină!

— Să sciĭ cum s'o ieĭ.

— Las' pe mine, dacă în ziua întâĭa şi am reuşit atâta...

— S'o detaşezĭ cât veĭ putea de nepotu-so.

— De el nu mi-ĭ frică.

Toată noaptea Matilda visă de mătuşica, de testament şi daruri frumoase; se trezi atât de veselă şi de plină de speranţe, cum nu maĭ fusese de mult.

Se sculă grăbită spre a regula lucrurile şi a împacheta în grabă, aşa ca până la dejun să poată fi la tuşă-sa.

Îşĭ luă lucrurile, rugă pe gazdă să-ĭ aducă o trăsură şi plecă? spunêndu-ĭ că poate închiria camera.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ajunse acolo. De-o dată însă vederea îi fu izbită de un serjent, care sta la poartă, iar în curte o grouză de lume.

Inema îi sări din loc; aproape nu leşină.

— Dar ce-i, domnule serjent?

— Cucoana şi servitoarea s'aŭ găsit ucise.

— Ce, eştĭ nebun? Cum? Ce vorbescĭ?

Matilda aproape aiura. Şi ca fulgerul se răpedi înnăuntru, ţipând cât o ţinea gura:

— Mătuşica mea, draga mea!

Când ajunse în iatacul unde era scrinul cu banĭ şi unde fusese erĭ împreună cu arendaşul şi cu mătuşi-sa, la îngrozitoarea privelişte, leşină: jos lângă scrin sta, căḑută pe laturea dreaptă, fata din casă, Zamfira, avênd lângă ea lopăţica cu cărbunĭ, stinşĭ acum, şi nisce surcele.

De pe acestea se vedea că slujnica venise, pe la vre-o opt, să facă foc în camera de culcare şi a dat peste hoţiĭ, carĭ vroiaŭ să fure baniĭ.

Maĭ spre uşă se afla cadavrul cucoaneĭ Zoe, căḑut pe spate, într'o baltă de sânge.

Din acestea orĭ-cine scotea încheerea că servitoarea a dat peste hoţ; acesta, surprins, a ucis'o; la ţipĕtul oĭ a alergat cucoana, care era în salon, peste sală; atuncĭ dînsa a avut aceea-şĭ soarta ca şi servitoarea. Hoţul, surprins, a ucis'o; lovitura era cu cuţitul saŭ de pumnal.

Tocmaĭ în acest moment sosi procurorul cu judecătorul de instrucţie.

Interesându-se cine-i doamna leşinată, le spuse bucătăreasa, că-i o nepoată şi, fiind limbută, istorisi că erĭ a stat toată ḑiua cu cucoana.

Îndată ce Matilda îşĭ veni în fire, judecătorul o rugă să spue tot ce s'a întîmplat în ḑiua trecută.

Matilda istorisi cum a venit, cum a stat la dejun; cum după dejun a venit nepotul mătuşeĭ, Turel Silescu, a cerut banĭ şi mătuşa nu i-a dat.

— După el a venit arendaşul, pe care Turel l'a întâlnit în sală. Arendaşul a adus ḑece miĭ de leĭ, câştigul moşieĭ şi tus-treĭ împreună ne-am dus în iatac, unde mătuşa a iscălit în contract că a luat baniĭ: nouĕ hârtiĭ de câte o mie şi ḑece de câte o sută; a închis baniĭ în scrin şi am venit înḑĕrĕt în salon.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe la vre-o cinci, eŭ am plecat, hotărîtă, dupĕ invitarea mătușeĭ, să vin a doua ḑi să staŭ la ea. Atâta e tot ce sciŭ!

Matilda începu din noŭ a boci și a plângo.

Tribunalul a pecetluit tot.

In acest timp poliția era în pĕr.

Judecătorul de instrucție căuta să cerceteze pe servitorĭ; poliţaiul, vechiŭ cunoscĕtor în ale hoților, spuse de la început că dînsul crede că-ĭ nepotul, adică Turel Silescu: un cartofor, un reŭ și un neisprăvit.

Parchetul se duse la Silescu, care locuia o cameră miserabilă în curtea uneĭ biserecĭ, la un dascăl surd.

Il găsi dormind.

Când i se spuse că pe mătușă-sa aŭ găsit'o ucisă, împreună cu servitoarea, el strigă uimit:

— Cum, mătușa? Dar am fost erĭ acolo! Ce, glumiţĭ?

— Nu glumim da loc și te rog să ne urmezĭ.

— Foarte bine, dar eŭ astă-noapte am fost la balul boeresc de la club. Poftim mănușile și fracul de față; la nouĕ m'am dus la bărbier, pe urmă am venit acasă; pănă m'am îmbrăcat a trebuit cel puțin un ceas. La ḑece eram la bal.

— Dar până la nouĕ? ḑise poliţaiul.

Aci Turel păru cam încurcat.

Dar răpede îșĭ căpĕtă presența de spirit și ḑise:

— Am fost la birt și am mâncat. Indrăzneț hoț trebue să fi fost acela, care să se apuce de ucis oamenĭ de cu seară.

— Da, omorul s'a făcut de cu seară; dovadă mărturisirea servitorilor, carĭ sciŭ că pe la opt fata din casă a luat foc de la bucătărie și s'a dus să facă foc în iatacul cucoaneĭ, de unde nu s'a maĭ întors; bucătăreasa nu s'a mirat, căcĭ fata dormea sus.

— Asta nu mĕ privesce. D-voastră, pe simple bănuelĭ și în lipsă de făptaș, nu mĕ puteţĭ aresta pe mine, sub cuvînt că-ĭ sînt nepot. Asta nu-ĭ un argument.

— N'aĭ fost erĭ să-ĭ cerĭ banĭ?

— Și dacă am fost? Așa îĭ ceream în tot-de-a-una. Când voia îmĭ da; când nu, nu-mĭ da.

— Cel puțin cred că dorescĭ să-ţĭ veḑĭ mătușa?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Lucru plăcut nu-ĭ, dar, dacă trebue, o s'o vĕd.

Împreună cu poliţaiul, judecătorul de instrucţie şi doĭ jandarmĭ, merse la faţa loculuĭ.

Cadavrele, din ordinul parchetuluĭ, nu eraŭ încă ridicate.

Era o scenă îngrozitoare: în momentul acesta venise muma Zamfireĭ o bĕtrână sprijinită în cârjă.

Bocea de resunaŭ caselo.

— Zamfira mameĭ, fata mameĭ, cuĭ m'aĭ lăsat? Lăsaţi-mĕ, poate că-ĭ încă vie? Uit'te lângă dînsa nu-ĭ sânge, îndurați-vĕ, domnişorilor, poate că-ĭ vie. Uit'te cum e de frumoasă, draga mameĭ! Atâta fată aveam, daţi-mi-o.

— Poftim, domnule Silescu, îţĭ cunoscĭ mătuşa?

Turcl se îngălbeni.

Avu un moment de groază la vederea celor douĕ cadavre, apoĭ dise:

— E îngrozitor spectacol. Privesce, sărmana fată! Tînĕră, frumoasă, abia opt-spre-dece anĭ....

Treĭ dile poliţia căută nebunesce; nu remase colţ de mahala necercetat; nu remase pungaş ne adus la poliţie. Nimic! Nicĭ urmă de arma cu care aŭ fost omorîte cele douĕ femeĭ orĭ de hainele ucigaşuluĭ pline de sânge. Dacă la fată n'a fost emoragie; de la bĕtrână, care a căpĕtat câte-va loviturĭ în vîna de la gît, se cunoscea că sângele stropise pănă departe şi, de sigur, şi pe ucigaş.

Poliţaiul oraşuluĭ, care de treĭ-decĭ de anĭ făcea meşteşugul acesta, meroŭ spunea judecĕtoruluĭ de instrucţie:

— Domnule judecător, pun capul că Silescu'e ucigaşul.

— Bine, bine, dar capul d-talo, fie chiar tăiat, nu ne poate sluji nicĭ ca motiv de acusare, nicĭ ca probă.

— Domnule judecător, daţi-mĭ treĭ dile; iar pe el ţinoţi-l închis. Dacă nu găsesc probe, atunci îmĭ daŭ demisia din slujbă.

Pe poliţaiŭ îl porecliseră oameniĭ „Iscoadă" şi „Sfredelul draculuĭ", atât de minunat lua el hoţiĭ ca din oală.

Iscoadă cu doĭ oameni veni acasă la Silescu.

— Măĭ băeţĭ, trebue să le luăm cu rânduială. Haidem maĭ întâiŭ în pod.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

Căutară pretutindeni.

Nemic!

Casa, în loc de coș, avea, după moda veche, numai un fel de coș larg, care nu eșia pe casă, ci numai în pod. Dărâmară ursoaica.

Nemic.

Pe sub streșine, pe sub grinzi.

Nemic!

Se coborîră în casă. Era o sobă mare cu un fel de vetriță dedesubt. Întâiu căutară prin grinzi, prin pod, prin sobă.

Nemic!

Pe jos era cu pământ. Cercetară de nu-i unde-va pământul săpat proaspăt.

Nemic.

— Zadarnic muncim, d-le polițaiu, poate nu-i el, săracul.

— Aĭ tăcut, măgarule? Cum nu-i el, când eu mi-am pus capul pe tipsie că-i el?

— Sărut mâna, o fi, d-le polițaiu.

— Măĭ, băete!

— Ordonați, sărut mâna.

— Soba asta are să ne dovedească nouă tot.

— Apoĭ am căutat, să trăiți!

— N'am căutat, măgarilor.

— N'am căutat, sărut mâna, dacă ziceți, n'am căutat.

— Și trebue să căutăm, măĭ. Trebue dovedĭ, măĭ; el a ucis baba. Ați înțeles?

— Înțeles, a ucis.

— Atunci pe lucru. Jos soba până la pământ. Dar, măĭ, să-mi umblați cu ca ca și cu nisce ouă roșe: cărămidă cu cărămidă.

S'apucară băeții de treabă. Soba era stricată până la vatră. D-nul Iscoadă privea nervos.

— Să trăiți, nemic.

— Cum nemic? Trebue să fie. Mai e vatra?

— In vatră, cum a putut să vâre?

— Vă spun eu că trebue să fie, numai dacă nu le-a înghițit.

Tocmai când vorbea, cărămida di'ntr'o parte se luă lesne, iar de desubt se zări o bucată de jurnal. Unul di'ntre eĭ se răpezi s'o ia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu te atinge, prostule! Fuga, ĭa o birjă, aleargă la judecător și spune să vie cu Silescu aicĭ. Unul rămâne aicĭ cu mine ca să ne păzim unul pe altul să nu căutăm ce-ĭ în hârtie.

Casa avea o înfățișare groaznică; după toată sărăcia din ea, acuma se mai adăogise ruina sobeĭ; cărămidĭ și moloz pretutindenĭ. Când sosi judecătorul cu Silescu, iar acesta văḑu soba dărămată, se îngălbeni și începu a tremura.

— Eĭ, d-le Silescu, spune-ne și nouĕ ce-ĭ în hârtia ceea; uită-te, martorĭ mi-s aceștia, că nu m'am atins de ea.

— Nu sciŭ! Respunse el cu vocea tremurată.

— Bine! O să vedem atuncĭ noĭ ce c.

— Polițaiul scoase hârtia, o desfăcu: eraŭ în ea nouĕ hârtiĭ a câte o mie și nouĕ a câte o sută.

— Va să ḑică una aĭ cheltuit'o, cea care aĭ schimbat'o la casierul clubuluĭ. Cu câte-va ceasurĭ înnainte n'avusoseși nimic, de vreme ce te-aĭ dus să cerĭ la mătușă.

— Da, sînt un ticălos, ḑise Silescu, căḑênd de oboseală pe un scaun. Eŭ le-am ucis, dar nu m'am dus cu gând să le ucid. Sciam că a luat arenda, că-ĭ ținea într'un scrin; aveam cheĭ, ea sta până târḑiŭ în salon. Și mi-am ḑis: chiar de mĕ întâlnesc la întrare cu cine-va, spun că am treabă la mătușa.

Am întrat pe poartă, m'am uitat pe fereastră la bucătărie, servitorĭ tus-treĭ mâncaŭ. Am suit răpede scările. Am întrat în iatac. Când să deschid scrinul, am întîmpinat greutățĭ, cheile nu se loveaŭ. Atuncĭ am scos cuțitul, un cuțit lung italienesc, și l'am vârît, am apĕsat limba zăvoruluĭ. In vremea asta aud pașĭ și: de odată servitoarea cu foc și cu luminare! M'a întrebat tare:

— «Cucoane Turel ce facĭ»? De furie, de teamă, nu maĭ sciŭ ce-am făcut!

— Sciu noĭ. Aĭ luat'o de gât. Se cunosc degetele și aĭ înjunghiat'o.

— Dar pe mătușă?

— Vĕ spun că nu sciŭ nimic. Ca prin vis îmĭ amintesc că a venit mătușa la țipĕtul feteĭ și...

Turel nu maĭ isprăvi, zbucni în plâns.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniaro/mdrr1901-1932

— Şi după aceea!

— Eram îmbrăcat de bal. M'am dus pe la fântână. Era apă; m'am spălat pe mâni, am aruncat cuţitul în fântână, m'am dus la un felinar. Prin ce minune, nu sciŭ, pe mine nu era un strop de sânge. Mi-am pus mănuşile şi am plecat la bal.

V'am mărturisit tot; închideţi-mĕ, dar nu mĕ purtaţi pe străd̆i.

Aci se isprăvi istoria crimeĭ, care a adeverit că domnul poliţaiŭ nu era în zădar saŭ pe nedrept poreclit „Sfredelul draculuĭ“ săŭ „Iscoadă“.

CAP. VI

Incurcăturĭ nouĕ

Matilda, de supĕrare, fu bolnavă vre-o treĭ sĕptĕmânĭ.

Deprinsă cum era dînsa a cerne trecutul, mereŭ se văita de nenorocirea ce i-a venit. Toate foloasele ce şi le închipuise că le va avea de la mătuşă, le credea ca şi avute, şi pierdute, din pricina îngrozitoareĭ crime.

In inema eĭ îĭ părea poate nu atâta reŭ pentru nenorocitele ucise, dar mult şi neînchipuit o lovise pierderea foloaselor ce avea să aibă.

Iliescu se făcuse foarte nervos; îşĭ închipuia că în adevĕr Matilda e fără noroc. Să fie aproape de o reuşită sigură. şi să se-întîmple ce-va atât de înfiorător e în adevĕr de speriat. Să se facă una d'intre cele maĭ neînchipuite crime, cum nu se maĭ întîmplase într'un orăşel mic, de când ţinea el minte?! Trebue să fie cine-va prea lipsit de noroc!

— Vezĭ, de te mutaĭ cu o zi înnainte ne trecea păcatul! zise Iliescu.

— Da, orĭ mĕ ucidea şi pe mine, ca pe Zamfira.

— Ştiindu-te acolo, n'ar fi îndrăznit.

— Cum n'ar fi îndrăznit? Aĭ vĕzut doar eĭ n'a venit cu gând să ucidă, şi, dacă dam peste el, mĕ ucidea şi pe mine.

— N'aĭ grijă, pe tine nu te ucidea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ba sigur, scăpaĭ de mine. Numaĭ un păcat m'a trecut ; curat noroc !

— Frumos noroc! Halal! Di'ntre atâtea, câte năd̦ĕjduiam, ne-am ales cu nemic. Asta-ĭ noroc à la tine!

— Ce vreĭ ? Nu pot să mĕ fac maĭ norocoasă de cât sînt.

— Dar e trist pentru mine.

— Ieĭ, aşa-ĭ. Norocul e ca şi umbra: peste el nu poţĭ sări.

Iliescu, la asemenea certe, lua pălăria şi se ducea fără a d̦ice un cuvînt...

Se apropia jumĕtate de an, de când Matilda părăsise casa luĭ Mustea.

Intr'o demineaţă se simţi reŭ de tot. Greaţă, vĕrsăturĭ, durerĭ de stomah. Credu, de odată, că-ĭ pricina bucatelor. Mâncase nisce pesce. Carnea n'o putea suferĭ de câtă-va vreme. Şi, din economie, nu bĕuse strop de vin. Aicĭ şi vinul cel maĭ prost îĭ părea scump ; pe când la Mustea şi cotnarul cel maĭ vechiŭ îl privea cu dispreţ. A răbdat dînsa câte-va d̦ile ; într'o d̦i însĕ i-a fost de tot reŭ, a trebuit s'o roage pe gazdă să-ĭ facă un ceaiŭ. Toată d̦iua avu nisce simptome foarte curioase.

De câte-va lunĭ presupunea ea ce-va, dar nu cuteza să-ĭ spue luĭ Iliescu ; îl scia foarte înverşunat în potriva paternităţeĭ, maĭ ales într'o stare nelegală, cum era a lor.

Când veni seara Iliescu, gazda, care era în antret, îĭ d̦ise riḑând :

— Cucoana e cam bolnavă.

— Dar ce are ?

— De ! ce-va ce se întîmplă cucoanelor.

Iliescu se făcu maĭ negru de cât era.

Vrea să d̦ică de ce se temea n'o să scape.

Era obosit.

Toată d̦iua stase la primirea materialuluĭ pentru case ; voia să clădească îndată ce se va desprimăvăra.

Posomorît, întră în cameră, şi, fără a da bună-seara, întrebă :

— Dar ce aĭ, Matild'o ? Acum boale îmĭ lipseaŭ ?

— Sciŭ eŭ ? Nu mi-ĭ bine.

— Cum, sciĭ tu ? Dar cine vreĭ să scie ? Doar nu eştĭ copilă !... Ar fi adevĕrată nenorocire !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu cred. Nu. Doamne feresce, dise Matilda.

— Mĕ rog, trebue de încredinţat. Nu-ĭ de glumit. De se dovedesce adulter, nu ne putem cununa nicĭ o dată.

Matilda se îngălbeni şi rosti:

— Pot fi pe lume legĭ atât de crude? Sînt pierdută, sînt o nenorocită!

— Vrea să ḑică e adevĕrat?

Iliescu începu a se primbla furios prin casa.

— „Femeea asta e adevĕrată nenorocire pentru mine“, gândi el. „Numaĭ asta ne lipsea!“

Matilda plângea.

— Ascultă! Cu plâns nu merge. Aĭ înţeles? Trebue să fim energicĭ.

— Energie, mereŭ energie! Dar maĭ am?

— Trebue să aĭ, orĭ te las. Fă ce sciĭ. Mi-ĭ de ajuns! De sciam de asemenea balamuc, mĕ lipseam şi de dragoste şi de tot.

— Ce ţi-am greşit, Iliescule, de eştĭ atât de crud? Ce sînt de vină? Fac tot ce vreĭ, dar aibĭ milă de mine, destul sînt de nenorocită.

— Poftim vorbe! Nenorocită! Du-te, sor'o, la bărbat şi mĕ lasă în pace; el tot e olog şi are nevoe să 'l ducĭ de subsuoară.

— Sfârşesce, Iliescule. Mĕ ducĭ la desperare.

— Eŭ orĭ tu?

— Dar ce ţi-am făcut?

— Mereŭ încurcăturĭ nouĕ.

— De carĭ nu sînt vinovată. De când cu nenorocirea mătuşeĭ, te-aĭ făcut mult maĭ reŭ; par'că eŭ am ucis'o.

— Am pierdut orĭ-ce speranţă în noroc şi viitor. Acum alta! Dar va trebui să m'asculţĭ. Cunosc o moaşă; pentru o sută de leĭ te scapă de bucluc.

— Vaĭ, unde mĕ duce întâia greşeală! Să-mĭ puiŭ viaţa în primejdie, să fac altă nelegĭuire? Şi izbucni în lacrimĭ.

— Matild'o, te jocĭ cu focul. Plânsul tăŭ e duş rece pentru sentimentele mele. Gândesce-te că orĭ-ce răbdare are margenĭ. Eŭ sînt legat de tine numaĭ pri'ntr'o datorie morală; dar prea mult mi-o puĭ la încercare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Înțelegĭ. e grozav!

— Eștĭ naivă ca în toate. La oraș moașele și doctoriĭ, bine înțeles uniĭ, fac avorĭ cu avorturile. Asemenea lucrurĭ fac femeile măritate, dar încă una care-ĭ într'o poziție gingașă ca a ta?!

— Câtă lipsă de conșciință!

— Vorbescĭ, fiind-că nu cunoscĭ viața și miseriile eĭ. Ce vreĭ să facă nenorocitul de funcționar, când leafa abia 'ĭ ajunge luĭ și nevesteĭ?

— E grozav!

— Cu asta n'aĭ spus nemic. Copiiĭ sînt a-ḑĭ un lux; cine 'ĭ poate ținea să se laude.

— Dacă nu, să-ĭ gûtue! Frumoase căsniciĭ!

— Ascultă! Cu femeĭ încăpățînate ca tine trebue un încăpățînat și jumătate ca mine.

— Da?

— Cu mine ți-aĭ găsit omul. S'o sciĭ.

— Sciam de mult! ḑise Matilda aproape plângênd.

— Scurt! Nu voiŭ titlul paternității eĭ, aĭ înțeles?

— Bine, am să-mĭ curm ḑilele. Doar voiŭ sfârși odată.

— Cum poftescĭ.

— Nu m'am așteptat la atâta cruḑime.

— E o fatalitate oarbă, căreia trebue să te supuĭ orĭ te las, ți-o repet.

— Voiŭ merge, dar ce se va întîmpla, să aĭ pe cuget.

Iliescu nu maĭ remase ca 'n alte serĭ.

Plecă spuind că va veni mâine demineață la opt cu trăsura și că să fie gata.

După ce plecă el, Matilda căḑu într'o desperare grea de spus.

Din ce în ce tot maĭ mult vedea că omul acesta n'o iubesce.

Fără să vrea, i se aretă minteĭ cât de mare deosebire e între purtarea luĭ cu dînsa și a luĭ Mustea. Cu ce bucurie primise acesta vestea, că va fi tată!

Cât egoism la Iliescu! Câtă lipsă de milă!

A ucide ființa nenorocită ce bate la poarta vieței; a pune în primejdie ḑilele femeeĭ, așa ḑise iubite, eraŭ nemicurĭ pentru el.

Atât amar simțea în sufletul eĭ, în cât să-ĭ fi stat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniaro/mdrr1901-1932

în putere; toate i le-ar fi aruncat fără cruțare în față. Incaltea s'o părăsească și să se sfârșească o dată această comedie nevrednică.

«Ce sînt eŭ de vină? Dînsul m'a ademenit și mereŭ m'a dus în toate ispitele. Acum nu se sfiesce a mĕ sili să fac altă nelegiuire.

„Pornită pe această cale, unde oare voiŭ sfârși?“

Cu nervii peste seamă de aţiţaţi, adormi târdiŭ noaptea.

Avu nisce vise îngrozitoare.

Tot ce mintea, stăpânită de judecată, nu îndrăznea să dea la iveală, se deslănţuia cu furie în vis.

I se părea că murise de mult și sta în fața dreptului judecător. Era adâncă tăcere.

La dreapta se vedea o lumină veselă, la care nu se putea uita; iar la stânga o prăpastie îngrozitoare, întunecoasă, din care se auḑeaŭ jalnice plângerĭ.

De o dată i se înfăţișară înnainte toate păcatele eĭ trecute: toate luaseră chip și fiinţă. Un glas puternic o întrebă:

— Sînt păcatele tale?

Dînsa voi să caḑă în genuchĭ, să ceară iertare, să spue că, pentru uciderea prunculuĭ din sînul eĭ, nu-ĭ de vină, dar nu putea, gura îĭ era încleștată, genuchiĭ lipiţi la încheetură; era ca de lemn.

Neputênd nemic respunde, simţi cum o mână nevĕḑută o prăbuși în prăpastiea neagră și adâncă; avu o zguduitură puternică și se trezi îngrozită.

Iliescu o scuturase de umĕr, ḑicêndu-i:

— Bine, sor'o, ţi-am ḑis să fiĭ gata.

— Vaĭ, ce vis fioros!

— Lasă acum visurile, îmbracă-te.

— N'am dormit toată noaptea.

— Aĭ dormit, n'aĭ dormit; acum îmbracă-te și haĭ! Nu-mĭ place să discut.

— Dar ascultă puţin, omule.

— S'ascult prostiĭ și vorbe zădarnice?

— La mine sarcina trece nebăgată în samă. Nu ţi-am spus, dar am fost la un doctor; mi-a ḑis să nu fac prostiĭ că poate să le plătesc cu viaţa.

— Șarlatan! Să-ĭ fi dat o mie de leĭ, vorbea alt-fel

— Ce-o să-ţĭ strice ţie copilul? E al tăŭ, îl iubesc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de pe-acum. Cine-va mi-a spus că se poate recunoasce în actul de căsătorie,.. când divorțul va fi gata.

— Te rog, îmbracă-te.

— In numele iubirei noastre, nu mĕ sili la altă crimă.

— Cum? Aiurezi? Ce altă crimă? Dar la care alta te-am mai silit?

— Iartă-mĕ, dragă, de nĕcaz nu sciŭ ce vorbesc. Oh! ce vis am avut. Aibĭ îndurare!

— Vreĭ să-mĭ tornĭ în spinare cheltuelele unuĭ copil? Mă credĭ nebun? Doĭcă și o groază de cheltuelĭ se plătesc cu banĭ! Aicĭ nu-ĭ la țeară

— Voiŭ vinde din bijuteriĭ și îl voiŭ cresce. Când ne vom lua va fi o mângâere. Cine scie de maĭ am alțiĭ. Te rog, Iliescule, aibĭ milă: nu mĕ sili să fac o fac o faptă, de care mĕ îngrozesc. Visul de maĭ adineoare, în care m'am simțit căděnd într'o prăpastie, e o prevestire.

— Bine c'aĭ ajuns a crede și în visurĭ.

— Visurile se împlinesc adesea. Când era să moară mama, am avut un vis grozav. Și s'a împlinit.

— Nicĭ cu un chip nu pot să te las să facĭ ceea-ce doreștĭ. E o ghiulea, pe care ne-am lega-o de picĭoare, când avem nevoe de zburat. Cum o să mergem în străinătate cu doĭca după noĭ? Nu se poate. Înțelegĭ: orĭ plecĭ cu mine, orĭ plec singur; dar îndĕrĕt nu mĕ maĭ întorc.

Tremurând, Matilda se îmbrăcă: vedea că are afacc cu un om de fier.

— Fie cu mine ce-o vrea Dumneḑeŭ, cadă pĕcatul pe cugetul tĕŭ.

— Bine, bine, îl iaŭ. Atâta grijă să am eŭ pe lume.

— La aceste vorbe Matilda simți sălțările prunculuĭ, care par'că voia să protestoze împotriva soarteĭ co-l aștepta. Inema i se stringea într'atâta de jale, în cât ar fi voit să moară po loc.

Pentru dînsa omul era judecat. Ce folos! Prea târḑiŭ!

Nu maĭ ḑise o vorbă; ar fi voit să plângă, să se bocească în glas, dar n'avea cum; gâdelo îĭ sta în față și era în staro s'o părăsească, avĕnd un motiv.

Cine face întâia greșcală, fatal va face încă o sută

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

altele. Greşalele noastre sînt ca pietrele : ajunge una să plece din vârful muntelui pentru ca o sută altele să fie mânate în vale. Dînsa vedea acum prima greşeală, dar ce folos? Era proa târdiu. Trecutul ei liniştit de altă dată acum îl putea preţui. Dar era atât de departe !

Ajungênd la moaşă, îi spuse Iliescu scopul visiteï, întrebând cât o să coste.

Moaşa, o femee secundă şi groasă,—în momente de nedumerire,avea obiceiul de a clipi des din'ochi,—ţise :

— De preţ ne învoim noï. N'am nicï o grijă ; economiile se fac, domnule, aiurea, nu în asemenea daraverï. Dar nu-ţï pot spune nimic până nu consult doctorul. Aţï venit prea târdiu... Iliescu aruncă o privire de bănat Matildeï.

Abia să stăpâni să n'o certe faţă cu moaşa,dar tot ţise :

— Veţï unde duce îndărătnicia ?

Moaşa, vêdêndu-l atât de neliniştit, adause :

— Nu trebue să te îngrijescï, d-le, pentru noï o facere e maï puţin primejdioasă de cât un avort, şi tot atât de discret se face lucrul.

Observând mutra urîtă a luï Iliescu, înţelese ce-ï trecea luï prin minte.

— Cât despre copil nicï grijă să n'aveţï, regulăm noï tot.

— Mângâerï copilărescï !

— Ba de loc. Chiar erï am avut un cas. Familie bună, dar un pĕcat. Tinereţe nu-s ? Dacă nu vor greşi tineriï, sciu că noï bătrâniï, n'o să greşim ; cu toate astea, lumea ne critică, vrea ca să scie c'am scăpat onoarea uneï familiï ? Şi doar maï mare pomană pe lume nu-ï de cât să ajuţï pe oamenï în asemenea împrejurărï.

Sărmaniï părinţï ieraŭ nebunï de durere. Vorbesc carï nu sciu cât de uşor lunecă tineretul. Eï : câte crime şi sinuciderï am împiedecat ! Când nu te doare, lesne condamnï !

— Lumea e bună să-ï daï foc cu gaz, când s'apucă de judecat pe alţiï, ţise Iliescu.

— Atuncï aşa, cucoana remâne la mine până seara.

— Am toată încrederea în d-ta. Ţï-aşï fi foarte reunoscĕtor să facï tot ce se poate spre a isprăvi cât-maï curênd ; e un interes la mijloc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cred dragă, cred, dar trebue să fim cu luare aminte. O greşeală te face să întri în puşcărie. D-ta atuncĭ daĭ vina pe mine şi pe doctor. Când pornesce omul la drum, nu scie la ce capĕt iese.

Iliescu îşĭ luă ḑiua bună şi eşi foarte supĕrat.

După ce plecă el, moaşa ḑise :

— Veḑĭ, n'am voit faţă de domnul să mĕ angajez la nimic, înnainte de a sci voinţa d-tale. Deşi ţi-o spun şi d-tale, lucrul e foarte greŭ, fiind sarcina prea înnaintată. Eŭ sciŭ că mulţĭ bărbaţĭ silesc pe femeĭ să facă pasul ăsta... De aceea am obiceiŭ să întreb în deosebĭ pe femee ; ea are de suferit, ea e în primejdie, prin urmare voinţa cĭ trebue s'o sciŭ.

— D-ta ce mĕ sfĕtuescĭ ?

— Eŭ, dragă, nu pot da un sfat, căcĭ nu cunosc nimic din viaţa d-tale.

Matilda simţea nevoe de a se destăinui unuĭ suflet de om ; moaşa îĭ făcuse impresie bună, de aceea se hotărî a-ĭ povesti ca uneĭ mame. Aceasta o ascultă cu pătrunderea omuluĭ, care a vĕḑut şi care scie multe. Pe urmă îĭ ḑise :

— Nu, nu te sfĕtuesc să facĭ aşa lucru. Interesul d-tale de femee e să aĭ un copil. Nu maĭ vorbesc de primejdiea în care te afli, fiind într'a patra lună.

— Dar ce-o să am cu el ?

— Lasă, îĭ spun eŭ desară ce trebue să facem. Mulţĭ de felul d-sale am scos eŭ pe uşă. Scim noĭ, când trebue numaĭ de cât să facĭ aşa ce-va şi când nu.

— Da, mereŭ se teme de cheltueala unuĭ c pil.

— Să te fi lăsat atuncĭ la bărbat. Nu se scoate o femee din minţĭ, să-şĭ lase casă, copil şi pe urmă să-ĭ daĭ cu maiul în cap că să te mântuĭ de ea.

— Oh ; de'l cunoascem ce fel de om e!

— Acum n'aĭ ce face, dar nu trebue să te laşĭ călcată în picĭoare. El se teme de scandal. Aicĭ oştĭ d-ta tare, şi poţĭ să-l învârtescĭ pe degete.

— Credĭ ?

— Nu cred, dar sînt sigură. Celuĭ maĭ al draculuĭ bărbat, femeea tot îĭ poate veni de hac, dacă îĭ cunoasce slăbiciunea. Domnul d-tale o di'ntre aceĭ, carĭ ar face orĭ-ce, dar să nu-l scie lumea, să treacă de cinstit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Intre patru ochĭ numaĭ eŭ sciŭ ce o să am de suferit.

— Pentru a-l maĭ liniști, am să-ți daŭ nisce buruene. Să le beĭ fără grijă, luĭ îĭ vom spune că poate să reușim. Asemenea momelĭ sînt bune; îl maĭ deprindĭ cu ideia. Noĭ femeile trebue să fim maĭ șirete. Nu merge cu inima pe taler.

— A-ḑĭ bărbatul nu-ți dă voie nicĭ mamă să fiĭ.

— Așa-ĭ, dragă, sînt egoiștĭ, fug de greutățile vieței de familie, vor să trăiască numaĭ pentru eĭ. Câțĭ nu cunosc eŭ, carĭ ar putea să se însoare, că aŭ doar sute de leĭ pe lună. Aș! Nu vor! Sciĭ ce ḑic?

— «De ce să-ĭ împart cu femeia și copiiĭ, când iĭ pot mânca singur?»

— Bunĭ să le frigĭ ochiĭ!

— Bunĭ, ḑeŭ, ca la urșĭ, și să le puĭ și belciug în nas.

— Sîntem slabe și nenorocite. Și adesea lumea tot pe femĕe-o învinuesce.

— Ce scie lumea? Să ne întrebe pe noĭ. Adesea ți se înfățișează lucrurĭ că nu sciĭ ce să facĭ, nicĭ ce să ḑicĭ. Maĭ ḑilele trecute veni la mine un biet funcționar, mĭ-e ce-va rudă depărtată, plângea, se milogea și se văita.

— Bine, ḑic eŭ, nu ți-e rușine? Tu om în toată mintea!

— Ce vreĭ să fac, mătușă? O sută cincĭ-ḑecĭ de leĭ pe lună, treĭ copiiĭ, cel maĭ mic e încă la doĭcă, nevasta bolnavă, datoriĭ am!

— Ce l'aĭ sfĕtuit?

— L'am trimis la doctor; pot eŭ desface asemenea casurĭ nenorocite? Hotărască eĭ, că sînt învĕțațĭ. Ce să le fac? Nenorociriĭ! Dar dacă ne-am potrivi noĭ la asemenea lucrurĭ, de grabă ne-am rupe gîtul.

— Cine scie ce o face!

— Facă. Era să maĭ moară într'un rând; abia am scăpat'o. Atunci făgăduia că numaĭ să scape, nu va maĭ face avort nicĭ o dată...

Seara Iliescu veni posomorît. Cucoana moașă, veselă, cum era obiceiul d-sale, de a fi cu clienții, îl întîmpină ridĕnd:

— Eĭ, ce maĭ facĭ? Tot fricos?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu fricos, cucoană moașă, dar îngrijat peste seamă.
— Grijĭ de astea aŭ toți oamenii.
— Dar ia în seamă starea noastră.
— Eĭ, mofturĭ. Ești tînĕr și te sperii de nimicurĭ. Lasă c'o să fie bine.
— Cum bine?
Iliescu, vĕdĕnd'o veselă, credea că s'a hotărît pentru avort.
— Bine. Doctorul nu vrea: dar i-am dat eŭ nisce buruene. Poate să reușim.
— Nu sînt în stare să-ți mulțumesc în de-ajuns. Femee sucită la cap! Să nu-mĭ spue nemic maĭ de mult! In buruene puțină speranță!
— Sciĭ ce mĭ-a dis doctorul, vĕdĕnd că stăruiŭ mereŭ: «Ți s'a urît, moașă, cu binele?»
— Mare pĕcat pe capul mieŭ! dise Iliescu necăjit.
— Ce te superĭ, d-le, adesea omul trăesce din norocul copiluluĭ.
— Așa ar fi, dacă am avea o posiție legală. Dar gândesce că Dumnea-eĭ n'a isprăvit divorțul!
Iliescu mințea. Divorțul nu era pricina. Alte planurĭ avea el și de aceea nu voia să aibă copiĭ! Din ce în ce furia îl apuca și maĭ mult. Ne maĭ putĕndu-se stăpâni, dise furios:
— Nebună și pace! Să-mĭ ascundă atâta timp!
— Așa fac toate. Nu-ți fă sângo reŭ.
— Lesne de vorbit.
— N'aĭ nicĭ o grijo; vino, face la mine; copilul îl iaŭ pe sama mea. Toată daravera o să te coste cincĭ sute de leĭ. Dar nicĭ pămîntul să nu scie.
— Porim boeluc!
De! d-le, alo tinereței valurĭ.
— Aș! Nebunie și lipsă de noroc!
— Iliescule, uit'te, aude și cucoana moașă! dacă nu isprăvescĭ cu certele, o să-mĭ fac samă!
Servitoarea aduse o trăsură, ridică poclitul și Matilda plecă iar la odăița eĭ, Iliescu nicĭ n'o ajută să se urce în trăsură, atâta era de furios.
Acasă Iliescu se trânti furios pe pat.
— Zădarnic! Orĭ-ce aĭ face pentru femee, tot dușmană remâne.
— De ce mĕ omorĭ, Iliescule? Ce-aĭ făcut tu pen-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tru mine? Intru cât poziția ta e mai rea acum de de cât înnainte?

— Poate că m'am pricopsit, că's vechilul tău?

— Nu vedĭ în co miserie trăesc și nu dic nimic?

— Dar ce, vreĭ să-ți închiriez palat? Destul că'mĭ împart leafa cu tine, nevoind să-ți atac banii.

— Le înțeleg toate și nu-ți cer socoteală de nimic. Dar de ceea-ce s'a întîmplat ce sînt de vină?

— Cu mine să nu mai vorbescĭ nemic de chestia asta, te privesce; fă ce sciĭ. Frumos plocon de nuntă! Cincĭ sute de leĭ!

— Fiind-că vreĭ să lopedĭ copilul. De te-aș fi crezut atât de fără inimă, mai bine îmĭ făceam samă.

Matilda zbucni în hohote de plâns.

— Ascultă, Matild'o! Cu mine nu merge cu bocete; eŭ te las.

Matilda plângea și mai tare. Voia să se stăpânească, dar nu putea.

Toată viața trecută, toate faptele nesocotite i se înșiraŭ în minte; «Pentru dragostea luĭ am făcut tot, și iată cum mĕ răsplătesce!» La asemenea gânduri. hohotele de plâns, suspinele, zbucneaŭ și mai cu furie.

— Nu, alt chip nu-ĭ. Trebue să-mĭ fac samă. Tu nu mĕ mai iubescĭ și eŭ am jertfit tot pentru tine.

— Ce înseamnă, Matild'o, asemenea comediĭ, liniștesce-te.

— De erĭ mĕ torturezĭ cu tot soiul de vorbe, mĕ tratezĭ în fața străinilor de nebună; asta înseamnă că nu mĕ stăpânesc? De ce nu eștĭ om cinstit, cum te laudĭ?

— Eŭ nu's om cinstit? Dacă îmĭ facĭ asemenea scene înnainte de-a ne lua, ce va fi după? Isprăvesc casele, le vînd, cumpĕrătorĭ am de pe-acum, îțĭ daŭ baniĭ și mĕ lipsesc de tot. Nu mĕ voiŭ nenoroci pe viață c'o ființă, care nu mĕ înțelege.

— De cât mi-aĭ spune asemenea vorbe. mai bine mi-aĭ da o lovitură de cuțit; aĭ fi mai milos. Un om ca tine e mai crud de cât Turel.

— Sigur, în mintea ta ce's eŭ mai mult de cât un înșelător, un hoț? Trebue să isprăvim.

Se ridică să-și ia pălăria să plece.

— Iliescule, plecĭ? Să sciĭ c'o să mĕ găsescĭ moartă!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La aceste vorbe, spuse scurt, dar hotărît, Iliescu lăsă pălăria locului și ḑise:

— Bine, dragă, după ce mĕ vârî în necazurĭ și cheltuelĭ, cu neîncrederea și nechibzuința ta, pe urmă tot eŭ sînt de vină și-mĭ facĭ scene?

— Am ascuns, sciindu-te cine eștĭ.

— Pĕcat c'aĭ aflat prea târḑiŭ cine sînt. Mĕ numescĭ fără inimă și tot eŭ te insult? Te rog stăpânesce-te. Sînt tot ce-am fost.

— Ba, de când cu nenorocirea mătușeĭ, te-aĭ schimbat cu totul. Ți-a intrat în cap că's fără noroc și vreĭ să te mântuĭ de mine.

— Ipohondrĭĭ, dragă.

— Dar eŭ nu m'am schimbat, țin la tine ca și maĭ înnainte, orĭ ce nenorocire ar veni peste noĭ, ar trebui să ne legĕ și maĭ mult.

— Da, când nenorocirile nu vin din pricina noastră.

— Cine-ĭ oare acela care să-și vrea reul? Eŭ nu m'am schimbat, mĕ mir cum să-țĭ întru în voie.

— De aceea numaĭ ocărĭ și vorbe cu două înțelesurĭ! Eŭ nu pot suferi. Dacă era chestia să intru slugă la nevastă, luam fată cu miĭ și miĭ.

— Din una în alta. Ce vreĭ? Se vede că n'am fost a fi unul pentru altul; vinde maĭ curênd casele, opresce ce aĭ cheltuit cu mine și să ne despărțim, acum când e încă timp. Eŭ nu-țĭ cer nimic pentru copil, îl voiŭ cresce cum o da Dumneḑeŭ! Maĭ bine acum să ne despărțim, de cât maĭ târḑiŭ.

Iliescu, la aceste vorbe, se maĭ domoli.

— Dragă Matildă, îțĭ voiŭ numaĭ bĭnele; tu le facĭ și tu te superĭ.

— Sînt fără noroc. E lucru vĕdit. Am călcat în picioare opinia publică, mi-am înșelat bărbatul, mi-am părăsit copilul, alergând ca o nebună, după fericire, uitând că fericirea nu se prinde din zbor, dacă nu vrea singură să se oprească la tine.

— La revedere, Matild'o; până mâine veĭ veni la ideĭ maĭ bune despre mine.

Iĭ întinse mâna și eși.

Orĭ-ce ĭ-ar fi spus în asemenea momente, era de prisos.

Tot drumul se gândi la întîmplările ḑileĭ. Își ḑicea

DIN CLUJ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

singur că prea a fost iute. Dar și grozav l'a zguduit vestea paternității-ei. Cu mintea lui de om practic vedea că-i de prisos orî-ce scandal. Tot orașul scia c'a luat'o de la bărbat, c'a pus'o de a furat banii și acum, lăsând'o, ce-ar ḑice lumea? Cu ce s'ar alege el din tot acest scandal, de oare-ce nu-i de loc sigur că dînsa nu i-ar face proces pentru bani și juvaeruri? Iată-l vârît într'un proces soandalos. Și chiar de n'ar fi condamnat, toată lumea l'ar areta cu degetul.

Poate ar fi și dat afară din slujbă.

Atunci adio carieră, advocătură, politică! Tot s'ar nărui ca un castel de cărți.

Dacă i-ar da banii, scandalul tot va fi destul de mare, c'a stricat casa unui om, a scos femeea din minți și pe urmă nici n'a luat'o.

In asemenea cas ar fi tot compromis și n'ar avea nici folos bănesc. Acestea toate cumpănindu-le, vedea c'ar fi o nebunie a amări și scoate din răbdări pe Matilda.

Pe de altă parte, Matilda, îmboldită de un sentiment puternic de maternitate, se hotărîse a nu mai suferi înfruntările lui Iliescu.

— «Să-mi dea banii și voiu sci eu să trăesc. Cinci-ḑeci de mii, și vre-o ḑece mii, cel puțin, pe bijuterii, nu mor de foame.

«Nu mai ține la mine, nu-l pot sili; dar să nu mă umilească, să nu mă insulte".

In minte i se înfățișa aevea scena cum îi dă Iliescu banii, cum se despart, ca să nu se mai vaḑă, poate: și atunci un plânset o năpădi.

Să nu-l mai vaḑă? E.a pentru dînsa moartea!

Își analisa singură sufletul și vedea, cu groază, că mai curênd ar prefera moartea de cât să fie lipsită de dînsul. La gândul să nu-l vaḑă, i se părea că mai bine va suferi chiar bătae de la el de cât a fi despărțită. De această simțire a ei se îngrozi singură, și, încet își șopti: „Vai, omul ăsta m'a fermecat!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAP. VII

Viaţa Marieĭ

Scim că Maria a plecat din casa soru-sa aproape izgonită.

Avea în oraş o mătuşă de pe tată, care trăia destul de greŭ di'ntr'o pensie de o sută de leĭ, cucoana Ruxandra, soră cu tatăl Marieĭ.

Maria se gândi mult, cum va fi primită de mătuşă. Dar n'avea ce face, trebuea să plece, cu orĭ-ce preţ.

Mătuşa ora puţin damblagĭoaĭcă. Suflet bun, femee, care, la nevoe, o primi pe Maria cu mare bucurie.

Când Maria îĭ spuse c'a izgonit'o soru-sa, cucoana Ruxandra ḑise:

— Doar o fata mâne-sa. Ce muere rea! Cum l'a mâncat pe bietul frate-mieŭ! Dumnea-eĭ îĭ seamĕnă. Tu semenĭ cu bietul frate-mieŭ.

— Dragă mătuşă, ḑise Maria, o să-mĭ caut un loc la vre-un pension, poate găsesc să întru pedagoagă.

— Pentru ce? Şi la mine se găsesce ce să mănâncĭ, păn ţi-o trimete Dumneḑeŭ o parte! N'aĭ teamă, Marioară. Fie-care paiŭ îşĭ are umbra luĭ. Dumneḑeŭ ne poartă la toţĭ de grijă.

Căsuţa cucoaneĭ Ruxandra era la mahala. Avea livadă cu pomĭ, o grădiniţă cu florĭ şi zarzavat.

Era toamna, când veni Maria: florile tomnatece se întreceaŭ, carĭ de carĭ, a înflori maĭ curênd, par'că simţeaŭ trebuinţa grabeĭ şi frica de crivĕţ şi zăpadă.

Pe la amiaḑă, când soarele scălda în lumina luĭ grădiniţa din faţa caseĭ, cucoana Ruxandra, sprijinită pe braţul Marieĭ şi cu o cârjă, eşa pe un scaun în faţa caseĭ, privea cu nesaţ florile şi deso orĭ ofta, ḑicênd Marieĭ:

— Veḑĭ tu, Marioară dragă, straturile astea cu florĭ le-am făcut cu mâna mea, când trăia Dumnea-luĭ. Uită-te cum staŭ neschimbate din an în an.

Când le privesc, par'că nu'mĭ vine a credo că dînsul a murit şi eŭ, o pĕcătoasă, aştept din ceas în ceas să-l ajung.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cine le seamănă mătușică?

— Cine? Biata Marghioală: scie cât îmĭ eraŭ de dragĭ o dată.

— Sînt și frumoase, uit'te, de toate colorile.

Casa avea o odae mare, care slujea, în vremĭ bune, de salon, acum o da cu chirie pentru a adăoga ce-va pe lîngă pensie. În două odăĭ maĭ micĭ sta cucoana Ruxandra.

Peste sală ședea un funcționar de la gară; om ca de vre-o treĭ-deci de anĭ. Bărbat bun, dicea cucoana Ruxandra, dar n'a avut noroc; a dat peste o femee rea și-ĭ în divorț. Umblă sărmanul prin judecățĭ și-ĭ plătesce pensie, pe când ea petrece cu amanțiĭ. Veḑĭ? O fată cum se cade, ca tine, n'are noroc!

— De, mătușică, o fi avut zestre,

— Nemic, fată, nimic. El stă la mine de jumĕtate de an, vine sara și pleacă demineața, dar să-l vĕd vre-o dată beat, orĭ lipsind nopțile de acasă, Doamne feresce.

— Se vede că-ĭ om regulat...

Maria broda foarte frumos. Și fiind-că a munci nu-ĭ rușine, găsise o prăvălie, unde și desfăcea brodoriile: avea barim pentru haĭne.

Cunoscuțĭ n'avea maĭ pe nimenĭ de cât vre-o două cucoane bĕtrâne, prietene de ale mătușe-sa, ce veneaŭ în ḑilele de serbătoare.

Vecinul, domnul Ionescu, veni într'o Duminecă de aduse chiria și făcu atunci cunoscință cu Maria.

Nopțile se făceaŭ din ce în ce tot maĭ marĭ, Maria sta pănă târḑiŭ și broda; cucoana Ruxandra făcea pasiansurĭ.

Într'o ḑi Ionescu ḑise:

— Staț serile târḑiŭ. Aŭ crescut nopțile grozav.

— Staŭ, domnule Ionescu, și mĕ plictisesc; fata lucrează; dar eŭ n'am ce face; de ce nu maĭ viĭ să jucăm câte o partidă de tabinet?

— Bucuros, cucoană Ruxandră. credeam să nu vĕ supĕr.

— Și eŭ nu îndrăzneam să te poftesc, poate aĭ de lucru.

Ionescu venea serile și dupĕ ce stringea, cu drag, mâna Marieĭ, s'apucă la joc; dese orĭ o lăsa pe cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

coană să câştige, privind'o pe Maria cu ce hărnicie cosea.

Câte-o dată Maria îl suprindea privind'o şi atuncĭ plecaŭ şi unul şi altul ochiĭ, ca şi cum ar fi săvârşit o faptă rea.

Maria nu putea ḑice că-l iubea, dar îĭ era simpatic: ea nu iubise pe nimenĭ. Şi, la vârsta eĭ, îĭ era greŭ să remâe nepĕsătoare la privirile dragĭ ce-ĭ arunca Ionescu. Simţea plăcere să se vadă învĕluită cu dragĭ căutăturĭ. Dese orĭ îĭ respundea cu un zâmbet prietenesc şi atâta tot.

Dînsul, amărît de căsnicia veche şi de procesul, pe care femeea avea interes să'l lungească mereŭ, nu îndrăznea să-ĭ ḑică o vorbă.

«In iubire, îşĭ ḑicea el, vremea e cea maĭ bună încercare. Dacă în adevĕr mĕ va iubi, dacă va avea pentru mine maĭ mult de cât o cochetărie uşuratecă, atuncĭ o să m'aştepte: iar de nu, atât maĭ bine, destul m'am înşelat odată!«

Maria de asemenea nu avea nicĭ o grabă, nu era din acele temperamente aprinse; putea prea bine să ĭubească în tăcere, fără a spune nimĕnuĭ nemic. Sărăcia o făcuse şi maĭ sfioasă.

Une-orĭ se gândea că poate Ionescu vrea numaĭ să-şĭ petreacă timpul, dar iar se întreba: Cum, de vreme ce nu-ĭ spunea nemic, nu-ĭ da cel puţin a înţelege că o iubesce.

Dînşiĭ îşĭ vorbeaŭ maĭ mult cu ochiĭ: graiul acestora nu poate fi stăpânit. Mătuşa n'ar fi privit reŭ această căsătorie; era încredinţată că Ionescu e băiat bun...

Iarna trecu foarte monotonă, dar liniştită. Era într'adevăr o viaţă, mult dorită de Maria. Nu maĭ auḑea certe şi bănuelĭ vecĭnice; o ḑi trecea ca alta în linişte. Ionescu nu se jeluia nicĭ de procesul, care se târăgăna vecĭnic, nicĭ de alte neajunsurĭ. Une-orĭ îl prindea o melancolie ce i se răsfrângea pe faţă. Se vedea că omul are o suferinţă taĭnică, pe care nu voia s'o lase a se vedea.

«Până n'oiŭ fi liber, nu trebue să ameţesc capul feteĭ». îşĭ ḑicea el.

Ionescu avuse prilejul să fie înnaintat, dar pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md=1901-1932

asta trebuia să părăsească orașul, să n'o vadă deminoața și seara pe Maria. Această jertfă n'ar fi fi făcut'o pentru nemic pe lume. E foarte curios sufletul acestor oameni idealiști. Altul în locul lui ar fi făcut declarații de amor, jurăminte și tot soiul de manifestații; el iubea în taină, fericit c'o vede și-i stringe mâna de două ori, deminoața și seara, schimbând două trei vorbe neînsemnate, dar carî lui îi cântau toată ziua în ureche ca o muzică plăcută. «Ce fată bună! Ce suflet ales! Cum o îngrijesce pe mătușă-sa și cât e de harnică!»

Cucoana Ruxandra acum nu-l mai întreba ca înainte, când o să se sfârșească procesul. Avea pe nepoată-sa și era lucru delicat...

Toată iarna o petrecură cam la fel. Serbătorile și Dumineca lua și Maria parte la joc. Atunci Ionescu era mai glumeț și mai vesel.

Iarna fusese, mereu vorba că, la vară, or să meargă la mănăstirea Neamțuluî.

Ionescu avea o mătușă la o mănăstire din munți. Câte-va septemâni de stare la aer curat ar folosi și bătrâneî și Marieî.

— O să-mî iaŭ concediŭ pe două săptămâni să vĕ conduc.

— Așa, maică, că singură nu m'așî hotări să mĕ duc: fără bărbat, la drum, e greŭ.

— Ce locurî dumnezeescî, zise Ionescu.

— Poate remânem acolo de tot, zise Maria.

— Cum, să vĕ călugăriți? Atunci nu vĕ duc.

— Eî, de ce? Aicî nu trăim tot retrase? Acolo în munți, în aer curat, departe de lume, zeŭ ar fi bine. Lucrezî, te închinî, admirî natura și viața trece liniștită, fără neplăcerî, fără grijă și invidiî.

— Dar și fără plăcerî, zise Ionescu.

— Atârnă ce înțelege omul prin plăcerî. Unul pune plăcerea în mâncare, altul în lux și petrecerî, iar altul în liniște.

— D-ta în ce o puî, zise Ionescu, privind'o adânc.

— Eŭ în muncă și liniște.

— Frumos ideal și lesne de împlinit,—zise Ionescu. Nu tot-de-a-una, și-l privi cu mult înțeles.

'eți dreptate, zise Ionescu gândindu-se la starea sa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Adesea Maria remănea pe gânduri. Avea o presimţire că va eşi greŭ la un capĕt bun cu sentimentul eĭ pentru un om a cărui viaţă nu era liberă.

Cât e de nedreaptă soarta unor oameni! Inema eĭ atât de curată, cugetul atât de neprihănit, şi nu a avut parte să se amorezeze de un om liber!

Ionescu era foarte cum se cade, dar simţea dînsa că de şi nu-ĭ geloasă, totu-şi un nour va fi între dînsa şi el.

Nădejduia că, vremea trecênd, şi căsnicia lor fiind fericită, toate se vor uita. Dar orĭ cât era Maria de deşteaptă, tot nu putea să n'o roadă acel nenorocit dacă, şi nu odată, dar de ḑece orĭ, lucrând, o muncea gândul: «Dacă ne întâlneam înnainte de a se fi însurat, ce fericiţĭ am fi fost!»

CAP. VIII

Din viaţa Matildeĭ

Matilda se trecuse grozav.

Nu maĭ avea aerul curat şi hrana bună de la ţeară. Se adeverĭ ḑicĕtoarea: «Bucăţica face viţica».

Cu toate dresurile, tot nu reuşea să ascundă cutele şi faţa veştedă. Sarcina îĭ stricase coloarea feţeĭ: slăbise şi areta obosită.

Dînsa ar fi avut nevoe de aer curat, de primblare, de o cameră frumoasă şi bine aerisită, de mare linişte sufletească şi de o mâncare bună şi variată.

Nicĭ una di'ntre-acestea nu le avea. Mâncarea i-o aducea băiatul de la un birt din apropiere, adică de la o cârcĭmă.

Mâncărĭ încăldite, prefăcute, trecute prin toate metamorfosele posibile, ba chiar imposibile.

Chiftelele marinate de a-ḑĭ, cu siguranţă, mâine eraŭ transformate în sarmale; iar rasolul de erĭ se vedea trecut în ghiveciŭ naţional. Se putea face adevĕrat studiŭ cu aceste metamorfose.

Matilda, din nefericire, făcuse cunoscinţă cu toate aceste bucate, dar stomahul nu vroia de loc să se deprindă cu asemenea tratament.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Era obicinuit cu pui, păsări, vânaturi, smântână, brânzeturi și mâncări făcute numai cu unt. In bucătăria lui cuconul Todiriță nici nu se scia de bucate făcute cu untură.

Intâia-și dată, când i s'au adus bucate de la birt, Matilda ștergea fie-care bucățică de carne cu mied de pâine și pe urmă o mânca.

Mai pe urmă punea pe toate mâncările lămâie, ca doar n'ar simți mirosul untureĭ. Toate bucatele aveau acela-și gust, de aceea îĭ pierise pofta de mâncare.

Ajunsese în halul copiilor din pension, cari se hrănesc mai mult cu pâine.

Iliescu se ferea s'o întrebe; scia el că nu avea s'audă laude. Din când în când îĭ aducea câte un pachet de prăjituri; atâta plăcere avea și Matilda.

De la o vreme, Matilda nu mai lua mâncare de la birt. Fierbea câte un oŭ, își lua brânză, masline, mai câte o cutie de sardine și era mai mulțumită.

Toate acestea le suferea Matilda, dar fără a cârti, așteptând cu nerăbdare ispășirea acestui an de pĕcate. Din când în când, fără vrerea ei, judeca, întocmai ca și copiii, prin simple imagini.

Mâncând pe un colț de masă, cu farfurii proaste și vechi de ale gazdeĭ, i se înfățișa înnaintea ochilor frumoasa sufragerie de la țeară, cu masa mare de stejar, cu bufetul plin de argintărie și cristaluri.

Cu ce poftă n'ar fi voit să simță mirosul bucatelor gătite de Casandra?

Să vadă fecĭorul aducând frumosul castron de porțelan cu supă de clapon!

Și câte imagini din trecut nu-i chinuiau gândul?

In asemenea momente un oftat îĭ ușura sufletul prea împovărat. «Oh! să fiu o dată la casa mea, toate s'ar schimba. Acum trebue să rabd, prea am pus totul pe o carte!»

Camera în care sta, da, cu singura fereastră ce avea, în curte: o bucățică de loc cu câte-va buruiene, în care se adăposteau găinile proprietăreseĭ.

Deprinsă de la țeară cu pomi stufoși, cu flori din bielșug și cu nemărginitele dealuri verdi, simțea adevărată tortură în această colivie fără soare și fără verdeață.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iarna mai merse: cu zăpadă, cu ger, nu avea cum face comparaţii: dar primăvara, cînd îşi amintea că la ţeară e adevărat raiu, grozav o muncea presentul, grozav îşi răzbuna trecutul.

Se mira singură de dînsa, sciind cât de pretenţioasă era înnainte şi cum îşi suferea acum miseria.

E cunoscută patima femeei mai în vârstă pentru un bărbat mai tînĕr. Femeĭ nervoase şi rele, să mănânce carne de om, sînt supuse faţă de bărbatul mai tînĕr: Le stăpânesce frica de a fi părăsite.

Matilda se poate ḑice că era terorisată de Iliescu.

Nicĭ odată nu-l întreba: ce banĭ mai are orĭ cât a cheltuit.

Scia că de la asemenea întrebărĭ se porneaŭ certe care ţineaŭ ḑile întregĭ.

De câte-va orĭ o luase să vaḑă casele.

Eraŭ gata din roş: destul de marĭ, cu multă aparenţă.

Într'una din ḑile, Matilda, vĕḑêndu-l bine dispus, îĭ ḑise cu glas blând:

— Iliescule dragă, ce aĭ făcut cu bijuteriile? La seama, tu n'aĭ casă de fier, să nu le fure cine-va.

— Bijuteriile, dragă, să trăescĭ tu, le-am vîndut. Nisce vechiturĭ, bune de speriat lumea, fără vre-o valoare serioasă. Să fim sănătoşĭ, vom cumpĕra altele.

— De ce nu m'aĭ întrebat?

— Nu sciam că ţiĭ atât de mult la cadourile bărbatuluĭ tău.

— Asta-ĭ vorbă! Dar eraŭ lucrurĭ carĭ îmĭ plăceaŭ: brăţara şi inelele.

— Să te ferească Dumneḑeŭ, să ieĭ văduvă. Nu-ĭ vorbă, eŭ încă nu te-am luat. Mai o vreme de gândit.

— Frumoase vorbe îmĭ spuĭ!

Eŭ credeam că m'aĭ luat de acum doĭ anĭ, de când mi-aĭ luat inima!

— Glumesc, sor'o! Bijuteriile le-am vîndut, fiind-că trebuea banĭ la case. Eraĭ nervoasă şi n'am voit să te maĭ supĕr.

— Cum, dar toţĭ baniĭ i-aĭ băgat în case?

— Fiĭ sigură, în cărţĭ nu-ĭ am dat. Parte i-am vârît în casă, parte sînt daţĭ cu procente zdravene, la locurĭ sigure.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

— Şi nu puteaĭ lua din eĭ?

— Curioase ideĭ aĭ de afaceri! Baniĭ se daŭ cu termen şi nu-ĭ poţĭ cere înderĕt, când voescĭ.

— Şi pe câţ aĭ dat bijuteriile?

— Cincĭ miĭ.

Matilda sări furioasă de pe scaun.

— Eştĭ nebun? Aĭ aruncat miĭ de leĭ pe fereastră. Le-aĭ dat de pomană! Numaĭ colierul şi diadema făceaŭ dece miĭ. Am vĕdut factura.

— Mofturĭ de ale bărbatu-to. Un zgârie-brânză, ca el, credĭ c'a dat atâţia baniĭ! Aşa să-ĭ maĭ trăiască luĭ cecalaltă jumĕtate de trup ce i-a remas.

— Te rog nu-l blĕstĕma; destul l'am nenorocit.

— Iţĭ pare reŭ dupĕ dînsul? Iĭ ieĭ partea?

— Nu'mĭ place să rid de nenorocirile altora.

— Vecinicul cântec: părerĭ de reŭ pentru trecut; i-aĭ uitat toate cusururile. Aşa mi se cade; să fie al draculuĭ, care se va maĭ lăcomi la femee măritată.

Mĕ rog, bijuteriile eraŭ suvenir de la d-nealuĭ!

Să cutez eŭ să le vînd?!

— Nu ḑic asta, dar se putea lua maĭ mult. Numaĭ aurul şi pietrele făceaŭ de douĕ orĭ pe atâta. Lesne e de vîndut, dar greŭ de făcut la loc.

— Sigur, îţĭ trebue zorzoane, par'că aĭ fi o cadână.

— Te rog. Dovadă că n'aĭ sciut ce vinḑĭ. Eraŭ bijuteriĭ moderne, luate de la Radivon. Tot ce poate fi maĭ elegant.

— Eraŭ demodate.

— Bijuteriilor nu li se schimba moda în fie-care an.

— Eraŭ eşite din modă, când ţi le-a luat.

— De vîndut, le-aĭ vîndut, Dumneḑeŭ scie cine va maĭ vedea altele!

— Sigur! De la un prăpădit ca mine!

— Ascultă, Iliescule, tu prea facĭ toate dupĕ capul tăŭ. Ar trebui să maĭ sciŭ şi eŭ câte ce-va,

— Nu trăesc cu mintea femeeĭ.

— Bine, dar cu mintea ta vĕd că te slujescĭ pentru tine.

— Cum?

— Aĭ făcut casele pe locul tăŭ, dar cu baniĭ mieĭ!

— Adică aĭ noştri, doar ceĭ al mieŭ e şi al tăŭ şi ce-ĭ al tăŭ e şi al mieŭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bine, dar...
— Cum dar? N'aĭ încredere în mine?
— Încredere, dar veḑĭ...
— Ce veḑĭ? La Octombrie ne cununăm. Grozav de neîncreḑătoare sînt femeile!
— Nu-ĭ vorbă de neîncredere, dar o viaţă şi moarte. Presupune că mor eŭ.
— Îmĭ rămîne averea mie; de mor eŭ, îţĭ rămîne ţie.
— Proastă mĕ creḑĭ.
— De ce?
— Bine, dar când tot e pe numele tăŭ?
— Ce are afaco!
— Cum, mĕ creḑĭ atât de necunoscĕtoare? Viu rudele tale şi iaŭ tot.
— Lasă, dragă, n'o să ne facem testament la treĭ-ḑecĭ de anĭ.
— Tu nu, dar eŭ nu se scie de scap din dandanaua asta şi am fată.
— Bine, contract cu Dumneḑeŭ nimenĭ nu poate face.
— Veḑĭ am o fată. Pe tată-so l'am calicit, şi-ĭ bolnav din pricina mea. Ar fi mare păcat să-ţĭ las ţie tot şi feteĭ nimic.
— Nu sciŭ, Matild'o, ce aĭ în astă-seară de mĕ jignescĭ în cinstea moa.
— Trebue să mĕ gândesc. Copilul mieŭ m'ar blestema toată viaţa. Eŭ cred c'ar fi bine să-mĭ daĭ ce-va la mână. Chiar tu veĭ avea cugetul maĭ liniştit.
— Tacĭ, sor'o, cu asemenea fleacurĭ orĭ vreĭ să mĕ scoţĭ din pepenĭ?
— Ba să te gândescĭ la cele ce-ţĭ spun.
— Da, că altă grijă n'am.
— Atuncĭ nu sciŭ ce să cred.
— Să nu creḑĭ nimic. Ne luăm şi atuncĭ de drept eştĭ părtaşă ca femee săracă.
— Cum săracă, dar eŭ ţi-am adus o avere aproape de şeapte-ḑecĭ de miĭ de francĭ! Şi ca femee săracă am drept la sfert!
— Cu zorzoanele?
— Dacă le-aĭ dat de pomană, treaba ta; dar procentul la atâţia banĭ?
— Dar tu cu ce aĭ trăit?
— Cu mine n'aĭ cheltuit nicĭ cincĭ-ḑecĭ de leĭ pe lună.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu te credeam atât de simplă, ca să nu ghicesc proastă. Indată ce-aşĭ declara suma aceasta la tribunal, bărbatu-to ar pune mâna pe dînsa, dovedind că sînt baniĭ luĭ, de vreme ce tu n'aĭ de unde-ĭ avea.

— Mi i-a dat mătuşa, care a murit.

— Aş! Din gură poţĭ spune multe, dar cine te crede?

— Atuncĭ nu-ĭ nicĭ un mijloc? Eŭ trebue să trec de calică, avênd atâţia banĭ, şi tu de bogat?..

— N'aĭ ce face. Să aĭ încredere în mine şi o să fie bine.

— Eĭ, dragă, prietenie, iubire toate, cine scie cum sfârşesc? Dar dacă «aĭ carte, aĭ parte».

Spre a scurta asemenea conversaţie neplăcută, Iliescu ghise:

— Uită-te e lună şi frumos. Mergĭ să luăm aer la grădină? Pune-ţĭ un voal gros şi o pelerină. Când venim, poate fi vreme rea.

Era fapt: cum îl stringea pe Iliescu puţin cu uşa, din partea banilor, schimba vorba, fugea orĭ căuta alt mijloc. Acuma ghise Matildeĭ să meargă la primblare.

In gând Iliescu era şi maĭ grubian de cât în fapte:

— «Nu-ĭ proastă! Să-ĭ daŭ hârtie! Oare crede că pentru ochiĭ eĭ de capră şi pentru faţa-ĭ veştedă, ca a bunicăĭ, o iaŭ?

«Oh! Doamne! De cuminte ce-ĭ, se prostesce.

«Să-ĭ pară bine că n'o las pe drumurĭ, cum ar şi merita, după câte necazurĭ îmĭ face.

«O să-mĭ fac o posiţie socială, dar, vaĭ, cu ce jertfe! O s'ajung cine-va şi ce-va, dar cu ce preţ! E lesne să invidiezĭ bogaţiĭ, dar ceĭ carĭ n'aŭ moştenit averĭ, câte umilinţĭ, câte neajunsurĭ şi, poate, chiar călcărĭ de conscinţă şi crime n'aŭ trebuit să facă?

«Eŭ sînt încă fericit; ceea ce-am făcut eŭ e atât de neînsemnat, că nicĭ legea n'are ce urmări.

«Dacă ar fi o femee maĭ cuminte, am fi trăit chiar bine.

«Dar o să fie nevoită să m'asculte.

«La mine 'n casă nu va cânta nicĭ o dată găina, chiar de-aşĭ lua una tinără şi cu avere.

«Ce pricepe femeea în ale vieţeĭ?

«Nemicuriĭ, intrigi, în asta e toată înţelepciunea eĭ.

«Nu maĭ departe pe Matilda: în toate a trebuit s'o conduc eŭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Când a ascuns și a făcut ce-va din capul dînseĭ, a eșit ca Naiba; bună oară chestia sarcineĭ.

«Să-mĭ fi spus de la început, era lucru atât de lesne. Oh! femeile, femeile, sînt în tot-dea-una nisce greutățĭ ce le târîm după noĭ». . . . . .

Matilda, îmbrăcându-se, avea și ea gândurile eĭ.

Vedea că purtarea luĭ Iliescu nu-ĭ cinstită față de dînsa.

Dar ce putea face? Avea și ea momente neorbite de patimă și eraŭ grozave mustrările cugetuluĭ.

Acum vedea limpede tot egoismul luĭ Iliescu, tot planul luĭ de parvenire; vedea dînsa c'a fost o unealtă în mâna acestuĭ ambițios. In mintea eĭ de femeĭ simplă cântărea dreptatea omenească: Un criminal, ca Turel, a înfundat pușcăria pe două-deci de anĭ de muncă silnică; va eși neom orĭ nebun, gârbov și prăpădit, orĭ va pieri în miseria închisoreĭ. După dînsa Turel era nebun, un impulsiv, care, în momentul surprindereĭ, n'a sciut ce face; dar Iliescu, prin planurile luĭ drăcescĭ, și-a ajuns scopul, a pus mâna nu pe dece miĭ, cât vroa să fure Turel, ci pe șapte-deci de miĭ, fără nicĭ un risc, fără nicĭ o pedeapsă.

Această comparație, fără de voia eĭ, mereŭ îĭ venea în minte: mereŭ voia s'o alunge, dar ea tot maĭ clară și maĭ deslușită i se făcea.

Matilda nu se maĭ cunoscea. Sarcina îĭ schimbase modul cugetăreĭ. In această stare sufletească simțea nevoia desvinuireĭ, acest vecĭnic calmant al sufletuluĭ nostru. „Femeea, care mi-aĭ dat'o", a dis Adam. «Șarpele m'a ademenit», a respuns Eva.

Singur diavolul, adică patima, n'a avut asupra cuĭ se desvinui; dînsa fiind la rădăcina fie-căruĭ reŭ.

Avea Matilda multe momente grozave. Dese orĭ, stând în fața oglinzeĭ, se îngrozea singură.

Orĭ cât de puternică ar fi sugestia de a ne crede frumoși; asupra eĭ nu maĭ putea avea efect.

Nicĭ o dată nu-ĭ fusese așa groază de bătrânețe.

Cum zărea vre-un fir alb, îl zmulgea cu furie.

Din nefericire nu putea face nemic împotriva cutelor, carĭ tot maĭ mult îĭ brăzdaŭ fața.

Le-ar fi ars cu fier roș, dacă ar fi fost acesta un olac, dacă le-ar fi putut nemici!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tot farmecul frumuseţeĭ i se trocea, vĕdĕnd cu ochiĭ.

Durerea ce-o simţea în faţa acesteĭ pierderĭ era maĭ grozavă de cât durerea bogatuluĭ, care vede, cu ochiĭ, cum flacările îĭ mistuo avutul şi dînsul nu poate face nemic.

Această simţire era şi maĭ dureroasă, când vedea pe Iliescu, din ce în ce maĭ roce, maĭ lipsit de patima iubireĭ.

O simplă datorie, orĭ maĭ curênd un interes, îl ţinea legat de dînsa.

El, caracterul laş, voia să treacă de om cinstit.

Dar dînsa tot nu-l înţelesese de-ajuns pe Iliescu. Işĭ închipuia că lesne ar putea el zdrobi asemenea legătură.

Noĭ scim că Iliescu nicĭ o dată nu s'ar fi făcut de ris.

Dînsul înţelegea până unde se poate merge şi până unde nu. Tipurile de felul luĭ Iliescu sînt, poate, singurĭĭ criminalĭ respunsabilĭ, şi, cu toate acestea, eĭ lunecă pri'ntre articolele de lege ca argintul viŭ. Nu pot fi prinşĭ nicĭ o dată.

Asemenea tipurĭ, chiar când fac crime, nu sînt prinşi ; căcĭ o uşurinţă diavolească îĭ însoţesce în toate....

Lunile îĭ treceaŭ Matildeĭ pline de urît ; nu mergea nicăerĭ, nu-ĭ venea nimenĭ.

Nu era ḑi în care să nu se gândească la nenorocirea ce-a fost pentru dînsa uciderea mătuşeĭ !...

Intr'o ḑi se întâlnise cu Maria pe stradă!

Fata se opri şi începu să-ĭ vorbească.

N'avuseseră nemic aşa grozav.

O simplă ceartă n'avea doar s'o ţie toată viaţa.

— Vaĭ, ce facĭ ţaţă ? Ce dor îmĭ era de ma-ta :

— Şi nu puteaĭ să viĭ ?

— Nu sciŭ unde staĭ. L'am întâlnit pe Iliescu de câte-va orĭ. N'a voit să-mĭ spue, a ḑis că nu mĕ poftesce la voĭ până nu te veĭ muta în casa cea nouă.

De ce nu viĭ ma-ta pe la noĭ ? Mătuşa te doresce.

Mereŭ se plânge că nu scie de ce aĭ pe dînsa necaz şi nu viĭ s'o vedĭ.

— Să-mĭ ţie predicĭ ?

— Aş ! e bună sărmana. Când viĭ ?

— O să viŭ când-va. Sînt atât de străină. Fata n'a fost pe la voĭ ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu; dar am fost eŭ pe la ţeară; e voĭnică, mare.
— Ce gândesce tată-so să facă din ea ?
— A făcut progres la piano; vorbesce binişor franţusesce. E drăguţă, lucru mare. De la toamnă o pune în pension.
— Poate măcar atunci voiŭ vedea-o.
— Mi-a aretat Iliescu casele; palat nu alt ce-va.
— Dar cu banii mieĭ!
— De, om cu noroc! Silesce de te cunună.
— De sfîntul Dumitru, crod că s'o sfârşi canonul mieŭ.

Suferinţele mele de un an şi maĭ bine, crod că mi le citescĭ pe faţă.

Am să-ţĭ spun mult, multe, cel puţin ţie. Poate iţĭ vor folosi în viaţă.

Matilda era atât de amărîtă, în cât, întâlnind pe Maria, nu putea să nu-şĭ destoaie sufletul, să nu-şi verse focul... .

Când Iliescu o îmbia să meargă la primblare, vedea dînsa că mila luĭ era cusută cu aţă albă: momele spre a înlătura cearta. Când omul e sincer, un cuvînt bun face maĭ mult de cât un nămol de vorbe linguşitoare. Trebue un artist mare, spre a putea imita nota sentimentelor.

Dacă receala lovesce dragostea, apoĭ falşul o omoară.

Iliescu, de o bucată de vreme, înlocuise sentimentul şi patima prin îmbunărĭ şi linguşirĭ falşe.

Muncită de tot soiul de gânduri, Matilda se îmbrăca în vreme ce Iliescu fuma ţigărĭ după ţigărĭ, cum avea obiceiŭ, când era nervos....

— Eştĭ gata, Matild'o, era s'adorm.
— Gata, să-mĭ iaŭ mănuşile.

Plecară la grădină. Luna resărea drept în faţă, frumoasă şi nepăsătoare, ca în tot-de-a-una, luminând cu raḑole-ĭ recĭ pe bunĭ şi pe reĭ, nepăsătoare în faţa crimelor, ca şi în faţa celor maĭ sfinte iubirĭ.

Matilda privea acest resărit de lună, amintindu-şĭ la câte visurĭ nu-ĭ fusese martoră.

Când întraŭ pe poartă grădineĭ, se loviră faţă în faţă cu două fete, carĭ rideaŭ fără sfială.

Cum îl zăriră pe Iliescu, strigară batjocoritoare:
— Bonsoir, Iliescule! Petrecere bună!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Matilda simţi un junghiŭ, i se tăiară picioarele, şi, de nu s'ar fi sprijinit de braţul luĭ Iliescu, ar fi căḑut jos.

Iliescu, nu respunse nemic fetelor.

Matilda ḑise cu glas tremurător :

— Să ne întoarcem.

— Dar ce-ĭ? Ce te-a apucat, sor'o? La ce-aĭ venit şi la ce pleceĭ? Te formalisezĭ de nisce nebune? Fete uşoare!

— Mi-e reŭ.

— Iar ţi-e reŭ? Prea din senin ţi-a venit? Doamne! Ce de-a mofturĭ!

Tot drumul nu ḑiseră nemic nicĭ unul nicĭ altul.

Ajungênd acasă, Iliescu voi să plece.

— Cum? Pleceĭ? Aĭ, poate, rendez-vous?

— Te rog nu începe cu gelosiile.

— Nicĭ nu mĕ întrebĭ ce am. Pot să mor, ţie nu-ţĭ pasă! Aşa fără de milă tot nu te credeam!

Iliescu se opri un moment, o fixă după obiceiul luĭ, pe urmă aruncând pălăria, ḑise:

— Să mĕ ia dracul de te pricep.

— Te rog nu începe. Maĭ bine du-te.

— Bine, sor'o. am ucis pe mama, pe tata, să te aud mereŭ bocindu-te?

— Dar de ce? de bine? nu întrebĭ?

— Am voit să te distrez, să ieĭ aer. Nicĭ bine intraţĭ; nu, că haĭ îndĕrĕt, pentru nisce nebune. Capriţiile femeilor nu le pot răbda, fie ele şi ḑine din poveste.

— Bravo! Insultă-mĕ. Maĭ fă un pas. Ḑi că-ţĭ sînt bunică. Nu-ţĭ dă mâna să mĕ întrebĭ de ce mi-a venit reŭ.

— Lasă! Mi s'a acrit cu-atâtea mofturĭ.

— Nu te gândescĭ ce dureros e pentru o femee cinstită să se vadă înfruntată de fetele, cu carĭ tu aĭ petrecut şi poate încă petreceĭ!

— Uf! Lasă-mĕ că fug! Gelosie nu voiŭ suferi nicĭ odată! Auḑĭ Dumneata? Dar ce vreĭ? Ce vreĭ? Sfînt n'am fost!

— Nicĭ nu eştĭ. O sciŭ eŭ bine.

— Sînt, dragă, năzăriturĭ ridicule. De unde voiaĭ să te scie ele cine eştĭ tu? Când veḑĭ un bărbat ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

însurat cu o femee, e natural să crezi, cum aŭ crezut ele.

— Frumos! Să trec drept femee de stradă! Maĭ bine îmĭ rupeam gûtul în Vinerea în care am venit încoace.

— De! Vezĭ de ce deliciĭ era să fiŭ lipsit! De ce huzur rămâneam păgubaș! Sărac, dar liber!

— Poate ți-am rupt eŭ mânecele.

— De ce să începem iar o ceartă, care nu poate avea sfârșit? Crede tu cum vreĭ și lasă-mĕ în pace.

— Ascultă, Iliescule, divorțul e gata, trebue să ne cununăm. Nu voiŭ să maĭ trec de metresa ta. S'aŭ împlinit toate termenele.

— Dar eŭ ce doresc? Credĭ că poziția mea e de invidiat? Voiŭ să trec de om cinstit. Să nu dică lumea că te-am luat de la bărbat și te-am lăsat pe drumurĭ.

— Și cred c'o să-mĭ constituĭ o zestre.

— Asta nu. Să-țĭ iasă din cap, Nu voiŭ să daŭ prilej luĭ Mustea să ne facă un proces scandalos. Țĭ-am spus.

— Garantez eŭ că Mustea nu-ĭ omul care să facă proces.

— Pisica blândă zgârie reŭ!

— Dar înțelegĭ că nu se poate să te facĭ tu stăpân pe tot avutul mieŭ și la o moarte să remân pe drumurĭ!

— Ițĭ fac testament. Ce maĭ vreĭ?

— Și dacă îțĭ vine gust să mĕ laș̆ĭ?

— Haĭ să vorbim de clacă, doar n'avem ce face! Nu mĕ cunun să mĕ despart. Poate tu aĭ asemenea gândurĭ.

— Eŭ! Dar cu ce scop?

— De, poate aĭ prins gust la schimbărĭ.

— Ruș̆ine, Iliescule, să vorbescĭ așa. Tu aĭ fost întâia și ultima patimă. O femee ca mine nu iubesce de două orĭ. Dacă am fost o ticăloasă fată de Mustea, pricina e că nu l'am iubit. Pe tine te iubesc și, chiar de aĭ fi cea maĭ mare canalie, pentru mine veĭ fi mort, îțĭ voiŭ purta vecĭnic doliŭ; dar nu voiŭ maĭ iubi! Asta s'o sciĭ.

— Merci de declarație. Un lucru înse să-l afli. Nu crede c'o să mĕ jocĭ ca pe urs, nicĭ ca pe cuconul Todiriță.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Sciŭ bine asta, fără să mi-o spuĭ. Dar şi tu să sciĭ că n'o să mĕ las să mĕ tratezĭ, cum aĭ început.

— Spune: cu ce ne-am ales din toată ceartа? Fă maĭ bine o cafea. Toate scenele astea îmĭ strică grozav.

Ḑicênd acestea, se culcă pe pat.

— Voĭ, femeile, ne schingiuiţĭ cum copiĭ schingĭuesc animalele. Nu credeam, când uniĭ şi alţiĭ se jeluiaŭ de femeĭ că sînt rele şi drăcoase. Acum cred. Dese orĭ, ascultându-te, remân uimit de talentul tăŭ de a înneca, de a ucide, în mine orĭ-ce sentiment bun. De multe orĭ, când vin, mĕ întrob: oare a-ḑĭ ce aro să maĭ stârnească Matilda? Acum înse nu mĕ maĭ întrob. Fiind sigur că tu găsescĭ neapĕrat ce-va.

— Tot oŭ de vină. Eu călăŭ, tu victimă. Curioasă judecată aŭ bărbaţiĭ!

— Te asigur, Matild'o, că dacă n'ar fi în mine o mare dosă de caracter şi cinste, ar trebui, de purtarea ta aspră şi bănuitoare, să te las. Adică prin ce sînt eŭ legat de tine? Prin banĭ! Dar, dacă n'aşĭ fi cinstit, aş tăgădui baniĭ. Poftim şi mĕ dă în judecată!

— Frumos nume ţi-aĭ face! Chiar de n'aşĭ câştiga, tot aĭ trece în faţa lumeĭ de pungaş ordinar. Pe Turcĭ îl plânge lumea; pe tine te-ar scuipa.

— Şi, ḑeŭ, m'aĭ da în judecată? ḑise Iliescu, rânjind.

— Ba bine că nu! Şi epurele, când îl prinḑĭ la strimtoare, zgârie.

— Judecata nu m'ar putea condamna din lipsă de probe. Mulţimea ar ḑice cu invidie: «Ce pehlivan! Ce bine a jucat'o!» Fie-care va regreta că n'a putut face el aşa ce-va.

— Prea cinică judecĭ lumea!

— O judec aşa cum e. Cine întreabă pe cel bogat, dacă şi-a făcut averea cinstit orĭ necinstit?

Bine-înţeles baniĭ tăĭ nu sînt vre-o pricopseală şi ar fi prea nebun cel ce s'ar mânji pentru o nemică.

— Cred că tot sînt maĭ mult de cât leafa ta şi de cât locul pe care aĭ clădit.

— Te înşelĭ, baniĭ tăĭ nu pot aduce două sute de leĭ pe lună.

— Cum? ḑiceaĭ c'aduc atâtea sute.

— Da, aduc, învârtiţĭ cu dibăcie. Dar ţie ţĭ-ar aduce cincĭ la sută.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Toate astea sînt vorbe de clacă și mă mir cum aĭ ajuns la asemenea ideĭ?

— Tu mĕ provocĭ prin purtarea ta.

— Tot eŭ?

— Omuluĭ, dragă, prin cap ĭĭ trec și bune și rele; vorbă o dacă are destul caracter să nu facă o infamie.

Matilda pregătĭ cafeaua la o maşină micĕ de spirt, pe care o adusese cu dînsa de la ţeară.

Dînd o ceaşcă luĭ Iliescu, nu se putu stăpâni să nu dică:

— Să beaŭ cafeaua dupĕ masă, doar mi-ar trece de foame.

Aceste vorbe împungĕtoare ĭĭ fură dictate de imaginea de la ţeară. Prin minte ĭĭ trecu masa îmbielşugată, cu de toate și cafeaua cu coniac servită de fecĭor. Matilda se vedea pe dînsa răsfĕţată de toţĭ; cuconul Tudoriţă, vorbindu-ĭ blând, iar Puica jucându-se cu Newton; toţĭ sătuĭ și veselĭ. Ce deosebire de viaţă, se gândi ea, și cum le poate omul toate răbda!

Din avere, lux și liniște, acum stă aruncată, ca orĭ-ce nenorocită, într'o cameră cu chirie! Mâncând bucate de la birturile de a decea mână!

— N'a fost bună mâncarea? Și cât mĭ-a făgăduit hoţul că-ţĭ va trimete mâncărĭ alese!

— Mi s'a acrit de chiftele marinate și de cartofĭ.

— Ieĭ, dragă, la oraș nu se poate trăi numaĭ cu păserĭ. Când vom fi la casa noastră, se vor schimba lucrurile. Cu cât cheltuim amêndoĭ, vom trăi boerește.

— Ce păserĭ? De păserĭ vorbesc eŭ acum? Le-am uitat gustul! De maĭ durează mult viaţa asta de miserĭĭ, mĕ ia dracul. Eŭ, care aveam stomac atât de bun, mi l'am ruinat.

— Poate credĭ că eŭ trăesc maĭ bine? Aşa's bucatele de birt; de la cel maĭ bun păn la cel maĭ de jos; ba adesea pe la birturile micĭ se gătesce maĭ bine de cât la cele marĭ.

— Silesce cu hârtiile să punem o dată capĕt.

— Păn nu se isprăvesce cu istoria, de care singură eștĭ de vină, nu putem face nemic. Și eŭ dic: trebue să ne cununăm. De la anul noŭ să merg să-mĭ iaŭ diploma de advocat.

— Să credĭ, numaĭ speranţa viitoruluĭ mĕ ţine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iliescu adormi, visând la diploma de advocat, la luxul și măririle ce-i momeau creerii:

«Omul poate ajunge departe, dacă n'are scrupule și are minte», era devisa lui.

CAP. IX

La mănăstire

Pe-aproape de postul Sântă-Mărieĭ, Ionescu își luă concediŭ, sub cuvînt de boală; căpătă de la nisce colegi bilete de drum pentru cucoana Ruxandra și pentru Maria și plecară cu trenul până la târgul Păşcani, iar de-acolo la mănăstirea de maicĭ, înfundată în creerii munților cu hramul la Probajeni.

Maria strînsese câte-va sute de franci de pe brodăriĭ; asemenea făcuse toate economiile în gospodărie: aveaŭ să petreacă în liniște și la aer curat.

Mătușă-sa era foarte fericită că se va putea ruga luĭ D-deŭ seara și demineața, în locașul sfînt, unde se ḑicea că este și o icoană a Maiceĭ Domnuluĭ făcătoare de minunĭ.

Speranța, care nu ne părăsesce păn ce nu ne dă în seama Morțeĭ, unde nu maĭ e nevoe de blândele eĭ momelĭ, o ademenea și pe cucoana Ruxandra: „Cine scie, își ḑicea ea, poate se'ndură și cu mine Maĭca Domnuluĭ? Câte minunĭ n'a făcut ea?“

Făgăduia să ție postul și să facă rugăciunĭ.

Maria se bucura de liniștea și frumusețea naturoĭ. De felul săŭ melancolică, era foarte înclinată spre viața de mănăstire.

Era o natură slabă și nedestoinică de a lupta cu greutățile vieței. Nu odată își ḑisese, în gândul eĭ, că, la urmă, tot la mănăstire va sfârși.

Chiar acum venise cu ideea, de a se împrieteni cu vre-o călugăriță maĭ bogată, și, când, Doamne ferește, mătușă-sa ar muri, să între pe lîngă ea ca soră. Dînsa își închipuia că în aceste lăcașurĭ dumnḑeescĭ, domnesce pacea, liniștea și dragostea fără interes pentru aproapele săŭ. Nu scia, sărmana, că omul e pre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tutindenĭ om, şi că patimile îl părăsesc numaĭ odată cu viaţa!

De la Târgul-Neamţuluĭ pân la mănăstirea Sfinteĭ Troiţĭ, o mănăstire de maĭcĭ, în creerĭĭ munţilor, unde era mătuşa luĭ Ionescu, plecară cu căruţă ţerănească.

Era pe la începutul luĭ August, lună de primăvară în munţĭ; plecaseră de deminoaţă şi abia pe seară avoaŭ s'ajungă la mănăstire.

Niměnuĭ înse nu-ĭ părea reŭ: munţiĭ se ridicaŭ falnicĭ, coperiţĭ de braduĭ, de un verde gingaş, ademenitor, nesfârşit în seninul albastru al cerului. Maria era încântată de atâtea frumuseţĭ, nevědute de ea până acuma.

Cucoana Ruxandra îşĭ amintea că fusese odată la Văratec, pe când trăia reposatul eĭ soţ. Spre seară ajunseseră la mănăstire, care venea într'o înfundătură, la poalele Ceahlăuluĭ.

Soarele nu era asfinţit, dar nicĭ nu se maĭ vedea pe cer.

Lumina numaĭ vârfurile munţilor.

O recoare dulce şi mirositoare, de braduĭ, se respândise în aer.

Intrând în mănăstire, se duseră drept la maĭca Sofronia, aşa se numea mătuşa luĭ Ionescu. Aceasta, când îl vědu pe Ionescu, nu maĭ scia cum să-şĭ arate toată bucuria ce simţea.

Iĭ era nepot de soră şi nu-l věduse de vre-o dece anĭ.

Singur el remăsese din familie, şi el iĭ scria din când în când, dându-ĭ veştĭ din lumea prietenilor.

Când iĭ vědu pe tus-treĭ, credu că Maria e nevasta luĭ.

Maria se roşi, când Ionescu dise:

— Nu, n'am avut noroc de-aşa nevastă cuminte şi frumoasă. Dumnea-eĭ, cucoana Ruxandra, e proprietăreasă, la care staŭ, de când sînt în divorţ. D-şoara e o nepoată a cucoaneĭ.

— Eĭ, nu face nemic. Poate va da Dumneděu şi te veĭ despărţi şi atuncĭ poate îţĭ va fi Dumnea-eĭ partea.

Maria nu protestă de loc la aceste dorinţĭ sincere ale maiceĭ.

— Maică, aĭ unde ne găzdui? dise Ionescu.

— E, dragă, oameniĭ bunĭ încap orĭ unde; poftim,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

odaea mare va fi pentru cucoane. In chiliuță staĭ tu; eŭ dorm la o soră alăturĭ.

— Poate îți facem bucluc, maĭcă, ḑise cucoana Ruxandra.

— De asta chiar mĕ supĕr. Odată pe an maĭ vedem și noĭ oamenĭ de pe lumea ceealaltă și atuncĭ să ne fie greŭ de eĭ? Casa, cu tot ce am, e la voia D-voastre, să nu-mĭ cereți numaĭ ceea ce n'am . . . .

Se înțelegeaŭ de minune! Maria era foarte gospodină și, cu puțin ajutor de la o soră din mănăstire, căreia îĭ plăteaŭ ce-va, vedea de toate.

După masă mergea prin munte cu Ionescu.

Singură maĭca le ḑicea:

— Primblați-vĕ, dragiĭ maĭcăĭ, doar n'aț venit aicĭ să staț în casă.

Maria aicĭ n'avea doar a se teme de gura lumeĭ.

Cât despre dînsa era sigură de purtarea sa. Tot atât de sigură era și de caracterul luĭ Ionescu.

El n'ar fi îndrăznit să-ĭ arunce măcar o privire obraznică. In primblările lor admiraŭ frumusețile natureĭ, poenile dumnedeescĭ și peisajele cu miĭ de aspecte.

Intr'o ḑi, pe-o margene de prăpastie. Maria era să lunece; Ionescu e apucă de braț și i-l strinse cu putere la piept.

— Veḑĭ, de-acum nu te maĭ las. Mi s'a făcut negru înnaintea ochilor. Te facĭ mereŭ viteză și nu'mĭ daĭ brațul.

— Ḑeŭ, tare m'am spăriat, am vĕḑut moartea cu ochiĭ. Să afle mătușa, nu m'ar maĭ lăsa.

Ionescu îĭ strinse brațul lîngă piept; mâna luĭ tremura.

— Ce? Eștĭ fricos? tremurĭ.

— Nu! De emoție d-șoară.

— Tot frică.

— Alt soiŭ de frică, ḑise Ionescu, stringêndu-ĭ și maĭ tare mâna. Maria, cam înțelegea, vroia însĕ să-l ducă până la capĕt.

— Cum alt-fel?

— Frica incmeĭ!

— In ce sens? Nu te înțeleg.

— Dacă ți-oiŭ spune, aĭ să vreĭ să înțelegĭ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Atârnă.

— Aĭ voi să se îndeplinească prorocirea mătușeĭ? De mult mĕ zbuciumă gândul ăsta, dar te-am vĕḑut atât de serioasă, în cât n'am îndrăznit.

— Pentru a iubi trebue să nu fie cine-va serioasă?

Această întrebare fără înconjur, și înțeleaptă, îl încurăjă pe Ionescu.

— N'am îndrăznit, fiind-că sînt un om, din nenorociro, încurcat; m'am crezut nevrednic de D-ta.

— Eŭ te cred însе să eștĭ nevinovat; maĭ mult soarta te persecută.

— Dacă așĭ sci că mĕ iubescĭ, așĭ face tot să isprăvesc odată nenorocitul de divorț și să ne luăm.

Un suflet bun și cinstit ca al d-tale e adevĕrat noroc. Dar, până acum, nu mi-aĭ spus nimic.

— Ce pot să-țĭ spun? Caractorul și persoana d-tale îmĭ sînt maĭ mult de cât simpatice: dar n'așĭ vrea să fiŭ o piedică la împăcarea cu nevasta d-tale. Am auḑit că ea nu vrea să divorțeze.

— Dar m'a lăsat și a fugit cu altul. Eŭ, după asemenea purtare, maĭ curênd așĭ voi moartea de cât să mĕ împac cu ea,

— Atuncĭ să așteptăm sfârșitul.

— Dar nu credĭ că, pentru mine, ar fi un îmbold să sciŭ că mĕ iubescĭ? E grozav să fiĭ străin și să n'aĭ cuĭ spune nicĭ bucuriile nicĭ durerile!

— Eŭ, d-le Ionescu, sînt o ființă francă; n'am a da seamă nimĕnuĭ de faptele mele, fiind-că n'am pe nimenĭ. E drept că simt pentru d-ta o simpatie, cum încă n'am simțit pentru nimenĭ. Dacă asta e iubire, să-ĭ ḑicem așa...

Și Maria îl privi sfioasă în ochĭ. Treceaŭ ḑilele, poate cele maĭ fericite ḑile ce le-a avut Maria în viață.

Se apropia hramul bisericeĭ: era în ḑiua de Schimbarea la față.

La asest praznic veneaŭ mosafirĭ din împrejurimĭ, de pe la celealalte mănăstirĭ; după sfârșitul slujbeĭ, se întindea masă mare în curtea bisericeĭ. Acolo ospĕtaŭ cu toțiĭ. Și de aci pornea convoiul de urcare pe muntele Ceahlăŭ.

Bărbațĭ, femeĭ, călugărĭ și maice, începeaŭ urcarea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

muntelui pe cărări sucite și anevoioase. Nu se poate ḑice că sînt cărări; e urcare de-a dreptul pe coasta muntelui pri'ntre fagi și braḑi. O bucată de drum, suișul e lesne. Toți călătorii merg pe jos. Caii duc merindele și hainele.

Grupe de câte cinci-șease oameni merg răzlețe; unii cântă, alții fac glume.

E adevărată călătorie de plăcere. Grupele mai înaintate chiue și munții resună de glasuri. O dată în an e dat să s'auḑă această veselie.

Ionescu mergea alături cu Maria, cucoana Ruxandra remăsese cu o maică bătrână la mănăstire.

Abia spre seară ajunseră pe înnălțimea Ceahlăului.

Creștetul muntelui e stâncos, acoperit cu un covor de mușchiu, care'l îmbracă peste tot.

Pe vârful muntelui, după o jumătate de ḑi de oboseală, veselia era de neînchipuit

Aprinseră vre-o cinci-șease focuri, pe lângă cari s'așeḑară grupuri, grupuri.

Ionescu și Maria plecară să cerceteze muntele.

— Să ne uităm în ceea parte, ḑise Maria.

Muntele despre Transilvania e drept ca un zid. Privirea e atât de amețitoare, în cât nimeni nu se poate uita din picioare. Numai culcat poate cine-va să privească în fundul adâncei prăpăstii. Mai departe se văd resărind satele frumoase ale Transilvaniei. Privirea se pierde pe o mare de verḑeață.

Mariei îi dăduse maica o blană.

— Ia-o, dragă. Nu ride. Pe munți prinde bine și mă'i pomeni. Tu Iorgule, ia-ți sumanul ăsta, e nou și ține cald.

— Doar n'o fi ca în mieḑul iernei.

— E atât de frig, maică, în cât îți vine să urli. Ales la picioare, degeri. Ce creḑi? E stâncă rece ca ghiața. Ce-i drept, de ce se însera, de ce gerul se simția mai tare.

Cerul era senin, stelele sclipeau, dar frigul se întărea mereu. In jurul focului tot mai tare se stringeau, nesciind fie-care ce să-și încălḑească mai întâiu, mâinile ori picioarele.

Cui n'a fost odată acolo, nu-i vine a crede că, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mijlocul luĭ August, pe muntele cald. ḑiua, poate fi noaptea atâta ger.

Spre ḑiuă focurile începeaŭ a se stinge, şi frigul era şi maĭ mare.

— D-şoară Marie, nu ţi-e frig?

— Nu, mulţumită caţaveicel sărmancĭ maice. Ce bine prinde acum! Când mĕ gândesc că era să plec numaĭ cu jacheta mea. Sigur, muream până demineaţă.

— Dar eŭ ce făceam fără suman?

— Frumoase sînt stelele de aicĭ, par mult maĭ sclipitoare.

— Nu te-a obosit drumul?

Când aĭ atâtea priveliştĭ frumoase, nu simţĭ oboseala.

— Bine că nu ne-a apucat ploaĭa. Acum vre-o ḑece anĭ, când am voit iar să urcăm muntele, a dat o ploae: mergeaŭ păraele pe munte. A trebuit să ne întoarcem de la jumĕtate de cale uḑĭ ca nisce şoarecĭ. Le dasem toate pe una; credeam că mĕ îmbolnăvesc. Închipue-ţĭ. Nu mĭ-a fost nimic.

— In munte e frig, dar curios, nu se recesce omul atât de lesne ca la şes...

— Bine dorm unii! Auḑĭ cum sforăc.

— E pĕcat de dormit. Când maĭ vedem asemenea cer frumos şi aşa linişte dumneḑeească.

— La anul, dacă ajungem, venim iar. Şi poate maĭ fericiţĭ...

— Cine scie viitorul, d-le Ionescu!

— Foarte adevĕrat. Dacă l'am putea prevedea, cât de cât, tot ne-am putea apĕra de multe.

— De când observ şi până acum aŭ căḑut vre-o douĕ-ḑecĭ de stele: poporul crede că la căderea uneĭ stele a murit un om.

— Frumoasă legătură între viaţa unuĭ om şi căderea uneĭ stele!

— E poetică şi măreaţă!

Demineaţa fu o priveliştе de neuitat. Pe creştetul munteluĭ ḑiua năvălea tot maĭ mult, în vreme ce văile stăteaŭ încă afundate în întunerecul nopţeĭ.

Când se lumină bine de ḑiuă, preotul, venit din vale, făcu sfeştanie. Se închinară cu toţiĭ pe vârful

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

munteluĭ; pe urmă, punênd în comun merinde, şedură cu toţiĭ la masă pe muşchiul moale.

Maĭ aruncară o privire din vârful munteluĭ, ca şi cum fie-care ar fi vroit să-şĭ pătrundă sufletul de acele minunate priveliştĭ, pe carĭ n'ar fi maĭ voit să le părăsească.

S'aŭ închinat, şi drumeţiĭ apucară voioşĭ la vale.

Când nu-ĭ apucă ploaea în munte, e semn de noroc pe tot anul. Ionescu şi Maria plecară şi eĭ voioşĭ împreună.

Mersul la vale era mult maĭ lesne, dar nu maĭ eraŭ aşa de veselĭ.

Mergênd spre înnălţimea munteluĭ, sufletul omenesc era mânat de dorul frumuseţilor ne maĭ vĕdute. In vale remâneaŭ grijile şi durerile, pe când sus de tot, îl aşteptaŭ atâtea vederĭ din raiŭ.

La pogărîre, în loc de veselie, îĭ apuca un fel de deprimare, ca şi cum le-ar fi şoptit cine-va tainic:

„Nu-ĭ dat omuluĭ, aci pe pământ, să se bucure mult de-asemenea vedeniĭ; grijĭ şi durerĭ îl aşteptă în vale; acelea sînt viaţa şi el e dornic de traiŭ".

Sufletul Marieĭ era plin de bucurie, dar şi de grijă.

Nimenĭ nu ţinuse la dînsa atât de sincer; nimenĭ încă nu-ĭ făcuse asemenea propunerĭ leale. Ionescu îĭ era maĭ mult de cât simpatic, gândul înse îĭ şoptea mereŭ: „Cine poate sci viitorul!" Vreme de-aproape un an avuse când îĭ studia caracterul şi nu în lucrurĭ marĭ se cunoasce omul, ci în amĕnuntele vieţeĭ, în viaţa luĭ de toate ţilele.

Când, după ce pleca el la slujbă, Maria întra, uneorĭ, în camera luĭ spre a face regulă, era uĭmită de grija cu care îşĭ aşeţa Ionescu şi cele maĭ neînsemnate lucrurĭ. Se părea că nu locuesce om în acea casă, atâta era de curat şi îngrijit totul.

Intr'o ţi, când Maria îngrijea florile din grădină, Ionescu, trecênd, ţise:

— Frumoase rosete, domnişoară? Ce miros îmbĕtător! Şi se opri puţin, privind florile şi pe Maria; dînsa, fără vre-o gândire ascunsă, ci dintr'un sincer îmbold, rupse nu mănunchiŭ de rosete, şi dându-i-le, ţise:

— Poftim, domnule Ionescu; dacă 'ţĭ plac, de ce nu rupĭ nicĭ o dată?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Mersi, domnișoară, mi-ĭ în tot-deauna jale să rup florĭ; fiind însă că le-aĭ rupt d-ta, îmĭ fac nespusă plăcere.

Aceste florĭ le găsiso Maria legate cu o panglicuță trandafirie, așeḑate frumos pe masă; eraŭ de mult uscate, dar se cunoscea că Ionescu ținea mult la ele.

Ionescu se areta grăbit de a se întoarce, concediul se isprăvea.

— Eștĭ grăbit, domnule Ionescu, să pleci? Nu te încântă viața de aicĭ?

— Mĕ încântă foarte mult, dar în acela-șĭ timp, așĭ vroi să fiŭ și acolo, să pun odată capĕt chestieĭ, care imĭ amărește viața.

— Dar nu-ĭ un motiv, să staĭ acum ca pe foc.

— Când ți se va isprăvi concediul, plecăm împreună.

— Bine înțeles că nu vĕ las aicĭ. La drum ți-ar veni foarte greŭ cu mătușa d-tale, bolnavă cum e.

— Mie nu-mĭ pare reŭ. De când stăm aicĭ, aŭ fost cele maĭ frumoase ḑile din viața mea.

— Da, d-ta eștĭ liberă, aducĭ în iubire un trecut curat și limpede.

Nu tot așa sînt eŭ. Și veḑĭ, gândurile acestea, trecutul, care nu-l pot șterge, ființa aceea ticăloasă, care îmĭ stă în calea fericireĭ, toate îmĭ sînt ḑi și noapte înnainte. Și de aceea așĭ voi să zbor, să pot odată regula această nenorocită afacere.

— Nu-ĭ nicĭ o grabă, domnule Ionescu, eŭ mĕ socot ca logodnica d-tale și, de ar fi nevoe, te-așĭ aștepta și ḑece anĭ. Lasă lucrurile să-și urmeze cursul; aĭbĭ răbdare. Orĭ-cât ar fi legile de puternice, tot va trebui să se isprăvească o dată.

La asemenea vorbe înțelepte ale Marieĭ, Ionescu se simțea maĭ liniștit. Această liniște nu era menită să ție mult. Pe el patima dragosteĭ îl mistuia maĭ mult de cât pe Maria, care era un temperament liniștit și cumpĕtat. El de multe orĭ își ḑicea că, de nu va isprăvi anul acesta, o să se împuște.

Starea la mănăstire, în aer curat, vorba maĭcelor bĕtrâne și cucernice, îl maĭ liniștiseră.

Domineața se trezea în sunetul clopotelor, carĭ chemaŭ pe toțĭ la rugăciune; ol și Maria își făcu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

seră obiceiul de a merge seara şi demineaţa la biserecă, unde ascultaŭ cântările blânde ale maĭcelor. Viaţa evlavioasă, în care se vorbea mereŭ de iubirea aproapeluĭ şi de ĭertarea greşalelor altora, îl făcuse şi pe Ionescu maĭ blând faţă de purtarea ticăloasă a foasteĭ luĭ soţiĭ.

Nu spunea nicĭ o dată nemic Mariceĭ, fiind-că dînsul credea lucru nevrednic a pângări auḑul uneĭ fete nevinovate cu povestirea mişcliilor şi ticăloşiilor uneĭ căsătoriĭ nenorocite.

Aflase Ionescu de purtarea Matildeĭ, dar nicĭ odată nu voia nicĭ s'o întrebe nemic.

In fie-care familie sînt păcătoşeniĭ, de aceea maĭ bine să nu le scoćiorîm; să lăsăm cât se poate să le acopere cenuşa uităreĭ; numaĭ sufletele micĭ aţiţă durerile altora, prefăcêndu-se că le mângâe.

CAP. X

Chinurile vieţeĭ

Innainte de a se împlini anul, divorţul fu isprăvit. Matilda, prin avocatul eĭ, nu areta nicĭ o pretenţie, nemic de cât despărţirea din pricină de insulte grave.

Mustea nu puse nicĭ avocat, nicĭ nimic, lasă să fie condamnat la plata taxelor, căcĭ divorţul se rosti contra luĭ. Trimise numaĭ respuns avocatuluĭ Matildeĭ că nu face nicĭ o împotrivire, dar să nu amestece copila, să nu încerce să i-o ia: atunci va răscoli cerul şi pământul, va pune ḑece advocaţĭ pentru a dovedi ticăloşiile şi purtarea mişclească a eĭ

— „Dacă maĭ e într'însa pic de dragoste pentru fată, să nu stârnească un foc greŭ de stins şi care ar compromite tot viitorul copileĭ", ḑise.

Matilda nicĭ n'avea gând a-şĭ lua sarcina crescereĭ feteĭ. Divorţul merse bine şi totul se isprăvi cu bine; dacă bine poate fi numită asemenea chestie.

Firea aleasă a omenireĭ luptă şi luptă de veacurĭ cu ochiĭ ţintă spre un ideal de iubire, spre alcătuirea uneĭ familiĭ temeinice, clădită pe credinţă şi cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

răţenie de obiceiurĭ, avênd ca principiu: „ceea ce D-deŭ a unit, omul să nu desparţă". Acesta-ĭ preceptul legilor divine, carĭ vor o omenire ideală. Legile profane, conscĭente de patimile şi slăbiciunea oamenilor, calcă peste acest percept spre a împiedeca nelegiuirĭ şi crime maĭ marĭ.

Iubirea între soţĭ, strinsă prin aşa legăturĭ, în cât numaĭ singură moartea să-ĭ desparţă, e un ideal la care omenirea n'a ajuns şi cine scie dacă va ajunge! Religia, în năzuinţa cĭ spre ideal, a mers prea răpede. Patimile ţin omenirea în loc şi nu lasă zbor idealismuluĭ.

Când Matilda făcu înscrierea actuluĭ de divorţ la acea-şĭ staro civilă, unde acum 11 anĭ se cununase, o prinse o melancolie, jalea viitoruluĭ necunoscut. Cu ce ilusiĭ începuse ea viaţa! Era tînără, frumoasă; un traiŭ de lux şi petrecerĭ o aştepta. Cel puţin acesta era idealul Matildeĭ.

Deslegase ceea ce făcuse acum 11 anĭ. Dar în ce hal? Prăpădită de puterĭ, slabă, îmbătrânită: nemic din frăgeḑimea şi frumuseţca tinereţeĭ!

Privindu-se în oglindă, se întreba singură: cum de s'a trecut tot farmecul tinereţeĭ! Ce vrăjmaş, ce fapt drăcesc a putut s'o veştejească într'atâta?

In asemenea momente tot avea o speranţă. Aştepta prin o viaţă maĭ bună, să-şĭ capete ĭar tinereţe şi frumuseţe.

Ca bogatul sărăcit, aşa dînsa mereŭ nădĕjduia căpĕtarea avutuluĭ pierdut.

Nerăbdătoare să treacă lunile sarcineĭ şi să vie maĭ curênd mântuirea şi sfârşitul tuturor necazurilor, adesea ḑicea:

— Cu drag aşĭ da din viaţă aceste lunĭ de chin, să nu le maĭ trăesc.

Dar vaĭ, nu scia, sărmana, că atuncĭ ar fi trebuit poate să dăruiască viaţa întreagă!

Câţĭ oare, din noĭ, dacă ar trebui să trăim numaĭ clipele de fericire, n'am remânea cu viaţa uncĭ efemere?!

Ilioscu era, ca toţĭ de felul luĭ, destul de mişel. De când Matilda îĭ făcea scene pentru banĭ, se purta maĭ bine. Matilda îl cunoscea acum, îĭ aflase slăbiciunea că se teme şi-ĭ e groază de scandal.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi dacă nu-l putea sili să-ĭ recunoască o zestre, cel puţin avea să-l silească s'o trateze mai omenesce şi să-ĭ arate mai multă dragoste. Acum, în urmă, fiind-că s'apropia termenul de 9 lunĭ, îĭ pretinse să vie serile să doarmă la ea.

Era într'o Duminecă. Iliescu, spre a o îmbuna, aduse ce-va de la băcănie şi mâncară împreună.

Dînsul voia să se arate vesel că a scăpat de grijile divorţuluĭ şi că aşteaptă cu nerăbdare sfârşitul încurcăturei, ca să se cunune.

Matilda era însă foarte reŭ dispusă.

— Par'că nu ţi's boiĭ acasă, Matild'o ?

— Mi-ĭ cam reŭ.

— Fă-ţĭ curaj !

— De-atâta vreme tot îmĭ fac, dar l'am isprăvit.

De frică să nu înceapă Matilda iar vr'o ceartă, se culcă, ḑicênd că-ĭ obosit :

Toată ḑiua trebuise să se certe cu nisce vopsitorĭ.

— Închipuesce-ţĭ, dragă, îmĭ furaŭ hoţiĭ uleiul, şi'mĭ puneaŭ gaz în vopsea. Cât p'aci de nu i-am bătut cu capul de grilaj. Cu asemenea hoţĭ trebue să aĭ cap de fier.

Se culcă şi adormi.

Matilda, plictisită de viaţa monotonă, de puţina dragoste ce-ĭ areta Iliescu, acum nu se mai înşela asupra sentimentelor luĭ.

Vedea dînsa ca legătura lor, căsătoria lor, va fi un compromis. Mereŭ o muncea gândul : de ce o persecută pe ea soarta ?

In căsătoria a doua nu va fi iubită.

Ce folos că o mistuia patima iubireĭ, că pentru Iliescu ar fi fost în stare să facă, şi acum, orĭ-ce ?

La urmă se mângâia cu gândul că Iliescu va avea, cu vremea, pentru ea recunoscinţă şi, dacă nu dragoste desăvârşită, cel puţin dragostea căsătoriilor de convenienţă.

Ca toţĭ pătimaşiĭ, era acum ea egoistă.

Cel puţin îl va avea pe Iliescu ḑilnic lângă ea. Se va bucura de vederea luĭ, cum Mustea se bucura de presenţa eĭ.

Acelea-şĭ cause dădeaŭ nascere la acelea-şĭ sentimente.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Lăsă capul pe spetеaza canapeleĭ, obosită de zbuciumul gândurilor deşarte. Era din acele femeĭ nemulţumite chiar într'o viaţă fericită. Dar maĭ ales într'asemenea traiŭ?

Totul îĭ părea nesigur: nu-şĭ pierduse însе nădejdea că, dacă ar avea un copil, ales un băiat, s'ar trezi, poate, în Iliescu sentimentul paternităţeĭ; între ieĭ ar fi o legătură maĭ mult.

In dragul copilaşuluĭ, ar iubi şi pe mumă!

Asemenea ilusiĭ hrănesc cele maĭ multe femeĭ; chiar atunceĭ când singure n'aŭ destul de desvoltat sentimentul maternităţeĭ.

Matilda, cu toate cele ce făcuse, era mumă, şi acum, când era din noŭ să fie, se trezise în ea şi maĭ mult acest sentiment.

In ceasurile de suferinţă şi singurătece, când trecutul i se arăta viŭ înnaintea ochilor, iar viitorul neguros, nu o dată vĕrsase lacrimĭ la amintirea feteĭ.

Patima iubireĭ înăbuşea, din când în când, simţirea de mumă, dar nu o putea stinge: era ca un vulcan lăuntric, al căruĭ foc nu poate fi stins de mână omenească.

Dacă ar avea un băiat, de sigur pe acesta Iliescu l'ar iubi, căcĭ ar fi al luĭ. Fata, chiar dacă ar fi murit tată-sĕŭ, tot străină era; căcĭ Iliescu, deşi nu ţinea la Matilda, asta nu-l împiedeca de a fi foarte gelos. Şi, dese orĭ, îĭ spusese că orĭ ce-ĭ amintesce de Mustea îĭ e neplăcut.

Poate nu era atât gelosia cât neplăcerea ce o simţea criminalul în faţa victimeĭ!

Cu atât maĭ mult simţea această dorinţă de-a avea un băiat, cu cât se vedea aşa de străină; iar pe Iliescu, din ce în ce, îl afla tot maĭ rece cu dînsa.

Une orĭ îşĭ părea străină chiar de dînsa singură, de vremе ce săvârşise atâtea fapte, carĭ îĭ schimbaŭ tot rostul vieţeĭ, tot traiul de maĭ înnainte.

Intr'un târdiŭ Iliescu adormise adânc şi horăea.

Dormea somn lipsit de orĭ-ce grijĭ, de orĭ-ce neliniştе.

— E fericit, gândi Matilda. El poate dormi. Trecutul nu-l mustră. Viitorul nu-l îngrijesce.

Fericită e o natură ca a luĭ! De mine nu se prinde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

nicĭ somn nicĭ mâncare! Şi când mĕ gândesc că toată viaţa am alergat dupĕ fericire! Col puţin să pot vedea un viitor maĭ senin! Fericirea presentuluĭ ar ucide trecutul

Dar cine mi-l poate garanta?

Purtarea şi caracterul luĭ Iliescu maĭ curênd ĭmĭ predic nefericirĭ.

Şi, când, zdrobită de oboseală, adorm; ce visurĭ grozave? Mĕ scol maĭ obosită de cât mĕ culc.

Ce nebunie am făcut! gândea ea în acele momente, în carĭ patima părea adormită, iar mintea, scăpată un moment de cătuşele eĭ, cerca să-şĭ ia zborul.

Cu ce oare m'a fermecat omul acesta?. Să-mĭ las bărbat şi copil, să plec în nescire, să mĕ instrăinez singură?...

Eraŭ înse rarĭ asemenea cugetărĭ, clipe ale minţeĭ, carĭ se stingeaŭ răpede ca focurile pâlpâitoare de pe câmpiĭ.

Intr'un târdiŭ aţipi, cu capul rezemat de canapea.

Obicĭnuitele visurĭ rele începură a-ĭ munci mintea.

I se părea că se scaldă în iaz cu Puica... De-o dată daŭ de adânc... Apa le vine peste cap... Vrea să ţipe, să ceară ajutor, dar nu poate...

Ca prin ceaţă vede venind pe cuconul Todiriţă să le scape; dînsa se zbuciumă, ridică fata, dar nu poate din şale.

In ţipĕtul că fata se'nnecă, se trezi, simţind o puternică tăietură prin mijloc.

Sări răpede în picĭoare.

Credu că-ĭ înţepenise spinarea de o stare nepotrivită

Se duse la masă, unde era ceasul luĭ Iliescu.

Eraŭ douĕ-spre-dece. Iliescu dormea şi maĭ adânc. Matilda simţea o înnăbuşeală, o lipsă de aer. Deschise fereastra. Un vênticel rece ĭĭ netedĭ plăcut faţa.

Era o noapte întunecată. Nicĭ o clipire de stele, nemic! Beznă şi nefiinţă părea totul în afară de camera slab luminată, în care mirosul uneĭ lămpĭ cu petrol te otrăvea.

După ce sorbi cu lăcomie aerul curat de-afară, închise încet fereastra, ca nu cum-va zgomotul să-l trezească pe Iliescu.

Cu toată purtarea luĭ lipsită de dragoste, patima

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Matildeĭ nu se micşora de loc. Momentele, în carĭ se căia de ceea ce făcuse, eraŭ foarte rarĭ, maĭ mult nisce licărirĭ ale unor simţirĭ slabe, carĭ, de loc, nu-ĭ stăpâneaŭ sufletul.

Cu toate suferinţele, cu toată miseria, în inema eĭ, îĭ da iertare. El nu putea face alt-fel.

Pentru ca s'o ea, trebuea să facă aşa cum a făcut.

Celelalte neajunsurĭ le numea meschinăriĭ, de carĭ o iubire adevĕrată nu trebue să ţie seamă.

Mintea Matildeĭ, ca şi sentimentele eĭ, eraŭ într'un echilibru foarte nestatornic.

Dacă e nefericită, nu-ĭ vina nicĭ a eĭ şi nicĭ a luĭ. Sufletul omuluĭ zboară mereŭ spre fericire, dar, din nenorocire, maĭ în tot-de-a-una, aripile'ĭ sînt de ceară şi se topesc la cea maĭ mică boare.

„E atât de rară fericirea, îşĭ ţicea ca adesea, în cât nu sînt eŭ nicĭ cea dĭ'ntâiŭ nicĭ cea de pe urmă nenorocită".

In liniştea perfectă a nopţeĭ, horăiturile luĭ Iliescu făceaŭ o notă urîtă, discordantă, nesuferită.

Matilda, ascultându-l, avu un moment sentimentul că asemenea notă discordantă a adus el în viaţa eĭ de la ţeară.

Fu maĭ mult o sensaţie nedesluşită, o simţire slab dureroasă.

Un oftat înconscient îĭ uşură pieptul.

Merse încet la pat, luă o pernă de lîngă Iliescu, o aşeză pe canapea şi desfăcêndu-şĭ talia, se culcă.

De câte-va nopţĭ luase obiceiul de a nu se desbrăca.

S'aştepta la ce-va neobicĭnuit.

De aceea îl şi oprea pe Iliescu.

«Ţina, ţicea dînsa, e maĭ lesne, trimet gazda la trăsură, dar noaptea ce mĕ fac? Mor aicĭ cu ţile».

Nu bine se culcă şi a doua tăietură, şi maĭ puternică, îĭ curmă şalele.

Avea sensaţia par'că ar fi lovit'o cine-va pe dĭ'ndĕrĕt c'o sabie ascuţită, care ĭ-ar fi produs durerea fără să-ĭ facă rană. Durerea ţinu atât de puţin, şi lăsă urme atât de neînsemnate, cât îşĭ închipui că-ĭ ce-va trecĕtor.

Voi să-l trezească pe Iliescu, dar îşĭ ţise că-ĭ păcat să-ĭ strice, bietuluĭ om, somnul, pe nisce năzărirurĭ:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Matilda îl iubea pe Iliescu, fără voia ei. Mai mult, îi era chiar milă de el!

Iear se ridică, merse la fereastră, și o mai deschise puțin.

Cocoșii cântaŭ pentru întâia oară.

Stătu un răstimp să vadă de-i mai vine reŭ, pe urmă se duse încet la canapea și se culcă.

Nu bine aținpi și durerea se repetă.

Sări drept în picioare, puse mâna la șale, par'că spre a depărta ce-va supĕrĕtor; dar tot nu se încredea că i-a venit vremea.

Se duse și se uită iar la ceas.

Abia trecuse jumĕtate de oră.

Se culcă mai cu încredere c'a fost ce-va neserios, o spaimă numai.

Somn doborîtor de mieḑ de noapte îi prinse fără veste ochii.

Simțea o nevoie neînvinsă de a adormi.

Somnul îi părea adevĕrată voluptate.

Ar fi dormit o viață întreagă.

Adormi foarte adânc.

Prin vis simțea lovituri puternice în șale, cari'i resunaŭ în totul trupul. I se părea cŭ un dușman o fugărește; iar ei, de durere, i se taie mijlocul și cade la pământ cu fața în jos. În acest moment simți tăieturi puternice în șale și în vintre.

Se trezi de propriul ei gemĕt.

Se duse la ceas; nu dormise mai mult de un sfert de oră.

S'a isprăvit, gândi dînsa, trebue să-l trezesc.

S'apropie încet de Iliescu, ḑicénd:

— Dragă, dragă!

Vĕḑénd că nu se trezește, îl clătină mai tare.

— Ieĭ, ce-ĭ? Lasă-mĕ! Ce vrei?

— Scoală, Iliescule, mi-e reŭ?

— Tacĭ, sor'o, lasă-mĕ să dorm! Ce capriții te-aŭ găsit în puterea nopței?

O tăietură nouă prin șale și prin vintre, o sili să se răzime de capĕtul patului.

— Iliescule, pentru Dumneḑeŭ, mi-e reŭ, scoală odată și du-te de adă o trăsură. Peste un ceas va fi prea târḑiŭ. Sciŭ una care a murit din pricina trăsurei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iliescu se ridică buĭmac, frecându-şĭ somnoros ochiĭ. Căscă lung, întinse mâĭnile spre a-şĭ destinde trupul şi, sărind în picĭoare, ḑise:

— Unde să merg? Ce-ĭ sor'o? Spune ce vreĭ să aduc? Pe cine să chem? Dar spune!

— O trăsură, frate, eştĭ beat de somn. Mie reŭ. Trebue să mergem la moaşă.

Iliescu maĭ căscă odată lung şi somnoros, întinḑându-şĭ mâĭnile spre a se desmorţi, şi ḑise:

— Bine adormisem. Când dormeam maĭ bine!

— Ţine pălăria şi pardesiul.

— A! da,... trăsură... Bree! Dar bine dormeam! Fire-ar al naibeĭ de ghinion! Să te trezescĭ în puterea nopţeĭ! Pe legea mea! Nu-ĭ maĭ mare canon.

Pe Matilda o apucă altă tăcătură.

— De nu viĭ curênd, să sciĭ că nu maĭ pot merge. Şi se lăsă pe canapea.

Iliescu eşi răpede, ḑicênd:

— Să fiĭ gata. Pe dată sosesc.

Pe Matilda, remasă singură, o prinsese o frică nespusă.

Işĭ amintea cum, la facerea întâĭa nu o lăsaŭ un moment singură. Dînsa nu prea avea marĭ cunoscinţĭ asupra misteruluĭ nascereĭ. La întâĭa facere avuse alţiĭ atâta grijă de ea, în cât nu-şĭ aducea aminte aproape nemic.

Chiar durerile cele grozave fuseseră uitate.

Acum, remasă singură, nu scia ce se poate întîmpla cu dînsa.

In sfârşit auḑi oprindu-se o trăsură.

Pe la vre-o doue ḑile noapte plecă împreună cu Iliescu la moaşă

Aceasta era tocmaĭ la alt capĕt al oraşuluĭ. O noapte întunecoasă, de nu-ţĭ vedeaĭ mâna. Nicĭ o adiere de vênt. Liniştea şi întunerecul păreaŭ maĭ desăvârşite. Felinarele rarĭ, abia luminaŭ să nu rătăcescĭ străḑile.

Pe drum, din pricina zdruncinuluĭ trăsureĭ, durerile eraŭ nesuferite, şi mult maĭ dese.

Matilda, cu capul răzemat de umĕrul luĭ Iliescu, gemea din ce în ce maĭ tare.

Birjarul, auḑind'o, grăbea tot maĭ mult caiĭ. Zdruncinul crescea şi durerile eraŭ şi maĭ marĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

I se părea Matildeĭ că stă pe aco şi că suto de săgeţi îĭ străbăteaŭ prin şale.

Se văeta într'una.

— Dar stăpânesce-te, sor'o,te aude birjarul.

— Oh! nu pot, nu pot!

In sfârşit sosiră la moaşă. Matildeĭ i se păruse că drumul a ţinut toată noaptea şi abia eraŭ doŭă şi un sfert!

La moaşă trebui să bată mult; servitoriĭ obosiţĭ, se trezeaŭ anevoe, în timpul când e somnul maĭ greŭ

O servitoare îĭ primi în salon.

Peste câte-va minute veni şi cucoana moaşa.

— Vra să dică v'a ajuns dorul de noĭ?

— Mi-ĭ reŭ de tot, dise Matilda.

— Nu-ĭ nemic, e reŭ cu ochĭ: scapĭ. Noroc că e cameră goală; altmintrelea nu sciŭ deŭ, ce făceam.

Dicênd acestea, o duse pe Matilda într'o odaiţă, strimtă şi mică.

Abia aveaŭ unde se'nvârti:

— Iliescu voi să plece.

— Dar nu maĭ staĭ? Cine scie de nu mor!

— N'aĭ teamă, sor'o, nu se moare cu una cu doŭă.

Domnul, dacă vrea, n'ar face reŭ să-ţĭ maĭ ţie de urît. Că încă maĭ e de furcă, până domnişorul va bine voi să ne vie.

— Ba nu pot. Sînt foarte milos; numaĭ audind'o gemênd îmĭ vine leşin

— Atunceĭ maĭ reŭ ne stingheresceĭ. Când oiŭ avea de lucru cu d-sa, poţĭ să leşinĭ mult şi bine.

— Dar, dacă e nevoe de doctor? adăogă Matilda.

— Avem doctorul nostru. N'aĭ teamă. Dacă vrea, să stea aşa, de parigorie.

— Bine, sor'o, nu-ţĭ pot da niciĭ un ajutor şi suferinţele tale îmĭ fac reŭ.

— Lasă-l, cucoană, aşa's a-dĭ bărbaţiĭ: le este greŭ să vadă suferinţele femeeĭ; dar încă de ar fi să le sufere eĭ!

Bărbaţiĭ se dic vitejĭ şi răbdătorĭ; dar să am putere să-ĭ fac numaĭ un an femeĭ, să sufere dînşiĭ ce sufĕr femeile cu sarcina şi cu nascerea; te asigur că toţĭ ar pleca la călugărie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Aĭ dreptate, cucoană moașă, dise Matilda. Durerile o maĭ răriseră, de când s'aședase în pat.

— Noroc că n'aĭ asemenea putere, dise Ilioscu glumeț.

— D-ta dicĭ, noroc; eŭ dic păcat.

— Cu bine, Matild'o, și curaj. Mâine trec pe-aicĭ.

O sărută pe frunte, maĭ mult de rușine de moașă, care îl privea cam curioasă.

Matildeĭ, când remase numaĭ cu moașa, i se așternu o jale pe față că maĭ nu o podidiră lăcrimile.

Moașa observă această schimbare și dise cu glas mângăetor:

— Lasă-l, dragă, nu-țĭ fă inemă rea. Toțĭ îș ca unul; le place să petreacă, dar leșină, când te aud gemênd. Dacă ar avea de suferit durerile noastre, ar pieri pe loc. Să am o putere pe toțĭ i-aș bate cap în cap.

— Nu; el e bun, dar e nervos.

— Nu-l desvinui. Eŭ din donă vorbe îțĭ cântăresc omul, îl sciŭ cât plătesce. Dar ce să facem? Așa-ĭ partea noastră, a femeilor?

— Oĭ, cucoană moașă, iar m'aŭ apucat. Mor, nu maĭ scap.

— Las'că scapĭ, sor'o. Bea puțin ceaiŭ. Astea's durerĭ falșe. Dormĭ să prindĭ putere. Până mâne n'aveam mosafirĭ noĭ. Ascultă ce-țĭ spuiŭ eŭ. Doar cunoascem visitele ăstor domnișorĭ mofturoșĭ. Eŭ dorm în camera de-alăturĭ; la nevoe, mĕ strigĭ.

Matilda remase singură.

In tăcerea nopțeĭ, în liniștea neîntreruptă de nicĭ un zgomot, simțea țiuitul urechilor și zgomote fantastice, urmându-se unele după altele.

Moașa îĭ recomandase liniște și somn; dar, în durerile trupescĭ și în chinul moral, nicĭ vorbă nu putea fi de odihnă.

Junghiurĭ ascuțite ca niĭ de săgețĭ îĭ străpungeaŭ șalele.

Isĭ asculta singură gemetele. Nimenĭ, cine s'o mângăie, s'o încurajeze!

In singurătate, durerile și suferințele par de o mie de orĭ maĭ marĭ.

Având un prieten, o rudă lângă noĭ, îl socotim părtaș durerilor noastre.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Precum o sarcină grea, ridicată în tovărășie, e mai ușoară, tot ast-fel suferințele împărțite cu alții sînt mai lesne de trecut.

Drumul prin aerul rece îi spăriase somnul, de care am vĕḑut că era cuprinsă acasă.

In aceste momente, trecutul neîndurat, aspru călău al greșalelor noastre, i se înfățișa mai viŭ de cât orî când.

Ce deosebire între camera de culcare spațioasă, cu paturî marî îndemânatece, cu albiturî de olandă, și între miserabila cămăruță de aicî?

Cu câtă bucurie nu era așteptată nascerea întâiuluî copil și cu ce urgie e socotită nascerea acestuia, care vine!

Atuncî, lîngă dînsa, sta nelipsită moașa cea mai bună din oraș. Alăturî, în picioare, bărbatu-so, mângâind-o mereŭ.

Toată noaptea casa întreagă fu în picioare.

Fie-care aștepta cu nerăbdare și bucurie sosirea prunculuî.

Par'că îl vedea pe cuconul Todiriță, primind cu lacrimî de bucurie vestea că dînsa a scăpat de primejdie și suferințî.

Atuncî toate acestea păreaŭ nimicurî; acum le putea prețui.

Singură într'o cămăruță săracă, fără aer, fără o lingură de dulceață, care să-î mai recorească sufletul. Zbucĭumată de aceste gândurî, nu se putu stăpâni de a nu rosti cu glas:

— Ah! ce ḑile, ce ḑile!

In această enervare de dureroase gândurî, începu a plânge nemângăiată.

De ce plângea, de ce mai tare se înnăbușea de însu-și plânsul eî.

De câte-va orî voi să cheme. Gândi că-î de prisos. La ce ar striga în zădar?

Nimenî nu-î va înțelege durerea sufletuluî.

Intr'un tîrḑiŭ, ațini.

De odată înse tresări tremurând; i se năzări c'aude cântecul cucuvaeî, cum îl auḑise la Chindescî, în noaptea când furase baniî.

Trezindu-se, vĕḑu că era un ceas deșteptător, în camera de alăturî.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu trecu mult şi moaşa veni.

— Ieĭ, cum mergĭ? Ţi-am spus că maĭ o de lucru. Nu vrea domnişorul să ne visiteze. Dovadă că se simte bine.

— Par'că scio, drăguţul, ce-l aşteaptă, ḑise Matilda cu lacrămĭ în ochĭ.

— Ce să facĭ, sor'o? Din voia bărbatuluĭ nu poţĭ eşi. Vreĭ netraiŭ în casă? De copiĭ nu te plânge. Ian ascultă: de moaşă, de doctor şi de popă nu s'ascunde nimic. Eştĭ tot necununată?

— Da. Acum face hârtiile.

— Atuncĭ ce maĭ umbli? Ieĭ pe urmă copilul.

— Durerĭ maĭ aĭ? Par'că te-aŭ răzit.

— Nu sciŭ ce să fic? Sînt maĭ rarĭ.

— Nu-ĭ nemica, aşa-ĭ boala asta cu ochĭ şi capriţioasă.

Se făcu ḑiuă; opt, nouĕ, nemic.

Durerile începură iar, grozave; dar facerea nu înainta de loc.

Moaşa începu a se îngriji.

In asemenea casurĭ avea un tic curios: i se lăsă o sprânceană maĭ jos.

Matilda mereŭ întreba, în vaetele eĭ, de n'a venit Iliescu.

— Par'că a întrat în pămînt, sor'o, ḑicea mereŭ moaşa, foarte îngrijată.

Cucoana moaşă nu spuse nemic, dar trimise după doctorul caseĭ. Servitorul se întoarse, spunênd c'a plecat aseară la ţeară. Moaşă se făcu verde de necaz; îl trimise după altul: unul tînĕr, pe care-l cunoscea de la spital. Pe la 10 sosi doctorul.

Era atât de tînĕr că părea un băiat ca de vr'o 25 anĭ, dar avea faţă energică.

Sprincenile încruntate, serios, fără a fi posomorît, din contra avea o seriositate veselă şi ironică.

Cum întră în casă, nu ḑise nicĭ buna-ḑiua, orĭ bine v'am găsit, ci întreba răpede şi scurt:

— Sublimat aĭ?

— Acuşica, d-le doctor.

— Trebuia să-l chemĭ pe el înnainte de-a mĕ chema pe mine.

— Ţi-e reŭ, cuconiţă? Şalele nu te slăbesc?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Reŭ, reŭ, d-le doctor.

— Lasă c'o să fie bine.

Moaşa aduse o sticlă cu sublimat; d-rul îşi spĕlă mâinile, porunci moaşeĭ săfacă toaleta lăuzeĭ cu rufe curate, o curăţenie perfectă ca pentru o operaţie, şi cercetă lăuza. De-odată să întoarse încruntat spre moaşă.

— Bine, cucoană moaşă, d-ta nu vedĭ că-ĭ mort copilul?

— Aş! făcu moaşa îngălbenind.

— Poftim! Nu se simte nicĭ puls nicĭ nemic. De când are durerĭ?

— De pe la mieḑul nopţeĭ. In ḑiuă aŭ slăbit.

— Haram că maĭ eştĭ moaşă de 30 de anĭ! Să-mĭ aducă trusa de la trăsură. Să aĭ sublimat din bielşug.

Moaşa îşi pierduse capul; aci întra aci eşea fără nicĭ un rost.

— Ascultă, cucoană moaşă, nu te făstăci! Să-mĭ staĭ smirnă şi să-mĭ daĭ cele ce-mĭ trebue. Nu cum-va te-aĭ apucat de vre-o poznă, să-ĭ daĭ ce-va? C'atâta îţĭ trebue. Cu mine glumă nu-ĭ.

— Vaĭ de mine, d-le doctor, e în termen; a venit astă-noapte la mine.

— De, ḑic şi eŭ, că dracul nu face mănăstirĭ şi din Talpa iadului nu se face temelie de biserecă. Nu vĕ supĕraţĭ, întrebarea mânie n'are, cucoană moaşă: doar ne cunoascem noĭ!

— Sciŭ eŭ ce credĭ d-ta, d-le doctor, dar te'nşelĭ.

— Pregătesce-te răpede pentru operaţie. Nu-ĭ vreme de pierdut. Maĭ întâiŭ câte-va pompe de sublimat. Sciĭ obiceiul mieŭ.

— Sciŭ, doar acesta e credul d-tale.

— Şi-ĭ bun, nu mĕ dă nicĭ odată de ruşine! Să am totul curat.

Doctorul lepĕdă surtucul şi se îmbrăcă cu şorţul alb, adus de moaşă. Instrumentele şi le puse într'un vas cu sublimat.

— Doctore, mor aicĭ singură.

— Nu morĭ, cuconiţă, doar eŭ sînt aicĭ. Să aĭ răbdare.

. . . . . .

A fost o trudă grozavă. Fruntea d-rului era plină de sudoare.

De mult n'avuse muncă atât de grea. Copilul l'a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

scos bucăţi. Lăuza era complect lipsită de puteri fisice şi morale.

Matilda avuse şi ea noroc, odată în viaţă, că lipsise din oraş doctorul caseï.

Acest doctor tînĕr, pe lîngă că era energic, era şi pentru sistemul antiseptic cel maï riguros.

Numaï mulţumită metodeï luï scăpă pe Matilda de la o moarte sigură. A muncit doctorul şi, până nu a vĕdut totul în bună regulă şi pe lăuză liniştită, trecută de primejdia uneï emoragiï, n'a plecat.

— De se ivesce ce-va, să mĕ chemï immediat. Şi maï ascultă, moaş'o, să nu vie alt doctor la casul căutat de mine, că daï de bucluc. A fost un cas greŭ şi trebuie să-l scot eŭ la capĕt. De vine altul, nu respund.

— Vaï de mine, d-le doctor, dar se poate?

— Spre seară trec pe-aicï.....

Lăuza aţipise. Moaşa, obosită de alergătură şi grijă, cădea din picïoare. Pe la 5 veni Iliescu, spilcuit, cu veciinica luï cravată albă. Părea scos din cutie.

— Dar tare ţi-ï aminte de cucoană! Putea muri până să viï d-ta! Ne luptăm cu moartea şi d-ta habar n'aï! Sciţi să faceţi copiï, dar nu vĕ pasă de urmărï!

— Am avut afaceri, cucoană moaşă, mi-am pus toată încrederea în d-ta.

— Lasă-mĕ, d-le! Ce încredere se încape, când e vorba de viaţă şi moarte?

— Dar ce puteam eŭ ajuta?

— Bravo? Aicï îmï placï! Sciï că descurajarea ce-ï aduce neinteresarea d-tale, ucide jumĕtate din energie?

— Bine c'a scăpat!

— Da, a scăpat: dar cu ce chin şi ce muncă! Curgeaŭ sudorile de pe fruntea bietuluï doctor, părea că era la baie. Dar eŭ? abia mĕ ţin pe picïoare!

— Ce face?

— Ce-am tras oiŭ spune şi la morţi. Slabă de constituţie, lipsă de puterï şi copilul mort! Sciï d-ta ce înseamnă asemonea facere? Noroc c'am avut un doctor, cum puţinï sînt!

— Copilul mort?

Şi ochiï luï Iliescu străluceaŭ de bucurie diavolească.

— Dar cum te striga sărmana? Vaï! cât sînt băr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

baţiĭ de fără inimă! In cele maĭ marĭ durerĭ nu trecea o minută şi mĕ întreba de n'aĭ venit.

— N'am putut!

— Nicĭ o scusă! La urmă, ca să-ĭ dau curaj ,i-am spus c'aĭ venit, dar, d-rul nu dă voie să intre nimenĭ.

Atuncĭ s'a maĭ liniştit, a căpĕtat curaj şi, cu ajutorul Maicel Domnuluĭ, am vĕdut'o uşurată.

— In sfârşit e scăpată? ḑise Iliescu.

— Aşa cred. Mare-ĭ Dumneḑeŭ, dar îĭ trebue căutare, nu glumă!

— Pot s'o vĕd? ḑise Iliescu.

— Acuma doarme, nu i se poate turbura somnul.

— Atuncĭ vin maĭ târḑiŭ! Am o afacere la cincĭ jumĕtate.

— Du-te 'n colo, domnule, cu atâtea afacerĭ. Iţĭ spuiŭ drept că nu te las să plecĭ. Din minut în minut se poate trezi şi te chiamă, ce-ĭ spun eŭ atuncĭ?

— Să spuĭ c'am fost, că dormea şi că vin peste un ceas.

— Ascultă, domnule, d-ta îţĭ baţĭ joc de mine. Vreĭ să se întîmple o nenorocire?

O enervare poate să-ĭ aducă emoragie. Orĭ ţi-ĭ de a scăpa şi de femee? Spune să sciŭ ce e de făcut. Nu trebuea s'o aducĭ aicĭ. Inţelegĭ că pentru mine un cas nenorocit îmĭ strică numele caseĭ. Asemenea facere se plătesce cu o mie de leĭ.

— Bine. Cât am vorbit o să-ţi plătesc.

— Ne socotim noĭ, la urmă.

— Plec numaĭ pe o jumătate de ceas; sînt cu trăsura.

— Eŭ nu respund de ce se întîmplă.

— Să spuĭ c'am fost şi că mĕ întorc curênd.

— Lăsaţi-mĕ, domnule, cu afacerile! De 'ntors capul femeilor aveţĭ vreme? Mi-aducĭ o femee nervoasă, cum n'am maĭ vĕḑut încă, mi-o laşĭ pe cap şi disparĭ.

— Bine, osteneala o să-ţi fie plătită.

— Ce-am tras eŭ nu se poate plăti. Şi acum vreĭ să-mĭ facĭ alta maĭ boacănă?

Iliescu se uită la ceas.

— Eŭ pot s'aştept o jumĕtate de ceas!

Apoĭ luă un jurnal şi s'aşeḑă pe un scaun în salonul de aşteptare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cât aşteptă acolo, veniră vre-o două cliente cu voalurĭ deso pe obraz. Vârsta li se putea judeca numaĭ de pe întorsătura talieĭ.

Iliescu aruncă jurnalul, fiind un numĕr vechiŭ.

Plictisit se gândea la complicaţiile vieţeĭ, la necazurile ce trebue să le ducă şi să le sufere omul lipsit de avere şi care maĭ are un pic de consciinţă şi niţele scrupule.

„Am făcut casele cu baniĭ eĭ, gândea el, şi trebue s'o îngrijesc Mĕ gândesc ce suferinţe o să am şi ce-o să-mĭ tragă sufletul. Femee nervoasă, capriţioasă, deprinsă în luxul şi răsipa ce o fac proprietariĭ, carĭ şi-a pierdut farmecul tinereţeĭ! Prieteniĭ aŭ să-şĭ bată joc de mine, riḑênd cum rideam şi eŭ de alţiĭ.

Dar puteam face alt-fel?

Sînt fatalităţĭ maĭ pe sus de voinţa noastră. Întâiŭ a fost un sentiment de iubire, cum îl aĭ lûngă o femee frumoasă, cochetă şi pe care veḑĭ c'o s'o poţĭ lesne cuceri.

Pe urmă ataşarea eĭ nebună de mine, de unde fatal a urmat divorţul şi toate.

Dar ce răpede a pierdut orĭ-ce farmec! O femee frumoasă e mândria bărbatuluĭ. Dar să mergĭ pe stradă şi s'auḑĭ în urmă:

— „Oare una maĭ urîtă n'a găsit?“ E grozav Aşa angajat cum sînt, un pas nu pot da înderĕt.

„Lumea scie tot. Invidioasă cum e. o plânge pe dînsa şi mĕ injură pe mine.

„Singura scăpare e să mĕ cunun. Să es din gura lumeĭ, să-mĭ pot face cariera.

„Vorbele bune se uită, sînt scrise pe năsip; cele rele, pe oţel. Cum mĕ ciupea Vasilescu:

„— Ce Iliescule, aĭ moştenit vre-un unchiŭ din America, de ţi-aĭ făcut aşa palat?

„Lasă, am să le arĕt oŭ ce poate un băiat energic şi deştept.

„Le las lor gloria de a putreḑi scriitorĭ la tribunal.

„Acum rid eĭ, maĭ cu haz am să rid eŭ, când îĭ voiŭ stropi cu noroiul trăsureĭ mele!

„Nu-mĭ închipuiŭ maĭ mare fericire de cât să te veḑĭ invidiat de coĭ carĭ te despreţuiaŭ. Să-ĭ poţĭ strivi cu piciorul, dar ca de nisce viermĭ să-ţi fie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

scârbă! In lume numaĭ proştiĭ şi neputincioşiĭ n'aŭ ambiţie. Ambiţia e poate cea maĭ mare calitate, e cea care mişcă lumea şi popoarele. Fără ambiţie, omenirea s'ar târi în praf ca viermiĭ. Şi dacă pot să ajung cine-va şi ce-va, de ce n'aşĭ căuta să fiŭ? Cu mult necaz, dar voiŭ ajunge".

Cam în aceste gânduri era, când îl chemă moaşa.

Intrând în camera Matildeĭ, mirosul de medicamente îl izbi foarte neplăcut.

Matilda era palidă, ca moartă, trăsăturile feţeĭ se subţiaseră grozav, de cât sânge pierduse biata femee.

Faţa albă ca varul, încadrată de pĕr negru, o făcea mult maĭ frumoasă.

Iliescu, de mântueală şi ruşinându-se de moaşă, o sărută pe Matilda pe frunte. Ba o privi cu oare-care admiraţie: îĭ păru în adevĕr frumoasă; chiar în momente grave, rar bărbat nu-ĭ îmboldit de instincte.

Sărutarea luĭ era din acelea, carĭ maĭ mult îndurerează un suflet simţitor de cât îl mângâe.

Simţi orĭ nu Matilda aceasta, nu putem spune, destul că, desnădejduită, închise ochiĭ, ḑicênd:

— Vaĭ! Iliescule, era să mor şi n'aveam pe nimeniĭ lângă mine, să-ĭ string mâna pentru ultima oară! Ce trist e să te vedĭ murind între străinĭ!

— Te rog, cât maĭ puţină vorbă, orĭ îl scot afară, ḑise moaşa glumeaţă.

— Bine c'aĭ scăpat, dragă Matildă, în câte-va săptĕmânĭ ne cununăm. Atuncĭ toate vor fi trecute ca un vis reŭ.

— Prea mult am suferit! Voiŭ fi răsplătit, poate, orĭ-ce pĕcat.

— Fiĭ liniştită, sileşte de te fă maĭ curênd sănătoasă.

— Doctorul a ḑis că vor trebui cel puţin treĭ săptĕmânĭ de căutare. A fost ce-va cum nu-ţĭ închipuĭ, ḑise moaşa.

— Ce suferinţĭ! Cât sîntem de nenorocite, noĭ femeile. Cel puţin de era mititelul viŭ. Închipue-ţĭ, era băiat. Cum l'aşĭ fi îngrijit.

— Iar te înfierbinţĭ la vorbă, ḑise moaşa.

De vine doctorul acum şi te găseşte cu pulsul prea răpede, ce maĭ gură o să-mĭ tragă. Bun doctor!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aista o să-l întreacă pe Rusul cel bătrân. Dar să te ferească Dumneḑeŭ: nu se uită că eşti moaşă bătrână; te bate, de-ĭ face vre-o prostie. Eŭ înse nu mĕ tem; sciŭ năcafalele lor pe de rost.

— Ce să faci? Fie-care cu năcazurile luĭ, ḑise Iliescu.

— Uneĭ femeĭ meritĕ să-ĭ ierţĭ orĭ-ce pentru suferinţele la carĭ dînsa e menită.

— A-ḑĭ n'o să pot sta mult, dragă Matildă, dar viŭ mâne.

— Cred că nu te-aĭ apucat de mobilat casa?

— Dacă începeţĭ cu de-alde gospodărieĭ, atuncĭ ceartа-ĭ gata şi eŭ nu vĕ las să vorbiţĭ o vorbă, ḑise moaşa.

— Fiĭ liniştită, dragă, am destul gust, voiŭ să te duc de aicĭ în toate gata. Hârtiile le lucrez. Cum eşĭ de acolea, ne căsătorim. O să fie bine. Apoĭ o sărută pe frunte şi plecă.

Matilda iĭ ḑise.

— Nu uĭta şi vină mâine deminеaţă. Moaşa îl petrecu păn' afară şi-ĭ ḑise.

— La noĭ e obiceiŭ, când vine o clientă să ne dea un acont. Te rog dă-mĭ cel puţin două sute; am de plătit doctorul; şi medicamentele aŭ costat pĕrul de pe cap.

Iliescu iĭ dădu o sută.

— Poftim! N'am la mine maĭ mult.

— Să-mĭ aducĭ mâne.

— Cred că se schimbă preţul de vreme ce copilul e mort şi n'aĭ cu el nicĭ un necaz?

— In schimb am avut o facere atât de grea şi cu doctor scump.

— Nu pentru d-ta, pentru lăuză, a fost grea.

— Bine. O să-ţĭ las ce-va, dar mult nu.

E chestie de discreţie şi de multe, încă; erĭ n'aĭ fi avut avantajele de a-ḑĭ.

In fie-care ḑi Iliescu trecea, aducea prăjiturĭ orĭ fructe, spunea câte-va vorbe bune şi pleca.

Vecĭnicul pretext eraŭ afacerile.

Matilda se întrămă pe fie-care ḑi. Viaţa maĭ liniştită, speranţa uneĭ apropiate căsătoriĭ, iĭ făceau mult bine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fericirile, şi chiar speranţa fericiroĭ fac pe om maĭ frumos, dupĕ cum grijile şi chinurile sluţesc şi cele maĭ frumoase tipurĭ.

CAP. XI

Casa de sănĕtate

Pesto o sĕptĕmână o mută pe Matilda în sală cu alte cliente.

Aci eraŭ bolnavele şi moaşa îĭ ḑise, că fie-care nu scie de alta ce-a avut, ce secret a dosit.

In realitate înse totul se scia priu servitoare.

Era singură în oraş; deşi nu avea tablă de casă de sănĕtate, ci o simplă firmă de moaşă, era înse destul de cercetată doamna Grigoriu.

— „De! ḑicea Dumnea-eĭ, n'am nicĭ pensie, nicĭ bărbat, trebue să-mĭ asigur bĕtrâneţele, pe când n'oiŭ maĭ putea munci".

Casa era mică pentru asemenea întreprindere, se poate ḑice, chiar miserabilă; unele camere eraŭ umede şi întunecoase; vorba e înse că, dacă aveaĭ nevoe de concursul şi discreţia d-neĭ Grigoriu, nu te uĭtaĭ ce fel de cameră îţĭ dă.

In asemenea nevoĭ şi durerĭ, maĭ mult morale de cât fisice, întră omul şi într'un bordeiŭ; ba s'ar băga şi în gaură de şarpe, numaĭ să scape de gura lumeĭ, de balele eĭ otrăvitoare.

O singură sală era maĭ mare şi maĭ luminoasă.

Aicĭ stăteaŭ clientele în convalescenţă, aşa ḑicênd. Pe Matilda o aduse tot aicĭ.

Intre aceste colege de suferinţă, fie-care purtând câte-un nume falş saŭ fără nicĭ unul, Matilda se simţea şi maĭ tristă şi maĭ străină.

In sală se afla şi o fată tînără, abiea i-aĭ fi dat opt-spre-ḑece anĭ.

Matilda, vĕḑênd'o, simţi o groază.

Atât de tînără şi cu sufletul atât de întinat!

Suflet curat nu putea fi acela, care venea [să-şĭ ascundă aci pĕcatul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Celealalte erau femeĭ tinere, ţinênd ascuns în ele secretul ce le rodea.

Afară de fata tînără, maĭ toate veniseră acolea nu pentru facere, ci pentru avort.

Erau vesele c'au scăpat de bucluc.

— Eŭ, dragă, ḑise una di'ntre ele, blondă, cu părul auriŭ şi palidă, ca toate tovarăşele cĭ, vin aicea a cincea oară. E foarte cum se cade d-na Grigoriu, numaĭ cam scumpă.

— Eŭ te-am întrecut, sînt şi maĭ veche clientă, viŭ a şasea oară.

— Ar trebui să-ţĭ facă, sor'o, rabat.

— Noĭ, femeile, sîntem atât de nenorocite, ḑise alta.

— N'aĭ ce face. De cât să te încreḑĭ babelor!

— Aĭ dreptate, ḑise cea blondă, o prietenă a mea, sarmana femee, cu o casă de copiĭ, a murit din buruene.

— O! e grozav! Maĭ bine să daĭ cel din urmă ban aicĭ; tot nu ţi-ĭ viaţa aşa de 'n primejdie.

— Nu ţi-ĭ de loc. Eŭ de când viŭ aicĭ, n'am aflat nicĭ de un cas nenorocit.

— Să mĕ ertaţĭ, nu-ĭ tocmaĭ aşa de fără primejdie, ḑise o doamnă ca de vre-o patru-ḑecĭ de anĭ, dar foarte bine încă.

— Ce fel? ḑise cea blondă.

— Ferice de femeea, care n'are nevoie să facă avorturĭ şi se supune legilor natureĭ.

Un avort, dragă, îţĭ ia câţĭ-va anĭ din viaţă.

Te îmbĕtrâneşce şi te slăbesce.

— D-ta la ce l'aĭ făcut? ḑise cea blondă.

— Nicĭ n'am făcut până acum, nicĭ nu voiŭ maĭ face. Acum a fost un cas de forţă majoră!

— De unde sciĭ că n'a fost şi la noĭ tot aşa ce-va?

— Bine, sor'o, dar omul greşesce odată, de douĕ orĭ, dar mereŭ? Pe lângă păcat, te maĭ uciḑĭ şi singură. Frate-mieŭ, Dumneḑeŭ să-l erte, era doctor, şi ne spunea că fie-care avort îmbĕtrânesce pe femeo cu ḑece anĭ.

— Prea e gogonată, sor'o: eŭ ar trebui atuncĭ să fiŭ de mult babă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu s'arată, dragă, de o dată; cele mai multe boale femeesci de a-ḑi sînt din causa avorturilor.

— Ei şi cum, D-ta, care sciai, aĭ căḑut în ispită? ḑise tot cea blondă, care era mai îndrăzneaţă.

— Cu mine, sor'o, a fost ce-va ce nu s'a mai pomenit. Dar, mare-i Dumneḑeŭ, oiŭ scăpa eŭ!

Sînt în lume aşa întîmplări, pe carĭ nicĭ fantasia cea mai bogată nu le-ar putea născoci.

— Aşa-i. Realitatea e adesea orĭ mai grozavă de cât toate născocirile romanţierilor.

— Dar eŭ jur pe tot ce am mai scump că mai bine îmĭ fac seamă de cât să-mĭ mai calce piciorul aicĭ.

— Nu se scie. Aşa ḑiceam noĭ la fie-care dată, dar păcatul ne pasce, ḑise cea blondă.

— Un copil! Stăĭ, dragă; dar un copil o adevĕrată calamitate, chiar pentru o femee măritată. Cu ce să-ĭ plătescĭ doica? Cunosc o biată studentă, mi-e rudă. Ce fată deşteaptă! A pus'o păcatul de s'a măritat din dragoste, săracĭ şi unul şi altul! Par'că e un făcut: unde-ĭ sărăcia mare, acolo daŭ copiĭ năvală.

La anul a făcut un copil, l'a dat la doică. Peste un an, altul; l'a lăsat la maternitate. Bărbatul eĭ fără slujbă; părinţiĭ n'aŭ de unde: îĭ daŭ mai nemic. Le trimit, bieţiĭ, câte 60 de leĭ pe lună.

Acesta e traiŭ? Şi dacă mai vine altul ce-o să facă?

— A constata un lucru nu înseamnă a te obliga să-l deslegĭ, să-ĭ daĭ leacul. Reŭ aşa, reŭ aşa.

— Cine n'are mijloace să nu întemeeze familie, ḑise d-na în vârstă.

— Dar se iubeaŭ! Legile natureĭ nu sciŭ de convenienţe şi, de, păcatul i-a păscut înnainte de a se lua.

— Atuncĭ, fatal, o greşeală aduce alta. Fetele prea sînt zburdalnice. E greŭ să te joacĭ cu focul. Bine, e ce-va de speriat. Veḑĭ copile de 15 anĭ, carĭ daŭ năvală la bărbaţĭ!

— Doamne, dragă, educaţia, ocasia, toate astea fac să cadă, bietele fete, ḑise doamna blondă.

Matilda asculta aceste destăinuirĭ.

Eraŭ pentru ea lucrurĭ cu desăvârşire noue.

Aceste femeĭ îĭ păreaŭ mai crude de cât înse-şĭ fiarele, carĭ, mai nicĭ odată, nu-şĭ ucid puiĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dînseĭ i se părea că a ucide în sînul cald al mameĭ e maĭ crud chiar de cât a-ĭ ucide după ce se nasc. E tocmaĭ cum aĭ ucide pe cine-va în casa luĭ, unde se crede închis şi în toată siguranţa, unde n'a luat nicĭ chiar natura mĕsurĭ de apĕrare.

In adevĕr, după ce se nasce, copilul, are oare-carĭ arme de apĕrare. Una dintre acestea este gingăşia şi mila ce-o inspiră până şi celuĭ maĭ crud om. Pe când a-l ucide în sînul mameĭ, acolo unde natura l'a aşezat în siguranţă, e grozav! Nicĭ legile nu te pot prinde să te pedepsească. Cu totul alt ce-va e după ce s'a născut.

Cam aceste gândurĭ munceau sufletul Matildeĭ. Multe făcuse şi ea, dar vedea că sînt în lume fiinţĭ şi maĭ pătimaşe. Un fior de groază o trecu.

La asemenea fapte o silea şi pe dînsa Iliescu.

El era deprins. Se gândea cu groază de n'o va sili din nou, când va fi poate iar mumă.

— Ma-ta nu ne spuĭ nimic, ḑise blonda, adresându-se către Matilda. Aĭcĭ de n'am vorbi, murim de urît. Aĭ avut grea facere?

Matilda se cam îngălbeni. In naivitatea eĭ credea că nimenĭ nu scie; la urmă ḑise:

— Nicĭ nu se poate spune ce-am suferit.

— Cel puţin bine că l'a luat D-ḑeŭ înnainte de-a se nasce! ḑise cea blondă.

— Copiiĭ şi mie îmĭ sînt dragĭ, ḑise una brunetă, care până acum tăcuse, numaĭ se pue umĕrul la creşterea lor şi tatăl, dar aşa, când eştĭ necununată şi ţi-l lasă în seama ta!

Cunosc, dragele mele, un cas grozav. Copilul era de 7 anĭ, îl cunoscea pe tată-so, de vreme ce acesta trăise într'o casă cu mă-sa ca soţ şi soţie.

Intr'o demineaţă, fiind necununat, îĭ veni gust să-şĭ lase nevasta şi copilul.

Pe copil îl ameninţă că-l dă pe mâna poliţieĭ, dacă, întâlnindu-l pe stradă, i-o maĭ ḑice tată saŭ va spune cuĭ-va că-l cunoasce.

Ce voiţĭ maĭ mult? l-a lăsat în cea maĭ neagră miserie. Poftim bărbaţiĭ! Oh, să pot, le-aşĭ da la toţĭ foc cu gaz, ca la şoarecĭ.

— Aĭ dreptate, sor'o, ḑise cea blondă, de cât un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nenorocit pe lume, aruncat la colţurĭ de stradă, maĭ bine curmă-ĭ firul vieţeĭ, când abia începe.

— Eŭ, vĕ spuiŭ drept, cu aşa ideĭ nu mĕ pot deprinde, e prea mult egoism.

— Să mĕ orţĭ, ḑise tot cea blondă, cu riscul vieţeĭ şi tinereţeĭ mele, împiedec să fie un nenorocit maĭ mult pe lume.

— Bine, vĕd că sciţĭ să vĕ apĕraţĭ pĕcatele, ḑise doamna maĭ în vârstă; dar veḑĭ, eŭ sciŭ femeĭ cu avere, carĭ fac avorturĭ pentru ca să poată petrece. Plătesc doctoriĭ cu miĭ de francĭ şi le corup conşciinţa.

— Eĭ da; acestea sînt vinovate, ḑiseră cu toatele în cor.

— De vină, dragă, sîntem cu toatele, căcĭ nu ne putem înfrâna patimile, ḑise doamna în vârstă.

— Înfrânarea patimilor! Ce vorbă goală. Dacă la aşa ce-va n'aŭ putut, dese-orĭ, ajunge sfinţiĭ şi mucenicĭĭ, cum vreĭ s'ajungem noĭ, oamenĭĭ de rând?

Dar uit'te, de exemplu, ce-ĭ de vină copila cea de colo?

Şi aretă un pat aproape de uşă, unde dormea fata cea foarte tînĕră.

— Eĭ, Doamne, sor'o, ḑise d-na în vârstă, acolo e un incest, adevĕrată nebunie.

Matilda n'avea încă voe să se ridice din pat.

Culcată pe două perne, destul de vârtoase, privea cu jale paturile de fier sărace, camera cu părepĭĭ albĭ şi goĭ, storurile vechĭ de la ferestre, carĭ opreaŭ soarele de a străbate şi lumina feţele ofilite şi scurse de sânge.

Acum vedea ea câtă suferinţă şi câtă miserie e în lume.

— Eŭ, cel puţin, n'am nicĭ o vină, ḑise cea blondă. Trăesc necununată; dînsul nu vrea să aĭbă copiĭ; ce pot face? Judece-mĕ orĭ-cine.

— Bine, acestea sînt casurĭ nenorocite; dar e grozav: cunosc femeĭ din societatea înaltă, de la carĭ s'aŭ îmbogăţit doctoriĭ.

— Pe acestea ar trebui să le pedepsească legea, ḑise bolnava cea brună.

— Legea nu poate face asemenea deosebirĭ, dar,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de-ar fi mai aspră, n'ar strica, ḑise doamna în vârstă.

— Cum poţi vorbi aşa? Ceĭ de vină nenorocita de colo? ḑise doamna blondă.

Matildeĭ i se încrâncina carnea de câte auḑea.

Unde ar fi creḑut ea, acum un an, că va gusta din asemenea traiŭ?

Casa doamneĭ Grigoriu era întreţinută ca un spital prost.

Mereŭ se plângea că nu câştigă nemică:

Servitoriĭ scumpi şi tălhari foc; chirie mare şi câte biruri!

Pe bolnave le hrănea mai mult cu ceaiŭ de muşeţel, le silea să bea atât de mult, că le trecea orice poftă de mâncare.

Dupĕ o tăcere scurtă, cea brună, care vorbise mai puţin, ḑise:

— Eŭ aşi vrea să am un copil, dar nu vrea el; trăim necununaţi şi noi.

— De ce nu-l silescĭ să se cunune?

— Abia a scăpat de una, care-i punea coarne şi ḑice că nu mai vrea să poarte altele.

— Aşa-i, pentru una rea pătimesc ḑece de treabă.

— Femeilor măritate şi curtesane, le-aşi scoate ochiĭ.

— Cunosc una, care şi-a lăsat bărbatul pentru un militar. Şi cu ce scop, ce s'a gândit, nebuna, când a făcut aşa pas? Doar nicĭ nu poate s'o ia; n'are zestre nicĭ un ban. Ba o şi bate!

Matilda asculta aceste criticĭ şi un foc mistuitor o ardea.

Nu-şi lăsase şi ea copilul şi bărbatul, pentru un nemernic?

Dar ea a făcut mai mult: i-a prădat ca o hoaţă.

Legea putea s'o apere, dar consciinţa, lege neîndurată, îi şoptea aspre cuvinte.

In această sală cu păreţii albi, dar pĕtaţi de atâta sânge nevĕḑut, suna grozav critica ăstor femeĭ, carĭ se credeaŭ, dacă nu nevinovate, dar cel puţin vrednice de ĭertare.

Fie-care îşi vedea numai motivele ce o împinseseră pe dînsa şi desvinuirile urmaŭ lesne.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sufletul omenesc o indulgent. prea lesne ortător, pentru sine. dar aspru judecător pentru alții.

După cum leul și tigrul nu cred că fac nimănuĭ nedreptate, când își sfâșie prada; tot ast-fel omul, când e vorba de patimile și de interesul său, nu crede că face altora nedreptate. Pentru alții însu măsoară cu altă măsură. In zădar a ḑis Isus: «cu ce măsură veĭ măsura, cu aceea ți se va măsura ție».

Acum două mii de anĭ și, încă poate, peste alte două mii. sufletul omuluĭ va fi tot acela-și. Lesne vedem gunoiul în ochiĭ altora. iar bârna din ochiĭ noștri nu o vedem.

Așa fel de gânduri se învârteaŭ prin capul Matildeĭ.

In aceste câte-va ḑile trăise mai mult de cât în toată viața.

—„Vaĭ! gândea Matilda, când ar cunoasce ele istoria vieței mele. așĭ trece orĭ de criminală orĭ de nebună.

„Cât de fatal și de pe nesimțite am fost târîtă la toate acestea! Nenorocirea mea a fost venirea luĭ Iliescu în casă!“

Din trecut îĭ remăneaŭ Matildeĭ numaĭ amintirĭ răslețe. Cu cât le gândea mai mult. cu atât îĭ păreaŭ fericirĭ față de present

Incă odată se adeveri că binele e relativ.

Acum chiar certele de la Chindeseĭ îĭ păreaŭ nemicurĭ

Ele nu eraŭ însoțite de miseria, pe care o simțea a-ḑi.

Se poate ḑice că Matilda murea aproape de foame în casa doamneĭ Grigoriu.

Dimineața, un păhăruț de lapte în două cu apă și o feliuță de franzelă; nicĭ nu-și potolea foamea. La amiaḑă o supă, mai mult de zarzavat de cât de carne: o mâncare făcută din rasol și masa era încheiată.

Seara o ceașcă de lapte și ceaiŭ de mușcțel din bîelșug, când voea.

După fie-care din aceste mese își amintea de căutarea ce avuse la Chindeseĭ, când născuse fata.

O jale nespusă o cuprindea.

E plăcut să'ți amintescĭ de nenorocirĭ și necazurĭ trecute în ḑile de fericire; grozave sînt însă, în necazurĭ, amintirile fericirilor.

Iliescu era, nu econom, dar avar.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cuconul Todiriță îi aducea prăjituri, de unde erau mai scumpe; Iliescu, de unde găsea mai ettine.

Și din nou își amintea viața hârșită ce-a dus anul acesta; cu ce mutră acră o privea Iliescu ori de câte-ori îi spunea că nu i-au ajuns banii pentru cutare ori cutare lucru.

Cuconul Todiriță nu-i lua nici odată socoteală de banii ce-i dădea; Iliescu în tot-dea-una o socotea până la ban, ca pe o servitoare.

La asemenea gânduri simțea o strînsoare în piept. „Și doar nu erau banii lui!"

Totul îi șoptea că n'are ce face și e la bunul plac al lui Iliescu.

Dînsa era ca răsipitorul, care și-a prăpădit averea și acum cerșește mila celor pe cari îi miluise altă dată.

In asemenea momente vedea singură cât de nebună a fost și cât a orbit'o patima, care părea a fi făcut prinsoare să nu o lase până nu va nenoroci-o de tot.

Acestea le gândea acum, când nu-l vedea pe Iliescu; căci în salon n'aveau voie să între străinii.

Intre aceste nenorocite, unde fie-care critica lumea și-și istorisea păcatele, dându-le în vina bărbaților, putea și Matilda să se răsvrătească în potriva celui ce o nenorocise.

Aceea-și soartă nenorocită o avea fie-care, dar sub altă formă.

Aci se simțea Matilda în aerul de răsvrătire; putea și ea să blesteme pe cel care o adusese în salonul doamnei Grigoriu.

In aceste momente ar fi pus foc orașului, dacă în oraș ar fi fost numai bărbați.

Era un contagiu această critică înverșunată, această ură în potriva bărbatului.

Era ura robului în potriva stăpânului.

Viițiile și ticăloșiile toate și le eartă lui, căci e rob; de toate îl crede vinovat numai pe stăpân. Și ura și răsvrătirea erau cu atât mai mare, cu cât erau mai neputincioase. De o dată tresări la țipetul feteî celeî tinere.

Toate convalescentele alergară în jurul eî.

Pe fată o apucase un atac de istero-epilepsie. Dar un atac spăimîntător. Răzemată în cap și în călcâe, stătea ridicată ca un arc de pe pat; se zbătea,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

scrâșnind din dinți. Te miraĭ cum de nu se sfăramă.

Una di'ntre bolnave țipă cu atâta putere în cât resună întreaga casă.

Moașa cu servitoarea alergară speriate.

Puseră pe bolnavă în pat.

Moașa îĭ făcu nisce fricțiunĭ pe pântece, îĭ maĭ neteḑi fața și fruntea.

Trimese servitoarea să aducă bromură, și-ĭ dădu douĕ linguriĭ de-o dată.

Pe urmă lăsă pe servitoare lângă bolnavă, ḑicênd:

— O să scriŭ s'o ia de pe capul micŭ. Auḑĭ d-ta, să-mĭ lase asemenea bucluc și nicĭ nu mi-aŭ spus că are atacurĭ!

Bolnava se liniștise și s'auḑeaŭ numaĭ un fel de suspine nervoase, un fel de respirație când pripită, când prea înceată.

Fața i se făcuse albă ca varul.

Ochiĭ eraŭ duși în fundul capuluĭ. Era o jale de vĕḑut această suferință la o fată atât de tînără. Remânênd bolnavele singure cu servitoarea, începură conversația.

— Sărmana, cum tot suspină! ḑise servitoarea. A maĭ fost una cu așa boală. Dar numaĭ aŭ leac. E slabă de înger. Asemenea boală se lecuesce numaĭ cu citaniĭ.

— Creḑĭ tu?

— Veḑĭ bine! Ce poate doctorul aicea?

Banĭ prăpădiți! Pe asta a apucat'o din supĕrare orĭ din frică.

— Eĭ, tocmaĭ, ce s'a făcut cu copilul eĭ? Era băiat?

— Da, băiat. Leit frate-so care a adus'o aicĭ.

— Eĭ ce-aț făcut cu el?

— Ce să facem? L'am dus eŭ singură și l'am aruncat.

Cât pe ce do nu m'a prins gardistul.

— Bietul copil! ḑise d-na în vârstă. Nu plângea?

— Nu, mititelul, dormea dus! Nu scia ce i se pregătise.

— Și de ce nu l'aț crescut? Par'că aveț o casă cu doĭce la mahala?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vedĭ, aşa a fost condiţia. Nicĭ nu l'am declarat la primărie. Se păzesc straşnic. Nu-ĭ glumă! E secret mare. Dar aŭ şi turnat la banĭ şi cucoanecĭ şi doctoruluĭ.

— Cam cât?

— Mult, mult tare.

— Cât? Nu sciĭ?

— Pe cât am auḑit, o mie de leĭ.

— Bunĭ banĭ! ḑise tot cea blondă, care vorbea cu servitoarea.

— Bunĭ, dar şi suflet încărcat. Haram de eĭ! Tot să trăcască, să nu maĭ moară, că n'aŭ la ce.

— Tu cât aĭ luat?

— Nimica toată; douĕ hârtiĭ. Păcatul nu-ĭ al mieŭ; ce-mĭ ḑice stăpâna, trebue să fac.

— N'or fi dat peste el nisce cânĭ?

— Nu, că m'am tot învârtit pe-acolo, până ce-am zărit un gardist. Atuncĭ, tule-o Duluţă, de 'mĭ sfârieaŭ călcăele!

— Ce bine era, drace, de te prindea, ḑise cucoana maĭ în vârstă.

— Dar ce-s eŭ de vină? Mĕ trimite, musaĭ să merg!

— Vorbă să fie, nu te poate sili.

— Dar mĕ dă afară; găsesce altă pĕcătoasă ca mine.

— Eĭ, aşa da.

— Şi care-ĭ acela să-şĭ arunce pânea cu picĭorul?

— Maĭ bine îl duceaţĭ la doĭcă.

— Ba maĭ reŭ. Credeţĭ că de la doĭcă maĭ scapă vre-o unul?

— Se poate?

— Doamne sfinte! Ce sciţĭ Dumnĭa-voastră!

— Ce le face?

— Doicele's nisce Ţigance. Un creştin n'ar face ce fac ele.

— Ce fac, fa, spune odată.

— Ce să facă? Ţin câte cincĭ-şase copiĭ; trăesc într'un bordeiŭ, de n'aĭ unde te învârti.

Odată m'am dus să vĕd un copil ce-l luase una de vre-o douĕ săptĕmânĭ.

Se schimbase politica; mă-sa voia să-l ţie, dar se trezise prea târḑiŭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Da, ḍic eŭ, unde-ĭ femeea, copilul ?

Numaĭ ce vĕd că-mĭ scoate o albiuță de sub pat.

— „Bine, ḍic eŭ, ticăloas'o, fie eĭ acolo, așa se ținu copiiĭ, ca pisicile ?

— „E maĭ recoare“.

Când îl caut, copilul mort ca toțĭ morțiĭ! Să ferească Dumneḍeŭ și pe puiul cel de șerpe! Iĭ ține, săraciĭ, cu ceaiŭ. De mărturie au un biberon cu lapte; când l'am destupat, vaĭ de om. Acru și stricat! La dînsele e sciut: copilul cel maĭ voĭnic abia trăiesce o lună.

Pe pat treĭ albiuțe. Te speriaĭ să te uiți la eĭ; mânele și picĭoarele ca fusele, adevĕrate minunățiĭ. Doamne apĕră, mare blĕstĕm trebue să aibă cele ce 'șĭ lasă copiiĭ acolo. Ḍic că nu sciŭ, dar, ce nu se duc să-ĭ vaḍă ?

Eŭ cred că aŭ maĭ mare pĕcat de cât dacă i-ar omori singure. Fiind că-ĭ lasă de se chinuesc.

Când începu unul a plânge, par'că miauna un pisicuț de ceĭ lepĕḍațĭ pe gunoae; abia s'auḍea glasul.

— „Femeee, ḍic eŭ, copiiĭ ișția nu maĭ aŭ nicĭ un glas.

— „Dar țipă de ajuns fapturile!“, mi-a respuns cu nepĕsare.

Sub pat maĭ eraŭ vre-o treĭ, aproape morțĭ.

Mor micuțiĭ fără luminare. Țiganca nicĭ nu-și bate capul.

Iĭ țin morțĭ câte douĕ treĭ ḍile, că se tem, să-ĭ declare proa des la primăriе. Par'că maĭ vine doctor orĭ comisar să-ĭ vaḍă de ce aŭ murit ?

Cred eŭ bine că părinții copiilor celora, maĭ bine nicĭ n'ar maĭ muri.

— Bine, dar iĭ țin maĭ reŭ de cât pe nisce căței, ḍise cucoana în vârstă.

— Să ferească Dumneḍeŭ! Maĭ bine'ĭ de o mie de orĭ de ceĭ aruncați. Poate dă sfîntul și întră pe altfel de mânĭ.

Matilda, cu ochiĭ închișiĭ, gândea: „Vrea să ḍică tot așa soartă avea să aĭbă copilul meŭ, de se născea viŭ!“

La aceste gânduri îșĭ ḍise: „A fost un noroc că se născu mort“.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bine, Marghioală, dise d-na blondă, şi cei ce-i daŭ nu mai vin să se intereseze de copiii lăsaţi?

— Eŭ sînt aicî da vre-o cinci anî şi sciŭ c'a venit numai una să'şi întrebe de copil. Îi fac, îi lasă şi par'că întră în pămînt, aşa nu se mai scie nimic; doar nu's numai de aicî din oraş, vin cine scie de pe unde.

Nu sciŭ ce-i şi asta: săraciî nu-şi leapădă copiii, îi cresc, cu nevoi şi chin; cei bogaţi, ce fac, ce dreg, aŭ de-ascuns atâtea că-i aruncă, fără milă.

— Ascultă, Marghioală, de ce aŭ fost a-dî bucatele aşa de rele? Mâncaţi voi ce-i mai bun?

— Ferească Dumneḑeŭ!

Aşa le poruncesce cucoana: treî chile de carne, ce vreî să facî cu ele? Se mieară bucătăreasa cum le-ar întinde, să-i iasă porţiile.

— Noi plătim şi murim de foame!

— Cucoana ḑice că nu-i bine să mănânce bolnavele mult, doar n'aŭ venit aicea la îngrăşat.

— Vaî de îngrăşatul nostru. Doamne feresce să stăm mult, am ajunge ca şi copiii de la Ţigance, dise cea blondă.

— Dar cine a venit în odăiţa, în care a fost cucoana de colo? ḑise cea brună.

— Eî, nu sciŭ. Una bogată tare. Ce cămăşi, ce cusuturi şi horbote! N'am mai vĕḑut de când staŭ aicî! Şi are un căţeluş, cât palma, cu dînsa.

— Eî! Şi a făcut?

— A făcut.

— Dar copilul, la Ţigancî?

— Ba nu, o să'l dea la ţeară, la o femee. Asta se vede că are gânduri mai bune. Să veḑi căţeluşul cum păzesce copilul! Deu, că dobitoacele sînt mai miloase de cât oamenii. Plângea copilul, l'am luat în braţe şi căţelul, aşa mic cum e, sărea şi lătra la mine să mĕ rupă.

Tînĕra bolnavă se liniştise complect. Adormise într'un somn adânc. De pe faţa-i, de o frumuseţă îngerească, părea dusă într'o lume de linişte.

Nicî un vis reŭ nu-i turbura somnul.

Părea atât de nevinovată: adevĕrat înger adormit!

Ce mister înse o adusese aicî în casa doamneî Gri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

goriu? Nimenĭ nu scia adevĕrul; presupunerĭ şi bănuelĭ, altă nemic.

Un lucru era sigur, de pe spusele eĭ, cum i-a venit boala. S'a vĕḑut că pricina a fost o enervare colosală, o nenorocire, aşa cum natura omenească nu-ĭ în stare să rabde, o suferinţă, care ar dobori şi un uriaş, dar încă o fiinţă plăpândă cum era „duduea". Aşa o numeaŭ cu toţiĭ, fără a-ĭ sci numele.

Matilda avu un moment de analisă filosofică.

Osândi cu nepărtenire tot ce făcuse ea în trecut, toată nenorocirea ce faptele eĭ aduseseră asupra luĭ Mustea. Dar, privind pe toate tovarăşele sale de suferinţă, şi maĭ ales pe nenorocita dudue, întinsă în acel pat sărăcăcios, după asemenea atac, se înfioră. Se întreba: tot reul făptuit de dînsa, pus în cumpănă cu reutatea acelor bărbaţi, carĭ aŭ adus atâtea nenorocite aicĭ, n'ar cântări maĭ puţin?

„Nu, îşĭ ḑicea Matilda în gând, greşalele şi chiar crimele noastre ale câtor-va, nu's în stare să răsplătească tot reul săvârşit de bărbaţĭ. Sîntem miserabile, ca robul care-şĭ fură orĭ chiar omoară stăpânul, dar suferinţele a miĭ şi miĭ de inşĭ se răsbună, în unul singur».

In aceste gândurĭ adormi. In cameră se lăsa un întunerec cenuşiŭ.

Tăcerea se făcu din ce în ce maĭ desăvârşită.

Tristeţea le cuprinse pe toate. In această tăcere, bolnava brunetă, rosti, gândind tare:

— E tristă soarta femeeĭ, nespus de tristă!

Toate gândeaŭ acela-şĭ lucru ca şi Matilda.

Acelea-şĭ impresiĭ din afară fatal dădeaŭ nascere la acela-şĭ gând: „E tristă soarta femeeĭ!"

CAP. XII

O viespe nouă

Cititoriĭ sciŭ că am lăsat pe Maria şi pe Ionescu urmându-şĭ idila la mănăstirea Sfinteĭ Troiţĭ.

Idilă, pornită din sentimente curate şi inemĭ nobile!

Maria avea sufletul nevinovat şi nu iubise încă nicĭ odată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In Ionescu vĕdu numaĭ un caracter blând şi nobil, un om care a suferit, care în viaţa luĭ a avut nenorocirea să dea peste fiinţĭ perverse şi stricate.

Ionescu, în adevĕr, fusese foarte nenorocit în prima luĭ căsătorie.

Acum, decepţionat şi amărît, s'ar fi jurat să remâe mereŭ becher, de pe cele suferite, venindu-ĭ a credo că toate femeile sînt ca una şi una ca toate.

Ionescu însĕ nu era din aceĭ pesimiştĭ, carĭ să creadă pe toate femeile rele şi pe toţĭ bărbaţiĭ îngerĭ. El îşĭ dicea:

Am avut nenorocirea să daŭ de o femee rea; dar sînt sute bune; poate a doua oară voiŭ avea maĭ mult noroc.

In asemenea gândurĭ, fără veste şi fără voe, s'amoresă de Maria.

Om bun şi blând, vedea în Maria o soţie ideală....

Isprăvindu-i-se concediul, plecară cu toţĭ de la mănăstire.

Maria era foarte tristă, că părăsea o viaţă fericită, lipsită de grijĭ, de invidiĭ şi de critica lumeĭ.

Dînsa era fiinţă nervoasă, care lesne leagă sentimentele fericite de locurile în carĭ se află.

Ionescu era fericit de plecare; pentru că dînsul scia că fie-care pas îl apropie de deslegarea chestioĭ luĭ nenorocite.

Pe drum, ca să maĭ treacă din vreme, mereŭ o ridea pe Maria că îĭ pare reŭ după călugărie.

— Cucoană Roxandră, mĕ tem că maĭcele de la schit ĭ-aŭ furat minţile, priviţĭ cât e de tristă după mănăstire.

— Nu mĭ-aŭ furat minţile, dar e locul cel maĭ fericit, în care am trăit vre-o dată.

— Te aşezĭ prea lesne, domnişoară.

— Am o presimţire că-ĭ locul care-mĭ convine maĭ bine.

— Să credĭ că nu-ĭ o virtute să fugĭ din lume, ci să staĭ, să te lupţĭ şi să învingĭ.

Inchipuie-ţi ce ar fi omenirea, dacă fie-care ar vrea să trăiască la mănăstire.

— Asta nu se poate întîmpla, fiind-că nu toţĭ oamenĭĭ aŭ dorinţă de linişte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ambiția îi roade pe toți și mai curênd își mânâncă din carnea lor de cât să se lipsească de apeturi și ambiții.

— Dar, ori cum, e prea monotonă viața.

— Ți s'a părut d-tale? ḑise Maria, cu o intonație anumită.

— Nu. Pentru mine a fost adevĕrată plăcere și fericire deosebită, dar nu mănăstirea mi le-a procurat. Acelea-și întîmplări, cari le-am avut la mănăstire, mi-ar fi fost plăcute în ori-ce parte de loc.

Și ḑicênd aceste vorbe, o privi cu dragoste pe Maria.

Ajunși acasă își luară fie-care ocupațiile.

Maria broda cu hărnicie neîntrecută, parte pentru dînsa, parte pentru vînḑare.

Din munca ei își făcuse albituri foarte frumușele.

Cu atât mai drag se uita la ele, cu cât totul era datorit munceĭ sale; nici o împusătură de ac și nici un fir de ață străin.

Ionescu vĕḑênd'o cum, seri de-a rândul, lucrează cu hărnicie, i se rupea inima; i-ar fi propus să nu mai muncească atâta, dar nu îndrăznea.

Une-ori, ne mai putêndu-se răbda, îi ḑicea:

— D-șoară Marie, o să-ți strici ochii cu-atâta broderie.

— Dar eŭ nu-i ḑic, adăogă mătușa. Mai ceart'o și Dumnea-ta; eŭ m'am săturat de ḑis. N'ascultă!

Mariea une-ori tăcea, alte ori ḑicea:

— Dar e pĕcat să stea cine-va de geaba. Par'că și legea ḑice că nu-i mai mare reŭ de cât trândăvia. Când omul poate munci, de ce să nu lucreze?

— Bine, ḑiua toată n'ajunge? ḑise mătușa.

— Sigur. Seara strici ochii și o să-ți pară o dată reŭ! adaose Ionescu.

— Ce poți face a-ḑi, nu lăsa pe mâne.

Ast-fel treceaŭ ḑilele pentru Maria. Ionescu nu-i vorbea nimic de chestia divorțuluĭ. Nici n'avea ce-i vorbi.

Deși avea cunoscință de toate mișeliile femeeĭ, deși o prinsese cu amantul în casă, dar nu fusese destul de șiret ca să aibă doveḑi și martori.

Femeea, adevĕrată viespe, care îl luase din inte-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

res, să-şi schimbe numele de d-şoară în cel de doamnă, era mult mai dibace de cât dînsul.

Într'o ceartă, ce-o avuse, îi declărase:

— Aĭ voit să te mântuĭ de mine, dar te-aĭ înşelat. Nu vreĭ să trăieştĭ cu mine? Atâta pagubă. Dar o să'mĭ plăteştĭ alimente până te-o lua dracul. M'am măritat şi n'am bărbat de lăsat.

— Bine, dar nu ţi-e ruşine să trăieştĭ cu alţiĭ şi eŭ să te ţin?

— Minciunĭ. Dovedesce?

— Cum, să mĕ fac pândaşul tăŭ?

— Veḑĭ bine, dacă aĭ interes. Aĭ voi ma-ta să te 'nsorĭ? Îţĭ trebue divorţ?

Heĭ, nu mĕ pândescĭ, dar eŭ sciŭ tot, unde staĭ şi cum aĭ petrecut la mănăstire.

— Eŭ nu mĕ interesez de ce faĭ tu; ce te doare ce fac eŭ?

— Fiind-că eŭ sînt deşteaptă şi tu aĭ fost şi eştĭ un prost.

— Prost am fost, când am luat o blĕstĕmată ca tine.

— Te privesce. Şi eŭ nu ḑic c'aĭ fost cuminte.

— Dar n'aĭ în tine pic de demnitate. Frumos e să mĕ ţiĭ încurcat, să nu-mĭ pot avea rostul mieŭ?

— Să te 'nsorĭ, ha?

— Chiar să mĕ 'nsor, de ce nu?

— Dar nu eştĭ însurat? Eŭ ce-s?

— Nu maĭ voiŭ să trăiesc cu tine.

— Nu trăi. Ce creḑĭ că-mĭ curg ochiĭ după un prostănac ca tine?

— Atuncĭ de ce nu ne-am înţelege omenesce să divorţăm?

— Fiind-că eŭ nu sînt proastă să las gâsca din mână pe vrabia din par.

— Vrea să ḑică ţiĭ la ceĭ şaĭ-ḑecĭ de francĭ pe lună?

— Veḑĭ bine că ţin. M'am măritat ca bărbatul să-mĭ dea casă şi masă, tot ce-mĭ trebue; acum de o-dată, tronc, d-luĭ nu maĭ vrea! Atuncĭ plătesce, nene, alimente. Legea să trăiască!

— Bine, dar eŭ sînt de vină? De ce ţi-aĭ bătut joc de cinstea mea?

— Mofturĭ! Secăturĭ! Ţi-a abătut să mĕ laşĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Fără de asta nu ne înţelegeam. Mereŭ ceartă, mereŭ scandal. M'am însurat să am casă şi masă!

Când veneam seara, tu eraĭ dusă. Cine scie pe unde şi cine scie cu cine; când te 'ntorceaĭ îmĭ cătaĭ mie pricină. Păn la urmă aĭ îndrăznit să'ţĭ aducĭ amanţiĭ în casa mea. Înţelegĭ că răbdarea omenească are un capĕt.

— Ce vreaĭ tu, nu vreau eŭ. Bravo mie, c'am fost atât de deşteaptă şi-am făcut câte le spuĭ, fără ca legea să-mĭ poată face ce-va.

— Dar o să mĕ aducĭ la desperare; eŭ voiŭ să mĕ despart.

— Bine. Mĕ despart; dă-mĭ cincĭ miĭ de leĭ şi s'a isprăvit.

— De unde? Să fur?

— Treaba ta.

— O să-ţĭ pară reŭ de cele ce facĭ.

Ionescu eşi furios din casa aşa ḑiseĭ luĭ noveste. El părăsise domiciliul, lăsând'o cu totul ce era în casă.

Asemenea certe avea Ionescu, din când în când, cu foasta luĭ soţie.

La tribunal cererea de divorţ fusese respinsă din pricina lipseĭ de doveḑĭ şi, după cererea femeeĭ, fusese condamnat la pensie alimentară.

Ionescu era une orĭ atât de trist şi de abătut, în cât seara venea şi nicĭ nu eşea din camera luĭ.

Iĭ era jale şi ruşine de situaţia în care se zbătea.

Une orĭ iĭ venea în gând să-şĭ facă seamă şi să scape odată de femeea viespe, care-ĭ otrăvea viaţa întreagă.

Nopţĭ întregĭ nu dormea zbuciumat de gândul cum ar face să scape de acest fapt, care iĭ strica toată fericirea vieţeĭ.

Mersese la advocaţĭ. Fie-care iĭ da câte un sfat, dar era greu de împlinit. Cum să aibă el martorĭ, să stea nopţĭ întregĭ şi să pândească femeea?

Era ce-va împotriva caracteruluĭ luĭ.

Pe de altă parte, femeea, vĕḑând că o lasă în pace şi nu-ĭ maĭ ḑice el de divorţ puse pe unĭĭ pe alţĭĭ să-ĭ spună luĭ Ionescu, să-ĭ dea câte-va miĭ de leĭ, banĭ pe carĭ ea avea pretenţia că i-a cheltuit cu nunta şi cu hainele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mulți dintre cunoscuți îi ziceau: împrumută de unde-va bani și scapă de dracul.

La urmă lăsase numai cu trei mii.

Sumă foarte mică pentru cine o are; dar colosală pentru cine e sărac.

De unde să poată găsi trei mii de lei un biet funcționar cu două sute de lei pe lună?

Îi face cine-va credit cel mult de un rând de haine, de un palton ori de o pereche de ghete?

Dar trei mii, fără să ai un immobil!

Ionescu ofta. Muncit mereu de aceste gânduri, ajunsese melancolic de-a binele.

Pri'ntr'o schimbare de personal și ridicare în rangurĭ, Ionescu se vĕdu înnaintat în slujbă.

Il trimiseră șef la o gară mai mică, unde ținea și locul de casier.

Mutarea aceasta îi fu foarte dureroasă.

Îi strica tot rostul vieței, așa cum era el acum deprins.

Pentru dînsul era mare fericire că o putea vedea pe Maria, seara și dimineața, că puteau vorbi câte-va cuvinte banale, carĭ îi resunau plăcut toată vremea în minte, pănă o vedea din nou.

Zbucĭumat ast-fel cu gândul îșĭ zise să nu facă din capul săŭ și să se sfĕtuiască și cu Maria.

Era într'o Duminecă, mătușa Marieĭ adormise dupĕ masă.

Ionescu și Maria trecură în salonașul de-alăturĭ.

— Am să-ți cer un sfat, domnișoară, și sigur o să mi-l daĭ.

— Sînt foarte neiscusită în dare de sfaturĭ.

— Orĭ cum, sciĭ că nu-ĭ chip s'o scot la capĕt cu dușmanca mea. Acum mi-a trimes respuns că, dacă-ĭ daŭ treĭ mii de francĭ, se desparte. I-aș da bucuros numaĭ să scap; dar n'am.

Maria tăcea, nu zicea nemic.

— Dilele acestea înse mĕ vĕd transferat șef la o gară. Drept, leafa e maĭ mare, dar și rĕspunderea maĭ grea; căcĭ eŭ sînt și casier.

Mi-e foarte greŭ să plec de aicĭ. Singura mea fericire era că ne puteam vedea; fiind lipsit și de aceasta, nu sciŭ de nu voiŭ înnebuni.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

E foarte greŭ de trăit pe lume fără nicĭ o umbră de fericire.

— Dar ne remâne speranța, dise Maria.

— Speranța e adesea prea puțin. Când aĭ sperat prea mult fără de nicĭ un resultat, e greŭ numaĭ cu dînsa.

— Cu toate astea altă mângâere nu putem avea. Dacă n'aș fi fată săracă, ți-aș da din zestrea mea și lucrul ar fi lesne.

— Nicĭ nu m'am gândit, dragă Marie, la așa ce-va. Eŭ sînt vinovatul, eŭ trebue să desleg.

— Cu asemenea femee nu-ĭ deslegare.

— Am să scot banii din pământ, voiŭ face toate economiile și va trebui să scap; de la întâiŭ al luneĭ plec la serviciŭ. Aĭ să-mĭ scriĭ; nu cred că-ĭ o compromitere. Nu te socot ca logodnica mea? Cel puțin să sciŭ că eștĭ sănătoasă.

— Am să-ți scriŭ, dise Maria.

CAP. XIII

Nunta

Cu anevoe, dar în sfârșit Matilda se însănătoși.

Fu pentru ea adevărată serbătoare, când ieși de la casa doamneĭ Grigoriu.

Iliescu se ceartă cu moașa pentru plată.

— Bine, cucoană, Domnia-voastră desbrăcațĭ lumea.

— Frumos! Faceți pozne și vreți să scăpați fără banĭ. N'a fost vorbă cu cincĭ sute de leĭ?

— Creḑând că veĭ avea bucluc și cu copilul!

— Dacă s'a întîmplat așa, e norocul meŭ. Dar n'am avut o facere care plătesce o mie de leĭ? Nu-ți pare bine că ți-am scăpat nevasta din primejdie?

— Dar treĭ sute de leĭ sînt banĭ. Nu se iaŭ din drum. Vremĭ grele, crede și Dumnea-ta.

— Pe mine: doctor, farmacie, chirie și câte, câte, nu mĕ cred.

— Eĭ, și dacă nu ți-oiŭ da, ce-o să-mĭ facĭ. Aĭ să mĕ daĭ în judecată? Te ține cureaua?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Te-aşĭ putea şi da. Ce? Nu e o facere, unde am martor pe doctor? Eŭ n'am nemic de ascuns, te fac de ris ca pe d-ta. Şi dă, să nu dea Dumneḑeŭ să maĭ aĭ nevoie

La aceste vorbe, Iliescu remase pe gândurĭ. In adevĕr: de unde sciĭ că nu maĭ are nevoe? El era hotărit să n'aibă copiĭ cu Matilda.

— Eĭ, fie. Facem pe din două: patru sute.

— Nicĭ patru banĭ nu las!

Moaşa era şireată, vĕḑuse că a lovit bine şi unde trebue.

Iliescu, necăjit, se primbla de colo pănă colo.

— Nu te maĭ codi şi dă banĭ. Uit'te, mi se pare, vine cucoana.

— Las'o să vie, să vaḑă cât mĕ costă prostiile eĭ?

— Numaĭ ale eĭ?

— Da, fiind c'a ascuns.

Intre acestea întră şi Matilda.

Deşi palidă, avea înfăţişare maĭ bună; speranţa unuĭ vieţĭ maĭ ticnite îĭ lumina şi înfrumuseţa faţa.

Iliescu scoase treĭ hârtiĭ de câte o sută, ḑicênd:

— Treĭ sute şi cu două sute la început fac tocmaĭ cincĭ sute. Adevĕrată desbrăcăciune!

— Creḑĭ, se vede, că toţĭ aceştĭ banĭ îmĭ întră mie în pungă! Vaĭ de venitul mieŭ. Muncesc de douĕḑecĭ de anĭ şi n'am nimic pus la o parte.

— La o parte n'o fi, dar la ciorap, ḑiso Iliescu, riḑênd. In sfârşit, cu bine, cucoană moaşă.

— Cu bine şi la revedere.

— La revedere, dar nu pentru afacerĭ.

Era o seară de toamnă, rece şi umedă. Matilda se învĕli bine în mantelul blănit şi trăsura îĭ duse la locuinţa cea nouă a luĭ Iliescu. Peste câte-va ḑile eraŭ să meargă la primărie pentru facerea căsătorieĭ civile.

Matilda ţinu cu orĭ-ce preţ să-şĭ facă pentru cununia religioasă o rochie de mătase mauve.

Iliescu voia şi el ca mireasa să fie cât maĭ elegantă: aveaŭ să vie la cununie colegĭ de-aĭ luĭ. Orĭ cât era de zgârcit în cele maĭ micĭ nimicurĭ, când era înse vorba de a arunca şperlă în ochiĭ lumeĭ, nu se uită la sute de francĭ. Indată dupĕ ce se isprăvise di-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vorțul, Iliescu îĭ ḍisese Matildeĭ să trimiță la Mustea să-ĭ dea lucrurile ce-ĭ maĭ remăseseră la el.

Mustea, fără să se împotrivească orĭ-cât de puțin, îĭ dete rufăria ce maĭ avea la el, precum și haiuele și așternutul.

Mustea simți ușurare de a da tot, dar tot, ce i-ar maĭ fi putut aduce cea maĭ mică amintire. Uita, sărmanul, că amintirea era în inema luĭ; putea pieri numaĭ odată cu darea sufletuluĭ.

Matilda chemă o croitoreasă, de-ĭ prefăcu toate rochiile vechĭ.

— Cu economie, dar să fie la modă, îĭ ḍise Iliescu. Nu voiŭ să semenĭ cu cucoana Chiriță, când vom eși în lume.

Iliescu, practic cum era, luă veriga de cununie a Matildeĭ, care o avea de la cuconul Todiriță, și făcu din ea douĕ maĭ subțirĭ.

Omul acesta n'avea nemic sfînt și nicĭ un prejudițiŭ. Ar fi făcut negoț și cu cenușa părinților săĭ, dacă l'ar fi îmbogățit.

Era atât de ahtiat dupĕ avere, în cât, ḍi și noapte, n'avea alt gând de cât cum ar întorna ca din miile de francĭ remase să poată scoate cât maĭ mult.

Locuința nouă era cât se poate de nostimă.

Un salon mare, scos în față cu un rotond mic de geamurĭ, anume pentru florĭ.

Un antreŭ impunĕtor.

In fața salonuluĭ era biuroul viitoruluĭ domn avocat.

Pe urmă venea sufragerie, cameră de culcare și alte camere fără menire specială.

Matilda era foarte necăjită că n'avea frumoasele și bogatele eĭ juvaericale.

Iliescu ghici tot nĕcazul eĭ, și, cum nu voia să dea prilej de ceartă, fără scirea Matildeĭ, cumpĕră o brățară și un colier, imitație de diamante.

Avu înse grija să pue pe ele prețurĭ de sute de leĭ.

Matilda, primindu-le, fu încântată; nicĭ prin minte nu putea să-ĭ treacă de șiretlicul luĭ Iliescu.....

Se zbuciumaŭ înse meroŭ cine să le fie nunĭ.

— Ințelegĭ tu, dragă, ar fi cea maĭ mare nebunie să pierdem ocasia, prin care ne putem lega c'o familie bună și de la care să avem protecție.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar pe cine? Eŭ n'am pe nimenĭ. Dacă nu o ucidea pe sărmana mătuşă.

— Asta a fost adevĕrat ghinion! Ce sprijin, ce relaţiĭ am fi avut! La ea venea tot ce are oraşul maĭ nobil şi maĭ ales.

— Ce cadourĭ era să am! Adevĕrată nenorocire! Ticălosul de Turel!

— Ar merita ştreang. Un pĕcătos îţĭ strică tot rostul.

E vorba: cine ne cunună:

— Ḑiceaĭ că eştĭ bine cu preşedintele?

— Bine, dar de, nu sciŭ de-o vrea!

— Cearcă.

In adevĕr, Iliescu luându-şĭ o mutră de umilinţă, îmbrăcat cochet, se duse acasă la preşedinte, la un ceas, când el era la tribunal, anume s'o găsească numaĭ pe cucoană.

Dupĕ multe sărutărĭ de mână şi linguşirĭ, îĭ aretă ce fericit ar fi să-l cunune d-sa şi soţul eĭ.

Nevasta preşedinteluĭ aflase ce-va din istoria luĭ Iliescu, dar gândi: multe se spun pe seama fie-căruia.

— Eŭ, d-le Iliescu, nu pot promite nimic fără Dumnea-luĭ; pe mine mĕ aĭ din partea d-tale!

— Tot norocul mieŭ, cuconiţă, stă în mâna mata-le. Când femeea vrea, vrea şi D-ḑeŭ, ḑice Francesul.

— Da? ḑise cucoana zâmbind.

— V'aşĭ fi foarte recunoscĕtor.

— Nu promit cu siguranţă, dar cred c'o să vrea.

— Nu voiŭ darurĭ, cuconiţă; o simplă lumînare, dar ţinută de d-voastră. Ar fi o fericire nespusă pentru mine şi pentru ea, care e străină şi a suferit atâta până acum.

— Şi pe când?

— Dacă nu va fi nicĭ o piedecă din partea d-v., pe Duminecă.

— Dacă îl conving pe bărbatu-mio, îţĭ scriŭ.

— Dacă voiţĭ d-voastră, sînt sigur.

Iliescu eşi aproape sigur de reuşită. Tot drumul îşĭ făcea planurĭ peste planurĭ.

— „Să aĭ naş pe preşedinte e lucru mare. O să-l am tot-de-a-una în partea mea".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când voiŭ avea procese, sînt sigur de reușită. Și când lumea te scie înrudit cu președintele, aleargă la tine ca la Mesia. Adevĕrat noroc! Asta înseamnă a avea practica vieței.

Nu-ĭ greŭ să fiĭ avocat, maĭ greŭ e să aĭ procese și încă și maĭ groŭ să le câștigĭ. A sci să înlăturĭ asemenea piedecĭ e a fi deștept, a avea flerul vieței practice. Dacă n'oiŭ merge nicĭ eŭ departe în lumea asta, nu maĭ merge nicĭ dracul.

Acasă spuse Matildeĭ că e treaba făcută. Sciŭ că-l duce ea de nas. Cine e priceput și vrea să câștige un proces, cu ea vorbesce. Halal femeĭ! Așa femeĭ ḑic și eŭ. Are samsarĭ ca un avocat, carĭ pândesc procese și se înțeleg, dacă or câștiga, să aibă atâta la sută.

— O fi deșteaptă și cultă? ḑise Matilda.

— Bate ḑece bărbațĭ, cu gura, și se pricepe la întorsăturĭ, lucru mare.

— Și bărbatu-so scie?

— Tocmaĭ aici e deșteptăciunea eĭ. El nu scie nimic și ea îĭ insinuează că în cutare chestie crede că cutare are dreptate. Pretinde că se ocupă de-asemenea chestiĭ, de gust, și din dragoste pentru el. Tată-so era avocat și ea făcea pe secretarul. Ḑice c'a remas cu patimă.

— Bună patimă, care-ĭ aduce miĭ de francĭ, ḑise Matilda.

— Poțĭ să-țĭ închipuĭ! Înrudindu-ne cu ea, ce afaceri putem face. Atârnă mult de la tine, de veĭ sci s'o măgulescĭ...

Seara, primi un bilet, în care îĭ spunea că, după multe rugămințĭ, Gogu voesce să-ĭ cunune.

Iliescu nu-și maĭ putea stăpâni bucuria. căsătoria civilă se făcu la primărie, cununia religioasă în casă la Iliescu.

O cupea aduse pe nuniĭ marĭ.

Matilda era destul de bine.

Areta chiar frumoasă, în rochie mauve și cu voalul alb până la pământ. Nu puse beteală, de vreme ce era văduvă. O floare albă de lămâe naturală îĭ împodobea frumos pĕrul negru, pieptĕnat de friser, la modă.

După cununie se serviră oaspeților șampanie, pră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

jiturĭ şi bomboane. Seara era să fie masă pentru rude şi prietenĭ.

Nuniĭ se scusară că nu pot veni, fiind invitaţĭ la o logodnă a uneĭ nepoate.

Invitaţiĭ ceĭ maĭ mulţĭ eraŭ colegĭ de-aĭ luĭ Iliescu. Afară de aceştia era Maria cu o mătuşă de vară primară. Maĭ eraŭ şi alte rude ale luĭ Iliescu.

Matilda areta foarte veselă; se credea ajunsă la capĕtul suferinţelor.

I se părea că idealurile de fericire încep să i se întrupeze.

Felicitată şi admirată de toţĭ, era în culmea fericireĭ.

I se părea că, după o închisoare de ḑece anĭ, a eşit iar la lume, unde va fi admirată şi serbătorită, cum era înnainte de a se mărita cu Mustea.

Işĭ închipuĭ că o tinereţă nouă o să le vie. Nu scia că toamna zadarnic daŭ pomiĭ florĭ; căcĭ sînt menite îngheţuluĭ şi ofilireĭ.

Ḑina de cununie fu o ḑi de toamnă cu soare.

Toţĭ îĭ spuneaŭ că va fi fericită, căcĭ o ḑi frumoasă.

Matilda credea din tot sufletul, aşa cum crede bolnavul, dornic de sănătate, în vindecare.

De acum nu maĭ avea a se teme de clevetirile lumeĭ.

Era să fie şi ea femee legitimă.

Câte altele nu se despart şi lumea nu le dispreţuesce?

Divorţul e ce-va atât de obicĭnuit a-ḑĭ, în cât nimenĭ nu se miră. Ce să facă femeea care dă peste un bărbat roŭ şi viţios, orĭ cu care nu se poate înţelege, cum nu se înţelegea ea cu Mustea?

Se vedea scăpată de selbătĕcia de la ţeară.

Va avea relaţiĭ cu lumea bună.

Trăind la oraş, va putea petrece, nu ca în pustiul de sat.

O să înceapă viaţă nouă.

Iliescu va ţinea din ce în ce maĭ mult la dînsa.

Iubirea eĭ va fi atât de fără margenĭ, în cât va trebui să-ĭ insufle tot maĭ multă dragoste şi luĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iliescu, foarte cochet, areta destul de frumos în haine negre și vestă albă.

Nu era atât de vesel ca Matilda. Alt-fel de mire ar fi dorit el să fie! Alte planuri de viață ar fi avut el!

„Dar ce să facă, își dicea? Vânătorul e silit să vâneze ce găsesce".

„Vremea, acest maestru fermecător, ce n'aduce ca în tolbele-i greoae?"

In sofragerie se puse o masă mare. In mijloc doi cozonaci, în cari erau înfipte lumînările de cununie, aprinse.

Iliescu, econom ca în tot-deauna, tocmi un bucătar bun, ce se nemerise fără stăpân, și acesta, în două dile, îi găti masă regească: gelatine, galantine, mâncări reci de epure, fripturi de curcan, torte și prăjituri de tot soiul.

Vinuri cumpără singur.

Tocmi un fecior.

Ast-fel totul se servi cât se poate de frumos și de elegant.

Matilda, după atâta vreme de sărăcie, era mulțumită, nu să mănânce, dar să nu mai vadă sărăcia în jurul ei.

Intre alte rude și prieteni de-ai lui Iliescu, era o mătușă a lui, d-na Dănescu, în vârstă de vre-o patru-deci de ani.

Avea pensie; bărbatu-so fusese doctor militar.

Femee destul de bine păstrată, tip vesel, cu pretenție de femee vecinic tînără.

Alături cu ea sta Jenică, protejatul Dumnea-ei, băiat tînăr, înnalt și blond. Își făcea cariera de candidat, la tribunal.

— Băiat sărac, are nevoe de protecție, dicea d-na Dănescu.

Jenică avea masă, casă, și bani de buzunar, Dăneasca era foarte milostivă cu tineri ca Jenică. „Ce să le facă, dragă, trebue să-i ajuți; a-di e atât de greu de făcut carieră!..." dicea ea adesea.

Această generositate nu o împiedeca de a fi foarte nepăsătoare cu un nepot de soră, care, neavând cu ce isprăvi liceul, întrase la poliție.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La masă, veselie și chef ca la masă mare, unde oamenii mânâncă și beaŭ din bielșug, fără să-ĭ ție nicĭ un ban.

Dăneasca, vĕdênd pe mire că nu-ĭ tocmaĭ vesel, dise:

— Ce staĭ, nepoate, așa plouat? Dĕ, e reŭ, când mânâncĭ mĕrul înnaintea meseĭ!

Cu toțiĭ zbucniră într'un hohot de ris.

Vĕdêndu-și efectul, dînsa adause:

— Îmĭ place mireasa, uit'te cât e de veselă!

— S'a trecut vremea, când mireasa plângea, de-ĭ sărea cămașa de pe dînsa, dise mătușa Matildeĭ, căreia ca rudă, nu-ĭ veneaŭ bine împunsăturilo Dăneascăĭ.

— Las' c'or ride, când or fi singurĭ, dise un domn maĭ bĕtrân, rudă a luĭ Iliescu.

Alt hohot de ris cuprinse pe mesenĭ. Veselie ca la nuntă!

Pentru cel maĭ neînsemnat nemic, rideaŭ cu hohote.

Nu 'n zadar se dice că vinul veselesce inema omuluĭ, pĕcat înse că tâmpesce mintea.

— De ce n'ar ride? De ce n'ar fi veselĭ? Tinerĭ sînt, frumoșĭ sînt, dise Dăneasca, dând coate protejatuluĭ Jenică.

— Veḑĭ bine, nu ca dumnea-ta bĕtrână, dise unchiul luĭ Iliescu, sciind slăbiciunea Dăneascăĭ.

— Te rog, nicĭ în glumă, nu-mĭ place bĕtrâneța.

— Auleo! Ce spuĭ? Atuncĭ eŭ ridic acest toast, urând mirilor s'ajungă la adâncĭ bĕtrâneță.

Cu toțiĭ ciocniră paharele și le goliră.

— Și eŭ ridic alt toast ca s'ajungem cu toțiĭ până vom dice la cofă, fofă.

— Lacom eștĭ de viață, domnule Vasiliu, dise Dăneasca.

— Sînt lacom, fiind c'o trăesc pe 'ncetul, nu's tocmaĭ focos ca alțiĭ.

— Se și cunoasce, n'aĭ nevoe s'o spuĭ, dise Dăneasca.

— Pune-o în traistă, domnule Vasiliu; doamna Dănescu tachinează grozav! Așa 's cucoanele, fiind-că sciŭ că n'aĭ ce le face. Respunde, dacă to ține cureaua.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ar fi nepoliticos să tachinăm cucoanele bătrâne, sîntem cu respect...

Maria era foarte încurcată de toate aceste glume cu două înţelesurĭ. De aceea cum se isprăvi masa, dînsa trecu în salon cu alte cucoane meĭ tinere.

Iliescu poftise destulă lume, spre a se făli cu caselе luĭ şi să aretĕ ce masă poate da.

Petrecură cu glume şi închinărĭ de păhare pănă pe la două-spre-ḑece din noapte.

Obosiţĭ de petrecere şi nesomn, meseniĭ, unul câte unul, începură a pleca pe-acasă, urând tinerilor căsătoriţĭ multe fericirĭ.

CAP. XIV

Căsnicia cea nouă

Chiar de-a doua ḑi, Matilda îşĭ începu în serios rolul de gospodină; era ca un bolnav, care n'a umblat mult şi-ĭ obosit de neumblet şi nemişcare.

Cu adevĕrat devotament şi dragoste cercetă casa, începênd cu podul şi isprăvind cu pimniţa. Lipseaŭ încă o mulţime de lucrurĭ, ca în orĭ-ce gospodărie nouă.

Gospodăria nu era grea ca la ţeară, aci totul se ia de-a gata, dar şi totul e pe sponcĭ, mĕsurat şi cumpĕnit.

Matilda la ţeară nu lucra maĭ nemic, dar aci, tot cu acea cheltuială de muncă, putea trece de gospodină bună.

La oraş, gospodăria stă nu în a produce lucrurĭ folositoare, ci în a ţinea ca totul să fie lustruit, sclivisit.

Lucru destul de uşor, fiind-că de la salon păn la bucătărie, toate lucrurile eraŭ nouĕ.

Gospodăria de la ţeară e bine-cuvîntată şi plină de bielşug, dar c'o singură condiţie: femeea să fie harnică, precum e o albină.

Din zorĭ şi pănă în seară s'ajute şi să supraveghezo. Un oŭ să nu se poată pierdo, un ceas să nu fie neocupat.

La oraş munca e lux, la ţeară munca e bogăţie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu cât aĭ muncit maĭ cu drag şi maĭ cu zor, cu atât aĭ adunat maĭ mult. Din munca şi grija femeeĭ pentru gospodărie, resar, ca prin minune, roadele grădineĭ; curtea se umple de păsĕrĭ; cămara, de conserve bine păstrate; pimniţa, de unt şi brânză; coşurile cu ouĕ se înmulţesc, căcĭ în fie-care ḑi gospodina îşĭ scie găinele ouătoare şi cam câte ḑecĭ de ouĕ or să-ĭ dea.

Gospodina bună se îngrijesce de locuinţele păsĕrilor, să fie tot aşa de curate şi aerisite ca nisce locuinţĭ omenescĭ şi apa de bĕut să le fie curată şi limpede. La gospodina bună nu se scie de boale şi păsĕrile nu pier.

Gospodina de la ţeară e blândă cu servitoriĭ, le dă tot dreptul lor; dar le cere să fie muncitorĭ, harnicĭ şi să n'o prade.

Toate acestea nu eraŭ pentru Matilda, dînsa putea fi gospodină de oraş, nu de ţeară.

Cu un cuvînt, Matilda era târgoveaţă. Iĭ plăcea să se scoale la opt şi la nouĕ; dar gospodina de ţeară, până la acest ceas, trebue să fie sătulă de muncă. La oraş putea să se scoale şi la ḑece, nemic nu se pierdea; praful poate fi şters la orĭ-ce timp al ḑileĭ, nu pierde nemic aşteptând. Ţinea o singură servitoare, o fată tînĕră, foarte îndemânatecă de origină germană. Toate treburile le făcea cu spor şi curate. Matilda, atât de capriţioasă şi rea cu servitoarele, era foarte mulţumită de Rosa.

Putea Matilda să se scoale cât de târḑiŭ. Rosa curăţa pretutindenĭ şi regula totul.

Cu cea maĭ mare îngrijire fierbea laptele, făcea cafeaua, venea şi de la piaţă cu târguelile pentru dejun şi masă.

Nu era ca servitoarele de la ţeară, reŭ îmbrăcată şi murdară.

Când aducea ce-va, îţĭ era drag s'e privescĭ.

Pieptĕnată frumos, cu hainele curate, cu şorţ alb cu dantele, făcea impresie bună orĭ-cuĭ o vedea, crezḑênd că Iliescu ţine jupâneasă, bucătăreasă şi rândaş.

In bucătărie, Rosa purta douĕ şorţurĭ; peste cel alb avea unul de stambă, dar tot curat.

Indată ce suna clopotul şi o chema sus, Rosa se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înfăţişa ca o jupâncească cochetă, cu şorţ alb, frumos pieptĕnată, cu panglică la cap, veselă şi zâmbitoare.

Cu asemenea servitoare Matilda avea liniște.

Avea cunoscinţi destule; după dejun, cam pe la vre-o patru, îşi făcuse obiceiŭ de-a ieşi din casă.

Matilda ḑicea către Iliescu: maĭ trăesc, maĭ resuflu.

— Cred şi eŭ. Nu se poate compara viaţa liniscită şi plăcută de-aicĭ cu închisoarea de la Chindescĭ.

— Adevĕrată închisoare! Un oŭ şi o bucăţică de carne ajung unuĭ om; dar să maĭ aibă viaţă sufletească, să aĭ cu cine vorbi câte-va cuvinte! Să veḑĭ că'ţĭ maĭ deschid uşa nisce oamenĭ de seama ta, respundea Matilda.

Iliescu era foarte îngâmfat că el, un neînsemnat funcţionar, a fost destoinic să facă fericirea uneĭ femeĭ, lucru ce n'a putut face moşierul Mustea.

Măgulirea aceasta îl făcea să fie foarte bun şi prevenitor cu Matilda. Se părea că omul se schimbase; îndĕmânările vieţeĭ familiare îl făcuse chiar pe Iliescu maĭ bun.

— Eŭ eram menit a fi familist; nu-ţĭ facĭ ideo ce fericit mĕ simt, de când am casa şi masa mea.

— Şi de mine nu pomenescĭ nimic, îĭ ḑicea Matilda, desmierdându-l pe frunte.

— Maĭ încape vorbă? Fără tine n'ar putea fi aceste douĕ.

Iliescu nu era omul, care să născocească tot soiul de desmierdărĭ şi vorbe drăgostoase, menite uneĭ căsătoriĭ nouĕ. Recordul acesteĭ fericirĭ, obicĭnuit uneĭ tinere perechĭ, îl ţinea Matilda.

Dînsa nu se supĕra. Işĭ explica faptul prin aceea că Iliescu era puţin expansiv; nu un temperament vesel, vorbitor şi glumeţ.

— De statornicia unuĭ asemenea bărbat eştĭ în tot-de-a-una maĭ sigură, ḑicea ea vorbind cu Maria, cu care se împăcase din toată inema.

— Numaĭ, ţaţă, să nu uiţĭ vorba mătuşeĭ: apele liniştite nu sînt în tot-de-a-una şi cele maĭ puţin adâncĭ.

— Cum, adică tu creḑĭ că Iliescu ar fi vre-o dată capabil de vre-o inconstanţă?

— Nu ḑic, dragă ţaţă, dar sciĭ vorba: paza bună

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

treco primejdia rea. Nu sciŭ de ce, dar eŭ, cu caracterul mieŭ prepuelnic, n'aşĭ avea nicĭ o dată încredere într'un bărbat. Iţĭ spuiŭ drept, chiar pe cel maĭ sfînt tot îl cred în stare, când i se va da ocasie, să te înşele.

— Tu, Mario, cu caracterul tăŭ, trebue să nu te măriţĭ.

— Mĕ tem că aşa am să şi fac.

— Tocmaĭ, ce face Ionescu tăŭ?

— Ce să facă? El scie. Băiat bun, îl iubesc: dar e încurcat!

— Şi credĭ că el o sfînt? N'o fi avênd pe-acolo vr'o madamă?

— Nu cred, o prea sincer.

— Aicĭ o să-ţĭ spun că te înşelĭ; bărbaţiĭ neînsuraţĭ nu pot fi nicĭ odată constanţĭ jurămintelor date.

— Poate, dise Maria, simţind că un nor de melancolie îĭ acopere faţa.

— Cel puţin eŭ pe Iliescu îl ţin din scurt; pe mine nu mĕ poate înşela; l'aşĭ cunoasce immediat dupĕ purtărĭ. Pe copiĭ şi pe bărbaţĭ îĭ cunoscĭ îndată ce aŭ călcat vre-o poruncă.

In această căsătorie nouă Matilda avea foarte desvoltat sentimentul proprietăţeĭ.

Toate acoste lucrurĭ eraŭ cu baniĭ eĭ şi ţinea cu sfinţenie la cel maĭ mic din ele.

Toate trebuea să fie în bună regulă şi la locul lor, toate îngrijite şi curăţate.

Chestia bucătărieĭ o cam stingherea pe Matilda.

Rosa nu prea scia la bucate.

In schimb Iliescu era foarte capriţios la masă.

Mâncările la târg sînt maĭ grele de pregătit, ca să aibă faţă şi să fie gustoase. Nu-ĭ untul din bielşug; nu sînt păserile, carĭ, orĭ-cum ar fi gătite, tot sînt bune. Şi Matilda, care la Mustea nu fiersese un oŭ, acum era silită să ţie mult şi bine oala de coadă.

Alt-fel la masă era cearta gata.

Intâiŭ Iliescu făcea numaĭ observaţiĭ, luând în bătae de joc bucatele nereuşite bine; dar, încetul cu încetul, observaţiile ajunserĕ maĭ aspre şi maĭ jignitoare pentru Matilda.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intr'o ḑi, la dejun, se greşiră ouĕle vârtoase. Iliescu se ridică furios şi aruncă şervetul, ḑicênd:

— Maĭ bine la birt de cât în casa mea, unde nu pot mânca un oŭ dupĕ gust.

In altă ḑi supa fiind prea sărată, din pricină că o sărase şi Rosa şi cucoana, a făcut adevĕrat scandal.

— Astea sînt bucate pentru beţivĭ. Douĕ nu sînteţĭ în stare a face o supă.

— Te rog, Iliescule, nu mĕ pune în rândul servitoarelor, ḑise Matilda.

— Bine, dragă, dar nu mergĭ şi tu la bucătărie? Dupĕ ce cheltuesc banĭ, cred că sînt în drept să cer o mâncare ca lumea! La ce maĭ am casă?

— Unde aĭ vĕḑut casă şi să nu se întîmple greşelĭ? De aicĭ nu urmează să mĕ tratezĭ ca pe o bucătăreasă.

Destul mĕ ard la bucătărie, doar ţĭ-aşĭ fi pe plac! Dar greŭ se poate întra în voia unuĭ capriţios ca tine.

Cu toate aceste neînţelegerĭ micĭ, Matilda se credea fericită, scăpase cel puţin din miserie.

Iliescu, deşi econom, voia să s'arate lumeĭ galanton. Poftea dese orĭ prietenĭ de-aĭ luĭ la masă.

Atuncĭ cumpĕra băcăniĭ şi dedea Matildeĭ banĭ să ia păserĭ şi lucrurĭ alese; îĭ plăcea să posezc.

Din slujbă nu dase dimisia.

— Nu sînt nebun, ḑicea dînsul, să descalec de pe un cal înnainte de a avea altul gata.

Matilda tot maĭ păstra urmele uneĭ frumuseţĭ trecute. Când se îmbrăca şi 'şĭ dregea faţa, era frumoasă; deşi 'ĭ lipsea farmecul şi frăgeḑimea tinereţeĭ.

Intr'una din ḑile, stând la fereastră cu Iliescu, Matilda ḑise cu o vĕdită bucurie:

— Iliescule, tu aĭ pĕr alb!

— Mi l'aĭ scos tu!

— Eĭ aş!

— Ce, vreĭ să ḑicĭ cu asta că sînt maĭ bĕtrân de cât tine?

— Şi ce, te superĭ? Ţiĭ atât de mult la tinereţe?

— Veḑĭ bine că ţiŭ! Poate vreĭ să ne aretăm actele de nascere, ca să vedem care pe care?

— Fiĭ, frate, şi de douĕ-ḑecĭ de anĭ! De la o glumă te ieĭ la ceartă, curat ca fetele din pension.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Te-am rugat eŭ să-mĭ numerĭ periĭ albĭ? Iţĭ numĕr eŭ cutele pe faţă?

— Ce? Am eŭ cute?

— Sub pudră şi gold-cream nu se vĕd, în adevĕr.

— Ce mojic eştĭ tu, Iliescule!

— Tu cauţĭ pricinĭ şi pe urmă tot eŭ mojic. Şi asta-ĭ bine.

— Ţi-am ḑis o vorbă în şagă şi tu o ĭeĭ affaire.

— E cunoscut obiceiul tăŭ de a împunge pe toată lumea. O s'ajungem să nu-ţĭ între nimenĭ în casă.

— Eĭ şi? Atâta pagubă! De cine o să-mĭ pară reŭ? Poate de odorul de mătuşă-ta?

— Chiar şi de ea? Aĭ cu cine face o partidă. Mie nu-mĭ place să trăesc ca un bursuc.

— Maĭ ales că-şĭ aduce şi pe Jenică al eĭ!

Ce femeĭe fără ruşine: la vârsta eĭ să se ţie cu un băiat, căruia i-ar putea fi bunică!

— Eĭ, proa o măresc!

— Când am fost orĭ, să morĭ de ris, era baba împopoţonată c'un matineŭ bleu-pâle, numaĭ dantele. Se miră cum s'ar dichisi, să-ĭ placă protejatuluĭ.

— Eĭ, ce vreĭ, are şi ea inimă.

— Dar pentru asta le dă ţeara pensie?

— Şi maĭ bine ar fi s'o mânânce singură? Aşa se maĭ ţine un suflet de om pe lângă dînsa.

— Te rog nu vorbi aşa, că 'mĭ facĭ reŭ. El e un păcătos şi dînsa o canalie.

— Veḑĭ bârna în ochiĭ altora.

— Mĕ rog! Poate eŭ faţă de tine nu sînt ca dînsa faţă cu Jenică?

— N'am ḑis asta; dar, dĕ, trebue să fiĭ maĭ îngăduitor faţă de alţiĭ. Băiat sărac, la dînsa are masă, casă!

— Un mişel, care-şĭ vinde tinereţea, şi o să-şĭ nenorocească viaţa: asemenea femeĭe o să-l atace.

— Fiĭ maĭ domoală: mătuşa se ţine bine şi nu-ĭ cum creḑĭ tu.

— Se ţine, fiind-că pune pe ea o farmacie întreagă.

— Ba e o rasă de femeĭ, peste care aniĭ trec fără să lase urme.

— O fi sciind nisce farmece ce-va; n'aĭ vĕḑut la masă, cum toţĭ se uitaŭ în gura eĭ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Fiind-că'ĭ femee deșteaptă și bună.

— Bună? De-aceea nu plătesce servitoarele și schimbă câte două pe lună?

— De! e femee nervoasă.

— Dar cu protejatul nu se enervează? Din Jenică puiule, Jenică mamă, nu-l scoate! N'o să-ĭ maĭ calc în casă; femeea asta te îngrețoșază, te scârbesce!

— Te rog! Dacă 'ĭ alege așa, atunci o să staĭ singură ca o cucuvae. Fie-care are câte o meteahnă.

Ce ne pasă nouĕ ce fac cĭ! Sînt oamenĭ de companie, cu carĭ poțĭ petrece; încolo treaba lor!

— Atunci o să ajungem s'avem a face și cu hoțiĭ.

— Câtă vreme nu-ĭ la pușcărie, ce aĭ cu meșteșugul omuluĭ?

— Mĕ tem că la două-ₒecĭ de anĭ aĭ fost și tu protejat, de le ții așa parte.

— Matild'o, așa stârnescĭ tu cearta...

— Dacă le ĭeĭ apĕrarea...

— Ar trebui să audĭ cum te judecă lumea pe tine, ți s'ar tăia pofta de-a critica pe alțiĭ.

— Dar ce, eŭ am făcut ca dînsa? De mĕ judecă pe mine, trebue să te judece și pe tine.

— Orĭ-cum, maĭ puțin de cât creₒĭ?

— Mĭ-aĭ luat averea, aĭ făcut tot pe numele tĕŭ și nu sciŭ de ce m'ar critica pe mine maĭ mult de cât pe tine. Să nu te superĭ, dar aĭ curioasă judecată.

— De începĭ vechiul cântec, pe care credeam că l'aĭ uitat, fug de acasă.

— Eĭ, vorbim! Ce te superĭ?

— Bine, și ocara e vorbă, dar ce vorbă? Iți daŭ tot ce'ți trebue, aĭ viață liniștită, casă luxoasă chiar, staĭ în oraș cu oamenĭ de omenie...

Acum o să am și titlul de advocat. Ce maĭ doresc?

Toate astea nu se pot avea fără puțină jertfă din partea ta.

— Bine, dar trebuea să mi-o trecĭ sub formă de zestre.

— Dacă e vorba de zestre, puteam să iaŭ fată cu o sută de miĭ. Câte mĕ rugaŭ?

— La ce mĭ-aĭ amețit mie capul?

— Nu sciŭ cine? Eŭ ție saŭ tu mie?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cum, eŭ m'am legat întâiŭ de tine? Nu ți-ĭ rușine?

— Nu, de loc, să mĕ credĭ că nu!

— Cum, aĭ uitat, când în grădină mi-aĭ declarat că mĕ iubescĭ și ți-am dis să-ți vedĭ de treabă, că eŭ sînt fără noroc?

— Eștĭ naivă orĭ te facĭ? Adecă tu credĭ că declarația o începutul dragosteĭ noastre?

Nu, dragă, începutul sînt toate acele nemicurĭ, milе de privirĭ galeșe, zâmbetele cu multe înțelesurĭ, intonațiile deosebite. Acestea sînt începuturile, carĭ sînt în tot-de-a-una opera femeeĭ.

— Atuncĭ ar trebui poate să ne punem un sac în cap, când vorbim cu voĭ orĭ cel puțin un voal des, ca la Turcĭ, ca să nu ni se zărească fața?

— Poate! Maĭ ales acelea, carĭ nu pot fi scrioase. Bărbatul, drăguță, până nu-ĭ încurajat de ochiĭ și zâmbetul femeeĭ, nu îndrăznesce.

— Vrea să dică vĕ mărturisițĭ slăbiciunea; sînteți laș!

— Nu laș; dar avem prea mult amor propriŭ și un refus ne jignesce, de aceea nu încercăm până ce nu ne provocațĭ.

Ne ținem de provorbul că nepoftitul n'are scaun.

— Mĕ mir cum cutezĭ a spune că eŭ m'am legat întâiŭ de tine.

— Când n'aĭ ce dice, începĭ cu ocările, asta-ĭ puterea argumentelor tale.

— Haĭ să 'nchcem armistițiu, dise Matilda îmbrățișându-l po după gât...

S'apropia vremea meseĭ.

Rosa, foarte cochetă, cum scim, întră răpedo dicênd:

— Cuconiță, bucatele sînt gata, nu maĭ v'așĭ ruga, veniți puțin până jos.

Matilda și cu Rosa eșiră.

Iliescu deschise ușa și strigă:

— Ros'o, adă-mĭ un păhar de apă.

— Numaĭ de cât, cuconașule.

Matilda remase jos, trebuea să facă nisce maionesă; Iliescu nu vroea să mânânce pescele alt-fel.

— Ros'o, adă-mĭ untul-de-lemn de la cămară.

— Indată, cuconiță, și plecă ducênd un păhar de apă po tavă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bine, Ros'o, apa se dă goală ? ḍise Iliescu, apucând'o de bărbie.

Cel puţin bună-ĭ ?

— Bună, cuconaşule, chiar acum am scos'o, ḍise Rosa, zâmbind mulţumită de curtea stăpânuluĭ.

De mult îĭ zâmbea vesela orĭ de câte orĭ îl întâlnea singur.

„E frumuşel coconaşul, şi maĭ tînĕr de cât cucoana“ spunea dînsa către altă servitoare din vecinĭ.

— Tot maĭ bună ar fi cu o guriţă de-ale tale. Cine te-a muşcat de buze, de-s aşa roşiĭ ?

Şi fără multă vorbă o sărută de maĭ multe orĭ.

Rosa se lăsă sărutată. De mult aştepta ea asemenea favoare!

Plecă riḍênd şi ḍise :

— Vĕ las păharul. O să mĕ certe cuconiţa.

— Poţĭ să-l laşĭ orĭ să-l ĭeĭ ; mi-e foame, nu mĭ-e sete !

Dar ce-ĭ bine nu-ĭ reŭ ; ca să nu dea de bănuit Matildeĭ, turnă apa pe nisce florĭ.

Iliescu remase moleşit de patimă.

— „Nostimă Nemţoaică, gândea el, unde dracul a găsit'o Matilda? Tremura, drăcoaĭca, de mulţumire. Ce vreĭ? Opt-spre-ḍece anĭ !

„Păcat că plec în curênd !

„Dar o ia Matilda îndĕrĕt.

„E harnică şi eftină, lucru la care ţine atâta Matilda“.

La masă Iliescu privea mereŭ cu coada ochiuluĭ la Rosa, cerêndu-ĭ ba una, ba alta.

Se cam zăpăcise Nemţoaica : în loc s'aducă rasolul, aduse friptura.

— Ce aĭ, Ros'o, aĭ nebunit? ḍise Matilda.

— Bravo ţie, Ros'o, se vede că eştĭ amoresată, ḍise Iliescu glumeţ.

După ce eşi servitoarea, Matilda ḍiso cu asprime.

— Te rog, Iliescule, să nu glumescĭ cu servitoarele. Se fac obraznice şi nu mĕ pot servi cu ele.

— Aĭ ḍis către mă-sa c'o să fie ca'n familie ; ce mare glumă am făcut ?

— Te poftesc, păn'aicĭ !

— Credĭ c'o să mĕ pun la taifas ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce-ĭ bine nu-ĭ reŭ şi paza bună trece primejdia rea! E fată tînără şi poate lesne capătă gărgăuni la cap.

— Bine, cel puţin, că vorbesc cumineşte şi nu-ţĭ închipuĭ, Dumneḑeŭ scie ce.

— Află, dragă: eŭ, de felul mieŭ, nu sînt geloasă. Pentru mine gelosia ar fi o prea mare înjosire.

— Iţĭ făgăduesc şi eŭ acela-şĭ lucru.

Deşi mărturisesc că eŭ nu cred că poate o femee să nu fie geloasă: e în felul lor de a fi ast-fel.

— Aşa, un germene de gelosie, sigur, îl are orĭ-ce femee. Dar nu te cred atât de jos coborît ca să te legĭ de-o servitoare. Dacă e vorba să-ţĭ spun drept, apoĭ am fost puţin geloasă de năşica; prea îţĭ ridea în ochĭ şi te apuca mereŭ de mânĭ.

— Eĭ da, nănaşa e nostimă, n'aĭ ce ḑice şi, de, el maĭ bătrân şi ea mult maĭ tînără...

— Tocmaĭ de aceea trebue să fiĭ maĭ reservat, nu se scie ce năcăfale o apucă.

— Lasă, e femee veselă, glumeaţă, dar scie pân unde se merge şi pănă unde nu.

Astă-seară ce ne facem? Nu mergem la mătuşa? Poate de ea nu-ĭ fi geloasă.

— Of! dar mult mi-ĭ nesuferită. O s'o găsim iar cântând cu protejatul eĭ. Femee bătrână să se preteze la asemenea comedĭi! E grozav şi scârbos!

— Ce vreĭ, omul îmbătrâneşte, dar inema ba. Vrea să ḑică mergem; cel puţin ceaiŭ şi cozonac proaspăt o să căpătăm.

— Sigur, face în fie-care Sâmbătă pentru protejat. Se miră cum l'ar ţinea maĭ bine.

— Mare câĭnoasă eştĭ tu, Matild'o. De ce să nu daĭ voe femeeĭ să fie bună la inemă?...

Cu asemenea glume plecară la doamna Dănescu.

CAP. XV

Surprinderea

Trecuse vre-o lună de la cele povestite în urmă.

Iliescu se purta foarte blând şi chiar curtenilor cu Matilda.

Era mereŭ vorbă de plecare, dar Iliescu tot amâna. ba din una ba din alta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Maria trimisese respuns surori-sa să vie pe la ea; căci are să-i spue ce-va. Dînsa nu putea veni că era mătușa bolnavă.

— Încă să nu moară mătușa! Ce se face biata Marie? Tu nu poți da un ajutor lui Ionescu, doar s'ar divorța?

— Nu se poate, sor'o, nimic; dacă muerea nu vrea și el n'are motive vădite...

După dejun, Matilda se îmbrăcă și ḑise:

— Tu nu mergi, Iliescule?

— Nu, dragă, am de cetit mult, cred că te întorci curênd.

— Pe la vre-o patru. Rosa s'a dus la mă-sa. Cum vine, să pue de ceaiŭ. E o vremo foarte umedă.

— Ce gust! Tu plecĭ de-acasă și-ĭ daĭ și eĭ drumul.

— Eĭ și? Poate ți-e frică singur? Mititelul!

Și cuprinḑêndu-l pe după gît, îl sărută cu patimă.

— Eĭ, vorbă! Dar presupune că am și eŭ treabă să plec. Remâne casa pustie?

— Vorba-ĭ că nu plecĭ.

— Cel puțin i-aĭ ḑis să vie curênd?

— Iĭ spuiŭ în tot-de-a-una, când pleacă. E fluștura-tecă. De asta n'am s'o țin. Nu-ĭ vorbă, în curênd plecăm.

— Tu vreĭ să aĭbă omul toate calitățile!

Privind apoĭ pe Matilda, ḑise:

— Sciĭ că te prinde minunat pălăria asta?...

Matilda plecă foarte mulțumită de curtea bărbatu-so.

Ținea la Iliescu; cu toate suferințele din anul trecut, patima eĭ crescuse....

Afară vremea se recise bine.

Iliescu sta răsturnat pe canapea. Veḑĭ, Dumnea-ta, cetea, dar cu gândul la Rosa. „Cine dracul i-a dat în gând Nemțoaicei să plece?“

„Nu i-am ḑis, proasteĭ, să aĭbă în grijă, când pleacă stăpână-sa, nu cum-va să lipsoască de-acasă?“

De necaz începu a fuma și a se primbla prin casă.

Pe la vre-o treĭ, servitoarea, rumenă la față de aerul rece de-afară, gătită ca 'n ḑile de serbătoare, veni drept în cameră, la Iliescu.

— Cuconița n'a venit încă? ḑise dînsa, privind pe Iliescu galeș.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— N'a venit, hoţoaïc'o ! Ce bătae meriţi ! ḍise Iliescu privind'o aprins.

— Eŭ ? Dar ce-am făcut ?

— Ce-aï făcut ? Incă te facï a întreba ?

— Mi-a dat voie cuconiţa.

— Ţi-a dat voe ?

— Ḍeŭ, mi-a dat.

— Dar e vorba : la ce te-aï cerut ? Nu ţi-am ḍis să nu plecï, când pleacă stăpâna-ta de-acasă ?

— Eŭ m'am cerut de demineaţă şi nu sciam că pleacă. Dar, veḍï, am avut grijă să viŭ curênd.

— De nu veneaï, chiar te băteam. Privesce, de necazul tăŭ am fumat patru ţigărï în şir.

Rosa făcea pe spăşita.

De astă dată te ert, drace. Sciï bine că nu te pot desmierda, de cât când nu-ï encoana acasă.

Ḍicênd aceste vorbe o luă de talie.

— Stăï colea lângă mine şi-mï spune unde aï fost. Nu cum-va aï vre-un drăguţ de amor ?

Ḍicênd acestea o sărută.

— Ḍeŭ nu, eŭ ţin numaï la cuconaşul.

— Aşa să trăescï tu, Ros'o ?

— Aşa să trăesc.

— Atuncï vin colea pe genunchï, să te pot săruta maï bine.

. . . . . .

Cât o fi stat Iliescu de vorbă cu Rosa, nu putem sci. Destul că Matilda se întoarse maï curênd de cât credea.

Merse în bucătărie şi veḍu numaï şalul Roscï.

Nicï foc, nicï ceaiŭ, nemic !

De o dată, ca un fulger îï scăpără o idee prin minte, şi prin inemă simţi un junghiŭ.

Camera de lucru a luï Iliescu avea numaï o singură uşă. Matilda, tremurând de emoţie, lepădă ghetele şi tiptil merse prin sală, aruncând pelerina şi pălăria pe-o masă. Se duse până la uşă şi privi prin gaura cheeï.....

Ca o furie, deschise uşa camereï şi surprinse pe Iliescu cu Rosa pe genunchï. Matilda o apucă de coade şi, aproape să le rupă, ţipând ca o leoaică furioasă :

— Pe poartă, ticăloas'o, că te ucid !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iliescu, laș ca toți soții prinși în asemenea casuri, remase un moment înlemnit.

Nu se aștepta de loc la venirea Matildei. Erau abia 3 și jumătate și ea ḑisese că vine la 4. De obiceiu, când mergea la Maria, aveau atâtea să-și spue în cât sta peste termen. Nu se dumerea prin ce minune venise acum aproape cu un ceas înnainte.

Matilda, galbenă de emoție, enervată, aproape nebună, începu a blestema pe Iliescu.

— Nu ți-e rușine, om fără caracter, să mĕ insulți în casa mea cu servitoarea?

Atât de jos nu te-am creḑut, mișelule. De ce nu mĕ omori, de ce nu-mi dai otravă, om fără inimă? Să sciĭ, merg să dau divorț, să ţip în gura mare că eștĭ un hoț, un înșelător! Să eșĭ din casa mea! E cu baniĭ mieĭ!

Iliescu, încet-încet, își căpĕtă sângele rece.

— Matildă, liniștesce-te. O să-ți pară reŭ de toate astea. A fost o glumă din partea mea, o simplă copilărie. Iți jur că n'am nemic cu ea. Dă-o afară, fă ce vreĭ.

— Frumoase copilăriĭ! Mai bine muream de cât maĭ ajungeam să vĕd asemenea lucrurĭ.

Matilda izbucni în plâns. Iliescu, spre a pune capĕt, se îmbrăcă și eși fără să ḑică un cuvînt. Matilda remase singură.

Rosa își luă lucrurile și plecă.

In casă domnea o liniște de moarte. Doar zgomotul străḑeĭ o maĭ trezea, din când în când, pe Matilda, din amorțire.

Lovitura aceasta fusese atât de neașteptată, în cât după întâia iritare, căḑu într'o aiurcală: nu scia singură de visează orĭ sînt aevea cele petrecute.

Intunecase de mult, dar dînsa pierduse noțiunea vremeĭ; i se părea că-ĭ rătăcită într'un pustiŭ, din care nu va maĭ eși.

Remase ţintuită în acela-și loc unde o doborîse durerea.

Din când în când câte o raḑă de cugetare îĭ străbătea mintea. Atuncĭ își blestema patima ticăloasă, care o dase pe mâna luĭ Iliescu.

Nu-l iubise pe Mustea; dar ce deosebire, ce liniște

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în căsnicie! Acum vedea că, de eraŭ atuncĭ certe, vina era numaĭ a cĭ.

Cu toate astea, nicĭ prin minte nu-ĭ trecea că dînsa fusese de o mie de orĭ maĭ nedreaptă faţă cu Mustea de cât ora Iliescu faţă de dînsa.

Intr'un târdiŭ, prin întunerecul ce domnea în toată casa, s'auḑiră paşĭ.

Matilda tresări, nu de spaimă, dar de enervare.

Ar fi fost pentru ea o o mântuire să vie cine-va şi să-ĭ pue capĕt ḑilelor.

Era înso Iliescu.

Fără a ḑice un cuvînt, aprinse lumînarea şi aduse un cufĕr; liniştit şi tăcut, începu să-şĭ aşeḑe albiturĭ, haine şi puţine cărţĭ.

Matilda le vedea toate acestea ca într'o ceaţă, ca într'un vis.

De la o vreme, ne-maĭ putêndu-se stăpâni, ḑise:

— Dar unde plecĭ?

— Nu mi-aĭ ḑis să plec? Treaba mea!

— Sînt sătul de tirănia ta.

— Asta-ĭ răsplata jertfelor mele?

— Să mĕ scutescĭ cu jerfele tale. Maĭ curênd eŭ am făcut jertfe. Ceartă şi insulte, par'că m'am vîndut rob femeeĭ!

— Sînt eŭ vinovată de ticăloşiile tale?

— Ascultă, Matild'o, eŭ sînt aşa cum sînt. Dacă îţĭ plac, bine; dacă nu, atâta pagubă.

— Frumos!

— Pentr'o copilărie, sciŭ că n'o să am linişte un an. Plec în strĕinătate. Tot trebuea să fac asta peste câte-va sĕptĕmânĭ. Tu, fă ce vreĭ.

— Cum, singur?

— Dar ce, poate mi-oiŭ lua clopot capuluĭ? Eŭ plec să muncesc; am nevoe de linişte.

— Să mĕ aĭ pe cuget, când veĭ auḑi că mi-am făcut sama!

— N'am ce'ţĭ face, trebue să plec să-mĭ fac o carieră. Nu voiŭ să ḑicĭ că m'am procopsit cu baniĭ tăĭ.

Matilda zbucni în plâns, singura mângâere a celor slabĭ, nenorociţĭ, şi fără nicĭ o speranţă. Plânsul recoresce inemile arse de focul durerilor şi al nenorocirilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A doua ḑi Iliescu se pregăti de drum cu tot di'nnadinsul. Eşi, îşĭ scoase pasport. Avea prietenĭ la prefectură şi i-l dădură numaĭ de cât.

Banĭ avea pregătiţĭ maĭ di'nnainte.

Aproape de plecare, Matilda se închise în cameră, jelind ca după mort, bocind nu pe Iliescu, dar viaţa eĭ pierdută, lipsită mereŭ de orĭ-ce fericire.

Câte-o dată patima o împingea să meargă să dea în genuchĭ înnaintea luĭ Iliescu, să-l roage să n'o lase, căcĭ va muri de durere.

Iubirea luĭ era ultima eĭ raḑă de lumină. Pierdută aceasta, putea să-şĭ piarḑă şi viaţa.

Dar înjosirea era prea mare, ca să nu se trezească în ea nicĭ pic de amor propriŭ.

Plângea, primblându-se prin casă, muşcând cu furie di'ntr'o batistă, pe care o sfâşiase toată.

Iliescu, la plecare, bătu în uşă, ḑicênd :

— La revedere, Matild'o.

Dînsa, de durere, s'aruncă pe o canapea, bocind nemângăiată, neavênd putere să ia vre-o hotărire.

Tot i se părea că nu va fi el atât de crud; poate chiar de la gară îl va prinde mustrare de purtarea luĭ faţă de dînsa şi se va întoarce.

Remase singură şi păru maĭ nenorocită de cât orĭ când.

Din întîmplare Maria venise să-ĭ aducă nisce tiparurĭ, de carĭ vorbiseră în ḑiua trecută.

Era pe la vre-o patru.

Casa toată răscolită.

In bucătăire, totul în neregulă.

Se cunoscea că nicĭ nu fusesese foc în ḑiua aceea.

Fusese o ḑi cu soare şi călduroasă, semĕna maĭ mult a primă-vară de cât a iarnă.

Marieĭ îĭ trecu un fior prin inemă. Era par'că o casă în care se făptuise o crimă. Linişte, ca de moarte: nicĭ o mişcare, nemic! Păn' şi servitoarea lipsea.

— In ḑiua trecută Matilda tocmaĭ lăuda vrednicia Roseĭ!

In camera de culcare răscoală; un singur pat desfăcut, haine aruncate, schimburĭ răvăşite, Matilda nicăerĭ.

Maria, de spaimă, abia nu leşină.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Scia că Iliescu avea la el baniĭ pregătiţi pentru drum. In gând îşĭ ḑise: „Cine scie ce s'o fi întîmplat“! Eşi în sală.

Pe masă eraŭ aruncate pălăria şi mantila.

Se răpeḑi la camera de lucru şi, izbind uşa cu tărie, ivărul sări şi uşa se deschise.

— Matild'o, co facĭ?

Când o vĕḑu atât de prăpădită şi plânsă, remase locului.

— Pentru Dumneḑeŭ, ce-ĭ cu tine? Ce s'a întîmplat?

Matilda, galbenă şi istovită de supĕrare, vĕḑênd că-ĭ Maria, se trezi ca di'ntr'un vis.

— Pentru Dumneḑeŭ, ce-ĭ ţaţă?

— Iliescu a plecat!

Şi zbucni în lacrimĭ.

— Cum! Unde?

— In străinătate.

— Eĭ şi? Era de mult hotărît să plece.

— Dar e un mişel: l'am prins cu servitoarea.

— Ce canalie! ḑise Maria, îngălbenind.

Pe urmă, culegêndu-şĭ gândirile, adăogă:

— Şi pentru asemenea miserabil tu să-ţĭ facĭ sânge reŭ, să te omorĭ? Lasă-l să plece sănătos; o veni, poate, maĭ pocăit. N'aĭ teamă, un soiŭ reŭ, ca el, nu se pierde.

— Dar cum remân eŭ? Ce va ḑice lumea? Deabia luaţĭ şi ol fuge în lume singur. Frumoasă căsnicie! Pentru asta m'a despărţit de bărbat?

— Lumea? Astă grijă să aĭ! Nicĭ împĕraţiĭ nu pot opri gura lumeĭ.

— Sînt o nenorocită. E o răsplată pe lume, dragă Marie.

Şi zbucni din noŭ în plâns.

Matilda avu un moment de adevĕrată căinţă.

Acum avu imaginea de tot ce-a trebuit să sufere Mustea. Poate la el suferinţa a fost şi maĭ grozavă, de oare-ce l'a şi ucis pe jumĕtate.

Maria o duse în camera de culcare, unde era puţin maĭ cald. Işĭ închipui că, de supĕrare, soru-sa nu luase nemic în gură toată ḑiua.

Se duse la bucătărie şi pregăti un ceaiŭ. Căută la cămară; găsi pâine, şvaiţer, şi le aduse sorori-sa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bea, dragă Matildă; nu te lăsa durereĭ.

— Oh! Cum aşĭ vrea să mor!

— Fericirea luĭ ar fi poate să te ucidă. Trebue să aĭ ambiţie, să nu te laşĭ. Aĭ jertfit prea mult, ca din totul să profite o canalie ca el. Aveam eŭ dreptate să-mĭ fie antipatic.

Matilda luă de câte-va orĭ din ceaiŭ. La indemnurile Marieĭ de-a mânca, să nu se îmbolnăvească, respundea cu veşnicul refren:

— Nu pot, îmĭ stă în gât, aşĭ vrea să mor.

— Nu te lăsa copleşită de durere. La urmă, ce să facĭ? Aşa sînt bărbaţiĭ. Se întoarce şi te împacĭ.

Cu multă silă. Matilda bĕu vre-o jumĕtate de păhar de ceaiŭ.

Maria se bucura gândind că, odată smulsă din acest nenorocit cerc de jale, şi-o veni în sine şi nu va maĭ suferi atât pentru o canalie ca Iliescu.

Când Maria se duse până la masă să pue păharul, de odată auḑi un oftat puternic.

Întorcêndu-se răpede, o vĕḑu pe Matilda leşinată. Era atât de galbenă la faţă, în cât părea moartă.

Fu o sincopă de câte-va minute. Venindu-şĭ în fire, aretă că o doare inema şi pieptul.

Maria o desbrăcă, o culcă în pat, ca pe un copil. Iĭ puse mâna la inemă: se bătea foarte neregulat.

Maria era grozav de îngrijată. Nu scia ce să facă. Doctorul trebuia chemat şi n'avea pe cine să trimiţă. Să plece ea? Dar cum s'o lase singură?

Dacă iĭ vine alt leşin? Cine iĭ va da ajutor? Era în adevĕr grozav. Şi trebuia să ia o hotărîre. Nu putea remânea pe noapte singură şi fără doctor.

Se hotărî să ia o trăsură să cheme doctorul, să treacă pe acasă să spue că Matilda o bolnavă şi trebue să remâe pe noapte acolo, şi să trimiţă pe servitoare la o femee cunoscută din mahala să-ĭ ḑică să vie la soru-sa.

— Dragă, Matild'o, cred că nu o să-ţĭ maĭ vie reŭ, dar, orĭ cum, trebue să vie doctorul să te vadă.

Eŭ trec să-l chem şi vestesc pe ceĭ de-acasă că la noapte remân la tine.

Tu fiĭ cu minte, nu te lăsa pradă durereĭ, şi nu fă pe cheful duşmanilor! Fiĭ maĭ bărbată; o să trecĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi prin crisa aceasta. De când am venit în oraş, am auḑit multe. Pot să te asigur că nu-ĭ căsnicie fără asemenea frumuseţĭ, şi femeile sufĕr, fiind-că n'aŭ ce face. Ḑi şi tu ca toate: «Aşa sînt bărbaţiĭ».

— Frumoasă mângâere!

— In lipsă de alta, trebue s'o primescĭ.

Matilda remase singură.

Suferinţa sufletească, unită cu durerea corporală, se complectaŭ una pe alta.

Aceste douĕ durerĭ ĭĭ dădeaŭ o sensaţie de mulţumire asemĕnătoare cu a pocăituluĭ, care, canonindu-se, ispăşesce un păcat mare.

Peste scurt timp aţipi.

Dar ce somn, zbuciumat de visurĭ grozave!

Aci i se părea c'o înnăbuşe cine-va cu perne; aci că-ĭ căḑută într'o apă: vrea să dea din mâinĭ şi, din ce în ce, se cufunda maĭ adânc.

Visurĭ nebuloase, în carĭ realitatea, boala şi fantasia s'amestecaŭ într'un chip ciudat. Mereŭ tresărea, strigând:

— Marie! N'aĭ venit încă?

Dar Maria, orĭ-câtă bună-voinţă ar fi avut, nu putea zbura.

Matilda aţipea douĕ-treĭ minute şi, când se deştepta, avea impresia c'o fi dormit cine scie cât.

Atuncĭ o apuca teama, că Maria, poate, nu se va maĭ întoarce.

Pe la vre-o şeapte Maria sosi împreună cu doctorul. Era tot cel care-l căutase pe Mustea.

Ĭi istorisi, cum ĭ-a venit reul di'ntr'o supĕrare mare.

Doctorul înţelese tot.

Intr'un oraş de provincie, cele maĭ micĭ întîmplărĭ se lăţesc cu iuţeala fulgeruluĭ.

Oraşul întreg scia că Iliescu plecase şi-şĭ lăsase femeea. Lumea maĭ adăoga, ḑicênd: „Nicĭ o faptă fără plată. Cum a făcut ea luĭ Mustea, aşa ĭ-a făcut şi Iliescu eĭ".

Doctorul o ascultă, o observă cu de-amĕnuntul şi-ĭ dădu o reţetă.

In antret spuse Marieĭ că-ĭ o boală grea de inemă.

— E nevoe de mare îngrijire şi de maĭ mare li-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nişte. Cuconiţa n'a avut nicĭ odată inima normală; dar trăind liniştită, la aer curat, ar fi dus'o mult.

— Ce să mĕ fac eŭ singură cu dînsa? Vĕ rog, domnule doctor, lăsaţĭ reţeta la farmacie să mĭ-o trimeată prin servitor.

— Bucuros, domnişoară, ḑise doctorul.

Nu întrebă nimic; căcĭ oraşul întreg scia că-l prinsese pe Iliescu cu servitoarea.

— Sărmana Matildă, cum s'a nenorocit singură! ḑise Maria.

— Nu dînsa, patima! Tânguirile sînt zadarnice. Caut'o, îndulcesce-ĭ viaţa, mângâe-o şi, pentru folosul eĭ, compune singură scrisorĭ, ḑi că sînt de la dînsul. Eŭ mâĭne am s'o opresc să nu citească, sub cuvînt că-ĭ face reŭ.

In fie-care ḑi doctorul venea regulat. Bolnava mergea din ce în ce maĭ bine.

Maria luase o bĕtrână, o slujnică veche de la mătuşe-sa. Aceasta gătea şi făcea tot serviciul.

Maria n'o părăsea pe Matilda maĭ de loc.

Cel mult se răpeḑea un ceas a casă de regula cele trebuiteare. Mătuşa mergea şi ea destul de reu cu boala.

Maria, după sfatul doctoruluĭ, se silea din toate puterile s'o liniştească po soru-sa.

Când Matilda dormea, Maria scria câte o scrisoare, imitând, pe cât putea, scrisul luĭ Iliescu.

Avea timbre vechĭ străine, le lipea, şi o da servitoareĭ, ḑicênd s'o aducă în casă, când Matilda e trează. Maria i le cetea.

Ast-fel Matilda se liniştise.

Uitase fapta luĭ Iliescu saŭ cel puţin se mângâia şi dînsa ca toate femeile: „Aşa sînt bărbaţiĭ!“

Cum să nu uite, când în scrisorĭ eraŭ cuvinte de dragoste, spunênd că doresce să se facă maĭ curênd sănătoasă ca să vină la el?

Cu îngrijirea, ce o putea da numaĭ o soră bună, ca Maria, un suflet iubitor şi nobil, Matilda se îndreptă maĭ răpede de cât credŭse doctorul.

— Aĭ făcut minunĭ, d-şoară, cu îngrijirea d-tale; dar s'o păzescĭ de emoţiĭ.

Intr'o ḑi, când Maria se dusese, ca de obiceiŭ, căcĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trebuia să vadă de două case, Matilda se coborî din pat și începu să caute scrisorile venite de la Iliescu.

Maria tocmai întra pe ușă și, vĕdĕnd'o pe Matilda veselă, îĭ ḑise:

— Ce cauți, dragă ṭaṭă?

— Caut eŭ ce-va.

— Ce? Poate sciŭ eŭ.

— Unde-aĭ pus scrisorile de la Iliescu? Voiŭ să vĕd, când a venit cea din urmă. De o sĕptĕmână, poate maĭ mult, de când nu ne scrie nimic. O fi bolnav?

Maria se cam zăpăci, dar răpede îșĭ veni în sine.

— Ioĭ, aș! bolnav! O fi avĕnd de lucru.

— Unde-ĭ scrisoarea?

— Sciĭ că eștĭ nostimă, creḑĭ că le string?

— Dar cum, le-aĭ aruncat?

— Nu string nicĭ odată scrisorile; baba va fi regulat pe masă și le-o fi luat la aprins focul! N'o maĭ satură Naiba de hârtiĭ.

Maria le spunea toate astea, dar n'avea curaj s'o privească pe Matilda în față.

Matilda se uĭtă curios și ḑise:

— Marie, tu-mĭ ascunḑĭ ce-va și reŭ facĭ.

— Nu-ṭĭ ascund nimic, dar mĕ tem c'a plecat din Zurich, de vreme ce nu maĭ scrie.

— Dar cum scrie el și nu ne dă adresa? Poate nicĭ n'a scris. Veḑĭ cât sînt de liniștită? Ṭiŭ la el, dar nu nebunesce ca maĭ înnainte.

— Veḑĭ bine, trebue să-ṭĭ cruṭĭ sănătatea.

— Așa am să fac.

— Ṭaṭă dragă, eŭ de seară nu viŭ să mân aicĭ. Mătușa mi-a făcut scene, ḑice că prea o las singură.

— Nicĭ nu-ĭ nevoe, doarme baba aicia.

Maria începu a veni maĭ rar.

Matilda, gândind mereŭ singură, ajunse la încheere că Maria a înșelat'o. Nu voi să maĭ ḑică nemic, pricepĕnd din ce dragoste mare a făcut așa. Vorbind, s'ar fi iritat, și doctorul i-a repetat mereŭ să nu se emoṭioneze. In ḑilele urîte de iarnă, în nopṭile lungĭ și nesfârșite, se gândea la toată viața sa. Mintea noastră e ca o arhivă, în care se 'nseamnă numaĭ nenorocirile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fericirile se șterg, dar nenorocirile sînt scrise cu litere de oțel. Durerea lasă urme în sufletul nostru, pe când plăcerile și fericirile trec ca un zefir ușor, abia atingêndu-l; simțî plăcere un moment și pe urmă uitate remân pe vecî.

Trecêndu-și în revistă necazurile, ajunse la vremea când sta în căsuța umedă a cucoanei Catinca. De la acest gînd, de o dată sări la altul; își aduse aminte că asta avea o cunoscută, o cucoană, și aceea avea un băiat la Zurich.—«Prin el, își zise ea, am să pot afla ce-va de Iliescu.»

A doua ḑi de demineaţă Matilda se îmbrăcă cu blana, puse de-î aduse o trăsură și plecă la cucoana Catinca. Îi istorisi pe scurt nenorocirea eî și-î ḑise:

— Dragă cucoană, nu te voiŭ uita în viaţă, numaî află ma-ta de adresa luî Iliescu.

— Vaî, dragă, chiar pe dată merg. Cucoana Elisa e femee de aur și secretă, nu-ţî închipuî. Poţî să-î spuî, ca unuî duhovnic, și moarte de om de-aî face.

Scrie fiu-so, — ce maî băiat învĕţat — și păn peste o sĕptĕmână îî avem adresa și-l prinḑî ca din oală.

— Cât eștî de bună, cucoană dragă!

— Să nu-ţî facî inimă rea, draga mea, bărbaţiî așa sînt. Câte de acestea n'am tras eŭ cu al mieŭ.

Și-am ţinut casă păn la capĕt!

— Am să caut să-mî fac și eŭ curaj.

— Să-ţî facî, dragă, să beî și să mănâncî; doar îî prinde putere; n'aî grijă, el nu rabdă.

Cucoana Matilda își luă ḑiua bună și plocă.

Cucoana Catinca îî făgăduise că, îndată ce va afla vestea, vine întins la dînsa.

Biata femee era foarte măgulită că Matilda și-a adus aminte de ea și-a alergat, i-a cerut ajutorul.

Matilda, maî liniștită că a pus ce-va la cale, se întoarse acasă.

Își făcea tot soiul de planurî: cum îî va afla adresa, cum va pleca. Și va sosi pe neașteptate la el; dînsul, sigur, se va bucura vĕḑênd'o.

In ţeară străină sentimentele se ascut maî mult, și când veḑî pe unul de-aî tăî, nu se poate să nu te bucurî.

Ce-î drept, peste opt ḑile, cucoana Catinca se ţinu de cuvînt și-î aduse vestea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iliescu a fost pe acolo, dar plecase cu câte-va ḑile înnainte. Pe cât credeaŭ ceĭ de acolo, la Monaco, să-şĭ cerce norocul.

Matilda se stăpâni, dar cât p'aci de nu căpĕtă iar o sincopă.

Nu spuse Marieĭ nemic din planurile eĭ.

A doua ḑi işĭ scoase pasport, închise casele şi trimise cheile la soru-sa, scriindu-ĭ câte-va rândurĭ, în cari-ĭ minţea c'a primit o depeşă de la Iliescu şi pleacă, părêndu-ĭ reŭ că nu o poate vedea înnainte de plecare.

CAP. XVI

Pĕcatul

Pe dupĕ sfîntul Dumitru, Ionescu plecă la postul săŭ de şef de gară şi casier la o staţie mică de pe linia Paşcanĭ-Iaşĭ.

Toată iarna trăi ca adevĕrat pustnic. De-ar fi putut, nicĭ n'ar fi mâncat numaĭ să iconomisească banĭ de-ajuns ca să scape odată de viespea de nevastă-sa.

Din economiile luĭ de-o jumĕtate de an, abia, cu mare anevoe, pusese de o-parte vre-o cincĭ sute de leĭ.

Ca să se poată desface de nevastă-sa, i-ar fi trebuit decĭ vre-o treĭ anĭ, cel puţin, de tortură. Şi numaĭ dupĕ aceasta să se poată căsători.

Era în adevĕr îngrozitor.

Une-orĭ îl apuca asemenea desnădejde, că lua revolverul din cuiŭ, gândind:

«In caltea să se isprăvească odată, să nu maĭ aĭbă canalia nicĭ de la cine lua pensie şi nicĭ să mĕ ţie legat păn să-ĭ daŭ miĭ de leĭ».

Dar era primăvară şi viaţa atât de atrăgĕtoare; dimineţele atât de plin de farmec, în cât şi celuĭ maĭ obijduit om tot i-ar fi părut reŭ să moară!

Ionescu era abia de douĕ-ḑecĭ şi opt de anĭ. Se maĭ gândea că, departe, într'un colţ de lume, e o fiinţă, care îl iubesce şi care, poate, de durere, ar fi nefericită toată viaţa.

Singure aceste gândurĭ îĭ făceaŭ să pue arma la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

loc, să-şĭ ḑică să aibă curaj, să fie bărbat şi să muncească.

Dar cum să muncească? Maĭ mult de cât îĭ era slujba nu putea face, şi, chiar de ar fi voit să muncească, nu scia ce, n'avea ce şi nimenĭ nu-l plătea maĭ mult de cât îĭ era leafa; nu putea câştiga un ban.

Adesea, în asemenea momente desnădejduite, se blestema că n'a învĕţat un meşteşug. Atunci n'ar fi dormit ḑi şi noapte, ar fi muncit ca un uriaş, ca un rob, şi tot ar fi strins baniĭ trebuitorĭ: într'un an cel mult, ar fi scăpat de viespea, ce-l otrăvea.

Acum îşĭ amintea cum de mic ora să între în comerţ, şi ḑicea: «Ce bine ar fi fost, ca neguţător, poţĭ orĭ când câştiga câte-va miĭ de leĭ. Acum n'aşĭ fi la placul uneĭ ticăloase!»

Şi, curat vorba filosofuluĭ vechiŭ, Ionescu socotea toate îndeletnicirile maĭ norocoase de cât a luĭ.

„Slujbaşul, gândea el, e legat cu lanţurĭ; el nu-şĭ poate lua zborul; e menit să fie toată viaţă ce a fost erĭ şi ce-ĭ a-ḑĭ. El nu poate avea nicĭ bucuria ilusiilor, nicĭ beţia speranţelor. De ar trăi o ḑi orĭ un veac, pentru el nimic nu se va schimba.

„Meseriaşul poate spera să se îmbogăţească, muncind orĭ descoperind ce-va.

„Negustorul îşĭ cearcă mereŭ norocul: ceea-ce nu-ĭ aduce anul, îĭ poate aduce ceasul. Militarul, chiar, speră o înnaintare; dar noĭ, funcţionariĭ, ajunşĭ aci, unde sînt eŭ, nu maĭ avem nimic de aşteptat!

„In aşa viaţă e lesne să-ţĭ închipuĭ că aĭ trăit o sută şi o mie de anĭ... Cel puţin să fiĭ fericit, să nu ducĭ dorul fiinţeĭ iubite. Atunci, lipsit de ambiţiĭ, şi maĭ lipsit de speranţe, poţĭ să-ţĭ ducĭ viaţa în tihnă!“

Era primăvară, şi tocmaĭ pe linia luĭ începuse o circulaţie mare de porumb.

La casă întraŭ sume destul de bunicele.

Ionescu avu adevĕrată aberaţie în judecată; fie patima, fie nevoia, fie şi una şi alta, se simţi împins la ce-va reŭ. El îşĭ ḑise: «Dacă numaĭ în treĭ patru lunĭ aşĭ face nisce opririĭ neînsemnate, novĕrsând toate sumele intrate, aşĭ putea să scap de belea, şi apoĭ în fie-care lună aşĭ pune din leafă; într'un an aşĭ acoperi suma luată. De când sînt aicĭ nu s'a făcut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o singură dată inspecție și nicĭ n'o să se facă anul acesta. O gară neînsemnată, ca asta, ce control îĭ maĭ trebue? Baniĭ îĭ voiŭ înnapoia cu sfințenie, de ar fi să mănânc numaĭ pâine și apă».

Odată aceste gânduri nenorocite întrate în mintea luĭ Ionescu, greŭ îĭ era a se depărta de la ele. Planul acesta era atât de limpede și de atrăgĕtor, cum e o apă adâncă, dar înșelătoare prin limpedĭmea eĭ.

Era un curent nenorocit, care îl atrăgea la adânc.

Nopțĭ întregĭ nu dormea, gândindu-se numaĭ cum va face să fie totul într'o regulă aparentă. N'avea pe nimenĭ cu cine să se sfĕtuiască.

In asemenea împrejurărĭ el nu vedea argumente protivnice, carĭ să-ĭ arate primejdiile. Toate se grupaŭ numaĭ în folosul luĭ, toate lucrurile eșeaŭ la capĕt bine, fiind-că el le punea la cale. Par'că toate ar fi atârnat numaĭ de dînsul!

El nu vedea că un singur factor străin îĭ poate schimba toată șubreda luĭ înjghebare.

Ceea ce nu putuse economisi în jumĕtate de an, lesne puse de-o-parte în câte-va lunĭ; intrările la casă reaŭ pe fie-care ḑi în tot maĭ marĭ, ast-fel putea face vĕrsărĭ îndoite, și de aceea nicĭ o bănuială, cât de mică, nu se putea face pe seama luĭ.

Când puse de-oparte suta întâia, simțĭ un fel de fior nervos, un tremur și un leșin; fără voie gândul îĭ ḑise:

„Oare pĕcatul acesta nu te va duce în prăpastie?»

Baniĭ îĭ ținea tot în casa găreĭ, dar într'o cutie de-oparte.

Fapta era lesne de săvârșit. Lua de colo și punea dincolo. Vĕrsările le făcea după regulă. Dacă ar fi venit un control, bine n'ar fi fost, dar orĭ cum, baniĭ eraŭ față.

Așa s'aŭ mânat lucrurile până prin mijlocul verel. Ionescu acum se deprinsese, nu-ĭ maĭ făcea nicĭ o impresie oprirea sumelor micĭ; pĕcatul întâiŭ e greŭ, al doilea merge de la sine, al treilea și al patrulea merg fără coa maĭ mică mustrare.

I se părea lucru foarte natural.

Intr'o seară, remase maĭ târḑiŭ în cancelarie, îșĭ adună suma pusă de-oparte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Eraŭ tocmaĭ treĭ miĭ.

Avu impresie ca şi cum ar fi economisit acea sumă.

Tocmaĭ în ḑiua aceea primise o scrisoare amenin-ţătoare de la nevastă-sa, care nu-şĭ primise pensia de vre-o douĕ luni. Iĭ spunea că, dacă nu se împacă vara aceasta, pe urmă nicĭ n'o să maĭ vrea.

Ba are să-ĭ vie cu sila în casă; că dînsa nu s'a mă-ritat ca să stea prin uşile oamenilor.

„O să'ţĭ fac, puişorule, o surprisă plăcută: mĕ veĭ vedea într'o bună dimineaţă coborîndu-mĕ din tren cu căţel cu purcel. Atuncĭ poţĭ să-mĭ daĭ şi ḑece miĭ că n'o să maĭ voiŭ eŭ".

Aşa isprăvea dînsa o scrisoare plină de înjurăturĭ, cuvinte murdare, pe carĭ te miraĭ cum le răbda hâr-tia să fie scrise.

Ionescu remase un ceas pe gândurĭ.

Supĕrarea îl făcuse de pieatră.

Aflase că Clotilda, aşa se numea nevasta luĭ, se certase cu vechiul eĭ amant. Şi nu era de loc lucru cu neputinţă ca dînsa să vie, să se aşeḑe în casa şi la masa luĭ cu sila.

La aceste gândurĭ ar fi făcut şi moarte de om, s'ar fi ucis pe sine de o mie de orĭ, nu odată.

Ar fi trecut prin foc şi prin apă, ar fi suferit cele maĭ marĭ torturĭ, numaĭ să scape de această viespe, care otrăvea ceĭ maĭ frumoşĭ aniĭ aĭ vieţeĭ luĭ.

Işĭ amintea traiul: cu această femee isterică n'avuse o clipă de liniște. Era grozav. Işĭ aducea aminte că adesea atâta îl zăpăcea, în cât pleca pe stradă cu ca-pul gol.

Dar atuncĭ n'avea asemenea respunderĭ; nu eraŭ în seama luĭ plecarea trenurilor şi atâtoa regulĭ de pă-zit, de la carĭ atârnă viaţa a ḑecĭ de oamenĭ.

Dacă vine aicĭ, îşĭ ḑise Ionescu, sînt nenorocit, o să mĕ zăpăcească într'o ḑi, într'atât în cât se poate întîmpla să fac adevĕrata nenorocire; în interesul servi-ciuluĭ şi al mieŭ trebue să împiedec viespea să vie aicĭ!

Ḑicênd acestea, c'o hotărîre de eroŭ, luă baniĭ şi porni cu cel di'ntâiŭ tren, lăsând un funcţionar să-ĭ ţie locul. Enervarea luĭ şi teama de femee eraŭ atât de marĭ, în cât era hotărît, de-ar vedea-o venind, să-şĭ facă seamă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ajunse în oraș, regulă cu advocatul ei, căruia îi încredință banii.

Acesta îi făgădui că 'n câte-va înfățișări divorțul va fi gata. Ionescu merse pe la Maria, îi spuse cu bucurie că divorțul e regulat: în câte-va luni va fi liber și vor putea face căsătoria.

a Maria remase cam pe gânduri, nepricepând de unde putut Ionescu să stringă așa sumă.

Părea foarte îngrijată, dar nu îndrăznea să-l întrebe.

Vorbiră de una de alta, lucruri indiferente. Îi vorbi despre soru-sa, pe care o aștepta să vie din străinătate.

Despre mătușă, care din ce în ce era mai bolnavă și mai caprițioasă.

Dînsa îl cunoscu înse pe Ionescu că are ce-va pe suflet.

Era îngrijat și trist, o îndoială i se citea pe față.

Maria nu putea să'l întrebe, n'ajunsese a fi atât de liberă.

Se despărțiră unul de altul; dar mult mai rece de cât de obiceiu.

Ajugênd acasă, pe Ionescu îl prinse o frică. I se părea că toată lumea îl vede și-l arată cu degetul ca pe-un hoț.

Noaptea, vorbea prin somn și tresărea. Avea visuri groaznice: de câte-va ori se visase dus între soldați, închis la un loc cu hoții.

Dese-ori, când sta singur în cancelarie, tresărea la cel mai mic vuet.

Era pe aproape de Sf. Dumitru. Aproape un an, de când venise la slujba, care avea să-l nenorocească. Se întîmplase o schimbare în consiliul diriguitor. Observându-se mai multe abusuri pe la unele gări mici, se hotări anchetă la toate.

Pe Ionescu, îndată ce află despre această măsură, îl apucă groaza. Se stăpânea, crezênd că poate nu se va face anchetă și la el.

Ceti cum mai mulți șefi de gară aŭ fost destituiți, dați în judecată și închiși.

Ceasuri întregi se primbla prin cameră, muncit de cele mai negre gânduri.

Une-ori avea ilusia că-i în mijlocul oceanului, părăsit de toți, pradă valurilor turbate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nopți întregi nu dormea.

A doua ḑi apărea pe peronul gărei slab și tras la față, galben de nesomn și grijĭ.

N'avea pe nimenĭ căruĭ să i se destăĭnuiască, la cine să ceară un'sfat.

Dar ce sfat i-ar fi putut da cine-va în asemenea împrejurărĭ?

Singurul lucru ce era de făcut, ar fi fost să aibă de unde lua banĭ.

Banĭ ar fi putut găsi, să-ĭ împrumute cine-va o sută, cel mult două, și încă și aceștia greŭ; dar treĭ miĭ, de undo?

Viața îĭ părea din ce în ce tot maĭ mare povară.

Unc-orĭ se înduioșa singur asupra proprieĭ ale vieți. Fără să vrea se'ntreba: ce a înțeles el din tot zbuciumul vieței?

De mic copil a dus miseria, a gustat foamea, frigul și umilința. Copil de văduvă, era mulțumit, când avea cu ce duce de a-ḑĭ pe mâine. Suferințele sărăcieĭ din casă îĭ amăreaŭ cele maĭ frumoase ilusiĭ copilărescĭ.

Câtă nevoe, câte rugămințĭ și înjosirĭ, pân' a ajuns să capete nenorocita de slujbă! Cât de jos a trebuit să înceapă până să aibă leafă de o sută cinceĭ-ḑeceĭ de leĭ!

Când a murit biata maĭcă-sa, s'a simțit atât de străin și a crezut că-ĭ maĭ bine să aĭbă casa și masa luĭ.

S'a însurat.

Dar de aci a început adevăratul chin. Băiat blând, a dat peste o viespe adevărată, peste una din acele femeĭ, carĭ, prin reutatea lor, par menite să răzbune suferințele sutelor de femeĭ.

Din nenorocire, asemenea femeĭ daŭ peste bărbațĭ atât de bunĭ și carĭ întru nemic nu sînt vinovațĭ de purtarea celor reĭ. Dar ast-fel e trista fatalitate, și aceasta îl lovi și pe bietul Ionescu.

Sînt pe lume oamenĭ menițĭ nenorocirilor, menițĭ a nu avea un moment de fericire și liniște. Unul di'ntre aceștia era și Ionescu.

Cum va eși el din toate aceste încurcăturĭ, din carĭ numaĭ o minune l'ar putea scăpa, de o cam dată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu scim, viitorul e une-orĭ atât de taĭnic că nimenĭ nu poate întrevedea prin foile luĭ întunecate.

CAP. XVII

La drum

Am vĕḑut hotărîrea eroică a Matildeĭ: Plecă în Europa să-şĭ caute bărbatul! E, în adevĕr, patima femeeĭ din poveştĭ, care pleacă în lumea mare şi largă să-şĭ caute soţul, pentru care scop îşĭ face opincĭ de fier şi cârjă de oţel. E simbolul femeeĭ iubitoare.

Matilda, îmbrăcată în negru, foarte mâhnită, dar deplin hotărîtă a-şĭ duce crucea până la capĕt, plecă la Zürich, să ia informaţiĭ şi, la nevoe, să ceară ajutorul legaţieĭ române, pentru a-şĭ găsi bărbatul.

In fantasia eĭ bolnavă îşĭ închipuia că, poate, Iliescu, ucis de niscaĭ-va banditĭ, orĭ că, bolnav, zace în vre-un spital, necăutat, ca vaĭ de el, pe mâînĭ străine.

Cu asemenea imaginaţiĭ ajunsese de vĕrsa lacrămĭ, nu pentru soarta eĭ nenorocită, ci pentru soarta nesigură a luĭ Iliescu.

Inchipuirea atât îĭ turburase mintea şi demnitatea, în cât începuse a se crede vinovată că n'a plecat maĭ de mult în ajutorul luĭ.

Tot drumul plângea; călătoriĭ credeaŭ că merge la vre-o rudă scumpă, care a murit orĭ e pe moarte.

Aproape tot drumul nu-şĭ ţinu sufletul de cât cu puţină supă şi cu ceaiŭ. N'avea de loc poftă de mâncare. Cercase să mănânce un corn şi i se oprea în gût, cum e la supĕrările marĭ.

Ajungênd la Zürich, află de la gazdă că Iliescu o plecat de douĕ sĕptĕmânĭ la Monaco.

Sosise aproape de seară, era prăpădită de oboseală.

Abia o răbdă inima să se odihnească o noapte la otel.

A doua ḑi de demineaţă era pe drumul spre Monaco.

Ajunse acolo cu mare greŭ şi dupĕ ce o sfĕtui un Român să meargă să întrebe la poliţie, află adresa otelului unde trăsese Iliescu; de aicĭ îĭ spuse că a plecat de câte-va ḑile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar încotro pentru Dumneḑeŭ? întrebă dînsa într'o franţusească schiloadă.

Chelnerul îĭ spuse că, pe cât a luat informaţiĭ Iliescu despre plecarea trenurilor, trebue să fi apucat spre Italia.

Mergea aproape ca într'un vis, ca o adevĕrată lunatecă.

Tot soiul de gânduriĭ îĭ treceaŭ prin minte.

Pe toate însḑ le predomina ideea de sinucidere:

„De nu-l aflu nicĭ acolo, m'arunc sub roatele unuĭ tren şi s'a isprăvit. M'am săturat de-atâta zbucĭum».

Dacă ar fi destăinuit cuĭ-va aceste hotărirĭ, acela sigur i-ar fi ḑis: „atuncĭ te poţĭ arunca de pe-acum, căcĭ e nebunie a căuta un om în Italia, nesciind în ce oraş s'o fi oprit".

Dar Matilda era pe jumĕtate nebună şi întrebările logice n'aveaŭ ce căuta în mintea eĭ.

Mergea din gară în gară, uitându-se speriată, par'că ar fi fost să-l vaḑă la fie-care clipă.

In tren pândea prin vagoane, se uita holbată, când se încrucişa cu alte trenurĭ; călĕtoriĭ se uitaŭ la ea curioşĭ: maĭ nu-şĭ ḑiceaŭ unuĭ altora că trebue să fie o femee nebună, scăpată de sub privegherea familieĭ.

Matilda, drept, era ca nebună, dar de durere şi de patimă. Era ca jucătorul care, la ultima oară, a pus totul pe o carte şi acum, îngrozit, vede că totul se pierde, se nărue.

Dar întîmplările lumeĭ acesteia sînt adesea de necreḑut, şi maĭ de necreḑut de cât tot ce pot scorni cele maĭ bogate fantasiĭ. Era într'un tren de persoane, care mergea între Genova şi Spezia, Matilda stătea, uitată de sine singură, stăpânită numaĭ de gândul să-l vaḑă pe Iliescu. De-odată douĕ trenurĭ se încrucişară, unul eşise di'ntr'o gară şi altul s'apropia, nu mergeaŭ răpede: Matilda îl zări pe Iliescu în celălalt tren, care sosea.

Dădu semnalul de alarmă: conductorul alergă speriat, călĕtoriĭ o întrebară italienesce: „Ce-ĭ? Se simte reŭ, e bolnavă?»

Cu mare greŭ se înţelese cu conductorul, spuind c'a zărit pe bărbatu-so în trenul opus şi că vrea să depeşeze a fi oprit la cea di'ntâiŭ gară spre a se în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tâlni cu el. In acest moment uitase toate mișeliile lui Iliescu.

I se păru că-l vede înviat din morți.

In Monaco îi spuseseră unii c'au cetit prin ziare că un Grec saŭ un Român, străinii fac tot-dea-una asemenea confusii, a fost ucis de un Italian.

Matilda, când îl vĕdu pe Iliescu, nu-și mai putu stăpâni bucuria.

Intr'un moment uită toate mișeliile lui Iliescu. Ii părea că fusese mort și-a înviat.

Patima Matildei, în loc să se stingă în fața netrebniciei lui Iliescu, părea că mai tare se aprinsese. E ce-va fatal ca unele femei să înnebunească tocmai dupĕ aceĭ bărbați, carĭ le lovesc mai mult.

Când se întâlniră amândoi la stația vecină, îl îmbrățișă cu atâta dragoste, par'că nu mai fusese nemic.

Insu-și Iliescu, în acest moment, simți un sentiment sincer de duioșie pentru această femee, care jertfise totul pentru dînsul. In fața acestui devotament al Matildei de a-l căuta în lume, se simți nu numai înduioșat, dar și măgulit.

— Ce facĭ, dragă Matild'o ? zise Iliescu.

— Te caut pe tine, respunse Matilda cu lacrimi în ochi.

— Eĭ, ce ne facem acum?

— Spune tu: ce-aĭ făcut?

— Ce să fac? M'am înscris; până în câte-va luni îmi iaŭ diploma.

— Atuncĭ ne înturnăm la Zurich, zise Matilda.

— Ce banĭ aĭ? Am remas lefter.

Matilda, ca femee prevĕdĕtoare, pe lângă alți banĭ mai mărunți, luase cu dînsa un bon, pe care i-l dase Maria spre păstrare. Și-l făcuse din economiile eĭ. La dînsa se temea de foc. Mătușa fuma și avea slăbiciunea de arunca chibriturĭ și capete aprinse. De câteorĭ era să arză casa.

Matilda îngălbeni la această întrebare.

— Dar ce-aĭ făcut cu banii? Luaseși, înnainte de a pleca, vre-o treĭ mii de francĭ. Mie mĭ-aĭ lăsat numaĭ cincĭ sute?

— Eĭ, mai întrebĭ! Știĭ că nu-mĭ place să daŭ socotelĭ. Aĭ, bine; nu, lasă-mĕ dracului.

BIBLIOTECA ... DIN CLUJ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Matilda, de când cu boala şi mai ales cu plecarea lui Iliescu, prinsese un fel de frică. Fără a mai ḑice ce-va spuse.

— Am la mine un bon al Marieĭ, dar fata mi l'a dat spre păstrare.

La aceste vorbe, luĭ Iliescu îĭ sticliră ochiĭ de bucurie.

— Eĭ, bravo, sîntem scăpaţi.

I-l dăm, când ne întoarcem în ţeară. Sciĭ că n'am mâncat de erĭ nemic? Mai sciĭ că poliţia mĕ poate prinde la orĭ-ce moment? Am lăsat geamăntanul plin cu pietre la otel şi am luat de la casieriţă treĭḑecĭ de leĭ, din carĭ n'am sfanţ.

La aceste vorbe, Matilda se făcu şi mai galbenă.

— Dar, pentru Dumneḑeŭ, ce aĭ făcut cu baniĭ?

— Ce-am făcut, ce-am făcut? Mă sciĭ că nu-s nicĭ beţiv nicĭ cheltuitor pe fleacurĭ, am creḑut să mĕ îmbogăţesc şi m'am calicit, la ruletă. Să fie al draculuĭ cine se va mai încrede în tălhăriĭ nemţescĭ.

Vĕḑêndu-l atât de pocăit, Matilda ḑise:

— Bine, eŭ îl schimb, cu condiţie să laşi baniĭ la mine, şi să te apucĭ de lucru, doar îĭ isprăvi să plecăm în ţeară.

Iliescu o îmbrăţişă de bucurie. Toate acestea se petreceaŭ la o staţie mică, aşteptând un tren cu care să plece spre Zürich.

Tot drumul Iliescu era foarte amabil cu Matilda, mereŭ o privea zâmbind şi o întreba ce idee a avut să-l caute prin lume.

— Sciŭ că sînt om cu noroc. Altuia în locul mieŭ, cine scie ce i se întîmpla! Mĕ crede, mergeam cu trenul şi nu sciam unde merg şi unde să mĕ opresc. Fără baniĭ, fără bagaj! Când am vĕḑut depeşa ta, credeam că visez. Cât eştĭ tu de bună, dragă Matild'o!

— Nu meritaĭ tu atâta bunătate.

— Ḑeŭ! Nu meritam! Curat vorba, fă-mĕ mamă cu noroc şi m'aruncă apoĭ şi'n foc.

— Tu aĭ noroc, nu sciŭ dacă am eŭ.

— Matild'o dragă. dupĕ ce aĭ fost bună, nu fiĭ rea. Să ajungem la Zürich, ne luăm o cameră, o să trăim ca nisce porumbeĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Matilda aproape uitase. Credea că în adevĕr Iliescu era pocăit. Devotamentul eĭ pentru dînsul nu putea să-l lase nepĕsător. Atâta dovadă de dragoste ar fi încălḑit un sufiet cât de împietrit.

Ajunşĭ la Zürich, trasera tot la gazda cea veche, unde avoa plătită camera încă pe vre-o sĕptĕmână.

CAP. XVIII

Necazurĭ

Dupĕ ce se isprăvi plata camereĭ, se mutară într'una maĭ eftină pe la margenea oraşuluĭ. Trăiaŭ cu cea maĭ mare economie.

T'axele le plătise cel puţin înnainte.

Orĭ-cum, viaţa era destul de scumpă şi anevoioasă pentru doĭ. Trebuia cea maĭ mare economie. Pentru Matilda începu iar o viaţă de lipsă, ba încă şi de muncă. Iliescu îĭ storcea banĭ în fie-care ḑi. Ba pentru o carte, ba pentru un caet, orĭ datora vre-unuĭ prieten câţĭ-va leĭ.

Matilda era nevoită să economiseascĕ de la larimitura de păine şi de la bucăţica de zahăr; gătea în casă ce putea şi cum putea. Cumpĕra singură ea, care în ţeară, ridea pe Nemţoaice, cari-şĭ aduc singure coşul din piaţă, aci îşĭ cumpĕrase un coşuleţ şi aducea carne, zarzavat şi orĭ-ce-ĭ trebuia.

— Co-mĭ pasă, bine că nu mĕ cunoasce nimenĭ! gândea ea.

Se mira ce-ar lua maĭ eftin, doar le-ar ajunge baniĭ pănă la plecare.

Parte din rufe le spĕla singură ca să economiseascĕ vr'o câţĭ-va leĭ pe lună.

Iliescu îĭ spunea că n'are de unde cere banĭ, de oare-ce toţĭ baniĭ sînt daţĭ la procent pe termene lungĭ.

El pleca demineaţa cu tramvaiul şi se întorcea seara. Cu toată munca şi lipsa, Matilda se credea fericită: Iliescu părea soţ model. Matilda, din amor propriŭ, nu-ĭ vorbea nemic de boala eĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De câte-va orĭ Iliescu întârdiase serile.

Matilda căuta să-şĭ facă singură curaj, ḑicênd:

— Nu se poate bărbat fără cusur, s'o fi luat cu prieteniĭ la discuţie; dar asta n'o împiedeca să n'o apuce palpitaţiile şi durerile în partea stângă. Nu spunea înse nemic. Era hotărîtă la orĭ-ce suferinţă. Slăbise de neeunoscut.

Viaţa aceasta de muncă, de grijă şi, maĭ ales, de lipsă, nu-ĭ pria de loc.

Iliescu înse nu observa nimic, se deprinsese cu ideea că femeea aceasta e menită să-şĭ verse cea din urmă picătură de sânge pentru fericirea luĭ.

O dată, într'o prăvălie, vînḑătoarea o luă drept muma luĭ Iliescu, atăta slăbise şi se trecuse de taro.

Matilda se făcu numaĭ galbenă, Iliescu nicĭ nu observă. Pe ḑi ce trecea, începea să-şĭ dea iar în petec. Tot maĭ mult uită din ce nevoe îl scosese Matilda. I se părea foarte firesc lucru ca ea să fi făcut pentru el tot ce făcuse.

Matilda, tot maĭ mult simţea purtarea luĭ rece şi plictisită.

Nemic nu roade şi nu îmbătrânesce pe om ca durerile ascunse şi nemulţumirile sufletescĭ, şi de acestea Matilda avea parte cu prisosinţă.

Suferea totul cu speranţă că, venind în ţeară şi ducênd o viaţă maĭ îmbielşugată şi maĭ liniştită, se va îndrepta.

Dese-orĭ se uită în oglindă şi se mira cum şi-ar îndrepta faţa prăpădită de suferinţĭ micĭ, dar multe.

Nu nenorocirile marĭ îmbătrânesc pe om, acelea orĭ ucid orĭ, de la o vreme, le uiţĭ, ci nemicurile ḑilnice, miseriile de tot ceasul, acelea destramă pe om ḑi cu ḑi, ceas cu ceas. Se vedea, cu mintea, acum patru saŭ cincĭ anĭ, cât de tînără şi de frumoasă era!

Intr'una din ḑile gazda îĭ vĕḑu o fotografie de pe acel timp şi ḑise:

„Aci e cucoana tînără, tînără de tot!“

Dupĕ aceasta îşĭ făcu idee cât de mult aŭ prăpădit'o supĕrările. Nu-ĭ venea nicĭ să creaḑă că suferinţele pot îmbătrâni până 'ntr'atâta o femee.

Acum vedea ea bine că iubirea luĭ Iliescu n'a fost nicĭ odată sinceră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dînsa l'ar iubi pe el, şi în cârjă de l'ar vedea umblând.

„Ce n'am făcut şi ce n'aşĭ face pentru el? Dar, zădarnic, în iubire nu se încape recunoscinţă".

„Se vede: e fatal unul să iubească până la nebunie, iar celălalt să-şĭ bată joc de cele maĭ puternice sentimente".

La aceste gândurĭ ce-va năuntric de tot, acel ce-va pe care şi criminalul nu-l poate împiedeca de a-ĭ grăi, îĭ ḑicea:

„Oare nu tot aşa am făcut eŭ cu bietul Todiriţă?

„Vaĭ! e în lumea aceasta o răsplată şi, maĭ curênd orĭ maĭ târḑiŭ, o primesce fie-care după meritele luĭ. O să-ĭ vie cu siguranţă şi luĭ Iliescu această răsplată! Eŭ înse nu ĭ-o doresc!"

O singură dorinţă maĭ avea Matilda: Să se vaḑă odată în ţeară: străinătatea o apĕsa grozav, ḑilele 'ĭ păreaŭ nesfârşite.

Din ḑi în ḑi tot aştepta să-şĭ capete Iliescu diploma şi să plecc.

Le maĭ remăseseră vre-o patru sute de francĭ.

Matilda, când lua un franc, par'că 'şĭ lua din ḑile, atât era de îngrijită să nu remâe fără banĭ în ţeară străină.

— Ce banĭ aĭ tu, dragă Matild'o, ḑise Iliescu într'o demineaţă, îmbunându-se pe lângă dînsa.

Matilda simţi că i se pregătesce un atac.

— Cât să am? Patru sute, din carĭ cel puţin douĕ ne trebue de drum.

— Dar, cel mult, în douĕ săptĕmânĭ plecăm, şi o sută ne e prea de-ajuns. Noĭ maĭ ne-am deprins a nu mânca şi a nu bea; de-am sta câte-va lunĭ, am întrece pe vestitul Succi.

— Tu glumescĭ, dar mie nu-mĭ vine de loc a glumi. Când nu veĭ avea nicĭ puţinul acesta, atuncĭ să te vĕḑ ce facĭ.

— Cu tine nu moare omul de foame, tu poţĭ prăji o porţie de aer şi mâncarea e gata.

— Te rog, nu glumi, că-mĭ facĭ reŭ, ḑise Matilda, vĕḑênd încotr'o bate Iliescu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce mai la deal la vale, dacă mĕ iubescĭ, să-mĭ daĭ o sută de leĭ, să-mĭ încerc încă odată norocul; am o presimţire c'o să câştig, pe urmă plecăm şi Dumneḑeŭ scie cine maĭ vine pe aicĭ.

Matilda îngălbeni. Auḑĭ! O sută! Ea care tremura orĭ de câte orĭ lua sĕ schimbe o piesă de douĕ-ḑecĭ de leĭ!

Il privi lung pe Iliescu. par'că să-l vaḑă nu-ĭ oare nebun omul acesta! Mănâncă numaĭ legume, brânză şi pâine, ca sĕ le ajungă baniĭ, şi el îĭ cere o sută de leĭ, par'că ar avea câte-va miĭ puse la o parte.

— Bine, dragă, vreĭ să remânem fără para? N'aĭ câştigat cu miĭ şi aĭ să câştigĭ c'o sută? Procopsiţĭ din jocul de la ruletă n'am vĕḑut, dar înnecaţĭ şi împuşcaţĭ, berechet!

— Maĭ curênd câştigă cel ce are un leŭ de cât cel ce are o mie, fiind-că scie să se mărgenească.

— Astea's fantasiĭ de jucător!

— Nu vreĭ?

— Iliescule dragă, de ce nu te gândescĭ? Poate maĭ e de stat o lună! N'o să avem cu ce ne întoarce şi vom fi siliţĭ să cerşim banĭ pe la consulat.

— Lasă-mĕ cu molitfele tale. Ḑi că nu daĭ şi scurt. Mi s'a urît cu toate economiile şi cu viaţa asta de zgârie-brânză! Dar n'avea grijă, găsesc eŭ banĭ. Să crape dracnl şi tot o să merg încă odată la Monaco!

— De unde să găsescĭ, omule?

— Treaba mea, unde!

— Doar de maĭ vreĭ să înfunḑĭ şi puşcăria.

— Aş' Nu-ĭ fi poate numaĭ tu pe lume cu banĭ în oraşul ăsta.

Ḑise aceste vorbe cu o reutate vĕdită, voind anume să lovească, pe cât se poate maĭ adânc, gelosia Matildeĭ.

— Iliescule, vreĭ să mĕ omorĭ!

Nu te omor de loc. La tine, când îţĭ cere cine-va un franc, înseamnă că te omoară?

— Dar nu veḑĭ, omule, că nu-ĭ de unde?

— De nu găsesc banĭ să-mĭ cerc norocul. să sciĭ să mĕ cauţĭ la Morgă.

Matilda simţi o durere înţepătoare în dreptul inemeĭ. Şovăind, merse, deschise un sărtar, căută pr'ntre rufărie şi scoase cincĭ hârtiĭ de câte douĕ-ḑecĭ de francĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

I le dădu fără să mai ḑică o vorbă. Ar fi voit să-ĭ spună ce-va, dar cuvintele i se înnodaŭ în gût.

„La ce să vorbească uneĭ pietre? Vorbele sînt bune, când găsesc un resunet cât de slab; dar când se pierd în prăpăstiĭ fără fund, e zădarnică rostirea lor!“

Iliescu lipsi vre-o treĭ ḑile de-acasă. Ce suferi în acel timp Matilda nu se poate spune. In fie-care ḑi, la ceasurile obicĭnuite, la carĭ sosea trenul, era într'o enervare nespusă. Când vedea că tot n'a sosit, o apucaŭ adevĕrate atacurĭ de nebunie.

Işĭ închipui că poate a câştigat şi l'a ucis cine-va, orĭ poate c'a pierdut şi s'a ucis singur de desperare.

Matilda tot nu-l cunoscea încă!

Un om egoist ca Iliescu nu se ucide; maĭ curênd ucide pe alţiĭ.

In sfârşit a treia ḑi, sosi şi el, galben la faţă şi abătut, par'că zăcuse de-o boală grea.

Matilda n'avu curaj să-l întrebe ce-va. Ghicea de pe faţă că bine nu e.

Cum intră în casă Iliescu se culcă şi adormi. O ḑi şi-o noapte dormi în şir. Matilda, amărîtă de asemenea purtare, simţea mereŭ durerĭ la inemă. Ar fi voit să-ĭ maĭ poate face morală, să-l maĭ dojenească de câte făcuse; dar vedea singură, că-ĭ de prisos. O descurajare fără margonĭ o cuprinse. La ce să maĭ lupte cu asemenea om?

Slăbise, de nu se cunoscea singură. Iĭ părea reŭ că n'are destulă energie pentru a-şĭ face seamă. S'ar isprăvi toate!

Ar face dînsul ce-ar vrea. Nu ĭ-a rmaĭ fi ca piedecă nicĭ la reŭ nicĭ la bine.

Adecă la ce-ĭ folosea eĭ viaţa c'un om, care n'o înţelege şi nu pune nicĭ un preţ pe jertfelele şi strădania eĭ.

Privindu-l cum dormea dus, istovit de oboseala noptilor nedormite, observa şi maĭ bine, ce trăsăturĭ grosolane, brutale, pline de patimĭ avea.

Nemic în expresia feţeĭ, care s'arate bunătatea şi delicateţa unuĭ caracter ales.

Singură ea se întreba cum de a căḑut în prada patimeĭ pentru un om, care n'avea nemic de cât doar tinereţea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Privit în somn, nu semăna de loc cu Iliescu treaz, când, prin o rafinărie a inteligenței, își putea ascunde, mai mult orĭ mai puțin brutalitatea trăsăturilor și se putea areta lumeĭ mai bun de cât era.

Acum Matilda își amintea fața blândă și deschisă a lui Todiriță ; îl văduse, doar și pe acesta dormind dus, după ḑile de grea oboseală și muncă. Dar avea înfățișarea liniștită, trăsăturile domoale, ale uneĭ firĭ nemuncite de patimi vrăjmașe.

In somn, ca și treaz, omul, ne avênd ce ascunde, e acela-și.

Ce deosebire la Iliescu!

Se cunoscea că omul acesta, cât era treaz, purta o mască, pe care numaĭ somnul și oboseala i-aŭ dat'o jos.

La această comparație se întreba: de ce nu l'a iubit pe Mustea și-l iubesce pe Iliescu? Ce farmec drăcesc are această înfățișare grosolană?

Dar n'aŭ putut inteligenți superioare respunde acesteĭ întrebărĭ și nicĭ n'aŭ putut lupta împotriva tristelor patimĭ, cu atât maĭ puțin avea să poată respunde Matilda.

Acestea sînt încă taine nepătrunse ale sufletuluĭ omenesc: le constatăm și aci se închea puterea noastră de cercetare.

In acest moment, Matilda avu un moment de ură și necaz împotriva dînseĭ înse-și și, fără voie, șopti: «Sînt pedepsită, după faptele mele! Mĭ-am lăsat copil și bărbat și m'am dus după un netrebnic. De nu m'aș stăpâni, ar trebui să strig: «Cine va face ca mine, ca mine să pățească».

Matilda remase ceasurĭ întregĭ pe gândurĭ, nesciind unde o va maĭ duce omul acesta.

Cetise și ea de multe orĭ cum bărbațiĭ pătimașĭ târâe și pe femeile lor noianul patimeĭ, adesea ființi nevinovate aŭ fost aduse pe povârnișul crimeĭ.

La aceste gândurĭ își făcea cruce, ḑicênd: «Ia-mĭ, doamne, ḑilele de cât să cad maĭ jos!»

Avea dînsa o conscĭință slabă de faptele ce făcuse, dar în acel și timp viitorul o îngrozea, scia că prăpastia mișcărilor omenescĭ e fără fund, că în tot-de-auna se poate găsi o mișelie, care, să te ducă și maĭ la adânc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A doua ḑi Iliescu se trezi. Era maĭ odihnit.

Se rase, se găti, îşĭ luă înfăţişarea luĭ cochetă de băĭat galant, gata să spue o glumă, să facă un compliment celeĭ di'ntâiŭ femeĭ. Cu un cuvînt ceea-ce obicĭnuim a numi, cu atâta uşurinţă, un băiat bun.

Pe câţĭ, vaĭ, nu ne înşeală aparenţa acestor băeţĭ buniĭ, căcĭ nu cercetăm faptele, ci ne lăsăm amăgiţĭ de vorbe, aceste haine strălucite, carĭ dese orĭ ascund o conscĭinţă şi un suflet pĕcătos şi murdar.

— Matildă, mi-ĭ foame grozav, n'am mâncat aproape nemic, de când am plecat.

— Te ruinezĭ singur!

Matilda îĭ pregăti un ceaiŭ, brânză şi câte-va ouĕ. O lovi mila de acest om, care numaĭ milă nu merita.

— Nu sciŭ, orĭ eŭ orĭ tu sîntem fără noroc, ḑise Iliescu. Câştigasem patru-ḑecĭ şi nouĕ de miĭ de francĭ, c'o sută! Închipueşte-ţĭ noroc! Şi dobitoc, eŭ, să nu mĕ opresc, să nu mĕ retrag. Tot cu gândul la nenorociţiĭ de banĭ aĭ tăĭ, voiam să-ţi împlinesc cele cincĭ-ḑecĭ de miĭ, să ţi-ĭ aduc ţanc. Incep a pierde, şi pierd şi pierd, până la franc.

«Am împrumutat de la un Român ca să am de drum.

Of! blĕstĕmat ghinion! Numaĭ tu eştĭ de vină! Tu mĭ-aĭ dat baniĭ cu părere de reŭ. Maĭ bine nu mi-ĭ dădeaĭ!

— Ba de loc, ḑise Matilda, plictisită de atâta cazanie. Ce daŭ, daŭ cu toată inema.

— Eŭ sînt sigur, de-aşĭ sci o comoară unde-va, gândul tăŭ ar preface-o în noroiŭ.

Poţĭ să te superĭ, dar e aşa. Sînt oamenĭ, carĭ, dacă te-a pândit pĕcatul şi i-aĭ întâlnit de demineaţă, poţĭ fi sigur că pe ḑiua aceea totul are să-ţĭ meargă pe dos. Aŭ par'că scris pe fruntea lor numĕrul 13. În ḑiua aceea să te ferescĭ de tramwae şi de accidente, eştĭ maĭ în primejdie de cât orĭ când.

— Heĭ, şi vrea să ḑică eŭ fac parte dĭ'ntre aceĭ oamenĭ?

— Nu chiar, dar atât ţi-ĭ inema de rioasă, de nemulţumită, de prevestitoare de reŭ, în cât îl dispuĭ pe om să creaḑă că pe ḑiua aceea îl aşteaptă o moarte sigură orĭ cel puţin o nenorocire. Ḑilele astea,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

când trec examenele, să sciĭ că nicĭ nu dau pe acasă: dorm la un coleg.

— Bine, Iliesculo. Poate o da D-ḑeŭ şi te'ĭ mântui de mine. Cel puţin isprăvesco, să mĕ vĕd odată întoarsă în ţară, să nu-mĭ las oasole pe-aicĭ.

— Ţiĭ mult la această formă? ḑise Iliescu în ris.

— Ţin, nu ţin; doresc să plecăm, orĭ de nu, te las şi plec singură, nu voiŭ să mor aicĭ de foame.

— Maria nu maĭ are ce-va banĭ? Scrie-ĭ să ne împrumute.

— Sciĭ că aĭ ideĭ? Biata fată de abia o duce de a-ḑĭ pe mâne!

In fie-care ḑi era vre-o amânare. Matilda când îl vedea venind, îl şi întreba: «Ce noŭ s'a maĭ stârnit?»

Mâine neapĕrat, era vecĭnicul respuns. Şi din mâne în mâne se făcu o lună de ḑile. Matilda era desperată.

— „O să mor într'o ḑi de-a'n picioarele", ḑicea biata adesea.

Slăbise, era numaĭ oase şi piele.

Las' că nicĭ n'avea cum. Dacă îĭ spunea luĭ Iliescu el ḑicea: „Lasă dragă, e ce-va nervos. Nu te maĭ gândi la durere, căcĭ ajungĭ la ipohondrie"

Lucru îngrozitor pentru ea era că baniĭ scădeaŭ pe fie-care ḑi.

Pusese de-oparte vr'o câţĭ-va francĭ să aibă cel puţin de ceaiŭ, de zahăr şi de pâine, să nu moară chiar de foame. Iliescu se maĭ împrumuta pe la colegiĭ românĭ. Verigile de logodnă de mult eraŭ la muntele de pietate.

Tot acolo merseseră ceasul şi butoniĭ luĭ Iliescu.

Eraŭ nisce butonĭ de diamant, pe carĭ îĭ dase Mustea, pe când îl ajuta la împrumutul de la Credit. Acum înţelegea Matilda ce grozav e să fiĭ într'o ţeară străină: un ban de-ĭ lipsea: n'avea cu ce îndulci ceaiul.

Străiniĭ sînt foarte politicoşĭ, foarte bunĭ, dar până la banĭ.

Ospitalitate, altruism, în înţelesul de a ajuta direct pe aproapele, asemenea sentimente nu se găsesc la eĭ. Viaţa civilisată, cu asprimea şi rigoarea eĭ — le-a nemicit. Nu aĭ, du-te la ospiciŭ, cerşesce la societăţile de ajutor; dar nu dispune lumea reŭ cu cerşitul şi cu nevoile tale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sînt oamenĭ, cu adevĕrat caracter filantropic, şi carĭ, fără părere de reŭ şi de bună voe, daŭ sute de francĭ pentru scopurĭ de bine-facerĭ, dar nu te ajută cu un franc la nevoe: caritatea este organisată. Cât e vorba de ospitalitatea bine-voitoare, care se se maĭ găsesce la noĭ, cel puţin în popor, acolo şi-a pierdut până şi urma. Oamenii aŭ patru părecţi numaĭ pentru eĭ. Străinul, dacă n'are banĭ, poate să doarmă sub cerul liber, dacă nu-şĭ face cu el pomană vre-un gardist.

Matilda, cel puţin, chiria o avuse plătită dĭ'nnainte dar, orĭ şi cum, se gândea cu groază la vremea, când s'o isprăvi plata şi Iliescu tot nu va fi isprăvit nesfârşitele examene.

Matilda aflase de la un Român fabula examenelor. El căduse la cel dĭ'ntâiŭ, şi, numaĭ prĭ'ntr'un hatâr deosebit, îl puseseră peste o lună.

Aşa se explicaŭ toate amânările şi minciunile luĭ Iliescu.

— Doamne D-deule, omul ăsta trăesce numaĭ cu minciunĭ!

Matilda se gândea cu groază: „De va cădea şi data asta?“

Ea nu cunoscea pe nimenĭ, de cât vr'o doĭ studenţĭ, carĭ numaĭ biclşug de banĭ n'aveaŭ.

Daca le-ar fi împrumutat şi lor, ar fi foarte recunoscĕtorĭ.

Gazda Matildeĭ era foarte bună şi cum se cade, dar împrumuturĭ nu voia să facă, din principiŭ.

— „Împrumuturile, dragă d-nă, te strică cu chiriaşiĭ. Dacă îţĭ daŭ d-tale, trebue să daŭ şi altora. In d-ta am încredere, dar sînt puţinĭ ca d-ta. Omul e dator să facă cum poate şi să lege cele douĕ capete.

Atuncĭ e prieten cu toată lumea, când nicĭ nu dă, nicĭ nu ia“.

Frumoase principiĭ, dar grozav de nepotrivite cu caracterul neprevĕdĕtor al Românuluĭ, care, când are, cheltuesce şi răsipesce tot, ca şi cum nu s'ar maĭ putea isprăvi.

Matilda s'alesese cu atâta că învĕţase franţusesce şi când nu avea ce face, sta de vorbă cu gazda, care era francesă. Aceasta 'ĭ povestea o mulţime de anecdote despre petrecerile şi cheltuelele Românilor. Dînsa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ḑicea: „Românii trebue să fie oameni foarte bogaţi, de vreme ce aruncă atât de lesne banii.

«Am avut unul, care într'o singură noapte, a cheltuit câte-va sute de leĭ pe nemicurĭ şi băuturĭ».

— Nu maĭ sînt aşa de bogaţi, ḑise Matilda.

— Aş! un om care nu-ĭ bogat nu cheltuesce; eŭ, dacă am 100 de miĭ de fr., nu mĕ îndur să-mĭ face rochie pe an. Acum sînt încă în putere, pot munci; dar vine o vreme, când nu maĭ pot, şi trebue să trăesc din venitul banilor. Am un singur băiat, e funcţionar la o companie din Tunis. Cine scie dacă îl maĭ vĕd? Fie-care trebue să avem un rost.

Matilda remănea uimită cum o femee din popor, care conomisese din închirierea camerelor o sumă destul de frumoasă, care la noĭ în ţeară ar însemna o avere, la dînşiĭ era socotită ca femee nevoiaşă, căcĭ îşĭ trimisese singurul copil peste mărĭ şi ţerĭ.

Matilda, în toată simplitatea eĭ, îşĭ ḑicea: «Aceştia sînt în adevĕr oamenĭ, carĭ merită să aibă. Eĭ, prin economiĭ şi muncă, se îmbogăţesc, pe când noĭ ne calicim prin necumpĕtare şi pofte nesăţioase".

Dînsa îşĭ propunea ca, mergênd în ţeară, să fie de-o economie exemplară. De alt-fel, Iliescu în ţeară era destul de cărpĕnos. Aci fusese atras în cursa jocurilor de noroc. Credea, nenorocitul, să se îmbogăţească fără muncă!

In sfârşit sosi şi ḑiua de mult dorită.

Iliescu îşĭ trecu examenele şi luă diploma.

CAP. XIX

Pe drum

Până la graniţă aŭ luat bilet de clasa a treia.

Iliescu nu-şĭ făcuse, cât stase acolo, nicĭ un rând de haine.

— Ce miserie, ḑicea el neveste-sa, înnainte Românii eraŭ foarte bine priviţi în străinătate. Era de-ajuns să fiĭ Român şi aveaĭ credit de miĭ de francĭ. Din pricina, înse, a câtor-va şnapanĭ, s'a stricat creditul şi pentru ceĭ de treabă. Inchipue-ţĭ nenorocire! Să nu-mĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pot face un rând de haine! Ce haine eftine și bune! În țeară nu le faci cu două sute de lei; dar ce folos, înnainte de a-ți lua măsură, numai ce audi pe mangafaua de negustor: «Argent comptant, monsieur» Audi îndrăzneală, când tu n'ai de-o țigară!

— Lasă, frate, găsim noi stofe și în țeară.

— Dar e scandal să te întorci în țeară tot cu aceleași haine.

Și înnainte de plecare tot își cumpără, cel puțin, un macferlan.

Dar cu ce combinații!

Lăsă cărțile de drept, multe puține câte avea, la un coleg român, amanet; acesta după mari rugăminți și făgăduieli solemne, că-i va trimite banii îndată ce va sosi în țeară, îi împrumută cinci-deci de lei lui Iliescu.

Pentru aceasta câte rugăminți, câte milogeli și câte trimeteri la toți dracii, nu întrebuință Iliescu!

Pe alt coleg îl lăsă garant pentru o pălărie.

In sfârșit, după ce se vădu echipat, cel puțin cu atâta, i se mai aședa inema la loc, și dise:

— Fire-ar a Naibei, țeară de calici! Aici te faci econom de nevoe. Postesce robul lui D-deu că n'are ce mânca.

Matilda, cu muncă multă, îi curățise un rând de haine, să nu pară de tot deochiat.

Dînsa plecase tot cu acelea-și haine cu cari venise.

— Cel puțin n'ai putut tu economisi o pălărie să-ți facă.

— Te rog, Iliescule, nu mai vorbi.

— Tac, iată-mă tac. numai nu începe tu. De-am avea noroc s'ajungem în țeară cu trenul de noapte.

— Sigur, ești sclivisit, ți-e rușine cu mine.

— Nu, dar vedi, mi se compromite cariera de avocat. Ca să fii avocat mare, întâiu de toate se cere să ai o casă bună; al doilea, un biroŭ, nu luxos, dar sever și imposant, cu bibliotecă mare. Când o întra clientul la tine, să creadă c'a intrat în altar. Să fii la față sever. Să vorbescî scurt și cuprindetor. Din două vorbe să ghicescî afacerea. De-l vedi că se întinde la vorbă lungă, să scoți ceasul și să te uiți posomorît.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bine, bine, ḑicea Matilda, în simplicitatea eĭ, pentru a te purta așa trebue să fiĭ întâiŭ avocat cu vaḑă.

— Eŭ voiŭ să fiŭ de la început cu vaḑă. Imĭ trebue câte-va procese bombastice, cu carĭ să fac mare gălăgie. Și câte-va vorbe la nășica. Pe urmă viitorul e al mieŭ.

— Să nu puĭ mare temeiŭ pe nănașa, e fățarnică.

— Apoĭ la tine toate femeile sînt rele, numaĭ tu eștĭ bună. Ce soiŭ de ființă eștĭ tu? De două ḑile cunoscĭ o femee și a treia ḑi neapĕrat scornescĭ că mânâncă carne de om.

— Bine, vom vedea cine are dreptate.

— Eŭ atâta sciŭ, trebue de la început, cu orĭ-ce preț, să câștig un proces criminal, un proces civil și unul comercial. Pentru aceasta trebue să jertfesc și cenușa mameĭ din groapă. Pe urmă o să veḑĭ cum or să-mĭ curgă cele maĭ grase procese.

— Eŭ, dragă, cred că fără muncă n'o să poțĭ face mare lucru: arama, orĭ-cât aĭ polei-o, tot nu-ĭ aur.

— Se poate tu să nu mĕ contraḑicĭ? N'aĭ fi tu. de n'aĭ face așa! Sînt nebun, că-ți aret planurile mele,

Iliescu se ridică în picioare și se uită pe geam, privind satele cu case bune, câte cu două rânduri, și străḑile curate, par'că eraŭ în nisce orășele.

Matilda avea înfățișare de plâns: hainele ponosite, fața slabă; părea mult maĭ bĕtrână de cât era.

Cine ar fi maĭ cunoscut'o acum că'ĭ galanta proprietăreasă, care, maĭ acum cincĭ anĭ, se întoarcea de la băĭ în costum elegant de voiaj, cu două-treĭ geamantane de piele rusească, cu geanta la șold, în care cuconul Todiriță avea grijă, din vreme, să-ĭ pue destuĭ banĭ?

Poate ea singură, căḑută pe gînduri, aseměna atuncĭ cu acum. Atuncĭ i se părea lucrul cel maĭ firesc din lume să fie așa. De, doar era nevasta unuĭ proprietar! Nu destul sta toată vara surghiunită la moșie? Nu meritĕ și ea să resufle măcar o lună aerul Europeĭ civilisate? Bolnavă orĭ nu, era o corință a sufletuluĭ eĭ să părăsească satul cu mojicĭ și să vaḑă o lume lustruită, elegantă, pe care numaĭ privind'o te simțĭ și tu maĭ om.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aşa gândea atuncĭ. Dar ce deosebire între întoarcerea de-atuncĭ şi cea de acum! Atuncĭ fie-care se da în lăturĭ, făcênd loc tinereĭ, elegenteĭ şi frumoaseĭ călătoare.

Acum semĕna foarte mult cu o nenorocită guvenantă, căreia i s'a ros rochia ştergênd'o să fie curată, iar pălăria şi-a deformat'o, voind să-ĭ dea fason.

Faţa galbenă şi trecută era în armonie cu îmbrăcămintea.

Se cunoscea culoarea feţeĭ căpĕtată într'o cameră fără lumină şi fără aer, precum şi din pricina uneĭ hrănĭ, în care predomina păĭnea şi ceaiul.

Matilda avea haine frumoase, dar, în graba eĭ de plecare, ca să-l găsească pe Iliescu, nu-şĭ luase nicĭ o rochie, afară de coa de pe dînsa.

Pe Matilda o măhneaŭ destul aceste nenorociriĭ trecătoare, dar n'ar fi pus pe ele temeiŭ, dacă alta ar fi fost purtarea luĭ Iliescu.

Dînsa era pătimaşă şi, ca toţĭ aceştia, avea simţirea aproape amorţită, pentru tot ce nu era patima eĭ.

Parte din călătorie o făcură prin Polonia, ast-fel că nu putoaŭ vorbi nemic cu cine-va, pasageriĭ toţĭ fiind din popor şi vorbind numaĭ leşesce.

Mâncare luase Matilda nisce mezeluri.

Iliescu o ridea mereŭ de acest obiceiŭ cărpĕnos de a duce mâncare cu sine.

— De ce sînt gărĭ, soro?

— Sînt, dar dacă n'aĭ banĭ, aĭ tot dreptul să morĭ de foame.

Iliescu răbdă ca un câĭne, dar nu cerea nemic. Plecase seara şi mâncase.

— «Noaptea n'o să mânânc, gândea el. A doua-ḑi o duc eŭ cu ţigărĭ, noaptea viitoare dorm şi demineaţa ajungem».

Stomahul înse nu judeca tot ca dînsul; a doua-ḑi demineaţă făcu de petrecanie stomahuluĭ cu o ţigară, dar pe la amiaḑă i se făcu galben înnaintea ochilor, de foame.

Se cam uita galeş la coşuleţul Matildeĭ. Aceasta îl observa, dar nu ḑicea nimic.

Intăia-şĭ dată, când voi şi ea să-şĭ răzbune. Se uita pe fereastră, se făcea că nu pricepe nemic. Dînsa mâncase pe la ḑece.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ajunsese la vorba Țiganuluĭ: „Maĭ ḑi, cumětre, vorba ceea".

La urmă, răzbit de foame, ḑise:

— Sciĭ că nu-ĭ chip, mi-e foame al draculuĭ!

— Daa? Dacă n'aĭ banĭ! Te-aĭ cobori la o gară.

— Bine, dar mi-e foame.

Aștepta ca Matilda să-l roage, dar dînsa se făcea proastă.

La urmă, scos din răbdare, ḑise:

— Ce aĭ acolo de mâncare?

— Ce să fie? Mezeluriĭ și pâĭne.

— Ia scoate să mâncăm.

Matilda scoase și-ĭ dădu un șervet.

Uitase Iliescu de ponosul că numaĭ mojiciĭ umblă cu tăgârța de mâncare prin tren.

Foamea trece peste orĭ-ce fudulie; vorba Românuluĭ: „Goliciuñea încunjură, dar foamea dă de-a dreptul".

— Eĭ, Iliescule, maĭ lasă, că ți-o cădea greŭ.

— Fie, că foame 'mĭ era.

Matilda zâmbea reutăcios.

Strînse ce maĭ remase; avea încă de o mâncare.

Dar vorba luĭ Iliescu: când dormĭ, nu-ĭ nevoe să mânâncĭ.

S'apropiaŭ de graniță.

Iliescu îșĭ puse guler, manșete curate și nedeslipita luĭ cravată albă.

— Ce vreĭ, sor'o, în țeară nu merge să umbli cum dă Dumneḑeŭ; la noĭ, un biet fucționar umblă maĭ curat de cât la eĭ bogațiĭ. Și se maĭ ḑic civilisațĭ.

Matilda era prea plictisită de cochetarisirile luĭ Iliescu. S'apropiaŭ de țeară și par'că insulta ce-ĭ făcuse se trezea tot maĭ mult în sufletul eĭ amărît. Cu cât vedea că el n'o să maĭ aibă nevoe de dînsa, cu atâta se aștepta de la el la o purtare din ce în ce maĭ rea.

De aceea ḑise cu vĕdită reutate:

— Sciĭ că nu în lux stă civilisația.

— Dar nicĭ în a umbla ca un selbatec. Facĭ impresie proastă și lumea fuge de tine ca de lup.

— Morminte văruite, dacă nu-ți facĭ și sufletul bun!

— Nu sînt eŭ om bun?

— Vom vedea. Aicĭ am suferit destul!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cine ți-a ḑis, sor'o, să vii?

Nu mĕ prăpădeam, n'aĭ grijă; lucrul reŭ nu piere! Nu ți-aĭ uita vorba veche!

— Așa-ĭ, sufletul femeeĭ tot-de-a-una e prea bun și se nenorocesce singură.

— Tot ideĭ negre, de aceea n'am noroc cu tine. Mĕ mir c'am luat licența: cobeaĭ că n'o s'o iaŭ. Noroc că n'am stat acasă. Alt-fel mĕ dădeaĭ gata cu fața ta de vecĭnică martiră.

— De, eŭ nu pot fi cu douĕ fețe. Ce-ți ḑiceam? Să citescĭ, că alt-fel nu veĭ reuși.

— Dar! Slavă Domnuluĭ, alțiĭ nu citesc nicĭ cât mine!

De-acum să mĕ laș în pace, eŭ n'am trăit cu mintea femeeĭ și nicĭ de acum înnainte nu voiŭ trăi. Tu să-ți veḑĭ de oale și de mătură și eŭ de treaba mea.

— N'aĭ spus mare lucru, asta o ḑice orĭ-care mojic.

Maĭ cu ceartă, maĭ cu bine, ajunseră la graniță.

Tovarășĭ de călătorie, de pe la un loc, avură nisce Evreĭ, carĭ se întorceaŭ în țeară. Tocmaĭ se nimeriseră nisce cunoscuți de-aĭ luĭ Iliescu.

Il apucară sudorĭ de necaz. „Audĭ ghinion al draculuĭ! Să mĕ vaḑă venind din străinătate în clasa a treia și cu nevasta! Asta o să mĕ compromiță în oraș, o să-mĭ strice tot rostul! Cu femeea asta nu-ĭ noroc și pace! Vĕḑ c'o să-mĭ meargă ca la ceĭ spĕnḑurați".

CAPITOLUL XX

In țeară

Trecură vr'o doĭ anĭ de la venirea luĭ Iliescu din străinătate.

Slujba o lăsase încă de le plecare.

Era de mult în scris în baroŭ.

Carte multă nu cetea Iliescu.

Avea principiile luĭ: prea mult studiŭ zăpăcesce pe om.

— Nu-ĭ, bre, un merit să spuĭ, ca un papagal, dupĕ alțiĭ! Să poțĭ da tu soluțiĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Avea pretenţiĭ să fie om de afaceri delicate, şi oamenii de afaceri se nasc nu se fac, ḑicea el.

Şi, ce-ĭ drept, era foarte dibaciŭ în aşa ḑisele luĭ afaceri delicate.

Putea s'aranjeze un faliment aşa că nicĭ diavolul nu-ĭ maĭ dădea de cap.

Avea câţĭ-va Evreĭ, cu carĭ punea la cale afacerile delicate.

Işĭ găsiseră ei omul şi el oamenii.

Pe la tribunal da foarte rar.

Când îl întreba vre-un coleg că nu l'a vĕḑut cam de mult pledând, el respundea cu ifos :

— Pledarea, mon cher, nu-ĭ scop, ci mijloc. Ferice, când n'aĭ nevoe de el!

Se credea foarte deştept, şi cu ifos îşĭ resucea mustăţile, rîḑând.

De alt-fel nu se putea plânge ; afacerile îĭ mergeaŭ strună : dovadă că se simţea nevoe de un om ca dînsul.

Acum ţinea casă deschisă, venea la el destulă lume, şi încă bună, căcĭ se jucaŭ cărţĭ ca nicăerĭ aiurea.

In douĕ sorĭ pe sĕptĕmână la el era partidă de cărţĭ. Intr'o seară numaĭ curat de bărbaţĭ, tot ce avea oraşul maĭ ales, adecă maĭ cartofor. In altă seară se întruneaŭ familiile cunoscute ale luĭ Ţiescu.

Avea persoane sigure, carĭ aduceaŭ şi pe altele străine.

Di'ntre familiĭ venea doamna Dănescu, nelipsită cu protejatul eĭ. Işĭ schimbase însĕ protejatul. Cum ḑicea dînsa, celălalt „făcuse aripi".

— „Ce să le facĭ, dragă, aşa-s băeţiĭ. Cu cât leĭ întra în voe, cu atâta, de la o vreme, te cred datoare să-ţĭ golescĭ punga pentru eĭ. Şi să vĕḑĭ cum îĭ ţin eŭ. Ce nu le fac? Cafea cum aŭ eĭ, n'are nicĭ prinţul. D'apoĭ dejun, dar masă? Mĕ rog, îĭ caut ca pe copiiĭ mieĭ! Gura lumeĭ, numaĭ moartea o astupă? spune multe şi mărunte. Mie de aşa ce-va îmĭ arde?

„Dar veḑĭ, cum să staĭ, sor'o, singură, numaĭ cu o toantă de servitoare? Te stringe într'o noapte cine-va de gât. Şi nu vine lumea, bat'o focul, să te scoată".

Asemenea discursurĭ le spunea Dăneasca aproape regulat.

Când se întâlneaŭ cucoanele, cele carĭ o găseaŭ pe Dăneasca, venită, întrebaŭ pe cele venite maĭ înainte :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Dar Dăneasca şi-a ţinut discursul?“

Dupĕ ce mai vorbeaŭ de toalete, de servitorĭ, Dăneasca o da iar pe-a eĭ.

— Eŭ, dragă, nu sînt egoistă, nu pot trăi fără a face cuĭ-va bine. Trebue să fie cine-va prea tiran la inima luĭ ca să nu ţie la nimic pe lume.

Cucoanele zâmbeaŭ, dându-şĭ cu cotul.

Iliescu de obiceiŭ câştiga.

Un lucru trebue să fi părut multora curios: când pierdea el, câştiga un prieten al luĭ.

Şi când pierdea nu se supĕra de loc.

— Cine-şĭ face sânge rĕŭ la cărţĭ mai bine să nu joace. De ce te necăjeşcĭ mai mult, de ce îţĭ pierdĭ combinaţiile şi nu câştigĭ.

Mie mĭ-a spus asta un jucător bun de la Monaco.

— „Nu-ĭ, d-le, ḑicea el, nicĭ noroc nicĭ neroroc, e mobilitatea fisionomieĭ d-tale, care te face să câştigĭ orĭ să pierdĭ. Sânge rece, signore, iată ce trebue să aĭ când joacĭ cărţĭ orĭ alte jocurĭ de noroc.

Sfatul mi-l dase prea târḑiŭ: eŭ pierdusem cincĭḑecĭ de miĭ de leĭ, ḑicea Iliescu, posînd în filosof.

Puţinĭ înse ascultaŭ filosofiile luĭ; toţĭ eraŭ mai amoţiţĭ ca de bĕutură.

Cu câtă forţă nervoasă se cletina într'o seară la cărţĭ s'ar fi putut face marĭ isprăvĭ!

La o masă jucaŭ bărbaţiĭ şi la alta cucoanele.

La masa întâia se numĕra cu sutele; la a doua cucoanele, mai econoame, numĕraŭ cu ḑecile.

Adseea adunarea nu era răsipită la patru deminceaţa.

Matilda căpĕtase şi ea patima joculuĭ.

— Mai uit necazurile, ḑicea dênsa.

De douĕ orĭ pe sĕptĕmână, douĕ mese cu postav verde eraŭ întinse în salonul luĭ Iliescu.

Mai tot-de-a-una îĭ prindea pe uniĭ mai pătimaşĭ ḑiua.

Atuncĭ fugeaŭ ca bufniţele de lumină.

Fie-care se mira cum ar ajunge mai curênd acasă, doar ar apuca să prinḑă puţin somn.

Iliescu era mai fericit, arunca hainele de pe el şi dormea dus până la vremea dejunuluĭ.

Dacă veneaŭ clienţĭ orĭ oamenĭĭ luĭ de afacerĭ, eraŭ poftiţĭ să vie mai târḑiŭ:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Boerul nu s'a sculat încă, li se spunea.

Iliescu îşĭ trata mosafirii cu ceaiŭ, coniac şi biscoturĭ.

Adesea, spre a-şĭ mulţumi fala, chema şi câte un biet funcţionar, fost coleg de aĭ luĭ.

Iĭ areta biuroul, biblioteca şi salonul, la toate îndoindu-le preţul. Era pentru el o mulţumire nespusă de a citi mirarea şi părerea de reŭ la acel nenorocit funcţionar că va muri fără să ajungă la aşa bun traiŭ.

— Inţelegĭ, mon cher, ḑicea el fostuluĭ coleg, eŭ nu eram de funcţionar. Caracterul mieŭ independent nu se putea obicĭnui cu vecĭnica încovăere a spinăreĭ înnaintea şefilor şi paraşefilor.

Pe urmă eŭ am cap de afacerĭ, fac, mon cher, afacerĭ splendide. Nu maĭ departe erĭ, din 2 vorbe am câştigat o mie de leĭ.

— Sigur, când aĭ asemenea noroc, ar fi păcat să nu profiţĭ, să te prostescĭ ca mine cu 200 leĭ pe lună.

— Sciĭ ce? Eŭ ţie am să-ţĭ fac rost de secretar la mine. Câştigĭ cu siguranţă 300 pe lună. Eŭ sînt cam leneş la scris. Mi-ar trebui cine-va să-mĭ scrie. Pe urmă nu face să pierḑĭ un timp preţios, când îl poţĭ întrebuinţa cu folos într'altă parte.

Aceste lucrurĭ le debita Iliescu la fie-care fost coleg înnaintea căruia voia să arate ce om priceput şi cu noroc e el.

— Trebue, mon cher, energie şi pricepere; să începĭ cu 100 leĭ pe lună şi s'ajungĭ la oare-care comfort. Trebue ce-va pe care nu îl aŭ toţĭ.

— Acum aĭ nemerit.

— Dar am şi muncit, mon cher. Sciĭ când mĭ-am trecut examenele, credeam că mĕ ia dracul, m'apuca ḑiua cetind. O! sînt pretenţioşĭ în străinătate, nu ca la noĭ! Şi ce-mĭ folosesc mie acum? Par'că eŭ lucrez dupĕ cărţile lor! Afacerile delicate, mon cher, iată ce rentează la noĭ în ţeară. Astea sînt vrednice de oamenĭĭ cu inteligenţă şi dibăcie.

Fostul coleg îl asculta cu gara căscată. Putea să nu-şĭ ḑică?

„Pot bârfi uniĭ şi alţĭ, dar Iliescu e om superior, nu orĭ-cine poate ajunge ce-a ajuns el.“

— Sciĭ, mon cher, cum sînt eŭ cu voĭ? Cum ar fi câţĭ-va pe aceea-şĭ luntre în timp de furtună. Eŭ, maĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ușor, am sciut să scap, am sărit și am ajuns la un mal înflorit, voĭ v'aţĭ înnecat cu luntrea vieţeĭ.

— Foarte adevĕrat, înnecat, șoptea trist fostul coleg.

Iliescu spre a-l mângâia, suna și poruncea să le aducă lichior...

Matilda pierduse patima pentru Iliescu; ḑicea și ea, ca toate femeile: „Așa's bărbaţiĭ; bine că-mĭ ţine luxul și rangul mieŭ". Dar, în schimb luase și ea patima cărţilor, cum am spus.

D-nele aveaŭ partidele lor de cărţĭ ḑiua, mult maĭ serioase de cât cele de seară. Nu le sciaŭ bărbaţiĭ nicĭ cât pierd nicĭ cât câștigă. S'adunaŭ de pe la 3 și plecaŭ, tocmaĭ seara, pe la 6 acasă.

De câţĭ-va anĭ patima cărţilor se întinse în mahala ca o boală.

Matildeĭ îĭ strica grozav emoţia joculuĭ, dar nu voia să se lase cu nicĭ un chip de ea.

Eraŭ cucoane, carĭ dădeaŭ în cărţĭ cheltuiala ḑilnică și remăneaŭ acasă copiiĭ și servitoarea să postească, dacă nu se îndura Herșcu din colţ să le dea pâine și zahăr pe datorie; căcĭ ceaiul îl fierbeaŭ de câte ḑece orĭ.

In asemenea căsniciĭ nemodel, femeea nu mai putea bănui bărbatuluĭ: viţiul îĭ prinsese pe amândouĭ în ghiarele luĭ nemiloase!

Vaĭ de copiĭ!

Și Matilda luase de-abinelea patima cărţilor.

Din nenorocire nu câștiga tot-de-a-una, și când pierdea, se enerva grozav.

Odată era să se bată cu Dăneasca. Fiind Iliescu acasă, auḑi vuet și le despărţi. Noroc că o ceartă de la cărţĭ nu se prea ţine în seamă.

Intr'o seară era partidă de domnĭ și doamne. La masa doamnelor, Matilda pierdea în șir.

— De, Matild'o ḑicea Dăneasca; noroc la cărţĭ, noroc la dragoste!

— Veḑĭ, d-ta aĭ noroc și la una și la alta, ḑise Matilda, ca s'o împungă.

— De unde sciĭ tu norocul mieŭ? Al tăŭ îl scie toată lumea. De alt-fel aĭ fi proastă, de n'aĭ avea noroc la vârsta ta.

— Lasă vorba, sor'o, și taie icĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Uit'te ne-aŭ întrecut vecinii, aŭ ḑece mise şi noĭ abia opt, ḑise cucoana tinerică a unuĭ locotenent.

— Eŭ joc şi mi se pare că bobocul mieŭ pierde regal.

— Dă, tuşă, aşa-ĭ la cărţĭ; odată pierde, odată câştigă.

— Veḑĭ că bobocul numaĭ pierde.

— Eĭ, lasă-l, când s'o face gânsac o câştiga.

— Dacă i-or smulge aşa pencle, nu se maĭ face el gâscan, ḑise cucoana locotenentuluĭ.

Şi toate riseră cu haz afară de Dăneasca; dînsa înţepată, aruncă pe masă cărţile, ḑicând că nu maĭ joacă.

— Aleĭ, sor'o, ce te-aĭ supĕrat? Dar eĭ cum glumesc pe seama noastră? ḑise Davidoaea, prietenă cu Dăneasca. Avea şi ea bobocul eĭ, dar nu-l socotea în lumo.

Ba chiar o critică pe Dăneasca în faţa Matildeĭ.

— Ce nu-ĭ spuĭ, sor'o, să le facă, dar la dracul, maĭ pe ascuns. Bine, e prea, prea!

— Femee bătrână şi nebună! N'o veḑĭ cum se îmbracă de caraghios? Par'că-ĭ o fetişoară de opt-spreḑece anĭ.

— Bine, sor'o, ea-ĭ de garsonetă? A-ḑĭ màine o s'o veḑĭ cu roche scurtă.

Pe de altă parte Dăneasca o critică pe Davidoaea.

— O esuită, dragă. Ce maĭ face pe mironisiţa, par'că lumea n'o scie?

Cel puţin să aibă curajul faptelor. La ce să fur lauda lumeĭ, dacă n'o merit?

Uit'te asta sînt eŭ. Vĕ place bine, nu, atâta pagubă. Intr'o ḑi vroia să-mĭ facă morală, las pe mine că i-am dat eŭ banĭ pe miere.

Acestea eraŭ discuţiile, când aşteptaŭ se maĭ vie altele ca să aibă cu cine începe jocul.

Când nu era Matilda de faţă, o forfecaŭ pe dînsa.

— Ce creḑĭ dragă, o hoaţă şi nimic maĭ mult. Trebue păzită din ochĭ.

Dacă şi-a prădat ea bărbatul! Cu ce creḑĭ că-ĭ luxul ăsta? Douĕ sute de miĭ i-a furat. L'a apucat pe sărmanul om pe loc damblaua. Ah! e femee fără inemă! Lucru mare dragă! Eŭ nu i-aşĭ veni în acasă, doamne feresce, dar bărbatu-mieŭ are o afacere cu Iliescu. S'o isprăvească să veḑĭ, maĭ întru în casa eĭ.

— Veḑĭ bine, ḑicea femeea locotenentuluĭ, el ce-ĭ de vină? Cine-ĭ acela să-ĭ daĭ şi să nu ia?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Pe urmă el băiat tînĕr, frumos, şi dînsa poate să-ĭ fie mamă.

— Baniĭ să trăiască, sutele mărită slutele!

Când înse intra Matilda, îĭ săreaŭ în gût, din „dragă şi sor'o“ n'o scoteaŭ.

Asta însemna la d-lor că sînt femeĭ de societate! trebuie să fie amabile cu orĭ-cine.

— Poţĭ să-l criticĭ pe om în lipsă, dar în faţă, nu. Ţi-l facĭ duşman, sor'o, şi nemic maĭ mult, ḑicea într'o ḑi Dăneasca nepoate-sa. M'a pus pĕcatul să ḑic Davidoaeĭ că prea îşĭ încarcă pălăriile. Şi ce creḑĭ că s'a întîmplat?

Vaĭ, dragă, mi-am aprins pae în cap. Unde a început mahalagioaica:

— «Doară eŭ n'oĭ umbla ca fetiţile de la şcoală cu garsonete. Pe d-ta, mâĭne-poĭmâĭne, te-oĭ vedea cu beretă şi roche scurtă».

Imĭ era lehamete de gura eĭ. De acum s'o vĕd pe una că-ĭ c'un ochiŭ la spate şi nu-ĭ ḑic nimică.

— Aĭ dreptate, tuşă... să-ţĭ facĭ duşmanĭ pe gratis?..

Într'o seară se întărătaseră domniĭ la joc; protejatul pierdea pe-un cap.

Dăneasca mereŭ trăgea cu coada ochiuluĭ.

— Ce facĭ, tuşe, îĭ ḑise Matilda, uit'te aĭ dat cărţile rĕŭ, ce-l tot pândescĭ pe Gică?

— Nu veḑĭ că pierde mereŭ?

— Lasă'l, doar nu-ĭ copil. A intrat în leafă, spunea Iliescu că i-a făcut o sută cincĭ-ḑecĭ.

— Ţie ce-ţĭ pasă? La Iliescu uit'te ce maĭ vraf de hârtiĭ. L'a golit pe bietul pleş.

— Lasă-l să dea că are de unde.

— Îl bate baba acasă. M'am dus o-dată pentru o daraveră. Adică, nu'ĭ vre-un secret, să vĕd de nu-mĭ poate face rost pentru vre-un loc luĭ Gică. Am intrat cam pe neaşteptate; eraŭ la dejun. S'auḑea gura eĭ sabie.

— Şi-aĭ căpĕtat loc?

— Cum de nu, eŭ să nu capĕt? Îl lăudam pe moşneag de se credea tinerel.

Să-l scie dînsa că-ĭ aicĭ, l'ar pîrli cu gaz.....

Pe la vre-o două-spre-ḑece s'aducea ceaiul.

Matilda serveа pe toţĭ cu o graţie deosebită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In sfârşit, după multe necazuri, îşi ajunsese parte din ideal. Avea casă deschisă, primea lume şi nu mai era surghiunită între mojici.

Dar în sufletul ei începeau să se deschidă alte răni. Iliescu nu privea cu ochi rei patima Matildei la joc, mai ales că dînsa juca o sumă hotărîtă, din care nu eşea, Doamne feresce. Dese-ori la sfârşitul lunei eşea că nici n'a pierdut nici n'a câştigat, cel mult pierdea trei-zeci, patru-zeci de lei.

Atâta cheltuială pentru distracţia ei nu era mare lucru. Pe urmă alt bun, nu-l puteau bănui pe Iliescu. Casa lui ajunsese vestită ca un fel de casă de joc.

Odată pe săptămână, când era partida bărbaţilor, veneau şi necunoscuţi, adus de vre-un cunoscut mai vechiu.

De câte-va ori erau să se întîmple scandaluri, ba chiar bătăi în formă.

Intr'o noapte veniseră vre-o doi străini groşi în pungă, dar şmecheri la joc. Pe prietenul lui Iliescu îl prinseră cu cărţi măsluite.

De aci palme, picioare, trântelí pe jos: ceí noi veniţi erau ca nisce lei furioşi.

— Vrea să zică ne-aţi atras în cursă ca să ne pungăşiţi?

— Pârlaciu ordinar, striga altul. Să-i dăm la cap! zbieraŭ cu toţii.

Voiau s'aducă poliţia, dar se temeau de prea mare scandal. Iliescu făcu pace, dând fie-căruia banii înderet.

— Mon cher, vĕ rog, nu faceţi scandal, aicí e casă onorabilă.

— Ba-i un tripoŭ ordinar! Las, te învĕţăm noi minte zbieraŭ ceí doi.

Matilda, trezită de scandal, se duse de ascultă.

Când auzi ce-i, o apucă o bătae de inemă şi aproape nu leşină. Ceí doi străini îl numeau pe Iliescu gazdă de hoţi, pungaş şi-i aruncau şi alte epitete frumoase.

Din acea noapte grozavă Matilda prinse groaza cărţilor şi voia să-l împiedice şi pe Iliescu de a mai juca.

— Vreí să te vĕz dus la temniţă?

— Naivitate, dragă, aceia aŭ fost nisce nebuni. Toată lumea bună joacă.

— Joacă, dar nu ca tine; pe mine nu căuta să mĕ minţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Eşti nebună! Tu cu asemenea vorbe o să mĕ nenorocesci!

— Ascultă, dragă, cât eraŭ partide de plăcere mergea, acum e adevĕrată cafenea clandestină.

— Frumoase idei!

— Ascultă, nu mĕ scoate din sărite. Fac o anonimă la poliţie.

— Aşĭ vrea s'o vĕd şi pe-asta.

— Eŭ sînt bolnavă, cum sciĭ, doctorul mĭ-a ţis să am linişte. Toată noaptea nu pot dormi de vuet, de certe. A doua ţi sînt moartă de oboseală.

— In casa mea nu primesc poruncĭ.

— Casa ta?

— S'o sciĭ.

— Da, casa ta, cu baniĭ mieĭ.

— E pe locul mieŭ.

— Dar e cu baniĭ mieĭ.

— Dovedesce.

— Ruşine! Oh! De-aşĭ sfârşi să-ţĭ remâe tot ţie.

— Aşa începĭ tu. Aĭ un talent nespus pentru a stârni ceartă.

— Dar mĕ cert pentru binele tăŭ.

— Imĭ cunosc eŭ binele maĭ cum se cade de cât tine.

In vremea aceasta întră un Evreŭ spăriat:

— Domnule Iliescu, m'aĭ nenorocit.

— Ce-ĭ, bre?

— Aceala ţice c'are să mĕ dea la temniţă; baniĭ am luat şi treabă n'am făcut.

— Eĭ şi ce poftescĭ? Dacă nu s'a putut!

— Să-ĭ dăm baniĭ înderĕt. Domnule Iliescu, e om cu influenţă şi mĕ nenorocesce.

— Dă-ĭ.

— Cum să-ĭ daŭ? D'apoĭ eŭ vi i-am dat D-Voastre.

— Eŭ nu daŭ nemic. Aĭ înţeles? Am stăruit, am lucrat, dacă nu se poate, ce să-ĭ fac? Nu pot să muncesc de pomană.

— Dar de unde să-ĭ daŭ eŭ?

— De unde sciĭ; câştigĭ parale pe lângă mine, maĭ dă şi tu. Eŭ bine muncesc pentru tine. Vreĭ să mĕ aĭ tovarăş la pagubă? Mersi!

— Atunci eŭ nu maĭ fac afacerĭ cu D-Voastră. Mĕ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

neuroociți. Dacă mĕ dă în judecată, eŭ spun tot, ḑise Evreul, eșind răpede pe ușă.

— Spune și eșĭ afară, ḑiso Iliescu furios.

Matilda remăsese de piatră.

— Dar, pentru Dumneḑeŭ, ce-o maĭ fi și asta? ḑise Matilda.

Iliescu o privi lung și urît.

— Dar de când o să mi te amestecĭ, cucoană, și în daraverile mele de drept?

— Ḑi maĭ bine de nedrept.

— Te rog, cară-te și când îmĭ viu clienții, să facĭ bine să nu-mĭ staĭ în biuroŭ.

— Eĭ și ce? îĭ mănânc?

— Înțelegĭ că mĕ compromiți.

— Te compromiți, mĕ tem, singur.

— Matild'o, nu mĕ scoate din sărite. Lasă-mĕ draculuĭ!

CAP. XXI

Copil înstrăinat

Matilda avea mereŭ neînțelegerĭ cu Iliescu. Purtarea luĭ era din ce în ce tot maĭ rece și maĭ aspră. In sufletul dînseĭ să făcea un gol nemărginit; tot maĭ mult se simțea înstrăinată.

Ar fi avut nevoe de cine-va căruĭ să-ĭ arate sentimentele, față de care să-și verse toată dragostea cĭ.

Urîtul și nemulțumirea care o mistuiaŭ la Chindescĭ, când îl cunoscu pe Iliescu, începură s'o muncească și aci.

Dese orĭ, stând singură, se îngrozea de starea sufletuluĭ eĭ.

La început, când o apucaŭ asemenea momente urîte, cerea să le scuture și mergea pe la visite. De la o vreme, când o prindea boala urîtuluĭ, nu maĭ avea putere să se miște din loc.

Sta ceasurĭ înmormîntată în urît, mistuită de tot soiul de gândurĭ.

In asemenea ḑile urîte nu vedea nicĭ de gospodărie;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe servitoare o lăsa în voe. Masa era întîrdiată, bucatele reŭ făcute, camerile neîngrijite, cu un cuvînt era-casa pe dos.

De-aci începea Iliescu a face observaţiĭ; Matilda, furioasă, găsind prilej să-şĭ descarce nerviĭ, începea a-ĭ respunde cu vorbe grele.

— Nu-ţĭ place, ia-ţĭ jupâneasă şi bucătăreasă.

— Dar păn'acum n'a fost nevoie.

— N'a fost nevoe, fiind-că puteam eŭ vedea de toate. Mi-am istovit puterile, mi-am pierdut sănătatea, nerviĭ mi s'aŭ stricat de tot cu atâta grijă şi muncă. Nu voiŭ maĭ face nimic, fiind-că nu vĕd nicĭ o recunoscinţă?

— Sfinte Onufrie! Ce-or maĭ fi şi vorbele astea? Dar eŭ nu muncesc? Iţĭ cer recunoscinţă? Muncim fie-care în felul nostru. Doar căsnicia e o tovărăşie; tu facĭ ce poţĭ şi eŭ de asemenea.

— Da, ce poţĭ; dar mie mi se cere ce nu pot.

— Bine dragă, m'am opus eŭ să maĭ eĭ o servitoare?

— Poţĭ să eĭ şi dece, dacă nu le-oiŭ conduce, dacă nu mĭ-oiŭ strica nerviĭ cu ele, în zadar, tot casa va fi pe dos.

— Atuncĭ ce's oŭ de vină? Fie-care ne stricăm nerviĭ în felul nostru. Câte neajunsurĭ, câte meschinăriĭ, câte lovituri nu primesc eŭ? Mĕ plâng ţie? Te învinuesc pe tine? Iţĭ scot ochiĭ că muncesc pentru tine?

Matilda, nervoasă la culme, nicĭ n'audea vorbele luĭ. Dînsa avea o rană ascunsă, pe care singură n'o scia unde-ĭ: simţia durerile, fără a le sci anume de unde vin.

Şi în asemenea staro se lega de cine putea.

Că Iliescu nu se purta ca corect nu maĭ e îndoiaĭă; dar aceasta nu era de-o ḑi de două.

Sufletul chinuit şi zbuciumat îşĭ caută dese-orĭ singur un prilej de mântuire orĭ măcar se întreabă: carĭ sînt pricinile ce-l chinue?

Intr'un asemenea moment de furie sufletească Matilda zbucnind în plâns, îngână:

„Oh! să-mĭ fi trăit copilul, ce mângâere aş fi avut! Aveam pentru cine trăi, pentru cine mĕ jertfi. La fie-ce moment ar fi fost lîngă mine, l'aşĭ fi desmierdat, mi-aşĭ fi recorit sufletul cu sărutările luĭ!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acum Matilda pusese degetul pe rană.

Sentimentul de mumă, despreţuit, lăsat în umbră, părăsit într'un chip atât de brutal, îşi răsbuna. Vine o vreme când femeea cea mai rea, mama cea mai crudă, simte o groaznică mustrare de trecutul ei. Matilda avuse un înger de fetiţă, pe care şi-o înstrăinase prin purtarea sa.

Şi alt copil soarta crudă nu voi să-i dea.

Sentimentul matern sta în umbră, înlăturat, dar nu învins. Aştepta să vadă slăbite celealalte sentimente, bolnave şi poate moarte, pe vecĭ, în inema Matildeĭ.

Această stare sufletească nu era ce-va deosebit numaĭ pentru Matilda.

Toate acele femeĭ carĭ, în vultoarea tinereţeĭ nesocotesc simţirile de mumă, grozav sînt pedepsite; când le e amorţită şi moartă furia tinereţeĭ sentimentul matern se răzbună îngrozitor. E adevĕrată observaţia poporuluĭ: femeea care n'a scăldat şi pieptĕnat copiĭ, scaldă şi ţine în braţe căţeĭ şi pisicĭ.

Une-orĭ o apuca aşa exces de sentimentalism în cât ar fi voit să-l întrebuinţeze pentru Iliescu.

Dar era prea mândră să cadă atât de jos, vĕdând că dînsul, nu numaĭ nu are dragoste pentru dînsa, dar, cât poate fuge, caută să stea cât maĭ puţin pe-acasă. Mereŭ pretexta că are afaceri; iar, când venea, se închidea în biuroŭ, dicând că are de lucru.

Chiar la masă era tăcut şi gânditor. Matilda mereŭ se întreba, de nu cum-va n'are, el vre-o legătură în oraş.

Işĭ dicea ea singură: „Paoate s'o aibă sănătos, eŭ nu maĭ sunt în stare să lupt.

„Mi's de ajuns atâtea suferinţĭ; facă dupĕ cum o voi"...

Era o di de iarnă, ger şi senin.

Scăpăra vĕzduhul; zăpada sclipea ca o pânză de diamante în bătaia soareluĭ.

Matilda de demineaţă, se simţi prinsă în mreja urîtuluĭ, care-i înăbuşea resuflarea.

Un dor ascuns o zbuciuma mereŭ: era dorul de copila sa.

Gândul îĭ dicea că are şi ea drept la dragostea feteĭ; doar e trup din trupul săŭ şi sânge din sângele săŭ.

In asemenea moment i se părea că va lua cu sila dreptul eĭ la sentimentele feteĭ. Şi în această furie de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sentiment, în suflet îĭ năvălia un noian de desmierdărĭ, cu carĭ avea să prindă pe fată ca să-ĭ arate dragostea la care ea, ca mumă, avea drept.

Maria îĭ spusese că fata e la pension. Matilda se hotărî să meargă s'o vadă.

Nu-şĭ putea închipui că fetiţa, văḑênd-o, nu se va bucura. Îşĭ ḑicea, în minte, că un copil nu pricepe nemic şi n'a putut să-i judece purtarea.

„S'o string la inima mea şi tot focul dragosteĭ nepotolite ce simt în mine o să i-l împărtăşesc şi eĭ".

Luă o trăsură şi plecă la Maria, care, de o bucată de vreme, era foarte tristă.

— Ce facĭ, dragă Marie, ḑise Matilda, sărutând'o. Ce nu maĭ viĭ pe la mine? Pot să mor şi tu nicĭ nu te gândescĭ?

— Vaĭ, dragă ţaţă, fie-care avem ale noastre. Mătuşa e din ce în ce maĭ nervoasă, maĭ rea; îmĭ vine une-orĭ să iaŭ câmpiĭ.

— De câte-orĭ te-am văḑut, nicĭ o dată n'am avut noroc să fim singure. Ce s'a făcut cu propunerea ta de măritare? Ḑiceaĭ că Ionescu ţine mult la tine?

— Oh! nu-mĭ maĭ aminti, lasă-mĕ. Ce n'aĭ auḑit nimic?

— Nu, dragă.

— S'a împuşcat!

— Ce spuĭ? Am auḑit, dar nu credeam că-ĭ el. Şi cum se face că a luat el banĭ? Spuneaĭ că-ĭ un băiat cinstit.

— Şi spun şi acum. Nenorocirea, când pândesce pe om, îşĭ bate joc de cinste şi de tot.

— Eĭ, cum asta?

— Şciĭ că era însurat.

— Eĭ şi nu se divorţase?

— Viespea, după ce-şĭ bătuse joc de el, nu voea să divorţeze, ca să aibă pensie. La urmă se învoi dacă-ĭ eă treĭ miĭ. El a plecat la oraş, la o gară, şef. Mie nu mi-a spus nimic; se vede că păcatul l'a împins de a luat banĭ să-ĭ dea eĭ, creḑênd că va pune la loc. Şi sigur i-ar fi pus, sărmanul, că era om cinstit.

S'a făcut înse inspecţie maĭ curênd de cît credea şi, atuncĭ, neputênd suferi ruşinea uneĭ destituirĭ, căcĭ doar nu eraŭ să-l omoare, s'a împuşcat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

-- Se vede că nicĭ tu n'aĭ noroc ca şi mine.

— Cu mine, dragă ţaţă, s'a isprăvit.

Indată ce moare mătuşa, şi mult nu cred s'o ducă, plec la mănăstire; trăesc pe lîngă o maică.

— Mătuşa ţi-a făcut testament?

— Mi-a făcut, dar ce mĕ maĭ uit eŭ? Mare procopseală nu-ĭ casa asta.

— Orĭ cum, o vinḑĭ şi tot cĭ ce-va.

— La mănăstire nu-mĭ trebue mare lucru.

— Tacĭ, dragă, cu mănăstirea. Cum aĭ să trăescĭ în pustietate, tu fată tinĕră? Aĭ încă viitor, nu-ĭ doar lumea cât se vede pe fereastră!

La aceste vorbe Maria zbucni în plâns. Un sentiment de jale şi durere îĭ cuprinse sufletul, gândindu-se la fericirea ce-o avuse la mănăstire acum doĭ anĭ.

Toate îĭ stăteaŭ icoană vie în minte. In sufletul eĭ curat îl iubise pe Ionescu cu toată puterea sentimentuluĭ de la douĕ-ḑecĭ de anĭ.

De mult nu plânsese, biata fată; nu era suflet care să-ĭ înţeleagă durerea.

Acum, în faţa Matildeĭ, n'avea de ce s'ascunde, şi plângea, plângea să-şĭ recorească inema.

— Nu, nu, dragă, aĭ să veḑĭ; mĕ duc, de o pot îndupleca pe mătuşa, plecăm la vară.

— Atuncĭ am să remân şi maĭ singură, ḑise Matilda cu jale!

După asta trecură în odaea mătuşeĭ.

— Ce maĭ facĭ, mătuşică? ḑise Matilda.

— Ce să fac? Nu se îndură Dumneḑeŭ să mĕ strîngă să nu mĕ chinuiască şi să chinuesc şi pe alţiĭ pe lîngă mine.

— Eĭ, las', nu te maĭ plânge; fie-care avem ale noastre. O laşĭ pe Maria să meargă cu mine pănă la pension să vedem fata?

— Vaĭ, cum să n'o las, dragă? Eŭ nu-ĭ ḑic să se maĭ ducă în lume, că o să se oftigească, biata; tot întristată şi amărîtă, sărmana, nicĭ ea n'are noroc!

— Am fostun soiŭ de neam fără noroc, dragă mătuşă.

— Da, fată, aĭ dreptate, boalele şi pĕcatele s'aŭ ţinut lanţ de neamul nostru.

— Şi nu sciŭ de ce?

— Cine scie ce pĕcate o fi făcut vre-un străbun

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de-aĭ noștri. A fost un părcălab, în dilele luĭ, o fi jupuit și asuprit multă lume, multe vădane și orfanĭ o fi desbrăcat, că dice, că nu maĭ scia seama averilor. El a murit și neamul a mers tot calicind! E mare lucru, fată, blestemul!...

Luară o sanie și plecară împreună cu Maria la pension.

Tot drumul Matilda era zbuciumată și neliniștită de gândul cum o primi-o fata.

— Aĭ văzut'o, e mare? dise Matilda.

— A crescut ca din apă, nicĭ n'o cunoscĭ.

— S'a schimbat mult?

— S'a făcut frumoasă. E adevărat portret.

— Și te-a primit bine? Te-a cunoscut?

— De odată era cam timidă.

— De mine n'a vorbit nimic?

— E curios copil, nu prea vorbesce maĭ nimic. Ce-o întrebĭ îți respunde.

Matilda, cu cât s'apropia, cu atât simțea tot maĭ mult, cum inema i se strîngea; simțea un fel de leșin, un fel de nelinisce, par'că s'ar fi presintat înaintea unuĭ mare și aspru judecător.

Când trăsura se opri. Matildeĭ i se păru c'a ajuns prea răpede. Par'că ar fi dorit să maĭ meargă; să maĭ depărteze momentul întâlnireĭ cu fie-sa.

Dacă nu i-ar fi fost rușine de Marin, s'ar fi întors îndĕrĕt.

Când spuse directoareĭ scopul visiteĭ, aceasta respunse înțepat și într'o românească stricată.

— Părintele copileĭ m'a oprit de a da fata cuĭ-va.

Directoarea era un tip nostim, o Nemțoaică bĕtrână, care se uita curios prin nisce ochelarĭ marĭ; pe urmă dise:

— Domnișoara e mătușa copileĭ?

— Da și eŭ sînt muma

— Doamna e muma? Copila e de un an aci și până acum n'aț venit.

Matilda simți o căldură și o roșeață care-ĭ acoperea fața; ca să respundă ce-va, minți.

— N'am fost aci.

— Domnia-voastră puteț numaĭ s'o vedeț, eŭ nu pot lăsa copila niměnuĭ fară voia d-luĭ Mustea.

— Dar n'o iaŭ, doamnă, numaĭ s'o vĕd; deși, ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mumă, aşĭ avea, poate, şi eŭ oare-carĭ drepturĭ asupra copiluluĭ mieŭ.

— Pe mine, doamnă, nu mĕ privesc acele drepturĭ; tot ce pot face e să chem copila, s'o vedeţĭ.

In sfârşit, după multă cumpĕneală, directoarea chemă fetiţa.

Copila crescuse, de n'o maĭ cunosceaĭ. Iera un tip de frumuseţă blondă.

Trăsurile, mlădierea trupuluĭ eraŭ ale mumeĭ, iar culoarea pĕruluĭ şi-a feţeĭ le moştenea de la tatu-so.

Ochiĭ, de un albastru gingaş, ameninţătorĭ prin privire, eraŭ întunecaţĭ de nisce gene lungĭ şi dese.

Copila, vĕdĕnd pe cele douĕ doamne, luă o mutră foarte mândră.

Pe Maria o cunoscea, dar pe mă-sa de loc; atâta era Matilda de schimbată.

Maria, maĭ puţin emoţionată, se repedi şi o sărută, dicênd:

— Ce, nu mĕ cunoscĭ Puică?

— Ba da, eştĭ Maria, dice copila cu glas hotărît şi statornic.

Se părea că vorbesce un om mare, care a vĕdut şi a suferit mult.

— Dar pe mamaea n'o cunoscĭ?

Copila, din rumenă, se făcu galbenă şi rosti mirată.

— Mamaea?

Matilda, cu lacrămile în ochĭ, ne maĭ putêndu-se stăpâni, se plecă şi o sărută pe amândouĭ obrajiĭ.

Copila se lăsă sărutată pe amândoĭ obrajiĭ, fără a respunde.

— Eĭ ce facĭ, Puică? Nu mĕ maĭ cunoscĭ de loc, dise Matilda.

— Nu, respunse fata, scurt şi înţepat.

— Ia vedĭ, adu-ţĭ aminte, dise Maria spre a îndulci lucrurile. Şedĭ colea lângă mine; spune-mĭ ce facĭ?

— Invĕţ, respunse copila, sec şi rece.

— Ce mare te-aĭ făcut? Dar la mine n'o să viĭ? dise Maria.

— Nu, tataea mi-a dis să nu merg nicăerĭ.

— Bine nicăerĭ, da; dar la mine o să te lase. Când mergĭ la ţeară!

— In vacanţia de Crăciun.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu ți-se urasce ție numaĭ la țeară atâtea sep-tămânĭ?

— Nu, sînt cu tataea.

— Tot pe arendașul cela îl aveți.

— Da, tot pe el.

— Tot așa-ĭ de bună doamna Goldenschatz cu tine?

La această întrebare a Marieĭ, ochiĭ copileĭ străluciră, ca la o amintire plăcută.

— Da, e foarte bună, mĕ iubesce mult.

Maria se mira ce vorbă ar maĭ stârni, ca s'o ție pe Puica maĭ mult.

— Dar, de te-ar lăsa doamna directoare, u'aĭ merge să facĭ cu noĭ o primblare? Avem sanie.

Copila dete din cap și ḑise cu energie.

— Nu, nu merg; am de învĕțat.

— In ce clasă eștĭ tu, Puică? ḑise Matilda.

— Intr'a patra.

Matilda îĭ adusese o cutie cu bomboane.

Copila, luându-le, cu oare-care îndoială, părea că stă la gânduri, dacă să le primească orĭ nu.

Căuta par'că să-și amintească, dacă în această privință îĭ dase tată-so vre-un sfat, și ḑise cu receală.

— Merci.

Puica părea foarte stingherită de această visită. Pe fața eĭ se vedea o plictiseală, un lehamete.

In ochiĭ oĭ nu licărea nicĭ pic de dragoste pentru persoanele de față. Matilda, cu ochiĭ eĭ de mumă, observa și cântărea totul.

Dînsa simțea cum tot maĭ tare i se desprinde ce-va din suflet.

Simți o durere în partea stângă. In urmă ḑise Marieĭ.

— Să plecăm, dragă Marie; Puica s'a făcut selbatică de tot.

Copila nu ḑice nimic, ci plecă ochiĭ în jos.

In trăsură o năpădiră pe Matilda lacrimile.

— Ce-ĭ asta țață? Ce vreĭ, sînt anĭ de când nu te-a veḑut?

— Nimenĭ, nimenĭ nu maĭ ține la mine! Mĭ-am înstrăinat copilul, sînt o netrebnică.

— S'a intimidat, dragă țață, să venim maĭ des și atuncĭ o să veḑĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu mai viŭ. E în zadar. Oh! cât e de grozav să roşescĭ înnaintea copiluluĭ tăŭ.

Cât me dispreţuesce; i-am citit în ochĭ!

— Părerĭ, dragă ţaţă. Ce fantasie aĭ! Cum vedĭ lucrurĭ ce nu sînt!

— Nu. In zadar, ochiĭ de mamă, nu 'nşeală!

— Lasă-mĕ cu ochiĭ de mamă! Năzărituri şi nemic maĭ mult; eŭ nu o cunosc pe fată maĭ bine de cât tine; nicĭ odată n'a fost expansivă. Aşa-ĭ caracterul eĭ.

— Astea-s mângăerĭ. Nu mĕ 'nşeală inema. Oh! cât sînt de nenorocită.

Matilda avea o sensaţie grozavă; i se părea că toată lumea se nărue peste ea.

Une-orĭ abia resufla, se simţea ca sub ruinele groase ale unuĭ zid.

— Dragă Marie, viĭ cu mine până acasă, mi-e grozav de reŭ.

Ajungênd acasă, simţi fiorĭ şi junghiŭ dureros în partea stângă. De când fusese bolnavă, avea foarte des durerĭ şi înţepăturĭ în inemă; dar nu voia să le ia seamă. Işĭ făcea singură curaj, creclênd că ast-fel va înşela boala. Maĭ ales în certele dese cu Iliescu, simţea maĭ tare bătăile inemeĭ, dese orĭ îĭ venea aşa năbuşeală că pleca, lăsîndu-l singur, a puno capĕt certelor. Bine înţeles, în alte clile le lua de la capĕt.

Doctorul o povăţuia mereŭ să fie liniştită, să nu ia în seamă supĕrările şi să se păzească de emoţiĭ.

Toate lucrurĭ cu neputinţă, de oare-ce cu Iliescu se certa aproape clilnic. Porneaŭ de la nimicurĭ şi ajungeaŭ la cuvinte şi învinuirĭ grele. Dintre eĭ pierise până şi urma uneĭ adevĕrate dragostĭ.

Matilda îl iubise cu patima femeeĭ nebune.

Acum vĕclêndu-se dispreţuită şi tolerată, în loc de a fi iubită simţea un dor de rĕsbunare împotriva luĭ Iliescu.

Dacă nu-l putea alte celea, cel puţin îl şicana în toate, chiar în cele marĭ şi neînsemnate plăcerĭ ale luĭ.

Luĭ Iliescu îĭ plăcea cafeaua amară, dînsa i-o da anume dulce; de aci urmaŭ certe şi împunsăturĭ.

— Da, clicea Matilda, cine are viaţa dulce îşĭ poate permite gustul să bea cafeaua amară.

— Sigur mĭ-o îndulcescĭ tu grozav, ca să fie dulce.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bine că tu mi-o îndulcescĭ pe a mea!

— Pe unde-ĭ fi petrecênd; cine maĭ scie?

— O să te iaŭ cu mine într'o ḑi să veḑĭ pe unde petrec.

— Ia seama că m'oiŭ lua singură, fără să mĕ poftescĭ.

— Nu mĭ-e teamă, dragă.

— Te facĭ sfînt!

— Ascultă, Matildă, mă facĭ să-ţĭ spun ce-va şi n'o să-ţĭ placă.

— Ba, te rog, să-mĭ spuĭ.

— Se vede că judecĭ lumea dupĕ tine.

— Ce fel?

— Nu înţelegĭ? Cu atâta maĭ bine.

— Te rog vorbesce clar, nu ca 'n apocalips.

— Eŭ, dragă, n'am fost însurat şi nu mi-am lăsat femeea...

La asemenea certe Matilda simţea junghiŭ în inemă; trebuia să fugă în altă cameră, să zbucnească în plâns şi, dese orĭ, să-ĭ vie leşin. Una di'ntre pricinile de ceartă era venirea luĭ Iliescu pe la douĕ şi treĭ din noapte...

Cum veni acasă, se simţi maĭ reŭ de cât de obiceiŭ, dar creḑu că-ĭ va trece.

— Dragă ţaţă, trebue să plec, mătuşa mi-a dat de grijă să vin curênd; de când a făcut testamentul în favoarea mea, e şi maĭ pretenţioasă.

— Nu vreĭ să remâĭ la masă?

— Nicĭ c'un chip.

Maria plecă.

Dupĕ ce plecă Maria, pe Matilda o prinse un urît şi o jale nemângâiată.

Iĭ era groază de singurătatea de-acasă.

Dar se gândea că poate Iliescu o veni în curênd.

Fie-care minută îĭ părea an. Nu'l maĭ iubea pe Iliescu, dar tot maĭ era un om căruĭ să-şĭ destăinuiască durerile.

I se urîse de aşteptat.

Nicĭ odată nu întârḑiase atâta. Par'că în ciudă îmĭ face omul ăsta, gândi Matilda.

Când îl vĕḑu întrând pe uşe, se bucură; dar nu se putu stăpâni să nu-ĭ ḑică:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bine, Iliescule, nu te gîndescĭ că-ĭ un suflet de om acasă ?

— Vaĭ, dragă, o afacere cu un ticălos m'a ţinut.

— Aşteptările acestea mĕ ucid.

— Doamne, sor'o, dar înţelegĭ odată, omul scie cînd pleacă şi nu cînd se întoarce.

— Ce, aĭ plecat la Ierusalim ?

— Nu, dar îţĭ aţine unul calea, ba să-ĭ daĭ un sfat, ba propune vre-o afacere. De, trebue să-l asculţĭ, aşa e meseria.

— Fire-ar a draculuĭ de meserie, care se sparge tot în capul mieŭ.

— Te rog nu începe. N'o să las afacerile să-ţĭ fiŭ ţie Nemţoaică.

Iliescu îĭ luase năravul ; dacă vedea că nu mergea cu binele, începea cu reul. Matilda orĭ tăcea, orĭ fugea, dar de astă dată se înşelă. Matilda era grozav de nervoasă din pricina visiteĭ la pension.

— Bine, dar toată ḑiua afaceriĭ şi noaptea petreceriĭ ! Nu te gîndescĭ tu cât sînt de nenorocită ?

— Ce vreĭ sor'o, aşa ţi-e felul ; de-aĭ avea palate şi comorile luĭ Iov, tot o să te văicărezĭ.

— Fiind-că nicĭ palatele nicĭ averile nu-mĭ pot da fericirea.

— Dar ce ? Spune-mĭ reţeta s'o aflu şi eŭ.

— Maĭ multă simţire şi milă.

— Aşa-ĭ femeea, cînd nu-ĭ lipsesce nimic, îţĭ găsesce cel puţin vina că eştĭ nesimţitor, că n'o iubescĭ.

— Curioasă iubire !

— Ce vreĭ ? De atâta sînt eŭ capabil, îţĭ bănuesc eŭ ţie de aşa ce-va ?

— Frumoasă dragoste ! Lipsescĭ cu nopţile şi ḑilele deplin de acasă ! Nu-mĭ spuĭ odată un cuvînt maĭ bun şi aĭ îndrăzneală să ḑicĭ că mĕ iubescĭ ?

Făţărnicia şi minciunile tale mĕ ucid.

Sciĭ că sînt bolnavă şi te creḑĭ în drept să mĕ minţĭ mereŭ.

— Adecă sufĕr toate ocările tale şi pentru aceasta sînt făţarnic ?

— Eŭ, eŭ te ocărăsc ?

— Ascultă, Matild'o, te sciŭ bolnavă şi m'ar costa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să-ţi am moartea pe cuget; dar, te rog, nu-mi cere lucruri peste putinţă.

Nu pot să mă ţin de fustele tale.

Eŭ am nevoie de societate, de relaţii, de prieteni, de club, şi numaĭ legat m'aĭ putea ţinea serile acasă.

De când eştĭ bolnavă, rar maĭ pot juca în casă cărţi.

După ce muncesc toată ḑiua, am nevoe de distracţie.

— Dar eŭ n'am nevoe de nemic? Pot sta singură ḑile şi nopţi întregĭ?

— Ţie, ţi-a spus doctorul să ducĭ viaţă regulată, să te culcĭ de vreme, să aĭ aer curat, să nu staĭ în fum de ţigare şi maĭ sciŭ eŭ ce!

Dar eŭ, om sănătos, să mă supun la viaţa unuĭ bolnav, nu-mĭ vine de loc la socoteală. Şi cred că-ĭ absurd din partea ta să-mĭ cerĭ.

Intre acestea, maĭ cu vorbă maĭ cu ceartă, s'aşeḑară la masă.

Cu bucătăria nu se maĭ ocupa Matilda.

Iliescu ţinea bucătăreasă bună, câştiga de ajuns şi-ĭ da mâna.

La masă Matilda nu mâncă maĭ nemic.

In schimb Iliescu avea mare poftă de mâncare.

După ce-şĭ bĕu cafeaua, Iliescu se pregătea să plece.

— Vrea să ḑică vorbele mele aŭ căḑut în baltă?

— Ce vreĭ, sor'o?

— Iliescule, sînt bolnavă, am fost la fată şi ochiĭ eĭ par'că ḑiceaŭ: «Asta-ĭ căţeaua de mamă!» Inema grozav mă doare; te rog remâĭ.

— Nu pot, trebue să es. Am afacerĭ. La ce to-aĭ dus? Ce să-ţi fac eŭ?

Cauţi singură emoţiĭ.

— Caut, fiind-că sufĕr.

Şi tu, pentru care am jertfit tot, nu maĭ ţiĭ la mine.

— Iar începi cântecul? Pentru Dumneḑeŭ, tacĭ că fug.

Nu veḑĭ cât eştĭ de ridiculă?

Şi ḑicând aceste vorbe, eşi.

Plecarea luĭ Iliescu, în asemenea împrejurărĭ, nu era ce-va noŭ. Matilda plângea, se blestema orĭ îl certa; el se făcea engles şi eşea.

Era o căsnicie cu adevĕrat modernă.

In faţa lumeĭ Iliescu era politicos şi foarte cavaler

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu nevastă sa; din „dragă Matildă“, din „ma chère“ n'o scotea.

Cine-ĭ vedea credea că trebue să trăiască fericiţĭ ca nisce porumbeĭ.

Dar nicĭ într'o seară plecarea luĭ Iliescu nu o zguduise atât de adânc ca într'aceasta. I se părea că-ĭ atât de singură în lume şi atât de lipsită de orĭ-ce fiinţă iubită!

Pe Matilda o apucă un plâns nervos, pe care nu-l putea de loc stăpâni.

Se mira singură, cum, după atâtea supĕrărĭ, nu se bolnăvesce odată maĭ tare şi să isprăvească o viaţă plină de amar şi decepţiĭ. Dînsa era sigură că Iliescu o înşeală, dar n'avea nicĭ curajul şi nicĭ energia să înceapă cu el o luptă în această chestie.

Acum se făcuse şi maĭ resonabilă, îşĭ ḑicea singură:

— La ce mi-ar folosi, dacă l'aşĭ descoperi şi m'aşĭ convinge că mĕ 'nşeală?

Prin aceasta nu'l va face s'o ĭubească; iar chestia unuĭ divorţ nu-ĭ venea la socoteală.

— Voiŭ suferi cât voiŭ putea, poate va veni o vreme şi, lehemetuit, singur, de ticăloşiile luĭ, se va pocăi.

Şi vecĭnicul refren-mângăere al tuturor femeilor îĭ suna în ureche: „Aşa-s bărbaţiĭ; proaste 's femeile că-şĭ fac sânge reŭ. Ferice de cele carĭ sciŭ să-şĭ răsbune şi să le plătească în acela-şĭ chip“.

Într'un târḑiŭ i se secară lacrimile; nenorocirile sînt dese-orĭ atât de marĭ, în cât izvorul lăcrămilor seacă de la o vreme; dar atuncĭ durerea nestinsă arde şi maĭ îngrozitor.

Se gândea cum mulţĭ bolnavĭ de inemă se culcă seara şi a doua ḑi nu se maĭ scoală.

— „Ce fericită aşĭ fi să mi se întîmple şi mie ast-fel!

„La ce să trăescĭ, când nicĭ o simţire plăcută nu-ţĭ încălḑesce pieptul, când şi a-ḑĭ şi mâĭne acela-şĭ chin de sentimente te mistue? Şi, vaĭ, maĭ crud: aceloa-şĭ vecĭnice căinţĭ îţĭ doboară sufletul“.

În asemenea gânduri triste se culcă.

Iliescu veni tocmaĭ în ḑiuă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAP. XXII

Boala Matildeĭ

A doua ḑi, Matildeĭ, când voi să se scoale din pat, îĭ veni ameţeală şi simţi o durere în partea stângă.

Cercă să se stăpânească, rezemându-se de pat, dar nu putea de loc resufla. O cuprinse o înnăbuşeală, i se părea că-ĭ lipseşte aerul; capul, greŭ cumplit, abia îl ţinea ridicat.

Simţi o vâjîială groaznică prin urechĭ, par'că ar fi sunat miĭ de bice.

Se culcă din noŭ.

Iliescu dormea dus.

Venise târḑiŭ, în cât era în puterea somnuluĭ.

Matilda simţea tot maĭ mult că se înnăbuşe.

— Iliescule, scoală că mor !

— Lasă-mĕ, sor'o, să dorm. Iar te-aŭ apucat isteric alele ?

Respiraţia Matildeĭ era din ce în ce maĭ anevoioasă, până ce, de odată, scoase un oftat greŭ şi leşină.

Iliescu, deşi pe jumĕtate adormit, o auḑi, sări din pat şi începu a o stropi cu apă. Sună grăbit, îĭ dădu de mirosit apă de Colonia. In sfârşit, încet-încet, Matilda îşĭ veni în sine.

Iliescu scrisese un bilet doctoruluĭ, rugându-l să vie pe dată. Trimise să cheme şi pe Maria.

Doctorul era acela care o căutase la ceealaltă boală.

Marieĭ, când vĕḑu pe bucătăreasa că vine de demineaţă, îĭ sări inema din loc: gândi că sigur s'a întîmplat ce-va Matildeĭ.

Scia că o lăsase ḑiua trecută foarte nervoasă.

— Ce-ĭ, Marghioală? întrebă Maria, vĕḑênd'o pe servitoare spăriată.

— Haĭ curênd, dudue, cuconiţa noastră e bolnavă.

— Ce are ?

— A leşinat şi-ĭ tare reŭ, Gheorghe s'a dus la doctor.

— Mĕ 'mbrac şi plec.

— Eŭ fug ; mĭ-am lăsat bucătăria baltă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu nevastă sa; din „dragă Matildă", din „ma chère" n'o scotea.

Cine-ĭ vedea credea că trebue să trăiască fericiţĭ ca nisce porumbeĭ.

Dar nicĭ într'o seară plecarea luĭ Iliescu nu o zguduise atât de adânc ca într'aceasta. I se părea că-ĭ atât de singură în lume şi atât de lipsită de orĭ-ce fiinţă iubită!

Pe Matilda o apucă un plâns nervos, pe care nu-l putea de loc stăpâni.

Se mira singură, cum, după atâtea supĕrărĭ, nu se bolnăvesce odată maĭ tare şi să isprăvească o viaţă plină de amar şi decepţiĭ. Dînsa era sigură că Iliescu o înşeală, dar n'avea nicĭ curajul şi nicĭ energia să înceapă cu el o luptă în această chestie.

Acum se făcuse şi maĭ resonabilă, îşĭ ḑicea singură:

— La ce mi-ar folosi, dacă l'aşĭ descoperi şi m'aşĭ convinge că mĕ 'nşeală?

Prin aceasta nu'l va face s'o ĭubească; iar chestia unuĭ divorţ nu-ĭ venea la socoteală.

— Voiŭ suferi cât voiŭ putea, poate va veni o vreme şi, lehemetuit, singur, de ticăloşiile luĭ, se va pocăi.

Şi vecĭnicul refren-mângăere al tuturor femeilor îĭ suna în ureche: „Aşa-s bărbaţiĭ; proaste 's femeile că-şĭ fac sânge reŭ. Ferice de cele carĭ sciŭ să-şĭ răsbune şi să le plătească în acela-şĭ chip".

Într'un târḑiŭ i se secară lacrimile; nenorocirile sînt dese-orĭ atât de marĭ, în cât izvorul lăcrămilor seacă de la o vreme; dar atuncĭ durerea nestinsă arde şi maĭ îngrozitor.

Se gândea cum mulţĭ bolnavĭ de inemă se culcă seara şi a doua ḑi nu se maĭ scoală.

— „Ce fericită aşĭ fi să mi se întîmple şi mie ast-fel!

„La ce să trăescĭ, când nicĭ o simţire plăcută nu-ţĭ încălḑesce pieptul, când şi a-ḑĭ şi mâĭne acela-şĭ chin de sentimente te mistue? Şi, vaĭ, maĭ crud: acelea-şĭ vecĭnice căinţĭ îţĭ doboară sufletul".

In asemenea gânduri triste se culcă.

Iliescu veni tocmaĭ în ḑiuă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAP. XXII

Boala Matildeĭ

A doua ḑi, Matildeĭ, când voi să se scoale din pat, îĭ veni ameţeală şi simţi o durere în partea stângă.

Cercă să se stăpânească, rezemându-se de pat, dar nu putea de loc resufla. O cuprinse o înnăbuşeală, i se părea că-ĭ lipseşte aerul; capul, greŭ cumplit, abia îl ţinea ridicat.

Simţi o vâjîială groaznică prin urechĭ, par'că ar fi sunat miĭ de bice.

Se culcă din noŭ.

Iliescu dormea dus.

Venise târḑiŭ, în cât era în puterea somnuluĭ.

Matilda simţea tot maĭ mult că se înnăbuşe.

— Iliescule, scoală că mor !

— Lasă-mĕ, sor'o, să dorm. Iar te-aŭ apucat isteric alele ?

Respiraţia Matildeĭ era din ce în ce maĭ anevoioasă, până ce, de odată, scoase un oftat greŭ şi leşină.

Iliescu, deşi pe jumĕtate adormit, o auḑi, sări din pat şi începu a o stropi cu apă. Sună grăbit, îĭ dădu de mirosit apă de Colonia. In sfârşit, încet-încet, Matilda îşĭ veni în sine.

Iliescu scrisese un bilet doctoruluĭ, rugându-l să vie pe dată. Trimise să cheme şi pe Maria.

Doctorul era acela care o căutase la ceealaltă boală.

Marieĭ, când vĕḑu pe bucătăreasa că vine de demineaţă, îĭ sări inema din loc : gândi că sigur s'a întîmplat ce-va Matildeĭ.

Scia că o lăsase ḑiua trecută foarte nervoasă.

— Ce-ĭ, Marghioală? întrebă Maria, vĕḑênd'o pe servitoare spăriată.

— Haĭ curênd, duduo, cuconiţa noastră e bolnavă.

— Ce are ?

— A leşinat şi-ĭ tare reŭ, Gheorghe s'a dus la doctor.

— Mĕ 'mbrac şi plec.

— Eŭ fug ; mĭ-am lăsat bucătăria baltă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce nenorocire pe biata femee! ḑise mătuṣa Matildeĭ.

— De o fi reŭ bolnavă, ce să fac, tuṣă, poate va trebui să mân acolo?

— Mâĭ, dragă Marie, Lisaveta va dormi cu mine.

Maria plecă foarte îngrijată. In nenorocirea surorei sale vedea şi propria sa nenorocire. Iar vorbele mătuşeĭ îĭ sunaŭ în urechĭ. „Sîntem un neam fără noroc».

Câte-va minute, după ce ajunse Maria, veni şi doctorul.

Cum o vĕḑu pe bolnavă, cu umeriĭ obrajilor roşiĭ, ḑise:

— Iar vre-o emoţie?

— A fost erĭ la fată, la pension; pe urmă, se vede, s'a certat cu Iliescu.

— Sînt bunĭ de bătut, ḑise doctorul numĕrând-ĭ pulsul.

— De cât aşa traiŭ, maĭ bine lipsă, doctore, ḑise Matilda cu lacrămĭ în ochĭ.

— Liniştesce-te cuconiţă!

Nimenĭ n'are voe să se ucidă singur.

Viaţa ni s'a dat ca s'o trăim, şi, dacă dumnea-ta te uciḑĭ, căutând tot soiul de aţiţărĭ, e ca şi cum te-aĭ otrăvi saŭ împuşca. Doctoria d-tale e linişte şi iar linişte şi numaĭ linişte.

— Şi ţaţa îşĭ face inemă rea din toate nemicurile!

— Să aibă cât maĭ mult aer, să-ĭ daĭ ma-ta din medicamentele astea, spre seară trec eŭ pe-aicĭ.

— Iliescu e în biuroŭ, v'a rugat să intraţĭ pe la d-luĭ.

— Am să întru, chiar fără să mĕ roage.

— Doctore dragă, tare mĕ resuflu greŭ, maĭ bine mi-aĭ da ce-va să mor de cât să mĕ chinuesc.

— Ba, treaba asta n'o maĭ fac; eŭ am obiceiŭ să daŭ bolnavilor leacurĭ să se facă sănătoşĭ nu să moară; meşteşugul acela nu l'am învĕţat.

Să m'asculţĭ, să fiĭ liniştită, să ieĭ medicamente şi în câte-va ḑile te facĭ bine.

Ma-ta să-ĭ daĭ regulat la fie-care jumĕtate de ceas câte-o lingură de masă.

De la bolnavă doctorul trecu în biuroul luĭ Iliescu.

— Eĭ doctore, ce are nevasta?

— Ce să aibă, ce-a avut în tot-de-a-una: boală de inemă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ei și ce crezi?

— Ce să cred? Trebue să-i dai liniște, să n'o iritezi, alt-fel nu respund.

— Vai, doctore, când ai sci ce sufer? Nu-i fac nemic, dar caută emoții. Eri a fost la fată. Ce i s'a năzărit, nu sciu, că mi-a făcut scene că fata n'o iubesce! Spune, ce sînt eu de vină?

— Ce vrei? Așa sînt cardiacii, di'ntr'un nemic fac cap de țară. Di cum zice ea.

— Crezi că atâta ajunge?

— In sfârșit, fă tot ce-ți stă în putință.

— Fără îndoială că o să fac.

— Un leșin de astea poate fi atât de grav în cât să nu se mai trezească din el.

Maria remase lângă soru-sa. Ca și mai înnainte, o căuta cu toată dragostea și cu tot devotamentul.

Nopțile nici nu se desbrăca să se culce.

Pe Matilda o apuca foarte dese ori leșinuri, de aceea Maria trebuia să fie deșteaptă.

Din nefericire nu mergea de loc spre bine; doctorul era din ce în ce mai îngrijat.

Camera Matildei era mare și, ca să aibă aer mai mult, o alesese pe cea de lângă salon, ca s'o poată aerisi cât mai bine și mai des.

Patul era așezat în mijlocul casei, ca să poată aerul circula de jur împrejur.

Bolnava se înnăbușea mereu.

Pe jos așternuse un covor gros ca să nu fie nici cel mai mic zgomot.

Un lucru numai nu-i puteau da: liniștea sufletească.

Iliescu își vedea, ca și mai înnainte, de afaceri.

El nu credea că Matilda e așa de reu bolnavă. Chiar zicea către Maria:

— Doctorul anume exagerează, ca la vindecare să-și dea importanță. Cei mai de treabă, tot sînt șarlatani. Ce vrei? Meștesugul!

— Ce vorbești? Nu vezi cum a slăbit? De câte ori noaptea, cred că nu mai apucă ziua?

— Lasă, cumnată, bolnavii ăștia cronici trăesc mai mult de cât noi cei sănătoși. Am avut eu o mătușă, care tot așa cârâită am apucat'o, și mi-se pare că și a-zi trăesce pe la Focșani: a îngropat vre-o trei bărbați.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— D-ta, și când aĭ vedea-o moartă, tot o să crezĭ că se face.

Toate acestea le spunea spre a-și scusa purtarea lui ne maĭ închipuită.

Iliescu ziua își vedea de afacerĭ. Serile le petrecea afară. Une-orĭ venea la douĕ și la treĭ de noapte.

Matilda mereŭ cerceta, dacă a venit.

— O să mĕ ucidă cu întârzierile astea.

— Vaĭ; dragă ţaţă, lasă-l la pĕcatul!.. Nu-ţĭ face sânge reŭ.

Matilda tăcea, dar obrajiĭ i se făceaŭ roșĭ cărămiziĭ. Maria, ca s'o liniștească, s'a încercat s'o mință c'a venit Iliescu și s'a culcat.

— Vreĭ să me înșelĭ, Mario? Crezĭ că n'aud tot? Aseară mi-aĭ spus c'a venit la zece. Și eŭ i-am auzit pașiĭ tocmaĭ spre ziuă, pe la vre-o patru.

— Chiar de-ar fi așa, de ce ţi-aĭ face sânge reŭ? Sănătatea ma-tale nu plătesce maĭ mult?

Facă ce-o vrea; dar te rog nu te irita; când te ved că-ţĭ facĭ inemă rea, par'că îmĭ trec junghiurĭ prin inemă și mie.

— Vaĭ! Marie dragă, nu merit din partea ta așa multă dragoste.

Am fost o netrebnică, faţă de toţĭ carĭ m'aŭ iubit și mĭ-aŭ voit binele.

— Eĭ, acum cine te întreabă de astea?

— Nu mĕ întreabă nimenĭ, dar simt: o să mĕ întrebe sus în cer, căcĭ e acolo un judecător, care vede și care scie toate.

— Lasă, ţaţă, eștĭ maĭ maĭ bună de cât singură te crezĭ.

— Nu maĭ zice vorbele astea; eŭ îmĭ vĕd pĕcatele maĭ bine, din nenorocire însc, prea târziŭ.

— Nicĭ odată pocăinţa nu-ĭ târzie.

— Voiŭ să mĕ spovedesc, Marie dragă. Și pe urmă voiŭ să mor cât maĭ curênd. N'am pentru ce trăi: Copilul mieŭ mĕ despreţuesce, bărbatul, pentru care am jerfit tot, nu maĭ ţine la mine. Atunci spune tu: la ce așĭ maĭ trăi?

— Find-că e datorie să ţinem la viaţă. Cu asemenea gândurĭ și vreĭ să te maĭ spovedescĭ? Să te cumineci, făgăduind că nu veĭ maĭ avea asemenea ideĭ pline

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de pĕcate. E o datorie creştinească să nu-ţĭ daĭ sufletul Sataneĭ.

— N'am ţinut şi n'am păzit datoriĭ maĭ sfinte! Acum e prea târdiŭ! Prea mi-ĭ sufletul încărcat. Cum o veni Iliescu să-l chemĭ şi să închidĭ uşa: am să-ĭ spuiŭ ce-va.

— Dragă soră, nu te supĕra, nu începe cu el certele, îl sciĭ că-ĭ iute şi nu te poţĭ înţelege.

Doctorul mĭ-a spus, că, de te maĭ găsesce iritată ca erĭ, nicĭ nu maĭ vine; să chemĭ altul.

— N'o să mĕ iritez de loc, dragă Marie, am să-ĭ spuiŭ ce-va.

— Bine ar fi să nu-ĭ maĭ spuĭ nemic; toate discuţiile astea îţĭ fac marc reŭ.

— Dragă Marie, tu eştĭ bună, dar înţelegĭ că epitropia nu-mĭ place, maĭ bine să mor pănă în sară, de cât să nu mĕ pot mişca, să nu pot vorbi un cuvênt de frica boaleĭ. Te rog să-l chemĭ, am să-ĭ spuiŭ ce-va, care îmĭ stă pe suflet; dacă nu-ĭ voiŭ spune şi maĭ reŭ îmĭ face.

Maria vĕdu că a stărui maĭ mult era de prisos, o irita şi maĭ reŭ.

Peste vre-o jumĕtate de ceas Iliescu veni.

Maria merse în biuroŭ şi-l chemă.

Iliescu o apucă familiar de bărbie, dicênd:

— Te-aĭ îngrăşat ca o purcică.

— Ce? Aĭ nebunit? dise Maria zvârlindu-ĭ mâna. Te chiamă ţaţa. N'aĭ veni, singur, Doamne feresce! De mult ce ţiĭ la ea!

Vedĭ n'o irita. O emoţie ar ucide-o ca trăsnetul.

— Of! pĕcatele mele, dragă Marie, nu sciĭ cât mĕ plictisesce boala asta!

— Nu sciŭ de ce! Vĕd că mănâncĭ bine, dormĭ bine şi petrecĭ şi maĭ bine.

— Vaĭ de petrecutul mieŭ, când aĭ un bolnav în casă, nemic nu-ţĭ ticnesce; sînt eŭ aşa vesel, dar m'ar lua dracul; tu nu sciĭ cât e Matilda de rea şi de capriţioasă.

Vedĭ? Mĕ chiamă? Inema în mine se face cât un purecc, când întru în cameră la ea. Cine scie ce i-a tunat prin cap? Cine scie ce a stârnit! Şi orĭ cum îĭ voiŭ respunde, tot reŭ e.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Eŭ atâta îţĭ spun, să eĭ sama, dacă vreĭ să n'aĭ moartea eĭ pe cuget.

— Să staĭ şi tu acolo.

— Nu se poate. Mĭ-a spus că e ce-va secret.

Iliescu, de astă-dată, foarte îngrijit, şi luându-şĭ o mină bună şi iubitoare, întră la Matilda. Ea, cum îl vĕḑu, ĭĭ ḑise :

— Şeḑĭ icĭ pe pat. Ce fugĭ mereŭ de mine? Doar nu-s oftigoasă. N'avea grijă: Nu se prinde nemic de tine. Voiŭ muri în curênd şi veĭ trăi fericit.

— Ce ideĭ negre, dragă! Nu vin, că am afacerĭ.

— In curênd te veĭ mântui de mine şi o să aĭ destul timp pentru afacerĭ.

— Vorbele astea, îmĭ fac, nu-ţĭ închipui, cât reŭ! Şi de mine n'ar fi nimic, dar te omorĭ singură.

— Las', dragă, mângâerile tale de mult nu maĭ sînt pentru mine balsam. Nu de asta te-am chemat.

— Nu te enerva, spune, voiŭ face tot ce veĭ cere.

— Să-mĭ daĭ pe dată bonul Marieĭ.

— Ţi-l daŭ.

— De atâta vreme tot mĕ porţĭ cu vorba.

Matilda era foarte enervată.

— Acum o să ţi-l daŭ.

— Destul mi-am desbrăcat copilul pentru tine, nu voiŭ să mĕ blesteme şi sora, care mĕ caută şi mĕ îngrijesce.

— Am să caut banĭ să l cumpĕr. Nu ţiĭ minte din ce emisiune era?

— Puţin îmĭ pasă, să fie un bon de o mie, rentă patru la sută.

— Bine, am să-l iaŭ.

— Il voiŭ a-ḑĭ, din pămînt. Să scoţĭ banĭ şi să mi-l daĭ. Eŭ poate mor din ceas în ceas şi nu voiŭ să-l am pe suflet. Am destule.

— Bine, dragă, o să ţi-l daŭ.

— Să sciĭ, fie-care ceas de aşteptare mĕ ucide.

— Aĭ răbdare, a-ḑĭ e Sâmbătă, de unde să găsesc banĭ? Şi chiar să am banĭ, de unde îl cumpĕr?

— Dar îţĭ spun di'nnainte de a mĕ bolnăvi să-mĭ daĭ bonul. Cheltuescĭ miĭ şi miĭ pe capriciile tale şi datoria vecĭnic n'aĭ de unde o da. Ţĭ-a plăcut să eĭ; dar să daĭ nu te gândescĭ!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce crezi, soro, c'o să fur baniĭ feteĭ ?
— Voiŭ să-ĭ daŭ bonul cu mâna mea.
— Bine, mâĭne o să-l aĭ.
Matildeĭ orĭ cât ar fi voit să nu se emoţioneze, îĭ era cu neputinţă.
In gândul eĭ îşĭ ziceа că toate astea sînt mĕsurĭ, pe carĭ trebue să le ia, ca una ce se vede în gura morţeĭ.
Resuŭa foarte greŭ.
Iliescu se sculă să deschidă uşa de la salon.
— Ce fugĭ? Maĭ stăĭ.
— Nu fug, dragă, dar maĭ vine aer.
— Zădarnic îmĭ daţĭ aer, dacă nu-mĭ puteţĭ schimba inima.
— Ieĭ, las', cu încetul aĭ să te facĭ bine.
Cu toţiĭ o păzeaŭ de emoţiŭ, chiar Iliescu se încredinţase că nu-ĭ glumă.
Dar totul era zădarnic.
Nu poţĭ porunci minţeĭ să nu gândească; nu poţĭ porunci gândului să nu te zbuciume.
O mustrare ascunsă rodea pe biata Matilda, fără de voia eĭ.
De când vĕduse copila, sentimentul de mumă, năbuşit atâta vreme, se trezise, nu blând şi duios, dar cu o furie nebună.
Nu maĭ ţinea la Iliescu, poate chiar 'l ura; dar tot ar fi voit să-l aibă în stăpânirea sa.
Cu cât se vedea maĭ slabă, cu atât o gelosie ascunsă o rodea.
Un gând nedesluşit o muncea: Cum, bărbatul pentru care ea a jertfit tot, tot, până şi simţirea de mamă, care acum se răsbună atât de crud, să-l piardă pentru vecie, să fie, de sigur, al alteia?"
La aceste gândurĭ simţea un gol imens în piept.
Zi şi noapte un singur refren îĭ suna gândul:
„De ce mi-am atras despreţul copileĭ mele? Pe lume nu maĭ am pe nime. La ce m'am lăsat oare târîtă de patimă? De ce am iubit un mişel ca Iliescu? In cele maĭ marĭ nenorocirĭ, cât de fericită e mama, care simte mângâerile copiluluĭ! Eŭ le-am avut şi le-am despreţuit! Sînt îngrozitoare faptele ce nu se maĭ pot întoarce? In genunchĭ aşĭ săruta urmele bărba-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tuluĭ şi ale copileĭ, pe carĭ i-am nesocotit, când aşĭ mai putea fi ertată. Dar nu! Pentru o ticăloasă ca mine nu-ĭ ertare. Vaĭ! sînt fapte ce nu pot fi ertate, fiind-că reul lor nu poate fi îndepărtat şi, de m'ar erta lumea întreagă, nemic nu mi-ar folosi; fiind-că eŭ nu mĕ pot erta.

„Cu toate că simt nevoe de mângâerile ce le aduce spovedania şi sfînta cuminecătură, dar cum le pot avea, neertată de cel ce mi-a voit binele şi pe care eŭ era să-l ucid, neertată de copilul mieŭ?“

La asemenea gânduriĭ, vedea aevea ochiĭ albaştri şi ameninţătoriĭ aĭ copileĭ.

De o dată i se părea că lucrul e lesne, că, dacă ar afla eĭ că-ĭ pe moarte, ar veni şi i-ar da ertarea cuvenită.

Par'că simţea ultima sărutare a luĭ Mustea şi îmbrăţişările calde şi sincere ale copileĭ...

Dupĕ asemenea imaginaţiĭ avea sincope.

In mintea eĭ slabă şi bolnavă, visurile se amestacaŭ cu gândurile realităţeĭ.

Uno orĭ ar fi voit să-şĭ arate Marieĭ dorinţele; o ambiţie neînţeleasă o oprea.

Dupĕ momentele de extas urma o deprimare nespusă.

— „Oh! de-aşĭ muri, nu voiŭ, nu-mĭ trebue nemic! Când toţĭ te despreţuesc, la ce-aĭ mai trăi? Nime nu-mĭ poate crede suferinţele, nicĭ da ertare! Nime! Numaĭ o singură fiinţă m'ar putea înţelege, m'ar putea erta. Mama, sermana, numaĭ dînsa poate erta tot, tot. Dar ea de mult zace uitată!“

Alte orĭ avea ilusia c'o să trăiască în suferinţă anĭ de ḑile, povară pentru ea şi pentru alţiĭ.

La asemenea gândirĭ un fior de groază o apuca.

„Să fie pentru ceĭ din jurul eĭ o sarcină, cum e mătuşa! Dar maĭ bine de o mie de orĭ moartea de cât şi rude şi străinĭ să ḑică:

„De ce oare nu-şĭ face Dumneḑeŭ pomana s'o stringă?“

„Maria, îşĭ ḑicea Matilda, ca mâĭne poate s'o mărita; atunciĭ voiŭ sta, cu ḑilele, singură, aruncată într'o cameră, fără o vorbă bună, fără o mângâiere duĭoasă?“

La asemenea gânduriĭ, şiruriĭ de lacrimĭ îĭ curgeau pe faţă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Maria, dese orĭ o vedea, dar se făcea anume că n'o vede, căcĭ alt-fel ar fi aţiţat'o şi maĭ reŭ.

Era atât de nervoasă Matilda, în cât dacă Maria stăruia mult să ia medicamente, începea a plânge, ḑicênd că toţĭ o contraḑic şi o amăresc.

Câte odată, când părea maĭ liniştită, punea pe Maria să-ĭ cotească.

Maĭ tot-de-a-una n'auḑea nemic, atâta o munceaŭ gândurile eĭ. Nu odată, dar de ḑece orĭ pe ḑi şi noapte, îşĭ ḑicea:

«Pentru Iliescu sînt de pe-acum o povară nesuferită. La mine vine numaĭ dupĕ ce-l chem. Dînsul. bărbat tînĕr, se vede legat de o femee bolnavă!

«Vorbind la drept şi eĭ e nenorocit. Da, faptele role aŭ propria lor răsplată».

Gândurile şi simţirile eĭ eraŭ atât de nestabile şi de capriţioase, în cât lesne, şi chiar de maĭ multe orĭ pe ḑi, făcea din Iliescu când o victimă, când un călăŭ.

„Il iert, nicĭ el nu-ĭ atât de vină. Intr'un moment de rătăcire m'a iubit. Dînsul n'avea datoriĭ, dar eŭ, eŭ, eram soţie şi mamă!

„Eŭ trebuia să nu cad.

„Iată, îmĭ iaŭ resplata nevredniciei mele!

„Să fi avut o prietenă, o mamă, cu care să mĕ sfĕtuesc, poate trecea de la mine urgia pĕcatuluĭ! O mână energică să mĕ fi oprit de pe margenea prăpăstieĭ!

„Luptam cu patima şi poate eram biruitoare! A-ḑĭ aşĭ fi fost mamă iubită, soţie vrednică.

„Un moment de rătăcire, ascultarea uneĭ patimĭ ticăloase, a făcut atâţia nenorociţi! El, tînĕr, îşĭ vede legat capul cu o femee bolnavă!

„Oh! Patimă ticăloasă, care calcĭ în picioare cinstea, iubirea de fraţĭ şi de părinţĭ, ba chiar cea maĭ puternică dragoste, dragostea de copiĭ, la ce te-aĭ izvodit pe lume? Fără tine pĕcatul nu vedea lumina ḑileĭ şi în lume nu era nicĭ bine nicĭ reŭ?

Maria, din când în când, se maĭ răpeḑea pe acasă, să vaḑă ce face mătuşa, care avea şi dînsa nevoe de îngrijirĭ.

În vremea aceasta Matilda stătea ceasur întregĭ cu ochiĭ închişĭ, iar mintea-ĭ depăna trecutul şi presentul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu un suflet, dar ḑece se zbăteaŭ într'însa.

Unul o învinuia. Altul cerca să-ĭ aducă ertare; mângâere nu-ĭ putea înse aduce nicĭ unul.

Eraŭ ḑile posomorite de iarnă, cu cerul vecĭnic închis şi cenuşĭŭ, cu o lumină, care împrăştia moartea şi pe cele maĭ vĭĭ feţe.

Prietenele Matildeĭ o uitaseră aproape toate.

Puţinĭ sînt oameniĭ, carĭ te cercetează în năcazurĭ şi dureriĭ. La petreceriĭ şi veseliĭ nu-ĭ greŭ de găsit prietenĭ, dar, când durerea şi boala te-aŭ ţintuit loculuĭ, atunci anevoe vin să te vaḑă.

Era într'o Duminecă: o ḑi noroasă de Fevruarie.

Căḑuse zăpadă groasă. Toată noaptea ninsese.

După o iarnă aproape goală, lumea se bucura de zăpadă.

Săniile s'auḑeaŭ în toate păţile, sunându-şĭ zurgălăiĭ.

Matilda, de demineaţă, se simţi maĭ bine.

Se ridică în pat, ceru oglinda şi se pieptănă singură.

Din frumuseţea trecută îĭ remăsese numaĭ părul lung şi negru. Cu dragoste îl pieptăna, îl diesmierda ca pe un odor iubit, singur remas di'ntr'atâtea frumuseţĭ pierdute.

Cu cât se privea maĭ mult în oglindă, cu atât o năpădea jalea pentru trecut, acel trecut, de care şi-a bătut, cu atâta cruḑime, joc! Se vedea tînără, frumoasă şi voinică. Şi par'că nu-ĭ venea a crede că s'a putut pierde atâta sănătate şi frumuseţe.

La aceste gândurĭ se învinuea şi maĭ mult de toate câte făcuse.

„Se pare că anume am voit să-mĭ ruinez sănătatea şi doar mereŭ am alergat după fericire, vaĭ, după o nălucă de fericire, ne luând seamă că în cale îmĭ staŭ prăpăstiĭ, carĭ să mĕ înghită!

„Acum le văd, dar e prea târḑiŭ".

Ceru Marieĭ să-ĭ dea matineul cel albastru. Voia să placă.

— Poate vine cine-va.

— Chiar o să vie Dăneasca. Am întâlnit'o ierĭ şi, mĕ întreba ce facĭ. I-am spus că mergĭ spre bine.

— Dar vie şi ea. Tot e un om, ne maĭ ţine de vorbă. Ţi s'a urît şi ţie, dragă Marie, cu atâta boală.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vaĭ, dragă Matildă, mie nu mi se uresce. Să te vĕd numaĭ pe tine sănătoasă!.....

Pe dupe amiadă veni Dăneasca şi cu o prietenă a eĭ. Erau roşe şi îmbujorate la faţă de gerul de-afară. O sărutară pe Matilda şi pe Maria.

— Să mĕ erţĭ, dragă Matild'o, că n'am venit să te vĕd maĭ de mult; dar nu sciĭ cât am fost de necăjită.

— Bine că aĭ venit şi acum.

— Dar, dragă, tot mi s'a spus că doctorul te-a oprit să vorbescĭ şi să te enervezĭ cât de puţin.

De cât vorba ceea: nicĭ toate ale doctoruluĭ, nicĭ toate ale popeĭ.

Şi Dăneasca începu a rîde de resuna casa.

— Aşa-ĭ, madam Iliescu, ḑise prietena Dăneascăĭ, pe mine, maĭ anul trecut, nu mĕ scosese doctorul atacată?

Dar ce-am păţit cu bărbatul vre-o două săptĕmânĭ! Ḑicea doctorul că are apă la plămânĭ. Şi de unde? O simplă receală, dar frica mea, dar chinul mieŭ!

— Bine că s'a îndreptat, ḑise Dăneasca.

— Credĭ c'am isprăvit cu atâta? Nu bine s'a îndreptat el şi s'a bolnăvit Gigică. Credeam că-l pierd, drăguţul de el. Nu mânca nimic, toată ḑiua sta într'o letargie. Aşa îmĭ părea, dragă, de reŭ, că nu puteam mânca de jalea luĭ.

— Sigur, un căţeluş aşa drăguţ, e pĕcat să se prăpădească, ḑise Dăneasca.

— Ascultă, Marie, trece carnavalul şi tu nu gândescĭ să mĕ poftescĭ la nuntă. Şi cŭ care îmĭ pregăteam picioarele de joc, ḑise Dăneasca.

— Am alte grijĭ, nu de măritat.

— Ce maĭ fete, dragă! Eŭ, la vârsta eĭ, mĭ-aşĭ fi făcut scamă să fi fost nemăritată.

— Lasă că-ĭ maĭ bine, soro, să se mărite târḑiŭ. De măritat nu scapă, ca de moarte.

— Ba cine vrea scapă, ḑise Maria înţepată.

— Vom vedea! Cu sfinte de astea nu pierd eŭ tămâia! făcu Dăneasca.

— Drept că nunţĭ puţine ca în carnavalul ăsta n'am apucat.

— S'aŭ făcut bărbaţiĭ şireţĭ; nu vor să se însoare. Ce să le facĭ? Aŭ şi eĭ dreptăţile lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Of! Lasă sor'o, nu le mai da dreptate. Să le frigă ochii ca le urşi.

— Ce năcaz ai tu pe ei? Mi se pare că te-a pus vre-o-unul la mână.

— Pe mine nu pot ei să mă înşele; dar îi văd ce fac. Care pare mai de treabă, acela-i mai mare şmecher. Deu, bine face d-şoara că nu se dă în vânt după măritat.

In vremea asta veni şi doctorul.

— Bon-jour; aşa 'mi place: când găsesc bolnavii primind musafiri.

— Şi eu, doctore, care îţi duceam grija să nu ne dai afară, dise Dănească.

— Ba nu, dacă bolnavul e cu minte şi nu abusează, nu vorbesce prea mult, distracţia e bună. Numai aer să fie de-ajuns.

— Aş! De vorbit îţi garantez. Matilda a vorbit foarte puţin; pe urmă nu sînt eu destulă garanţie? Când sînt într'o casă, mai las cui-va rând să vorbească?

— Fără compliment, doamnă Dănescu, d-ta eşti foarte preţioasă la un bolnav.

— De ce, doctore?

— Eşti veselă, bolnavul îşi uită suferinţa şi veselia e un întăritor nepreţuit, pe care noi doctorii nu-l putem prescrie.

— Merci, doctore. Vrea să dică flecăria mea e bună la ce-va?

— Acum să-mi daţi voe să-mi ascult bolnava.

Doctorul o ascultă cu foarte multă luare aminte.

Inema bătea mai regulat, dar foarte slab, era un viciu mare şi învechit. Căpătat din copilărie, în puterea tinereţei nu se simţea, dar cu cât slăbea Matilda, doborită de supărări, cu atâta şi boala crescea mereu.

Toată iscusinţa doctoruluĭ se mărgenea la prubuluiala cu care îi administra dosele de digitală. Cercase şi cafeina, dar nu-i pria de loc Matildei.

Era chestia de a putea ţinea boala în loc, s'ajungă primă-vara. Atunci, mergând la aer curat, ar fi mai garantat un an doi de viaţă.

— Ce dici, doctore, ne dă Matilda un bal, când se face sănătoasă? Dar fă-o mai curând.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Mergo bine, şi bal am să-ĭ daŭ voo să doa cu condiţie să nu joace.

— Eŭ nu mĕ pot ţinea pe picioare şi vorbiţĭ de bal?

— Asta-ĭ! Dupĕ ce staĭ de treĭ sĕptĕmânĭ în pat, vreĭ să nu-ţĭ pierdĭ obicĭnuinţa? Dar eŭ staŭ o ḑi în pat şi, când mĕ ridic, umblu în toate părţile.

— Puţină răbdare şi cuconiţa o să se facă bine.

— De când tot mĕ amăgescĭ, doctore! ḑise Matilda.

— Dĕ, soro, cu amăgelĭ se fac oamenĭĭ sănătoşĭ. Cine ar avea răbdare să ducă bolĭ lungĭ, cum o bună-oară tifusul? Am zăcut treĭ lunĭ. La început doctorul m'a minţit că ţine numaĭ douĕ sĕptĕmânĭ, şi pe urmă câte una, una, s'aŭ făcut troĭ lunĭ, cu convalescenţa.

— Ieĭ, aşa-ĭ, la doctorĭ minciuna-ĭ o virtute.

Doctorul îşĭ luă ḑiua bună şi plecă.

Cucoanele maĭ şeḑură de vorbă. Li se aduseră dulceaţă şi cafea.

Intre altele, Dăneasca ḑise:

— Până acum nicĭ n'am avut parte de sanie. Dar a-ḑĭ, cum vĕḑuĭ zăpada, mi-am ḑis: nu român neprimblată. M'am îmbrăcat îndată după ḑejun şi am plecat. E ger umed, trebue să fiĭ sănătoasă, ca mine, să te plimbĭ, ast-fel; pe urmă, tusea e gata.

— Eŭ chiar sînt recită, ḑise prietena Dăneascăĭ.

— Să mergem, dragă, prea obosim pe Matilda.

— Ba, de loc! Mie 'mĭ faceţĭ maro plăcere.

— Marie, Iliescu o acasă?

— Da, lucrează în biuroŭ.

— A uită-te să vĕ spun o veste nouă: căpităneasa noastră se desparte, făcu Dăneasca.

— De ce?

— Iaca-aşa! I s'a urît femeeĭ cu căpitanul, vrea să ia un colonel. Ce, nu-ĭ frumoasă, nu-ĭ tînără? Dacă nu şi-o cerca norocul acuma, la bătrâneţe sciŭ că nu.

Cu toatele riseră de tonul mucalit al Dăneascăĭ.

— Logodna feteĭ luĭ Mihăilescu s'a stricat, ḑise prietena Dăneascăĭ.

— Nu mĕ 'nnebuni! Se poate? Şi comandase trousseau la Bucurescĭ; se fălea mă-sa, în dreapta şi în stânga, c'o să facă feteĭ o zestre cum n'a maĭ vĕḑut târgul până la dînsa. Şi nu sciĭ de ce?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vroiau să-l tragă pe ginere pe sfoară cu zestrea.

— Şmecher ca Mihăilescu s'a m'aĭ vĕḑut? Inşală şi pe Dumneḑeŭ. Ţi-am adus, Matildo, un car de veşti. De acuma nicĭ nu vin, să facĭ bunătate să-mĭ întorcĭ visitele, cât maĭ curênd, auḑĭ?

— Numaĭ să pot, dragă tuşă.

— Aĭ să poţĭ, dacă îĭ voi: boala ta are şi puţină ipohondrie; nu-ĭ bine s'o prea cocolescĭ.

Işĭ luară ḑiua bună şi plecară amândouĕ....

Matilda remase foarte obosită. Făcuse prea multe silinţĭ ca să nu pară atât de slabă, pe cât era. Închise ochiĭ, o jale şi un urît o prinseră.

Grozavă-ĭ părerea de reŭ după sănătatea pierduta!

Incet şopti:

— «Ce fericit e omul sănătos!

«Nu e pe lume bine maĭ mare de cât sănătatea. Averile lumeĭ întregĭ nu preţuesc o ḑi de sănătate! Oh! când aşĭ maĭ căpĕta-o odată, cum aşĭ sci s'o preţuesc. Sănătatea? Vaĭ! Dar ea nu maĭ o pentru mine! Cel puţin de-a-şĭ muri să nu mĕ chinuesc, să nu torturez pe alţiĭ».

O apucă o desnădejde, voi s'o cheme pe Maria, să-ĭ spue cu ce haină să o îmbrace, când va fi moartă.

In această de pe urmă gâteală, voia să lase o impresie de iubire, şi poate de părere de reŭ, luĭ Iliescu.

In adâncul inemeĭ, bolnava tot vedea că-l maĭ iubesce.

Era întâia şi ultima eĭ patimă.

Iliescu stase toată ḑiua acasă; Matildeĭ îĭ făgădui că Luni demineaţă o să aibă bonul de o mie de leĭ.

La masă mâncă împreună cu Maria.

Bolnaveĭ îĭ duse lapte.

Doctorul n'o oprise, dar dînsa simţea că îndată ce lua ce-va maĭ mult, îĭ făcea reŭ.

In septĕmâna din urmă leşinase de câte-va orĭ.

Un simptom, care îl îngrija mult pe doctor, era că i se umflaŭ picioarele.

— Ce să facem, vom lupta atât cât e în puterea sciinţeĭ, ḑicea doctorul, Dumneḑeĭ nu sîntem.

Iliescu mânca şi bea din bielşug.

— Marie, tu nu mănâncĭ nemic. Dacă soră-ta, e bolnavă nu-ĭ un motiv să murim şi noĭ de foame.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu pot, bieata Matildă sufla așa de greŭ, când i-am dus laptele!

— Nu-ĭ nemic, așa-ĭ boala de inemă, acu morĭ, acu înviĭ. Se face ca bine îndată ce se va maĭ încălḑi.

Privind'o cu ochĭ galoșĭ, adaose:

— E pĕcat ca o fată frumoasă ca tine să-șĭ facă inemă rea.

— Te rog nu glumi. Prea te porțĭ rece și reŭ cu ea; mereŭ se plânge că nu viĭ lângă dînsa.

— Bine, dragă Marie, nu-mĭ pot lăsa afacerile să-ĭ țineĭ companie. Și, mĕ credo, îmĭ face reŭ, când o vĕd atât de slabă.

— Orĭ cum, dînsa te-a iubit și n'a meritat atâtea suferințĭ.

— Ce reŭ te prinde, Marioară dragă, când îmĭ facĭ morală.

— Te rog, scutesce-mĕ cu atâta dragoste.

— Dar spune ce i-am făcut: Nu ĭ-am dat tot ce a poftit? Acum nu s'a îmbolnăvit din pricina mea, ci fiind-că a căutat.

— Nu te fă maĭ sfînt de cât eștĭ! Spune altora.

— Ce fată urîtă eștĭ, când mĕ tot certĭ.

— N'am nevoe să fiŭ frumoasă.

— Doŭ? Care femee nu s'ar da și draculuĭ numaĭ să fie pe lumea asta o zină?

Și o apucă de bărbie din noŭ.

— Te rog nu glumi cu mine.

— Dar îmĭ eștĭ ca o soră.

— Pot să-țĭ fiŭ și ca frate, dar nu-mĭ plac glumele și te rog să mĕ scutescĭ.

— Of! selbateca! Ce te-așĭ maĭ îmblânḑi eŭ! Și-ĭ aruncă pe gût un cocoloș de pâine.

— Mĕ mir că nu ți-ĭ rușine. Matilda atât de bolnavă, și-țĭ vine a glumi!

Maria oși supĕrată.

După masă trecură în salon. Maria, în vârful degetelor merse în camera surori-sa.

Intorcêndu-se, puse degetul la gură, făcênd semn luĭ Iliescu, care venise în salon, să nu vorbească: Matilda dormea. Abia șopti:

— Doarme liniștit și respiră maĭ bine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iliescu, aprins la faţă de Cotnarul de la masă, sta răstignit pe canapea.

Vĕḑênd'o pe Maria întrând, i se aprinse închipuirea. Credea că dînsa, de hatârul surori-sa, n'are să strige; cel mult o să-ĭ tragă o palmă; dar ce are face o palmă, pe lûngă sărutarea uneĭ fete frumoase şi voinice ca Maria? „De o cam dată cu sila, maĭ face puţine nazurĭ şi pe urmă te roagă singură! îşĭ ḑicea el"

In inema luĭ pătimaşa, de mult clocoteaŭ pofte nespuse pentru tinereţea plină de farmec a Marieĭ.

De mult îşĭ ḑicea că prin sărutărĭ plino de foc se îmblânḑesc şi cad cele maĭ caste femeĭ. Se răpeḑi decĭ ca o panteră şi, cu lăcomie şi furie oarbă, cuprinse talia Marieĭ şi începu a o săruta pe gură, pe faţă şi pe gât.

Maria simţi o ameţeală, i se făcu negru înnaintea ochilor şi începu a ţipa fără sine.....

In uşa salonuluĭ apăru Matilda galbenă şi cu pete roşe în umerĭĭ obrajilor. Părea un spectru, nu o fiinţă în carne şi oase.

Instinctiv se ţinea cu mâĭnele de canaturile uşoĭ; abia rosti:

— Mişelule, mişelule!

La vederea Matildeĭ, Iliescu îngălbeni şi, desfăcênd mâĭnile din jurul talieĭ Marieĭ, păreа şi el înlemnit.

Matilda, pierdută, ca o statue, înmărmurise cu mâĭnile încleştate de uşorĭ.

Maria, desmetecită, ca di'ntr'o cumpănă neprevĕḑută, se răpeḑi la soru-sa. O luă, ca pe un copil de subsuorĭ şi o duse la pat. Era ca o pană de uşoară. Ĭi ascultă inema, care se maĭ bătea pripit şi neregulat, şi strigă fără sine.

— Trimete la doctor, la doctor, maĭ curênd, c'aĭ mâncat'o!

Bolnava, cu ochiĭ închişĭ, cu buzele încleştate de indignare şi suferinţă, remase în nemişcare.

Maria plângea într'una. In salon s'auḑeaŭ paşiĭ regulaţĭ aĭ luĭ Iliescu. Orĭ cât era el de mişel, dar n'ar fi voit să ḑică lumea că dînsul, cu purtarea luĭ, şi-a ucis femeea.

Doctorul, întâiŭ şi întâiŭ, are să priceapă că a fost o emoţie puternică la mijloc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar chiar el, în sufletul luĭ, era mâhnit de această întîmplare. „Numaĭ diavolul m'a adus în salon"! ḑicea el, mereŭ, în gînd.

Când am zărit'o pe Maria, mi-a pierit din minte orĭ-ce consideraţie. Blestemată patimă, cum poate întuneca până într'atâta hal mintea omuluĭ!

Agonia Matildeĭ îşĭ urma cursul încet; moartea se apropia liniştit, dar sigură. „Doctorul, când veni, abia gâfâind, o privi lung, dădu din cap desnădejduit, ḑicênd:

— Sermana femee! O nouă lovitură. Patima a ucis'o. Iĭ dădu eter, iĭ făcu nisce injecţiĭ, dar totul era zădarnic. Inima încetă de-a maĭ bate. Patimĭ şi suferinţe încetară odată cu bătăile eĭ!

Maria plângea cu hohot. Plânsul o înneca. Nu maĭ era nimenĭ cine s'o mângâe, străinătatea o stringea tot maĭ mult în cleştele-ĭ nemiloase!

*

Dacă Matilda, cu prevederea de femeo, ar fi maĭ putut visa viitorul, l'ar fi vĕḑut peste câţĭ-va anĭ pe Iliescu însurat c'o fată tînără, frumoasă şi bogată, menit să joace rol în societate, stropind cu noroiul trăsureĭ pe foştiĭ colegĭ din tinereţe.

Câştigase Iliescu toate bunurile pământescĭ, afară de stima oamenilor cinstiţĭ. După aceasta aleargă el mereŭ, fără a o putea căpĕta.

Din fericire pentru Matilda, în mormînt nu maĭ e nicĭ răsplata neînlăturată a faptelor, nicĭ visurĭ, nicĭ ilusiĭ! În el se pecetluesc pe vecĭ patimĭ şi durerĭ!

— SFÂRŞIT —